

HADÎS-İ ŞERÎFLER

MEVZÛLARA GÖRE
TASNİFLİ-ŞERHİLİ

TÛRKÇE

HADÎS-i ŞERÎFLER

«PEYGAMBER EFENDİMİZİN KANÂATLARI»

MEVZÛLARA GÖRE TÜRKÇE

TASNİFLİ — ŞERHLİ

(Din Kültürü)

Yazan :

Ömer Fevzi Mardin

Yayan :

İlâhiyyât Kültür Te'lifleri
Basım ve Yayım Derneği
Sayı — 10

İKİNCİ BASIM

Yelken Matbaası
İSTANBUL
1978

ÖNSÖZ

Peygamberimiz, Hazret-i Muhammed efendimiz bize kıymetli sözler bırakmıştır.

Bunlar; herkesin günlük hayatında işine yarayacak bilgileri, kanaatleri, misâlleri, örnekleri, tâlimleri ihtivâ etmektedir. Bu sözlerin bazıları, Kur'ân-ı Kerîm münderecâtının izahı; bazıları, daha evvelki Mukaddes Kitaplar muhteviyatının tekrarıdır. Bazıları da Dinin emelî hayatda tatbikini kolaylaştıran, izah eden ictihad ve kanaatleridir ki hey'eti umumiyesi İslâm dini kültürünü vücûde getirir, bizler için Kur'ân-ı Kerîm'den sonra işimize yarayacak, yolumuza ışık tutacak olan yardımcı varlık bu sözlerdir.

Mâmafih Cenâb-ı Hak; bilmediğimiz şeyleri bizden evvelki ümmetlerin bilginlerine de sormamızı [onların Mukaddes Kitaplarına bakmamızı] Kur'ân-ı Kerîm'de emir buyuruyor. Zirâ onlar bizden iki bin sene evvel hidâyet yoluna girmişler ve bu yolun feyzi ile olgunlaşmışlardır. Ellerindeki; Hak kitaplardır ve Hak kitaplara inanmaklığımız emrinden İlâhî murad da budur. Mümkün mertebe kültürümüzü genişletmek, işimizi kolaylaştırmak için her imkândan istifade etmek, kıymet toplamak ve kıymetlenmek esas vazifemizdir.

Kıymetsiz insan, kusurludur. Hiç bir zümreye bir kıymet olarak katılmış olmaz. Belki o zümre kıymetinden bir şey eksiltir. İlim, irade, hayat, kuvvet Allahındır. Mahlûkda cüz'en tecelli eder. İmdi hakikat bilgisinin yerlisi yabancıdır. Her insan göğsü bir mâden ocağı, bir cevher kaynağıdır. Buraya gelenler Allahtan gelip toplanır ve yeryüzüne yayılır ve herkes Allahın malını kendi hakkı olarak ve nasîbi kadarını alır kullanır. Karşılığını Allaha şükrederek ve borçlandığına iyilik ederek öder.

Beşikten mezara kadar öğrenmeğe çalışmamızı Peygamberimiz emir buyuruyor ve Çin'de bile olsa ilmi aramağa gitmemizi istiyor ve yine Peygamber efendimiz iki gününü bir seviyede geçirenin ikinci günü ziyan

olmuştur buyuruyor. Böyle her gün ilimde, fikirde, medeniyetde ve mânevî hayatda ilerlememiz yükselmemiz lüzumuna işâret buyuruyor.

Bir mutaassıp kimse, başka dindekilerden bir şey sorup öğrenmek-tense az bilgi ile iktifayı tercih eder. Fakat bunun yapılmasını ya Kur'ân-ı Kerîm'in emrettiğini bilmez veya takındığı benlik ona müsaade etmez. Fakat o düşünmelidir ki biz kendimizin değil, Allahın. Biz kendimiz için değil Allaha hizmet için, cemiyete hayırlı, faydalı olmak için dünyaya geldik. Ne kadar uyanmış, öğrenmiş, nûrlanmış olursak o kadar çok Allaha ve halka hizmet etmiş oluruz. Aksi halde ya hayırsız veya zararlı oluruz. Çocuğumuzu ecnebi mekteplerine vererek ecnebi hocalardan para ile ders öğrenmeği yerinde ve yolunda buluyoruz. Ecnebi memleketlere de çocuklarımızı tahsile göndererek büyük masraflara katlanarak müslûman olmayan hocaların dersinden kitabından istifadeyi lüzumlu sayıyoruz da Allahın ecnebi ümmetlere indirdiği kitaba bakmak mı ağırımıza, gücümüze gidiyor. Bu ne kadar zavallılık, bu ne acı taassub.

İyi bilelim ki Allah birdir ve Allahtan gelen kitapların hepsi de kudsiyyetde birdir. Ve hepsi birbirine yardımcıdır, cümlesi beşerin hayat safhalarına göre nûrunu neşreder. Ve insan oğlunu mekteplerden, terbiye ve tâlimlerden geçirerek hayata kavuşturur, mükemmel bir adam eder. Ve işte gerek Kur'ân-ı Kerîm gerek Hadîs-i Şerîfler bu amelî hayat devresinin kitaplarıdır.

Peygamber efendimizin irtihallerinden sonra Hadîs-i şerîfler bazı zevat tarafından bir araya toplanmış, böylece tedricen birer küllüyyât vücûde getirilmiştir ki herkesin ismini sık işittiği (Buhârî-i Şerîf) bu külliyatdan biridir. Fakat ciltlerle kitaplara baliğ olan bu külliyâtın herkese her gün için en lüzumlu kısımları herkes tarafından kolayca elde edilsin, okunsun diye bazı zevat kendi seçişlerine göre birer kısım almışlar ve basıp yaymışlardır ki kendim de bunlardan biriyim.

Şu fark ile ki, kendi topladıklarımı mufassal ve çok itinâlı bir tertiple tasnif ettim. İyi bir fihristini yapmak ve bazı Hadîs-i şerîfleri şerh etmek niyetindeyim. Allah lûtûf, inâyet, kerem ederek muvaffak buyursun diye duâ edip kitaba başlıyorum ve bu güzel hizmetinde kullanmak üzere işe başlamak imkânını ihsan eden Allaha da sonsuz minnet ve şükürler arz ediyorum.

İstanbul, 25.7.1951

Ömer Fevzi MARDİN

PEYGAMBERİMİZ HAZRET-İ MUHAMMED EFENDİMİZ

Şimdi sıra; sözlerini, kanaatlerini yazmağa başladığım Peygamber efendimizin mâhiyyetini; Kur'ân-ı Kerîm esasında târife geliyor.

Hazret-i Muhammed efendimiz; Allahın tarifine göre: Allahın kulu ve Resûlüdür. Beşerden başka bir şey değildir.

Hayatı; insanlık vasıfları ve şartları içinde geçmiştir.

Allah izin vermedikçe kimseye ne şefaât ne de herhangi bir iyilik edemez.

Kendine teveccüh eden bir sıkıntıyı, kederi, kendiliğinden uzaklaştırılmaz. Ve muhtac olduğu bir iyiliği kendiliğinden kendine celbedemez. Her insan gibi o da Allahın takdir ve irâdesine tâbi'dir.

Kendiliğinden kimseyi irşâd bile edemez. İrşâd ve hidâyet Allahın elindedir.

Herkes içinde, o da herkes gibi dalâlette iken Allah ona hidâyet buyurmuş, onu istediği gibi yetiştirmiş, ve beşerî zaafılardan onu korumuş, ona Hak Dinde istikamet vermiş, onu en güzel ahlâk ile techiz edip Peygamber ve örnek kılmış, kullandığı işlerin mâhiyyetine ve sebep kıldığı iyilikler dolayısıyla de onu âlemlere rahmet kılmıştır.

Tarihî Vasâike Göre

Hazret-i Muhammed efendimiz :

Kendini halktan ayırmamıştır. Tevâzu'dan ayrılmamıştır.

Ashâbı ile otururken başa geçmemiştir, yürürken başta yürümemiştir.

Sâde bir piyade neferi muhassasatından fazla bir tahsisat kabul etmemiştir. En sade bir hayat yaşamış; nâdiren halis buğday ekmeği veya sıcak yağlı yemek yemiştir. Yâni ümmetinin en fakirinin halini yaşamış ve her yoksul dahi peygamberinin de kendi gibi yaşadığını düşünerek teselli bulmuş, Peygamber efendimiz de yoksulların bulunduğu tesellinin hazzı içinde saadet duymuş ve gönlü rahat yaşamıştır.

Vefatında mübârek hırkaları bir yahudi sarrafta rehinde imiş.

Görüyoruz ki Peygamber efendimiz, dünya saltanatına meyiletmemiştir. Halkın derdini paylaşmış ve en ağırını kendine ayırmıştır.

Halbuki toplanan bütün vergiler ve zekâtlar önüne getirilip yığılmış, fakat kendileri bir yaya er tâynından fazla bir şey almaz ve her gün toplanan gelirler aynı günde muhtaclara ve mahsus yerlerine dağılmadıkca istirahat çekilmezlermiş.

Yolculuk yaparlarken yiyecek içecek tedârîki işini yalnız yanındakilere bırakmaz daima arkadaşça iş bölümü yapar, severek istiyerek o da birliğe emek katarmış.

Her derdli derdini doya doya kendisine söyler ve kendileri dinlermiş. Derdlinin sözünü kesmezmiş.

Haklı kimsenin sert konuşmasına tahammül edermiş. (Söz; Hak sahibinindir) dermiş.

Halk ile muamelesi bir annenin küçük çocuklarına olan muamelesine benzer samimiyyetde imiş, herkesle tam alâka ile halleşir, muhabbetle konuşur, herkese; faydalı, mûnis olmağı candan istermiş, her vesileyle herkese; (iyilik işleyin, âhiretinizi düşünün, benim şefâatime güvenmeyin) dermiş.

İşte :

Allah adamı, Allah kulu Hazret-i Muhammed efendimizin Nebî mevkiinde gösterdiği hal ve hareket budur. Bunu da ancak bir Nebî yapar.

O insan ki, bütün hayatında nefsine hâkim olarak en basit halde, alâyişsiz yaşar, en basit şeylerle gıdalanır, hiçbir şahsî hırs ve emel gütmaz. Halkın hizmetinden bıkmaz usanmaz. Herkesi kardeş haysiyetinde bir tutar, vefatında terekesinde servet nâmına birikmiş bir şey çıkmaz ve evlâdına da tac, taht bırakmaz ve hayatında (peygamberlerin mirası olmaz) buyurur. Böyle bir zat, Nebîden başka ne olabilir. Hangi sınıf insanda emsali var. Tek başına ortaya çıksın, kısa bir zamanda milyonlarca insanın başına geçsin de kendini hiç düşünmesin, evlâdına da servet ayırmasın. Nebîler dışında hangi dahînin böyle bir ferâgati var. Peygamber efendimizin peygamberliğini itiraf etmemek için ona yalnız dahî deyip geçenlere işte mantıkî cevap budur.

Padişahlar kapısında kulluk etmek için her kılığa giren ve sonra sırmalı elbiseler giyinerek kapı dışındakilere kendi de bir padişah kesilmek isteyenler Nebîlerin bu yüksek vasıflarından bir şey anlamazlar, bir şey duymazlar. Onlara insanları kul köle gibi kullanacak ve şahsî saltanatı Firavunları Sezarları kışkındıracak padişahlar lâzım. Fakat hakikat böyledir. Hak padişah yalnız Allah'tır. Her Dinde bu

böyledir, halkın iş basıları ancak hizmetkârdır. Ve ahlâkda şaheser birer örnektir.

İslâmda bu demokrat hayat; Muaviye'nin kurduğu saltanat tah-tına kadar Hazret-i Ebûbekir, Ömer, Osman ve İmam-ı Ali tarafından dikkatle takip edilmiş, ahlâk ve faziletde tevazu' ve ferâgatte onlar dahi Peygamber efendimizin izinde yürümüş ve müslümanlık, dünya nazarında güneş gibi parlamış ve feyzini her tarafa yaymıştır. Müslü-manın evvel ve âhir vazifesi; Allahın saltanatını ilân etmek, kul sal-tanatına kulluk etmemektir.

Bir devre gelecek, Asr-ı saadetin o güzel günleri yine belirecek-tir. Allahın tekâmül kanunu her milleti tekâmüle götürecektir. Alla-hın hilkatteki muradı bunu iktiza ettirmektedir. Her milleti bugün o hale zorlayan komünizm korkusudur. Ve o hal, dünyada her milleti içine alıp rahatlandırmadıkca komünizm münebbihi milletleri tazyik-ten, tehditden fârig olmayacaktır.

Peygamber Efendimizin Mânevi Cephesi

Müslümanlar için en dikkat edilecek esas; ifratdan, tefritden ka-çınmak, Peygamberimiz hakkında Allahın öğrettiği tarzda düşünmek, doğru i'tikatta bulunmaktır.

Meselâ :

İnsanlar ve müslümanlar için yegâne merci Allaktır. Ne istene-cekse Allahtan istenecektir. Nebî dahi olsa Allahtan gayrisinde biza-tihî bir kudret, bir varlık yoktur ki istenen şeyi versin. Kur'ân-ı Ke-rîm'in öğrettiğine göre şefâat dahi Allahın kendi hakkıdır. Allahtan gayrı mahlûkun şefâati; eğer vaki' ise bu; Allahın şefâati olup mah-lûkda tecelli etmiş demektir. (Şefâat ancak Allahın izni ile) Âyet-i kerîmesinin izahı budur. İmdi küçük büyük her bir şey Allahtan istenecektir. Ve eğer bir Nebînin, Velînin veya herhangi bir Allah ku-lunun şefâatinden istifade edilmek isteniyorsa; Allahtan istenen şey için (falan kulun yüzü hürmetine duamı kabul buyur, istediğimi ver) denebilecektir.

Aksi halde :

Allahtan istenecek şey mahlûktan istenirse Allaha şirk koşulmuş olur. Maazallah bilindiği gibi bu küfürdür. Bundan sakınmamız elzem-dir. Ve bu hal; kendinden, Allahtan istenir gibi bir şey istenen mah-lûkun rûhunu dahi üzer. Duacının bu yanlış hareketinden duacıya o da acır.

Dâima hatırda tutalım ki, Allahtan istenmedikçe duanın te'siri

yoktur. Ve Allah vermedikçe kimsenin kimseye verecek bir şeyi yoktur. Ne yaparsak yapalım fakat Allah hukukuna saygısızlık göstermiyelim. Hangi Nebînin hangi Velînin kadrini ne kadar yüksek tutmak istiyorsak tatalım, fakat bunu yaparken Allahın mukaddes haklarından bir şeyler eksilterek mahlûka ilâve etmiyelim, buna ne Allah razı olur ne mahlûk.

Her mahlûkun muhabbeti üstünde bir muhabbetle Allahı seveceğiz. Allah Kur'ânda bunu emrediyor, her mahlûku Allah için seveceğiz. Bu tarzda sevgi hakikate en uygun bir esastır.

Enbiyâyı Allahtan merhametli, alâkalı zannetmek onlara ümit bağlamak yanlışır. Merhametin ve her varlığın tek kaynağı Allahtır. Allah bizi severse Enbiyâ, Evliyâ, sâlihın de bizi sever. Fakat Allahı gücendirirsek hangi mahlûka bakacak yüzümüz olur. Veya hangi mahlûkda bizi Allahtan müstağnî kılacak kudret bulunur. Salâvat-ı şerîfe getirmekle biz Peygamberimizden bir şey istemiyoruz. Peygamberimize Allahtan rahmet ve selâmet istiyoruz. Görüyoruz ki tek merci' Allahtır. Ve Enbiyâ dahi Allahın rahmetinden müstağnî değildir.

Gaye ve Usul

Bu kitabı tertibde gayem; halka her zaman istifade edebilecekleri Hadîs-i Şerîfleri öz olarak okutmaktır. Her Hadîs-i Şerîfin râvîlerinden bahsederek sözü uzatmamaktır. Râvîler hakkında teferruat yalnız ülemayı alâkalandırır. Halbuki muhatabım halktır. Halkın ihtiyacı metne ve mânâyadır. Bir Hadîs-i kabul edecekse onu rivayet edenin hatırını sayarak, hatır için kabul edecek değil; aklına, mantığına, vicdanî hislerine, zevk-i selîmine uygun geldiği için kabul edecektir. Ve bu halde «evet bu; muhakkak Peygamberimin sözüdür» diyecek, tasdik edecektir. Aksi halde onu içi tutmıyacak, binâenaleyh onu benimsemiyecek ve «Peygamber sözü böyle olmaz ve Peygamberim böyle bir şey söylemez» diyecektir. Mânevî rüşd sahibi bir insanın yapacağı budur. Peygamber efendimizin de ümmetinden istediği budur. Kendisine isnad ve iftira edilerek nakledilecek Hadîslere karşı aldanmamak, rüşd sahibi tam bir insan gibi hareket etmektir.

Bu kitaba topladığım Hadîs-i şerîfler içinde (Buharî-i şerîf) den aldıklarım da var. Muhtelif külliyyatdan aldıklarım da var. Hadîs-i şerîf dercetmiş kitaplarda rastlıyarak aldıklarım da var. Doğrudan doğruya Buharî-i Şerîfden [yâni geçen senelerde Türkçesi basılıp yayılan ve (Tecrîd tercemesi) ismini taşıyan kitaptan] aldıklarımı ye-

ni basımdaki sıra numaraları ile kaydettim. Meselâ : B. 120 işareti Tecrîd tercemesinin 120 sıra numarasındaki Hadîs-i şerîfe işarettir.

Hadîs-i Kudsî :

Hadîs-i Kudsî; Allah sözü demektir. Peygamber efendimiz tarafından nakledilen Allah sözlerine Hadîs-i Kudsî derler.

Hadîs-i Şerîf :

Peygamber efendimizin kendi namına söyledikleri tâlimler, kanaatler, bilgiler, nasihatlerden ibaret sözler (Hadîs-i şerîf) diye nakledilir.

Dikkat !

Bu kitapta bir Hadîs'in baş tarafında Hadîs-i Kudsî diye bir kayıt yoksa onun Hadîs-i şerîf olduğu anlaşılmalıdır. Hadîslere ayrı ve izahlara ayrı birer sıra numarası koymak kararındayım.

H. Ş. No. 1 işareti 1 numaralı Hadîs-i şerîfe işarettir.

H. K. No. 11 işareti 11 numaralı Hadîs-i Kudsîye işarettir.

Hadîs-i şerîfler, Hadîs-i Kudsîler; kendi husûsiyetlerine göre ayrı ayrı numaralar almayacaklar, hepsi bir sıra numarasına tâbî' olacaklar ve bu sıra numaraları bu kitabın tertibine mahsus addolunacaktır.

HADÎS-İ ŞERÎFLER

HADÎS-İ ŞERÎFLERİN GERÇEKLİĞİNİ ÖLÇMEK SALÂHİYYETİ

Hadîs-i şerîf No. 1

«Benden size bir Hadîs söyledikleri vakit eğer kalbiniz nurlanır, tab'ınızdaki sertlik yumuşarsa ve ona ruhunuzda yakınlık duyarsanız; ben o hadîs'e sizden daha yakınam. Eğer söyledikleri hadîsden kalbinizde bir inkâr ve nefret hissi hâsıl olursa ve ruhunuzun ondan uzaklaştığını görürseniz [biliniz ki] o hadîs'e ben sizden ziyade uzağım.»

KANAATDE İSTİKLÂL ve İCTİHAD HAKKI

H. Ş. 2

«Müftîler fetvâ verseler dahi sen fetvâyı kendinden al.»

İZÂH — 1

Kur'ân-ı Kerîm akla hitabeder. Ve müteaddit âyet-i kerîmelerde Cenâb-ı Hak müslümanlara, akıl etmez misin, düşünmez misin? yollu ihtarda bulunur. Zîrâ, Kur'ân-ı Kerîm beşeriyetin aklını kullanacağı rüşd devrinde gelmiştir. Vesâyet altında yaşamak devri [çocukluk, gençlik safhası] insanlar için umumî ma'nâda geçmiş demektir.

Bu esası te'yid ederek Peygamber efendimiz dahi (benden sana bir Hadîs naklederlerse, benim adımla işiderek veyahut nakledenin şekline bakarak birdenbire inanma, sen rüşd devri adamısın, hayatda bü-

tün işini Allahla ve akıl ışığında göreceksin, akıl kimsenin şahsî malı değildir. Allahtan gelen bir nûr cereyanıdır. O, başkalarına geldiği gibi sana da gelir. Akıl ile beraber ilham da gelir. Binâenaleyh hem Allahın var, hem de Allahın sende iki yardımcı cereyanı var. Onlarla evvelâ Hadîs'in doğru olup olmadığını tart, ayarla, tetkik et; aklın yarar, mantığın uyarırsa kabul et, değilse hiç aldıрма demek istiyor.

Zîrâ Allah; kullarının aldatıldığını istemez. Peygamber efendimiz dahi aldanmayasın diye sana yukarıdaki iki Hadîs-i şerîfi öğretmiştir. Sen aklanırsan seni aldatan hâin, senin zararına ve içinde bulunduğun zümre zararına bir fenalık etmiştir. O, belki onu fena bir kasitle de yapmış değildir. Bunu cehaletinden, düşüncesizliğinden yapmıştır. Fakat aklını kullanmak mükellefiyyetin seni kurtarmıştır.

Gerçek olmıyan Hadîslerle karşılaşmak insanı çok üzer. Onu ilk işiden Peygamber efendimizin sözü zan ederek evvelâ dilini tutar, Peygamber efendimize hürmetsizlik olmasın diye itiraz etmez, susar amma içi muhalif hislerle dolar. Bu müsbet menfî düşünce ve tazyik arasında içi sıkıldıkça sıkılır. Eğer vaktiyle öğrenmiş ise ki kimsenin kimseyi (bu söz Peygamberimizin sözüdür) diye onu kabule zorlamağa kimsenin hakkı yoktur. Herkes aklını kullanmak hak ve hürriyetine sahiptir. Kabul edilmeyecek şeyi kabul etmemekle Allaha, peygambere âsîlik değil, hizmet etmiş olur. Hemen hak ve hakikati söyler ve müdafaa eyler.

Zîrâ hikmetsiz, kıymetsiz sözler veya yanlış fikirli zararlı nasihatler, tâlimler Enbiyâlık şanına uymaz. Bunlar kusur teşkil eder. Din nâmına Peygamberden sâdır olacak kusurlu söz, dinin kıymetine de fena te'sir eder. Dinin hak ve hakikati hakkında insanı şüpheye düşürür. Bu; dinimiz için ne büyük bir iftira ve nakleden için ne tâmir edilmez büyük suç olur.

İmdi, Hadîs nakledenler evvelâ kendileri nakledecekleri Hadîs'in sıhhatine tamamiyle akıllarınca kanaat getirmiş olmalıdır. İnanılacak Hadîs'i nakledip inanılmayacak Hadîs'i nakletmeyen de Allaha ve peygamberine hizmet ve dinin itibar ve sıhhatini muhafaza etmiş olacağı gibi sahih olmıyan Hadîs'i kabul etmiyen de bir hatayı önlemiş, Allahı hoşnud edecek derecede hakkını kullanmış, rüşdünü isbat etmiş ve aldatılmamış demek olur. O, bu haklı durumu; işideceği sözün haklı cevabını vermekle te'min edebilir.

Müftiler :

(Müftiler fetvâ verseler dahi sen fetvâyı kendinden al) emri gösteriyor ki kendi aklını kullanıp doğruluğunu anlamadan müftinin

bile fetvasına uymakla reşid insan mesûliyyetden kurtulamıyor. Zirâ müftinin ilmi var amma herkesin de aklı var. Müfti bir şahıstır, hata edebilir, çünkü insandır. Hatta ona o mevkii, o payeyi verenin ona maaş tahsis etmiş olanın müfti üzerinde hiç te'sir ve nüfuzu da yok denemez. Te'sir altında kalabilir ve onun arzusuna uymamak doğruluktan ayrılmamak için herkes mevkiini belki feda edemez. Müftiler halk namına pâdişâhî mürakabe ve mes'ûl etmek için değil, halkı pâdişâh nam ve hesabına el altında tutmak için kullanılmıştır. Allahın neler istediğini bilmiyen, şeriatin nelere muvafık nelere muhalif olduğunu bilmiyen halkı, pâdişahlar hesabına kullanmak, elde tutmak için kullanılmıştır. Buna âlet olmayıp doğruyu söyleyen, Hakdan ayrılmıyan müftiler de gelip geçmiştir. Fakat tarihdeki sayıları çok değildir.

Mütaassıbın eline düşen zavallı müslümanın uğrayacağı tehdit çoktur. Mütaassıp naklettiği Hadîs'i Peygamber sözü diye kabul etmiyene hiddetlenir, tehditler savurur. Ve meselâ; (bunu ben nakletmiyorum, rivâyet edenleri falan, falan zatlerdir ve onlar ashabdandır. Onlara inanmıyor musun, onlara inanmamak olur mu?) der.

İşte ağız kapatmak için kullanılan sözlerin çoğu bu kabildendir. Buna karşı da dinleyenin şu cevabı vermek hakkıdır:

(Ben Hadîs ilmi âlimi değilim. İslâm şahsiyyetleri hakkında bilgi cemetmiş olan ilmin âlimi de değilim. Rivâyet edenlerin sözlerine ne dereceye kadar inanılır olduğunu belki onlar bilir, fakat ben bilmem. Ben Kur'ân âyetlerinden ma'dâsına tereddütsüz inanmam. Allah Kur'ânda Hazret-i Muhammed'e inanmamı emretti. Fakat Hazret-i Muhammed'in bugün huzurunda değilim. Rivâyet yoluyla nakledilecek sözlerine de aklımı vicdanımı kullanmadan inanmak hakkını hâiz değilim. Aldatıldığım ve fena bir yola saptırıldığım takdirde ben Allaha karşı mes'ûlüm. Sen bile iyi bir şey söyle, aklım ersin, yüreğim kabul etsin, ben de kabul edeyim. Fakat Peygambere bile iftira edilerek söz uydurulduğu gibi ashâba da iftira edilerek, nakletti denebilir. İmdi yalana aldanmamak için bugünkü insanın ihtiyat ve temkinden başka yapacağı bir şey yoktur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîmde akıldan, aklî delilden kat'iyen ayrılmamak için öyle kat'î hükümlü bir emir vardır ki izahlı me'ali şöyledir: (Başkasının sözü ile değil kendi aklımı kullanarak hareket et. Neticede helâk mı olacaksın, kurtulacak mısın, ne olacak isen ol, fakat beyyine ile yâni aklî delile istinad etmiş olarak hareketin neticesi ol) buyurulmaktadır. Rüşd sahibi insan için meşrû' yol budur. Netice Allahın takdirine kalır.

HADÎS-İ ŞERÎF NAKLETMENİN ŞARTLARI

H. Ş. 3

«Kelâmda îcâz ve ihtisârı ihtiyar etmekle emrolundum [yâni mümkün mertebe vecîz ve muhtasar olarak söz söylemekliğimi Allah emretti.] Zîrâ sözlerin hayırlısı muhtasar ve müfid olandır.»

H. Ş. 4

«Hadîsîmi rivâyet ederken mânâ bozulmamak şartıyla kelimelerin takdim ve te'hirinde muhakkak beis yoktur.»

Î Z Â H — 2

Yâni :

Hadîs rivâyetinde asıl dikkat edilecek esas şart; mânânın bozulmamasıdır. Mânâ bozulmamak şartıyla, akılda kalanın naklinde kelimelerin ileri geri alınarak yeri değiştirilmesinin zararı yoktur. Aynen ibâreyi hatırlayamıyanlar veya tercemesinde yeni lisana hakkiyle uygulamak zarûretinde olanlar kelimelerin yerlerini değiştirmiş olabilirler.

H. Ş. 5

«Eğer bir haramı helâl, bir helâli haram etmez, mânâyı da sevap olarak ifâde edebilirsiniz, istediğiniz lafız ile [istediğiniz lisanla Hadîs] rivayet etmenizde beis yoktur» buyurulmuştur. B. 448

H. Ş. 6

«Her kim benden naklettiği bir Hadîs'e kasden yalan katarsa cehennemde kendine yer hazırlasın.»

H. Ş. 7

«Söylemediğim hadîs'i bana isnad eden cehennem ateşindedir.»

HADİS EZBERLEMENİN ve NAKLETMENİN SEVABI

H. Ş. 8

«Her kim benim sünnetimden kırk hadîs ezberler ve ümmetime bildirirse şefâatime mazhar olur.»

H. Ş. 9

«Ümmetimden her kim kırk hadîs ezberlerse Cenâb-ı Hak kıyâmetde onu âlimler, fâkih'lar zümresinde ba'seder [haşreder].»

H. Ş. 10

«Şeriate muhalif bid'atlerden birinin def'i [izâlesi] veya hut sünnetimden birinin icrâsı için, hadîslerimden birini ümmetime tebliğ eden zat; cennettedir.»

Allah hakkı

ALLAH ADI

HER İŞİN BAŞINDA ALLAH ADI

Besmele-i Şerîfe

ÎZÂH — 3

Her işin başında Bismillâhırahmân-irrahîm diye işe başlamak îmân şartıdır. Allahı anmakla kulluk vazifemizi ifâ ederek işe başlamış oluyoruz.

Allahı anmakla yerine göre ya Allahı hamd-ü senâ ile, veya Allahtan hıfz ve siyânet dileyerek ona iltica ile; veya ondan yardım, muvaffakiyyet, hayırlı netice dilemekle yâd etmiş oluyoruz. Bunu yerinde yapmayan ya gaflettedir, ya îmânı zayıftır. Veya her şeyde Allaha muhtac olduğunun farkında değildir veya kendine güvenip Allaha ihtiyac görmeyecek derecede kusurludur. Bu halde :

İnsan; nasıl kendine güvenebilir ki bir boş kapdan ibarettir. O kabı yaradan da Allah'tır. Kabın içindekilerini yaradan da. Nasıl bir mahlûk Allahtan müstağnî kalabilir ki her nefes hayatı Allahtan cereyan edip geliyor. Cereyan kesildi mi insan ölüyor; her nefes hayatla birlikte akıl, fikir, irâde, azim, kuvvet ve başarıma imkânları da birlikte geliyor. Ve bunlar Allah tarafından her kula yaptıracağı işe göre tertipleniyor. Bu kadar varlıksız, Allaha muhtac insan işte bismillâhırahmânir-rahîm demekle Allaha her iyi şey için sımsıkı sarılmış oluyor.

H. Ş. 11

«Bilcümle semâvî kitapların anahtarı besmele-i şerife-dir.» B.1355

Allahı Hamd İle Anmak

H. Ş. 12

«Meşrû işlere Elhamd-ü-lillâh diyerek başlanmazsa hayır ve bereketi münkatî olur. [kesilmiş olur].»

Allahı İstimdad İle Anmak

H. Ş. 13

«Bir vartaya [tehlikeye, sıkıntıya, ıstırâba] düştüğün vakit: (bismillâhirrahmân-irrahîm ve lâhavle velâkuvvete illâ bilâhil aliyyül-azîm) diye Allahı anmağa devam etmeli. Zîrâ Cenâb-ı Allah bunların şerefiyle [bereketiyle] belâlar ve mûsibetlerin envânını izâle eder.»

Allah Mefhûmu ALLAH VARLIĞI

H. Ş. 14

«[Ezelde] Allah vardı ve Allahtan başka bir şey yoktu.» B. 1317

Î Z Â H — 4

Yâni :

Yer, gök ve aralarındaki şeyler henüz yok iken, yâni onların yaratılmalarından evvel de Allah vardı. Fakat zâtı ile [Zât nûru ile] vardı. İsimleri sıfatları henüz belirmemişti ve sıfatlarının faaliyeti eseri meydanda yoktu.

H. Ş. 15

«Îmânın başta gelen şartı; her nerede olursan ol Cenâb-ı Hakkın seninle olduğunu bilmendir.»

Î Z Â H — 5

Zîrâ,

İnsanın ilk ihtiyacı bunu bilmeğedir. Yürüyemeyecek derecede küçük yaşdaki çocuk nasıl annesini görmeden huzur bulamaz, ürker ve kendini emniyetde, selâmetde sayamazsa; insanlar da Allahın her zaman, her yerde kullarıyla birlikte hatta kula şah damarından daha yakın olduğunu bilmezse, hem içi kuvvet ve rahatlıktan mahrum bulunur, hem de Allahı düşünmiyerek hatırlamıyarak fenalıkları daha kolay irtikâb eder.

Bu Hadis-i şerif; Kur'ân-ı Kerîm'deki: (Her nerede olsanız O sizinledir) âyet-i kerîmesinin tam karşılığıdır.

H. Ş. 16

«Allahtan başka bir şey yoktur.» B. 1590

Î Z Â H — 6

Yâni :

Yaradılmış ne varsa Allahındır. Ve küçük büyük ne varsa hepsi, her bir şey; Allahın sıfat nûru içindedir. Bir damla su içindeki uzvî maddelerin vücûdu suya karşı ne ise, her zerreyi, her varlığı dışdan içten kaplamış olan Allahın sıfat nûru deryasında da uzvî şeyler o halde ve o mahiyetdedir. Hepsinin vücûdu, içindeki nûrla kâimdir. Hepsinin evveli ve sonu o nûrdur. O nûrda yaratılmışlar, peyda olmuşlar ve o nûrda eriyip yok olacaklar ve yine o deryanın nûruna karışacaklardır.

İmdi :

Hakikî varlık; suyun sade kendisidir. İçindeki uzvî maddelerin varlığı değildir. Onlar suda peyda olmuşlardır ve fânîdirler. Yerde, gökte her yerde her mahlûkun itibarî varlığı da Allahın nûrunda böyledir, fânîdir. Allahın nûru bakîdir ve asıl olan odur. Onun içindir ki mahlûka fânî, hâlik olan Allaha bâkî derler.

Öyle ki :

Her zerre, Allahın sıfat nûru ile kaplıdır. Her zerreye hayat emziren, her zerrenin terkinde bulunduğu cisme [aldığı isme göre] hassa, mâhiyyet, vasıf veren bu sıfat nûrudur. Yâni suyun, toprağın, her nevî mâdenin, et, kemik ve ilââhir her şeyin birer mâhiyyet edinmesi ve muayyen, mukadder birer hayat safhaları geçirmesi bu sıfat nûru ile. Her şey bu sıfat nûru ile. Her şey; bu sıfat nûru ile hayatda veya ayaktadır. Bu sıfat nûrsuz, bir yer bir şey bir zerre yoktur. Allahın her yerde hâzır ve nâzır olması bu sıfat nûru ile.

Allahın sıfatları içinde (Hay) yâni (yaşayan) ismi vardır ki yaşatan da odur. Allahın rûhu ile alâkamız, Allahın ezelde üfleyerek vücûde getirdiği içimizdeki insanlık rûhundan ibaret değildir. Ana karnında vücûdumuz teşekkül ettikten sonra gökten gelip vücûdumuza giren ve ölüm denilen hâdise ile vücûdumuzdan ayrılan bu insanlık ruhundan ma'dâ; ana karnında vücûdumuz teşekkül etmeden vücûdumuzda mevcut bulunan ve vücûdumuzun büyüyüp şekillenmesinde âmil olan bir nebatî ruh ile de sıkı sıkıya bedenimizin alâkası var-

dır. Ve ölüm hâdisesinde bu nebatî beden ruhumuz; yapıcılığını bırakır, yıkıcılığa geçer; bedeni çürütüp toprağa, aslına çevirme işine başlar.

Görülüyor ki insanlık ruhumuz ölüm hâdisesinde ölmüyor, yalnız aslına dönmek, geri dönmek üzere bedenimizden ayrılıyor, fakat o ayrılmakla bedenimizdeki nebatî rûh dahi yok olmuyor. Bedenimizin her zerresini içden dışdan kaplıyan bu nebatî rûh dahi yok olmuyor. Bedenimizin her zerresini içden dışdan kaplıyan bu nebatî ruh bedenimizi de yok edip aslına çevirmek üzere faaliyete geçiyor. O zamana kadar bedenimizin varlığına çalışan bu rûh artık bedenimizin yokluğuna, onu ifnâyâ çalışıyor insanlık ruhumuzla bedenimizin eczasını kaplıyan nebatî rûh bâkîdir. Bedenimizi terkip eden zerreler fânîdir.

Ve rûhlar İlâhîdir. Onun için mevcut varlık Allahındır. Fânî varlık; hakikî varlığın gölgeden ibaret bir aksidir. Rûhsuz bir an ve bir yer olmadığına göre Hadîs-i şerîfde buyurulduğu gibi görünürde «Allahtan başka bir şey yoktur» demek hak ve hakikatin vecîz bir ifadesi olur.

H. Ş. 17

«Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.» B. 1608

Î Z Â H — 7

Yâni :

Kudret ve kuvvet [hiç bir mahlûkta yoktur] ancak Allahtadır. Mahlûkta görülen ileri, geri her nevi kuvvet Allahındır. Allahın iradesi ile Allahtan bir cereyan halinde mahlûkda tecelli eder.

ALLAH TELÂKKİSİ

Hadîs-i Kudsî, 18

«Cenâb-ı Hak buyurdu ki: Ben kulumun zannına göreyim, istediği gibi bana zan eder.»

Î Z Â H — 8

Yâni :

Herkes hakikati bilmez. Herkes gaflet ve cehaleti nisbetinde Al-

lah telâkkisinde birbirinden ayrılır. Her birinin zan ve tasavvuruna göre türlü çeşitte Allah telâkkisi peyda olur. Yâni Allah türlü tasavvurlarla mahiyetlendirilir ve şekillendirilir. İmdi Allah bu gibilerin zannına göredir. Meselâ :

Kimine göre Allahın mahiyeti bilinmek gerektir. Kimine göre değildir, kimine göre Allah korkunçtur, O'ndan korkulur. Kimine göre Allah sevgidir, o doyulmaz derecede sevilir. Kimine göre Allah gizli bir varlıktır. Kimine göre Allah her zerrede varlığı ile tecellî etmektedir. Kimine göre Allah insanlarla, küçük şeylerle meşgul olmaz, göklerde büyük şeylerle ve yeryüzünün umumî hayatının sevk ve idaresi ile meşguldür.

Halbuki hakikatde Allah nûrdur. Şekil verilemez, çerçevelemez. Varlığına hudut kesilemez. Allah göklerin ve yerin nûrudur. Her şey üzerinde her zerre üzerinde emsalsiz ve mutlak hâkimiyet ve tasarrufu vardır; yakınlığı, alâkası, velâyeti, dostluğu vardır. Öyle bir nûrdur ki her şey bu nûrun içindedir, bu nûr her şeyi sarmıştır; avucunda tutar gibi tutuyor. Her mahlûk ile, göze görünmeyecek derecede en ufağından büyüğüne kadar hepsi ile Allah bir bir meşguldür. Allah izin vermedikçe bir yaprak bile yere düşmez, serçe kuşu yere inmez. Allah irâde etmedikçe yer mahsulünü vermez, güneş ışığını yaymaz; ana çocuğunu emzirmez, kuşlar kuluçka yatmaz. Hiç bir şey, bir şey vermez.

Her mahlûkun içine gelen his, fikir Allahtandır; eline gelen ve geçen her şey Allahtandır. Önüne çıkan her şey Allahtandır. Allah yüze gülmedikçe kimse gülmez, Allah sevmedikçe kimse sevmez, Allah vermedikçe kimse vermez. Her nefes Allahtan bir rahmettir. Her ah; Allaha yükselen bir istimdattır. Allah, kulunun her halini kendinde hisseder. Safâsını da cefâsını da kendinde duyar. Her merhamet, şefkat, gayret Allahtan tecellî eder. Her mahlûkun sesini Allah işitir, derdini dinler; her mahlûkun ihtiyacını bilir ve ona istemeden bile verir. Kur'ân-ı Kerîm her nerede olsak Allahın bizimle olduğunu ve insana şah damarından yakîn olduğunu öğretmiştir. Atılan oku insanın değil Allahın attığı bildirilmektedir. İnsanı yarattığı gibi amellerini de yarattığını ve her türlü ilhâmın Allahtan geldiğini öğretmektedir.

Veren, alan Allahtır; güldüren ağlatan Allahtır. Koruyan, gözetten istediği gibi yetiştiren, kullanan Allahtır. Yaradan, yaşatan, ve sonra yine kendine çevirip getiren Allahtır. Bütün bu işleri bir bir tertiplemiş ve tabiat kanunları, tekâmül kanunları vücûde getirmiş olan ve her şeyi hikmet dairesinde şuurla idâre eden Allahtır.

Hayatda her imkân, her muvaffakiyyet ve başarı her varlık Allahtandır.

Her yardım, her sıyânet, her vergi, her iyilik, her imdad, her taltif Allahtandır.

Her ilâc, Allahtadır; her nîmet Allahtandır.

Karıncayı koruyan, yavru kuşu bekleyen O'dur. Uykusunda her mahlûku O bekler. Her yerde hâzır ve nâzır hudutsuz hükümran Allahtır.

Her yürekte kuvvet, her gözde ümîd, her kurtuluş ve yükseliş Allahtandır. Allah Rahman sıfatiyle her mahlûkuna karşı ayırd etmeksizin, karşılık beklemezsizin acıyan, gözeten ve muhtac olduğu her şeyi verendir.

Allahın Zâtı

RÛH-ÛL KUDÛS

ÎZÂH — 9

Bu âlemler yok iken Allah, Zâtı ile yâni Zât nûru ile vardı. Bu âlemler yaratıldıktan, ve her şey Allahın sıfat nûru ile kaplandıktan sonra da Allah, Zât nûru ile, Allah hizmetindeki malûm büyük meleklerde, büyük Enbiyâda ve büyük Velîlerde (Rûh-ül kudüs) ismi ile yer aldı. Enbiyâ ve Evliyâ hayatlarında muayyen bir müddet kendilerinde durdu. Mu'cizeler, hârikalar gösterdi. Hazret-i Mûsâ ve İsâ ve Muhammed efendimizde mu'cizeler izhar buyuran; hâmil oldukları Rûh-ül kudüslerdi.

Allahın sıfat nûru her yerde her zaman her şeyde mevcûtdur. Hâzır nâzır vasfını haizdir ve eşyada tabiat ve tekâmül kanunları hükmünü icra ve idare eden bu nûrdur. Ve o; kuvvetini, irâdesini Zât nûrundan almaktadır.

H. Ş.19

«Rûh-ül kudüs; (hiç bir nefs'in mukadder rızkını bitirmedikçe hayatı terk edemeyeceğini [ölemeyeceğini] ve her nefsin rızkı; ergeç kendisine erişeceğini kalbime ilka etti [söyledi]. Şu halde takvâ üzerine olunuz ve maîşetinizi tedârik bâbında işler işleyiniz. Rızkıınızdan bir şeyin geç kalması; istediğiniz zaman elinize geçmemesi, sizi isyankârlığa [kötü yollara] sevk ile [meşrû olmıyan tarzda] tedârikine tevessülünüze sebep olmasın. Zîrâ Allah yanında feyiz ve berekete isyankârlıkla nail olmak mümkün değildir. [Allah ne takdîr buyurmuş ise o olacaktır.]»

H. Ş. 20

Peygamber efendimizin: «İlâhî onu [Hassân'ı] Rûh-ül kudüsle te'yici et.» diye niyaz buyurdıkları hakkında. B. 283

ALLAHIN SIFATLARI

H. Ş. 21

«Allahın her hulk'u [sıfatları] güzeldir.»

H. Ş. 22

«Allaha mahsus doksan dokuz [ki bir eksik olarak yüz eder] isim [ve sıfat] vardır bu isimleri her kim sayarsa cennete girer.» buyurmuşlardır. B.1165

H. Ş. 23

«Cömertlik ve kerem, Cenâb-ı Hakkın sıfatlarının [başda gelen] en büyük sıfatlarındandır.»

H. Ş. 24

«Cenâb-ı Allah kerîmdir.»

H. Ş. 25

«Allah halkı yaratınca Levh'ine [ki Allah indinde o; arş'-dan üstündür], rahmetim intikamıma galiptir diye yazmasını kaleme emretti.» B. 1319

Î Z Â H — 10

Allahın sıfatları; Cemâli ve Celâli diye iki ayrı vasıf da zümrenir. Merhamet, Cemâli zümreden; gazab, intikam, Celâli zümredendir.

Fakat :

Allahda asıl olan sıfat; Cemâldir. Celâl; münebbih olarak ve muvakkaten tecellî eder. İnsan; yoldan çıkdı mı, kendine ve başkalarına zararlı bir hale girdi mi Din nizâmını, ictimâî emniyeti bozmağa kalktı mı münebbih olarak celâli gazab tecellî eder. Bu yüzden insan gâfletten uyanır, Allaha yüzünü döner, nedâmet izhar eder. Af ve mağfîret diler. Allah ise sonsuz derece merhametlidir, gazabı çabuk ge-

çer yerini rahmet ve merhamet alır, Cemâli tecellîler başlar. İmdi Allahın gazabı vardır amma merhameti ona üstündür. Ve onun önündedir. Mukaddes kitaplarda bildirildiğine göre: Allah isteyerek kulu nu incitmez, mecbûriyyet hasıl olmadıkca gazab etmez. Kula göre gazap; nişane-i zaaf ve acizdir, Allaha göre gazab eser-i kemaldır. Kulun ihtiyacını temin eden bir ilâctır. İlâhî alâka ve gayretin tabîî neticesidir. Kulun gazabı kulu husûmete, zulme kadar götürebilir. Allahın gazabı bu neticelerden münezzehtir.

H. K. 26

«Cenâb-ı Hak rahmetim gazabımı ileri geçti buyurdu.»

ALLAHIN TASARRUF VE HÂKİMİYYETİ

H. Ş. 27

«Allahın eli cemâatin üzerindedir.»

H. Ş. 28

«Hazret-i Muhammed efendimiz: Hazret-i Cebrâile [meleğe] kendilerini daha sık ziyaret edip edemeyeceğini sormaları üzerine Hazret-i Cebrâil'in cevabı şu olmuştur:

(Biz melekler ancak Rabbının emri ile ineriz. Bizim önümüzde ve arkamızda ve bunların arasında bulunan bütün şuûnât [hayatiyyet ve hareket, hal ve tavır] Allahın emir ve irâdesine tâbi'dir.)» B. 1330

Î Z Â H — 11

Allahın Muamelâtı :

İlâhî muamelât beşerî mahiyetde, şekillere, zaman ve imkân mefhumlarına tâbi' değildir. Allah her istediğini, irâdesini tecellî ettirerek yapar ve yaptırır. Kur'ân-ı Kerîm'de ve diğer mukaddes kitaplarda bir esas vardır ki o; (Allah ne dilerse dilediğini bir (kün-ol) emri ile vücûde getirir.) hakikatidir. Fakat yine bilelim ki Allahın karşısında Allahtan ayrı bir muhatap mevcût değildir ki bu emri beşerî mahiyetde o alsın ve yapmağa teşebbüs ederken zaman ve imkân mefhumlarına tâbi' olsun, hakikat zaviyesinden bunun izahı şudur ki:

Allah neyi yaptırmak istiyorsa ve bunu yapmak içinde ne kadar mahlûku kullanacaksa hepsine birden irâdesi ile tecellî eder. [Bir mahlûk veya bir milyar mahlûk, ne kadar fazla olsa hepsi müsavî]. Ve her mahlûka düşen vazife ne gibi bir husûsiyyet taşıyorsa onun iktizasına ve tertibdeki zamanına göre onlar harekete geçerler. Görülecek iş bir anda görülecekse bir anda olur biter. Tedricî bir inkişafa tâbî olacaksa öyle olur. Allah için her şey mümkündür. Beşerî mülâhaza ve hesaba göre senelerce çalışılarak yapılacak bir iş bir anda vukua gelir. Allah hiç bir tabiat kanununa tâbî' değildir. Tabiat kanunlarını Allah; tabîî halde cereyan edecek hayatın şartları ve çerçevesi olarak koymuştur. İmdi: Allahın (kün-ol) emrini vermesi demek; kendinden kendine [Zâtından sıfatlarına] irâdesi ile tecellî etmesi demektir.

Allah için, milyarlarca insana bir anda kulaklarına birer şey emretmek de mümkündür. Kalplerine ilhâm etmek de mümkündür. Söz ve ilham ile bir şey telkin etmeden bir irâde ile onları [kendileri düşünmüş de karar vermişler gibi] harekete geçirmek de mümkündür.

Kur'ân-ı Kerîm'in öğrettiğine göre :

Allah istemedikçe hiç kimsenin bir şey istemek hak ve imkânı yoktur.

Her mahlûku her adımda Allah sevk ve idâre etmektedir. Zîrâ her mahlûkun nâsiyesinden [baş bağından] O tutmuştur. Başboş hiç bir mahlûk yoktur ve her mahlûkun başının bağı Allahın elindedir. Yerde gökte ve aralarında her hareket Allahın irâdesi ile olur. Ve koyduğu ve idâre ettiği kanunlara [tabiat ve tekâmül kanunlarına] göredir. Bu kanunlar üstünde de Allahın mu'cizeleri vardır.

ALLAHIN İCRÂATİNDE İSTİKLÂLİ

İ Z Â H — 12

Allah icrâatinde tam istiklâle sahiptir. Hiç bir te'sir ve nüfuz altında değildir. Allah icrâatinde ortak kabul etmez. Allahı haksızlığa sevk edecek hiç bir dileği de kabul etmez. Zaten hiç kimse umumî hayat şartları dışında mutlu bir imtiyaza mâlik değildir. Müstesna bir muameleye de tâbî' değildir. Bil'akis büyüklerin çilesi büyüklüğü nisbetinde büyük olmaktadır.

Hatta Peygamber efendimiz: «Hiç kimse benim çektiğim kadar eziyet çekmedi» buyurmuştur. Ve beşerî ıstırapların her türlüünü çekmiştir. Ve diğer bir Hadîs-i şerîfde: «Belâ ve musibetler evvelâ Enbi-

yâye ve sırasıyle Evliyâyeye ve Sâlihlerle ârız olur» buyurmuşlardır. Zîrâ her mahlûk beşerî hayat şartları içinde inkişaf ve tekâmüle mecburdur. Allaha en yakın mahlûk, en çok çile çekerek ıstifâ etmiş, kesafetinden en çok o kurtulmuş demektir.

İmdi, her zahmet bir nîmetin müjdecisidir. Allah zahmet çeke-ne acır, ve derece derece o kadar acır ki onun vücûdunu rahmet kılacak bir bollukta kendisine feyiz verir, rahmet ve iltifat eder.

H. Ş. 29

«Uhud günü [Uhud muharebesinde] üzerine Allahın rahmet ve selâmeti olsun Nebî'nin [Muhammed efendimizin] başı yarıldı. Resûl-ullah; (peygamberlerini yaralıyan bir kavim nasıl necât bulur) dedi. Bunun üzerine: (onlara ait muameleden seni alâkalandıran bir cihet yoktur.) meâlindeki âyet-i kerîme nâzil oldu.» B. 1583

ÎZÂH — 13

29'uncu Hadîs-i şerîfde nâzil olduğuna işaret edilen Âyet-i kerîme; Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğuna delâlet eden vesikalardan biridir. Zîrâ bâzı ecnebinin Kur'ân-ı Kerîm'i Hak diye kabul etmemek için uydurdukları bir bahane Kur'ân-ı Kerîm'in Allahın değil Hazret-i Muhammed efendimizin söylediği söz olduğuna hakkındadır. Eğer bu bir hakikat olaydı, bu Âyet-i kerîme Kur'ân-ı Kerîm'e girmezdi.

MAHLÛKLARINI SEVK ve İDAREDE ALLAHIN ÂDETİ

H. Ş. 30

«Allaha kasem ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten âciz olanların ağırlığını yüklenirsin. Fakire verirsin [yardım edersin] kimsenin kazandıramıyacağını kazandırırısın, misafiri ağırlarsın [garibleri, yolcuları] hak yolunda zuhur eden hâdiselerde ve ihtiyaç zamanında [halka] yardım edersin.»

Î Z Â H — 14

Allah seni utandırmaz, çünkü sen Allah rızası için başkalarına elinden gelen iyiliği yapmışsın. Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak iyiliği mükâfatlıyacağı bildiriyor; insanlar neye lâıksa, ne halde ise ona göre muamele buyuracağını ihtar buyuruyor. Sen ki Allaha inanmışsın, güvenmişsin, Allah rızası için Allah yolunda elinden geleni yapmışsın. Seni karşılıksız bırakmak; seni utandırmak olur. Allahın şânına bu hiç mi hiç yakışmaz. Onun şânının iktizâsı; seni dünyalık ve ahretlik ni'metleriyle doyurmak yüreğini minnet ve hamd-ü senâ hisleri ile doldurmak, seni iyilik yolunda inâyetleri ile lûtuflarıyla teşvik etmektir.

H. Ş. 31

«Dünyaya göz dikme [dünya hırslarıyla nefsinin esiri olma] Cenâb-ı Hak seni sevsin, halkın elindekine göz dikme, halk seni sevsin.»

Diğeri : 32

«Cenâb-ı Hak dünyaya: (bana hizmet edene hizmet et) buyuruyor.»

Î Z Â H — 15

Dünya nîmetlerini ancak Allah yolunda, halka yardım uğrunda isteyen kimse tam mânâsı ile insandır; her nîmetin kapısı ona açılabilir ve tâkatı kadar ondan faydalanabilir. Zîrâ Kur'ân-ı Kerîm'in ve diğer Mukaddes Kitapların öğrettiğine göre, her ne yaratılmış ise insan için yaratılmıştır. İnsanı yetiştirmek ve insana, Allaha hizmet imkânını vermek için halk olunmuştur.

H. Ş. 33

«Cenâb-ı Allah kerîmdir. Keremi [ikrâmı] sever, ve ulûv-vü cenabı sever. Denî ve alçak tabiatlılardan ikrah eder.»

Diğeri : 34

«Cömerd olunuz ki Allah da size cömerd olsun.»

Diğeri : 35

«Cömerd olan bir câhil, nekes olan âlimden Allaha daha sevgilidir.»

Î Z Â H — 16

Zîrâ ilimde gaye faydalanmak ve fayda vermektir ve ilk şartı halka karşı muhabbet, alâka ve gayret duymaktır. Ve bunun neticesi cömert olmaktır. İmdi câhil olduğu halde bu cömertliği gösteren kimse; âlim olduğu halde göstermiyenden Allaha daha sevgilidir.

H. Ş. 36

«Cenâb-ı Hak buyurmuştur: İnfak et [doyur], infak edeyim [doyurayım].»

Î Z Â H — 17

Cömertlik; Allahın Allahlığı iktizâsıdır. Doymak; Allahın Rezzak isim ve sıfatının icâbıdır. Allahın en başta gelen sıfatı, Rahmâniyetidir. Ve iktizâsı her mahlûkunu bakıp gözetmesi, yedirip giydirip kendine barınacak yer te'min etmesi, onu görünür görünmez tehlikelerden korumasıdır. Cömerd insan; bu esaslarda Allahın Allahlığının semere vermesine vesile oluyor ve Allaha hizmet ediyor. Evlâdına süt emziren anne, bakıp gözeten baba, ailesine gıda getiren ve ihtiyaçlarını temin eden aile reisi bu meyandadır. Allaha sadâkat gösterip sadaka vermiş ve Allahın Rubûbiyeti esasında Allaha hizmet etmiş oluyor. O insan ki yalnız ailesi efradına değil, konusuna komşusuna kanat açar, hiç bir muhtac insandan iyiliği, yardımı esirgemez, imdad eder; o insan, Allahın Rahman isminin mazharıdır, bir tecellî kabıdır. Ne mutlu Allah için Allah kullarına kanad açanlara, rahmete vasıta olanlara.

H. Ş. 37

«Cömerd olan bir câhil Allah indinde nekes olan âbitden ibâdet edenden] daha sevgilidir.»

Î Z Â H — 18

37'nci Hadis-i şerif den de anlaşılıyor ki, iyilik işlemek; Allaha hizmettir. Ve Allaha; ibâdetden daha ziyâde lüzumludur. Zîrâ hizmete

halkın ihtiyacı vardır, ibâdete ise Allahın ihtiyacı yoktur. Ancak ibâdet edenin ihtiyacı vardır. Zîrâ ibâdet; Allahtan nûr, feyiz, rahmet alma vesilesidir. Bu imkânı kula verir. Allahtan nûr alınacak ki insan kesâfetini atsın, ıstifâ yapsın, ruhda yükselsin, nefisde zararsız hale gelsin ve netice itibariyle Allahın kullarına zarar verecek halden kurtulsun ve halkı faydalayacak hale gelsin. İmdi hakikatde hizmet, asıl gayedir; ibâdet, hizmete bir vasıtaadır.

H. Ş. 38

«Rızık; ecel gibi insanı arar bulur.»

Diğeri : 39

«Muhakkak Allah herkesin rızıkını, eline bakanların mikdarına göre verir.»

Diğeri : 40

«Zarar verene Cenâb-ı Hak zarar verir. Güçlük göstere ne Cenâb-ı Hak da güçlük gösterir.»

Diğeri : 41

«Müslim kardeşini setreden [koruyan] ve onu rüsvâ etmi yeni Allah da kıyamet günü setreder [korur, rüsvâ etmez].»

Î Z Â H — 19

41'inci Hadîs-i şerîf de bahsi geçen setir; yâni ayıbı örtmek talebi; bir mahlûkun ayıbını âleme teşhir edip onu rüsvâ olmaktan korumak içindir.

Günah çıkartmak için günahı, yâni suçu mahlûka ikrar ve itiraf etmek müslümanlıkta yoktur. Bu çocuk yaşta vesayet altında bulunan rüşdsüz kimselerin yapacağı ve öylelerinden istenebilecek şeydir. Müslümanlık rüşd devrinde beşeriyete gelmiştir. Reşid bir müslüman ma'nevî şahsiyyet sahibidir. Kusurunu mahlûka değil ancak gizli olarak Allaha arz edebilir ve af ve islah diler. Reşid mü'minler kardeş-tirler, hepsi de sürüden mes'ûl tek tek birer çobandırlar. İnsanlara kötülüğünü teşhir etmiş, zillete düşmüş bir insan; şahsiyyetini, kıymetini kaybeder. İnsanlara kardeşlik ve sürüye çobanlık etmek haysiyetini zayı' eder.

Ancak ;

Her müslüman; diğer müslümanın ayıbını, kusurunu görünce onu kardeşçe îkaz eder, onu ıslâha çalışır onu ıslâh etmeği kendine vazife edinir, fakat onu başkaları nazarında zelil etmek için onun ayıbını teşhir etmez, buna cevaz olsaydı Allah her kusurluyu âleme teşhir etmek sebebini yaratırdı. Fakat Allah büyük bir hikmet tahtında setir sebeplerini yaratıyor ve herkes ne kadar kusurlu da olsa yüz-süzleşmiyor, hayâsızlaşmıyor. Ve zâhiren bir izzet-i nefis, insanlık hay-siyyeti taşıyarak yaşıyor. Zaaf ve kabahate meyil; insanın fitratında vardır, bütün telkin ve terbiye hakkındaki emirler herkese ıslâh yolunu açmak içindir ve insan Allahın Esmâ ve sıfatı tecellileri te'sirinde her gün fenadan iyiye doğru hal değiştirir. Bir fidanın büyümesi gibi, vâkıa bu keyfîyyet günlük dereceleriyle pek fark olunmaz, fakat zaman ile bu hakikat; herkese kendini fark ettirecek bir dereceye erer.

H. Ş. 42

«Cenâb-ı Allah harîs ve muacciz olan dilencilere buğz eder [gazab eder].»

Dilenciler hakkındaki bahisde dilenciliği kötöleyen, men eden başka Hadîs-i şerîfler vardır.

Diğeri : 43

«Cenâb-ı Hak âhîret umûruna câhil [alâkasız] kalan dünya âlimlerine buğz eder [gazab eder].»

H. K. 44

«[Allah buyuruyor] ben kırık kalplerin yanındayım.»

H. Ş. 45

«Muhakkak Allah her mahzun kalbi sever.»

Î Z Â H — 20

Buradaki mânâ yanlış anlaşılmasın. Allah sevinen yürekleri surret-i umumiyede sevmez, onlardan hoşlanmaz zan edilmesin. Böyle zan; Allahın Allahlık şânına uymıyan kusurlu bir zandır. Allah, herkesin mes'ut olmasını yüreği sevinçle dolmasını ister; nitekim Allah, şükreden kulundan hâz eder. Şikâyet eden kulundan değil. İmdi her

şükre vesîle olan iyi hal; Allahın sevdiğidir, matlubudur; ve her şikâ-yete, Allahın şânını inkâra, Allaha âsîliğe vesîle olan şeyler; Allahın menfûrudur.

45'inci Hadîsdeki hüznün mahiyyeti şöyledir: Bir insan beşeriyeti iktizâsı bir kusur, kabahat, günah işler de bu işlediği şeyden dolayı Allahtan korkar, utanır, nedâmet duyarsa; işte o nedâmetin te'siri ile hüznün dolan kalbe Allah alâka ile, merhametle nazar eder; muhabbetle teveccüh eder, bu halde de günah zâil olur. Allahın kalbe tecellîsi ile ferahlık hasıl olur. İmdi makbul olan hüznün, nedâmet hüznü; ve menfûr olan şey de nedâmetsizlik, Allaha saygısızlık hâlidir; hem de dünyalık varlığına, servetine, nüfuzuna bakarak Allahtan istiğna duymak ve böyle bir gururla sevinmektir. Böyle bir hal, Allahın gazabını celbeder. Öteki türlü hüznün ise Allahın merhametini celbeder. Merhamet tecellîsi, hüznü giderip safâya kalbeder. Allahın istediği de budur.

H. Ş. 46

«Bir gecenin humması; bir senenin günâh-ı sagîrine yâni küçük günahlarına, kabahatlerine kefare'dir [karşılık kefaretdir].»

Î Z Â H — 21

Yâni :

Allah o kadar çok merhametli ve kullariyle o kadar çok alâkalıdır ki, bir kulunun bir gece hastalanarak vücûdunun hararetlenmesi; Allahı o kadar çok üzer ve acındırır ki bu ezânın teselli karşılığı olarak Allah onun bir senelik küçük günahlarını af buyurur. Allahın vasfı budur, Allahın vasfı bâkî ve ebedîdir. Hepimiz her zaman hatırlıyalım ki, her çile, her ıstırap Allahı üzer ve muhtarip kul hakkında lûtfunu, keremini tahrik eder. Nîmetler bezline sebep olur. İmdi hiç kimse boşuna eziyet çektim demesin; eziyet çektim amma kim bilir Allah bana ne kadar acıdı ve karşılığında ne ni'metler hazırladı desin.

H. Ş. 47

«Cenâb-ı Hak; iffetli ayâl sahibi fakir mü'mini sever.»

Yâni:

Geliri, kazancı az olmasına rağmen iffetini muhafaza eden, helâl

lokma yiyen mü'minleri Allah sever, sevgisinin karşılığı olarak da o mü'minin kalbini saadet hisleriyle doldurur.

H. Ş. 48

«Bir adam hangi kavmi severse Cenâb-ı Hak onu sevdiği kavmin zümresinde haşreder.»

Yâni :

Bir insan kendi Din ve mezhebinden başka bir Din veya mezhebi sevmiş, kalbinde, fikrinde ona yer vermiş ise, kıyamet günü onu o sevdiği Din veya mezheb ehli içinde olarak haşreder, onlar mükâfat görecekler ise bu da mükâfat görür. Mücâzat görürlerse o da görür.

H. Ş. 49

«İnsanlar [hayatda taşıdıkları] niyetleri üzerine ba's olurlar [haşrolurlar].»

H. Ş. 50

«Muhakkak Allah Dini, fücûr ehli bir kimse ile de te'yid eder [kuvvetlendirir].»

[Zîrâ mü'min olsun kâfir olsun ve hidâyet ehli olsun veya fâcîr olsun hiç kimsenin şahsî vasıfları; kendiliğinden değildir. Allahın mukadder kıldığından ibâretdir. Bu böyle olduğu gibi münkîr olsun mü'min olsun herkesin e'falini Allah yaratır. Her biri Allahın emri, hükümü altındadır ve Allahın istediği gibi çalışan birer ameledir. Allah her birini istediği işde kullanmaktadır. İsterse Dini kuvvetlendirecek bir işde bir kâfiri veya kötülükle me'luf bir adamı da kullanır veya böyle bir menfî adamın faaliyetinden Dini faydalandır.]

H. Ş. 51

Koşuculuğu meşhur kendi devesini, bir yük devesinin yarışta geçmesi üzerine Resûl-ullah efendimiz şöyle buyurmuşlardır :

«Allah dünyada her yükselen şeyi muhakkak aşağı alması iltizam eder.» B. 1214

H. Ş. 52

(Sa'd ibn'i ebî Vakkas şecâati ve zenginliği cihetiyle kendisini mümtaz görmesi dolayısıyla Peygamberimiz efendimiz umuma hitab ederek şu ihtarda bulunmuşlardır:

«Siz ancak zayıflarınızın duası sayesinde mansûr ve mer-zûk olursunuz [yâni Allahın yardımlarına, ve nîmetlerine nâil olursunuz].» B. 1222

H. Ş. 53

«Kalk yâ Bilâl halka ilân et ki cennete ancak îmân ehli girer. Muhakkak ki Allah İslâm Dinini [dilerse] fâcir bir kişi ile te'y'd edib kuvvetlendirir.» B. 1610

ALLAHIN TAKDİRİ — İNSANIN NASÎBİ

H. Ş. 19 — 1

«Rûh-ul kudûs; (hiçbir nefsin mukadder rızkını alıp bitir-medikçe hayatını terk edemiyeceğini [ölmeyeceğini], ve her nefsin rızkı ergeç kendisine erişeceğini) kalbime ilkaa etti [söyledi].»

[Bu Hadîs-i şerîfin tamamı 19'uncu sıra numarada Rûh-ül kudûs bahsinde görülmüştü.]

ALLAHIN CEMÂLİYLE KULLARINA TECELLÎSİ

H. Ş. 54

«Allah nezdinde en mutlunuz onlardır ki sabah ve akşam Allah Cemâlini görürler, bu öyle bir zevktir ki, bütün bedenî zevklere nisbeti bahr-ı muhitin [büyük dış denizin], bir damlaya nisbeti gibidir.»

Diğeri : 55

«Rabbınızı gördüğünüz zaman onu ay'ı gördüğünüz gibi [âşikâr tecelli ettiğini] görürsünüz.»

Diğeri : 56

«Günahkâr olduğun halde Allahın Cemâl tecellîsini görmezsin.»

ÎZÂH — 22

Allahı görmek demek; Allahın kendisini belirten, gösteren tecellisine mazhar olmak demektir. Allah; kullarına türlü isim ve sıfatlarıyla tecellî buyurur.

Meselâ : Hazret-i Mûsâ'ya herkesin bildiği gibi bir dağ başında yanan çalı ateşinde (Kelîm) yâni (söyler) ismi ile tecellî edip söz söyledi. Allah; muradına göre kullarından birine veya beraberlikce birkaçına istediği yerden, istediği tarzda tecellî buyurur. Meselâ, gökde nûr olarak veya yeryüzündeki eşya ve mahlûkatda yine nûr olarak tecellî buyurur. İnsan bu halde emsalsiz gönül hoşluğu duyar.

Tecellî hakkında misâl :

Bir an için bir ağacın güllerinden birinde şimşek gibi nûr tecellî eder. Ve bazen birkaç insan aynı yerde bulunduğu halde bu tecellî yalnız birine görünür, ötekiler görmez. Ve güllerden hangisinde tecellî vâki' olmuş ise fevkalâde hal yalnız onda vâki' olur. Aynı ağacın diğer gülleri her zamanki alelâde hallerini muhafaza ederler.

Allahın hususî bir şekli yoktur, her şekilde tecellî eder. Görünen şekil; mahlûk bir kabın şeklinden, bir çerçevenin, bir tecellî yerinin kendine mahsus şeklinden ibâretidir. Tecellîde şeklin değil o kadroda tecellî eden nûrun ehemmiyeti vardır. Ve bu nûrda tecellî eden câzibenin fevkalâde tesiri vardır. Allah nûrdur, ne güldür, ne insandır, ne de herhangi bir şey. Fakat hiç bir şey dahi yoktur ki Allah o şeyi bütün zerreleriyle içden dışdan her zaman sıfat nûru ile kaplamış olmasın. İmdi yerde gökte her zerre Allahın nûru içinde olduğu gibi her şey dahi İlâhî tecellî için bir zûhur yeri olmağa kabiliyetlidir. Ve buna yaratıldığı günden beri hazırdır. Elverir ki Allah lûtufla edip tecellî buyursun.

TECELLÎDE CELÂL ve CEMÂL :

Yerine ve icâbına göre, yâni bir hikmet tahtında Allah ya Cemâli veya Celâlî tecellîde bulunur. Celâlîde dehşet ve korku yayarak tecellî eder. Bu esnada yer veya gök veya bir kısım yer fevkalâde bir hal almış olur. Meselâ yerde zelzeleler olur, dağlar yarılmış parçalanmış, ağaçlar tutuşmuş olur. Gök fevkalâde gürelemiş, yıldırımlar yağmur gibi yağmış olur. Gökten, taş, ateş bile yağmış olur veya bir karsıra ortalığı bir anda altüst etmiş bulunur.

Yerine ve icâbına göre de tecellî, huzûr ve sükûn içinde emsalsiz bir tatlılık olarak yayılır. Bir çocuk sesi kadar tatlı, ince, lâtif, rûh

okşayıcı bir sesle Allah seslenmiş bulunur. Mûsevî mukaddes kitabında yazılı İlyâ Peygambere vâki' tecellîde böyle olmuştur.

Tecellîler; bir insana veya bir zümreye veya muayyen bir yer halkına mahsus olarak hususî veya bütün dünya halkına şâmil olmak üzere umumî mahiyetde vâki' olur.

*
**

ALLAHIN MUHABBETİ ve MUHABBET TALEBİ

H. Ş. 57

«Allah; sevgili kulları için hiç bir gözün görmediğini, hiç bir kulağın işitmediğini, hiç bir kalbin tasavvur edemediğini [böyle bir nîmeti] hazırlamıştır.»

H. K. 58

«Allahın cemâlini sevenin [sevip görmek isteyen] yüzünü Allah sever [görmek ister].»

H. K. 59

«Ey Davûd, benim onlara iştîyakım [insanlara olan sevgim, şevkim] onlarınkinden daha şiddetlidir.»

H. Ş. 60

«Allahın sevdiği kula günah zarar vermez [Allah kulunu günah işlemekten korur].»

H. Ş. 61

«Vallahi Allah; sevgilisini ateşe sokmaz [cehenneme koymaz].»

H. Ş. 62

«Allahın sevdiği kimseyi, [her mahlûkun] Cebrâil aleyhis-selâm ve bütün semâ halkının ve yerdeki insanların sevdikleri» hakkında. B. 1325

H. Ş. 63

«Allahı kullarına sevdiniz ki Allah da sizi sevsin.»

**«Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: Bana bir karış yaklaşına ben bir arşın yaklaşırım. Bana arşın mikdarı yaklaşına ben bir ku-
laç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim.»**

Î Z Â H — 23

Korku, Sevgi Mevzûu

Bin senedir müslümana hep (kork!) diyorlar. Her şeyde Allah-
la müslümanı korkutuyorlar. Bunun değişiksiz böyle devamı hikmet-
siz bir mahiyet almıştır. Zîrâ (Allahı sev!) demeğe vakit, imkân bı-
rakılmamıştır.

Cenâb-ı Hak, Peygamber efendimizi kendilerine henüz hiç pey-
gamber gelmemiş bir kavme inzâr ve tebşîrde bulunmağa me'mur bu-
yurmuştu. İnzâr; ceza müeyyideleri ile suç işlemekten insanı korkut-
maktır. Tebşîr; mükâfat müeyyideleri ile müjdeleyip iyi hareketde, iyi-
likde ve iyilik işlemekte insanları teşvik etmektir.

Peygamber efendimiz inzârı da tebşîri de yerine göre hikmetle
kullanmıştır. İnzâr ile suçtan korku ve suçlarından nedâmet duyan in-
sanı ye'se düşürmemek için hemen tebşîrlerle gelecekte ümidlendir-
miştir. Allahın nedâmet duyan kullarına af ve mağfîret ile muamele
buyuracağını, suçlarına samimiyyetle tövbe edenlerin tövbelerini ka-
bul buyuracağını müjdelemiştir. Bu suretle suçlardan kurtulup iyilik
hayatına atılmağa cesaret, şevk duyanlara; yaptıkları her iyiliğin mü-
kâfâtı, kat kat karşılığı verileceğini tebşîr buyurmuşlardır. Böylece
inzârı da tebşîri de hikmetle yerinde kullanarak bütün ömürlerini fe-
nalıkta geçirmiş olan o kavmin müslüman olanlarını, bir istihâle müd-
detine ihtiyac hasıl olmadan, iyiliğe geçirmiş ve her biri canları ile
malları ile Allaha hizmete hazırlanmışlardır.

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'de hem inzâr hem tebşîr mevzu'la-
rını bildirmiş ve bunlar Dinin emirler ve nehiyeler esaslarını vücûde
getirmişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'in ilk muhâtabı olan Hicaz ahalisi in-
zâra muhtac ve menhiyyatın her türlüşü ile fenalıkta idiler. Dîne
girmeleri, Allah yoluna gelmeleri için bırakmaları gereken birçok fe-
nalıkları vardı. Meselâ :

Putperest idiler, cemiyyetlerine Hak yerine kuvvet hâkimdi. Zu-
lüm, haksızlık, insafsızlık, merhametsizlik, ahlâksızlık, adaletsizlik, em-
niyetsizlik câri idi. Sınıf tahakkümleri birbirini eziyordu. Kadın hu-
kuku, yetim hukuku diye bir hak tanınmıyordu. Büyük evlât; ölen

babasının mirası arasında üvey annelerini, kucaklarındaki üvey kardeşlerini de pazara götürüp tereke meyânında, esir mahiyetinde câriye ve köle diye satıyordu. Evlendirmek mecbûriyeti hâsıl olmasın diye kızlarını yedi yaşına gelince diri diri mezara gömüyorlardı.

Vaaz ve nasihat ve irşâd; Peygamber efendimizin başlıca vazifeleri ve devam üzere yaptıkları mukaddes işdi. Sonraları vaaz ile meşgul olanlar arasında kâfi derece hikmete yer vermiyenler, kendi hislerine ve hırslarına göre hareket edenler görüldü, bundan herkes müştekîdir.

Bu bir insanı veya bir cemiyeti içinden yakıp eritip yıkmağa benzer. Hayat mücadelesinde yıpranan, tâkatinin üstünde hayat yükü taşıyıp sarsılan mü'minin kuvvet alacağı tek yer; vaaz kürsüsüdür. Oradan yüreğine kuvvet dolacak, ümid, teselli, ışık doldurulacak ki insan ayakta durabilsin. Bunun aksine olarak insan büsbütün ümitsizliğe düşürecek sözler işdirse o insan ne kadar acınacak bir duruma düşer. Haksız ve hikmetsiz bu yıkıcı muameleden ne dinliyenin faydası vardır, ne de vaazı edenin. Vaazı fenaya kullanıp Allah kulunu yaralıyan vaizden ne Allah râzıdır, ne de cemiyet râzıdır.

Hakikat ve iktizâsı şöyledir :

Beşer çocuğunun bin sene evvelki fena hâlinin, azgınlıklarının, kötülüklerinin önüne geçmek için vaktiyle kullanılan şiddetli lisan, korkutucu ifâde; bin sene sonra yine aynı derecede veya daha şiddetle tekrarlanmaz. Zirâ o çocuk büyümüştür. Saçı sakalı ağarmıştır. Allahın tekâmül kanunu terbiyesi altında o olgunlaşmıştır. Artık o tatlı sözlere, tesellilere lâyıktır, bu onun hakkıdır. Allaha hizmet isteniyorsa, insanlara hayırlı ve faydalı olmak isteniyorsa; hikmetin, akıl ve mantığın iktizâsına göre hareket ve muamele lâzımdır. Hak ve hakikat böyledir. Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de (insanlar halden hale tahvil olunurlar) buyuruyor. O günkü insanın hâli, bin sene içinde ne kadar tahavvüllere uğramış, yâni iyiliğe doğru ne kadar terakki etmiştir. Sert, mübalâğa ile ağır şiddetli söze değil, teselliye ihtiyac vardır. Onun için yersiz, münasebetsiz hitab sebebiyle yurtdaş vaaz dinlememeği tercih ediyor. Bu ne ağır, mesûliyyetli bir muameledir.

Güzel bir Dînimiz var, fakat güzelliğini bizlere kim söylüyor. Ki-me, nereye gidip soralım veya dinleyelim. Bir insana: (Sen, cehennemliksin, zelîl ve hakîr olacaksın!) demek, Allaha ne büyük iftira, insana ne büyük hakarettir! Allahtan başka kimsenin Allah kulunu horlamağa hakkı yoktur. İnsanlara fena gözle bakmak, ağır ithamlarla hitab etmek ne, düşüncesiz fenalıktır. Bu; Allahı ne yanlış, ne yersiz, ne abes tarzda kullarına tanıtmaktır. 57'den 64'üncüye kadar

hemen şimdi gördüğümüz Hadîs-i şerîflerle bu tarzda tanıtış ne büyük bir tezat teşkil ediyor.

Bu mânâsız, hikmetsiz telkinâta devam edenlerin esas niyyetleri fenadır denemez, her halde niyyetleri esasta iyidir. Bu olsa olsa nesillerce taassubla beslenmiş nursuz fikirlerin, bir fena itiyadı neticesidir; cereyan edip geliyor.

Taassub demek; benlik demektir. Benlik; kendini başkalarından ayırmaktır. Ayırmak ve ayrılmak ise kendini iyi, başkalarını fena yerine koymaktır. Fenanın lâıyığı nedir? Şiddet, ceza, tedhiş! İşte illet bundan ibaret olsa gerekti.

Halbuki :

Hakikat bilgisine göre (korkutma) usûlü ilk devreye mahsus muvakkat bir tedbirdir. Vahşet icrasına alışmış bir zümreye birdenbire muhabbetden bahsetmek fayda vermez. Onun için muhabbet; nefsinin istediği şeyi yapmağa muhabbettir. (Dine gir, medenî ol!) demek (sana tatlı, sevimli gelen şeyleri bırak, Allaha ve medenî insanlara sevimli olan şeyleri yap!) demektir. Bu ilk hamlede ona güç gelebilir, bu teklife uymak istemezse o vakit kendisine korkutacak cihetden bahsedilir: (Eğer inad edersen sonra Allahın cezasına uğrarsın, cehennemde yanarsın!) denebilir. Fakat hemen de akabinde: (Bir kere bu fenalıklarını bırakıp iyiliğe dönsen Allahın ne ni'metlerine ereceksin, hayatın bu dünyada da, öbür dünyada da zevkini ne güzel tadacaksın) denir ve bir kere de o bu teklifi kabul edip uyduktan, fenalıklarından vazgeçmeğe samimî bir arzu edindikten sonra insana, artık korkutmak faslı kapanır, sevdirmek faslı açılır ve bu yeni fasıl artık ebedîdir. İmdi korkutmak hayatta asıl değildir. Sevdirmek asıldır, ilk Din devresinde korkutma devri tesirini icra ettikten sonra artık sevdirmek yoluyla iyiliği yaşatmak hayata hâkim kılmak lâzımdır. Korku ile insan kötülüğü yalnız bırakır o kadar. Fakat asıl Allahın istediği ve halkın ihtiyacı iyiliğedir, iyilik ise ancak sevdirmekle mümkündür. İnsan ancak sevdiğinin uğruna canına kadar her şeyini fedâ eder, iyiliğe çalışır, korktuğundan ise yalnız kaçır, bu kadar.

SEVDİRTEEN İNSAN SIFATLARI

H. Ş. 65

«Cenâb-ı Hak, müttakî [Allahtan sakınıp fenalıklardan kaçınan ve elinden gelen iyiliği esirgemiyen] ve ganî [yâni gözü tok, ve yüreği Allahtan gayrı dünyalık her şeyden müstagnî] ve şefkatli [merhametli, insafılı ve iktizâsına riâyetkâr] kullunu sever.»

«Muhakkak Cenâb-ı Hakkın kulları içinde en ziyâde sevdiği kimse insanlara nasihat edenlerdir.»

ALLAH MERHAMETİNİN GENİŞLİĞİ ve ŞUMÛLÛ

«Allahtan gayrı Allah yoktur deyip de [yâni Allahın varlığına ve birliğine îmân edip de] kalbinde bir arpa ağırlığınca hayır [iyi niyet] bulunmuş olan kimse cehennemden çıkacaktır.» B. 41

Allah Kefâletiyle Te'mînât YEMİN ve HALK HUKUKU

T a h l î l — 24

Bir insan iyi niyetle bir adama te'minat vermek için Allah adına yemin edebilir. Bu iyi niyetli kulun hakkıdır. Allahtan gayrı bir nâma yemin edilmemesini istemek de Allahın hakkıdır. Fakat yalan yere yemin etmek demek; insanı inandığı varlık ile [Allah kefil gösterilerek] aldatmağa kalkmak demektir ki Allah hem kendi hakkını hem de kendi adına aldatılmış olan kulunun hakkını arar. Yalan yere yemin; suçların en şeni' olanlarından biridir.

Karşısındakinin îmânından faydalanarak Allah adına inandırarak ona hıyanet eden insanda şeref, kıymet, haysiyet ve ma'nevî varlık namına bir şeyler yok demektir. O tehlikeli bir adamdır ve en zararlı bir durumdadır. İnsan sıfatıyla herkesi aldatarak türlü suçlar işleyebilir. Böyle tehlikeli kimseler; küçük yerlerde çabuk tanılır ve o yerde herkes onu hukuk dışı sayarak nefretle uzaklaştırır. Herkes ondan muzir böcekten korunur gibi korunur, fakat büyük şehirlerde onların iğfâl sahası ne kadar geniştir, meğer Allah mânî ola.

Yemin ile insan aldatan olduğu gibi, İslâmlığı, insanlığı ile Din ve insan kardeşini aldatanlar da vardır. İşinde kullanır, aylığını vermez. Bir işini yaptırır, hakkını vermez; gündelikle çalıştırır, gündeliğini vermez. Aldanan; Allahı düşünerek ve herkesin îmân ve vicdan

sahibi olduğunu umarak aldanmıştır. Onun îmânsız, vicdansız olduğunu bilse hiç aldanır mı. Bu mevzu'da bakınız ne buyuruluyor :

H. Ş. 68

«Azîz ve celîl olan Allah: «Üç [sınıf] insan vardır ki kıyâmet gününde ben bunların hasmıyım:

1) O kimse ki bana yemin eder de sonra ahdini bozar.

2) Yine bir kimse ki hür [insanı] köle diye satar da onun bedelini yer [yemekten çekinmez].

3) O bir kimsedir ki bir işçi tutar, onu çalıştırır da ücretini vermez» buyurmuştur.» B. 1020

H. Ş. 69

«Yemin; yemin ettirenin niyeti üzerine edilmiş olur.»

YEMİNDE ALLAH HUKÛKU

H. Ş. 70

«Cenâb-ı Hak sizi pederinizle yemin etmekten men eder.»

H. Ş. 71

«Allah-ü taâlâdan gayrısına edilen yeminlerin hepsi şirk-dir.»

H. Ş. 72

«Her kim müslüman bir kimsenin malını koparmak için yalan yere yemin ederse kıyâmet gününde o; Cenâb-ı Hakkın gazabına uğrayarak Allaha mülâkî olur.»

[buyuruldu ve akabinde şu Âyet-i kerîme taraflarından okundu:

«Onlar ki Allahın ahdini ve kendi yeminlerini çok az bir para ile satarlar, işte bunların âhîretde [âhîret nîmetlerinde] hiç nasibi yoktur. Kıyâmet günü Allah onlara söylemeyecek, onlara iltifat etmeyecek, onları temize çıkarmıyacak; onların nasibi, kendilerine ezâ edip inleten müthiş bir azabdır.»B.1064

H. Ş. 73

«Yemin etmek isteyen kimse Allaha yemin etsin yahut sussun [etmesin].» B.1155

H. Ş. 74

«Mârûf olan bir iyiliği işlememek üzere yemin eden ne-rededir [hazer] [yâni; bir iyiliği işlememeğe yemin etmek ma'nâsızdır, abestir, binâenaleyh câiz değildir. İnsan Allaha hizmet için, ibâdullaha iyilik için dünyaya gelir de iyilik etmemeğe nasıl yemin eder].»

H. Ş. 75

«Her kim azîz ve celîl olan Allahın Kitabında [meşrû' olarak] bulunmayan bir şartı kaydederse [bâtıldır] isterse yüz şart koşsun onun hükmü yoktur. [Çünkü esas bâtil ve abestir]. Hak ve kavî olan [şart] Allahın şartıdır. [Allahın makbul saydığı şartdır].»B.1160

H. Ş. 76

«Yeminin müdde-i aleyhe teveccüh ettiği hakkında.» B. 1110

H. Ş. 77

«Üç kişi vardır ki Allah, Kıyamet Gününde onlara söylemez, onlara iltifat buyurmaz [birincisi] o kimsedir ki metâ'ına revâc vererek ve: (buna verilenden fazla bedel verilmiştir) diye yalan yere yemin eder.

[İkincisi] o kimsedir ki bir müslümanın malını koparmak için ikindiden sonra [malını satışa çıkarır da] yalandan Allah adına yemin eder, [vaktinde, erken çıkardım amma kıymet vermediler diye yemin eder].

[Üçüncüsü de] o kimsedir ki suyunun fazlasını [susuzlardan esirger] Allah da [ona kıyamet gününde] bugün inâyet ve ihsânımı senden esirgerim, sen nasıl elinin kazancı olmayan bir suyun fazlasını esirgedinse» buyurur. B. 1068

H. Ş. 78

«Allahın kullarından öyle bir kişi vardır ki o ; Alla-

ha yemin etse muhakkak Allah; onun yeminini yerine getirir.» B. 1186

H. Ş. 79

«Her kim yemin etmek zorunda kalırsa, yalnız Allah adına yemin etsin. Kureyş [kabilesi] babaları üstüne yemin ederlerdi de Resûl-ullah onlara; babalarınız üstüne yemin etmeyiniz buyurdu.» B. 1541

H. Ş. 80

«Ben yemin edilen şeyin gayrısını daha hayırlı sanınca yeminime bağlı kalmam. Muhakkak o hayırlı olduğuna kanaat ettiğim şeyi ihtiyar ederim buyurulmuştur.» B. 1651

H. Ş. 81

«Bir kimse yalan yere yemin ederek bir müslimin hakkını iptal ederse Cenâb-ı Hak ona cehennem ateşini vâcib kılar.»

Î Z Â H — 25

Yemin hakkındaki Hadîs-i şerîflerden aldığımız fikri hülâsa edip şöylece gözden geçirelim.

Yeminin şartları :

A) Doğruya yemin edilecek, yalan yere yemin edilmeyecek.

B) Hileli yemine yer yoktur.

Yeminde, yemin edenin yüreğinden yeminin hakikatini bozacak ve başka bir şey üzerine yemin edilmiş gibi yapacak hileli şeylerin terptenmesi günahattan başka bir şey kazandırmaz.

Yemin; insanı yemine çeken adamın yemin için söylediği şey ne ise onun üzerine dayanır. Yemin edenin içinden geçireceği gizli ve hileli niyetler yeminin temelini, yemine çekenin koyduğu ma'nâdan ayıramaz. Yeminin ma'nâsı aslından değiştirilemez.

C) Karşısındakini kandırmak için, ettiği yemine olmyan şeyleri katıştırmak da insana bir şey kazandırmaz. Zirâ yemin eden kimse karşısındakine neyi te'min etmek, neye inandırmak istiyorsa yeminin temeli onun üzerinde durur, ne kadar lâkırdı katılsa esası bozulamaz.

D) İnsan şu fenalığı yapmıyacağım diye yemin edebilir, fakat şu iyiliği yapmıyacağım diye yemin edemez. Böyle abes şeye de Allahı şahit ve kefil tutamaz.

E) Allah adından başka bir ada; meselâ, baba, ana, evlâd ve sâir herhangi bir mahlûk velev Nebî veya Velî de olsa yemin edilemez.

Zîrâ :

Allahtan başkasında kudret, kuvvet, tasarruf ve hâkimiyyet yoktur ki yalan yere yemin edenin hakkından gelsin. Sâniyen Allahtan başka bir merci' yoktur ki muamelâtta o; esas edinilsin.

İmdi :

Allah nâmına edilmeyen yeminlerin yalnız kıymetsizliği değil, Allah hukukuna saygısızlığı ve halk hukukunu sıyanetsizliği de vardır. Müeyyidesi; insanın kendi itibarına kalmış şeylerle yemin etmek; yemini ettirene ciddî bir emniyyet telkin ve va'd edemez.

Hele; (Senin azîz başın için!) diye edilen yeminler ne kadar temelsizdir. Ahbabının azîz başı bir adamı ne derece yeminde sadâkate sevk edebilir, veya o azîz telâkkisi ne derece ciddîdir, acaba ne kadar devam edebilir. Yine şerefsizlik, namussuzlukla ünsiyyet etmiş bir adamın namus ile söz vermesi kime ne temin edebilir.

F) İnsan bir şey yapmağa veya yapmamağa evvelâ yemin etmiş bulunur da, sonradan anlarsa ki yemini muhafazada devam etmek bir fenalığı devam ettirmek ve iyilikten mahrumiyyetdir; yemini hüsniyyetle bozması gerekir. Yeminin kefâretini yerine getirir ve yeminini bozar, bundan Allah hoşnud olur. Çünkü halka menfaat vardır. Yemini muhafazada devamda ise zarar vardır. Şeriatde bile zararın devam ettirilmesine ve hayırdan, menfaatden mahrûmiyyete cevâz yoktur. Zîrâ Din mahz-ı rahmetdir. Zararlı tarafı yoktur.

KURBAN KESMEKTE ALLAH HUKÛKU

H. Ş. 82

«Allah rızasından gayrı bir nâma kurban kesene de Allah lânet etsin.»

H. Ş. 83

«İslâmiyyetde [zaman-ı cahiliyyetden, yâni putperestlik devrinden kalma bir âdete uymakta devam ederek] kabirler için kurban kesmek yoktur.»

Î Z Â H — 26

Ancak Allah adına ve Allah rızası için kurban kesmek veya kurban nezretmek câizdir. Zîrâ putperestlik devrinde câhil halk taptığı şeye kurban nezreder ve onun nâmına, onun rızâsı için kurban keserdi. İşte bu yanlışlığı her fırsatta düzeltmek üzere hareket etmek, buna dikkat etmek Allaha inanan herkese vazifedir. Bir insan ya sırf Allah rızâsı için ve etini fıkara dağıtmak üzere kurban keser ve hayrın sevabını kendine dilemiş olur. Veyahut: (Yâ Allahım, falan kulunun sadakası olmak üzere senin rızân için şu kurbanı kesiyorum) der ve sevâbını o adamın hesabına bırakır.

İmdi :

Vefat etmiş bir kimsenin nâmına değil ve onun rızâsı için değil, yalnız sevâbı o vefat etmiş kimsenin hesabına tahsis edilmek üzere kurban kesilir ve her kurbanda olduğu gibi yine Allah adı anılarak Allah adına ve rızâsına kesilir ve fıkara dağıtılacak etinin sevâbı hangi insanın hayna tahsis edilecekse o vesîle ile onun ismi de anılır.

Aksi halde putlar devrindeki usûle uyulmuş gibi olur ki Allah bundan bizi sakındırıyor.

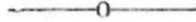
Niyete göre tertipli iki misâl :

1) Nezir kurbanı için :

«Yâ Allahım [şu dileğim] hâsıl olursa senin adına senin rızân için kesilmek ve eti fıkara verilmek üzere bir [veya daha ziyade] kurban nezrettim. Nezrimin kabulünü ve dileğimin husûlünü inâyettinden dilerim.»

2) Kurbanı kesecek veya, kurbanı kesecek kimseye vekâlet verecek olan kimsenin niyetde söyleyecekleri :

«Yâ Allahım falan kulunun hayrına eti fıkara dağıtılmak üzere senin nâmına, senin rızân için bu kurbanı kesiyorum. Bismillâh [veyahut verdiğim kurbanı kesmesi için falan kulunu vekil ettim] dileğimi kabul buyurmanı inâyettinden dilerim.»

HİLKAT

H. Ş. 84

«Ve Allahın arş'ı su üzerinde bulunuyordu, sonra Allah [levih] de kâinatın tamamını takdir ve tesbit etti ve göklerle yeri yarattı.» B. 1317

Me'hazım olan kitabın bu Hadîs-i şerîfin izahı yollu münderecâtı şöyledir :

Arş; yükseklik ifade eden bir umumî mânâdadır. Allahın ilk yarattığı, ulûv ve irtifa' ifade eden mevcûde Arş, ve Allaha nisbet edilerek (Allahın arşı) denilmiştir ki Allahın kudretinin tecellî ettiği ilk mahlûk [sahâ] demektir. Arş; kâinatı her cihetden ihâta eden müstedir bir felek'dir. [Çemberimsi kuşatmış bir âlemdir] Buna dokuzuncu felek [âlem] ve (Atlas feleği) dahi derler.

Peygamber efendimizin ta'riflerine göre: Yedi kat gök ile yedi kat yerin, (Kürsî) yanında büyüklükleri ancak bir çölün ortasına atılmış bir kapı halkası veya yüzük gibidir. (Arş)ın da (Kürsî) ye göre büyüklüğü, o çölün o halkaya nazaran büyüklüğü derecesindedir.

Evvelâ su yaratılmıştır. Sonra Arş sonra Kürsî daha sonra gökler, ve sonra yer tabakaları yaratılmış olacaktır. Kur'ân-ı Kerîm'deki (Rahmân; Arş üzerine yayıldı) kelâm-ı şerîfi mucibince, bütün mahlûkatı muhit olan [kuşatmış olan] Allahın, arş üzerindeki kudreti hakimdir, [hükümran olarak yayılmıştır]. (Tecrîd tercemesi).

E N B İ Y Â

H. Ş. 85

«Beni, Mûsâ'ya tafdil etmeyiniz [üstün tutmayınız].» B. 1080

H. Ş. 86

«Dünya ve âhiretde ibn-i Meryeme [Hazret-i Îsâya] benden evlâ ve yakîn kimse yoktur. Benim ile anın arasında başka bir peygamber dahi gelmedi. Peygamberler bir babanın evlâdındırlar, anaları ayırır, Dinleri ise birdir.» B. 1403

H. Ş. 87

«Enbiyânın gözleri uyur, kalpleri uyumaz.»

H. Ş. 88

«Dâvûd aleyhisselâmın yalnız kendi elinin emeğinden ye-diği hakkında.» B. 1393

H. Ş. 89

«Devr-i cahiliyyetde [putperestlik devrinde] Kâbedeki putlar içinde [üzerlerine Allahın rahmeti ve selâmeti olsun] hazret-i İbrâhîm ve İsmâîl efendilerimizin sûretleri de [ellerinde Ezlâm denilen fal kalemleri olduğu halde] bulunduğundan, bu sûretleri gören Peygamberimiz efendimiz: (Bu iki peygamber hiç bir zaman rızık-ı maksumlarını böyle fena şeylerle [falcılıkla] aramış ve dilemiş değillerdir.) buyurmuşlardır.» B. 793

H. Ş. 90

«Ebû Hureyre rivâyet eylemiştir :

Resûl-ullah efendimiz şöyle buyurdu: (Hayatım elinde olan Allaha yemin ederim ki muhakkak yakında ibni Meryem [hazret-i Îsâ] Muhammed ümmeti arasında bir hâkim-i âdil olarak inecektir.» B. 1018

Î Z Â H — 27

Bu 90'ıncı Hadîs'in hey'et-i umumiyyesi sıhhati hakkında şüphe uyandırmaktadır. İmdi yalnız bir kısmını buraya naklettim. Bu kısmı bırakmamaklığımın sebebi tahlilini faydalı bulduğumdandır. Tahlili ve îzâhı iktizâ eden noktalar ikidir.

1) Hazret-i Îsânın gelecekte dünyaya tekrar geleceği,

2) Tekrar gelecek olan hazret-i Îsânın Muhammed ümmeti arasında (hâkim-i âdil) olacağı, mevzu'larıdır.

İnci madde üzerinde lüzumu kadar uzunca durmak üzere izahını biraz sonraya bırakıyorum.

2'nci maddede bildirilen (hâkim-i âdil) lik îfâsı mes'elesine gelince;

Bu yalnız Müslüman adını taşıyan mâlûm ve mahdud milletler arasında değil, bütün dünya milletleri arasındaki ihtilâfların halline ve cümlesinin Allah adı etrafında birleşmesine aittir. Zîrâ hazret-i Îsâ yalnız Benî İsrâîl kavmine mahsus memûriyetle gönderildiği halde hazret-i Muhammed efendimiz bütün insanlara Allahın Resûlü olarak gönderilmişti. Binâenaleyh bugünkü dünya insanları, Muhammed ümmeti mefhumuna dahildir.

Gelelim İnci maddenin tahliline :

Âhir zamanda hazret-i Îsânın dünyaya geleceği haberi, Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında şây'i'dir.

Bunun hakikî mânâsı; âhir zamanda Allah tarafından bir kurtarıcı gelecek ve o da hazret-i Îsâ olacak değildir. Hazret-i Îsâ şahsiyetinin ehemmiyeti, büyük bir Nebî olmasından, hâmil olduğu Rûh-ül kudüsden dolayıdır.

Fakat Allah, istediği insanda Rûh-ül kudüs ile tecelli ederek her istediği zaman onu Nebî olarak kullanabilir. Vefat etmiş bir zâtı tekrar dünyaya göndermesi vâki' değildir. Âdeti olmıyan bir şeyi Allahın yapması umulmaz. Çünkü Allah Kur'ân-ı Kerîm'de; (Allahın âdetlerinde değişiklik bulunmaz!) buyurmaktadır.

Vâkıa Allah için olmayacak bir şey yoktur, fakat Allah hikmet sahibidir. Hikmetsiz, lüzumsuz bir şey yapmaz. Hikmetsiz şey ya abes veya zararlı demektir. Onun için mevzuu hem ilim hem akıl ve mantık esasından tetkik ederek hak ve hakikat olanla olmayanı ayıracağız. Hakikat ehline göre keyfiyet şöyledir. Âhir zamanda hazret-i Îsâ değil, Îsâlık gelecek, yâni hazret-i Îsânın ideal olarak dünyada bıraktığı kardeşlik, birlik, beraberlik hâli meydana gelecek.

Kilise siyâsetini idare edenlere göre ise iş büsbütün başkadır. Ve hakikatden uzaktır.

Onlar; her şeyin önünü sonunu hazret-i Îsânın şahsına bağlayarak Hıristiyanlık dışında hidâyet ve selâmet olmadığı fikrini dünyaya yaymaktadırlar. Maksud Hıristiyanları Hıristiyanlığa bağlamak ve Hıristiyanlık dışından Hıristiyanlığa adam geçirmektir. Hıristiyanın sonraki itikadını tertipleyen kilise diyor ki :

1) İnsanlar hazret-i Âdemin günahından dolayı günahkâr doğar,

ancak sonra Hıristiyanlığı kabul edenler [hazret-i İsânın kendisini beşerî günahın affı için Allaha kurban etmekle Hıristiyanlara te'min ettiği afdan istifade eder] selâmete girer.

2) Yine Hıristiyan kilise terbiyesine göre, bizim Allahımız dünyaya yeni bir muhabbet devri açan hazret-i İsâyâ bütün Allahlığını emanet etmiş, artık Allaha duâ edip bir şey dileyecek olanlar onu ancak hazret-i İsâdan dileyebilirler.

3) Ahir zamanda hazret-i İsâ gelecek, ve Hıristiyanları etrafına toplayıp ıstıraplarından kurtaracak ve selâmete erdirecektir.

4) Daha sonra kıyamet - mahşer günü; bütün insanların hesabını Allah değil, hazret-i İsâ görecektir. Cennetliği cennete, cehennemliği cehenneme o ayırıp sevk edecektir. [Bundan da maksat, cennete Hıristiyandan gayrısının girmeyeceği fikrini yaymaktır.] Halbuki hakikate ve müslümana göre vak'a şöyledir :

1) İnsanlar dünyaya tertemiz günahsız doğar. Hazret-i Âdemin cennette işlediği günah, dünyadaki Âdem oğullarına sirâyet ve intikal etmez. Bu mes'ele günahın işlenmesini müteakip, hazret-i Âdemin Allahtan af dilemesi ile ve Allahın ona acıyarak af etmesi ile cennette [vukuunu müteakip] kapanmıştır. Yine bize ve hakikate göre :

2) Allah Allahlığını, ne hazret-i İsâyâ ne hazret-i Muhammede ne hiç bir kimseye vermemiştir. Allah; muhabbetini Allahın isim ve sıfatları meydana çıktığı andan itibaren dünyaya yaymış ve her yarattığını sevdiği için yaratmış, sevdiği için yaşatmış ve sevdiği için her an bakıp gözetmiştir. Hilkatın sebebi ve hayatın devamı sebebi muhabbetdir. Ne insan ne melek ne cin [ne şeytan] ne nebat, ne hayvan ne cemad hiç bir mahlûk yoktur ki, onun hayatına muhabbet bir ma'nâ vermiş olmasın. Her aile, her yuva, her iş; muhabbetin hem beşiği hem kaynağı ve hem mecrâsıdır. Allahı bir bilen ve kimseye haksızlık etmiyen ve elinden gelen iyiliği esirgemiyen her Dinden herkes, selâmete erecektir.

3) Dünya topyekûn bir işbirliği devrine girmiştir. Ve buna ıstırapların zoriyle girmiştir. Bugünden itibaren dünyaya gelecek kurtarıcılar şu dindikileri veya bu Dindikileri kurtarmağa değil bütün insanlığı kurtarmağa geleceklerdir. Gelirlerse. Halbuki dünya bu ebedî kurtuluş mücadelesine hâlen girmiştir. Ve bu mücadeleyi yaşamaktadır. Vaktiyle hazret-i İsâ; İsrâil oğullarını kurtarmağa gelmişti. Sonra, hazret-i Muhammed bütün beşeriyete kurtuluş devrini açmağa gelmişti. Hazret-i İsâ nasihatler etti gitti fazlasına, yâni fi'lî kurtarıcılığa teşebbüse zaman müsait değildi. Yâni insanlar rüşd sahibi değildi. Hak ve hakikati müdafaa için hazret-i İsânın etrafına toplanıp

kendilerini esir gibi kullanan Roma imparatorlarının istibdadını yıka-
cak ve bu gaye ile bir mücadeleye girişecek olgunlukta değildi. Müse-
viler bile Roma istibdadından korkarak hazret-i İsâya yaklaşmadılar. İm-
di o devrede fi'li bir harekete geçilmedi, bu günkü devre İslâmın rüşd
devresidir, insanların kendilerini ve başkalarını kurtarmağa çalışmak
devresidir. İstibdadı devirecek kuvvet de mevcûtdur, iş bir zaman
mes'elesidir yeni bir kurtarıcıya ihtiyac yoktur.

4) Bize ve hakikate göre kıyâmet günü herkesin hesabını Al-
lah görecektir. Ve hazret-i İsâ veya Muhammed dahi hesapları görü-
lecek beşerî kafilenin içinde birer uzuvdurlar.

90'ıncı Hadîs-i şerîf muhteviyatının birinci maddesine avdet ede-
lim. Mevzu' şudur :

1) Hazret-i İsânın gökten yere inmesi.

İzahı :

Hazret-i İsâ gökte rûhanîyeti ile mevcuttur, cismaniyeti ile
değil. Yerde insan arasına karışmak için cismaniyete tekrar bürün-
mesi lâzımdır. Allahın koyduğu tabiat kanunlarına göre kimse hak-
kında böyle bir şey vaki olmuş değildir. Böyle bir şeyi icra vâkıa Al-
lah için hiç güç değildir. Fakat zaten babasız doğması dolayısıyla ba-
zı Hıristiyanlarca kendisine beşer üstü mevki' Allah oğulluğu izafe
edilen hazret-i İsânın yeni mazhariyeti o gibi fikirleri kuvvetlendire-
cektir.

Vaktiyle kaç Enbiyâda Rûh-ül kudüs yer almış ise o Rûh-ül ku-
düsler her nesilde birer büyük Velînin kalbinde yer almış bulunmak-
tadır. Bu gün dahi öyledir. Binâenaleyh Allah isterse hazret-i İsânın
taşıdığı Rûh-ül kudüs'ü taşıyan bu günkü insanı harekete geçirir ve
onda zuhur edecek mu'cizelerle bütün insanların dikkat nazarını
onun üzerinde birleştirir. İnsanlar onun etrafında birleşerek İlâhî ve
insanî bir hakikatde anlaşırlar ve ihtilâfları bırakarak selâmete erer-
ler.

Fakat bu ihtimal dahi zayıftır. Asıl ümid; Allahın Esmâ ve sı-
fatının yaşattığı, fa'al ve müessir bulundurduğu (tekâmül) kanunla-
rının tadrîcî olarak tezahür eden te'sirlerinde, terbiyevî hükümlerin-
dedir. Beşeriyeti; herkesin rûhen edindiği tekâmül; [merhalelerden
geçirerek] bu hakikî kurtuluşa erdirecektir.

Böylece hazret-i İsânın vaktiyle gelip istediği söylediği ideal iş;
yâni dünyanın salâhı işi meşhur ta'biri ile Allahın melekûtunun [yâ-
ni hidâyetinin] yeryüzüne inmesi işi; yer ile göğün salâhda, huzur,
sükûn ve saadetde birleşmesi işi hâsıl olmuş bulunacaktır. Muham-
med efendimiz bu idealin tahakkukuna mâni' olan bütün engelleri,
muhalif idare tarzlarını dünyadan kaldırtacak, bütün dünyaya hür-

riyet ve demokrasiyi yayacak bir devri açmak için gelmişti. Ve geldiği günden beri de bu faaliyet dünyada başladı ve hâlâ devam ediyor, inşaallah bunun bir sonu gelecek. Müsevî Mukaddes Kitaplarının tafsilâtiyle müjdelediği bir salâh, kemâl, saadet devri gelecek, o devrede herkes iyilikten başka bir şey düşünmeyecek, harp dünyadan kalkacak, tam bir kardeşliğe müstenid bir tek çeşit insanlık vücûde gelecektir. İşte bu hayat şartları hazret-i Îsânın İncil-i şerîf de ideal olarak istediği yolun ve hedefin hayat şartlarıdır. O hayat şartları dünyada vücût bulacaktır. Yâni hazret-i Îsâ gelmiş gibi olacaktır. İmdi Îsâ değil, Îsâlık gelecektir. Şimdiye kadar aile hususiyetlerine inhisar eden İncil hayatı, ondan sonra cemiyet hayatına umumî hal olacaktır. Meselâ, İncil-i şerîf (düşmanını) sevmegi emreder. Düşmanını sevdiğini gösteren hıristiyan devlet veya ruhânî müessese henüz görülmemiştir. İncil-i şerîf iki gömleğinden birini olmıyana ver, ekmeğini de öyle bölüş diye emreder. Ferd olarak bunu yapan hıristiyan idare görülmemiştir.

Bugün Amerika buna az çok uymağa çalışıyor. [İkinci Cihan Harbinden sonra bu işe başlamıştır]. Avrupa'nın, Asya'nın tehlikeye düşmüş muhtaclarına yardıma koşmakla beraber dünyayı mutlak bir emniyete sulh ve selâmete kavuşturmak için can mal fedakârlığını da göze almış bulunuyor. İçli dışlı bütün dünyanın hür milletleri ve insanları nasıl yürekte Amerikalıları kuşatıp destekliyor.

Amerika; ikinci üçüncü derecedeki küçük mülâhazaları bir tarafa bırakıp hak ve hakikati olduğu gibi müdafaaya kalktığı gün, Koreliyi de, Çinliyi de hakikî bir dost olarak yanı başında bulacaktır.

Amerika Kore'de, Fransızlar Hind-i Çin'de harbi, Komünizmi önlemek için yaptıklarını söylüyorlar. Büyük bir ekseriyet buna inanıyor ki böyle söylüyorlar, fakat ben şahsen düşünüyorum ki Şimal Koreli ve Çinli yürekte komünist değildir. Rusya'dan silâh ve ekmek yardımı görmek için komünist görünüyorlar. Onların derdi çok eski ve derindedir. Onlar Avrupalılar tarafından asırlarca fena muamele gördüklerinden, insanlıkları tahkir edildiğinden, insan yerine konmadıklarından, insanlık hakları kendilerinden esirgendiğinden insanca müsavî muamele görmediklerinden hınçlı ve dertlidirler. Rus komünizmi onların içyüzünden istifade ederek Şarkta rakibi Amerikalıların ve Avrupalıların üzerine onları saldırtmış, onların da bu işlerine gelmiştir. Amerikalılar ve Avrupalılar ise onların dış yüzüne bakarak (Komünistsin!) diye ateş açmış, bombalar yağdırmış, milyonlarca insanı yersiz, perişan, dul ve yetim bırakmıştır. İşte vaziyeti Amerikalıların hey'et-i umumiyesi benim gibi gördükleri gün harp yalnız Şarkta değil bütün dünyada ebediyen duracaktır.

Ve işte o gün 90'ıncı Hadîsdeki ikinci fıkranın işaret ettiği gaye de hâsıl olacaktır. İsrâlık bütün Muhammed ümmeti arasında adâletle hükmedecektir.

Ma'lûm olduğu üzere Muhammed ümmetliği vasfı bu günkü bütün dünyaya şâmildir.

H.Ş. 91

«İbni Meryem gökten sizin yanınıza indiği zaman, devlet reisiniz kendinizden ve namazda imamınız olduğu zaman bakalım nasıl olursunuz.» buyurulmuştur. B. 1406

H. Ş. 92

«İsrâil oğulları zamanında onları peygamberler idare ederlerdi. Her ne zaman bir peygamber ölürse onun yerine başkası geçirdi. Şüphesiz ki benden sonra peygamber yoktur. Ancak halifeler bulunur, onlar müteaddit de olabilir, buyurulmuş [ve onlar taaddüt ederse] birinciye ettiğiniz biate bağlı kalınız. Onlara haklarını veriniz. Onlara da Allah; riâyet etmeleri matlûp olan [insanlık, müslümanlık] haklarınızdan soracaktır.» buyurulduğu hakkında. B. 1409

H. Ş. 93

[Kavmi tarafından döğülen bir peygamber, yüzündeki kanları silerken şöyle duâ ediyordu :]

«Yâ Rab kavmimi mağfiret eyle, bilemezler.» diyor-du. B. 1419

İ Z Â H — 28

91'inci Hadîs-i şerîf tekâmül devrindeki [İsrâlık ve melekût devrindeki] güzel duruma işaret buyurarak :

(O gün hakikî demokrasiye kavuşacaksınız. O gün sizi; padişahlar değil hazret-i Ebûbekir gibi yerime halîfe olmak üzere içinizden seçtiğiniz mes'ûl bir kimse işinizi idare edecek, imamınız öyle bir insan olacak) buyurulmaktadır. (O gün bakalım nasıl olursunuz) sözü de o günkü halin tasavvura sığmaz bir saadet teşkil edeceğine işarettir.

92'nci Hadîs-i şerîf şu maddeleri ihtiva ediyor :

- 1) İsrâil oğullarını İsrâil peygamberleri idare etti.
- 2) Hazret-i Muhammed efendimiz son peygamber olduğu için

müslümanları peygamberler değil, halkın iş başına seçtikleri mükemmel adamlar peygamber nâmına idare edecek. Zîrâ müslümanlık insanların rüşd devrinde gelmiştir. Bu mükemmel adamlar, son peygamberin hak ve adâlet yolu üzerinde gördüğü vazifenin vârisleri olacaklar, bu yüzden halîfeler denecekler.

3) İş başına bu seçilmiş kimseler, seçen millete karşı mes'ûliyyet taşıyacaklar.

ÎZÂHLARI :

1) İsrâil peygamberlerinin teselsül edip gelmesi İsrâil kavminin tâlim ve terbiye esasında sıkı ve devamlı bir nezârete, sevk ve idareye olan ihtiyaclarındandı. Zîrâ bu kavim vesâyete muhtac çok genç bir beşerî yaşda idi, putperestliğe alışmış ve ondan yeni ayrılmış idi. Putperestlik nizâmı, nefsin arzularına daha müsait idi. Din nizâmı; bunun aksine olarak nefse hâkimiyeti, haramdan uzak kalmağı, helâle uymağı ve elden gelen iyiliğı esirgememeğı iktiza ettiriyordu. İşte İsrâil oğulları putperestliğe dönmemeleri ve Din terbiyesini kültürüyle hazmetmeleri için; kendilerinde Allahın mücizeleri, hârikaları zâhir olan peygamberler, Kitap getiren ve Allahla konuşan peygamberler nezâretinde, vesâyetinde ve terbiyesinde bulunduruldu.

2) Müslümanlık ise beşerîyyetin rüşd devrinde gelmişti. Vesâyete değil hürriyyet ve istiklâle muhtaçdı. En iptidaî şartlar içinde yaşayan Hicazlıların nüfuz ve servet sahibi ileri gelenleri bile hazret-i Muhammed efendimizin Dinine; muhitinde buldukları putperestlerden korkmıyarak girdiler. Ve girdikleri günden itibaren her fenalığı terk ettiler ve her iyiliğı benimsediler ve iyilikte şaheser örnekler gösterdiler. Mükemmel bir demokrat idare kurdular. Emsalsiz bir millî hâkimiyet te'sis ettiler. Bu kadar seri' tahavvül; fevkalâde bir hâdise idi. Allahın yardımı ile bu böyle oldu.

Halîfe ve hilâfet mes'elesi :

Bu hilâfet kelimesi İslâm âleminde siyasetde fena kullanılmış aslındaki mânâya uymıyarak kullanılmış bir kelimedir. Hazret-i Ebûbekir, Ömer, Osman ve İmam-ı Ali efendilerimize halîfe denilmiştir. Çünkü bu Hadîs-i şerîfdeki mânâyı ve evsafı onlar hâiz imişler. Millet tarafından hizmete seçilmiş, ve hizmet-i idare için riyâsete geçirilmiş bu zatlar, halka karşı mes'ûliyyet taşımışlar ve kendilerini hiç bir hususta halktan ayırmamışlardı. Peygamber efendimize halîfe, yâni kaymakam olacak iyi, temiz, halkçı sıfatları hâiz idiler. Peygamber efendimiz; (bir kavmin efendisi onun hizmetkârıdır) buyurmuştu. Ve öyle de hareket etmişti. Bu dört mübarek Zât de öyle hareket ettiler,

yamalı hırka giydiler, hizmetkârlarıyla yolculukta deveye nöbetle bindiler, millete ağır yük olmadılar, ağır yükü onlar taşıdılar. Fakat çok acı ve hazindir ki bu güzel idare Muaviyenin saltanatına kadar devam edebilmiştir. Muaviye evlâdiyye taht kurduktan, İslâm demokrasisine son verip müslümanlara hükümrân olduktan sonra artık usûl pâdişahlığa dönmüştür. Ve onlar, halk tarafından seçilmeyen onlar; ya verâset veya hîle ve entrika ile saltanat tahtına geçmişler ve halka karşı mes'ûliyyet kabul etmemişlerdir. Üstelik kendilerini zorla halife dahi saydırmışlardır. Bu meyanda bizim Osmanlı pâdişahlarımız da vardı. Bir insan iyi olabilir, fakat halife olmak için müslümanlar tarafından onun halife olacak derecede iyi olduğu ve halkın insanlık haklarına riâyetskâr olacağı ve halka karşı mes'ûliyyet kabul ettiği malûm olmak ve serbest rey ile halk tarafından riyâsete getirilmiş olmak lâzımdır.

Osmanlı pâdişahları resmen: (Allahın yeryüzünde halîfesi), (Allahın yeryüzünde gölgesi) gibi hakları olmıyan lâkablar, sıfatlar da kullandılar. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm; Allahın yeryüzündeki halîfesinin (Rûh-ül kudüs)ü hâmil olacağını bildirmiştir. Rûh-ül kudüs ise en büyük Nebîlerde, Velîlerde yer alan bir mukaddes nûr, Allahın Zât nûrudur. İşte bu kadar ağır şart karşısında hiç umursamıyarak kendilerine Allahın halîfesi dedirtmişlerdi.

Zirâ milyonlarca insanı gözü kapalı kullanmak ve Allaha itâat edercesine itâatli bulundurmak için bundan kuvvetli siyasî bir çare yoktu. Halife sıfatının delâlet ettiği mânâyı ve şartlarını buraya hü-lâsa edelim. Halife mânevî cepheye iki makamdır.

Biri : Allah halîfeliği ki, bu büyük Enbiyâ ve Evliyâdan Allahın Rûh-ül kudüsünü hâmil olanlara müyesser olur, bunları Allah seçer yetiştirir ve kullanır.

Diğeri : Peygamber halîfesidir ki bu ismi taşıyacak zatın en mükemmel insanlık vasıflarını hâiz olması ve bu vasıflara göre hür bir cemiyet tarafından seçilmesi şarttır.

Dikkat!

Müslümanlar aldanmamak için bunu da te'kiden kaydedelim ki Peygamber halîfesi; mutlaka hür bir millet yâni idaresinde tam bir hürriyet ve istiklâl mâlik millet, tarafından seçilmek gerektir. Yarı müstakil, ecnebi himâyesi altında bulunan idarelerin, milletlerin halife seçmesi sahîh olamaz.

3) İslâm ve Osmanlı halifeleri ise bu Hadîs-i şerîfdeki şartın hilâfına olarak mes'ûliyyet kabul etmemişler gayrı mes'ûl olduklarını

ilân etmişlerdi. Halbuki müslümanlıkta Allahtan, gayrı, gayr-ı mes'ûl kimseye yer yoktur.

Büyük Hanımlar

H. Ş. 94

«Cennet hanımlarının büyükleri dördür. Onlar: Meryem, ve Fatma ve Hadice ve Asiye [hazretleri] dir.»

Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Efendimiz

MA'LÛMAT

SİLSİLE-İ ŞERİFELERİ :

Hazret-i Muhammed efendimiz;

- 1) **Abdullah** oğlu
- 2) **Abdülmuttalib** oğlu
- 3) **Haşim** oğlu
- 4) **Abdülmenâf** oğlu
- 5) **Gusay** oğlu
- 6) **Gilâb** oğlu
- 7) **Mürre** oğlu
- 8) **Kâab** oğlu
- 9) **Luey** oğlu
- 10) **Galib** oğlu
- 11) **Fihri** oğlu
- 12) **Mâlik** oğlu
- 13) **Ennadr** oğlu
- 14) **Kinâne** oğlu
- 15) **Hüzeyme** oğlu
- 16) **Müdrîke** oğlu
- 17) **İlyâs** oğlu
- 18) **Mudâr** oğlu
- 19) **Nizar** oğlu
- 20) **Mad** oğlu
- 21) **Adnân** oğlu

Muhammed; mükerreren medh-ü senâ olunan kimse demektir.

Silsile-i şerîfeleri; hazret-i İsmâil ile pederi hazret-i İbrâhime bitişir.

Kendilerine kırk yaşında iken Vahiy nâzil oldu.

Vahiy geldikten sonra Mekkede on üç yıl ikâmet buyurdular.

Medinede de on üç sene oturdular. Sonra 63 yaşında irtihal ettiler. **B.1543**

Peygamber efendimizin neseb-i şerîfleri yukarıdaki sırayı şu zevat ile takib eder :

- 22) **Âd** oğlu
- 23) **Ei, Mukavvim** oğlu
- 24) **Sârih** oğlu
- 25) **Yeşceb** oğlu
- 26) **Ya'reb** oğlu
- 27) **Sâbit** oğlu
- 28) **İsmâil** oğlu
- 29) **İbrâhîm** oğlu

KENDİLERİ İÇİN SÖYLEDİKLERİ

H. Ş. 95

«Benimle peygamberlerin benzeri; şu bir kimsenin misli ve benzeri gibidir ki o kimse bir ev yaptırmış ve binayı tamamlayıp süslemiş de yalnız bir tuğlası eksik kalmış. [Bu Hadîs-i şerîfin nihayeti şu cümle ile tamamlanıyor:]

[İşte] ben; o [yeri boş kalan] kerpiçim, ben Nebîlerin sonuncusuyum» buyurduğu hakkında. **B. 1441**

H. Ş. 96

«Ben ancak ahlâk-ı sâlihâyı tamamlamak için memur olundum.»

Î Z Â H — 29

Peygamber efendimizin (Ben sâlih ahlâkı tamamlamağa geldim) buyurması ile fikir; kelimenin lûgat ma'nâsı üzerinde yanlış bir tarafa kaymasın. Bu kelâmdaki murad ve maksad; (kendisinden evvel gelen peygamberler, ahlâk esaslarını noksan getirdiler. Ben tamamlamağa geldim) demek değildir. Hakikî ma'nâ şudur: (Hazret-i Îsâ; ta'lim eylediği ahlâk nazariyyatını cemiyete tatbik için Dinî bir cemiyet kurmak imkânını bulamadı. Zîrâ o zamanki insanların beşerî seviyesi Roma istibdadını devirmeği göze alacak bir olgunlukta değildi. İmdi bu ahlâk esaslarının cemiyet hayatında fi'len tatbiki imkânı hazret-i Muhammed efendimizin geldiği devirde hâsıl oldu. Böylece nazariyyat amelî ve tatbikî imkânlarla tamamlandı) demektir.

H. Ş. 97

«Vahiy nâzil olmıyan mes'elelerde muhakkak ben de sizler gibiyim.»

KÂMİL ALÂKALARI

H. Ş. 98

«Hiç bir mü'min yoktur ki dünya ve âhîretde ancak ben ona yakîn olmıyayım. İsterseniz [Kur'ân-ı Kerîm'de; (Nebî mü'minlere kendi nefislerinden daha yakindir) diye yazılı] kelâm-ı şerîfini okuyunuz.»

(El-Nebî, evlâ bil - mü'minîne min enfüsehüm.)

Herhangi bir mü'min vefat eder de mal bırakırsa bu mala her kim akrabâsı olarak vâris olursa olsun. Herhangi bir mü'min de borç yahut [fakir bir aile] bırakırsa o da bana gelsin ben onun da Velîsiyim buyuruldu.» B. 1077

H. Ş. 99

«Nasârânın ibn-i Meryemi [Hıristiyanların hazret-i Îsâyı] bâtıl üzere medh ettikleri gibi [Allahın oğludur, Allahtır diyerek medihde hakikatin dışına çıktıkları gibi] siz de beni medh etmekte mübalâğa etmeyiniz, şüphesiz ki ben bir kulum [bir Allah kuluyum] binaenaleyh bana Allahın kulu ve onun Resûlü deyiniz.» B. 1405

H. Ş. 100

«Benim ne kendi nefsim, ne de dostum nâmına hiç bir kuvvetim yoktur.»

H.Ş. 101

«Beni adımla söyleyiniz. Fakat unvanımla [Ebil-kâsım] diye künyeleyemeyiniz.» B. 984

H. Ş. 102

«Peygamber efendimizin (kendilerinin de insan olduklarını, iki hasmı mürafaada [muhakemede] dinlerken herhangi birinin sözle kendisini daha iyi müdafaa etmesine kapılarak yanlış hüküm vermiş olabileceği) hakkındaki beyânâtı.» B. 1095

H. Ş. 103

«Hakikaten (Eş'arîler); gazâda yiyeceklerini bitirirken, yahut Medîne'de ailelerinin yiyecekleri azaldığında hemen yanlarındaki erzakı bir yere toplayıp sonra [ölçek] bir kap içinde [ölçerek] aralarında müsâvat üzere taksim etmiş kimselerdir. Binâenaleyh (Eş'arîler) bendendir, ben de Eş'arîlerdenim [adâlet ve müsâvata riâyetlerinden dolayı].» B. 1104

HAK ve HAKİKATİN İFÂDESİ

Ş e f â t

H. Ş. 104

«Ey Kureyş cemâati, müslüman olup nefislerinizi Allahın azâbından koruyunuz. Yoksa ben Allahın azâbından hiç bir şeyi sizden men edemem.» B. 1170

H. Ş. 105

«Ey Muhammedin kızı Fatima, malımdan ne dilersen iste; Allahın azâbından bir parçasını bile senden uzaklaştıramam.» B.1170

H. Ş. 106

«Benim ne kendi nefsim, ne de dostum nâmina hiç bir kuvvetim yoktur.»

H. Ş. 107

«İyilik işleri işle ey Bilâl, benim şefâatime güvenme.»

Diğeri : 108

«İyilik işleri işle ey Muâz, benim şefâatime güvenme.»

TAHLİL — 30

Ş e f â a t — 2

1) Şefâat hakkında az kimselerde doğru fikir vardır.

Yanlış fikirler derece derece şöyledir :

Hıristiyanların bir kısmına göre :

Şefâat de, inâyet de; [yâni şefâat kuvveti de] hazret-i Îsâdadır.

Müslümanların ve Hıristiyanların birer kısmına göre şefâat; kendi peygamberlerinde, inâyet ise Allahtadır.

Bu yanlış düşünenlere göre şefâat için evvelâ Nebî harekete gelir. Allahtan şefâat diler. Allah şefâate izin verirse maksat tekemmül eder, hâsıl olur. Ma'lûmdur ki şefâat; (merhamet, alâka, gayret ve kurtarıcılık) demektir. O yanlış düşünenlere göre bu şefâat hisleri ve gayreti, evvelâ kulların yüreğinde kendiliğinden peydâ olur. Bu kul gayrete gelir ve herhangi bir kul veya kullar hakkında duâyâ, şefâat etmeğe başlar. Ondan sonra Allah isterse bu duâyı kabul eder ve şefâate izin verir. İşte bu düşünce temelinden yanlıştır. Hakikati şöyledir :

İnsan boş bir kabdır. Kalbinde peydâ olacak her gayret; kendiliğinden peydâ olmaz. Allahtan oraya gelir ve kendini hissettirir. Böylece kul; Allahın irâdesiyle bir keyfiyet için gayrete gelir. Allaha yalvarır ve neticede Allah imdadı ile şefâati ile, merhameti ile, kurtarıcılığı ile tecellî buyurur. Hakkında duâ edilmiş olanlar, şefâat görmüş ve kurtulmuş olur. Fakat ilk kulun harekete geçmesi ile değil, evvelâ Allahın harekete geçmesi ve Nebîyi harekete geçirmesi ile.

İmdi :

2) Şimdi aşağıya dercedilmek üzere olan Hadîs-i şeriflerdeki (şefâatim) kelimesi; kimseye, şefâat salâhiyyet ve iktidarı mahlûkda var

gibi bir fikir vermesin. (Şefâatim) kelimesinin esasında: (Allah şefâat-de Nebîyi kullanırsa) mânâsı asıldır.

H. Ş. 109

«Şefâatim ümmetimden ehl-i kebâiredir [büyük günah işlemişleredir].»

Diğeri : 110

«Şefâatim, ümmetimin günahkârlarınadır.»

ÂDETLERİ

H. Ş. 111

«Yolda giderken tesadüf buyurdıkları sübyâna selâm verirlerdi.»

[Zîrâ çocuklarda en küçük yaştan itibaren kendilerinde insanlık şahsiyyet ve haysiyyeti vücûde getirmek ve his ettirmek ilerisi için büyük bir kazançtır.]

H. Ş. 112

«Muhakkak ben lâtife ve mizah ederim. Lâkin hakkın gayrisini de söylemem.»

H. Ş. 113

«Hazret-i Ayşenin rivâyetine göre: Peygamber efendimizin esas gıdaları hurma ve sût olduğu ve komşulardan sût hediye edildikçe sût ilâve ettikleri hakkında.» B. 1124

H. Ş. 114

«Peygamber efendimiz her işde sıraya riâyet buyururlar ve sırayı sağdan itibar ederlerdi. [Sağa tesadüf eden kimse içtimaî mevkii daha aşağı olsa da, sağda bulunmasını ona bir hak olarak kabul buyururlardı].» B. 1062

HEDİYE HAKKINDA

H. Ş. 115

«Peygamber efendimiz hoş kokulu hediyeı reddeımeıler imiş.» B. 1131

H. Ş. 116

«Resûl-ullah efendimiz hediye kabul ettiıde karşılığında hediye verirdi.» B. 1132

H. Ş. 117

«Hediye edilen bir miktar tavşan etini kabul buyurdıkları hakkında.» B. 1126

H. Ş. 118

«Dışardan gelen yiyeceklerin (sadaka mı, hediye mi?) diye sordukları ve hediye ise ashâbiyle yedikleri ve eğer sadaka ise kendileri yemeyip ashâba yedirdikleri.» B. 1128

Diğerı : 119

«Birisine sadaka olarak gelen eti; o zât Peygamber efendimize hediye etmişti. Peygamber efendimiz yemişler, ve ona sadaka bize hediyedir buyurmuşlar.» B. 1129

İ Z Â H — 31

Sadaka — Hediye Mes'elesi

Peygamber efendimiz hiç bir vesîle ile sadaka almaz, fakat şarta bağlı olarak hediye kabul buyururlardı. Eğer şartsız hediye kabul buyura idiler, varlıklı varlıksız bütün müslümanların Peygamber efendimize hediye vermek üzere birbiriyle yarış edecekleri muhakkak idi. Halbuki Peygamber efendimizin dünya ni'metlerine gark olurcasına varlık edinmek hevesi ve kimseyi kendi hesabına fedakârlığa sevk etmek niyeti yoktu. [Bil'âkis kendisi ümmetinin en fakirinin hayat şartlarına göre yaşamak kat'î azminde idi.]

Hele peygamberine hediye getirmek için gıdasından bir kimse- nin bir şey eksiltmesine veya hediye getirmek imkânından mahrum

kimselerin bu mahrumiyet acısı çekmelerine hiç tahammülü yoktu. Adetleri; maslahaten kendisinden hediye kabul edilmek zarûreti olandan hediyeyi kabul etmek; fakat sadaka mahiyyeti almamak için hemen karşılığında bir hediye vermektir.

Sadaka almamalarının sebebi :

Sadaka; bir kulun diğer âciz bir kula [yâni el eline bakmağa mecbur bir zavallıya] Allaha sadâkat ve hizmet yolunda vaki' yardımdır. Fakat bu; veren için ne kadar sevaplı ise, şerefli ise; alan için de o kadar düşüklüktür, hattâ zilletidir. Bir insanın bu zilleti bir lokma ekmek için kabul etmesi o insanın insanlık mefhumunda kaybolması hiç olması demektir. Halbuki Peygamber efendimiz bir Hadîs-i şerîflerinde **(İzzet istiyen halktan müstağnî kalsın.)** buyurmuşlardır.

Yine Peygamber efendimiz: (Peygamberlere sadaka olmaz) peygamberler sadaka kabul etmez, (Peygamberlerin mirası da olmaz) esaslarında tebligatta bulunmuştur. Zilletten uzak kalacak ilk mahlûkun, Allahın elçilik sıfatını hâiz kimsenin olması lâzımdır. İmdi peygamber, Allaktan başkasına avuç açmaz, peygamber verir fakat almaz. Peygamberin herhangi bir insana arz-ı ihtiyaç edip küçülmesine, peygamberliğin tahammülü yoktur.

Peygamber efendimizin bir piyade asker neferi tâyininden fazla tahsisat kabul etmemesi ve o kadarlık bir tahsisatdan bile başkalarına yardım edecek derecede mütevâziyâne yaşaması; cemiyete borçlanmamak, cemiyetden alacaklı yaşamak içindi. Böylece o; müslüman büyük bir cemiyete herkesten fazla hizmet etmiş, fayda te'min etmiştir. Hizmet ücreti olarak aldığı o piyade neferi tahsisatını ödedikten mâdâ, cemiyetden ne kadar fazla alacaklı olmuş ve onu cemiyete o; Allah yolunda ne güzel helâl etmişti. Eğer Peygamber efendimiz sadaka kabul edeydi (Peygamber sünneti) diye ne kadar tembel insan dilenciligi itiyad ederdi. Halbuki Peygamber efendimiz: (Kimdir bana kimseden bir şey istememeği [dilenmemeği] vaad eden ki ben de ona cennet müjdesini vaad edeyim) me'âlinde bir ikazda bulunmuşlardır. [Bu esastaki Hadîs-i şerîfler fihriste göre ait oldukları bahisde görülebilir.]

Bu vesîle ile bir bahse temas etmek faydalı ve yerindedir. Vakıtle derviş olmıyan kimseler mânevî şahsiyyet sahibi görünmek için derviş kıyafetine bürünerek dilenmişlerdir.

Dervişliğin mânâsını, tasavvuf, felsefesinin hakikatini ihlâl eden bu saçlı sakallı kimseler, sıhhatleri dahi yerinde olduğu halde halk-

tan hakları olmıyan bir tarzda yardım talebinde bulunmuşlardır. Onların istemeğe yüzleri tutmuş, çünkü yıpranmıştır. Halkın (hayır) demeğe yüzü tutmamış, çünkü yıpranmamıştır. Sadaka verecek tâkate olmıyanlar bile dilencinin kendilerine açılan avucunu boş çevirmek için dilencinin arzusunu belki güçlkle ifâ etmişlerdir. Fakat dilenciye niye çalışıp kazancınla geçinmediğini, insanlığını zelif ettiğini soranlara onlar: (Nefsimi kırmak) için bu zilleti irtikâp ediyorum. Maksadım adam olmak, mânen yükselmektir demişlerdir.

İşte bir cemiyeti yıkacak kadar yanlış bu zihniyeti ortaya koymak için sözü bu kadar uzattım.

Hazret-i Yûnus Emre [zannederim] şöyle buyurur :

«Derviş; çalış, kazan, ye, yedir; bir gönül ele getir.»

Dinimi ve dinimle beraber Allahın her dinini fena zanlardan korumak için kat'î olarak söylerim ki :

Mahlûka zilleti emreden ve bunu bir tekâmül vasıtası saydıran Allah emri yoktur. Bütün emirler, kulları zilletten, kula kulluk etmekten kurtarmakta toplanır. (Hayâ îmândandır) kelâmı, Peygamber efendimizin Hadîsidir. Îmân; hayâ ile kaimdir. Hayâ insanı her kötülükten utandıran ve binâenaleyh koruyan bir vasıtaadır.

Hayâsını kaybeden bir insanda izzet, haysiyet kalmaz ki sonunda iyi bir şey olsun. Zillet bir uçurumdur. İnsanın ayağı oraya kaydı mı artık yalnız yuvarlanır. Yalnız alçalır, netice Allah kullarına, yük ve âr olacak bir mânâsız vaziyete düşer.»

Dünyaya mânen yükselmeğe, ve Allahın şânını yükseltmeğe halkın seviyesini yükseltmeğe geldik. Fazîlet önderimizdir. Zilletin faziletle anlaşmasına imkân yoktur. Hazret-i Ömer riyâseti zamanında yamalı hırka giydi. Fakat kimseden sadaka kabul etmedi, yamalı hırka giymesi çaresizliğinden değil, millet hazinesinden en az ölçüde tahsisat kabul edip üst tarafını millete bağışlamak cömertliğindendi.

İmam-ı Hüseyin efendimizi müslümanlar İraka çağırtdıkları zaman gitmemezlik edemedi. Mekke ahali kendisine gitmemesi için yalvardılar. Fakat o bu teklifi kabul etmeği zillet diye reddetti. (Yezidin ordusu seksen bin kişidir. Seni şehid eder. Gitme) dediler. O mübârek müslüman şu cevabı verdi: (Müslümanların kendisine uyaçakları önder kalmadı. Hak yerine bâtil, adâlet yerine zulüm kâim oldu. Bu şerait altında yaşamak, mahz-ı zillet; bu uğurda mücadele ederek ölmek mahz-ı saadettir) buyurdu ve 72 gönüllü mücâhidle Kerbelâya gitti. Ve koca Yezid ordusunun teslim teklifini reddedip o ordunun karşısına birer birer muharip olarak çıktı ve bütün arkadaşlarıyla şehit oldu. Bu suretle (Müslüman zilleti kabul etmez, başka çare kalmazsa ölümü tercih eder.) düsturunu Müslümanlara miras bı-

raktı. Hazret-i Ömer'in zamanında dilencilik cârî değildi: Zîrâ zekât; dilenecek duruma düşmüş olanları dilenmeden koruyordu. Yardımcısız, kimsesiz yetimlere ve sakatlara ve çalışmayacak derecede ihtiyarlara, millet hazinesinden maaş bağlanıp bakılıyordu. Bu zümreye yalnız müslümanların muhtacları değil... Müsevî ve Hıristiyanların muhtacları dahi dahildi. Böylece Allahın kulları İslâm idaresinden müsavî muamele görüyordu. Hattâ çocuğunu emziren anaya, emzirdiği müddetçe millet hazinesinden maaş bağlanıyordu. (Ana, çocuğuna bakmakla kendini çocuğa bağlıyor; kendi maîşetini tedârik de cemiyete düşüyor) deniyordu.

Dilenci; bir cemiyetin çürümüş, tereddiye uğramış âzâsıdır. Bir cemiyetin insanlık şerefine, dinî haysiyetine, rûhanî varlığına keder getirecek utandırıcı bir hareketin san'atkârıdır. O insan ki mahlûkların en şerefli sayılır, herkes gibi çalışarak milyonda bir kişinin ancak göze alabileceği bir hayâsızlıkla kolay para kazanmak için dilencilik san'at edinir ve dilenir. Müşterek insanlık şerefini ayakları altında çiğnediği yetmiyormuş gibi bu kötü işi dinî, rûhanî bir kıyafette yapmağa da cesaret eder, başına sarık, boynuna tesbih geçirir. Yalnız insan olarak değil, bir din adamı, bir Allah adamı diye de dilenir. Onun irtikâb ettiği bu fenalığın ehemmiyeti ve hududu cidden büyüktür. Bu; bütün bir cemiyetin mukaddes bildiği ve müşterek olduğu vicdanî varlıkları beş on kuruş mukabilinde satmak demektir.

Cemiyetde göze çarpan dilencinin akla getirdiği menfi şeyler şunlardır :

- 1) Acaba bu dilenci dilencilik san'at itihaz etmiş bir kimse midir, yoksa hakikaten aç, mustarip bir kimse midir?
- 2) San'atkâr ise bu fena san'atın âmme vicdanını yaralarcasına fenalığına cemiyet niye mâni' olmuyor?
- 3) Hakikaten aç ve muhtac olamaz; Allah her kulunu korur da bu kulunu haline bırakmış olamaz. İhmal cemiyetindir, cemiyet kendi ailesi efradından bir çaresizi korumuyor veya bu san'atkârı kötülükten men etmiyor demektir.

Evet :

- 1) Dilenci Allah korur, fakat dilenci isyan ve şekavet yolu tutmuştur. Cemiyetin müsamahası ona sahayı açmıştır. Ve o, halkın merhamet ve şefkatinden istifade ederek san'at icrâsına başlamış, o bu kadar fena bir san'atla servet yapıyor. Ve her gün insanlarda Allah hakkında yanlış zanlar ve düşünceler ve cemiyet hakkında fena telâkkîler hâsıl olmasına sebep olan bu fena işde dilenci bir isyan bayrağı gib i ortalıkta dolaşiyor. Sanki kaderinden, sanki Allahından, san-

ki hükümetinden veya cemiyetinden şikâyetçi bir ma'nâda halkın tek tek yardımına iltica ediyor, yerlere yüz suyu döküyor. Ezberlenmiş kelimelerle Allah rızâsı için Allah yolunda insanları teker teker vazifeye davet ediyor.

Kalkınmış ve hayatına câhilane temelsiz akîdeler hâkim olamayan cemiyetlerde dilenci yoktur. Hattâ kundura boyacısı ve seyyar hammal dahi yoktur, bunlar aşağı telâkki edilmiş mesleklerdir. Herkes kendinin hem efendisi hem hizmetcisidir.

Yükün taşıyabildiği kadarını kendi taşır kimse ayıplamaz. Taşıyamadığını bir araba tutar kendi eşyasıyla biner gider. Darda kaldığı zamanlarda halk yardımına parasız koşar, yükünü hafifletir. Bu iş Allah ve insanlık gayreti ile yapılır. Hammal, resmî bir vazife ile vapur iskelesinde ve büyük istasyonlarda muayyen şartlı işler için bulunur. Ona para hükûmete verilir gibi verilir ve yardımına teşekkür edilir.

DÂİMA KOLAYI İLTİZAM BUYURMALARI

H. Ş. 120

«Resûl-ullah efendimiz iki şey arasında muhayyer kılınmış mı o; muhakkak onlardan en kolayını alırdı. Elverir ki o kolay şey, günah olmasın.» B. 1457

SÂDELİĞİ İLTİZAM EYLEMELERİ

H. Ş. 121

«İpekli giyenlere karşı hoşnutsuzlukları hakkında.» B. 1139

Î Z Â H — 32

Peygamber efendimizin vazifesi; insanlar arasında kardeşliği, birliği, beraberliği kurmak ve yaşamaktır. Üst üste tahakküm eden sınıfları yıktı, bir tek sınıf insan ve îmân kardeşliği sınıfı teessüs etti. Sınıfı çoğaltan şey servet ve kuvvetti. Servet kıyafetde, kuvvet de tahakkümde kendini gösteriyordu. Cemiyetde haktan başka bir varlığa tahakküm imkânı bırakmadı. Bütün cemiyete bir çeşit ve bir kıymetde giyecek kabul ettirdi, kendi ile beraber herkes aynı şeyi giydi.

Giyilen şey beyaz pamuk ipliğinden gömlek ve dizlik, üstüne de yünden [sırmasız, ipeksiz, işlemesiz] bir geniş (maşlah), başta pamuk ipliğinden sade bir kefiye ve yünden [sırmasız, ipeksiz] bir ağal, ve ayakta bir çeşit ayakkabı idi.

Kendim Basra körfezinde Kuveyt şeyhliği arazisini gördüm. Hâlâ bu kıyafet orada muhafaza ediliyordu, bunu tebdile imkân da görülmüyordu. Zîrâ nakışlı, ipekli, sırmalı bir şey giymek; iffetsizlik, ismetsizlik, namussuzluk derecesinde ayıp sayılıyordu, fakat bu ne kadar faydalar te'min ediyordu. Giyimde fazla masraf ve israfın önü tamamıyla alınmış bulunuyordu. Ve fıkara, zenginin kıyafetinde olsun imrenecek fazla bir şeyini görmüyor ve mahrumiyet acısı duymuyordu.

KONUŞMALARI

H. Ş. 122

«Peygamber efendimizin sözlerini sayılacak derecede tane tane söyleyip konuştuqları hakkında.» B. 1462

H. Ş. 123

«Resûl-ullah efendimizin sözü [sizin birbirine zincirlediğiniz gibi] oyalayarak söylemek itiyadında değildi. [O sözü, ayıra ayıra söylerdi. Sözleri; dinliyenlerin gönüllerine sinerdi].» B. 1463

HASTALARI ZİYÂRETLERİ

H. Ş. 124

[Peygamber efendimiz hastaların hatırını sormak üzere kendilerini ziyaretlerinde şöyle duâ ederlermiş.]

«Hastalığın zararsız geçmiş olsun, günahlarına kefârettir inşaallah.» B. 1476

EVLÂDLARINA MUAMELESİ

H. Ş. 125

«Değirmen çevirmekten eline hastalık gelen hazret-i Fatıma annemiz kendisine yardım için bir esîr kadın istemesi üze-

rine Resûl-ullah efendimiz yardımcı esir kadın göndertmemiş, buna mukabil akşam yatarken namaz tesbihlerini okumasını tâlim eylemiştir.» B. 1498

H. Ş. 126

«Resûl-ullah efendimiz; hazret-i Fatımanın kapısında gördükleri türlü renklerle nakışlı bir perde dolayısıyla içeri gir-medikleri, sonra: (benimle dünya arasında ne münasebet var buyurarak) bu perdeyi kaldırttıkları hakkında.» B. 1138

Î Z Â H — 33

125'inci Hadîs-i şerîfde: Peygamber efendimizin kızı hazret-i Fatmanın arzusunu yerine getirmediğini görüyoruz. Merakla kendimize soruyoruz: Acaba ne için? Acaba kızını sevmiyor muydu? Hayır, kızını seviyordu. Fakat ümmetinin her kızını da evlâd gibi benim-siyor ve acıyordu. Esir düşmüş kadınları da merhametden, şefkatden nasıbsız saymıyordu. Ümmeti içinde değirmen çevirmekten eli şişmiş daha ne kadar fakir kızlar vardı. Hazret-i Fatmaya onlar içinde istisnâ muamele tatbik etmek vicdanına elvermiyordu. Kendi nasıl ümmetinin en fakirinin halini paylaşmış yoksullar gibi yaşıyorsa ve bu yüzden nasıl bütün yoksullar teselli buluyorsa; kızı hazret-i Fatmanın da öyle olmasını, bütün yoksul eli şişmiş kızların da onunla teselli bulmasını istiyordu. Allahın Rahmân isminin kâmil mazharı bir insanın, duyacağı ve düşüneceği de bundan başka bir şey olamazdı.

126'ncı Hadîs-i şerîf muhteviyatına gelince bunun sebebi 32'nci izâhda izâh edilmiştir. Tekrarını fazla sayıyorum.

DİKKATİ ÇEKEN HAREKETLERİ

H. Ş. 127

«Fetih senesi [Mekkeye] girdiklerinde Peygamber efendimizin mübârek başlarında bir miğfer [tulga] bulunuyordu.» B. 873

H. Ş. 128

«Haberî olmadan defni vuku' bulan Mescid-i şerîfi süpürür bir zenci fakir kadının kabrine giderek, kadın için [cenaze namazı] kıldıkları hakkında.» B. 286

H. Ş. 129

«Ahzâb [muharebesi] günü hendek [siper] kazılırken Peygamber efendimizin toprak taşıdıkları ve karınlarının beyazlığını toprağın örttüğü görüldüğü hakkında.» B. 1199

H. Ş. 130

«Harpte etrafı kaçıırken sebât eden hazret-i Peygamberin sözü: (Ben peygamberim, yalan yok.)» B. 1213

HAL ve HAREKETLERİ

H. Ş. 131

«Peygamber efendimiz; sözünde, fiil ve hareketinde taşkınlık yapacak seciyyede değildi. Taşkınlık yapmış değildir. Herkese: (İyi biliniz ki sizin en güzel huylunuz, en hayırlı olanınızdır) buyururdu.» B. 1456

GÖRÜLEN HÂRİKALAR

VUKÛ'UNDAN EVVEL VAK'ALAR HAKKINDA VERDİKLERİ HABERLER

H. Ş. 132

«Elbette İstanbul fetholunur. Ne mutlu fetheden emîre, ve ne mutlu askerine.»

H. Ş. 133

«Cenâb-ı Hak bu risâleti o kadar te'yid edecek ki bir kadın (Kadsiyeye)den kalkarak Kâ'beyi ziyaret ettiği halde bütün

[uzun] yolda Allah korkusundan başka bir korku duymıyacaktır.»

H. Ş. 134

«[Son zamanlarda] Kâ'beyi Habeşden iki ince bacaklı birisi tahrip edecektir» buyurduğu rivâyet edilmiştir.

ZUHUR EDEN MÛCİZELER

H. Ş. 135

«Bir sefer esnasında bir koyun eti ile yüz otuz insanın Allahın mûcizesi olarak doyduğu ve etin arttığı hakkında.» B.1140

H. Ş. 136

«[Hayber'in fethi günü Peygamber efendimiz] Ali nerededir? diye sordu. Ashab; gözleri ağrıyor dediler. Resûl-ullahın emri ile Ali huzura çağırıldı. Resûl-ullah, Alinin gözlerine ağzı suyundan damlattı, hemen orada gözleri hiç ağrımamış gibi oldu.» B. 1236

H. Ş. 137

«Beyt-ül harâma [Kâ'beye] karşı yapılan içi put dolu bir bina vardı, adına (Zülhalâsa) denirdi. Ve Yemenlilerin Kâ'besi diye anılırdı, buna karşı harekete memur buyurulan (Ceriyr) isimindeki zât; hayvan üzerinde iyi duramadığından bahsetti, bunun üzerine Peygamber efendimiz Ceriyr'in göğsüne mübarek eliyle şiddetli bir darbe indirerek [vurarak]: (Yâ Rab, sen Ceriyr'i [at üstünde] sabit kıl, onu hâdî kıl, mehdî kıl) diye duâ ettiği ve müteakiben Ceriyr'in Zül-halâsa'ya giderek şirk mâbedini yıktığı hakkında». B. 1266

H. Ş. 138

«[Baldırından ağırca yaralanmış olan bir mücâhide] Resûl-ullah efendimizin üç defa nefes etmeleri ile ağrı ve ıstırapın kâmilen zâil olduğu» hakkında. B. 1611

HAYVANLAR HAKKINDA

H. Ş. 139

«Cihad için af beslemenin ehemmiyeti ve sevâbı hakkında Peygamber efendimiz; o atın otladığı otun, içtiği suyun bile at sahibinin hayrına sevap olarak devam edeceğini» buyurdular.

[Geçim ve kazanc için beslenecek at hakkında da şöyle buyurdular :] (Bir kimse dahi [halka yük olmamak ve] halkın yardımından müstağnî kalmak ve namusunu muhafaza etmek fikri ile [kazanç ve geçim gayesi ile] besler de sonra o kimse; gerek hayvanları üzerindeki Allah hakkını [zekâtını] gerek arkalarına tâkatinden fazla yüklememeği unutmazsa, bu at dahi o kimse için [fakirliğe, zillete karşı] bir hâildir.» [mâni'dir].»B. 1070

Diğeri : 140

«[Ganîmet malından] at için iki sehîm [hisse], sahibi için de bir sehîm verildiği hakkında.» B. 1212

H. Ş. 141

«Ölüm derecesinde susuz bir köpeğe, ayakkabısına başörtüsünü bağlayarak kuyudan su çekip içiren bir fahişe kadının, günahlarının mağfiret buyurulduğu hakkında.» B. 1366

TEBLİĞAT-I SENİYYELERİ GAYRİ MÜSLİMLER HAKKINDA EMİRLER

H. Ş. 142

«Biriniz kürsisine dayanarak zan eder mi ki Allah-ü taâlâ Hazretleri yalnız Kur'ân-ı Kerîm'de olan haram şeyleri haram buyurmuştur. Onlardan başka haram yok demek değildir. Belki ben sairlerin anlayıp kavrayamadıkları pek çok Allah emirleri tebliğ ettim. Size vaaz ve nasihat ettim. Yâni [iyiliğe] ter-

gîp ve teşvikde bulundum. [Fenalıktan] sakındırıcı, korkutucu terhibde bulundum. [İnzâr ve tebşirde bulundum] ve pek çok şeylerden sakındırıp men eyledim ki onlar Kur'ândan zâhir olan [belirmiş olan] nehiy ve men edilmiş şeyler kadar veya daha ziyadedir. Bilmiş olunuz ki Cenâb-ı Hak Yahudi ve Hıristiyandan ibâret olan Kitap ehlinin evlerine izinleri olmayarak girmenize ve evlâd ve ayallerine ezâ etmenize ve hukûkî vecibelerini îfâ eyledikleri [ictimai vazifelerini yaptıkları] halde, mallarına el uzatmanıza ve hattâ meyvelerini yemenize müsaade etmiyor.»

HAZRET- İ ÖMER HAKKINDA

H. Ş. 143

«Benî İsrâilden sizden önce gelip geçenler içinde [Allah-tan ilhâm alan] öyle kimseler vardır ki, onlar peygamber olmadıkları halde kendilerine haber ilhâm olunurdu. Eğer ümmetim içinde de bunlardan bir kimse bulunuyorsa o da muhakkak (Ömer) dir.» B. 1496

H. Ş. 144

«[Peygamber efendimiz, hazret-i Ömere buyurdular :] Bu hurmalığın aslını esasını vakfet, artık o; satılmaz, hediye edilmez ve mirasa bölünmez olsun, onun mahsûlü yalnız infak edilir [yedirilir] olsun buyurdular. Ömer de bu malını bu suretle vakfetti. Ve bunun mahsûlünü Allah yolunda sadaka ederek gazâ eden mücâhidlere, esâretten kurtulmak isteyen kölelere, konuklara, misafirlere, vâkıfın yakın akrabasına meşrut kıldı. Bununla beraber mütevellî nasbolunan kimsenin, vakfın esas mahiyyeti şartına tecavüz etmiyerek yalnız mahsûlünden örf ve âdete göre yemesinde yahut ahbabına yedirmesinde günah yoktur.» B. 1171

VEDA HACCINDAKİ HUTBELERİ

Vedâ haccı hutbesi bir değildir, üç günde ve üç yerde irad olunmuştur.

- 1) Arafatda,
- 2) Mînâda bayramın ilk günü,
- 3) Yine Mînâda bayramın ikinci günü.

Yüzbinlere balığ olan hacılar; Arafat vâdîsini doldurmuşlardı.

ARAFAT HUTBESİ

İbn-i İshakın beyânı vechile: Peygamber efendimiz Cenâb-ı Hakka hamd-ü senâ ederek şöyle buyurmuştur :

Ey insanlar, sözümü iyi dinleyiniz; bilmiyorum, belki bu sene-den sonra sizinle burada ebedî olarak bir daha birleşmeyeceğim.

Ey insanlar, bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz [Mekke] nasıl mübârek bir şehir ise; canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da öyle mukaddestir. Her türlü taarruzdan masûndur [korunması gerekir].

Ashâbım, yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve bu günkü her hal ve hareketinizden muhakkak sorulacaksınız. Sakın benden sonra eski dalâletlere dönüp de birbirinizin boynunuzu vurmayınız. Bu vasiyetimi burada bulunanlar; bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki, bildirilen kimse; burada bulunup da işidenden daha iyi anlıyarak muhafaza etmiş bulunur.

Ashâbım, kimin yanında bir emânet varsa onu sahibine versin. Faizin her nevi mülgâdır [memnu'dur], ayağımın altındadır. Lâkin borcunuzun aslını vermek gerektir. Ne zulmediniz ne de zulüm olununuz. Allahın emri ile faizcilik artık yasaktır. Câhiliyyetden [putperestlik devrinden] kalma bu fena âdetin her türlü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım fâiz de Abdülmuttalibin oğlu Abbasın fâizidir.

Ashâbım, Câhiliyyet devrinde [putperestlik devrinde] güdülen kan dâvâları da kâmil mülgâdır [ortadan kaldırılmış, men edilmiştir]. İlga ettiğim ilk kan dâvâsı da Abdülmuttalibin torunu Rebia'nın kan dâvâsıdır.

Ey insanlar, bu gün şeytan; sizin şu topraklarınızda yeniden nüfuz ve saltanatını kurmak kudretini ebedî surette kaybetmiştir.

Fakat size bu kaldırdığım şeyler haricinde küçük gördüğünüz işlerde ona uyarmanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan da hazer ediniz [sakınınız].

Ey insanlar, kadınların haklarına riâyet etmenizi ve bu husus-

ta Allahtan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emâneti olarak aldınız. Ve onların namuslarını, ve ismetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız; onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; onların aile harîmini sizin hoşlanmadığınız hiç bir kimseye çiğnetmeleridir. Eğer onlar râzı olmadığınız herhangi bir kimseyi âile yuvanıza alırlarsa, onları hafif suretde darp ve tahzir edebilirsiniz [hafif vurup yaptıklarını tekrardan sakındırırsınız]. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları; memleket göreneğine göre her türlü yiyim ve giyimlerini te'min etmenizdir.

Ey mü'minler, size bir emânet bırakıyorum ki siz ona sıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmasınız. O emânet, Allah Kitabı Kur'ân'dır.

Ey mü'minler, sözümü iyi dinleyiniz ve iyi muhafaza ediniz. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ve böylece bütün müslümanlar kardeşirler. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz, başkasına helâl değildir. Meğer ki gönül hoşluğu ile kendisi vermiş olsun.

Ashâbım, Nefsinize de zulüm etmeyiniz. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır.

Ey insanlar, Cenâb-ı Hak her hak sahibine hakkını [Kur'ânda] vermiştir. Vâris için vasiyete lüzum yoktur. Çocuk; kimin döşeginde doğmuşsa ona aittir. Zînâ işliyen için mahrumiyettir. Babasından başkasına intisaba kalkan nankör; Allahın gazabına, meleklerin lânetine, ve bütün müslümanların ilencine uğrasın. Cenâb-ı Hak bu makule insanların ne tövbelerini ne de adâlet ve şahâdetlerini kabul eder.

Ey insanlar, yârın beni sizden soracaklar ne dersiniz?

Ashâb-ı kirâm :

(Allahın risâletini tebliğ etdin. Risâlet vazifesini ifâ etdin, bize vasiyet ve nasihatde bulundun diye şahâdet ederiz.) dediler.

Resûl-ullah efendimiz mübârek şahâdet parmağını semâya doğru kaldırarak sonra da cemâat üzerine çevirip indirerek üç kerre :

Şâhid ol yâ Rab, şâhid ol yâ Rab, şâhid ol yâ Rab dedi.

MÎNÂ HUTBESİ

Resûl-ullah efendimiz (**Mînâ**) ya gelince hacılara sâflar teşkil ettirerek şu hutbeyi söyledi :

Ey insanlar, Cenâb-ı Hakka hamd-ü senâ ve tekbîr ve tehlîl ettikten sonra derim ki :

Sizi Allahın Kitabına bağliyan peygamberinizin sözlerini iyi dinleyiniz ve ona itaat ediniz.

Hac ibâdetinizin bütün şekillerini benden gördüğünüz gibi ifâ ediniz. Öyle sanıyorum ki ben bu seneden sonra bir daha hac edemem.

Ey insanlar, zaman Allahın gökleri, yerleri yarattığı günkü vaziyetine dönmüştür. Bir yıl; ay ölçüsü ile on iki aydır. Bunlardan dördü haram aylardır ki üçü arka arkaya, Zil-ka'de, Zil-hicce, Muharremdir. [Dördüncüsü] Mudarın ayı olan (Receb) dir. O; Cemazi [il'â-hir] ile Şâban arasındadır;

Sonra Resûl-ullah;

Bu ay hangi aydır diye sordu.

Biz :

Allah ve Resûlü daha iyi bilir dedik.

Resûl-ullah sükût etti. Sonra Zil-hicce değil midir buyurdu. [Sonra Resûl-ullah efendimiz; sırası ile] bu; belde hangi beldedir, ve sonra, bu günkü gün hangi gündür diye sorduktan ve nihayet kendisi cevaplarını vererek :

(Bu belde Mekke; ve bu gün Nahır — kurban kesim günü) olduğunu söyledikten sonra buyurdular ki :

Şu halde iyi biliniz ki, bu ayınızda bu beldenizde bu gününüzün haram olduğu gibi; kanlarınız, mallarınız, namuslarınız da haramdır [her türlü taarruzdan masûndur].

Muhakkak ki siz Rabbinize kavuşacaksınız o zaman bütün bu işlerden sorulacaksınız [sorumlusunuz].

Ey insanlar, aklınızı başınıza toplayınız da benden sonra bir birinizin boynunu vuracak surette, dalâlete, vahşete düşerek [putpe-restlik devrine] dönmeyiniz.

Ey insanlar, bu nasihatlerimden mütenebbih olup bunları burada hazır bulunanlarınız bulunmayanlarınıza tebliğ etsin. Olabilir ki kendisine tebliğ olunan bazı kimse; burada bulunup işiden bir kısım kimseden daha iyi anlayıp bellemiş olur.

Bundan sonra Resûl-ullah iki defa :

Tebliğ ettim mi? buyurdu.

Biz :
Evet ettin dedik,
Resûl-ullah :
Şâhid ol yâ Rab dedi.

Sonra : Burada hazır bulunanlar bulunmıyanlara tebliğ etsin buyurdu.»

MÎNÂ'DA İKİNCİ HUTBE

İkinci hutbe için (Tecrîd tereemesi) şu kadarlık malûmatı ihtivâ etmektedir :

(Resûl-i ekrem bu hutbesinde de mal, can, nâmus masûniyetlerinden bahs ile iktifâ etmiştir.)

Elbidâye Vennihaye adlı Arapça kitabda Mînâ ikinci hutbesinin metni vardır. Fakat muhteviyatı evvelki hutbelerdeki emirleri kısmen tekrar etmektedir. Yeniden söylenen bir kısım ise şu esasa taalluk etmektedir :

Peygamber efendimiz buyurdular :

«Beni dinleyiniz, iyi geçininiz, dikkat ediniz zulüm etmeyiniz, zulüm etmeyiniz, zulüm etmeyiniz.»

METRÛKÂTI HAKKINDA VERİLEN HABER

«Peygamber efendimiz vefat ettikleri zaman ne bir dirhem, ne bir dinar, ne bir köle, ne de [servet olarak] bir şey bırakmadı; yalnız beyaz dişi bir esterle silâhını bir de [fakir yolculara] vakfettiği [Fedek ve Hayber'deki] arâziyi bıraktı.» B. 1167

DİĞER HABER :

«Benü Nadir malları hazret-i Peygambere tahsis edilmişti. Hazret-i Peygamber ailesinin bir senelik geçimini bundan temin ederdi. Bundan artan da Allah yolunda gazâ hazırlığı [ihtiyatı] olarak silâha ve ata sarf edilirdi.» B. 1225

VASIYYETLERİ

H. Ş. 145

[Peygamber efendimizin son hastalığında] ağrısı artmıştı :

Haydi bana yazacak bir şey getiriniz, size bir Kitâbe [vasiyet-nâme] yazayım ki ondan sonra yolunuzu şaşırıp hiç helâke düşmeyesiniz buyurdu.

(Orada hazır bulunanlara hazret-i Ömer: Peygamber efendimizin muhakkak ki hastalığı ağırlaşmıştır. [Yâni hastalığın ağırlığı içinde, ihtizar halindeki sözler şer'an hüccet teşkil edemez] yanımızda Allahın kitabı [Kur'ân-ı Kerîm] vardır. O bize yetişir.) dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar ihtilâf ettiler.

[Peygamber efendimiz] hiç bir peygamberin yanında nizâ ve ihtilâf etmek doğru değildir buyurdu.

[Haydi yanımdan kalkıp savulunuz demek istedi].

Oradaki ashab[dan bazıları] Resûl-ullah [hastalığının şiddeti ile] sayıkladı demişlerdi.

Resûl-ullah: Haydi beni bırakınız, benim şu içinde bulunduğum [murakabe ve Allaha teveccüh ve rücû' hâli], sizin beni davet ettiğiniz [Kitâbet] gibi şeylerden hayırlıdır buyurdu. Ve Resûl-ullah vefatı zamanında yalnız üç şey vasiyet etti:

- 1) Bütün müşrikleri Arap Yarımadasından çıkarınız.
- 2) Elçilere Ferdûhî'lere ben nasıl izin verip hediyeler ikram ettimse siz de benim gibi hediyeler vererek ikram ve hürmet gösteriniz buyurdu.

[Râvî ibn-i Abbas; vasiyetin üçüncüsünü unuttuğunu ilâve etti].

B.1275

Î Z Â H — 34

Peygamber efendimizin vefatı sırasında yanında bulunmuş olanlar tarafından söylendiğine göre, Peygamber efendimiz vasiyyetnâme yazmak üzere birşey getirilmesini istemiş fakat bunu hastalık h â l i - ne atfedenler böyle birşey getirilmesini lüzumsuz saymışlar ve getirilmesine mâni' olmuşlar. İşte bu vâkıa üzerinde çıkan ihtilâf; bu-

güne kadar, mezhebler, zümreler ve ferdler arasında münâkaşa mevzuu olarak devam etmiştir.

Vâkıa ihtilâf; bir şeyin hak ve hakîkatinin ortaya çıkmasına yarayacağından dolayı rahmet sayılabilir. Fakat o devri yaşayanlar arasında bu hakikatin ortaya çıkarılıp mes'elenin kökünden daha o zaman hal ve fasledilmiş olması ve İslâmda fikir birliğinden ayrılıkların bin kûsûr sene devamına meydan verilmemesi temenniye şâyândı.

Bugünün bir adamı olarak herhangi birimizin mes'eleyi şu esaslardan mütalâa etmemiz ve bir neticeye varmamız isabetli olur.

1) Bugünkü insanlar değil, o günü yaşayan insanlar mes'elenin doğru olarak hallinden mes'uldür.

2) Bugünkü insanlar mes'ül olmadıkları bir mevzuu yine aralarında ihtilâf mevzuu olarak ele alırsa, İslâmın fikir ve his vahdetine fesat sokmuş ve bu yüzden kabahatli ve mes'ul olurlar.

3) Mes'elenin ruhu şudur :

Bazılarının iddiasına göre : (Peygamber efendimize yazacak şey getirileydi, Peygamber efendimiz kendi yerine İmam-ı Alî efendimizin intihap edilmesini vasiyyet edecekti. Bu olmasın diye yazacak şeyin gelmesine mümanaat olundu ve İmam-ı Ali efendimizin hakkı iptal olundu.)

İşi hakikat zâviyesinden mütalâa edersek varacağımız kanaat şu olabilir.

A) Allah ne istemiş ise her zaman olduğu gibi bu vak'ada da o olmuştur. Allahın takdirine kimse mâni olamaz. Allah ne isterse o olur. Ve her ne ki olmuştur hayır ondadır ve mukadder olan da odur.

B) Yazacak şey getirileydi vasiyyeti kim yazacaktı.

Bu sırada ne derece hasta idi, o derecedeki hastanın sözü bir hakikat ifâde edebilir miydi? Şer'an mûteber olur muydu? Bunu o zaman hazır olan ve hekimce fikir beyânına salâhiyyetli insanlar halledebilir, buna onlar cevap verebilir. Fakat :

Biz bu günkü insanlar Peygamber efendimizin yazmak bilmediğini biliyoruz. Yazı bilmemesine rağmen bir insanın bir şey yazmağa niyyet etmesi fevkal'âdelik ifade eder. Halbuki vasiyyetin alel'âde şartları içinde düşünülmüş ve yazılmış olması şer'an lâzımdır.

C) Eğer yazacak şey getirileydi, ve vasiyyet dahi herhangi bir zat vasıtasıyla yazılıydı ve yazılan şeyde İmam-ı Alî efendimizin birinci halife olarak Peygamberimizin yerine seçilmesi hakkında olaydı bunun faydası [eğer olacak idiyse] yalnız hazret-i Alî efendimize ait olacaktı. Hazret-i Alî efendimizden sonra ne olacaktı? Demokrasinin ruhuna mugâyir bir usûl ortaya çıkacaktı; ve bu; Peygamber efendimizden intikal etmiş olacaktı. Ondan sonra her halife; kendi yerine

geçecek olanı kendisi hayatında vasiyyet edecekti. Bu suretle hilâfet; padişahlık tahtı gibi pâdişahın kendi evlâdına veya kendi istediğine devrolacaktı; bu ise demokrasiye ve İslâmiyetdeki esas idare usûlüne mugâyirdi. Bu hâdis, içinden çıkılmaz zararların temâdisine sebep olacaktı. İşte böyle bir yanlış yola ilk devrede gidilmediği için :

Peygamberimiz kendi yerine geçecek zâtı tâyin buyurmamış ve halk serbest rey ile hazret-i Ebûbekiri intihap etmiş ve İslâmiyet kendi reisini kendi intihap etmek usûlünü elde etmiş ve hazret-i Ebûbekirin riyâsetinden yalnız fayda ve pek büyük faydalar görmüştür. Buna rağmen islâm cemiyetinin hâlâ emsalsiz güzelliikteki demokrasi usûlünde idare tarzı ancak dört halîfe zamanında devam edebilmiş ve Muâviyenin entrikası ile islâm birliği parçalanarak mutlâkiyyet-i idare, gayrî mes'ul pâdişahlık idaresi teessüs etmiştir.

Bu gün Türkler bir hür millet olarak yaşıyor, seviniyor ve Alaha şükrediyoruz ve işte asıl islâmiyetin hür, demokrat cumhuriyet idaresine bin üçyüz sene sonra kavuştuk diyoruz ki bu idarenin temeli vaktiyle atılmıştır. Peygamberimiz efendimizin vefatını müteâkip halk hâkimiyeti ile halk tarafından riyâsete serbest seçim yapılabilmesi; ebediyete uzanacak böyle bir güzel örnek ele geçmesine sebep olmuştur. Ve bu güzel demokrasi usûlü; yalnız bize değil bütün dünyaya, da örnek olacak ciddî esasları ihtiva etmiştir.

Miras

H. Ş.146

«Vârislerim ne bir dinar, ne bir dirhem paylaşmaz [çünkü paylaşılacak bir şey yoktur]. Bıraktığım şey [ki hurmalıktır bunun da] kadınlarımın nafakasından, işçimin ücretinden artanı vakıftır.» B. 1173

H. Ş. 147

«Ya ben gelir de seni bulamazsam? diye soran bir kadına Peygamber efendimiz: (Şayet beni bulamazsan Ebûbekir'e müracaat et) diye cevap vermişler.» B. 1485

EVVELKİ MUKADDES KİTAPLAR

VE

Peygamber Efendimizin Nübüvveti Hakkında Evvelce Vâki' Tebşirleri

H. Ş. 148

(Peygamber efendimizin Tevrat'da zikri geçen alâmetleri hakkında Abdullah ibn-i Ömer hazretlerinden malûmat soruldu : Müşarüni-leyh şöyle cevap verdi : Evet, vallahi Resûl-ullah Kur'ân'daki bazı vasıflarıyla Tevrat'da tavsif buyurulmuştur ki bu muhakkaktır) [ve şöyledir :]

«Ey azîz peygamber şüphesiz biz seni [Hakka] şâhid, [mü'minlere] beşîr [müjdecî], [münkirlere] nezîr [korkutucu], âcizlere mahmî [himâye edici] gönderdik. Sen elbette benim kulum ve peygamberimsin, sana ben (mütevekkil) adına verdim. Bu peygamber; kötü huylu, katı kalpli, çarşılarda haykıran değildir. O; kötülüğe kötülükle mukabele etmez, belki onu af ile bağışlamakla karşılar. Allah [şirke] sapan [Arap] kavmini bu peygamberin [irşâdiyle], (lâ ilahe illallah — Allahtan başka ilâh yoktur) diyerek tevhid kıblesine doğrultmadıkca onun ruhunu kabzetmiyeeektir. Allah kör gözleri, sağır kulakları, kapalı kalpleri bu [kelime] ile açacaktır.» B. 987

İzâhat :

[Bu izahat aynen Tecrîd tercemesinindir] Kur'ân-ı Kerîm'de aynı müekkidelerle vârid olan (Rabbenâ ya'lem innâ ileyküm lemürselûn) kelâm-ı şerîfini hatırlıyoruz.

Tevrât âyetinin Kur'ân-ı Kerîm'de aynen mezkûr olan kısmı; (Ahzâb) sûre-i şerîfesinin 45'inci âyeti olan (Yâ eyyühennebiyyü innâ erselnâke şâhiden ve mübeşşiren ve nezîren) kavli şerîfidir.

Âyet-i kerîmenin maba'di de :

(Ve dâiyen il'Allahi bi iznini ve sırâcen münîrâ) dır [ki mânâ-i şerîfi şudur : «Biz o Nebîyi Allahın izni ile Allaha bir davetçi ve nûrlar saçan bir çırağ olarak gönderdik» dir.]

Tevrât âyetindeki (leyse legaz ve la galîz — yâni fena huylu, katı kalpli değildir) fıkrası da Âl-i İmrân sûre-i şerîfesinin 159'uncu âyetindeki: (Habibim, Allah tarafından meftur olduğun güzel huyunla [kavmine] yumuşak bulundun. Eğer katı kalpli, fena huylu olsaydın muhakkak onlar yanından dağılırlardı.) kavli-i şerîfinin bir vecîzesidir.

Yine Tevrât âyetinde : (O peygamber fenalığı fenalıkla gidermez) fıkrası da (Fussilet) sûre-i şerîfesinin 34'üncü âyetindeki (fenalığı en güzel iyilikle def et. O zaman seninle [onun] arasında derin adâvet bulunan kimse; sanki gayet sıcak bir hısımdır) kavli-i şerîfinin bir naziridir.» **B. 987**

Tecrîd tercemesi izahatı burada bitiyor.]

ÎZÂH — 35

Gerek Tevrât-ı şerîfde ve gerek İncîl-i şerîfde Peygamber efendimizin hazret-i İsâdan sonra Nebî olarak geleceği hakkındaki haberleri ihtiva eden âyetleri buraya dercediyorum.

Hristiyanların büyük ekseriyyeti bu âyetlerin ihtivâ ettiği hakikatlerden habersizdirler. Zîrâ kilise emrindeki tefsirciler Tevrât-ı şerîfdeki bu âyetlerin hazret-i Muhammede aidiyyetini düşündürmemek için hepsini hazret-i İsâya tahsis etmişlerdir. Fakat bu; müfessirlerin şahsî iddialarından bir adım ileri gidemez. Zîrâ hazret-i İsânın İncildeki hayatını okumuş olanlar onun mukadder hayat şartları ile burada yazılı hayat şartları arasında bir münasebet bulamazlar. Tevratdaki hayat şartları; şeriat getirmiş ve amelî hayat sahasında onu tatbik etmiş, sonuna kadar vazifesini başarmış ve muammer olmuş ve bir cemiyeti mükemmel Din nizâmı ile kurup fi'len sevk ve idare etmiş bir Nebînin hayatıdır.

MUKADDES KİTAPLARIN TEBŞİRATI

MÛSEVÎ MUKADDES KİTAPLARINDAN

(Eş'iyâ kitabı — Bab 42 — Âyet 1):

«İşte elini tuttuğum kulum, canımın hoşnud olduğu seçkinim, ruhumu onun üzerine koydum [yâni Rûh-ul kudûs ile onu te'yid buyurduğu] ve tâifelere hakkı ilân edecektir [yâni dünyada insan haklarının te'mini devrini açacaktır].»

Diğeri :

(Eş'iyâ 42 - 4):

«Hakkı yeryüzünde sabit kılıncaya kadar zayıflamıyacak ve fûtûr getirmeyecek ve adalar onun şerfatine muntazır olacaktır.»

Dikkat !

Bu âyetdeki vasıflar hazret-i Îsâ hakkında hiç uygun değildir. Hazret-i Muhammed hakkında ise tamamen uygundur.

Diğeri :

(Eş'iyâ 42 - 6(6÷7)):

«Ben Yehova [Allah] seni adâletle çağırdım, [yâni dünyada adâletin tesisine seni memur ettim] ve elinden tutup seni hıfzedeceğim [yâni verdiğim vazifeleri fi'len başarıncaya kadar seni te'yid edip koruyacağım] ve seni kavme ahid ve tâifelere nûr olmak üzere vereceğim [yâni evvelki mü'minlerle olan ahidlerimi tatbik ve icra için ve milletleri uyandırıp kurtuluş yolunu aydınlatmak üzere seni göndereceğim].

Dikkat !

[Bu âyette de hazret-i Îsânın hayatına uygun bir cihet yoktur, hepsi hazret-i Muhammedin hayatına uygundur.]

Diğeri :
(Eş'iyâ 42 - 7):

«Ki körlerin gözlerini açasın, mahpusları hapisneden ve zulmetde oturanları zindandan çıkarasın [yâni gaflet uyku-sunda olanların gözlerini açasın hak ve hakikati gösteresin, istibdad ve tahakküm altında esaret hayatı yaşayanları hürriyete kavuşturasın ve cehâlet içinde zindan hayatı yaşayanları nûra çıkarasın, yâni esaretden kurtarıp hak ve hürriyet esasında insanlık haklarına kavuşturasın].

DİKKAT !

Görülüyor ki bu âyetteki hayat şartları da hazret-i Îsâninkine değil, hazret-i Muhammedinkine uyuyor. Bu gibi fi'lî icraata hazret-i Îsânın ne yaşadığı hayatın şartları uymuş, ne de uzun bir icraat hayatına ömrü müsait olmuştur.

Şimdi de :

Kur'ân-ı Kerîm'de hazret-i Muhammed efendimizin me'muriyyet ve vazifelerini tâyin eden âyet-i kerîmeyi görelim, Musevî mukaddes kitabındaki âyetlerle mukayese ederek ne kadar çok uygun olduğunu anlayalım.

Kur'ân-ı Kerîm'den :

(7 - A'râf - 157):

«Ehl-i kitaptan şunlar ki, Tevrât ve İncil'de memuriyyeti vasıflarını yazılı buldukları o ümmî Nebî'ye tâbi' olurlar; o ümmî Nebî, onlara iyilik etmekle emir ve kötü işlerden nehiy edip sakındır. İyi şeyleri onlara helâl, ve kötü şeyleri de haram kılar. Omuzlarındaki ağır yükü [tahakkümü; gadir ve zulmü] kaldırır. Üzerlerinde bulunan zincirleri ve bukağaları [esâret zincirlerini, insanlık haklarından kendilerini mahrum kılan bağları] çıkarır [onları kölelikten kurtarır, hak ve hürriyete kavuşturur]. İşte o Nebî'ye îmân ile ona hürmet ve itaat eden, ve düşmanlarına karşı [vazifesine mâni' olacıklara karşı] onu destekleyip yardım eden, ve onunla beraber inen nûra [Kur'ân-ı Kerîm'e] tâbi' olanlar kurtuluşa erenlerdir.»

Hazret-i Îsânın, hazret-i Muhammedin geleceği hakkında vaki' tebsîratı; Kur'ân-ı Kerîm'den :

(61-Sât-6) :

«Vaktâ ki Meryem oğlu Îsâ : Ey İsrâil oğulları, ben size benden evvel olan Tevrât'ı tasdik eder, ve benden sonra gelecek bir Resûl ile, ki ismi (Ahmed) dir, [onu da] müjdeci olarak gelmiş Allahın Resûlüyüm dedi. Ve onlara [risâletine inan-dırarak] mûcizelerle geldi.»

*
**

Şimdi hazret-i Muhammed efendimizin Allahın peygamberi olarak geleceği hakkındaki İncil-i şerif tebsîratını görelim :

Mu'teber ve birbirini ikmal eden dört İncilden biri olan Yuhanna İncilinden :

(Yuhanna 14 -16) :

«Ben de babaya [yâni hidâyet ehlinin babası olan Allaha] yalvaracağım ve o size başka bir tesellici hakikat ruhu verecektir.»

[Yâni hazret-i Îsâ göğe alındıktan sonra mü'minler tesellisiz kalacak değildir. Allah Rûh-ül kudüsü hâmil başka birini gönderecektir.]

Diğeri :

(Yuhanna 14 - 26) :

«Fakat benim ismimle [bana halef olmak üzere] babanın göndereceği tesellici rûh; o size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırıza getirecektir.»

[Benim fikir olarak size verdiklerimin o cemiyetde fi'len tatbik devrini açacaktır. Getireceği Kur'ân-ı Kerîm İncili te'yid ve te'kid edecektir.]

Diğeri :

(Yuhanna 15 - 26(26÷27)) :

«Amma babadan size göndereğim tesellici; babadan çıkan hakikat rûhu [yâni Rûh-ul kudüs] geldiği zaman benim hakkımda o şahâdet edecektir. Siz de şahâdet edersiniz. Çünkü ibtidâdan benimle berabersiniz.»

Diğeri :

(Yuhanna 16 - 7 ÷ 10(7÷8)) :

«Bununla beraber ben size hakikati söylüyorum, benim gitmekliğim size faydalıdır. Çünkü gitmezsem tesellici size gelmeyecektir. Fakat gidersem onu size göndereceğim ve geldiği zaman günah hakkında, salâh hakkında ve hüküm hakkında dünyayı ilzam edecektir.»

[Beraberinde şer'î hükümleri ve emirleri ve nehiyleri muhtevî Allahtan kitap getirecektir.]

Diğeri :

(Yuhanna 16 - 12 ve 13) :

«Size söyleyecek daha çok şeylerim var. Fakat şimdi dayanamazsınız. [Yâni fikrî tekâmül seviyeniz bunu kavramağa ve iktizasını icraya müsait değildir.] Lâkin o hakikat ruhu geldiği zaman sizi her hakikate yol gösterecek, zîrâ kendiliğinden söylemeyecektir. Ancak her ne işidirse [Allahtan kendine ne vahiy olursa ancak onu] söyleyecek, ve gelecek şeyleri size beyân edecektir.»

[Yâni insanlara kurtuluş devrini Allahtan o açacak ve size kurtuluş yolunu o gösterecek, hak ve hakikatin tezahürüne mâni' olan şimdiki engellerin dünyadan kalkması işine fi'len o başlatacak.]

Diğeri :

(Yuhanna 14 - 29(29÷30)) :

«Şimdi size olmadan evvel söyledim. [Yâni Nebî Muhammedin geleceğini, gelmeden evvel söyledim]. Tâ ki olduğu zaman îmân edesiniz. [Nebî Muhammed geldiği zaman ona îmân edesiniz]. Artık sizinle çok şeyler konuşmıyacağım, zîrâ bu dünyanın reisi geliyor ve onun bende hiç bir şeyi yoktur.»

DİKKAT !

Okuyucularıma şaşılacak bir şey söyleyeyim: Kilise emrindeki tefsirciler yukarıdaki tebşîratı külliyyen yok etmek ve hazret-i Muhammed efendimizle alâkasını kökünden kesmek istemişler; bunun için de dünyanın reisi diye hazret-i Îsânın vasıflandırdığı, yâni memuriyeti bütün dünya insanlarına şâmil demek istediği hazret-i Muham-

medi fikirlerden silmek için bu reisin şeytan demek olduğunu söylemişlerdir. Haber verdiklerine göre, bu tefsirler çok itimada şayan ve tefsirciler çok salâhiyyetli sayılırlar imiş. Tefsirlerin isimleri şudur :

1 — (The Cambridge Bible)

2 — (The Century Bible)

Matta İncilinden de şu kısmı dercederek İncil tebşîratına niha-yet veriyorum :

(Matta 3 ÷ 11) :

«Gerçi ben sizi tövbe için su ile vaftiz ediyorum. Fakat benden sonra gelen benden daha kudretlidir. Ben onun pabuçlarını taşımağa lâıyk değilim. O sizi Rûh-ul kudüs ile ve ateş ile vaftiz edecektir.»

(Matta 12) :

«Onun yabası elindedir ve harman yerini tamamen temizliyecektir, buğdayını ambara toplıyacak, fakat samanı sönmeyiz ateşle yakacaktır.»

Yâni hazret-i Muhammedin dünyaya açacağı kurtuluş devri dünyadan zulmü, istibdadı, tahakkümü kaldıracak, insanları hak ve hakikat etrafına toplıyacak ve engelleri yok edecektir.] Bu mevzua ait mufassal izahat ve vesâike müstenid ma'lûmat (Varidât-ı Süleyman şerhi) kitabının 557'nci sahifesindedir.

MUKADDES KİTAPLAR ve MÜSLÜMANLAR

ÎZÂH — 36

Şimdi görölmek üzere olan Hadîs-i şerîflerden de anlaşılacağı üzere ashâb-ı kiramdan Mukaddes kitapları okuyanlar olmuştur ve Peygamber efendimiz bunu teşvik buyurmuştur. Filhakika müslümanların [Allah tarafından gelen her peygambere ve her kitaba] inanmaları talebinin, islâmın îmân şartlarında esaslı birer şart olarak konmuş ve emir olunmuş bulunması; yalnız o Nebîlerin ve kitapların isimlerine inanmaktan ibâret değil, Allahtan getirdikleri haberleri, bilgileri de anlamak ve istifade etmek içindir.

Allahın bir dîni vardır. Kitapların çokluğu; Allahın birliğine ve yahut Allah dîninin birliğine hâlel getirmez. Kitapların çokluğu beşeriyyete Dîn terbiyesinin beşerî ihtiyac ve kabiliyyete göre safha safha verilmesindedir.

İmdi Kitapların hepsi birbirini tamamlar, birbirini izah eder ve yeni nesillerin ihtiyacına göre birbirinin hükümlerini hafifletir.

Tevrât ve Kur'ân ahkâm kitaplarıdır; kanun lisaniyle vecîz, muhtasar ve kat'î ifadeleri haizdir. Fakat bu muhtasar maddelerin bütün izahatı, kültür kısmı; 39 Mûsevî mukaddes kitabı ile dört İncil-i şerîfin hey'eti umumiyyesindedir. (Bunlar benim kitabım değildir, ben okumam) diyen kimse muzır bir taassub göstermiş ve onların muhteviyatındaki ilmî, hikemî, ahlâkî faydalardan kendini de etrafını da mahrum etmiş olur. İstiğna gösterdiği şeyler; mukaddes kelâmlardır. Allahtan gelen haberlerden, ta'limlerden istiğna göstermek kadar mânâsız bir hareket ve geriliğe düşmüş zihniyyet olamaz. Dünyanın neresinde bir insan bir kitap yazsa belki faydalanırım diye adam olmak isteyenler okur da, Allahın kitaplarını okumakta hiç tereddüde düşülür mü?

İmdi insan evvelâ kendi kitabını okumalı, anlamalı, kendinde kâfi derece Dîn bilgisi hâsıl olduktan sonra başka Dîn kitaplarını [en

eskisinden başlayarak] tetkik ede ede okumalı, bu halde hem kendi dîninin kültürünü genişletir, hem de kendi dînini kuvvetlendirir.

Kendi dînini bilmeden, kendi kitabını görmeden bomboş iken başka Dîn kitabını okursa o vakit ya taassupla çekingen müstağnî davranır istifade edemez veya kendini tamamiyle ona verir. Bu halde her şeyi o Dînden alacağı için îmân ve itikadı da o Dîne göre ayarlanmış ve kökleşmeğe başlamış olur. Elbette bu tarz onun için ailesi, ve cemiyeti için mahzurludur. Fakat kendi dînini bilen bir müslüman için başka Dînleri öğrenmekte faydadan başka mahzur yoktur. Zirâ müslümanlık beşeriyetin en son Dinidir. Rüşd devri Dinidir. Reşid insanlara hitabeder. Aklın mantığın kabul etmiyeceği bir şeyi yoktur. Bu günkü hayata en uygun ve en hafif hükümleri ve Allahtan mağfiret ve mağfiret ümidini en geniş, en teselli ve ümid verici derecede bu Dîn safhası ihtiva eder.

H. Ş. 149

[Tecrîd tercemesinin 535'inci sahifesindeki malûmata göre :

Hazret-i Ömerin oğlu Hazret-i Abdullah; ahd-i atıklere — evvelki Mukaddes kitaplara vâkıf bulunuyordu.]

Bezzar'ın bir rivâyetine göre, Abdullah ibn-i Ömer bir rüyâ görmüştü.

«Rü'yasında bir elinde bal, öbür elinde yağ tutuyordu. Kâh bir elini, kâh öbürünü yalıyordu. Bu rü'yasını ferdâsı sabah Peygamber efendimize arz etti. Peygamber efendimiz; Abdullahın bu rü'yasını; iki kitap (Tevrat) ile (Kur'ân) okuması ile te'vil buyurdu. Sonra Abdullah (Tevrât) mütâlâası ile meşgul oldu.»

H. Ş. 150

«Benim tarafımdan [tebliğ edilen Kur'ândan] bir âyet olsun ulaştırınız. (Benî İsrâil) den de haber verebilirsiniz, bunda beîs yoktur. Her kim de bile bile bana yalan isnad ederse o da cehennemdeki yerini hazırlasın.» B. 1411

KİTAP EHLİ ÜMMETLER BERABERLİĞİ

H. Ş. 151

«Şüphesiz ki siz; kendinizden önce gelen milletlerin [ümmetlerin] yoluna karışı karışına, arşını da arşınına tıpatıp mu-

hakkak uyacaksınız. [O derecede ki] şayet o ümmetler [daracak] kiler deliğine girseler; siz de muhakkak [onlara uyararak] oraya gireceksiniz.»

Buyurmuşlar [ve ashabın yâ Resûl-ullah bu ümmetler; Yahudilerle Hıristiyanlar mı? diye vâki' suallerine] :

«Onlardan başka ya kim olacak?» buyurmuştur. **B. 1410**
H. Ş. 152

«Hakkında [müsbet, menfî] Kur'ânda hiç bir şey bulunmayan hususlarda [Resûl-ullah efendimiz] ehl-i kitaba uygun olmaktan hoşlanırlardı.» B. 1455

Î Z Â H — 37

Kur'ân-ı Kerîm; İslâmiyyetin hazret-i İbrâhîmden başladığını ve gerek Mûsevîlere ve Hıristiyanlara ve gerekse bizlere hazret-i İbrâhîm tarafından müslüman tesmiye edildiğini bildirir. Ve Mûsevîler, Hıristiyanlar ve bizlerin bir tek millet teşkil ettiğimizi ve bu milletin adına da Allah; (İbrâhîmin milleti) tesmiye buyurduğunu bildirir ve yine Allah Kur'ân-ı Kerîm'de şu âyetlerle de İbrâhîm milletine olan sıkı alâkamıza dikkatimizi ehemmiyetle çeker.

(3 - Âl-i İmrân - 18(19)) :

«Şüphe yok ki Allah yanında bir Dîn vardır. O da İslâm dînidir. Kitaba nâil olanlar bunda ihtilâf etmediler.»

(2 - Bakara - 132(131)) :

«Rabbî İbrâhîme islâm ol [Allaha teslim ol] dedikte İbrâhîm, âlemlerin Rabbına islâm oldum [teslim oldum] dedi.»

(22 - Hac - 77 ve 78(78)) :

«Ve Dîn işinde üzerinize güçlük kılmadı. O; babanız İbrâhîmin dînidir. Bundan evvel ve bu dînde sizi (müslüman) diye isimlendiren odur.»

MİLLET-İ İBRÂHÎM

(4 - Nisâ - 123(125)) :

«Muhsin [yâni iyilik işler] olduğu halde bütün mevcûdiyyetini Allaha teslim eden ve İbrâhîmin bâtıldan temiz ve hak-

ka uygun milletine tâbi' olan kimseden daha iyi kim vardır. Allah İbrâhîmi kendine halîl [sevgili] edindi.»

(2 - Bakara - 131(130)) :

«İbrâhîmin milletinden ve dîninden kim döner, ancak nefsi sefih olanlar döner.»

KİTAP EHLİ ÜMMETLERİN HİDÂYET YOLU

Kur'ân-ı Kerîm'in öğrettiğine göre, Kitap ehli ümmetlerin yolu birdir. Allahın hidâyet yoludur. Ve gerek peygamberimiz ve gerek ümmet olarak biz onların bu yola ait tecrübelerinden, bilgilerinden istifâde hakkımızdır. Hattâ bilmediklerimizi onların ulemâsına sormamızı Allah emrediyor. İşte bu hakikatleri belirten Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinden bazıları :

(60 - Mümtehine - 4 ve 5(4)) :

«İbrâhîmde ve onunla beraber olanlarda sizin için iktidâya [uyumağa] lâyük güzel âdetler vardır.»

Diğeri :

(6 - En'âm - 90) :

«Onlar [peygamberler] Allahın hidâyet ettikleridir. Sen de onların hüdâsına iktidâ et [uy].»

Diğeri :

(60 - Mümtehine - 6 ve 7(6)) :

«Ey mü'minler, sizden Allahın rızâsını ve âhîret hayatı ni'metlerini dileyen kimse için onlarda [İbrâhîm ile ona tâbi' olan evvelki ümmetlerde] uyacak güzel âdetler vardır. Bundan yüz çeviren kimse [bilsin ki] Allah onların îmânlarından ganîdir [onların îmânlarına Allahın ihtiyacı yoktur].»

Diğeri :

(31- Lokman -15) :

«Ve bana [Allaha] inâbe edenlerin [Allahın irâdelerine uyanların] yoluna tâbi' olun.»

Diğeri :

(16 - Nahil - 43) :

«Yâ Muhammed senden evvel gönderdiklerimiz senin gibi beşer idiler. Onlara vahiy ederdik [hakikatleri ve vazifeleri öğretirdik], eğer siz bilmezseniz [bilmediğiniz şey olursa] ehl-i kitabın âlimlerine sorunuz.»

Diğeri :

(4 - Nisâ - 25(26)) :

«Allah size helâl ve haram ahkâmını beyan etmeği ve sizi sizden evvel geçenlerin sünnet [âdet] ve mesleğine [gidişine] hidâyeti, günahlarınızı bağışlamayı murad eder.»

H. Ş. 153

«Resûl-ullah efendimiz Medîneye hicretlerinde Yahudilerin aşûra günü oruç tuttıklarını gördü (bu ne orucudur) diye sordu. Cevaben: (Bugün sâlih bir gündür, bugün Cenâb-ı Hakkın İsrâil oğullarına düşmanlarından necât verdiği gündür. Mûsâ oruç tutmuştur) dediler. Resûl-ullah, (Biz Mûsâ sünnetini ihyaya sizden daha ziyade haklıyız) buyurdu. O gün oruç tuttu ve tutulmasını emretti.» B. 945

H. Ş. 154

«Resûl-ullah efendimiz bir Yahudi cenazesine kıyam burmuşlar [ayağa kalkarak hürmet göstermişler] ve cenaze gördüğünüzde kıyam ediniz diye emretmişlerdir.» B. 651

H. Ş. 155

«Resûl-ullah efendimiz [Hıristiyan] Necâşinin [Habeş imparatorunun] vefatı haberini alınca musallaya [namazgâha] çıkarak ashâbı ile saf bağlayıp dört tekbîr almışlardır.» B. 622

H. Ş. 156

«Üç kişinin ikişer ecri vardır. Onlardan biri Ehl-i kitapdan olup da hem kendi peygamberine hem de hazret-i Muhammed efendimize îmân eden kimsedir.» B. 83

KUR'ÂN-I KERÎM

H. Ş. 157

«Hayırlılarınız Kur'ânı öğrenen ve öğretenlerdir.»

H. Ş. 158

«Kur'ân tilâvetini harflerin tertîl'i ile ve ma'nâyı düşünme düşünme ve sesin tatlılığı ile tezyîn ediniz.»

H. Ş. 159

«Kur'ân-ı Kerîme kendi reyi ile ma'nâ veren [yâni kendi işi-ne nasıl gelirse ona göre ma'nâ verip hakikatten ayıran] kimse ce-hennemden kendisine yer hazırlasın.»

H. Ş. 160

«Cebrâil Kur'ânı bana bir [tür] okunuş üzere okuttu, ben de durmadan bunun çoğalmasını [tenevvü'ünü] isterdim. Tâ yedi tür okunuşa erişinceye kadar bu dileğimde ısrar ettim.» B. 1331

Vefat Etmiş Olanlar İçin Kur'ân Okumak

H. Ş. 161

Hazret-i Üns'den rivâyet :

«Peygamber efendimiz buyurdu :

«(Kim kabristana girer de) sûre-i (Yâsîn'i okur) ve sevâbını oradaki mevtâlara hediye eder[se] Allah-ü Taâlâ (o gün mevlânın azâbını tahfif) veya ref eder (ve okuyana da o kabristandaki mevtânın adedi kadar hasenat ihsan buyurur.)»

Diğeri : 162

«Yine hazret-i Üns, Peygamber efendimize sordu ve dedi ki :

(Ya Resûl-ullah, biz mevtâmızdan ötürü sadaka veririz, hac ederiz ve onlara duâ ederiz bunlar onların [rûhuna] ulaşır mı?)

Resûl-ullah efendimiz cevaben buyurdu :
(Evet muhakkak ulaşır, ve herhangi birinizin kendisine verilen bir tabak hediyeden ferahlandığı gibi mevtâlar da ferahlanırlar.)»

H. Ş. 163

İmam-ı Alî efendimizden rivâyet :

(Fahr-ı âlem efendimiz buyurmuşlar ki :
«Kim kabristana uğrar da onbir kerre kulhüv'Allah-ü ahad sûresini okur ve sevabını ölmüşlere bağışlarsa okuyan kimse; oradaki mevtâların adedi kadar ecre nâil olur.»

Fukahâ'dan Ebû Hafas'ın rivâyetine göre insan; namaz, oruc, hac, sadaka, Kur'ân okuma, zikir vesaire gibi hayırlı işlerinin sevabını başka bir kimseye bağışlayıp verebilir. Bu; ehl-i sünnet ve cemaat indinde câizdir. Ve o sevap; o meyyite [müteveffânın ruhuna] vâsıl olur ve ondan faydalanır.

Î Z Â H — 38

Okunan Kur'ân-ı Kerîm Âyetlerinin Ruhlara Hediye Edilmesi Usûlü

Ma'nevî mertebesi çok yükselmiş mübârek bir zata câmide mü-lâkî olmuşum. Dikkatimi bir mühim noktaya çekti ve dedi :

Bu memlekette okunan Kur'ân âyetlerinin sevabı sanki okuyanın veya okutanın irâdesine tâbi' imiş gibi birisi yüksek sesle cemaate: (Falanın ruhuna elfâtiha) demekle her şey olmuş, bitmiş sanılıyor. Cemaat efrâdı sevabın hasıl olması ve matlup kimsenin ruhuna gitmesi hakkında Cenâb-ı Hakka bir niyazda bulunmadan yalnız fâtihayı okuyup geçiyor bu tarz doğru değildir.

Doğrusu şudur : Ya fâtihayı okutmak üzere seslenen zat evvelâ Allaha bir niyazda bulunmalı, ondan sonra fâtiha! diye cemaate seslenmelidir. Yahut eğer seslenen bu vazifeyi yapmadı ise cemaat efradı bu niyazı yaparak bu vazifeyi ikmal etmelidir.

Niyaz şu esaslardan tereküb eder :

1) Okunan veya okunacak âyetlerin kabulünü Allahtan niyâz,

- 2) Okunandan sevap hasıl olmasını Allahtan niyâz,
- 3) Allahın inâyeti ile hasıl olacak sevâbın matlup kimsenin ruhuna ulaştırmasını Allahtan niyâz.

Niyaz Hakkında İki Misâl :

— 1 —

«Yâ Rabbî lütfün inâyetin kereminle okunması nasib ve müyeser olan Kur'ân-ı Kerîm'in [veyahut Fâtiha-i şerîfenin] kabulünü ve sevâb husûlünü dilerim ve lütfün inâyetin kereminle hâsıl olacak sevâbın falan kulunun ruhuna isâlini dilerim.»

— 2 —

«Yâ Rabbî lütfün inâyetin kereminle okunmasına niyyet ettiğim [veya ettiğimiz] Kur'ân-ı Kerîm'in [veyahut Fâtiha-i şerîfenin] kabulünü ve andan sevap husûlünü ve lütfün kereminle hâsıl olacak sevâbın falan kulunun ruhuna isâli inâyetini dilerim.»

*
**

Bilelim ve daima dikkat edelim ki Allahın yapacağı şeyler Allahtan ancak niyâz ve dua ile en güzel sözler söyliyerek yalvarmakla istenir. (Falanın rûhuna fâtiha!) diye bağırarak okunan fâtiha kendi nûrunu kendiliğinden istediğimiz yere götürüp vermez. Mutlaka onu Allahtan dileyeceğiz. Ve her şeyi Allahtan istiyeceğiz. İşte buna iyice alışmamız lâzımdır.

Kur'ân-ı Kerîm ile alâkalı bir Hadîs-i şerîf; 150'nci sıra numarasında Mukaddes Kitaplar bahsindedir.]

Din ve Mahiyeti

ÎZÂH—39

[Din, nasihatdir. Din; güzel ahlâktır. Din; ictimâî alâka ve gayretidir. Din Hakka tâzim, halka şefkatdir. Din; ictimâî emniyyet nizamıdır. Din; iyi muâşeret nizamıdır. Din; tekâmül yoludur. Din; ictimâî adalet esasıdır. Din; birlik ve beraberlik nizamıdır. Din; ferдин her hakkına ve hürriyyetine engelsiz sahip olarak insanca yaşaması, terakkisi, refaha doğru, medeniyyete doğru, insanlığa doğru inkişafı yoludur. Din; Allah yoludur. İnsanın adam olmak, insanlığa ermek yoludur.]

H. Ş. 164

«Din nasihattir.»

Cemiyette Din Gâyesi, Din Medeniyyeti

H. Ş. 165

«Peygamber efendimize Din nedir? diye sorulmuş; güzel ahlâktır buyurmuş, bu suali üst üste iki defa daha tekrarlamışlar fakat aynı cevâbı iki defa daha almışlardır.»

H. Ş. 166

«Rabbim beni en güzel edeb ile terbiye etti.»

H. Ş. 167

«Mü'minin îmânı en mükemmel olanı güzel ahlâka mâlik bulunanıdır.»

DİN MÜSÂVAT EMREDER

H. Ş. 168

«Rabbınız birdir, pederiniz birdir, ne arabın aceme ne acemin araba, ne kırmızının siyahîye ne siyahînin kırmızıya üstünlük hakkı yoktur, takvâdan gayrı [yâni, fenalıklardan sakınır ve iyiliğe çalışır olmaktan gayrı].»

DİN ALÂKA, KARDEŞLİK EMREDER

H. Ş. 169

«Kendin için sevdiğin şeyleri, başkaları için de iste.»

DİN ADÂLET EMREDER

H. Ş. 170

«Herkim ümmetin işlerinden bir iş üzerine memûr olur da adâlet etmezse Cenâb-ı Hak onu tepesi aşağı cehenneme koyar.»

H. Ş. 171

«Memleketin [cemiyyetin] temeli adâlettir.»

[Adâlete dayanmayan memleket yıkılır, cemiyyet dağılır.]

H. Ş. 172

«Bir insan bilirse ki bir kimse zâlimdir ve o kimseye yardım için birlikte yürürse islâmiyyetden çıkar.»

[Müslüman zâlim ve zâlim müslüman olamaz.]

H. Ş. 173

«Zulüm etmeyin, zulüm etmeyin, zulüm etmeyin.»

[Mînâ hutbesindeki emirlerden.]

H. Ş. 174

«Her kim Zimmî'ye [yâni islâm hükümeti himâyesinde bir gayrı müslîme] eziyet ederse anın hasmı benim, ben de her ki-

me hasım olursam ceza gününde muhaseme ederim [dâvâcı olur hakkımı ararım].»

H. Ş. 175

«Bir memleket küfür ile kaim olur [yaşar], zulüm ile kaim olmaz [yaşamaz].»

[Zîrâ küfür, inkâr Allah hukukuna taallûk eden bir mevzu'dur. Fakat zulüm, adâletsizlik; halk hukukuna taallûk eder ve halk Allaha dâvâcı olur. Bu halde Allahın adâleti, koruyuculuğu ve kurtarıcılığı müdâhaleyi iktizâ ettirir.]

DİN SEVGİYİ EMREDER

H. Ş. 176

«Allaha îmandan sonra amellerin en üstünü, insanları sevmek ve onlara hizmet etmektir.»

H. Ş. 177

«En baş akıllılık Allaha îmandan sonra insanlara muhabbet etmektir.»

DİN TERAKKİYİ EMREDER

H. Ş. 178

«Cenâb-ı Hak kullarının gayreti olanlarını sever.»

H. Ş. 179

«İki gününü müsâvî kılanın [eşit şartlar içinde durgun geçirenin] **bir günü kaybolmuştur** [ziyan olmuştur]. [Yâni her gün bir evvelkinden daha iyi daha ileri şartlar içinde geçmiş olmak üzere her gün ma'nen ve maddeten terâkkiye çalışmak lâzımdır].»

DİN, EMNİYETİ HEDEF TUTAR

H. Ş. 180

«Emin olmıyanın îmânı, ahde vefâ etmiyenin dîni yoktur.»

DİN CEMİYYETDE BİRLİĞİ EMREDER

H. Ş. 181

«Mü'min anlaşır ve anlaşırır, birleşmiyen ve birleştirmiyende hayır yoktur. İnsanların hayırlısı insanlara en faydalı olanıdır.»

Î Z Â H — 40

İşte bu 181 inci Hadîs-i şerîf; taassubun Din için ne kadar muzır olduğunu meydana koyuyor. Mütaassıp ne anlaşır ne anlaşırır, ne birleşir ve ne birleştirebilir. Böylesinde de elbette hayır yoktur.

Allah için dünyaya getirildik. Hayat gâyemiz; insanlarla kardeşçe beraberliktir. Tekâmüle götürülüyoruz. Müttekâmil bir zümrenin ilk vasfı birlik beraberliktir. Ezelî ebedî gâyemiz; Allahın irâdelerine münferiden ve müctemian uymuş olarak ihtilâfsız, ıstıraplı yaşamaktır. Bütün kuvvetlerimizi iyilikte kullanmak, inkişafa refah ve saadet te'minine hasretmektir.

H. Ş. 182

«Ey insanlar, Din hususunda ifrat etmekten [taassuba düşmekten veya güçlüğe sapmaktan] hazer ediniz [sakınınız]. Sizden evvelki ümmetlerin ölümüne sebep, Din hususunda taşkınlık etmeleri [başkalarını kendilerinden husûmetle ayırmaları ve onlara haksız muamele ve tecavüzde bulunmaları] olmuştur.» [Vedâ haccında dönüşte buyurmuşlardır].

Din Nâmina Hareket Edenlerin Taşdıkları Büyük Mes'ûliyyet

Din mahz-ı hayırdır, serde kullanılmaz

ÎZÂH — 41

Dine fenalık edenler yalnız dinsizler, Din düşmanları değildir. Öyleleri vardır ki kendini dinli zanneder, fakat Dîni nefsinin ihtiraslarına âlet etmekten gayri şeyde kullanmağı bilmez. Öylelerin elinde ve dilinde Din sözü, Din iddiaları; Dinin büyük ve hayırdan ibâret ma'nâları değil, bu: Nefsinin esiri, şahsî saltanat düşkünü, etrafına tahakküm etmek ve onları hesabına kullanmak sevdalısı küçük ruhlu küçük adamların ihtiras ateşlerinin şer kıvılcımlarıdır.

Öyleleri Dîni medhedeyim deseler edemezler, hakikatde zem etmiş olurlar. Zîrâ Dînin güzellikleri, iyilikleri nedir onu bilmezler. Bilseler onu kendilerine hal edinirler, böylelerine göre kendileri kimi seviyorsa Allah onları seviyor, kimlere husumet duyuyorlarsa Allah onların düşmanlarıdır. Onun içindir ki sevmedikleri adamları bin vesile ile hayâlen cehenneme sokarlar, fakat yine hınclarını alamazlar. Ve netice itibariyle halkı yalnız Allahla korkuturlar, sevdirmezler, sevdirmesini bilmezler.

H. Ş. 183

«Ne fena kuldur o kul ki, dîni dünya ihtiraslarında kullanır.

Ne fena kuldur o kul ki, dünya tamamı ile harâmı te'vile kalkar, ve şüpheli şeylerden sakınmaz.

Ne fena kuldur o kul ki, tamah ettiği şeylerin esiri olur.

Ne fena kuldur o kul ki, hevâ ve hevesi peşinde dalâlete sapar.

Ne fena kuldur o kul ki, şahsî endişeleri onu haktan ayırıp zillete düşürür.»

Din Hürriyetle Kaimdir —aksi halde— Hürriyetsiz Yerden, Hür Yere Muhâceret Zarûfidir

Î Z Â H — 42

Beşeriyetin rüşd devrinde gelen Dinimiz; insanları, hak ve hürriyetlerini gaspedenlerin elinden kurtarmak için harekete geçirmiştir. Allaha kulluk etmek için insanın evvelâ hür olması gerekir. Müslümanlar putperestlerin hükmü altında bu yüzden Mekke kalamamışlar, evvelâ münferiden hicrete başlamışlar tâ Habeşistana kadar gitmişler ve sonra zümreler halinde Medîneye hicret edip orada toplanmışlar. Dünyada şimdiye kadar emsâli görülmemiş bir güzellikte hür demokrat bir cemiyet kurmuşlardır.

Amerikalıların ana yurdları olan Avrupayı terk edip kendilerine iptidaî bir çölden ibâret o mechul sahada yeni bir hayat kurmaları, hür saha aramak üzere yola çıkmaları, Amerikaya kadar gitmeleri, hep Din hürriyeti ihtiyacı ile idi.

MUHÂCERET

H. Ş. 184

«Ömer ve Ömerle hicret edenler için [Medîneye gelenler için] bir hicret sevâbı vardır. [Yemenden evvelâ Habeşistana sonra Medîneye hicret edenlere hitâben] ey gemi yoldaşları emin olunuz ki sizin için iki hicret fazîleti [sevâbı] vardır.» B. 1615

İLK MÜSLÜMANLAR

H. Ş. 185

«Ammar bin Yâsir hazretleri buyuruyor ki, Resûl-ullah efendimizi [ilk gördüğümde] onun beraberinde [ilk müslüman olarak] beş köle, iki kadın, bir de Ebûbekirden başka kimse yoktu.» B. 1486

DİN — VAZİFE

Din; insanlara vazifeler, mes'uliyetler verir ve aynı zamanda onlara haklar [insanlık hakları ve hürriyet] te'min eder.

Dinin hareket noktası Allaha ta'zîm ve Allahtan gelenlere hürmettir. [1]

[1]

HÜRMET

Din; Allaha ta'zîm ve haklara hürmeti iktiza ettirir. Üzerimizde hak ve halk hukuku vardır. Her insanın insanlık şahsiyyetine, insanlık hukukuna hürmetle mükellefiz. Bize ve insanlara insanlık haklarına kavuşmak devrini açan Peygamberimiz hazret-i Muhammed efendimize de ne derin, ne ebedî bir saygı ve hürmetle mükellefiz. Onun içindir ki Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'de :

«Allah Nebîyi rahmetle anar, melekler Nebî hakkında Allaha rahmet dileğinde bulunur. Ey îmân edenler, siz de Nebî hakkında Allahtan rahmet ve selâmet dileğinde bulununuz.» diye emretmiştir.

Ve biz müslümanlar; her gün salâvat-ı şerîfeyi bu maksatla getirmekteyiz. Salâvat-ı şerîfenin ma'nâsı: (Allahım, Muhammed efendimizi rahmetinle an) demektir.

Biz müslümanlar Peygamberimizden mâda, diğer Nebîleri de aynı hürmetle anarız, onlar hakkında da Allahtan rahmet ve selâmet dilemekle mükellefiz. Bunu emreden âyet-i kerîmenin ma'nâsı şöyledir: «Resûllere selâm [yâni Resûller üzerine Allahın selâmeti] ve âlemlerin Rabbı olan Cenâb-ı Hakka hamd-ü senâlar olsun.»

*

**

Hadîs-i şerîf kitapları her Hadîs-i şerîfin başında Peygamber efendimiz hakkındaki rahmet ve selâmet niyâzını [Salâvat-ı şerîfeyi] tekrar ederler. Bu kitapta bu usule aynen riayet edemedim, zîrâ kitabın basım mâliyetini pahalılaştırmaktan çekindim, hem de yaşadığımız nesil; basılı salâvat-ı şerîfe ibâresi dercedilmese de Peygamberi hakkında rahmet niyâzını unutmıyacak derecede uyanık ve hem de bu esasta bin dört yüz senelik kökleşmiş bir geleneğe mâliktir. Hidâyet ehlinin, o hürmeti izhâra yüreği hazır olanların, Peygamberimizin adını iştirir iştirmez kendiliklerinden salâvat getirecekleri şüphesizdir; teş-

Dînin verdiği vazifeleri ve hakları iki esasta göz önüne almalıyız :

- 1) Tek adamın [ferdin],
- 2) Zümre, cemaat veya cemiyetin.

Her iki esasta da dînin, dışta ve içde vücutta getirmek istediği güzel varlıklar vardır.

1) Dışta : Nizam, intizam, temizlik, güzellik, sıhhi şartlar ve emniyet ve kardeşlik alâkası.

2) İçde : Dıştaki varlıkları isteyen fikir, niyet, azîm ve bu yolda Allaha güven, Allahtan ümit ve ma'nevî güzel vasıflar ve ahlâk.

Ferdin; dış ve iç varlıkları esasında Allaha ve cemiyete ve kendi vicdanına karşı mes'ûliyetleri vardır. Ferd sıhhatce, ahlâkca, imânca kendini iyi yetiştirmekle mükelleftir.

[1 inci hâşiyenin devamı]

vike, ihtara ihtiyac göstermezler. Bunu her zaman her vesîle ile müşâhade ediyoruz. Bu kanaatle müteselliyim, vicdanen rahatlamak için de buraya şunu kaydediyor ve demek istiyorum :

Her Hadîs-i şerîfin iptidası salâvat-ı şerîfe ile başlanmış gibi telâkki edilmesini okuyucularımdan dilerim ve kendilerine ait kısmı [salâvat-ı şerîfe getirmek husûsunu] kendilerine bırakıyorum.

İÇİNDE ESAS, MÂNEVÎ VARLIKLAR

ALLAH SEVGİSİ

H. Ş. 186

«Cenâb-ı Allaha muhabbetin alâmeti; Allahı zikretmeği [Allahı anmağı, senâ etmeği] sevmek ve buğz'un alâmeti Allahı anmağı sevmemektir.»

H. Ş. 187

«Muhabbeti çokluğundan dolayı, Cenâb-ı Allahı kalbinden çıkarmıyan kimse nifaktan kurtulur.»

H. Ş. 188

«İnsanların seçkini, âlemi Allaha davet ve kullarını Allaha sevdirendir.»

H. Ş. 189

«Bir şeyi seven; onu çok anar.»

H. Ş. 190

«Kimde üç şey bulunursa îmân halâveti tatmış olur:
Allah ile Resûl-ullah kendilerine, mâdâlarından daha sevgili olmak,
Bir kimseyi sevmek, fakat yalnız Allah için sevmek,
Yine küfre dönmekten; ateşe atılacakmışçasına hoşlanmak.» B. 16

Hadîs-i Kudsî 191

«Beni istiyen muhakkak bulur, beni bulan muhakkak se-

ver. Ben beni seveni muhakkak öldürürüm. [Yâni nefsinin fena hırslarını öldürürüm]. Öldürdüğümün diyeti ben olurum [ölen fena ihtirasları yerine kalbini nûrum, muhabbetimle doldururum].»

H. Ş. 192

«Peygamber efendimize biri kıyâmetin ne zaman kopacağını sormuş, Peygamber efendimiz cevâbında: O güne ne hazırladığını sormuş; karşısındaki: (Hiç bir şey hazırlamadım, yalnız ben Allahı ve Allahın Nebîsini severim) demiş.

Peygamber efendimiz de cevâben: (Öyle ise sen sevdiğinle berabersin) diye müjdelemiş olduğu hakkında.» B. 1495

KADERE RIZÂ

H. Ş. 193

«Hazer [sakınmak] kaderi değiştirmez.»

H. Ş. 194

«Kuş dahi kaderle uçar.»

H. Ş. 195

«Kadere inanmak hüznün ve kederi giderir [boş yere üzüntüye mâni' olur].»

H. Ş. 196

«Cenâb-ı Hakkın kısmet ettiği hâle razı olan; yürek zenginliğine mâlik olandır.»

H. Ş. 197

«Cenâb-ı Hakkın verdiği rızka kanaat eden [Allaha yüreğini bozmayıp şükreden] cennete girer.»

H. Ş. 198

Rivâyet, İmam-ı Alî efendimizden :

«Peygamber efendimiz bir gece imam-ı Alî efendimize ve

hazret-i Fatmaya geldikte (siz namaz kılmaz mısınız?) diyerek teheccüd namazına teşvik buyurmuşlardır.

[İmam-ı Alî efendimiz] : Ben (yâ Resûl-ullah; hayatımız Allahın yed-i kudretindedir, bizi uyandırmak dilerse uyandırır) dedim. Biz böyle cevap verince (Resûl-ullah geri döndü ve bana hiç cevap vermedi) yalnız yüzünü bizden çevirirken (Resûl-ullahın [mübârek elini] dizine vurarak) ve (çok şeyde insan ne kadar cidalcidir) buyurduğunu işittim.» B. 578

H. Ş. 199

«Her kim Allahtan razı olursa Allah da ondan razı olur.»

H. Ş.200

«Muhtac olduğunuz şeyleri izzet-i nefis ile [yüz suyu dökmeden, zillete düşmeden] isteyiniz. Zîrâ umûrun kâffesi Allahın takdîri ile cereyan eder.»

DİN TERBİYESİ

Emirler - iyilikler

İÇ VARLIKLAR Takva ve Salâh

H. Ş. 201

«Hikmetin başı Allahtan ittikâdır [yâni Allahı her zaman saymak, Allahtan sakınarak fenalıktan kaçınmak ve iyilikten kaçınmamaktır].»

H. Ş. 202

«Genişlik zamanında Allahı sayarsan darlık zamanında imdadına yetişir.»

H. Ş. 203

«Cenâb-ı Hakkın sakındırdığı şeylerden sakınmak gibi iyilik olamaz.»

H. Ş. 204

«Allah indinde insanların ekremi [makhbûlü] takvâsı çok olan kimsedir.»

H. Ş. 205

«Cenâb-ı Hak; muttakî, ganî [gözü tok, yüreği zengin] ve şefkatli kulunu sever.»

H. Ş. 206

«Takvâ burdadır buyurdu ve kalbini gösterdi.»

H. Ş. 207

«Veri' sahibinin [yüreği temiz ve sâlih kimsenin] iki rük'ü; [içi karışığın] muhletin bin rek'at namazından efdaldır.»

H. Ş. 208

«Cenâb-ı Allaha mutî ve muttakîden gayrı kimse âkil değildir.»

H. Ş. 209

«Cenâb-ı Allah kendisini sayıp korkanlara bir heybet ih-san eder ki, her şey de onu sayıp korkar.»

H. Ş. 210

«Üç şey insana felâh ve necât verir ki onlar da; gizlide, âşikârda Allahtan sakınmak,
Zenginlikte, fakirlikte nekeslikten ve israftan ve haklara riâyetsizlikten kaçınmak,

Hal-i sükûn veya gazabda adâletle hareketten ayrılmaktan ibârettir.»

H. Ş. 211

«Fazîlet ve takvâda birbirinize yardım ediniz.»

EDEB - TERBİYE ve İYİ MUÂŞERET

H. Ş. 212

«Cenâb-ı Hak beni kemâl-i edeble perverde etti.»

H. Ş. 213

«Yalnızlık; fena arkadaştan hayırlıdır. İyi arkadaş; yalnızlıktan iyidir. Hayrı söylemek susmaktan hayırlıdır. Susmak da şer söylemekten hayırlıdır.»

H. Ş. 214

«Evlâda babası tarafından edilecek iyiliğin en efdali onun edeb ve terbiyesidir.»

H. Ş. 215

«Büyüklerinize tâzîmen kıyam ediniz [ayağa kalkınız].»

H. Ş. 216

«Yaşı kemâle ermiş bir mü'mini ikram etmek [ona hürmet göstermek] Cenâb-ı Hakki tâzîm etmektir.»

H. Ş. 217

«İnsanların seviyelerine ininiz [Yâni her insanla kardeşçe samimî konuşacak bir tavır alınız, siz ne olursanız olunuz, karşınızdaki de ne olursa olsun esasta aynı şeysiniz. Allahın kulu ve insansınız ve birbirinizin muhabbetini kazanmağa muhtaçsınız].»

H. Ş. 218

«Hoş geçinmek [yâni halkı hoş tutmak] sadakadır.»

[Sadaka, sadâkat kökündendir. Allaha sadâkat gösterilerek ifâ edilmiş her hayır işi, hattâ iyi bir söz sadakadır.]

H. Ş. 219

«Din kardeşlerine güler yüz göstermek sadakadır.»

H. Ş. 220

«İnsanlara anlayabilecekleri mertebede söz söyleyiniz, inkârlarını mucip olacak sözlerden sakınınız.»

[Bu her zaman riâyet edilmek üzere ihtimam gösterilecek bir muâşeret şartıdır. İnsan karşısındakinin bilmediği bir şeyi onun anlayamayacağı bir tarzda söyler ve onu anlamadığı şeyi kabule dâvet ederse onu red ve inkâra sevk etmiş olur. Bu evvelâ dinliyen ile söyliyeni arasında bir soğukluğu mucip olur. İnkâr edilen şey eğer bir dîni hakikat ise, inkâr eden günaha da girmiş olur. Fakat onu hikmetsiz bir ifade ile söyleyip günaha sokan da günaha girmiş olur. Çünkü muhatabının günahına sebep olmuş, hikmetsiz hareket etmiş demek olur.]

H. Ş. 221

«Resûl-ullah [söylenen] bir şeyden hoşlanmazsa [hoşnutsuzluğunu söyleyen yüzüne vurmazdı fakat] hoşnutsuzluğu yüzünde belirirdi.» B. 1460

AHLÂKIYYÂT GÜZEL AHLÂK

H. Ş. 222

«Îmânın kemâli güzel ahlâktır.»

H. Ş. 223

«Sizlerden cennetde bana arkadaş olan kimse, dünyada güzel ahlâka mâlik olanınızdır.»

H. Ş. 224

«İyi biliniz ki sizin en güzel huylunuz, en hayırlı olanınızdır.» **B.1456**

H. Ş. 225

«Güzel ahlâk; kendi sahibini cennete koydurur.»

H. Ş. 226

«Allaha en sevgili olan kul, ahlâkı en iyi olandır.»

H. Ş. 227

«Mü'minlerin en fazîletlisi ahlâkı en güzel olanıdır.»

H. Ş. 228

«Mü'minlerin îmânı en mükemmel olanı; güzel ahlâka mâlik bulunanıdır. Ve hayırlılarınız ayâline hayrı olanlardır.»

H. Ş. 229

«Müstakîm ol ve ahlâkını halka beğendir.»

H. Ş. 230

«Muhakkak mü'min hüsn-ü hulkı ile, geceleri ibâdetde kaim ve gündüzleri oruçlular derecesine erer.»

H. Ş. 231

«Sirke balı ifsâd ettiği gibi fena ahlâk dahi amel ve ibâdeti ifsâd eder.»

H. Ş. 232

«İbâdetin beden üzerine en ehven ve kolayını haber vereyim mi, sükûtu iltizam eylemek ve güzel ahlâk sahibi olmaktır.»

H. Ş. 233

«İnsanın fiilleri ve amelleri [işleri] tartısında güzel ahlâktan değerlisi ve ağırı yoktur. Güzel ahlâk sahibi olan, mücerred güzel ahlâkı sebebiyle oruc ve namaz ehli derecesine vâsıl olur.»

H. Ş. 234

«Ben ancak ahlâk-ı sâlihayı itmam için memur olundum. [Bu Hadis-i şerîfe ait izâhat; 29 uncu izâhta verilmiştir.]»

MERHAMET ve ŞEFKAT

H. Ş. 235

«Küçüklerimize merhamet ve şefkat etmiyenler [bizden değildir].»

H. Ş. 236

«Merhametlilere Cenâb-ı Hak merhamet eyler. Yeryüzündekilere siz merhamet ediniz göktekiler de size merhamet etsin.»

H. Ş. 237

«Merhamet etmiyen merhamet görmez.»

H. Ş. 238

«Cenâb-ı Hak ancak kullarının merhamet ve şefkat sahibi olanlarına merhamet buyurur.»

H. Ş. 239

«İnsanlara merhamet etmiyenlere Allah merhamet etmez.»

H. Ş. 240

«Herkim velev bir serçe kuşunun zebihasına merhamet ederse Cenâb-ı Hak dahi kıyamet günü kendisine merhamet eder.»

[KENDİ HAKKINI] BAĞIŞLAMAK AF ETMEK

H. Ş. 241

«Af ediniz ki af olunasınız.»

H. Ş. 242

«Cenâb-ı Hak af edicidir. Af edenleri sever.»

H. Ş. 243

«Hazret-i Mûsâ; Yâ Rab, senin yanında kullarının en azî-zi kimdir diye sordukta buyuruldu: Cezaya muktedir iken af eyliyen.»

H. Ş. 244

«İntikama kaadir olduğu halde kendine zulüm edeni af eyliyen kimseyi Cenâb-ı Allah kıyamet gününde af eder.»

H. Ş. 245

«Maktûlün kanını af eden verese için, cennetden başka bir ecir yoktur.»

H. Ş. 246

«Katli, cerhi sırasında kaatilini [veya yaralıyanını] af eden maktul [veya mecrûh] cennete girer.»

BORÇLUYA MÜSAMÂHA

H. Ş. 247

«Sıkıntıda olan bir borçlusunu imhal eden [sıkmayıp ona mühlet ve imkân veren] alacaklının her günü, alacağı olan

akçe mikdarının bir mislini sadaka etmiş sevabıyla geçer. Eğer ki borç; muayyen bir vâdeye bağlı olup da, vâdenin hulûlünden sonra imhal ederse [mühlet verip gününü geciktirirse], mühlet verdiği günler adedince borç mikdarının iki misli sadaka etmiş kadar ecr-ü sevâba nâil olur.»

TEVÂZÛ

H. Ş. 248

«Tevâzû ediniz diye Cenâb-ı Allah bana emir buyurdu.»

H. Ş. 249

«Her kim Allah rızası için tevâzû'u kendine âdet edinirse Cenâb-ı Hak onu yükseltir.»

H. Ş. 250

«Tevâzû âlimin itibarını arttırır.»

H. Ş. 251

«Mütevâzı olmadıkça zâhid olamazsın.»

H. Ş. 252

«Tevâzû gösteriniz ve fakir ile oturunuz. Bu suretle Allah yanında büyüklerden olacağınız gibi kibirden de kurtulmuş olursunuz.»

H. Ş. 253

«Meclislerde aşağılık yerlere oturmağa rıza göstermek tevâzûdandır.»

HÜSN-Ü ZAN [İYİ GÖRME]

H. Ş. 254

«Hüsn-ü zan [başkalarını iyi görmek], güzel kulluktur [Al-laha].»

H. Ş. 255

«Hizm [yâni bir kimse hakkında sebepsiz şüphe ve tereddüt duymak] sû-i zandır [fena görmektir].»

H. Ş. 256

«Bir adamın amelleri ve fiilleri üzerine bir şey hükmetmekte acele etmeyiniz, işinin sonunu bekleyiniz.»

H. Ş. 257

«Hüsn-ü zan ibâdetin [güzel kulluğun] başlıcalarındandır.»

H. Ş. 258

«Hüsn-ü zannın üstünde bir ibâdetle Cenâb-ı Allaha ibâdet olunmamıştır [güzel kulluk edilmemiştir].»

H. Ş. 259

«Hüsn-ü zan insanın güzel bir ibâdet mevzûudur.»

H. Ş. 260

«Cenâb-ı Hak buyurdu ki ben kulumun zannı indindeyim, istediği gibi bana zan etsin.»

H. Ş. 261

«Falan kimseyi [iyi sanırım] onun hesabını tutan Allahtır. Ben Allaha karşı kimseyi tezkiye edemem, onu şöyle şöyle kimse zan ederim desin [bir kimse] buyuruldu.» B. 1152

İYİ NİYYET

H. Ş. 262

«Amelin ibâdetle me'cûr [makbul] olması hulûs-ı niyyete [niyyetin hâlis ve samimî olmasına] bağlıdır.»

H. Ş. 263

«Cenâb-ı Hakkın rızâsını tahsil için beslenen iyi niyyet, sâhibini cennete koydurur.»

H. Ş. 264

«Ameller ancak niyetlere göredir. Herkes için ancak niyet ettiği şey vardır.»

H. Ş. 265

«Herkes niyet ettiği iledir.»

Î Z Â H — 43

Hayatta görüyoruz, kiminin elinde imkân olduğu halde hayır işlemiyor veya işleyemiyor, kimi de ne mutlu onu işliyor. Hattâ bol bol işliyor. Bunlar imkân sahiplerinin hâli. Bir de imkân sahibi olmıyanlar var. Bu imkânsızların bir kısmı hayır ve hasenâtı imkânsızlığı dolayısıyla işlemediği gibi özenmiyor da. Hattâ hiç alâka duymuyor, hattândan bile geçirmiyor. Bunlar dahi elinde imkân olduğu halde hayır yapamıyanlar kadar acınacak, bahtsız, nasipsiz taş gibi kimselerdir. İmkânsızlar içinde bir de şu zümre vardır ki bu gün imkânı yoktu, fakat hiç me'yûs değildir, Allaha güvenir, hiç bir an ye'se düşmez, Allahtan ümid kesmez ve bu ümidle nice hayır, hasenât işlerine niyet eder. Yüreği bu niyette hâlisdir, tertemizdir. Ve bunlar niyet ettikleri hayrın sevâbına ermişlerdir.

Peygamber efendimiz :

«Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır.» buyurmuşlardır.

Allah bunlara fiilî imkân vermese bile bunlar, hâlis niyetlerle niyet ettikleri şeylerin ameli karşılığına, Allahtan nâil olurlar. Âciz kul kendine düşeni yapmış, iyi işlere niyetlenmiş, fakat Allah vermemiş olur. Bu halde kul ma'zurdur. Allahın büyük şânı imkân vermediği kullarını da, imkân verdikleri derecesinde tamamen mükâfatlamayı iktiza ettirir.

İşte Peygamber efendimiz; iyi niyetli bu imkânsızlar için, onların malûm niyetleri mechul amellerinden daha hayırlı olduğuna işâret buyuruyor: Zîrâ niyetli insana Allah bilâhare imkân verirse belki icrâyı nasip etmez. Niyetli niyetini icrâ edemeyince, elinde imkân olduğu halde hayır işliyemiyenlerin kötü mevkiine düşer. İmdi, bu fena âkıbete düşmekten ise, amelsiz fakat niyetli olmak çok kârlıdır.

KANÂAT

H. Ş. 266

«Zengin; malı çok olan değil, kalp zenginliğine sahip olmandır.»

H. Ş. 267

«Servetce ve fitratca [yaradılışca] yükseğinizde bulunanlara bakıp da müteessir olacağınıza, daha aşağıınızda olanlara bakın.»

H. Ş. 268

«Kendinizden aşağıda olana bakınız. Kendinizden yukarıda olana bakmayınız ki; içinde bulunduğunuz nîmet gözünüzde küçülmesin. Yâni bu yüzden dünya ve âhiretde muazzeb olmayasınız.»

H. Ş. 269

«Mü'minlerin sâlihi kanaatkâr ve kötüsü tamahkâr olmandır.»

H. Ş. 270

«Hakikî zenginlik, insanların malından tamahı kesmektir.»

H. Ş. 271

«Kanâat tükenmez bir hazînedir.»

Î Z Â H — 44

Bazıları kanâat tavsiyesinden hoşlanmaz. Çünkü hakikat-i hâlden gâfil ve câhildir. Ona göre (kanaat et) demek (çok çalışma, az çalış, tembel yaşa, eline geçen az rızkı da bu yüzden hoş gör. Yâni çok çalışıp çok kazanmaktan ise, az çalışıp rahat yaşamak müraccahtır) demek gibidir. Fakat hakikat böyle değildir. Böylesi bilmiyor ki çalışmak da kazanmak da ancak Allahın isteği iledir. Bâzısına Allah gayret verir çok çalıştırır, kimine de gayreti az verir az çalıştırır. Fakat semerelerin çokluğu azlığı çalışmanın çokluğuna azlığına bakmaz, o da Allaktan ayrı bir inâyetdir. İmdi öylesi vardır ki çok çalıştığı

halde kazancı pek az olur. Öylesi de vardır ki pek az çalıştığı halde kazancı pek bol olur. Buna tâlih derler. Fakat tâlih de Allahın nasîbi, takdiri demektir.

Ancak insanın tesellisi bu noktada toplanmalıdır: Hiç bir hal yoktur ki o; Allahın takdiri ile olmakla beraber, onda Allahın bir hikmeti ve insanın halde veya istikbalde bir hayrı mevcut olmasın.

EMNİYYET ve EMÂNET

H. Ş. 272

«Emniyyet ve âfiyet öyle büyük iki ni'mettir ki çok kimseler onun kadrini bilmez ve şükrünü ifâ etmez.»

H. Ş. 273

«Emin olmıyanın îmânı, ahde vefâ etmiyenin dini yoktur.»

H. Ş. 274

«İstişâre olunan adama emniyyet olunmuştur. İstişâre edilen hususatda nefsi için nasıl düşünürse istişâre eden için de öylece düşünmelidir.»

H. Ş. 275

«Bir adam sana kanını emniyyet ederse [yâni senin amânına sığınır] onu öldürme.»

H. Ş. 276

«Müslüman; o zattır ki müslümanlar onun lisanından ve elinden selâmetde olurlar. Mü'min ise o zattır ki umum insanlar canlariyle mallariyle kendisinden emin bulunurlar.»

H. Ş. 277

«Sana emniyyet edene emânet vazifesini edâ et, sana hıyânet edene sen hıyânet etme.»

H. Ş. 278

«İnsanların mallarını ya emânet veya âriyyet [eğreti] suretiyle yine geri vermek niyetiyle alanlara, taahhüdlerini ifâ

emrinde Cenâb-ı Hak yardım eder. Herkim ki ziyan etmek veya aldığı inkâr etmek kasdiyle alıyorsa Cenâb-ı Hak da onu itlâf eder.»

H. Ş. 279

«Meclislerde konuşulan sözler emniyetde kalmalıdır.»

H. Ş. 280

«Yanında emânet bırakılan eşyayı sahibine geri ver. Sana hıyânet eden kimseye de [velev karşılık olsun] hıyânet etme.»

H. Ş. 281

«Emânet; aynı zenginliktir.»

H. Ş. 282

«Emânet; aynı izzettir.»

H. Ş. 283

«Emânete hıyânet edenlerin îmânı yoktur.»

H. Ş. 284

« ... Emânet zâyi' edildi mi kıyameti bekle [Yâni bir cemiyette emânet rûhu kayboldu mu o cemiyet yaşayamaz].»

H. Ş. 285

«Ashâbım, Allaha yemin ederim ki şu İslâm dîni her halde ve muhakkak suretde kemâle erecektir. [Yâni müslümanlar dînde kemâle edeceklerdir]. Bir derecede ki bir süvari San'adan [Yemenden] Hadra - mot'a [Hint denizinde Aden körfezi ağzına] kadar [emniyet içinde] gidecek, Allahtan başka hiç bir şeyden korkmıyacaktır.»

H. Ş. 286

«Müslim o zattır ki müslümanlar onun dilinden ve elinden selâmetde olurlar.»

KELÂM-I KİBAR :

İmam-ı Ali efendimizden :

«Müslümanların emânı birdir [bir müslimin, kâfire - putpereste - emânı bütün müslümanlarca sahihtir].»

Kim bir müslümanın verdiği ahdi bozarsa Allahın azabı, meleklerin ilinci, bütün halkın nefreti onun üzerine olur. Onun ne farz, ne de nafiye ibâdeti [namazı] makbul olmaz.» B. 882

ÎZÂH — 45

Hayat emniyetle kâimdir. Binâenaleyh hayatdan sonra emniyet lâzımdır. Zîrâ hayatın devamı emniyetle mümkündür. Yaşamak, çalışmak, kazanmak, kazancının hayrını görmek emniyetle mümkündür. Kendini emniyetde duymıyan adam ne rahat uyku uyuyabilir, ne elindekinden ne yarınından emin olabilir; ne seyahat, ne ticaret, ne ziraat edebilir ne de servet yapabilir, ne de evlâdına bir şey bırakabilir.

CÖMERTLİK

H. Ş. 287

«Cennet cömerdlerin evidir.»

H. Ş. 288

«Cömert olunuz ki Allah da size cömert olsun.»

H. Ş. 289

«İnsanların sevgisini isteyen, malını bezil etsin [muhtacalara yardım etsin].»

H. Ş. 290

«Cenâb-ı Hak buyurmuştur : (İnfak et [muhtaclara nafa-ka ver], infak edeyim).»

H. Ş. 291

«Cömert bir câhil; Allah yanında cimri âbitden daha sevgilidir.»

H. Ş. 292

«Cömert bir câhil; Allah yanında nekes âlimden daha sevgilidir.»

H İ L M

H. Ş. 293

«Halîm olan dünyada efendidir ve âhîretde efendidir.»

H. Ş. 294

«Hilm; nübüvvete yakın bir faziletdir [yüksek bir ma'nevî mertebedir].»

HAYÂ [ÂR]

H. Ş. 295

«Hayâ; îmândandır.»

H. Ş. 296

«Hayâ [âr] sahibi olmak başdanbaşa hayırdır.»

H. Ş. 297

«Hayâ azlığı küfürdür.»

H. Ş. 298

«İnsandan arlanıp hayâ etmiyen, Allahtan da hayâ etmez.»

H. Ş. 299

«Kavminden olan sâlih bir adamdan hayâ ettiğin gibi Allahtan da hayâ etmeği tavsiye ederim.»

H. Ş. 300

«Hayâ ile îmân birbirinin lâzımlısıdır, birbirinden ayrılmaz yâni biri gidince öteki de kalmaz.»

H. Ş. 301

«Baş akıllılık; îmândan sonra hayâ ile güzel ahlâktır.»

H. Ş. 302

«Peygamber efendimiz; haya cihetiyle kendi köşesinde oturan bakir kızdaki daha çok utangaçtı.» B. 1459

Î Z Â H — 46

Hayâyı yanlış anlıyanlar vardır. Hayânın hakikatinden bilgisi olmıyanlar hayâyı tutukluk, kazanca, başarıya mâni zan ederler ve hayatda gâyenin başarı olduğuna inandıklarına göre hayâdan ürkerler.

İmdi hayâlıyı miskin, beceriksiz, başarıya kabiliyetsiz farz ederler, işte bu düşünce tamamiyle yanlıştır, hakikat şöyledir :

Hayâ; iyiliğe değil fenalığa mânidir. Hayâsı olan Allaktan, halktan ve kendi insanlığından utanır, kötülüğe teşebbüs etmez. Hattâ kötülükde yaşamağa katlanmadığı gibi kötü zan altında kalmağa da tahammül etmez, hayâsı icabı çalışır uğraşır. Dâima yüzü ak olmak ister.

Hayâlî insan kendinden istenen iyiliği yapmadan duramaz hayâsı mânidir. Vicdanî ve insanî vazifelerinde kusurlu kalamaz. Hayâsı mânidir. Hayâlî insan emir beklemeden, rica ve teşvîke ihtiyac göstermeden karşısına çıkan her iyilik işine kendiliğinden koşar atılır, canına kadar hayâsı uğrunda fedakârlığa kalkar ve katlanır.

Harpde fedakârlık edenler, içtimaî yardımda kahramanlık gösterenler, güzel ahlâk ve fazîlette önderlik edenler hayâyı en çok duyan duygulu insanlardır. Fazîlette bir kimseden geri kalmağa utanan kıymetli insanlardır. Bir insanın başkalarına faydası; hayâlî kaldığı müddetçedir. Hayâsını kaybettiği gün böcekleşir, tedrîcen kurtlaşır, canavarlaşır, artık yalnız kendi için yaşar ve kendi şahsî ihtirası için bir milleti zincire vurmaktan, dünyayı ateşe vermekten çekinmez. İçinde hayâ freni olmıyan, kötülüklerden irkilmez.

İSTİKAMET [DOSDOĞRULUK]

H. Ş. 303

«Allaha îmân ettim dedikten sonra istikamet al [yâni hak ve hakikate doğru, her şeyde doğru hareket et].»

H. Ş. 304

«Müstakim ol [dosdoğru ol] ahlâkını halk beğensin [herkes sana inansın, emniyet etsin ve seni kendine benimsesin].»

H. Ş. 305

«Tehlike olduğunu görseniz bile doğruluğu ihtiyar ediniz.

**[Doğruluktan ayrılmayınız]. Zîrâ necat [selâmet] doğruluktur. Necat vereceğini görerseniz bile, yalandan dolandan sakını-
nız, çünkü sonu tehlikelidir.»**

H. Ş. 306

«Bana sözün en sevimlisi, en doğrusudur.» B. 1040

H. Ş. 307

«Sûre-i Hûd ile emsali beni ihtiyarlatdı [yâni] (festakim kemâ ümirte - sana emrettiğim gibi istikamet al) [emrinin mukteziyyatı çok itinalı, ihtimamlı bir hayat beni yorgunluktan ihtiyarlattı].»

SABİR ve TE'ENNÎ

H. Ş. 308

«Te'ennî edenler, [ihtiyatlı düşünceli, hesaplı hareket edenler] isâbet ederler [gâyelerine ererler] veya isâbete yakîn bulunurlar. Acele edenler de [hesapsız hareket edenler de] hatâyâ veya yakînine düşerler.»

H. Ş. 309

«İlk sademede sabır lâzımdır.»

H. Ş. 310

«Sabrederek inkişafı [halin değişmesini] beklemek ibâdetdir.»

H. Ş. 311

«Teennî her şeyde güzeldir; yalnız âhirete müteallik amel [hayr-ü hasenat işlerinde] ve ibâdetde en iyisi isti'caldır [acele etmektir. Zîrâ insan ne kadar yaşayacağını bilmez; hayır işlerini ihmal ve te'hir, ilerilere bırakmak insanı hayırsız olarak dünyadan ayırabilir].»

H. Ş. 312

«Muhakkak Cenâb-ı Hak belâ ve musîbet nisbetinde sabrı ihsan buyurur.»

H. Ş. 313

«Muhakkak sabr-ı cemîl şu kimsenin sabrıdır ki halinden kimseye şikâyet etmez.»

H. Ş. 314

«Belâya [çileye] sabır ibâdetdir.»

H. Ş. 315

«Sabır; inkişafın anahtarı olduğu gibi zühd dahi ebedî zenginliktir.»

H. Ş. 316

«Sabır; cennet hazinelerinden bir hazinedir.»

HIFZ-I LİSAN — DİLİ TUTMAK

H. Ş. 317

«Cenâb-ı Hak dilini islâh edene rahmet buyursun.»

H. Ş. 318

«(Mâlâyâni) yi terk; islâmlığın güzelliğindedir.»

H. Ş. 319

«Mâlâyâniden dili tutmak ibâdetlerin faziletlerindedir.»

H. Ş. 320

«Amellerin Allaha en sevgilisi hıfz-ı lisan [dili tutmak]-dır.»

H. Ş. 321

«Sükût; ahlâkın efendisidir.»

H. Ş. 322

«Fena söze imsâk eden cennete girer.»

TERAKKİYE CEHD —SÂY ve GAYRET

H. Ş. 323

«İki gününü müsâvî kılanın bir günü zâyî'dir.»

[Yâni her gün; evvelki günden daha ileri varlıklar ve şartlar içinde geçmelidir.]

H. Ş. 324

«Cenâb-ı Hak; ibâdının gayretli olanlarını sever.»

H. Ş. 325

«Az dahi olsa Cenâb-ı Hak devam üzere işlenen [iyi] amel-leri sever.»

H. Ş. 326

«Hayırlınız; âhîretini dünyası için ve dünyasını âhîreti için terk etmeyen ve vücûdu âleme yük olmıyandır.»

H. Ş. 327

«Cenâb-ı Hak boş duran gence gazab eder.»

H. Ş. 328

«Muhakkak Cenâb-ı Hak ibâdete devam eden gençleri melâike-i kirama gösterip onlar hakkında hoşnudluğunu izhar buyurur.»

H. Ş. 329

«Cenâb-ı Hak indinde tövbekâr olan gençlerden sevgili bir şey yoktur.»

H. Ş. 330

«Yâ Zübeyr, [Cenâb-ı Hak] rızık kapımız Arş-ı a'lâdan tut da yeryüzünün dibine kadar açıktır [buyurdu].

Allah-ü taâlâ Hazretleri her kulunu himmet ve sa'yinin derecesine göre [ma'nen ve maddeten] rızıklandırır.»

H. Ş. 331

«Bir senelik yiyeceği tedarik; Dine ne güzel yardımdır.»

H. Ş. 332

«Yoksulluk [ma'nevî varlıksızlık, imansızlık] iki cihanda yüz karasıdır.
Kazanca çalışan Allah sevgilisidir.»

İHLÂS

H. Ş. 333

«Amel ve ibâdetinizi, riyâdan ve sıvâdan [dünyalık emellerden] hâlis ediniz [yâni ibâdetinizde ve hayır işlerinizde niyyetiniz hâlis, Allah rızasını kazanmaktan ibâret olsun] yoksa Cenâb-ı Hak [amel ve ibâdetinizi] kabul buyurmaz.»

H. Ş. 334

«İbâdetini riyâ ve garaz ve ıvaz'dan hâlis et. [Böyle olursa] az bir amel [bile] senin için kâfidir.»

H. Ş. 335

«Muhakkak Cenâb-ı Hak amel ve ibâdeti riyâ ile garaz ve ıvaz'dan hâlis olmadıkça [ayrılıp temiz olmadıkça] kabul buyurmaz.»

H. Ş. 336

«Amelleriniz ve fiilleriniz hulûsa mukarin olsun. Hâlis niyyete dayanmayan ameller Allah indinde makbul sayılmaz.»

KEMÂL [DE İHLÂS] ŞARTI

H. Ş. 337

«Lisan ile kalp bir olmadıkça hiç bir kul; kâmil mü'min olamaz.»

H. Ş. 338

«Vay şu kimseye ki lisan ile Allahı zikreder de kalbinde Cenâb-ı Hakkın yaptığına razı olmaz.»

LİBÂS-I SOFİYYE :

H. Ş. 339

«Vay şu kimseye ki libâs-i sofîyyeyi giyer de sözü ve fiili birbirine muhalif [uymaz] olur.»

H. Ş. 340

«Vay şu kimseye ki lisan ile Cenâb-ı Hakkı çok zikreder de, fiile [işe] gelince şer'in hilâfını irtikâb ederek Allaha âsî olur.»

S A D Â K A T AHDE RİÂYET

H. Ş. 341

«Müslümanlar; şartları yanı başındadır.»

[Yâni verdikleri söze, ettikleri ahde, kabul ettikleri şartlara, ve va'dettikleri şeylere bağlıdırlar.]

H. Ş. 342

«Ahdinde durmak îmândandır.»

H. Ş. 343

«Vaad; borçtur [vaad eden borçlanmış olur.]»

H. Ş. 344

«Vaad borçtur, vay şu kimseye ki vaad eder de vaadini tutmaz.»

H. Ş. 345

«İhsan edip bağışladığı şeyden, vazgeçip geri dönen kimse, kay ettiği şeye dönmüş gibidir.»

RIFK ve MÜLÂYEMET

H. Ş. 347

«Cenâb-ı Hak kâffe-i umûrda [herbir işde] rıfk ile [tatlılık ile] muameleyi sever.»

H. Ş. 347

«Erkeğin güzelliği dilindedir.»

H. Ş. 348

«Rıfk ve mülâyemet [yumuşaklık] hikmetin başıdır.»

H. Ş. 349

«Hikmetin başı rıfk'dır.»

SEKÎNET [SÜKÛNET]

H. Ş. 350

«Biriniz hiddetlenirse sükût etsin.»

H. Ş. 351

«Sekînet [sükûnet bulun] ibâd-ullah [ey Allahın kulları], sekînet ibâd-ullah.»

[Yâni sakinleşiniz, sekîneti iltizam ediniz. Şöyle ki lüzumsuz taşkınlık, yersiz feverân, hiddet, heyecan, ma'nâsız telâş göstermeyiniz, her zaman i'tidâlinizi muhafaza ediniz. Her şeyi i'tidâl ile muhakeme ediniz, vekarınızı kaybetmeyiniz; atak, çekişici, geçimsiz, huysuz olmayınız. Kemâlin iktizâsına dâima uyunuz ve ondan ayrılmayınız.]

Hakkı Koruma HAKKANİYYET ve İNSAF

H. Ş. 352

«Cenâb-ı Hakkın indinde hak sözden sevimli sadaka yoktur.»

H. Ş. 353

«Söz, hak sahibinin hakkıdır.»

H. Ş. 354

«Bir şeyi çok sevmekliğin seni görmez ve işitmez eder

[Haksızlık insafsızlık etmekten sakın].»

H. Ş. 355

«Şu altı hasleti bana zâmın olun, ben de cennete girmenizi zâmın olayım.

Miras taksiminde haksızlık etmeyiniz.

Nefislerinizden ziyade halka insafınız olsun.

Muharebede cebânet [korkaklık] göstermeyiniz, ganîmet malında hıyânet etmeyiniz [ortadan bir şey saklamayınız].

Mazlûmunuz hakkında zâlimi insafa getiriniz.»

H. Ş. 356

«Üç şey insana felâh ve necât [selâmet ve huzur] verir ki onlar da:

Gizlide, âşikârda Allahtan sakınmak [fenalıklardan kaçınmak].

Zenginlikte, fakirlikte nekeslikden ve israftan ve haklara riâyetsizlikten kaçınmak.

Sükûn veya gazab halinde [yâni her halde] adâletle hareketden ayrılmamaktan ibarettir.»

H. Ş. 357

«Âmellerin en saadetlisi üçtür :

1) İnsanlara karşı insaf ve kıyas-ı nefis ile muamele,

2) Malından kardeşine muvâsât,

3) Ve herbir halde Allahın zikri.»

H. Ş. 358

Bu üç hasleti olan, Cenâb-ı Hakkın rahmetine mazhar ve cennetliktir. Bunlar :

Acezeye mülâyemetle,

Ebeveyne şefkatle ve eli altındakilere lûtufta ve ihsan ile muamele edenlerdir.

VAZİFE HİSSİ ve GAYRETİ

H. Ş. 359

«Cenâb-ı Hak o suretle iş yaparı sever ki işini mükemmel yapar.»

H. Ş. 360

«Az dahi olsa Cenâb-ı Hak devam üzere işlenen [iyi] işleri sever.»

Kadir Kıymet Bilirlik

H. Ş. 361

«Küçüklerimize merhamet ve şefkat etmeyenler, büyüklerimizimizin şeref ve kadrini bilmiyenler bizden değildir.»

H. Ş. 362

«Beş şeyi, arkasından diğer beş şey gelmeden evvel, fırsatı ganîmet bilip kaçırmayınız [vaktinizi ziyan etmeyiniz].

1) Ölüm gelmeden evvel hayatın,

2) Hastalıktan evvel sıhhatin,

3) Meşguliyyetden evvel boş vaktin,

4) İhtiyarlıktan evvel gençliğin,

5) Yoksulluktan evvel varlığının kadrini bilip sonra nedâmete düşmeyiniz.»

H. Ş. 363

«Ekmeği azîz tutunuz.»

H. Ş. 364

«Yemek sofrasından düşen bir parçayı bulup kaldıran Allahın mağfiretine nâil olur.»

ŞEHİTLERİ KAHRAMANLARI ANMAK :

H. Ş. 365

(Bir düğünde def çalan kızlar Bedir gazâsında şehid olanların

menkıbelerini anıyorlarmış. Peygamber efendimiz hazır imiş. Kızın biri: İçimizde bir peygamber vardır ki o; yarın ne olacağını bilir) demiş. Bunun üzerine Peygamber efendimiz :

«Kızım öyle söyleme, evvelce söylemiş olduklarını [menkıbeleri] inşad eyle [okumakta devam et] buyurmuş.» B. 1579

Î Z Â H — 47

Musikî ve Diğer Güzel San'atlar

Müslümanlardan hakikatleri bilmiyenler arasında; musikî ve diğer güzel san'atların kullanılması, yâni saz çalmak, makamla bir şey söylemek, okumak, resim yapmak, heykel yapmak günah mıdır, değil midir? diye indî, şahsî zan ve kanâatlerle ayrılık vardır.

Bunda şahıslara müessir olan şey, her birinin aile muhitinden aldığı terbiye ve şuradan buradan işittikleri fikirlerdir.

Muhafazakâr muhitte yetişenler, ve yaradışlarında muhafazakârlık gayreti olanlar; sadeliği ve alışılmış basit hayatı ihlâl eden her şeyi bid'at telâkki ederler. Binâenaleyh günahdır, dalâlettir demeğe kalkarlar, saz söz san'ati de ressamlık, heykeltraşlık da o telâkkiye uğrarlar ve onların nazarında saz ve makamlı söz sefahatdir, resim ve heykeltraşlık da putperestliğe götüren îtiyatlardır. Binâenaleyh zararlıdır ve elbette günahdır.

Böyle düşünenlerin karşısında hür düşünceli, akıl ve mantık yoluyla düşünen bir zümre vardır. Onlar dahi saz ve söz san'atının, ressamlığın ve heykeltraşlığın haram mıdır helâl midir diye haklarında bir ilmî hakikate vakıf olmadıkları halde onlar bunları akıllarınca günah saymazlar. Zîrâ: faydalı bulurlar. Bu san'atlar, mâdem dünyanın her yerinde her milletinde ve her Din muhitinde vardır ve faaliyyettedir ve itibardadır demek ki ekseriyyet faydalı bulmaktadır. Müzeler ve şehir evlerinin bazıları kıymetli resim tabloları ve heykellerle zengin sayılmaktadır. Bizde ve Avrupada, Amerikada resim dersi her mektebe girmiş, güzel san'atlar akademileri açılmış, en ciddî müesseseler arasında mühim bir bütçe ile bunlar dahi çalışmaktadır.

Hep bunlar abes midir, dalâlet midir? Evet diyenlerle hayır diyenlerin dinî bilgileri, hakikat bilgileri, olmadığı halde her iki zümrenin fikirlerine bakarak bir kanaate varmak istersek güzel san'atlara günah diyenlerin düşüncelerini ciddî ve realiteye uygun bulamayız.

Bu başlangıçtan sonra mevzu'u hakikat bilgisi ve akıl ve mantık ölçüleriyle tetkike başlayalım :

Müslümanlarda çıkan bu fikir ayrılığının sebebi; Kur'ân-ı Kerîm'de buna dair bir sarahatin bulunmamasındandır. Yâni Kur'ân-ı Kerîm güzel san'atlara dahil san'atların iyiliği veya fenalığı, haram veya helâl olduğu hakkında hiç bir sarâhati ihtiva ve bu bahise hiç temas etmemektedir.

Müsevîlere gelince : Onlar güzel san'atların musikî kısmını kitaplarına göre helâl ve pek makbul sayarlar, fakat resim ve heykeltraşlık kısmını şiddetle men edilmiş haram bilirler.

Hıristiyanlar da Müsevî şeriatine tâbi oldukları için onların da böyle görmek mecburiyetinde olduklarını düşünebiliriz. Fakat görüyoruz ki Müsevîler olsun Hıristiyanlar olsun musikîye verdikleri ehemmiyyet derecesinde resme ve heykeltraşlığa da ehemmiyyet vermişlerdir. Ve bu esasta bugün dünyaya hocalık ediyorlar.

Peki nasıl oluyor da onlar şeriat kitaplarının kat'iyyetle ve şiddetle men ettiği ve yapanlarının idamlarına hükmettiği resim ve heykeltraşlıkla meşgul oluyorlar, ve bu derece onda ileri gidiyorlar.

Cevabı şudur :

Onlar müslümanlık devrini yaşıyorlar, beşerî yaşlarına göre Müsevîlik devrini geçirmişler, geride bırakmışlardır. Hazret-i Muhammed efendimiz bütün insanlara şâmil memuriyyetle gelmiştir. Müslümanlık devrinin mümeyyiz vasfı, başlıca şîârı; akıl ve mantıkla hareket etmektir. Kur'ân-ı Kerîm akla hitab eder ve her ferdin her şeyde aklını fikrini kullanmasını ister. Peygamber efendimiz (müftiler fetvâ verseler dahi sen fetvâyı kendinden al) buyurur. Bu suretle beşeriyetin rüşd devrinde gelen müslümanlık o tarihten itibaren dünyada yaşayan bütün insanlara kendi ictihatleriyle hareket etmelerini, artık vesâyetden kurtulmalarını istemiştir. Yine Peygamber efendimiz millet ve cemiyet hayatında insanların şuursuz olarak yalnız çobanlarını ta'kip etmiyeceklerine işaretle: (Hepiniz çobansınız ve sürüden mes'ulsünüz) buyurmuştur.

İmdi :

Rüşd sahibi birer insan gibi akıl ışığında, mantık ve hikmet çerçevesinde ve mukaddes kitaplarda mevcut mukaddes vesikalara dayanarak mevzu'u tahlile koyulalım: Burada mukaddes vesikalara dayanarak dedim. Evet, Allahın bize emrettiği usûl şöyledir:

Halli iktiza eden bir mes'ele için evvelâ Kur'ân-ı Kerîm'de rahat arayacağız. Yoksa Peygamber efendimizin öğrettiklerini araştıracağız. Orada da yoksa evvelki ümmetlerin âlimlerine soracağız. [Yâni evvelki mukaddes kitaplar muhteviyatında bir vesika arıyacağız.]

Varsa mes'eleyi ona göre halle çalışacağız ve her birinde daima akıl ışığını önümüze tutacağız. Eğer mukaddes kitaplarda da ve evvelki ümmetlerin ülemâsında da bir mâlûmat yoksa o vakit yüreğimizi Al-laha verip mes'eleyi doğrudan doğruya Allahtan içimize doğacak il-hamla ve akıl, mantık, hikmet düsturları çerçevesinde halledeceğiz.

Mutaassıp bir müsülmanın Kur'ân-ı Kerîm'den ve Peygamber efendimizin ta'limlerinden başkası ile, yâni evvelki ümmetlerin kitap-ları ve peygamberlerinin tebliğat ve talimatı ile bir meselenin halli lüzumuna yine Kur'ân dalâletiyle akılları yatsa bile gönülleri tutmaz. Fakat onlar bilmeli ki yalnız Kur'ânı tutmak, mukaddes başka kitap-lara arka çevirmek insanın yalnız kendini beğenip sevmesi başka in-sanlara arka çevirmesi gibi yanlış olur. Taptığımız Allah olduğuna göre Allahtan gelen her kitaba, her peygambere hakkı olan yeri ver-mekliğimiz, onlara inanmaklığımız müsülmanlığın îmân şartlarından iki esastır.

Değil Kitap ehli ümmetlerden, hattâ ilim Çin'de bile olsa öğren-meğe gitmemizi Peygamber efendimiz emretmiştir. Hakikat, ilim, nûr-dur. Din, mezhep, milliyet, renk ayrılığı ile nûr; kıymetinden bir şey kaybetmez.

İşte şu âyet-i kerîmelere göre her mukaddes kitap Allahın nû-rudur. Ve kitap ehli olanlar hidâyet ehlidirler.

Kur'ân-ı Kerîm'den :

Diğeri :

(28 - Kasas - 49) :

«Yâ Muhammed onlara de ki: Eğer siz doğru söylüyor iseniz Allah tarafından bana ve Mûsâya verilen kitaplardan daha iyi yol gösterici bir kitap getirin ki ben de ona tâbî' olayım.»

Diğeri :

(5 - Mâide - 47(44)) :

«Biz onda hidâyete rehber ve nûr olan Tevrâtı inzâl ey-ledik.»

Diğeri :

(5 - Mâide - 49(46)) :

«Ve İsâ ibn-i Meryemi kendinden evvel gelen Tevrâtı tas-dik eder olduğu halde, Enbiyânın izi üzerine gönderdik ve ona hidâyete rehber ve nûru muhtevî olan İncili verdik, ki kendin-den evvel nâzil olan Tevrâtı tasdik eder.»

Diğeri :

(6 - En'âm - 90) :

«Onlar [evvelce gelen peygamberler] Allahın hidâyet ettikleridir. Sen de onların hüdâsına iktidâ et. [Onların tuttukları hidâyet yolunda onlara uy].»

Diğeri :

(60 - Mümtahine - 4 ve 5(4)) :

«İbrâhîmde ve onunla beraber olanlarda [Mûsevîlerde ve Hırisliyanlarda] sizin için iktidâyâ [uymağa] lâıyk güzel âdetler, usûller vardır.»

Diğeri :

(31 - Lokman -15) :

«Ve bana [Allaha] inâbe edenlerin [Allaha bağlanıp Allahın irâdelerine uyanların] yoluna tâbi olun.»

Diğeri :

(16 - Nahil - 43) :

«Yâ Muhammed senden evvel gönderdiklerimiz [evvelki peygamberler] senin gibi beşer idiler, onlara vahiy ederdik [Allahın vahiyleri ile hakikatleri öğrenirler, vazifelerini ifâ ederlerdi]. Eğer siz bilmezseniz [bilmediğiniz şey olursa] kitap ehlinin bilenlerine sorunuz.»

Diğeri :

(4 - Nisâ - 25(26)) :

«Allah [Kur'ân ile] size helâl ve haram hükümlerini beyan etmeği ve sizi, sizden evvel geçenlerin [ümmetlerin] sünnetine [âdet ve mesleğine, dince gidişine] hidâyeti, günahlarınızı bağışlamağı murad eder.»

Diğeri :

(60 - Mümtahine - 6 ve 7(6)) :

«Ey mü'minler, sizden Allahın rızâsını ve âhıret nîmetlerini [cenneti] dileyen kimse için onlarda [İbrâhîm ile onun Dinine tâbi olan Mûsevîlerde ve Hıristiyanlarda] uyulacak gü-

zel âdetler vardır. Bundan yüz çeviren kimse [bilsin ki] Allah onların î mânlarından ganîdir [Allahın istediği î mân böylesi değildir].»

Diğeri :

(2 - Bakara - 131(130)) :

«İbrâbîmin milletinden [Kitap ehli ümmetler birliğinden] ve dininden kim döner? Ancak nefsi sefih olanlar döner.»

HADÎS-İ ŞERÎFLER :

«Şüphesiz ki siz, kendinizden önce gelen milletlerin [üm-metlerin] yoluna; karışı karışına, arşını arşınına tıpatıp mu-hakkak uyacaksınız. [O derece ki] şayet o ümmetler [daracık] keler deliğine girseler; siz de muhakkak [onlara uyarak] ora-ya gireceksiniz buyurmuşlardır.»

Ashabın :

«Yâ Resûl-ullah bu ümmetler Yahudilerle Hıristiyanlar mı? diye vâki suallerine; Onlardan başka ya kim olacak? bu-yurmuşlardır.» B.1410

Diğeri :

«Hakkında [müsbet, menfî] Kur'ân'da hiç bir şey bulun-mıyan hususlarda [Resûl-ullah efendimiz] ehli-i kitaba uygun olmaktan hoşlanırlardı.» B. 1455

Şimdi evvelâ şunu düşünelim :

1) Güzel ses ve güzel saz çalmak kabiliyeti, keza resim ve hey-keltraşlık istidat ve kabiliyeti herkesde müsâvî derecede mi vardır? Yoksa kiminde hiç yok, kiminde az, kiminde pek çok mudur?..

Evet, böyle farklıdır.

Bu fark neden ileri geliyor?

Birer hikmete müstenid Allahın irâdesinden.

Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hakkın hiç bir şeyi abes yaratmadığı [birer hikmete uygun olarak] münâsibini yarattığı ve kendiliğinden halkolunmuş bir şey olmayıp insanı yarattığı gibi insanın ef 'alini de Allahın yarattığı bildiriliyor. İşte âyet-i kerîmeler :

(21 - Enbiyâ -16) :

«Biz semâyı ve yeri ve aralarındaki şeyleri oyuncak ve abes olarak yaratmadık.»

Diğeri :

(87 - A'lâ - 1(2)) :

«Yaratdı ve münasibini yaptı.»

Diğeri :

(38 - Saât - 27) :

«Biz göğü ve yeri ve aralarında olanları bâtil ve abes olarak yaratmadık.»

Diğeri :

(32 - Secde - 7) :

«O Allaktır ki her şeyin yaradılışını güzel [mânâlı] kıldı.»

Diğeri :

(37 - Sâffât - 96):

«Ve Allah sizi ve amellerinizi [işlerinizi] yaratdı.»

Diğeri :

(77(76) - Mürselât - 31(30)) :

«Allah istemedikçe siz bir şey isteyemezsiniz.»

Diğeri :

(81-Tekvîr-29) :

«Siz ancak âlemlerin Rabbi olan Allahın dilediğini istersiniz.»

O halde :

Güzel ses ve san'at kabiliyyetini yaratan Allaktır.

Allah hiç bir şeyi abes, beyhûde, yâni hikmetsiz yaratmadığına göre de: Allahın güzel ses verdiği insandan istediği de makamla, sesle güzel şeyler okumasıdır. Musikî istidadı verdiklerinden istediği de musikî ile güzel bir tesir vücûde getirmeleridir. Ressam ve heykeltıraştan istediği ise; Allahın insanda tecellî eden san'at kudretini, Allaha hayranlıkla insana seyir ve temâşa ettirmektir. Bugünkü insan, resimde, heykelde putu değil, ancak Allahu senâ ile hatırlar.

Ses ve saz san'atının Allah indinde makbul olduğu, hattâ Kuds-ü

şerîfdeki Beytullahda vaktiyle gece gündüz Allaha İlâhî okunduğu ve saz takımı tarafından saz çalındığı hakkındaki mukaddes vesikaları görelim :

HİLKAT-İ ÂDEM'DEN BERİ SAZ

MÛSEVÎ MUKADDES KİTAPLARINDAN :

(Hazakıyal Peygamberin kitabı - 28 -12(12÷13)) :

[Sûr hükümdarı hakkında] :

«Hikmetle dolu ve cemâl cihetiyle mükemmelsin, Allahın cenneti olan Adin'de idin.

[Aynı âyetin devamı :]

Def ile ney'lerin senin [ezelde] yaradıldığın günde, senin için [insan için] yapılmış idi.»

*
**

Sazın ilham vesîlesi olduğu hakkında :

Mülûk-ü Râbi(3 - 9 ÷ 11(15))ve(3 - 15 ÷ 20)

*
**

Nağme ve saz ile hastalara Hazret-i Dâvûd tarafından şifâ duası edildiği hakkında :

Mülûk-ü evvel (16 - 14 : 16) ve (16 - 23)

*
**

(Mülûk-ü evvel 10 - 5) :

«[Mûsevîlerin birinci kralı Saul'u peygamber Samuel mesh ettikten sonra dedi] Ca'be-tullaha gideceksin ve oraya şehre vâsıl olduğunda önlerinde santur ve def ve ney ve tanbur olarak, kendileri dahi peygamberlik [derişlik] ederek [hârikalar göstererek] tepelerden inen bir peygamber [ehlullah] zümresine rast geleceksin.»

*
**

Mukaddes Tevârih-i Evvel kitabının (25) inci babında Beyt-ullah-ta saz çalıp ilâhî okumağa me'mur mugannîlerin adedi ve hizmet için

24 nöbete taksim olundukları ve saz takımlarının vazifeleri ve tarz-ı tertibi ve kullanılan sazların envai ve mugannîler hakkında tafsilât vardır.

Musikî âletlerinin başlıcaları şunlardır: Zil, santur, tanbur.
Beytullah hizmetinde usta san'atkârların adedi 288 idi.

SAZIN İBÂDETDE İSTİ'MALİ HAKKINDA BİRKAÇ MİSÂL

(Mezmûrlar [Zebûr-u şerîf] -150 - 2) :

«Ona [Allaha] azametinin çokluğuna göre hamd ediniz.

(3) Ona boru sadasiyle hamd ediniz.

(4) Ona santurla ve tanburla hamd ediniz.

(5) Ona sadâlı zillerle hamd ediniz. Ona meserret zilleriyle hamd ediniz.

(6) Her nefes sahibi Rabba hamdeylesin.»

Diğeri :

(Mezmûrlar - 98 - 4) :

«Meserret sadâsiyle terennüm edip mezmûr [Allahı senâ eden ilâhîleri] okuyunuz.

(5) Rabba tanburla, tanbur ve mezmûr sadâsiyle mezmûr [ilâhî] okuyunuz.

(6) Padişah olan Rabbin huzurunda borular ve zurna sesiyle alkış ediniz [gülbang çekiniz].»

Diğeri :

(Mezmûrlar -100 - 2) :

«Rabba meserretle ibâdet ediniz, huzûruna terennümle giriniz.»

Diğeri :

(Mezmûrlar -144 - 9) :

«[Hazret-i Dâvûd lisanından] ya Allah sana yeni bir ilâhî okuyacağım, sana on telli santurla mezmûr okuyacağım.»

Resim ve heykel yapmak kabiliyyetini de insana ihsan ettiği halde acaba Tevrât-ı şerîfde bunu vaktiyle Allah niye menetti?

Sebebi şu olması melhûzdur :

İsrâil oğulları Allah tarafından mu'cizelerle Firavnın elinden kurtarılmış ve kendilerine Hazret-i Mûsa vasıtasıyla Din terbiyesi verilmek üzere çöle getirilmişti. Çöle getirilmekten maksat; onları putperest dünyadan uzak tutarak, putperestlerle ihtilâtlarına imkân vermiyerek terbiyelerini ve tasfiyelerini icra etmekte. Bütün ömürlerini Firavn'un putperest kavmi içinde putperest olarak geçirmiş ve o kavim tarafından daima tahkir ve tezlil edilmiş olan İsrâil oğullarından; çölde yeni bir nesil, tertemiz bir Din terbiyesi alarak meydana gelecek ve yeni nesiller yetişinceye kadar da [Mısır'dan gelen bozuk] eski nesiller tabîî ömürlerini bitirip tamamıyla ortadan kalkacaktı; yerlerini putperestlik görmemiş, zillet ve hakarete alışmamış yeni nesiller alacak ve onlar sağlam bir unsur olarak Allah hizmetine girecek ve Filistine yerleşecekti. Bu nesillerin tasfiyesi işi tamamlanıncaya kadar kırk sene müddetle çöl bir bekleme yeri ve bir mektep olacaktı.

Fakat :

Mısır'dan gelen eski nesil eşyaları içinde [Mısır'dan beraber getirdikleri] putlarını muhafaza ediyorlardı ve yalnız kaldıkça herbiri putlarını karşlarına alarak tapınıyorlardı. İşte İsrâil oğullarını putperestlikten kurtarmak için Din emrinin başına o günün iktiza ettirdiği maddeler konmuştu ki, resim ve heykel memnûiyeti başta geliyordu. İşte emirlerin sûreti :

ON EMİR

TEVRÂT-I ŞERÎF'DEN :

(Hurûc kitabı - Bab: 20 - âyet: 2 ÷ 19 ve 23):

«Seni Mısır diyârından, esirlik evinden çıkaran Allahın

Yehova benim :

(3) **Karşımda ilâhların [putların] olmağa.**

(4) **Kendin için oyma put, [ve] yukarıda göklerde olan, yahut aşağıda yerde olan, yahut yerin altında [ve] sularda olan hiç [bir şeyin] sûretini yapmıyasın.**

(5) **Onlara [o put resimlere, heykellere] eğilmeyesin [rükû etmiyesin] ve onlara ibâdet etmiyesin. Çünkü [tâ ki] ben senin Allahın Rab; benden nefret edenlerden [putperestlerden] ba-**

balâr günâhını çocuklar üzerinde, üçüncü nesil üzerinde ve dördüncü nesil üzerinde ayıra.

(6) Ve beni seven ve emirlerimi tutanların binlercesine inâyet eden kiskanç bir Allahım.

(7) Allahın Rabbin ismini boş yere anmıyasın, çünkü Rab kendi ismini boş yere ağıza alanı [boş yere yemin eden] suçsuz tutmıyacaktır.

(8) Sebt [cumartesi] gününü takdîs etmek için onu hatırında tut.

(9) Altı gün işleyesin ve bütün işini [bu altı günde] yapasın.

(10) Fakat yedinci gün Allahın Rabba sebt'dir. Sen ve oğlun ve kızın, kölen ve câriyen ve hayvanların, ve kapılarında olan garibin [hiç biriniz] hiç bir iş yapmıyasınız.

(12) Babana ve anana hürmet et, tâ ki Allahın Rabbin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.

(13) Katletmiyesin [kimseyi öldürmiyesin].

(14) Zinâ etmiyesin.

(15) Sirkat etmiyesin [çalmıyasın].

(16) Komşuna karşı yalancı şahitlik etmiyesin.

(17) Komşunun evine göz dikmeyesin, komşunun karısına, yahut kölesine, yahut cârîyesine, yahut komşunun hiç bir şeyine tama' etmiyesin [göz koymıyasın].

(23) Benimle başka ilâhlar yapmıyasınız. Kendiniz için gümüşt en ilâhlar, altundan ilâhlar [put heykelleri] yapmıyasınız.

*

**

İsrâil oğullarını putperestlikten kurtarmak için, putlardan kurtarmak, ve ellerinden putlarını almak ve yenisini yaptırmamak icap ediyordu. İşte bunun için resim ve heykel memnûiyyeti hakkında bu şiddetli emirler verildi. Ve müeyyide olarak en ağır hükümler kondu. Zîrâ putperestliğin nefsin her arzusuna uyan müsaadekârlığından insanı ayırıp; nefsin kötü meyillerine, şehvetlerine karşı koymağa alıştırmak çok sıkı tedbirleri iktiza ettiriyordu. Nitekim Mûsevî mukaddes kitaplarından şu âyetler o günkü durum hakkında bir fikir vermeğe kifâyet eder :

(Hazakıyal - 20 - 8) :

«Mısır putlarını terk etmediler.»

(20 - 21) :

«Oğulları dahi bana âsî oldular.»

(20 - 24) :

«Ahkâmımı icra etmediler ve kanunlarımı reddettiler ve (Sebit)lerimi bozdular ve gözleri ecdadlarının putlarında kaldı.»

(20 - 25) :

«Ben dahi onlara iyi olmıyan [mülâyim olmıyan] ve onlara yaşayamıyacakları ahkâm verdim.»

İmdi resim ve heykel yapmak memnûiyyeti üç bin kûsûr sene evvele ait bir devrin iktiza ettirdiği bir tedbirdi. Bu müddet zarfında ne Müsevilerde putperestliğe dönmek temâyülünden eser kaldı, ne de başka milletlerde putperestliğe bir zerre meyil. Bu; Müseviler için bir istihâle devri idi, putperestlikten Allah dinine giriş ve onu tamamıyla hazmetmek devri idi. Bugün resme, heykele bakan insanların aklına gelen şey; herhangi bir putun hâtırası veya adı değil, tarihî mühim bir vak'anın hâtırası ve onu temsil eden san'atkârda tecellî eden Allahın kudretidir. Dikkati çeken bu kudret, ve hayranlığı mucip olan da hu eserdeki san'at güzelliğidir. Hiç bir güzellik yoktur ki o; Allahın Cemalî tecellîlerinden bir mânâ ifade etmesin ve Allahın güzelliğinden bir nişâne aksettirmesin.

Putperestlik devri geçmiştir. Mâni gidince memnû avdet eder. Şiddetli hükümleri iktiza ettiren hal zâil olunca hüküm kendiliğinden ortadan kalkar ve onun yerine tabî [normal] hal kâim olur. Bu tabî hal; her güzelliği görünce Allahı düşünmek; Allahın her mahlûkta tecellî eden kudretini, her zerrede akseden güzelliklerini görmek ve o anda rûhen Allaha secdeler etmektir.

Rüşd devri denilen bu akıl, irfan devrinde başka türlü düşünmeğe imkân yoktur. Zîrâ Allah ressamlık, heykeltraşlık isti'dâdını kimde yaratmış ise; onu yapmak, onunla meşgul olmak, onu ilerletmek gayretini tecellî ettiriyor ve elleri bağlansa Allahın bu güzel san'atda çalışmağa me'mur ettiği kul kafası ile, gözü ile yine çalışıyor. Ve mevcut kıymetli eserler ancak bu yolda ve bu yüzden vücûde getirilmiş bulunuyor. İnsanlar dalâlet devirleri geçirdiler, bu kötü devirlerde her yere, hattâ Beytullah olan Kâbeye bile heykeller diktiler. İşte bunlar puttu ve onları insanlar hidâyet bulunca kırdılar, zîrâ onlar Allahı

değil, Allah namına bir mahlûku hatırlatmak ve ona tapındırmak için konmuştu. Bugünkü günde her san'at eseri ancak Allahı hatırlatır. Güzel bir bina, bir güzel san'at eseridir. Onu yapana, ilhamlariyle üstadlık eden Allah'tır. Netice itibariyle yaptıran da Allah'tır.

Güzel bir bina; içine put konmakla kendi mahiyetindeki san'at güzelliğini kaybetmez. Bir bina bir gün puthane yapılıp bir gün sonra havra olur. Bir gün sonra kilise veya cami olur. Yâni bina kendi mahiyetiyle her zaman Allah için bir mâbed olabilir. İçi süpürülmek, necis şeyler dışarı atılmakla orası Hakka ve halka hizmetde devam eder. Her şeyin gölgesini, suya aksetmiş, aynaya aksetmiş hayâlini görmüyor muyuz? Onun güzelliği karşısında durup tatlı tatlı bakmıyor muyuz? Onlar da birer levha resim değil mi, bu resmi yapan kim, Allahın tabiat kanunları değil mi? Ve tabiat; Allahın (zâhir) ismi değil mi?..

İmdi, iş taşa, toprakta, ağaçta, suda değil; bakan gözlerde, duyan yüreklerde, düşünen kafalardadır. (Her ne ki insanı Allaha yaklaştırır, ona fena dense dahi iyidir. Her ne ki insanı Allah'tan uzaklaştırır. Ona iyi dense dahi hakikatde fenadır.) Güzel bir ses, güzel bir saz insanı Allaha doğru koşturur. En günahkâr adama bile bir iyilik temayülü duyurtur. Resim de, heykel de eğer güzelse Allahın kudretini düşündürür.

Allah elinde yetmişmiş insanların nelere muvaffak olduğunu hayranlıklarla düşündürür. Allahın azamet ve kudreti ve insanın kabiliyeti ve incelikleri hakkında ne güzel fikirler verir, ne güzel hisler duyurtur.

Bir insan, nasibi olmıyan şeyi nasibi olanlarda fena gözle görmesin. Bir insan; bütün insanlar için kendini ölçü ittihaz ederek kendinin bilmediklerine, kendinde olmıyanlara, kendinin duymadıklarına fena demesin. Bilsin ki her şey Allah vergisidir. Ve Allah herkese her şeyi aynı derecede vermemiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in ve diğer mukaddes kitapların tarifine göre ölü gibi yaşayan insanlar var. Allah isterse istediği kadarını hayatta diriltiyor. Onu bakar görmezlikten, işidir duymazlıktan kurtarıyor. Ölüler; yaşayanları kötü görürlerse hükümleri çok yanlış olur. Bütün dünya saz, nağme sesi içinde uğulduyor. Bunların hepsi mi abes? Avrupa, Amerika güzel san'at eserleriyle dolu, bunlar da mı yanlış?

Hadîs-i şerif :

«Ameller niyyete göredir.»

Yâni : Bir işi yapanın niyyeti hayır ise o iş Allah indinde hayır sayılır, niyyeti şer ise şer sayılır.

47'nci îzâhın başından beri verilen îzâhat, saz ve söz ve güzel san'atların beşeriyette niyyete göre aldıkları mahiyetleri gösteriyordu. Resim ve heykel, Mûsevîlerin ilk putperestlikten dine girdikleri devirde haram bir mahiyet almıştı. Halkın niyyeti değişince elbette ki resim ve heykellerin ilk kötü mahiyeti de değişti.

Fakat zannedilmesin ki artık Din devri geldikten sonra niyyet değişmez. Kendi neslimizin yaşadığı devrede gördük ki komünistlik çıkınca bu ideolojiye temel kurmak isteyenlerin ilk işi yüreklerden Allah îmânını, muhabbetini, sadâkatını çıkarıp onun yerine (Lenin'in varlığını yerleştirmek oldu. Herkes evine Lenin'in resmini koydu. Hükümet de Lenin'in büstünü heykelini şehirlerin meydanlarından küçük köy meydanına kadar her geçit yere dikti. Allah yerine Lenin'i ikame işine mekteplerde de hız verildi. Kitaplara Lenin'in resmi konu ve çocukların bilgisiz başlarına bu fikir, Allah yerine Lenin fikri; verilmeğe çalışıldı. İşte bu; asrımızda resim ve heykellerin yeni niyyete göre mahiyetini tekrar değiştirdiği bir vak'adır.

Lenin'in büstü veya heykeli, veya resmi san'at eseri gösterilmek için değil, Allah yerine ona tapmağa halkı alıştırmak için konmuştu. Bu; eski putperest devrelerde imparatorların tapınılmak üzere her meydana dikilmiş heykellerinin netice ve mahiyette aynı idi. Bu bakımdan puta tapmak nasıl haram ve en ağır günah ise bu maksatla put yapmak da öyledir.

Bir de Avrupa'ya, Amerika'ya göz gezdirelim; orada Allahtan başka hiç bir varlığa müstesna, mümtaz bir mevki verildiğini görmüyoruz. Orada bir kişinin değil binlerce kişinin heykeli var. Cemiyete hizmeti geçmiş, beşeriyete iftihar sermayesi olmuş yerli yabancı birçok ilim, san'at adamlarının, memleketi dirâyetiyle felâketten kurtarmış veya saadete erdirmiş birçok devlet adamlarının, kumandanların hattâ memleketi hizmetinde kendi gücünde fevkalâde fedakârlıklar göstermiş hizmetler başarmış küçük zabıt ve erlerin de büst ve heykelleri görülür. Yâni heykel dikilirken buna tapın denmez. Bunun güzel hizmetlerini hatırlayın ve san'atkârın bu eserde gösterdiği maharete de iftiharla bakın denilmiş olur.

Allaha tapan insanlar dünyanın neresinde olursa olsunlar, hangi dinde olurlarsa olsunlar ondan ayrılıp bir insanı Allah yerine koyamazlar. Her mukaddes kitapta insanları bu esasta ikaz eden âyetler vardır. Bizim Kur'ânımızdakilerden biri de işte budur :

(29 - Ankebût - 8) :

«Biz insana, babasına anasına güzel muamele ve iyilik etmesini tavsiye ettik. [Fakat ey Allah kulu] eğer sana bilme-

diğın şeyle bana şirk koşman için uğraşırlarsa [yâni bir mah-lûka tapmana çalışırlarsa] onlara itaat etme; cümlenizin mer-ci'i banadır [cümleniz bana karşı mes'ulsünüz ve bana dönüp geleceksiniz].»

S U L H

H. Ş. 365 (m)

«Sulh [barış] hükümlerin efendisidir.»

H. Ş. 366

«Mü'min anlaşır ve anlaşırır; birleştirmiyen ve birleşmi-yende hayır yoktur. İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olan-dır.»

F A Z İ L E T

H. Ş. 367

«Îmânın en faziletlisi ve cömertliktir, fazilet ve takvâda birbirinize yardım ediniz.»

İNSANLIK

ŞARTLARI , HAKLARI ve İHTİYAÇLARI

KÜLTÜR

İLİM ve ÂLİM

H. Ş. 368

«İlmin âmili olun, râvîsi olmayın.»

[Yâni bildiği ile amel eden, bildiğini işleyenlerden olun. Onu yalnız ağızdan nakledenlerden olmayın.]

H. Ş. 369

«Cenâb-ı Hakdan ilmin nâfi' olanını isteyiniz. Faydasız ilimden [zararından] Allaha sığınınız.»

Î Z Â H — 48

Mânâsı, bin dört yüz seneye yakın bir zamandır hâlâ iyi anlaşıl-mamış, yâni yanlış anlaşılmış, yanlış öğretilmiş ve çocukların zihninde yanlış kök salmış ve yaşlı fakat düşüncesiz adamları da çocuk haline koymuş bir Hadîs vardır ki (Bid'at) hakkındadır. İşte bu Hadîs'in yanlış telâkkisinden ve mütemadiyen işleyen zararından dolayı Allahın sıyanetine sığınırım.

Bu Hadîs'in metni şu mealdedir :

«Her hadis olan [yeni çıkan şey] bid'atdır. Bid'at dalâlet-dir [sapıklıktır]. Dalâlet [ehli] cehennemliktir.»

Bu Hadîs; Hadîs-i sahih midir, değil midir bilmiyorum. Fakat gayrı sahih olsa da öyle şâyi' olmuş ve tesirini öyle yanlış ve ters, muzır bir mânâda yapmış ki, geçenlerde işittiğim bir kıssa ile hale şöyle muttali' oldum.

Bir ahababım şöyle bir vak'a anlattı: Hicazdan kendilerine bir misafir gelmiş, misafir on yaşındaki oğlunu da beraber getirmiş. Ge-

ten bir Türk imiş, vaktiyle Hicaza gidip yerleşmiş orada evlenmiş, gelen oğlu orada doğmuş büyümüş, ora mektebinde okuyormuş.

Bu çocuk yemek için sofraya oturtulmuş, önüne çatal konmuş. Çatalı çocuk görünce gözünü açmış ve (Hayır, bu bid'atdır) demiş, ve bu sözü hiddetle sert söylemiş, sofranın sahibi çocuğa sormuş: Bid'at olduğunu sana kim söyledi?

Çocuk bu suale de hayret eder bir bakışla: Kim mi söyledi? Mektebe girdiğim gün ilk ders olarak bana hocam bu Hadîs-i öğretti.

Bu hâdisenin cereyan ettiği evde, yaşlı başlı muhterem bir zat varmış; o da vaktiyle medrese tahsili görmüş imiş, bu zat çocuğun sözünü te'yid etmiş ve: Biz de medreseye gittiğimizde ilk Hadîs olarak bize bu (bid'at) Hadîsini öğrettiler, demiş.

İşte beni bu satırları yazmağa sevk eden, beni derin derin, acı acı düşündüren bu vak'a idi. Müslümanlar nasıl ellerde yetişiyor diye şaşım. Bir müslüman hocanın bir Hadîsi yanlış öğretmesinden çıkan zararın azameti karşısında eridim.

Demek ki:

Herhangi mütaassıp, yâni fikrini hiç kullanmayan bir müslüman (bid'at) diye işittiği bir kelimeye bağlanıyor, hiç bir yeniliği kabul etmiyor.

Halbuki memnû olan bid'at; yeniliklerin zararlı veya faydasız olanlarıdır. Faydalı olanları memnû değil nîmet sayılır. Allahın; kullarına inâyeti, ihsanı telâkki edilir. Keşfolunmuş binlerce faydalı ilâçlar, hayatı kolaylaştıran binlerce vasıtalar, âletler, makineler insanı ferahlandıran, rahatlandıran, yüreğini şükran hisleriyle dolduran konfor ve vesait nasıl olur da memnû olur. Bunu memnû sanan muhakak hiç aklını kullanmıyor, zîrâ, zîrâ mucit Allahtır. İbda' eden, icad eden, yeniden meydana çıkaran Allahtır. Falan veya filân kimse değildir. İnsan bir boş kaptır, Allahın ilhâmı ile hareket eden bir âlettir. Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak: ([Oku düşmana] atdığı vakit sen atmadın, ancak Allah attı) ve yine Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak: (Allah sizi ve amellerinizi yarattı) buyuruyor.

Meselâ :

Her yerde, her şeyde mükemmel işe yarıyan elektriği insan mı icad etti, hayır, Allah icad etti; kullarına fiziği de hikmet ve tabiat bilgilerini de Allah öğretti. Allahın tekâmül kanunlarına göre sıra elektriğin keşif ve icadına gelince; Allahın ilhamı ile bir kul, [Allahın bu işe seçtiği bu işde kullandığı bir kul] ilmî yolda ilham ardında elektriği buldu. Yâni Allah o kulun aklını o noktada aydınlatarak ona buldurdu. Peki, bu hakikati bilmiyenler ve Peygamber efendimizin zamanında elektrik yoktu diye onu bid'at sayarak yağ kandili mi

yakacaklar. Bu hale dağ taş ağlar. Bu; Peygamber efendimizin adını kötüye kullanmaktan ve İslâmiyyetin itibarını düşürmekten başka bir şey değildir. Bu; bid'at kelimesinin ters mânâda ele alınması; müslümanların her türlü terakkisine ve Allahın yeni nîmetlerinden ibâret olan icadlardan istifadelerine mâni olunması demektir. Vaktiyle otomobil ve buharlı vapur ve şimendifer yoktu diye müslümanlar otomobile, vapura binmiyecek mi; yâni müslümanlar Peygamberimizin zamanında bilinen ilimden, fenden, san'atdan daha ilerisini bilmiyecekler mi; öğrenmiyecekler mi? Evet, diyen adam bilmeli ki, müslümanlığa düşman putperestlerden fazla iftirada bulunur. Âlem nazârında itibârını düşürür. Allaha, Dine, Hazret-i Muhammed efendimize ve milyonlarca müslümana bu hıyânet olur.

Peygamber efendimiz tâ İspanya'ya, Çin'e gidip sanayide yenilikler getirmemizi ve onlarla yenilikler icad etmemizi emir buyurmuştur.

Yine Peygamber efendimiz, iki gününü eşit halde geçirenin bir günü kaybolmuştur buyurarak her günümüzün yeniliklerle değişmesini istemiştir. Bu hakikatlere karşı bid'ate sarılan zavallıdan zavallı kim vardır.

Hakikat şudur :

Bid'ati yanlış anlamışlar yanlış öğretmişlerdir. Bu yanlışlık; aklını fikrini kullanmıyanları, her işittiğine işittiği gibi inananları, her şeyde olduğu gibi bunda da mutazarrır etmiş demektir, zîrâ onlar; Peygamber efendimizin yaşadığı hayatı esas ittihaz ederek ondan sonraki ilmî, fennî, medenî her terakkiye karşı arka çevirmiş demektir, bu ne acı bir şeydir.

Yenilikler nasıl memnû olur ki dünyaya tekâmül için geldik. Tekâmül her gün ileriye doğru gitmek, yükselmek demektir. Allahın havada, yerde ve yerin altında gizli ne nîmetleri cevherleri var, bunlardan istifade için dünyayı taramak, faydalı şeyleri meydana çıkarmak, dünyayı imâr ve ıslâh etmek, beşerî hayatı yükseltmek, hâli daha iyileştirmek, hayatı daha kolaylaştırmak için, çalışmağa geldik. Yenilikler icâdına, yeni vasıtalar keşfine uğraşmak için, mevcut şeylerden yeni yeni istifadeler temin etmek için, durmadan çalışmak için geldik.

Peygamber efendimizden hikmetsiz söz çıkmaz, hele terakkiye mâni' olacak söz hiç çıkmaz, bizzat Peygamber efendimiz bir Hadîs-i şerîfnde insanlara, (Ya hayrî söyle, ya sus!) buyurmuştur. Bid'atden murad muzir şeylerdir, men edilmek istenen şeyler bunlardır. Yâni Dine efsâne, bâtil itikadlar, güçlükler, hikmetsiz külfetler, Allah ve

halk hukukuna mugayir fikirler katmak demektir. Din; hak ve hakikattir. Bu katıştırmalar ise onu esasından, mânâsından ayırmaktır. Onun hayat şartlarına uymaz bâtil Şeyler karıştırmak, onu iyiliğinden, güzelliğinden, aslındaki hakikatinden ayırmak demektir.

H. Ő. 370

«İlmi yazı ile tesbit ve neşrediniz.»

[Yâni bildiğınızı ortaya koyun ve yayın.]

H. Ő. 371

«Hakikatini bilmediğİ bir Şey üzerine mücâdele eden; o hal müddetince Allahın gazabındadır.»

H. Ő. 372

«Bir adamın Allahtan haşıyyet [huşu', muhabbetle saygı] duyması; kendisine ilim olarak yeter [kıymetde] dir. Nefsini beğenmesi de cehalet olarak yeter [ehemmiyette] dir.»

H. Ő. 373

«Çinde bile olsa ilmi aramağa gidiniz, zîrâ ilme tâlib olmak her müslümana farzdır.»

H. Ő. 374

«Beşikten mezara kadar ilme tâlip olunuz.»

H. Ő. 375

«İlim ikidir. [Evvelâ] beden ilmi [sıhhatli yaşamak bilgisi], ondan sonra Dinler ilmi.»

H. Ő. 376

«Âlim ol, ya öğrenci, ya ilmi dinleyici veya ilmi sevicisi ol; beşinci bir Şey olursan hiç olursun.»

H. Ő. 377

«Sadakanın en değİrlisi, bir müslümanın ilim öğrenip, diğİer müslüman kardeşine öğretmesidir.»

H. Ş. 378

«İlme tâlip olmak her müslim üzerine farizedir [farzdır], ve ilme tâlip olana her şey Allahtan mağfiret ve muvaffakiyyet temennisinde bulunur. Hatta denizdeki balıklar bile.»

H. Ş. 379

«İlim tahsili ile geçen bir saat; ibâdet ile kâimen geçirilen bir geceden ve yine ilim tahsili ile geçirilen bir gün; üç ay oruç tutmaktan hayırlıdır.»

H. Ş. 380

«İlim; ibâdetden efdaldır. Dinin nâzımıdır [nizam üzere yürütenidir],»

H. Ş. 381

«İlim ikidir, biri kalbedir, nâfi' olanı budur. Biri de dildedir, bu da insanlar üzerine Allahın hücetidir.»

H. Ş. 382

«İlmin fazîleti, ibâdetin fazîletinden bana daha ziyade sevgilidir. Ve Dinin hayrı sizi şerden vikaye etmesidir.»

H. Ş. 383

«İki günü müsâvî olanın bir günü zâyi'dir.»

H. Ş. 384

«Cenâb-ı Hakkın emirlerini, nehiyelerini âlimlerden ve fâkih'lerden öğrenmek her bir müslümana farzdır.»

H. Ş. 385

«Allah indinde ilim tâlibi [ilim öğrenmek isteyen] Allah yolundaki mücâhidden efdaldır.»

H. Ş. 386

«İlim istemek rahmet istemektir.»

H. Ş. 387

«İlim istiyen rahmet istiyendir.»

H. Ş. 388

«İlim istiyen; islâmın rûknüdür [dayanağıdır]. Nebîlerle ecri verilir.»

H. Ş. 389

«Her şeyin bir yolu vardır. Cennetin yolu da ilimdir.»

H. Ş. 390

«İlim; mü'minin bir zâyi'i gibidir [kaybedip aradığı bir şey gibidir]. Nerede bulursa onu alır.»

H. Ş. 391

«Cenâb-ı Hak bildiği ile amel edene bilmediğini de öğretir.»

H. Ş. 392

«İlmi öğreniniz, çünkü Allah uğrunda ilmi öğrenmek bir hasenedir. [Hayır ve hasenât cümlesinden bir iyiliktir]. İlimden bahsetmek [hak ve hakikati söylemek] Allah adını tesbih-tir, ilmi aramak cihaddır, ilmi tahsil etmek ibâdetdir. İlimi tâlim etmek sadakadır. İlimi ehline yaymak Allaha yakınlıktır.»

H. Ş. 393

«Allah için ilmi arayanların rızklarını, Cenâb-ı Hak umulmadık yerlerden tekeffül etmiştir [ihsân eder].»

H. Ş. 394

«Öğrenmek için gençlerin meclisinde bulunmaktan ihtiyarlar sıkılırlar.»

H. Ş. 395

«İhtiyarlar yemek yemekten sıkılmadıkları gibi, ilim öğrenmekten de sıkılırlar.»

H. Ş. 396

«Bir saat ilim ve irfan meclisinde bulunmak; bin şehidin cenâzesini teşyi' etmekten, bin gece namaz kılmaktan daha kıymetlidir.»

H. Ş. 397

«İlim ve irfan araştırmağa giden ilim tâlibine Cenâb-ı Hak; cennet-i a'lâda yüksek bir makam ihsan eder. İlim tâlibinin ilim yolunda attığı her adım mübeccedir [mübârek sayılmağa lâyıktır]. İlim tâlibi edindiği her ders için mükâfata nâil olur.»

H. Ş. 398

«İlme ve ulemâya hürmet eden bana hürmet etmiş olur.»

H. Ş. 399

«İlme ve ulemâya hürmet edenlere Cenâb-ı Hak da riâyet eder.»

H. Ş. 400

«Âlimin uykusu ibâdet ve nefesi tesbihtir.»

Î Z Â H — 49

Buradaki âlim; hal ehli, ilm-i ledün, yâni bâtın ilmi âlimi, rûhî mertebelerde yükselmiş veled-i kalb sahibi olmuş [yâni gece gündüz durmadan kendiliğinden Allahı zikreder bir kalp sahibi olmak mertebesine erişmiş bâtın eri] demektir. Allah velîsi demektir. Nitekim bir Hadîs-i şerîfde Nebiler uyur, fakat kalpleri uyumaz buyurulmuştu. İşte böyle âlimin uykusu dahi ibâdetdir. Çünkü Allahın zikri ile geçer ve nefesi tesbihtir. Zîrâ Allahı tesbih halinde bu nefesi alır ve verir.

H. Ş. 401

«Amel sahibi âlimin yüzüne bakmak, ibâdet makamına kâim olur.»

Çünkü :

Büyük mânevî mertebede bir velînin kalbine büyük ölçüde nûr dolar ve taşar. Onun huzûrunda bulunanlar Allahın bu nûrundan istifade ederler. İbâdetde imişler gibi Allahın nûru ile ruhları gıdalanır ve kalpleri yıkanır.

H. Ş. 402

«Şehvet-i hafiyyeden hazer ediniz [içdeki ihtiraslara, ta-

ma'lara uymaktan sakınınız]. Meselâ bir âlimin insanların rağbet ve ikbâlini arzu edip başına [adam] toplamasını sevdiği gibi.»

H. Ş. 403

«Bid'atin [icad edilmiş muzir şeylerin] cümlesi dalâletdir, meğer ki ibâdet nevinden olsun.» [İbâdetde kolaylık temin eder neviden olsun, bu makbuldür.]

[Bid'at mes'elesine dair 48'inci îzâha bakalım.]

Â L İ M L E R

H. Ş. 404

«Bildiğinizi öğretiniz, kolaylaştırınız güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz, biriniz hiddet ederse susun.»

Î Z Â H — 50

Bu esas emre göre :

- 1) Bildiğini öğretmeyen,
- 2) Bildiği kolaylıkları öğretmeyen,
- 3) Güçleştiren,
- 4) Müjdelemeyen,
- 5) Nefret ettiren,

Allaha karşı mes'uldür. Ve halk bunlardan devam üzre Allaha şikâyetçi ve dâvâcıdır. Ve Din bu yüzden cemiyette inkişaftan geri kalır; külfetle, zorlukla, hoşnutsuzlukla îfâ edilen bir hal alır. Allahın dinde muradını iyi bilen böyle mes'ûliyyetli bir hareketde bulunmaz. Bu yüzden mes'ul olacağını bilen; bu ağır mes'ûliyyeti göze almaz. Allahın güzelliğini kemâlâtını bilen; Allahı kullarına korkunç göstermez, kulları Allahtan kaçtırmaz, bil'akis sevdirebilir ve yaklaştırır. Bunun aksi; sevgi nedir bilmiyenin, Allahı kendi gibi zan edenin kârıdır. Allaha, dine ve İbâd-ullaha karşı bu derece yanlış hareketin, fenalığın, hıyânetin sebebi; cehalet, cehalet ve ıstifâ görmemiş olmaktır.

H. Ş. 405

«Hayrı tâlim eden [öğreten] âdem için her şey; hatta denizdeki balıklar bile mağfiret temennisinde bulunur.»

H. Ş. 406

«Şüpheli olarak bildiğini bırak da sağlam bildiğini tut.»

H. Ş. 407

«Sorulduğu halde bildiğini ketmedenin [bilmiyorum diyenin] ağzına kıyâmet günü Cenâb-ı Hak ateşden gem takar.»

H. Ş. 408

«İsteddiğiniz kadar ilim öğreniniz; Allah hakkı için ameliniz olmadıkça ilmin cem'i iie me'cûr olamazsınız [ecir ve se-vâba, mükâfata nâil olamazsınız].»

H. Ş. 409

«Her kim ben âlimim derse o câhildir.»

H. Ş. 410

«Kıyâmet günü insanlardan azâbın en şiddetlisine uğrayacak olan; Allah yolunda ilmi ile faydalı olmyan âlimdir.»

ÂLİMLERİN MAKBULLERİ

H. Ş. 411

«Vaız ve nasihat için insanlar arasına karışıp, ezâ ve ce-fâlarına sabır ve tahammül eyliyen kimse; âlim ve âbid ve fakat inzivâyı ihtiyar etmesi [bir köşeye çekilmesi] hasebiyle kimseye faydası dokunmyan sâlihlerden efdaldir.»

Î Z Â H — 51

Alimlerin ilimlerinin kendilerinde yapacağı şahsiyyet; vakar ve itibar acaba âlimleri bir köşeye çekilerek halktan uzaklaşmalarını mı icab ettirmeli; yoksa bil'akis onları analar, babalar gibi halkın içine koşturup halkı her vesîle ile îkaza, tâlim edecek yakınlığa mı sevk etmeli?

Birinci tarz insanın kendine saltanat kurması, el etek öptürmesi demektir. İkinci tarz halka ve dolayısıyla Allaha hizmet etmesi ve Allahın saltanatını ilâna kendini vakfetmesi demektir.

Birinci halde olanlara gelen ziyaretçiler yine âlimler olacaktır. Onlar sohbetden bir câhil kadar ihtiyaçla istifade edemezler. İlme câhilin ihtiyaçı vardır. Ve ilim varlığı, âlimi halka borçlandırmaktadır. Alim bu borcu ödemek için halkın içine girmek, halk arasında dolaşmak, halk topluluklarına sokulmak, sevilme, söylemek, herkesin haline, ihtiyaçına göre güzel şeyler söylemek, onları karanlıktan kurtarmak mecburiyetindedir.

H. Ş. 412

«Ümmetimin ulemâsı, Benî İsrâîl Enbiyâsı gibidir.»

ZARARLI ÂLİMLER

H. Ş. 413

«Nice câhil âbid vardır ki şeytana musahhardır [şeytanın hükmü altındadır] ve nice fâsık âlim vardır ki ilmi ile azabdadır. Bunlardan hazer ediniz [bunlardan sakınınız].»

H. Ş. 414

«Vay câhile faide vermiyen şu âlime, vay âlimden istifa-de etmiyen câhile.»

H. Ş. 415

«Cenâb-ı Hak âhîret umuruna câhil kalan dünya âlimlerine gazab eder.»

H. Ş. 416

«İnsanların eşirrası; ulemâsının şerîr olanlarıdır.»

H. Ş. 417

«Ümmetim için asıl deccalden ziyade, ümmeti idlal eden [dalâlete saptıran] deccal imamlardan [önder âlimlerden] korkarım.»

H. Ş. 418

«Dine musallat olacak âfet üçtür, birincisi fisk ve fücûr ile me'lûf fakih'ler [şerîat bilgini geçinenler], ikincisi zulmeden hâkimler [şerîatı doğru hüküm ve tatbik etmiyen kadılar],

üçüncüsü yanlış ictihad ile [yanlış] yol gösteren câhil müctehidlerdir.»

H. Ş. 419

«Kıyâmet günü Allahın en şedîd azâbı; ilmi ile Allaha bir faydası olmıyan [halka fayda yerine zararı dokunan] âlimedir.»

H. Ş. 420

«Ulemâ; halk üzerine Cenâb-ı Hakkın ümenâsıdır [yâni kendilerine halkı emânet ettiği kullarıdır].»

ÂLİMLERE EMNİYYET ŞARTLARI

FAKAT :

H. Ş. 421

«Âlimler dünyaya meyletmedikçe ve padişahlara sokulmadıkça peygamberlerin mirasçılarıdır. Ve peygamberlerin eminleridirler. [Fakat] âlimler dünyaya meyledecek ve padişahlara gidip gelecek olurlarsa o zaman o âlimlerden dininizi sakının.»

H. Ş. 422

«Âlimler padişahlar ile düşüp kalkmadıkça, dünya işlerine karışmadıkça peygamberlerin eminleridirler. Fakat yukarıki şeyleri yapacak olurlarsa o zaman peygamberlere hıyanet etmiş olurlar. Siz de onlardan sakınınız.»

H. Ş. 423

«Bir âlimi padişah ile çokca düşüp kalkar gördüğün zaman sen bil ki o âlim hırsızdır.»

H. Ş. 424

«Bu ilmi ticaret [kazanç tuzağı] edinerek zamanın beylerine kendi kârları için satan kötü âlimlerin vay başına [geleceklerine], Allah onların ticaretlerinde kazanç göstermesin.»

H. Ş. 425

«Allahın indinde insanların en aşağılığı, hükûmet memurlarını ziyâret eden âlim kimselerdir.»

H. Ş. 426

«Cenâb-ı Hak, âlimlerle düşüp kalkan beyleri sever. Fakat emirlerle düşüp kalkan âlimlere buğzeder. Çünkü âlimler, beyler ile görüşürlerse dünyaya râğbet ederler, halbuki beyler âlimlerle görüşürlerse âhirete râğbet ederler.»

H. Ş. 427

«Tama'; hikmet ve basîreti âlimlerin kalbinden izâle eder.»

FAKÎHLAR

H. Ş. 428

«Fakîhlar dünyaya girmedikçe ve padişahlara uymadıkça peygamberlerin eminleridirler. Fakat yukarıki işleri yaparlarsa onlardan sakının.»

H. Ş. 429

«Bir kimse Kur'ân okur. Dinde fakîh olur, sonra da dünyaya malı için padişahın yakınlarına giderse her adımında cehennem ateşine yanmış olur.»

H. Ş. 430

«Fakîhin meclisinde bulunmak bir sene ibâdetden hayırlıdır.»

İFTÂ

H. Ş. 431

«Sizden cehennem ateşine en ziyade cesûr olan kimse; ilim-i yakîni olmaksızın şer'î mes'elelerde iftâya [fetvâ vermeğe] cür'et eyliyendir.»

SAN'AT ve MA'RİFET

H. Ş. 432

«Kim ki insan oğullarına faydalı ilim ve fen ve san'at öğretirse [öldükten sonra da] amel defteri [hayırda] kapanmaz.»

[Aynı Hadîs-i şerîfden diğer bir kısım :]

«Öldükten sonra da mü'minlere vâsıl olan ecir ve sevap, faydalı ilim ve fen ve san'at bilgilerinin yayımından [ibâretidir].»

H. Ş. 433

«Öldükten sonra mü'minlere erişen ecir ve sevap; faydalı ilim ve fen ve san'at yayımlarından [ve emsâli hayırlı işlerinin hayırlarının devam etmesinden ibârettir].»

H. Ş. 434

«Maîşetini temin için çalışan hırfet ve san'at sahiplerini Cenâb-ı Hak sever.»

ATICILIK, VURUCULUK, BİNİCİLİK, YÜZÜCÜLÜK İDMANI

H. Ş. 435

«Nişancılıkta mahâret kazandıktan sonra atış tâlimini [nişancılık idmanını] terk eden, Allahın nîmetlerinden bir nîmeti zâyî etmiş olur.»

H. Ş. 436

«Silâh tâlimi ile meşgul olunuz, zîrâ eğlencelerin en hayırlısıdır.»

H. Ş. 437

«Atış tâliminde bulununuz. Ve ata bininiz, lâkin atış tâlimi bana ata binmenizden daha sevgilidir.»

H. Ş. 438

«At yarıştırmak helâldir.»

H. Ş. 439

«Çocuklarınıza hüsn-ü hat [yazıyı güzel yazmayı], yüzücü lüğü ve mâni'ler atlamayı [geliştiren] tâlimleri öğretiniz.»

H. Ş. 440

«Evlâdınıza suda yüzmeği ve atış maharetini tâlim ediniz.»

HELÂL RIZK YOLUNDA ÇALIŞMAK

Maîşet ve Meslek Esasında Helâl Rızk

H. Ş. 441

«Helâl rızk kazanmak uğrunda yürüyüp de [yorgun] yatanlar, Allahın mağfiretine [ve teveccühüne] mazhar olarak uyurlar.»

H. Ş. 442

«Resûl-ullah efendimiz buyurdu ki:

Cenâb-ı Hak kulunu helâl rızk talebinde uğraştığını görmeği sever. San'ânın oyalarını işlemeği ve Acemin dokumalarını ve İspanyanın kumaşlarını dokumağı öğrenip bulunduğunuz yerlerde, evlerinizde dokuyunuz. Arap, Acem ve Bilâd-ı Rûm [Bizans memleketi] sanayii çeşitlerinden dokumacılık sanayiinde yenilikler gösteriniz. Ve helâl kazancınızdan ihvanınıza şefkat göstererek sadaka veriniz, yardım ediniz. Ve Cenâb-ı Hakkın ihsân ettiği rızkı maîşetinize sarf ediniz.»

H. Ş. 443

«Herhangi vücûd ki haram mal ile beslenmiştir, cehennemliktir.»

H. Ş. 444

«Rızkı helâlinden talep etmek, her mükellef müslüman üzerine vâcibdir.»

H. Ş. 445

«Helâl rızkı talep [ve o yolda uğraşmak] cihaddır.»

H. Ş. 446

«Haram lokma ile beslenen insan vücûduna cehennem ateşi evlâdır.»

H. Ş. 447

«Allahım, helâl rızkınla beni kifâyetlendirip, haramdan ve mahz-ı inâyetinle mâsivâ'dan [dünyalık tama'lardan, ihtiraslardan] müstağnî kıl.»

RIZK GENİŞLİĞİ DUÂSİ :

H. Ş. 448

«Peygamber efendimiz: (Allahım senden zenginlik dile-
rim) diye niyaz ederdi.»

Î Z Â H — 52

Peygamber efendimizin bu Hadîs-i şerîfde görülen zenginlik dileği; çoklarımızın anlamağa mütemayil olduğu mânâda maddî zenginlik değildir. Çünkü bütün ümmetin geliri Peygamberimizin elinde ve önünde idi. Fakat o, bunların içinden kendine yalnız bir piyade neferi tayınından fazla bir şey almaz, hepsini ihtiyac ehline dağıtırdı. Peygamber efendimiz bu ferâgati, halkın fakirlerine teselli örneği olsun diye yapardı. İstiyerek kendini fakirler haline koyardı. Hakikatte ise hiç fakir değildi, her şey elinde idi. O halde Peygamber efendimizin duasında istediği zenginlik, ya ümmet nâmına maddî ve manevî zenginlikti veya şahsına ait manevî zenginlik, göz tokluğu, kalp zenginliği ve rûh yüksekliği idi.

Bu vesîle ile herkese faydalı bir bahse temas edeyim:

Allah ile kul arasındaki münâsebeti, varlıklı insan ile onun eline bakan varlıksız insan arasındaki münâsebeteye göre tasavvur etmek doğru değildir.

Meselâ: İnsanın insan ile münâsebetinde insan; eline baktığı insandan ne kadar az şey isterse, kendini ne derece pahalıya mal etmezse, varlıklı insan ondan o kadar çok hoşnud olur diye düşünülebilir. Fakat Allah buna kıyas edilemez. Kul, Allaha ne kadar çok arz-ı

ihtiyac eyleser o kadar Allahı iyi tanımış, iyi anlamış, Allaha hakkiyle güvenmiş demek olur.

Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de insanlara; varlıklar Allahın olduğunu ve bizler Allahın fukarâ ve muhtaçları olduğumuzu bildiriyor. Hakikat-i halde bir rahat nefesden bir yudum su, bir rahat lokmaya kadar her an her hususta Allahın inâyetine arz-ı ihtiyaç etmiş bulunuyoruz.

Hiç merak etmiyelim ki: Allahtan hayırlı neler istersek ve ne kadar çok istersek, Allah o kadar memnun olur. Fukarasını beslemek, saadetlere kavuşturmak, refah içinde yaşatmak Allahın şânı ve muradı cümlesindedir.

Allah için güçlük ve yokluk yoktur. Her şeyi bir anda yaratır, ihsan eder ve varlıklarından hiçbir şey eksilmez. Kul, Allaha güvenmese istemez, güveniyor ki istiyor. Ne haklı ne güzel bir kanaat.

H. Ş. 449

«Hiç kimse kendi eli emeğini yemekten hayırlı bir lokma asla yememiştir. Allahın peygamberi olan Dâvûd da [Hakkın selâmeti üzerine olsun] kendi elinin emeğini yedi.» B. 967

H. Ş. 450

**«Bir kimse başkasına avuç açmaktan kaçınmak ve evlâd ve ayâline iyilik etmek ve komşularına merhamet ve muavene-
netde bulunmak için, helâlinden dünyalık talebi yolunda çalış-
sırsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi nûrlu olduğu
halde Allahın huzûruna gelir.»**

H. Ş. 451

**«Allah hukûkuna ait günahlar içinde öyleleri vardır ki
oruç, namaz, hac, ömre gibi ibâdetler onların mağfiret sebebi
olmaz da; maîşet temini yolunda çekilen gam ve meşakkatler
o yoldaki günaha kefâret olabilir.»**

H. Ş. 452

**«İsâ aleyhisselâm bir gün bir kimseye rast gelip ne ile
meşgulsun? diye sordu. İbâdetle meşgulüm deyince maîşetini
kimin temin ettiğini sordu. O da; biraderim dedi. İsâ aleyhis-
selâm: (Öyle ise biraderin senden daha âbidir [ibâdetlidir!] bu-
yurdu.»**

Î Z Â H — 53

Bu iki Hadîs-i şerîf gösteriyor ki, helâl rızık tedariki yolunda çalışmak, yorulmak; ibâdetin en esashılarından biridir. Çünkü bu çalışanlar; Allahın Rezzak ve Rab ve Kâfi isim ve sıfatlarının dünyada fiilen tahakkukuna hizmet ve muavenet ediyorlar. Böyle Allah isim ve sıfatlarının dünyada güzel güzel tahakkukuna vasita olanlar Allahın yardımcılarıdır. Onların yaptıkları hem hizmet ve hem ibâdet-tir.

HELÂL RIZK

Bu bahsin içindeki Hadîs-i şerîflerin ekserisinin, helâl rızka teşvik ve haram lokmadan menettiğini ehemmiyetle görmüş bulunuyoruz. Bunun ne demek olduğunu belki herkes bilir. Uzun izâhata belki ihtiyaç yok, fakat hiç temas etmeden geçmek doğru olmayacak.

Haram lokma :

Hırsızlık, gasb, hile, iğfal ve eksik ölçü ve tartırla satış, kumar oyunu, halkın zararına yapılan bir ticaret yoluyla ve namussuzluk, vicdansızlık ve meşru olmıyan diğer yollarla elde edilecek kötü kazançların temin edeceği varlık, yâni lokma haramdır, ateştir. O helâl varlığa katılınca onu da pisler. O varlıktan yenecek lokma türlü türlü hastalıklara, musibetlere, kazalara, belâlara zemin hazırlar.

Bir vicdanlı insan tanyorum. Bir tüccarın ödeyemediği borcundan dolayı mezada çıkarılan dükkânı mezadda değerini bulmuyor. Dükkân ucuz bir bedelle bu vicdanlı insanın üzerinde kalıyor. Dükkânın muamelesini bitirince dükkânın yeni sahibi eski sahibini evinde ziyaret ediyor. Dükkânınızı aldım, fakat değerinden ucuz aldım, değerini size ödeyip dükkânı size helâl ettirmedikçe dükkândan hayır göreceğime kani' değilim; zaten dükkân müzâyesine çok alıcının iştirak etmemesi hep bu endişe yüzünden olsa gerekti. Zîrâ dükkânınız piyasanın en kıymetli yerindedir. Ne isterseniz size vereyim ve helâllik rızânızı alayım, demiş. O da vicdan dairesinde bir şey istemiş, yeni sahibi bu istenen parayı derhal ödemiş. Yeni dükkânın sahibi mezaddan bu dükkânı almakla kanunî yoldan bunu edinmiş olur ve hareketi yolsuz sayılmazdı. Ahlâk esasında kendisi suçlu değildi. Yaptığı bir fazilet hareketidir. İşte fazilet budur. Kanunî mükellefiyetlerin üstünde, vicdanî fedakârlıkla yapılan iyilik hareketidir.

H. Ş. 453

«Rızıklandığın şeyi elinden bırakma.»

H. Ş. 454

«Herkes maîşetine medar olan [geçinmesine sebep olup yarayan] işi hakkı ile iltizam etsin [benimsesin].»

SIHHAT, SAĞLIK VAZİFELERİ Bedenî Takayyüdât

H. Ş. 455

«Emniyyet ve âfiyet öyle büyük iki nîmettir ki çok kimseler onun kadrini bilmez ve şükürünü îfâ etmez.»

H. Ş. 456

«İbâd-ullah, hastalarınızı tedavi ediniz, zîrâ Cenâb-ı Hak hiç bir dert yaratmamışdır ki ilâcını da yaratmamış olsun. İlâcı olmıyan bir şey ancak ihtiyarlık dermansızlığıdır.»

H. Ş. 457

«Cenâb-ı Hak derdi de devâyı da indirip verdiği gibi, her derd için bir devâ yaratmıştır. Binâenaleyh tedâviye tevessül ediniz, fakat haram ile tedâvi etmeyiniz.»

H. Ş. 458

«İlâç; Cenâb-ı Hakkın takdir buyurduğu bir nîmettir. Allahın izin ve keremi ile menfaat getirir [şifâyâ vesile olur].»

H. Ş. 459

«Aslandan sakındığınız gibi cüzzam illetinden sakınınız.»

H. Ş. 460

«Humma, cehennem hararetinin şiddetinden [bir misâl] dir. Siz onu su ile soğutunuz.» B. 1349

H. Ş. 461

«Tâûn bir azabdır. İsrâil oğullarından bir kavim, yahut

sizden önce geçen bir ümmete gönderilmiştir. Siz bir yerde onun olduğunu duydunuz mu, o tâûnlu yere gitmeyiniz. İçinde bulunduğunuz bir yerde de tâûn hastalığı zuhûr ederse, ondan kaçarak oradan çıkmayınız.» B. 1417

H. Ş. 462

«Tâûn, şüphesiz bir azabdır. Allah dilediği kuluna gönderir. Yine muhakkaktır ki Allah tâûnu mü'minler hakkında şahadet vesilesi kılmıştır. Bir yerde tâûn zuhûr eder de orada bulunan bir mü'min —sabrederek, sevap umarak bu tâûn; yalnız Allahın takdir ettiği kimseye isâbet eder kanaatini besliyerek— bulunduğu yerde kalırsa, muhakkak Allah ona şehid ecrine benzer sevap takdir buyurur.» B. 1418

H. Ş. 463

«Âtidedeki on şeyin icrasına fıtraten ihtiyaç vardır. Bıyıkları kısaltmak, sakal bırakmak, dişleri temiz tutmak, burna su çekerek yıkamak, tırnak kesmek, kir toplanabilecek yerleri yıkamak, koltuk ve kasıklardaki fazla kılları izâle etmek, bevil çıkan yeri yıkamak.»

YIKANMAK

H. Ş. 464

«Cenâb-ı Hakkın müslüman üzerine terettüb eden hükûdandan biri de; o müslümanın başını ve bütün vücûdunu yıkamak şartıyla haftada [en az] bir gün olsun yıkanmasıdır.»

H. Ş. 465

«Temizlik îmândandır.»

H. Ş. 466

«Taamın hayrî; taamdan evvel ve sonra elleri yıkamaktır.»

H. Ş. 467

«Dişlerinizi misvak ile temizlemek, ölümden başka her derde karşı devâdır.»

H. Ş. 468

«Her kimin saçı varsa ona iyi baksın [temiz ve düzgün tutsun].»

H. Ş. 469

«Dişlerinizi temizleyiniz. Zîrâ temizliğin esasıdır. Temizlik ise îmânı arttırır. îmân da sahibini cennete götürür.»

H. Ş. 470

«Misvak kullanmak [dişleri temizlemek] hakkındaki tavsiyelerimi çok tekrarlarım.»

H. Ş. 471

«Nezâfete riâyet ve müdâvemet, insanı îmân kemaline davet eder.»

H. Ş. 472

«Elleri kirli [yağ kokulu] olduğu halde yatan kimseye bir fenalık gelirse [bir hayvan tarafından ısırılırsa], nefsinden başkasına levm etmesin [kabahatli tutmasın].»

İnsanın Kendine İyi Bakması

**HAL ve HAREKET
TAVİR ve KIYAFET
Nefsine Bak**

H. Ş. 473

«Cenâb-ı Hakkın sana in'âm ve ihsânı derecesinde nefsi-ne bak.»

H. Ş. 474

«Muhakkak Allah; nîmetleri eserini kulunda görmek ister.»

H. Ş. 475

«Cenâb-ı Hak sana mal ihsan buyurmuş ise zâhir halinde görünsün. Zîrâ Cenâb-ı Hak; nîmeti eserini kulunun üzerinde görmesini ve bunun da şer'î ve akla muvafık bir halde olmasını ister. Halinden halka şikâyet edenleri veyahut varken kendisini mahrum gösterenleri Allah sevmez.»

H. Ş. 476

«Büyüklerle oturunuz, âlimlerden [bilmediklerinizi] sorunuz, hikmet ehli ile görüşünüz.»

H. Ş. 477

«Vay şu kimseye ki libâs-ı sofîyyeyi giyer de [hakikat ehlinin kıyâfetinde giyinir de] sözü, fiili birbirine muhalif olur.»

H. Ş. 478

«İki şöhretten sakınınız. Sof'dan [halka zühd ve takvâ gösterişi için giyilen libâs-ı mahsusdan] ve huzze'den [yâni zengin görünmek için mükellef elbise giymekten].»

H. Ş. 479

«Cenâb-ı Hak, kullarının yiyiminde ve içiminde [ve giyiminde bile] nîmetleri âsârını görmek ister.»

Î Z Â H — 54

İnsan olduğu gibi ve varlığı derecesinde görünmelidir. Varlıksız olduğu halde herkese varlıklı görünmek için boğazından kısıp elbisesini lüks hale çıkarmak veyahut bu maksatla insanlara ödiyemeyeceği borcu yapmak, dolandırmak câiz olmadığı gibi; hasislikten kendini iyi besleme, iyi yaşama şartlarına ehemmiyet vermemek de câiz değildir. İmdi insan sıhhatine, temizliğine, intizamına itinasız ve üstüne başına bakımsız olmak mühim bir hata olduğu gibi, bu esasta gelirinden fazla masraf kapısı açmak da doğru değildir. Birincisinde hem Allah hakkı hem kul ve hem nefsinin hakkı vardır.

A) Allah, kullarını iyi halde görmek ister. Allahın bunu böyle istemesi Allahlığı iktizâsıdır.

B) Halkın bir yurddaşını üzücü bir hal ve kıyafette görmesi halkı müteessir eder. Bu öbür adamın halk hukûkuna riâyetsizliği, insanlık vazifesini hiçe sayması demektir. Böylelerinden halk yalnız utanır, böyleleri ya terbiye görmemiş veya terbiye almamış kimselerdir.

C) İnsanın nefsi; insanlıktan nasîbi derecede temizlikten, düzgünlükten ve intizamdan hoşlanır.

Bütün bu üç esas hilâfına bir insan fena giyiniyor; kirli, bozuk kıyafette dolaşıyorsa ya hastadır ya varlıklı olduğunu gizlemek için fena bir kasdı vardır.

Netice itibariyle bu gibiler bir cemiyetin vücudunda bozuk, sevimsiz, göze eziyet veren noktalar. Allah hukukunda ise sıhhati ihmal; emânete hıyanettir. Vücudun sıhhatine iyi bakmamak, iyi yedirip içirmemek, iyi havaya ehemmiyet vermemek, sağlık şartlarına ehemmiyet vermemek, yeter derecede uyumamak, dinlenmemek, beden temizliğine riâyet etmemek; Allahın emaneti olan bu vücûde fenalık etmek demektir. Bu ise hem Allaha hıyânet, hem Dine riâyetsizlik, hem de vücûdunun bir uzvu olan aileye ve cemiyete fenalık etmektir. Bu vücûd benim değil mi, istediğim gibi kullanırım diyen adam çok gâfildir. O vücûd onun değildir. Allahındır, Allahın emânetidir. İnsan bundan dolayı da mes'ûliyyet taşımaktadır. O insanın velâyet ve vesâyet ettiği kimselere ve eli altındaki adamlara karşı da durumu böyledir. Mes'ûliyyet aynidir.

H. Ş. 480

«Bir kavme benzemek isteyen o kavimdendir.»

GÜZEL ÂDETLER

H. Ş. 481

«İstihâre eden zarar görmez, istişâre eden pişman olmaz, iktisad eden zarûret [sıkıntı] görmez.»

H. Ş. 482

«Eğer bizzat icrâsında bulunmuyorsanız bile iyiliği emrediniz. Bizzat sakınamıyorsanız bile diğerlerini fenalıktan sakındırınız.»

H. Ş. 483

«Uyuduğunuz vakit evinizde ateş bırakmayın.»

H. Ş. 484

«Ne mutlu o kimseye ki kendi ayıbını ıslâha çalışmaktan, başkalarının ayıplarını görmeğe vakti olmaz. Malının fazlası ile fıkara bakar. Fazla söz söylemez ve sünneti seniyyeye riâyet ederek bid'ate sapmaz.»

H. Ş. 485

«Anaya babaya [âlicenaplıkla] iyilik etmek ömrü arttırır.»
«Yalancılık, rızkı daraltır.»
«Hayır duâ; kazalara mâni olur.»

İNSANLIK HAKLARI

H. Ş. 486

«Hepiniz çobansınız [rüşd sahibisiniz, reşidsiniz, vesâyete muhtaç değilsiniz] ve sürüden mes'ulsünüz [rüşdünüzün iktizâsı halkın halk tarafından demokrasi ile idare edilmesinden ve her ferdin hak ve hürriyetine sahip olmasından mes'ulsünüz.]»

VASİYYET

H. Ş. 487

«Vasiyyet etmek her mü'min üzerine haktır.»

İNSANLIK VAKAR VE HAYSİYYETİ

H. Ş. 488

«Ey insanlar, vakar ve haysiyyetinizi daima muhafaza ediniz.»

H. Ş. 489

«Mü'minin izzeti [îtibarı] insanlardan istiğnasıdır.»

H. Ş. 490

«Muhtaç olduğunuz şeyleri izzet-i nefis ile isteyiniz.»

H. Ş. 491

**«Dünyaya göz dikme, Allah seni sevsin. Halkın elindeki-
ne göz dikme, halk seni sevsin.»**

MAL-İ SÂLİH

H. Ş. 492

«Sâlih mal; sâlih adama ne güzeldir.»

H. Ş. 493

«Allahtan sakınmak için mal ne güzel bir yardımdır.»

H. Ş. 494

**«Bir senelik geçim için zahîre ve eşyanın vücûdu; Dine
ne güzel bir yardımdır.»**

H. Ş. 495

**«Sen dilenmeksizin sana helâl maldan bir şey verildikte
alıp ye ve fazlasını tasadduk et [muhtaç olana sadaka olarak
ver].»**

H. Ş. 496

**«Dünya malından her kime istemeksizin bir şey verilirse
onu kabul etmelidir.»**

İKTİSAD

H. Ş. 497

«İktisad eden muhtaç olmaz.»

H. Ş. 498

«İktisad edenler sıkıntıya düşmezler.»

İNSANLIK GAYRETİ

H. Ş. 499

«Bir mü'mine yapılan zillet ve hakareti görüp de men'ine

**muktedir iken yardımında bulunmıyanları [alâkasız kalanları]
Cenâb-ı Hak mahşerde zelîl eder.»**

H. Ş. 500

**«Bir adam muhtaç olduğu şeyi Allahtan istesin, hattâ na-
lınının kopmuş bağıını bile.»**

Î Z Â H — 55

Her Şey Yalnız Allahtan İstenir

Her şey yalnız Allahtan istenir. Çünkü, Allahtan başkasında iktidar ve ihtiyar yoktur. Tek merci' Allahtır. Başka merci' yoktur. Allahtan gayrıdan bir şey ummak ve beklemek; gaflet ve dalâlettir. Allah vermedikçe kimse vermez. Allah verdikten sonra da buna kimse mâni' olamaz. İnsanın insana iyilik etmesi, bir şeyler vermesi Allahın irâdesi ile dir. İnsanın birinin işine mâni' olması da Allahın irâdesi ile dir. Meşhur bir Arapça vecîze vardır. Türkçesi şöyledir:

«Verdinse [bilirim ki] veren Allahtır. Sen [bu işe] me'mursun.»

«Mâni' oldunsa [vermedin, verdirmedinse yine bilirim ki] mâni' olan Allahtır sen mâzursun.»

İmdi :

Her şey Allahın elindedir ve kullarının her zaman arz-ı ihtiyac etmesinden mütemadiyen dua ve talebde bulunmasından Allah bıkmaz usanmaz gücenmez bil'akis Allah hukukuna riâyet ettiğinden, kimseden istemeyip Allahtan istediğinden dolayı da hoşnud olur.

Ve

Allah zamanın, mekânın, kendi yarattığı şeylerin te'siri altında değildir; her an ve zaman Allah kullarının dileklerini dinlemeğe hazırdır.

Allahtan bir şey istememek; Allaha istiğnâ göstermek gibi olur. Allah böyle gafletten cümleyi korusun bu ne müthiş bir gafletdir. Ana çocuğunun her zaman konuşmasını, onun sesini işitmesini, dinlemesini sevdiği ve istediği gibi Allah da kullarını sever ve her birinin Allaha güvenerek ona halini anlatmasını bütün samimiyeti ile ona diller dökmesini çok sever ve ister. Zaten namaz esasta münâcaatdır, Allahla karşılıklı konuşmaktır. Allahın şânını senâ ve kulluk şânını ikrar ve Allaha iltica ve iftikardır.

FENALIKLAR

Fena Huylar
HASISLİK

H. Ş. 501

«Efendilik hasislikle olmaz.»

H. Ş. 502

«Hasislik ve yalancılık sıfatlan î mân ile cem olmaz.»

H. Ş. 503

«Hasis kimse azabsız cennete giremez.»

H. Ş. 504

«Î mân ile hasislik bir kimsenin kalbinde kat'iyen ictima' edemez.»

Î Z Â H — 56

Zîrâ î mân, cömertliği ve fedakârlığı iktiza ettirir. Kalbinde hidâyet nûru bulunan bir mü'minin harekâtına Allah gayreti ve yüksek hisler hâkimdir. Bunun da başta geleni cömertliktir. Zîrâ insanlar evvelâ cömertliğe muhtacdır. Allah için alâka ve şefkate muhtacdır. Bunları Allah gayreti vücûde getirir ve ilk tezâhürü cömertliktir.

KİBİR, AZAMET

H. Ş. 505

«Nefsinde azamet gösteren, ve kibirlenen; iyilikleri kendine, fenalıklar: başkalarına hasreden, meclislerde mahfillerde üstünlük ve yükseklik hırsında bulunan, gururlanarak sallana sallana yürüyen kimse Allahın gazabına uğrar.»

H. Ş. 506

«Her kim herkesin kendisine ayağa kalkmasını arzu ederse oturmak için kendine ateşten yer hazırlar.»

H. Ş. 507

«Kalbinde cüz'î bir kibir bulunan kimse azab görmedikçe cennete giremez.»

G A Z A B

H. Ş. 508

«Kendi gazabını def edenlerden Allah; azâbını ref' eyler [kaldırır].»

H. Ş. 509

«Ümmetimin seçkini şol bir hürlerdir ki, gazab ettiklerinde gazablarından rücû ederler [bir fenalık etmeden gazabdan sükûnete dönerler].»

H. Ş. 510

«Vay şu kimseye ki gazab eder ve Cenâb-ı Hakkın gazab edeceğini düşünmez.»

H A S E D

H. Ş. 511

«Ateş; odunları nasıl yiyip kül ederse, gıl ve hased dahi insanın hasenâtını [iyiliklerini] öylece izâle eder [yok eder].»

H. Ş. 512

«Îmân ile hased bir kalpte asla birleşmez.»

H. Ş. 513

«Hasedden sakınınız. Muhakkak ateş odunu mahvettiği gibi hased de hasenâtın [iyiliklerin] mahvına sebep olur.»

GIYBET

H. Ş. 514

«Gıybetden [insanı arkasından çekiştirmekten] sakınınız.»

H. Ş. 515

«Gıybeti edenle dinliyen gûnahta ortaklırlar.»

BÂTILA İTİKAD

H. Ş. 516

«İsimden, kuş sesinden şe'amet [uğursuzluk] hükümleri çıkarmak, yahut kuş uçuşları ile tefe'ül etmek [niyyet, fal tutmak] veya fal açmak ile gaibden haber almağa çalışmak putperestlik cümlesindedir.»

H. Ş. 517

«Kuşların uçuşuyla tefe'ül şirkidir.»

H. Ş. 518

«Zül Halâsa adında Yemende bir mâbed vardı, içine de bir taş dikilmişti. Ona ibâdet olunur [kurban kesilir] idi. Mâbedde muhafız [bekçi] bir putperest oklar ile [hayır ve şerden] kismet ararken Ceriyr bin Abdullah [adındaki müslüman] ansızın [oraya] geldi ve ona [putpereste] : (Ya bu okları kırıp Lâ ilâhe illâllah şahâdetini getirirsin, veyahut senin boynunu vururum!) dedi. Muhafız falcının, hemen oklarını kırıp kelime-i şahâdet getirdiği hakkında.» B. 1642 - 1643

FENA HALLER, İŞLER, HAREKETLER

SÖVMEK

H. Ş. 519

«Senin ayıbınla [kusurunla] sana sövene, sen de onun ayıbını söyleyerek mukabele etme. Bu halde sen sevap kazanırsın, vebâi ise ona kalır.»

H. Ş. 520

«Bir mü'mini küfür ile söven o mü'mini katletmiş gibidir.»

H. Ş. 521

«Mü'mine sövmek; kendini tehlikeye atmaktır.»

H. Ş. 522

«Mü'mini sövüp saymak fâsıklıktır. Haksız yere öldürmek de küfre yakındır.»

H. Ş. 523

«Müslümana sövmek fâsıklık, onunla kıtal etmek [harp etmek] küfürdür.» B. 45

H. Ş. 524

«Din kardeşini ayıplardan biri ile ayıplayan kimse, o ayıbı bizzat kendisi yapmadıkça ölmez.»

H. Ş. 525

«Ayıbını yüzüne söylemek üzere kısa boylu olanlara : (Ey kısa) diye hitab eyleme.»

H. Ş. 526

«Rıbâ'ların en ağırı ırza sövmektir ve sövmelerin en ağırı hiciv etmektir. Hicviyeyi nakleden de sövenlerden biridir.»

H. Ş. 527

«Dehr'i sövmeyin, dehir de [cârî olan kaza ve kader] Alahtandır.»

[Dehr; dünya, zaman, felek mânâsına gelir. Bizde bu mevzu-
daki şikâyetde dile alman (felek)dir. İmdi gafletle feleğe dil uzatmak;
Allaha dil uzatmak, ve felekten şikâyet, Allahtan şikâyet gibi olur.]

H. Ş. 528

«Şeytana sövmeyiniz, yalnız şerrinden Allaha sığınınız.»

Î Z Â H — 57

Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de şeytana lânet etmiştir. Fakat şeriatde kötülüğün menfûr, yasak olduğunu açık belirtmek için böyle yapmış-
tır.

Hakikatde şeytan; o da her mahlûk gibi bir âciz mahlûktur. An-
da tecellî eden gayret, kuvvet, ilim ve irâde Allahtandır. Allahın er-
vah âleminde müsabet, menfî iki zümre işçisi var. Biri melek, diğeri
şeytan. Hiçbiri iyiliği de fenalığı da kendiliklerinden yapıyor değiller-
dir, ancak Allahın iradelerine uyarak ona hizmet etmektedirler.

Hatta Kur'ân-ı Kerîm'de şeytanın Âdeme secde etmeyip âsîlik
gösterdiğini beyân eden âyet-i kerîmede (şeytan Allaha âsî oldu) den-
miyor. (Şeytan Rahmâna âsî oldu) buyuruluyor. Rahmân, Allahın
isim ve sıfatlarından biridir. Bu sıfatın hükmünü kabul ve icra; şey-
tanın yaradılışındaki kabiliyyetine, fitratına uygun gelmez. Şeytan;
Rahmân sıfatının hükümlerine zıd hükümleri ihtivâ eden sıfatların
hükmü ve terbiyesi altındadır. O sıfatlardan kuvvet ve direktif almak-
tadır. Yâni o sıfatların sevk ve idaresine tâbidir. Onun için Rahmâna
uymaz, uyamaz. Netice itibariyle yine Allah isminin umumî mânâsı
içindeki hususî isim ve sıfatlardan birinin hükmü altında olarak Rah-
mâna uyamaz. Yoksa Allah irâde eder de hangi mahlûk karşı dura-
bilir. Biz müslümanlar (hayır ve şer Allahtandır) deriz ve Mûsevîler
de böyle derler. Fakat böyle demekle Allah bîzâtîhi şerîrdir demek is-
temeyiz hâşâ. Biz bu sözlerle hayrı da şerri de Allah yaratır demek
isteriz. Meleği şeytanı Allah yarattığı gibi sırf faydalı bir hayvan kar-
şılığında çok zararlı bir canavarı da Allah yarattı demek isteriz. Bir
insan [eczacı] kurtarıcı bir ilâç tertip edebileceği gibi, öldürücü bir
ilâç da tertip edebilir. Fakat aslında eczacı yalnız san'at icra eyler ve
istenen ilâcı tertib eyler, kimseye fenalık etmeği düşünmez; bil'akis her
işde kasdî hayırdır. Muzir haşaratı öldüren; ekini, insanı faydalandı-
ran bir ilâç haşarat için şerdir. Fakat insanlar için hayırdır.

Cenâb-ı Hak her kuvvetin kudretin yegâne sahibidir. İnsanların
hayatda hem teşvike, hem tenbihe, îkaza ihtiyaçları vardır. Allah sa-
hibi bulunduğu kudreti bu ihtiyaca göre kullanır. Her mahlûk Allahın

elinde birer âletdir. Allah maksadına göre herbirini kullanmaktadır. Ve maksat muhakkak ki hayırdır. Allah akıl, şuûr, hikmet sahibi ve bütün iyiliklerin kaynağıdır.

Allah aslında [zâtında] saf ve hâlis bir nûrdur. İsimleri, sıfatları bu âlemleri yaratacağı zaman meydana çıktı. Ve muhtelif karakterde olan bu sıfatlar [müsbet, menfî kudretler] bu âlemlerin nizam içinde yaşamaları ve tekâmüle doğru hareketleri için meydana geldi.

İçinde ve te'sirinde yaşadığımız âlemşümûl mükemmel tabiat ve tekâmül kanunları, bu güzel vesîlelerle ve bu güzel maksadlarla meydana geldi ve faaliyete geçti. Her an hayra ihtiyacı olan mahlûk; hayrı alıyor. Şerre, yâni münebbihe, doğrulmağa, düzelmeğe ihtiyacı olanlar; şerri alıyor ve öyle uyanıp intibaha geliyor.

Hıristiyanlar; esasta bizim gibi bu kanaat ve fikirde idiler. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm gibi aynı hükümleri hâvi Mûsevî şeriatine tâbi' idiler. Sonraları bir kilise siyaseti peyda oldu. Hıristiyanlığın, Mûsevîlikle ve Müslümanlıkla bir ve farksız olan Allah telâkkisini ayırdı. Hazret-i Îsâ Allahın oğludur, baba Allah, Hazret-i Âdemin cennetde irtikâb ettiği suçtan dolayı insanlara gazablı idi. Âlemleri yaradan Allah; gazab Allahıdır. Îsâ muhabbet Allahıdır diyerek Hıristiyanlığa müstesnâ, emsalsiz bir mevki temin etmek ve dünyayı Hıristiyan yapmak istedi. Fakat böyle esassız bir nazariye dünyayı Hıristiyan yapamadı, ancak bu yanlış nazariye zavallı Hıristiyanların zihninde birer yanlış iz bıraktı, onlara göre dünyada bizâtihi iki kuvvet var: Hayır kuvveti, şer kuvveti. Hayır kuvveti Hazret-i Îsâda diğeri şeytanda. Onlara göre Âdem şeytana cennetde aldandığından, Allahın gazabına uğrayan her ikisi dünyaya atıldı. Nihayet Îsâ geldi. Gazab altında yaşayan insanlara acıdı, onları Allah af etsin diye kendini Alaha kurban etti. Allah da bu fedakârlığı kabul etti. Hıristiyan olacaklara tövbe mukabili af vaad etti. Hıristiyan olanlar muhabbet Allahı Îsânın himayesine geçerler, olmıyanlar gazablı ve mel'un kalırlar. Böylelerin lâyığı yok edilmektir. Engizisyonlar, haçlı seferler bu maksatla tertip edildi, fakat Allah; müslümanları korudu da haçlı orduları mağlûp ve perişan etdi. Allah cümleye akl-ı selîm versin. Ve bütün insanları yanlış düşünceden kurtarıp kendi birliği etrafında birleştiresin. Hıristiyanlar bu nazariye ile ne şerden kurtulmuş ne de hayra kavuşmuşlardır. Haçlı ordular, engizisyon mahkemeleri yüzünden; Müslüman, Hıristiyan birçok mâsûm insan ziyan oldu. Katolik, Protestan muharebelerinde otuz milyon Hıristiyan mahvoldu.

Bunlar hep kilise siyaseti diye dünyada beliren imha hareketidir. İki cihan harbini açanlar ve kayıtsız şartsız teslimiyet isteyerek bu âfeti dünyada senelerce yaşatan da müslümanlar değildir. Bir müs-

luman olarak Hıristiyanlara ne kadar acısam azdır. Yüzlerce milyon Hıristiyan halk; iki bin senedir siyasî ve rûhânî müesseselerin reisleri elinde harpten harbe sürüklenmişler, ne kendileri rahat yüzü görmüşler ne de dünyayı rahat bırakmışlardır.

Bu keşmekeşten dünyayı kurtaracak ancak Allahın hidâyeti ile akl-ı selimdir. Ve iki cihan harbinden sonra Hıristiyanlar çok akıllanmış ve hakikatleri selâmetle düşünmeğe başlamıştır. Hep beraber dua edelim ki Allah bütün dünya insanlarını uyandırsın, birbirine yürekte yaklaştırsın ve yaklaşımlarına mâni' olan fena düşünceleri, yanlış inanışları, yanlış görüşleri, yâni kardeşliğe mâni' fikirleri, benlikleri, ihtirasları ortadan kaldırsın.

Hepimiz Allahın ruhunu, Hazret-i İbrâhîmin dinini ve Hazret-i Ademin kanını taşıyoruz. Fikir ve yürek iyiliğinden, vicdan ayarından gayrı insanların birbirinden farkı yoktur. Bütün dünya yanlış görüş ve düşünüşten mustarip ve perişandır. İnsanların kurtuluşu, dünyanın yeniden imâr ve islahı; fikir, el ve yürek birliği ile müşterek gayeye, müşterek hareketimizi bekliyor.

H. Ş. 529

«Kulaklara fena gelen şeylerden sakının.»

HÎLEKÂRLIK ve HIYANET

H. Ş. 530

«Aldatan bizden değildir.»

H. Ş. 531

«Hîle, hud'a, hiyanet ateştedir [yapanlar ateşliktir].»

H. Ş. 532

«Aldatmak yoktur.» B. 982

H. Ş. 533

«Ümmetimden birini aldatana Allahın lâneti olsun.»

H. Ş. 534

«Dünyada iki yüzlü olan kıyametde ateşten iki dili olduğu halde haşrolur.»

YALANCILIK

H. Ş. 535

«Yalandan sakınınız zîrâ yalan îmâna zarar verir.»

H. Ş. 536

«Günahın en büyüğü lisanın yalanındadır [meydana gelir].»

H. Ş. 537

«Mü'minde her huy olabilir, yalnız hıyanet ve yalancılık olamaz.»

H. Ş. 538

«Yalan söyleyenler ekîden mel'undur.»

H. Ş. 539

«Yalandan sakınınız zîrâ yalan ile îmân cem olmaz.»

H. Ş. 540

«Hakdan gayrı ile Hakdan görünen, Hakdan uzaklaşmıştır.»

H. Ş. 541

«Ümmetimden yalancılar, deccaller vücûde gelir [zâhirdede insanları irşad ve ıslâh edici görünüp hakikatde doğru yoldan ayartanlar meydana gelir].»

YALAN YERE ŞAHÂDET

H. Ş. 542

«Şâhitliğe çağırılan, bildiğini ketmedip [saklayıp] söylemez yalan yere şahâdet etmiş gibi olur.»

H. Ş. 543

«Yalan, iftira, gıybet ve şehâdet-i zor [te'sir altında yalan şahâdet] gibi kabahatlerden sizi nehiy ederim [men ederim].»

H. Ş. 544

«Yalanca şâhit; daha yerinden hareket etmeksizin Cenâb-ı Allah cehennem azâbını ona hak eder [onu müstahak kılar].»

H. Ş. 545

«Edâ-yi şahâdet için davet olunan kimse şahâdetini ketmederse [doğrusunu gizlerse] yalancı şâhit gibi bir günâh-ı ke-bîre [büyük bir günâh] irtikâb etmiş olur.»

RİYÂ

H. Ş. 546

«En büyük azâba müstahak olanların bir kısmı da, âleme kendini hayırlı olarak tanıtan hayırsızlardır.»

H. Ş. 547

«İnsanların şerlisi de iki yüzlü olan şu kimselerdir ki, onlara bir yüzle gelirler bunlara da başka bir yüzle gelirler.» B.1421

AHDİNDEN DÖNMEK

H. Ş. 548

«Ahdini bozan her kişi için kıyâmet gününde bir alâmet vardır.» B. 1315

H. Ş. 549

«Vaad borçtur. Vay şu kimseye ki vaad eder de va'dini tutmaz.»

FİSK (FÂSIKLİK)

H. Ş. 550

«Fâsıkları; irtikap ettikleri fiskleriyle [kötü işleriyle] zikrediniz ki insanlar şer ve fenalıklarından korunsunlar.»

H. Ş. 551

«Tefrika sokan bizden değildir.»

İSTİHZÂ

H. Ş. 552

«Ben birisini anlatırken onun vücûdca kusurlarını taklîd ederek anlatmak istemem.»

H. Ş. 553

«Bir mü'min kardeşinin ayıp ve kusuruna gülenlerin, o hal vefatlarından evvel kendi başlarına da gelir.»

Ö Z Ü R C Ü L Ü K

H. Ş. 554

«Özürcü olma.»

Î Z Â H — 58

Özürcülük, işten kaçmak bahaneciliğidir. Vazife hissizliği, vazife kayıtsızlığı, alâkasızlığıdır. Böyle bir insan vicdanda ölüdür, hayırsızdır. Böylesinin insanlığa, muhitine hayrı, faydası olmaz. Böylesi yalnız almağa bakar, bir şey vermediği düşünmez. Yalnız kendi için yaşar. Her ictimâî vazifeyi angarya sayar, âmme hizmetini abes görür. Bir milletin uzuvları içinde kuvveti boşa giden; ziyan olan, bu gibilerin kuvvetidir. Bunlar işten güçten kaçmağı hayata esas kılmışlardır. Bunların işleri güçleri; bahane uydurmak, ma'zeret bulmak, kendilerini umûmun müşterek işinden uzak tutmaktır. Bunlar özsüz, yürek-siz, gayretsiz, hissiz adamlardır. Ölüden zarar gelmez, fakat bunlardan gelir ve bunlar âlemin sırtından geçinir.

G A S I P L I K

H. Ş. 555

«Kendinin olmıyan şeyi, benimdir diye iddia edenler bizden değildirler. Onlar cehennemde oturacak yer hazırlasınlar.»

H. Ş. 556

«Nehb-ü gâret eden [vurgunculuk, yağmacılık eden] bizden değildir.»

H. Ş. 557

«İslâmiyyetde ne gasıplık vardır, ne yağmacılık, ne çapulculuk.»

H. Ş. 558

«Hazret-i Ayşe annemiz: (Bir karış yeri zulmen gasp edene, yerin bütün yedi katının ona lânet edeceğini Peygamber Efendimizden duyduğunu) söylemiştir.»

H. Ş. 559

«Zulmen bir toprak parçasını ele geçirene Allah gazab eder.»

H. Ş. 560

«Bir topraktan haksız bir karış yer gasp edene Cenâb-ı Hak kıyamet günü yedi kat yerin yükünü yükletir.»

H. Ş. 561

«Her kim ki arzda bir karış yer haksız zaptederse, yerin yedi katı [ağırlığı] halka gibi onun boynuna geçirilir.» B. 1091

H. Ş. 562

«Kim ki haksız olarak yerden bir şey gasp etse, kıyamet gününde gasp olunan arazi ile [gasp eden] yedi kat yere batırılır.»B. 1092

EZİYYET VERMEK

H. Ş. 563

«Kıyâmetde en şiddetli azab ile muazzeb olanlar, dünyada insanları şiddetle ta'zîb edenler [eziyyet verenlerdir].»

H. Ş. 564

«Her kim bir müslümana eziyyet ederse bana eziyyet etmiş olur. Bana eziyyet eden de Allaha eziyyet eder.»

H. Ş. 565

«Her kim zimmiye [müslüman idaresinde bir gayrı müs-lime] eziyyet ederse onun hasmı benim, ben de her kime hasım olursam ceza gününde [mahşerde] dâvâcı olurum.»

H. Ş. 566

«Her eziyyet veren cehennemliktir.»

H. Ş. 567

«Allaha, kıyâmet gününe îmânı olan; bir müslümanı he-yecana vermesin.»

Î Z Â H — 59

İnsanları heyecana vermek, onları korkutmak demektir. Eğer tehlike varsa, yâni heyecan veren şeyin aslı varsa ve onda mübalâğa yoksa, onun yalan tarafları da yoksa bu; insanlar bir an evvel tedbir alsın, tehlikeden korunsun diye söylenebilir. Bütün mes'ele, mevzuun ehemmiyeti derecesinde onu haber verirken mübalâğaya veya asılsız şeylerin katışmamasına dikkatdir.

Fakat :

Aslı esası olmıyan bir şeyi işiden, onu tahkik etmeden yayarsa halkı heyecana verir. İşte bu fenalıktır, haksızlıktır. Herkes bir insana bir dakika olsun rahatlık verecek iyi bir şey söylemeğe uğraşırken ve bunun sevap olduğunu bilerek buna çalışırken, bunun aksine hareket ne büyük gaflet ve günah olur.

M Ü N Â F I K L I K

H. Ş. 568

**«Münâfıklığın alâmeti üçtür :
Konuşursa yalan söyler,
Vaad ederse tutmaz,
Emniyet edilirse hıyanet eder.»**

D A L K A V U K L U K

H. Ş. 569

«Meddahların ağzına toprak atınız.»

B İ R B İ R İ Y L E U Ğ R A Ş M A K

H. Ş. 570

«Birbirinizle uğraşmayınız.»

H. Ş. 571

«Birbirinizle uğraşmak zamanı geçti.»

HIFZ-I LİSAN

H. Ş. 572

«İnsan, dili belâsını çeker.»

H. Ş. 573

«Bir adama günah olarak şu yetişir ki, her işittiğini söyler.»

H. Ş. 574

«Mugâlatalı şeylerden nehiy buyurdular.»

H. Ş. 575

«Kıyâmet günü çok kişinin günahları, dünyada çokça ettikleri mâlâyânî sözler yüzündendir.»

H. K. 576

«Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: (Felek)i muaheze edenler beni incitiyor. Herbiriniz felek namına bir şey tutturup muahaze etmeyin, zîrâ felek dediğiniz ve geceyi gündüzü çeviren benim. İstersem ikisini de yok ederim.»

FİTNE — TEFRİKA — FESAD

H. Ş. 577

«Tefrika sokan bizden değildir.»

H. Ş. 578

«O adam mes'uttur ki fitnelerden kaçınır ve fitneye uğrarsa sabreder.»

H. Ş. 579

«Bana ne oldu ki sizi fırka fırka [tefrikaya düşmüş] görüyorum.»

ZULÜM — ZÂLİM

H. Ş. 580

«Bir insan bilirse ki bir kimse zâlimdir ve o kimseye yardım için birlikte yürürse islâmiyyetden çıkar.»

H. Ş. 581

«Bir kimse, zâlimin istinad ettiği bâtil vesîlelerle bir hakkı iptal ve izâleye yardım ederse, Allah ve Resûlünün zimmeti [himâyesi] ondan berî olur.»

H. Ş. 582

«Her kim haksız husûmet eden bir adama yardım ederse, yardım ettiği müddetçe Allahın gazabına uğrar.»

H. Ş. 583

«Zulüm; kıyâmet gününün zulemâtıdır buyurulmuştur.» **B. 1089**

FENALIKLAR

H. Ş. 584

«Fenalık eden cezasını dünyada çeker.»

H. Ş. 585

«Her ne şey ki mü'mine fenalık verir işte o musîbetdir.»

H. Ş. 586

«Yüzleri sakınınız, yüze vurmayınız.»

ZARAR VERMEK

H. Ş. 587

«Zarar vereni Cenâb-ı Hak zarara sokar, güçlük göstere-ne de Cenâb-ı Hak güçlük çektirir.»

H. Ş. 588

«Zarar vermek ve bilmukabele zarara sokmak yoktur.»

H. Ş. 589

«Halkın vücûdünden istifade ettiği bir ağacı keseni Cenâb-ı Hak tepesi aşağı cehenneme koyar.»

HAKSIZLIKLAR

H. Ş. 590

«Sonunda özür dilemeğe mecbur olacağın her işden sakın.»

H. Ş. 591

«Peygamber efendimiz; şehirliyi, bedevîyi [ihtikârla] malını satmaktan nehiy ederdi. Ve müşteri kandırıp kızıştırmayınız buyururdu. Yine Resûl-ullah efendimiz hiçbir kimse kardeşinin hitbesi üzerine [Din kardeşinin evlenmek istediği bir kızla] nikâha tâlib de olmaz, hiçbir kadın da kardeşi bir kadının çanağındaki nîmeti kendi kabına doldurmak için talâkını istemez [buyurdu].» B. 994

H. Ş. 592

«Beyt-ul'malden [millet hazinesinden] haksız bir nesne sarf eden cehennemliktir.»

H. Ş. 593

«Kim ki uhdesinde [Din] kardeşinin nefesine yahut malına tecavüzden mütevellit hak bulunursa; dinar, dirhem bulunmayan gün [kıyâmet günü] gelmeden evvel, bugün mazlumdan o hakkı bağışlamasını istesin. Zâlimin sâlih ameli bulunursa ondan zâlimin zulmü miktarı alınır, eğer zâlimin hasenâtı bulunmazsa mazlumun seyyiâtından [günahından] alınıp zâlim üzerine yükletilir.» buyuruldu. B. 1090

YANLIŞ İŞLER

H. Ş. 594

«Her kim evini satar da onun esmanı ile yine bir ev almazsa aldığı paranın hayrı olmaz.»

FENA ÂDETLER ve GAFLET

H. Ş. 595

«Musîbet zamanında saçını yolmak, sesle ağlamak, yaka-

sini yırtmak, elbisesini parçalamak gibi kabahatleri irtikâp edenlerden ben kendimi uzak tutarım.»

H. Ş. 596

«Ne fena kuldur şu kimse ki, kendini büyük görür; başkalarına kibirlenerek Allahın büyüklüğünü unuttur.

Ne fena kuldur şol kimse ki, zorbalığa ve tecavüze kalkarak Cebbâr-ı âlâyı [Allahı] unuttur.

Ne fena kuldur şu kimse ki, nefsinin ihtiraslarına uyar da kabre gireceğini ve sonra neler olacağını düşünmez.

Ne fena kuldur o kul ki, kibir ve taşkınlığa kalkar da nereden geldiğini ve nereye gideceğini unuttur.

Ne fena kuldur o kul ki, Dini dünya ihtiraslarında kullanır.

Ne fena kuldur o kul ki, dünya tama'ı ile haramı te'vîle kalkar ve şüpheli şeylerden sakınmaz.

Ne fena kuldur o kul ki, tamah ettiği şeylerin esiri olur.

Ne fena kuldur o kul ki, hevâ ve hevesi peşinde dalâlete sapar.

Ne fena kuldur o kul ki, şahsî endişeleri onu haktan ayırıp zillete düşürür.»

H. Ş. 597

«Allah indinde erkeklerden en ziyade menfûr olanı husûmetde gaddar bulunandır.» buyuruldu. B. 1094

H. Ş. 598

«Ümmetimin sakınmasını istediklerimin biri de oburluk, uykuculuk, tenbelilik, uyuşukluktur.»

H. Ş. 599

«Misafir kabul etmiyende hayır yoktur.»

H. Ş. 600

«Yüzünü dağlıyanlara lânet olsun.»

H. Ş. 601

«Beyaz kılların izâlesi nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 602

«Şu cahiliyyet [putperestlik devri] çığlığını bırakınız. So-
yunu çağırarak ne kötü şeydir.» B. 1433

H. Ş. 603

«Vücûde iğne ile dövme yapanlara ve yaptıranlara, yüz
tüylerini yoldurup kaşlarını incelttirenlere, bunları yapanlara
ve güzel olsun diye dişlerini seyreklettirenlere, velhasıl yara-
dılışını değiştirenlere lânet olsun.»

H. Ş. 604

«Hasetçi olanlar, ara bozanlar, kehânet satanlar benden
olmadığı gibi, ben de onlardan değilim.»

MES'ÛLİYYETLİ İŞLER

H. Ş. 605

«Borçlu ölen kabrine bağlıdır.»

H. Ş. 606

«Hekim olmadığı halde bilmiyerek hekimlik edene yapa-
cağı zarar tazmin ettirilir.»

H. Ş. 607

«İtaat; ma'kul ve meşrû olan emirler hakkındadır.» bu-
yuruldu. B. 1037

DÜNYA HIRSI

H. Ş. 608

«Dünya muhabbeti her fenalığın başlangıcıdır.»

H. Ş. 609

«Kalbinizi dünya muhabbetiyle işgal etmeyiniz.»

H. Ş. 610

«Kebâirin [büyük günahların] ekberi [en büyüğü] dünya
sevgisidir.

[Dünya sevgisini; Allah sevgisinin, insanlık ve fazîlet bağılılığı-
nın üstüne çıkarmaktır.]

H. Ş. 611

**«Tenâuma düşmekten [varlıklara gark olmaktan] sakın.
Zîrâ Allaha kulluk edenler mütenâimler değillerdir.»**

MAL HIRSI

H. Ş. 612

«Dinarın [paranın] kulluğu mel'undur.»

H. Ş. 613

**«İki dirheme mâlik olanın hesabı, bir dirheme mâlik olan
kimsenin hesabından daha ağırdır.»**

İNSANLIĞA YÜZ KARASI DİLENCİLİK

H. Ş. 614

**«Eğer bilseniz dilenmekte neler vardır, hiç kimse birin-
den bir şey istemek için bir adım atmazdı.»**

H. Ş. 615

**«Kimdir bana insanlardan bir şey istememeğe tekeffül
eden ki, ben de ona cenneti tekeffül edeyim.»**

H. Ş. 616

**«Üç günlük yiyeceğe mâlik olan kimse için dilenmek he-
lâl olmaz.»**

H. Ş. 617

**«Yoksul ve ihtiyacı olmaksızın dilenen kimsenin alıp ye-
diği şey ateştir.»**

H. Ş. 618

**«Sırf malını çoğaltmak için halktan öteberi isteyenlerin
topladığı şeyler mutlaka cehennem taşıdır.»**

H. Ş. 619

«Cenâb-ı Allah haris ve muacciz olan dilencilere buğzeder [gazab eder].»

H. Ş. 620

«Öyle bir fakirlik ile fakir ol ki bu fakirliğin halka karşı değil Hâlika [Allaha] karşı olsun. Öyle bir zenginlik ile zengin ol ki bu zenginlik [gınâ ve istiğnâ] Hakka karşı değil, mahlûka karşı olsun.»

H. Ş. 621

«Dilenciler; dilenmekteki zillet ve hakirliği bilselerdi bunu kat'iyen yapmazlardı.»

H. Ş. 622

«Çalışıp kazanan Allahın sevgilisidir.»

H. Ş. 623

«Bazı kimseler çalışarak kazançtan âr görüp [utanıp] söyleniyorlar, ben de onlara cevaben derim ki: (Utanacak şey; dilencilik zilletine katlanmaktır).»

H. Ş. 624

«Miskin [yâni zavallı olan kimse] halktan isteyen [dilenen] ve kendisine bir iki lokma [ekmek], bir iki hurma verdiği kimse değildir.

Miskin o kimsedir ki ihtiyacını kendi teminden âcizdir. Hâlini kimse bilmez, yardım etmez. Çünkü kimseye bir şey söylemez ve istemez.»

H. Ş. 625

«Miskin senin bir iki lokma verdiği değildir. Miskin zarûrî ihtiyacını temin edemeyen ve istemekten utanan ve kimseyi iz'ac etmiyendir.»

H. Ş. 626

«İstemeksizin ve beklemeksizin bir kimseye Din kardeşi tarafından ihsan [iyilik] gelse o kimse onu kabul etsin. Zirâ o; Allah tarafından kendisine gönderilmiş bir rızktır.»

H. Ş. 627

«İhtiyaçdan değil de kendi malını çoğaltmak için insanların mallarından bedelsiz bir şey isteyen; insanlardan ateş istemiş olur.»

H. Ş. 628

«Dilenmenin ne olduğu bilineydi kimse kimseye bir şey istemeğe gitmezdi.»

H. Ş. 629

«İnsanlardan istiğnâ ediniz, bir şey istemeyiniz, velev misvak yıkamak ve ayıklamak için de olsa.»

H. Ş. 630

«İstemeksizin bir kimseye bir rızık verilirse onu alsın ve yiyip içeceğini çoğaltsın, eğer varlıklı ise bir muhtaca versin.»

H. Ş. 631

«Dilenmekten sakınanları Allah afif kılar; [halktan] müstağnî olmak isteyenleri de Allah ganî kılar.» B. 705

H. Ş. 632

«İnsanın izzeti [haysiyeti; itibârı, şerefi] halktan istiğnasıdır.»

MAÎŞET [GEÇİM] HAYATI

Mukadder Rızk Vesîlesi

H. Ş. 633

«Rızklandığın şeyi elinden bırakma.»

TİCARET KAZANÇ ve ŞARTLARI

H. Ş. 634

«Çalışıp kazanan Allah sevgilisidir.»

H. Ş. 635

«Sadık ve emin olan tâcir; Enbiyâ ve sâdıklar ve şehitler ile beraberdir.»

H. Ş. 636

«Sıdk ile hareket eden tâcir kıyametde arşın gölgesinde [emniyetde]dir.»

İHTİKÂR

H. Ş. 637

«Muhtekir [ihtikâr yapan] mel'undur.»

H. Ş. 638

«[Ucuzlatmak için] mal celbeden tüccar, merzukdur [Allah tarafından rızka nâil olur]; ve ihtikâr eden mel'undur.»

KUSURLU SATIŞ

H. Ş. 639

«Bir kimse kusurlu bir şey satarken kusurunu saklarsa devam üzre Allahın gazabına uğrar ve melekler de onun hakkında lânete devam ederler.»

H. Ş. 640

«Malın ve kıymetinin ayıbını [kusurunu] satarken müşteriden gizlenmeyeceği hakkında.» B. 970

H. Ş. 641

«Müşteri kandırılıp kızıştırılmaması ve (hiç bir kimse, kardeşinin satışı üzerine satış yapmaz) buyurulduğu hakkında.» B. 994

H. Ş. 642

«Şehirli, bedevîye simsarlık edemez.»

H. Ş. 643

«Salâhı zâhir oluncaya kadar [olgunlaşınca] kadar ağaç üstündeki] yaş meyve satışının nehiy buyurduğu hakkında.» B. 1008

H. Ş. 644

«Her kim hurmada selem [yâni bedeli peşin, malı veresiye satış] yoliyle satış yaparsa, kilesi veya tartısı malûm olarak, muayyen bir vâdeye [değın] akid yapsın» buyuruldu.

B.1023

H. Ş. 645

«Korkak tâcir mahrum, cessor tâcir merzukdur.»

MÜSTAHSİL OLMAK FAZİLETİ

H. Ş. 646

«Ticaretin en iyisi amel-i zâtî mahsulü olandır. Maamafih her bir satış mebrûrdur [iyi iştir].»

H. Ş. 647

«İnsanın kazandığı şeylerin en faziletlisi yetiştirdiği evladı ve hıyanetsiz olan mübayaâttır.»

Yaşama Şartları

GİYİNMEK

H. Ş. 648

«Göze çarpmıyacak halde giyinmek îmândandır.»

H. Ş. 649

«Bir kimse şöhret için elbise giyerse Cenâb-ı Hak ondan yüz çevirir ve o elbiseyi giydiği zamandan itibaren insanlar arasında hakir olur.»

H. Ş. 650

«Birinizin çok yamalı da olsa kendi elbisesini giymesi, başkasından emânet alıp giymesinden hayırlıdır.»

H. Ş. 651

«Kadın kıyafetine giren erkeklere ve erkek elbisesi giyen kadınlara Allah lânet etsin.»

H. Ş. 652

«Kırmızı renkli elbiseden sakınınız, zîrâ şeytanın en ziyade sevdiği bir ziynettir.»

YEMEK

H. Ş. 653

«Yemeğe hep birlikte oturunuz ve besmele-i şerife ile başlayınız. O taam sizin için her yüzden mübârek ve meymetli olur.»

H. Ş. 654

«Cenâb-ı Hak, kullarının yiyiminde ve içiminde [hattâ giyiminde dahi] nîmetleri eserlerini görmeği sever.»

H. Ş. 655

«Ayakta yemek içmek nehiy edilmiştir.»

H. Ş. 656

«Yemek içmek hususunda canı istemiyen hastalarınızı zorlamayınız. Cenâb-ı Hak onları yedirir içirir [besler].»

H. Ş. 657

«Muhakkak doyduktan sonra fazla yemek yenmesine Cenâb-ı Allah gazab eder.»

H. Ş. 658

«Çok yiyip içmeği âdet eden kimsenin kalbi kasvetli olur.»

H. Ş. 659

«Haram lokma ile beslenen vücûd için, insana cehennem ateşi [o lokmadan] evlâdır.»

H. Ş. 660

«Mü'minden artanı yemek ve içmek şifâdır.»

YEMEKLİKLER

H. Ş. 661

«Zeytinyağı yeyiniz ve hastalarınıza sürünüz, muhakkak o mübârektir.»

H. Ş. 662

«Ekmeği mükerrem tutunuz. Zîrâ o; semânın, yerin bereketlerindedir. Kim sofraya kırıntısını yerse Allah ona mağfiret buyurur.»

H. Ş. 663

«Peygamber efendimiz hiç bir yemeği beğenmemelik etmedi; arzu ederse yedi, etmezse bırakırdı.» B. 1461

FENA KOKULU ŞEYLER

H. Ş. 664

«Sarımsak veya soğan yemiş olanlar bizden ve mescidimizden uzaklaşsın, evinde otursun.»

H. Ş. 665

«Sarımsak, soğan, pırasa şeytanın ıtriyâtındandır.»

NECİS ve TÂHİR EŞYA [KAB]

H. Ş. 666

«İçinizden birinin kabından köpek [ağzını sokup bir şey] içerse o kabı yedi kerre yıkasın.» B. 135

[Bu Hadîs-i şerîf Şâfiî mezhebinin höcetlerinden biridir. Hanefî mezhebine göre ise mensuhdur.]

H. Ş. 667

«Fare; donmuş bir yağa düşer ölürse, fare ile etrafındaki yağ atıldıktan sonra geri kalanın yenebileceği hakkında.» B. 174

ELBİSE

H. Ş. 668

HAYIZ BULAŞMIŞ ELBİSE HAKKINDA :

«Bulaşık yer bir el ile ovalandıktan sonra üzerine su döküp sıkılması ve sonra tekrar üzerine azar azar su dökülmesi ile tâhir olacağı ve namaz kılınabileceği hakkında.» B. 169

İNSAN

H. Ş. 669

«Mü'minin cünüb halinde bile olsa hiç necis olmayacağı hakkında.» B. 199

İMÂN VE İSLÂM

BÂTIN HAYATINDA İMÂNIN İKTİZÂLARI

ALLAHA GÜVEN

H. Ş. 670

«Cenâb-ı Hakdan ma'dâsına güvenen güvendiğine terk olunur.»

[O da güvendiği fâninin ne kadar boş olduğunu ve Allahtan başka güvenilir varlık olmadığını anlar.]

TEVEKKÜL

H. Ş. 671

«Herkesden kuvvetli olmak isteyen kimse; Cenâb-ı Hakka tevekkül etsin.»

H. Ş. 672

«[Deveni] bağla da ondan sonra tevekkül et.»

Î Z Â H — 60

Tevekkül; işlerini umursamamak, tarz-ı hareket hakkında akli kullanmamak, düşünmemek değildir. Aklın iktizâsını yaptıktan sonra aklın ermediği kısmını Allaha bırakmaktır.

Bazılarının yanlış zan ettiği gibi tevekkül, gayretsizlik, atâlet, gagesizlik değildir. Tevekkülü olmıyan adam; Allaha güvenmiyen kimse demektir. Allaha güvenmiyen Allahtan gayrısına güvenir. Başkasına güvenmekte; ya hesap yanlış çıkar veya hesap yanlış çıkmazın diye insan o kadar ihtiyatlı hareket eder ki büyük işlere atılmaz. Bütün ömrü küçücük işler içinde uğraşmakla geçer. Büyük işlere atılan, cesaretle girişen; Allaha güvenen kimselerdir. Böyleleri muazzam işler başarırlar. Tarihe mal olmuş büyük işler böyle adamların işleridir, cesur kimse mütevekkil kimse demektir. Her büyük iş cesareti, cesaret de tevekkülü, Allaha tam güveni iktizâ ettirir. İmdi tevekkül insan için zararlı değil en faydalı manevî bir kuvvettir. Uğradığı güçlüklerde cesareti kırılmayan, ye'se düşmeyen, Allahtan ümidini kesmeyerek uğraşmakta devam eden insanlar tevekkülü olanlardır. Musîbetler karşısında sabreden, sebat eden tevekküllülerdir. Her cemiyetin ihtiyacı bunlardır. Ve cemiyetin emniyet unsurları bunlardır.

(Ya Rabbi aklıma getirdiğini yaptım, getirmediğini de sana bıraktım, sana tevekkül ettim) demek doğru olur. Mesnevî-i şerîfde tevekkül hakkındaki üç beytin Türkçesi şöyledir :

«Tevekkül, enir-i müstahab ise de; tevekkül de, teşebbüs de sünnet-i seniyyedir.

Hazret-i Peygamber bir köylü Arap'a yüksek sesle: (Hakka tevekkül ile beraber devenin dizine kösteği bağla) buyurmuştur.»

ZÂHİR HAYATINDA İMÂNIN İKTİZÂLARI

İMÂN ve AMEL

MÜ'MİN

H. Ş. 673

«Mü'min; Allah indinde bazı melâikeden efdaldir.»

H. Ş. 674

«Kendisi için istediğini Din kardeşi için de istemedikçe hiç biriniz mü'min olamaz.»

H. Ş. 675

«Mü'minlerin güzel gördüğü şey Allah indinde güzeldir.»

H. Ş. 676

«Mü'min gayet sâkin ve yumuşaktır. Hattâ bu yumuşaklığından onu ahmak zan edersin.»

A M E L

H. Ş. 677

«Îmân amelsiz, amel de îmânsız makbul olmaz.»

H. Ş. 678

«Amel et [hayır işle] ya Maâz [ashabdan bir zatın ismi] ve benim şefaataime güvenme.»

H. Ş. 679

«Amel ediniz [iyi işler işleyiniz, iyilik ediniz] müyesser olacak şey; her kimsenin hilkatine göredir.»

H. Ş. 680

«Ameller niyetlere göredir. Herkesin niyeti ne ise semeresi de ancak odur.»

H. Ş. 681

«Ameli olmıyana ecir yoktur.»

H. Ş. 682

«İsteddiğiniz kadar ilim tahsil ediniz. Allah için ilmin muktezâsı ile amel edilmedikçe, ilim toplamakla me'cûr olamazsınız.»

Î M Â N v e İ S L Â M İ N S E M E R E S İ FAZÎLET ve SEMÂHET

H. Ş. 683

«Îmânın efdali fazîlet [âlicenaplık] ve semâhetdir [cömertliktir.]»

İSTİKAMET

H. Ş. 684

«Allaha îmân ettim dedikten sonra [artık] istikamet al [îmân ve İslâmdaki gayelere doğrul].»

SELÂMET, AHLÂK ve NEFSE HÂKİMİYYET

H. Ş. 685

«Her kimin ki müslümanlar, elinden ve dilinden selâmetde olur; mü'minler içinde islâmiyyeti efdal olan odur.

Mü'minlerin îmân hususunda en faziletlisi en güzel ahlâka mâlik olanıdır. Ve muhâcirlerin efdali; kendilerinin Allah tarafından men' buyurulduğu husustan dolayı hicret edenleridir. Ve cihadın efdali, insanın nefsi ile zat-ullahta olan mücâhedesidir.»

H. Ş. 686

«Müslim o zattır ki müslümanlar onun dilinden ve elinden selâmetde olurlar.»

EMNİYYET

H. Ş. 687

«Müslüman; o zattır ki müslümanlar onun dilinden ve elinden selâmetde olur. Mü'min ise; o zattır ki umûm insanlar canlarıyla kendisinden emin bulunurlar.»

H. Ş. 688

«Müslümanlar kardeştir ki; hiç birinin diğerine takvâdan gayrı bir şeyle üstünlük hakkı yoktur.»

GÜZELLİK ÖRNEĞİ OLMAK

H. Ş. 689

«Müslim müslimin ayinesidir. Onda düzeltilmesi lâzım bir nokta görürse onu ondan gidermelidir.»

İslâmın Şartları

H. Ş. 690

«İslâmiyyet; kelime-i şahâdetle oruç tutmak ve namaz kılmak ve servet sahipleri için hac ve zekât farîzesini îfâdan ibâretidir.»

H. Ş. 691

«İslâm beş şey üzerine binâ olunmuştur. Allahtan başka îlâh olmadığına ve Muhammedin Allahın Resûlü olduğuna şahâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hac etmek, rama-zan orucunu tutmak.» B. 8

İSLÂMA BÎAT ŞARTLARI

H. Ş. 692

Hazret-i Muhammed efendimiz islâma girmek isteyen putperestleri şu şartları kabule davet etti :

«Allaha hiç bir şeyi şerik etmemek, çalmamak [hırsızlık etmemek], zinâ etmemek, evlâdınızı öldürmemek, kendinizden uyduracağınız bir yalanla [kimseye] iftira etmemek; hiç bir ma'rufda [emrolunmuş olan hiç bir iyiliğin icrâsında] isyan etmemek üzere bana [Resûl-ullah] bîat ediniz. İcinizde sözünde duran olursa ecri Allahın zimmet ve inâyet ve keremindedir. Bu dediklerimden birini yapıp da ondan dolayı dünyada ukûbete [ezâyâ] uğrarsa, bu ukûbet [ezâ] ona kefâretidir [işlediği günahlara karşılıktır]. Bunlardan birini yapıp da yaptığı fiili [iş] Allah setir ederse [örterse, meydana çıkarmazsa] işi Allaha kalır, isterse onu af, dilerse ona ıkâb [ceza] eder.» B. 18

H. Ş. 693
İKRAR :

«... Sana müslümanlık üzere bîat edeceğim dedim. Şart olan şeyler meyânında (her müslümanın iyiliğini ister olmayı da) şart ettin, ben de bu şart üzerine bîat ettim [islâm oldum].» B. 53

ÎMÂN ESASLARI

H. Ş. 694

«Her kim; (Allahtan başka ibâdet olunacak hiçbir ma'bûd yoktur. Yalnız bir Allah vardır, şeriki yoktur. Muhammed de muhakkak Allahın kulu ve Resûlüdür. Ve Îsâ; [yaratıcı bir irâde ile] Meryeme ilkâ ettiği bir kelimesidir [ol kelimesi neticesidir] ve ondan bir rûhtur [Rûh-ül Kudüs'ü hâmindir]. Cennet ve cehennem hakdır) derse, o kulun ameli her ne de olsa Allah onu cennete kor.» B. 1397

İSLÂM DİNİ İLE İLK SEMERE

H. Ş. 695

«Kul hakkı müstesna olduğu halde, islâm dini [bu dine girenlerin] putperestlik devrindeki günahlarını izâle eder.»

ÎMÂN-I KÂMİL

H. Ş. 696

«Îmân-ı kâmil; kalb ile ma'rifet [bilmek], lisan ile ikrar, cevârih ve a'zâ ile amel etmektir.»

H. Ş. 697

«Îmân-ı kâmil; haramdan tama'dan müberrâdır [uzaktır].»

H. Ş. 698

«Îmân ile amel birbirini tamamlar [birbirine o kadar çok lüzumludur]. Binâenaleyh îmân amelsiz, yahut amel îmânsız bir işe yaramaz.»

H. Ş. 699

«Îmân; temenni ve arzu ile değildir. O ancak kalbde yer tutmakla ve ameli ile onu fiiliyyatda tasdik ve isbat etmektedir.»

H. Ş. 700

«Cenâb-ı Hak amelsiz îmânı ve îmânsız ameli kabul buyurmaz.»

ALLAH İÇİN SEVGİ

H. Ş. 701

«Amellerin efdali Allah için sevmek ve Allah için [buğz etmek] sevmemektir.»

H. Ş. 702

«Allah için sevmek farzdır. Allah için buğz etmek dahi farzdır.»

Î Z Â H — 61

(Düşmanımı sev) diye Allahtan emrolunduğuna göre Allah için buğz edileceklere buğz etmek emrini şöyle anlamaklığımız muvafık olur :

İnsan, kendi nâm ve hesabına arasında düşmanlık peyda olan adama bile olsun Allah için onu sevmekten vazgeçemiyecek. Zîrâ böyle bir husûmet şahsîdir. Fakat bir insan herhangi bir insanı şahsen sevmek istese bile, eğer o insana Allah buğz etmiş ise, insan onu sevmiyecek, ona Allah için buğz edecektir. Çünkü bunda âmme menfaati vardır.

İmdi :

İnsanın insanla muamelesinde hayır ve şer şahsî ve hususîdir. Fakat Allah ile insan arasındaki muamelede hayır ve şer umûmîdir, yâni hayrın veya şerrin neticesi umuma şâmdir. İşte Allah için buğz edilecek kimseler dolayısıyla, bu buğzda halka menfaat vardır.

Nitekim şimdi şu Hadîs-i şerîfde insanlara karşı muhabbet mü-kellefiyeti sarâhatle belirlemektedir.

H. Ş. 703

«Aklın [en baş] iktizâsı; Allaha îmandan sonra insanlara muhabbetdir.»

H. Ş. 704

«Nefsin için sevdiğin hayrı, insanlar için dahi seversen müslüman sayılırsın.»

H. Ş. 705

«Hiç biriniz kendiniz için arzu ettiğinizi, [insan] kardeşiniz için de arzu etmedikçe îmân etmiş olmaz.» B. 13

H. Ş. 706

«Müminin [Allaha îmân edip iktizâsına uyanın], insanlar üzerinde külfet ve zahmeti az olur.»

DÎNÎ HAYAT

İbâdet gayesi

H. Ş. 707

«Haram şeylerden sakın, kullukta tekâmül etmiş olursun.»

Î Z Â H — 62

İbâdetin gayesi ve neticesi; kötülükleri durdurmak ve iyilikleri yürütmektir. Kötülüklerin içine her türlü haksızlıklar girer ve iyiliklerin içinde de ferdî ve ictimaî her türlü insanlık haklarının emniyeti ve karşılıklı yardım ve tesanüd [dayanışma] yer alır.

İslâmın beş şartından namaz ve oruç şartları; Kur'ân-ı Kerîm'deki ta'riflerine göre kötülüklerle mâni' olmak içindir. Allahın birliğini tasdik ve ona riâyet şartı; Allahın kullarını bir gözle görmek, haklarında aynı ölçü ile müsâvî muamele etmek ve haklarına riâyet etmek içindir. Diğer iki şart ki hac ve zekâtdır. Bunlar dahi ictimaî yardımı temin eden mükellefiyyetler yâni iyiliği koruyan ve yürüten şartlardır.

Namaz kılan; Allaha teveccüh edip kulluğunu izhar etmekle Alahtan nûr alır. Bu nûr ondaki kesâfeti azaltır, fenalık işlemek meyllerini azaltır. Oruç tutan; kendini nefesine hâkimiyyet terbiyesine koymuş olarak Allahın iltifâtını ve nûrunu celbeder. Bu nûr dahi kulun fenalıklarını azaltır. Ve netice olarak Allahın birliğini tasdik; Allahın her kulunun hakkına hürmeti iktizâ ettirmekle ictimaî adâleti ve hak birliğini temin eder.

H. Ş. 708

«Cenâb-ı Hak buyurmuştur kî: Kululum bana en ziyade makbul bir ibâdeti halisen livechillah [Allah rızası için] insanlara nasihat etmesidir.»

H. Ş. 709

«İbâdetin hayırlısı zorlukla yapılmıyanıdır.»

H. Ş. 710

«Kullarımdan gazabıma en çok uğrayan şu kimselerdir ki cehennemden korktuğu ve cenneti umduğu için bana ibâdet eder.»

İ Z Â H — 63 **İ b â d e t M e f h u m u**

İbâdet Allah hakkıdır. Allaha hak tanımayan; kul hakkını nasıl tanır. Allah kendi hakkına riâyeti istemekle kullarının mukaddes haklarını da kefâleti altına almıştır. Allaha ibâdet eden, Allah hakkına riâyet ederken kul haklarına riâyet etmeği de zımnen Allaha taahhüt etmiş olur.

İbâdet; abdiyyet yâni kulluk kökünden gelme bir kelimedir. Allaha ibâdet eden, Allaha kulluk etmiş olur. Kulluk iki esasa dayanır: Hakka ta'zim, halka şefkat ve hizmet.

Cehennemden kendini korumak, cenneti kazanmak gâyesiyle ibâdet eden, Allaha ve halkına değil kendine hizmet etmiş olur. Hizmet; fedakârlığı iktizâ ettirir. İnsan; insana vermekle, yardım etmekle Allaha hizmet etmiş olur. Halka hizmet, Allaha hizmet demektir. Dünya halkı, Allahın ev halkı mesabesindedir; hepsi muhteremdir ve hepsi birbirine hizmetkâr ve faydalı olmakla, ev sahibi olan Allaha hizmet etmiş olurlar.

İbâdete duran bir adamın zihni, yüreği; Allahtan elde etmek istediği dünyalık ve âhiretlik nimetlerin listeleriyle değil, Allaha; saf, halis bir muhabbetle, kulluk sevinciyle dolu olmalıdır. Allah her kulunun duasına uyan, arzusuna göre hareket eden, kulun emrinde bir vasıta değildir. Allah kulunun sahibidir. Kullarını O hikmetle sevk ve idare eder, O işine hiç kimseyi karıştırmaz, kulun mukadderatı Allahın elindedir. Mukadderatını istediği hale koymak kulun elinde değil-

dir. Duâ; evvelâ Allahı senâ bakımından Allahın hukukuna riâyet vesîlesidir. Kul, bu senâyâ kendi ihtiyaçlarını da ilâve etmekle Allaha olan ihtiyacını izhar etmiş olur, ve Allahın merci'lik hakkına riâyet etmiş olur.

İbâdet; Allaha Allah için yapılmalıdır ve bu esnada ağzın ifadelerine yürek ve fikir; muhabbetle, tapınmak aşkı ile, huşû ile katılmalı; cümlesi bir noktada birleşmelidir. Şahsî maksatlarla edilen duâ ve kılınan namazda, rükû ve secdede bu birlik hasıl olmaz.

Akıl, fikir ve yüreğin dağınık haliyle ve sırf dil ifâdesi ile bir alışkanlık neticesi yapılan makine gibi ibâdetde mânâ yoktur. Bu haldeki insanın plâkdan farkı yoktur. İbâdet tam fikir, his tevcihî ile vuku' bulmalıdır ki Allah kuluna iltifatla nazar buyursun ve nûr gelip kalbine dolsun, vücûdu kaplasın. Destinînin ağzı çeşmenin tam ağzı hizasında bulunmadıkça destîye bir damla su girecek değildir.

İmdi :

Kul evvelâ Allaha karşı hissini hâlis kılmalı; Allahın kulunu her suretle düşündüğüne inanmalı, hiçbir şeyde Allahlığını ihmal etmeyeceğine kanâat getirmiş olmalı, Allaha tam bir güvenle güvenmiş bulunmalı. Bundan ötesi her şey kolay. (Allah kulunu güvendiğine terk eder) Hadîs-i şerîfine göre Allah böyle kulunu hiç bir zaman peşiman etmez. Peşiman olanlar Allahtan gayrı fânî bir varlığa güvenip de Allaha sarılmakta, ilticâda kusur edenlerdir.

Kul bilmelidir ki: Günlük ibâdet; namazı, namaz tesbihlerini rükû'u ve sücûdu madenî bir makine hissizliği ile yapmak değildir; his kesilerek yapmak ve her fırsattan istifade ederek mütemadiyen Allaha hitab ve müracaat etmektir. Sabahleyin uykudan kalkmak, kahvaltıya oturmak, öğle ve akşam yemeklerine oturmak, su içmek şükür için birer vesîle ve ibâdet mevzû olduğu gibi her hareketde, her işe teşebbüsde Allaha iltica etmek, ve Allah ismi ile başlamak bu esasta güzel birer vesîledir. Her güzel bir haber almakta Allaha hamd-ü senâ ve her acı bir haber aldıkta Allaha iltica ve sıyânet dilemek; günü fasılalarla ibâdetde geçirmecek ne güzel vesîlelerdir. İbâdet yalnız namaz, rükû sücûd değildir; her defa Allahı anmak, Allahdan bahsetmek, Allahı senâ etmek, Allaha kullarını yaklaştıracak güzelliklerinden bahsetmek de ibâdetdir. Allahı sessiz sedâsız düşünmek de ibâdetdir ve ibâdetin temelidir.

H. Ş. 711

«Tefekkür gibi ibâdet yoktur.»

H. Ş. 712

«Allahı görüyorsun gibi ibâdet et, eğer sen onu göremezsen de O seni görür.»

H. Ş. 713

«İhsân yâni en güzel bir hizmet; Cenâb-ı Allahı görür gibi kemâl-i edeble ibâdetde bulunmaklığıdır. Egerçi sen onu görmüyorsan muhakkaktır ki O; seni görüyor.»

H. Ş. 714

«Geceleri ibâdet ile kâim nice kimseler vardır ki, uykusuzluktan başka ellerine bir şey geçmez. Ve nice oruçlular da vardır ki açlık ve susuzluktan başka bir şey elde edemezler.»

H. Ş. 715

«Ben cihâd değerinde [hakkı korumak, haksızlığı gidermek yolundaki uğraşmak kıymetinde] bir ibâdet bulmuş değilim ki.» B. 1179

H. Ş. 716

«İbâdetin beden üzerine en ehven ve kolayını haber veriyim mi, sükûtu iltizâm etmek ve güzel ahlâka sahip olmaktır.»

H. Ş. 717

«Nikâhtan ve halkdan uzlet suretiyle ibâdet [yâni ruh-bâniyyet] nehiy buyuruldu.»

Î Z Â H — 64

R U H B Â N İ Y Y E T

Müslümanlıkta evlenmemeği ve insanlardan uzaklaşıp bir köşeye çekilmeği ibâdet saymak yoktur. Vâkıa evlilik; neticeleri itibariyle insanı meşgul eder ve belki yeter derecede huzur içinde fikri Allaha vermeğe mâni' olur. Halk içinde yaşamak da belki günah işlemek imkânlarını çoğaltır. Fakat biz dünyaya gâye olarak yalnız kendimizi

değil başkalarını da kurtarmağa geldik. Halkın içinden ayrılırsak halka hizmet edemeyiz. Evlenmeği de reddedersek babalık, analık cephemiz hissen inkişaf ve tekâmül etmez. İnsan evlât alâkasını kalbinde duymadıkça insan oğullarına karşı alâka duygusu inkişaf etmez. Vâkıa Hazret-i Âsâ aleyhisselâm evlenmemiştir, fakat o Rûh-ül Kudüs'ü hâmil idi. Allahın Zât nûru olan Rûh-ül Kudüs bir kalpte yer aldı mı o insanda tekâmül bir emri vâki' teşkil eder. O; alelâde kanunlar tesirinden yardıma ihtiyaç görmez. Sonra bu da bir hakikatdir ki Hazret-i Âsâ evlenecek kadar huzurlu bir gün görmemiştir, gündüzleri havralarda vaktini vaaz ile geçirmiş, gecelerini dağa çekilerek gizli geçirmişti ve ancak böyle bir yerde uyuyabilmişti. (Tilkilerin bile başını yashıyacak bir yeri var benim o da yok) meâlinde söylediği söz İncil-i şerîfde kayıtlıdır. Demek ki Hazret-i Âsâ bu kadar tehlike ve endişe içinde yaşamağa mecbur olmuştur. Bu şartlar içinde yaşayan insan nasıl evlenir, ve evde nasıl oturabilir.

H. Ş. 718

«Daire-i islâmiyyetde [Allaha teslimiyyet ve şartları içinde] hayat geçirerek ihtiyarlıyan bir genç; kıyamet günü nûrlara bürünür.»

H. Ş. 719

«Hafî [gizli] olan amel ve ibâdet; celfî [âşikâr] olandan ef-daldır [daha fazîletlidir]. Fakat iktidâyı mucib olacak ise [iyilik örneği teşkil edip, başkalarının da ona uymalarına sebep olacak ise] âlenen yapılan daha ef-daldır.»

H. Ş. 720

«İbâdetlerden gücünüz yetişebilecek ibâdeti ihtiyar edinil.» B. 935

H. Ş. 721

«Peygamber efendimize göre en sevimli namaz, az olsa bile devamlı kılınan namazdı.»

Î Z Â H — 65

Yukarıdaki iki Hadîs-i şerîfden birincisine göre :

Bir kimse; gücünün yettiği ibâdeti yapmalıdır. Yâni gücünün

yetmediği ibâdete bakarak me'yus olmamalı, ibâdeti terk etmemelidir. En mühim şey ibâdetsizliktir. İbâdetsizlik nûrsuzluktur. Nûrsuz insan; nefsinin kesâfetine terk edilmiş, nefsiyle mücadeleye takati, yardımı olmıyan kimse demektir. Böylelerinden fenalıklar beklenir, çok iyilikler beklenmez; zîrâ iyilik nefse hâkimiyyet ile fedakârlık yapabilmek işidir. İyiliğe sevk eden ve nefsin mûmânaâtına galebe eden, nefis esâretine yer vermiyen, Allahın nûrudur. İmdi nûrsuzluktan yalnız ferd değil cemiyet de ziyandadır.

Kolaylık esasında Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor :

(65-Talâk-5(7)) :

«Allah bir kimseyi ancak ona verdiği [takat, imkân] kadarıyla mükellef kılar.»

[Yâni Allah bir insana ne derece takat vermişse onun karşılığı kadarını ister.]

Diğeri :

(2 - Bakara - 185) :

«Allah size kolaylık mûrad edip güçlük istemez.»

Diğeri :

(2 - Bakara - 286) :

«Allah hiçbir nefse, takati olmıyan şeyi teklif etmez.»

Diğeri :

(4 - Nisâ - 27(28)) :

«Allah üzerinizden yükü hafifletmek ister. İnsan zayıf mahlûktur.»

Diğeri :

(94 - İnşirah - 5) :

«Muhakkak güçlük ile beraber kolaylık vardır [her şeyde oduğu gibi ibâdetde de kolaylık vardır].»

Hadîs-i şerîfin ikincisine göre :

Az olsa bile devamlı namaz kılmak lâzımdır. Namazın azlığı çokluğu şöyle mülâhaza edilebilir.

1) Peygamber efendimizin kıldıkları namazlar [farzdan ma'da

Peygamber efendimizin kılmayı îtiyad ettiği namazlar ve gece ibâdet ve namazları]

2) Beş vaktin farzları ve sünnetleri

3) Beş vaktin yalnız farzları

4) Öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı birleştirilerek günde üç vakit namazın farzları

[Peygamber efendimizin de bazen böyle yaptıkları olmuştur. Ve zaten Kur'ân-ı Kerîm'de yalnız üç vakit namaz vardır, beş vaktin mi'râcda emrolunduğu Hadîs-i şerîfde fi'den naklen rivâyet olunmuştur.]

5) Seferî namaz [kısa namaz, Kur'ân-ı Kerîm'e göre]

Ve seferde korku içinde [yürüyerek ve hayvan üzerinde kılınan) namaz, bu kadar sâde ve kolay namazı da Kur'ân-ı Kerîm öğretiyor.

DİKKAT EDİLECEK MÜHİM NOKTA :

Namazın her vaktini, öteki namazın vakti girmeden kılmak şarttır. Zîrâ Kur'ân-ı Kerîm'in sarâhatine göre namaz farzı; vakti içinde kılınmakla edâ edilir. Vakti gecikmiş namaz; esas vasfını kaybeder. Onun farz yerine, yâni vaktinde kılınmış gibi kabulü, Allahın inâyetine kalır.

**

Müsevîlikte de namaz üç vakittir.

Cenâb-ı Hak müslümanlar için dahi tâkati az olanların [ibâdet olarak] yalnız sabah ve akşam günde iki defâ Allah rızası için Allaha yürekten münâcât ve Allahı senâ ve Allaha duâ edenlerin ibâdetlerini [günlük ibâdet yerinde] kabul buyurmuştur. Demek ki tâkati [gücü] onların da o kadara yetiyormuş, buna dair iki âyet-i kerîme dercediyorum.

Kur'ân-ı Kerîm'den :

(18 - Kehf - 27(28)) :

«Yalnız Rablarının rızasını isteyerek akşam ve sabah duâ edenlerle nefsinin sabırlı tut; ve dünya hayatının ziynetini isteyerek onlardan gözünü diğer tarafa çevirme.»

Diğeri :

(6 - En'âm - 52) :

«Allahın rızasını isteyerek sabah ve akşam Rablarına duâ edenleri meclisinden tard etme. Onların hesaplarından sana [dokunur] bir şey olmadığı gibi, senin hesabından da onlara

bir şey yoktur, eğer onları tard edersen sen zâlimlerden olursun.»

ABDEST MES'ELESİ :

Namazın kolaylıklarının bilinmemesi birçok müslümanları namazsız bırakıp ziyan olmalarına sebep olduğu gibi, abdest kolaylıklarının da bilinmemesi aynı neticeyi vermiştir.

Yâni bütün bu mahrumiyetlere, Allahtan ibâdetden uzak kalmalara; herkesin gücünün yettiği kadarını yapması müsaadesinin dinde mevcûdiyyetinden çok insanların bilgisizliği sebep olmuştur.

Halbuki Peygamber efendimiz bile bazen muhtasar abdest almışlardır. Buhârî-i şerîfde buna dair hadisler vardır, sonra Kur'ân-ı Kerîm'deki yıkamak emri yalnız ele ve yüze aittir. Baş ile ayak hakkında yıkamak değil silmek kelimesi vardır. Sünnî ulemâ onu da yıkamak ile mânâlandırmışlar amma öyle devirler gelmiş ki her yerde ayak çıkarmak yıkamak kolay olmadığından bilhassa bu kısım; abdesti ve dolayısıyla namazı ve ibâdeti ihmal ettirmiştir.

Mûsevî şeriatinde abdest pek kolaydır. Bir mûsevî sabahleyin abdest alırken elini yüzünü ayağını yıkar, bu abdest o güne temeldir. Sonra aynı günde abdesti bozuldukça tazelerken mecburî olarak yalnız elini yıkar ve ihtiyarî olarak [lüzum görürse] yüzünü de yıkar.

Şi'îler dahi Kur'ân-ı Kerîm'deki silme (mesih) kelimesini aynen esas tuttıkları gibi namaz vakitlerinde de Kur'ân'daki üç vakti esas tutmuşlardır. Fazlasını kılanlara ne âlâ, fakat gücü yetmeyenler hiç olmazsa günlük farzı edâ etmiş olmak için üç vakit kılıyorlar.

Müslümanlar, Allahın kolaylık murâdını öğrenseler; işler yoluna girecek ve îmandan nasibi olanlar seve seve, şükrede ede abdestlerini kolayca alıp namazlarını kolayca kılacaklar.

Bu izahda İbâd-ullahın dikkatini bu esaslara çekmekle iktifâ ediyorum ve netice olarak diyorum ki :

Allah ki suyun bulunmadığı yerde ibâdet geri bırakılmasın diye teyemmüme müsaade etmiştir [yâni toprağı el ve yüze sürmekle dahi abdest almak imkânını temin etmiştir]. Allahın hem ibâdete verdiği ehemmiyyet ve hem de onu âzami derece kolaylaştırmakdaki murâdı bu kadar sarîh ve belirli iken, kolaylık yollarını düşünmeyip ibâdeti terk etmekle mes'eleyi halletmek çok acıklıdır. Öyleleri hayatın iç huzurundan, zevkinden mahrumdur, her zaman alacaklısının önünde borçlu suçlu ne ise onlar da öyledir. İçleri rahatsız ve safâsızdır, her hareketde Allaha sarılıp kuvvet alacak yerde her vakit Allahı unutmaya alışmışlar, dolayısıyla de kuvvetsiz kalırlar. Bütün ümidleri; ken-

di temelsiz zavallı güçlerine, varlıklarına bağlı kalır. Bu ne kadar yetimlik ve zavallılıktır.

İmdi :

Tek çıkar yol, yolsuzluktan, ibâdetsizlikten ve netice itibariyle ziyan olmaktan kurtuluş yolu; Allahın istediği kolaylıkları açıklamakla herkesin önüne açılır.

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'de :

Dinde güçlük yoktur,

Allah kolaylığımızı ister, güçlüğüne istemez buyuruyor.

Peygamber efendimiz de :

Bir Hadîs-i şerîfnde şöyle emir buyuruyor :

«Bildiginizi öğretiniz, kolaylaştırınız güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz nefret ettirmeyiniz» buyuruyor.

Ve :

Yemen'i idareye me'mûr ettiği (Ebû Mûsâ) ile (Maâz bin Cebel) e verdiği talimatda şu esaslar yer alıyor :

«Halka kolaylık gösteriniz, zora koşmayınız ve müjdeleyiniz ve nefret ettirmeyiniz.» **B. 1638**

İslâmın Şartlarından

ŞAHÂDET KELİMESİ

Îmân ve islâmın temeli; Allahın birliğine şahâdet ve Hazret-i Muhammedin Allahın kulu ve Resûlü olduğunu tasdikdir.

H. Ş. 722

«Her kim Cenâb-ı Hakkın birliğine şahâdet ederse cennete girer.»

H. Ş. 723

«Her kim ki Cenâb-ı Hakkın birliğini ve Hazret-i Muhammedin Allahın Resûlü olduğunu tam bir hulûs ile tasdik ederse onun üzerine ebediyen azâb haram olur.»

H. Ş. 724

«Bir kimse kalb hulûsu ile kelime-i tevhîdi söylerse cennete dahil olur.»

H. Ş. 725

«Benim ve benden evvelki peygamberlerin söylediklerinin en efdali (Lâ ilâhe illallah) kelime-i tayyibesidir.»

H. Ş. 726

«(Lâ ilâhe illallah) deyip de kalbinde bir arpa ağırlığınca hayır bulunan kimse cehennemden çıkacaktır.» B. 41

Î Z Â H — 66

Cennete girmek için bir kelîme-i şahâdetin kifâyeti mes'alesi; Allahın hudutsuz cömerdliğini düşünen müslümanları hayrete düşürmez, fakat tâbi' oldukları hükümlerin mahiyetini derin düşünen müslümanları ve bâhusus hükümleri daha sıkı olan Hıristiyanları ve Müsevîleri şaşırtacak derecede hayrete düşürebilir; zîrâ bir taraftan insanlara amel bahsinde birçok mükellefiyetler ve mes'ûliyyetler yüklenmiş iken ve beşeriyet icabı işlenen günahların kefareti olarak, envai hayır ve hasenat taleb buyurulmuş iken bir kelime-i şahâdetle bunların hepsinden kurtulmuş olmak fevkalâde bir şeydir. Fakat şahsî kanaatim şudur ki: Bu mes'ele: Kelime-i şahâdetin telâffuzundan ibâret sathî bir şey değildir, hakikat şöyle olsa gerektir :

Kelime-i şahâdetin asıl kıymeti lafzında değil, dalâlet ettiği mânâlarda ve o mânâların insandan istediklerindedir ki bunu terazinin bir gözüne ve diğer şer'î mükellefiyetleri ve mes'ûliyyetleri öbür gözüne koyarsak birincisi daha ağır bile gelir.

Evet, Allahın birliğini tasdik; islâmın baş şartıdır, fakat her şartın şartları olduğu gibi, bunun şartları da vardır [bu şartların şartlarına ait mufassal izahat, Dernek neşriyyâtının bir evvelkisi olan «İslâmın Şartlarının Şartları» kitabında vardır]. Bu ilk şartın şartları şunlardır :

Hepimizin Allahı bir olduğuna binâen; her Allah kulunu bir gözle görmek, hepsinin hakkına hürmet etmek, farklı muamele etmemek, kendimiz için istediğimiz iyiliği hepsi için istemek, kendimizi korumak istediğimiz zararlardan hepsinin korunmasını istemek, hiç birine herherhan bir ayrılık [Din, mezhep, ırk, memleket ayrılığı] vesilesiyle farklı muamele etmemek, kendimizi kendilerinin kardeşliğinden ayırmamak, hepimizin bir Allahın ruhunu taşıdığımızı ve Allahın aziz şeyleri olduğumuzu bilmek, kabul etmek ve iktizâsına her zaman uymak. İşte :

Görülüyor ki bu birliğin iktizâsı hem manevî hem zâhirî olmak üzere iki katlı mükellefiyyetler tahmil etmektedir, halbuki şeriat mükellefiyyetlerinde bu mükellefiyyetler yalnız zâhirîdir.

Şeriate göre, insana fenalık yapılmıyacak ve elden gelen iyilik esirgenmeyecektir. Birlik hakikatine göre ise bu; birlik duygusu ile, kardeşlik hissi ile, muhabbetle, şefkatle, merhametle yapılacaktır. Bu esaslardaki amelleri yüreğin uygun hisleri, fikrin uygun ictihadları da destekliyecek.

N A M A Z

H. Ş. 727

«Her kim Allaha ve onun Resûlüne îmân eder de, namaz kılar ve ramazanda oruç tutarsa onu cennete koymak Allah üzerine hak olur.» B. 1179

NAMAZ VAKTİ

H. Ş. 728

«Namaz [vakti] sana nerede erişirse namazı orada kıl, çünkü fazîletli namaz; vakti içinde kılınanıdır.» B. 1382

DEVAMLILIK

H. Ş. 729

«En sevimli namaz, az bile olsa devamlı kılınan namazdır.» B. 935

[Namaz vesîlesi ile lüzumlu izâhat 65 numaralı izâhta yer aldı.]

KOLAYLAŞTIRMAK

H. Ş. 730

«Ey insanlar siz de tenfir [bıktırmak, usandırmak, kaçırma] tabiatı vardır. Halka namaz kıldırın olursa hafif tutsun,

çünkü [cemaatin] içinde hastası var, zayıfı var, iş güç sahibi olanı var.» B. 79

H. Ş. 731

«Elinizden gelecek şeyleri yapınız.» B. 40

H. Ş. 732

«Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.» B. 865

H. Ş. 733

«Peygamber efendimiz ashâbına hitâben: (Siz güçlük değil kolaylık göstermek üzere gönderilmişsinizdir) buyurmuşlardır.»

H. Ş. 734

«Ashâb-ı kirâmdan biri atının dizginini elinde tutarak namaza durmuş, hayvan gerileyerek o zatı birlikte geriye çekmiş, bunu gören yabancı bir kimse; bu suretle namaz kılmasından dolayı namaz kılanı muahaze ve inkisar edince, müşârünileyh [Erzak ibn-i Kays] cevabında: (Resûl-ullahın namazda ve sair hususlarda kolaylık gösterdiğine şâhit olduğunu) söylemiş ve (eğer bu hayvanı tutmazsam o kaçır, ben yaya kalırım) demiştir.» B. 611

H. Ş. 735

«Peygamber efendimiz ikindilerden sonra daima iki rek'at namaz kılar, fakat ümmetine ağır gelir korkusuyla bunu mes-cidde kılmazlardı. Ümmetinden hafifletilmesini mücip olacak şeyleri severdi.» B. 350

H. Ş. 736

«Hayz halinde iken geçen namazların kazâsı lâzım gelmiyeceği hakkında.» B. 215

NAMAZDA OKUNACAK OLAN

H. Ş. 737

«Fâtiha-tül kitabı [namazda] okumayanın hiç namazı yok buyurdıkları hakkında.» B. 422

H. Ş. 738

«Peygamber efendimizin öğle ve ikinci namazlarının ilk iki rek'atlarında fâtiha-i şerîfe ile birer [zamm-ı] sûre okudukları hakkında.» B. 424

H. Ş. 739

«Namazda fâtiha-i şerîfeden başka bir şey okunmasa da hi kifâyet edeceği, biraz daha [âyetler] ilâve edilirse daha hayırlı olacağı hakkında rivâyet.» B. 430

H. Ş. 740

«Peygamber efendimizin öğle namazının ilk rek'atında fâtiha-i şerîfe ile birer sûre; son iki rek'atda da yalnız fâtiha-i şerîfe okudukları hakkında.» B. 434

SEHİV SECDESİ :

H. Ş. 741

«Peygamber efendimiz; bir namazda ikinci rek'atdan sonra oturmadan üçüncü rek'ata kalkmışlar; fakat namazın sonunda [yâni namazı bitirdikten sonra] oturduğu yerden tekbîr alıp selâm vermeden [sehiv için] iki kerre secde etmiş ve sonra selâm vermişlerdir.» B. 458

H. Ş. 742

«Bir kerre Peygamber efendimiz öğle namazını beş rek at olarak kılmışlar, ashab i'kaz etmişler. Peygamber efendimiz selâm vermiş iken (sehiv secdesi) olarak iki defa secdeye varmışlardır.» B. 615

GÖNÜL İSTEĞİ — NİYYETLER

H. Ş. 743

«Peygamber efendimizin öğleden [öğlenin farzından] evvel dört [rek'at], sabahdan [sabahın farzından] evvel de iki rek'at [tatavvu' — gönüllü] namaz kılmağı terk etmediğı rivâyet edilmiştir.» B. 602

VAKTİ BİRLEŞEBİLEN NAMAZLAR

H. Ş. 744

«(Vedâ haccında Arafat hutbesinden sonra) kamet getirilerek Resûl-ullah iptidâ öğle namazını kıldı sonra tekrar kamet getirilerek ikinci namazını kıldı ve bu iki namaz arasında nâfile namaz kılmadı. [Yine o gün]

Güneşin kurs'u tamamiyle kaybolduktan sonra yola çıkıp Müzdelfe'ye geldikten sonra burada da Resûl-ullah efendimiz akşam ile yatsı namazını bir ezan ve iki kamet ile arka arkaya kıldı, bu iki namazın arasında nâfile namaz kılmadı.»

H. Ş. 745

«Peygamber efendimiz yürüyüş üzere [yolcu] bulunduğu vakitte, (öğle ile ikinci) namazını, (akşam ile yatsıyı) cem' buyurdu.» B. 571

H. Ş. 746

«Peygamber efendimizin yolculukta nâfile namazı kıldığı görülmediğı hakkında Abdullah ibn-i Ömer hazretlerinin beyânatı.» B. 569

SEFERÎ NAMAZ

H. Ş. 747

«Düşman karşısında [bir kısmı silâhla düşmana karşı durarak] münâvebe ile ve cemaatle kılınan ikişer rek'at vakit farzlarının tarz-ı îfâsı hakkında.» B. 1594

KORKULU SAHADA NAMAZ :

(Düşman karşısında veya civarında) korkulu sahada kılınan namazlar hâlin iktizâsına göre dokuz türlü tatbik edilmiştir. Bunlara ait tafsilât [Tecrîd tercemesi - cilt 3 - sıra numarası 510'da yazılıdır]

B.1597

H. Ş. 748

«Bir sefer esnasında Peygamber efendimizin yüzü şark cihetine müteveccih olarak [devesinin gittiği istikamet olduğu zannolunabilir] devesi üstünde nâfile namaz kıldığı görüldüğü hakkında.» B. 1597

MESCİD

H. Ş. 749

«İmam ve müezzin için hâsıl olan ecir, cemaatin umûmu-na verilen ecrin bir mislidir.»

H. Ş. 750

«Namazdan başka bir kasdi olmaksızın mescide [abdestli] gittiği zaman [insan] tâ mescide girinceye kadar hiç bir adım atmaz ki, Allah o adımından dolayı onu bir derece yükseltmesin ve bir günahını eksiltmesin; mescide girince de mescid onu alıkoydukça hep namazda [imiş gibi sevâba nâil] olur.»

H. Ş. 751

«Kadınlarınız sizden geceleyin mescide izin istediklerinde kendilerine izin veriniz» diye emir buyurdıkları. B. 477

H. Ş. 752

«Cennet bahçeleri mescidlerdir.»

H. Ş. 753

«Allah rızâsı için bir mescid bina edene, Allah cennetde bir ev yapar.»

212

H. Ş. 754

«Cemaate gidenler için yollarının uzaklığı, mesâfesi nisbetinde büyük ecir vardır.»

H. Ş. 755

«Mescide ülfet eden Allaha ülfet etmiştir.»

H. Ş. 756

«Gece karanlığında mescidlere gidenleri kıyamet günü tam nûr ile müjdeleyiniz.»

H. Ş. 757

«Namaz vaktini bekliyen; o namazı kılincaya kadar namazdadır.»

H. Ş. 758

«Mescidde oturup namaza muntazır olan kimse bilfiil namazda bulunmuş gibidir.»

H. Ş. 759

«Siz namaza [namaz vaktine] muntazır oldukça namaz içinde [gibi]siniz.»

H. Ş. 760

«Bir kul mescidde namaza muntazır olduğu müddetçe hep namazdadır. Meğer ki kendisinden hades vâki' ola.» B. 137

EV VE NAMAZ :

H. Ş. 761

«Namazınızın bir kısmını evlerinizde kılınız [evlerinizi rûhanî hayatıyetsiz] kabirlere çevirmeyiniz.» B. 273

MESCİD BEREKETİNE :

H. Ş. 762

«Bir kimse mescide girdiği vakitte oturmadan [Allah rızası için] iki rek'at namaz kılsın.» B. 277

KAZÂ NAMAZI

H. Ş. 763

«Bir kerre yolda vaktinde kılamadıkları ikindi namazını akşamdan sonra, evvelâ ikindiye, sonra akşamı kıldıkları ve beraberinde olanlara kıldırıkları hakkında.» B. 253

H. Ş. 764

«Peygamber efendimizin kılamadığı öğlenin son iki rek'at sünnetini, ikindiye müteakip kazâen eda ettikleri hakkında.»

B. 616

H. Ş. 765

«Her kim bir namazı unutursa hatırladığında kılsın. Onun bundan başka kefâreti yoktur.»

İSTİHÂRE İÇİN

H. Ş. 766

«İstihâre tavsiyesi ve istihâre yapılacağı vakit iki rek'at namaz kılınması hakkında.» B. 598

TEKBÎR :

H. Ş. 767

«Peygamber efendimizin namazda her kalkıp her eğildikçe (Allah-ü ekber) dedikleri hakkında.» B. 438

SECDE YERİNDE SECDE :

H. Ş. 768

«Peygamber efendimizin namazda okuduğu sûre-i şerîfe de secde yerine gelince secde ettikleri hakkında.» B. 428

H. Ş. 769

BİR VAK'A HUDÛSUNDA :

«Namazda iken her kim bir şey ârız olduğunu [vukûat ol-

214

duğunu] görürse, tesbih etsin [yâni sesle tesbih ederek başkalarının dikkatini çeksin].»

H. Ş. 770

«Ben namaza uzatmak niyyeti ile dururum da, bir çocuğun ağladığını duyunca anasına meşakkat getirmiyeyim diye namazı kısa keserim.»

CÂİZ OLMİYAN VAKİTLER

H. Ş. 771

«Namaz için, güneşin ne tulû, ne gurûb zamanlarının münasip olmayacağı hakkında.» B. 347

H. Ş. 772

«İkinci namazından sonra güneş batıncaya kadar ve sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar namaz kılınmaz.»

[Zîrâ bu zamanlar güneşe tapan putperestlerin güneşe tapma zamanları idi.]

VİTİR — SECDE

H. Ş. 773

«Yatsı namazını, vitir ile Peygamber efendimizin onbir rek'at olarak kıldıkları ve bu namazın içinde, hiç başlarını kaldırmadan elli âyet okunacak kadar secdede kaldıkları.» B. 526

Î Z Â H — 67

SECDENİN UZAMASI

Secde için Kur'ân-ı Kerim'de Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: (Secde et ki Allaha yaklaşasın).

İşte secde; hayatta ma'nevî gâyenin en başta gelenini temin eden bir vasıtaadır. Yüreği îmânlı bir insanın secdede duyduğu hazzı, gururu tadı başka bir yerde duymasına imkân yoktur. Zaten secdeden başka bir hareketde bu kadar büyük gâye yok ki versin.

Cenâb-ı Hakka sormuşlar: (Yâ Rab, kulların sana nasıl yaklaşılabilir?) Cenâb-ı Hak cevaben: (Bende olmiyan sıfatlarla) buyurmuş. Yâni tevâzu'la! İşte secde, ibâdetin en tevâzu'la yapılan en mahviyyetli hareketidir. Su gibi yere dökülmedikçe Allaha güzel bir vaziyet alınmış olmaz. Kendim de uzun zaman secdede kalmağa özenirim, zîrâ en büyük rûhanî huzur ve rahatı burada duyuyorum ve özenenleri tanırım, bu secdede geçen anların tadını alan; secdeden başını ayırmak istemez. Ne yazık ki namaz rek'atları arasında geçen secdelerimizde imama uyduğumuz zamanda imamın durduğundan fazla duramıyoruz. Gözümüz, gönlümüz secdede, başımızı zorla ayırıyoruz; çok secde edenlerin alnında secde izi belirir, alın ortasında geniş bir nişâne hâsıl olur. Cenâb-ı Hak bu nişaneyi Kur'ân-ı Kerîm'de över, secde izi taşıyan yüzleri Allahın karartıdan, zillet tozu kaplamaktan muhafaza buyuracağını umarız.

Günlük duâlarımdaya yüreğim ağzım birleşerek ettiğim esas niyazlarımdan biri de: (Yâ Rabbî alnımı secdenden ayırma)dır.

H. Ş. 774

«Çocuklarınıza yedi yaşına gelince namazı öğretiniz.»

H. Ş. 775

«Bir adam neş'e içinde namaz kılsın; gevşeklik ve dağınıklık zamanında otursun.»

H. Ş. 776

«Her şeyin bir alâmeti vardır, îmânın alâmeti de namazdır.»

H. Ş. 777

«Bir kimsenin kıldığı namaz kendisini menhiyyâtdan men'etmezse o kimse için namaz; Cenâb-ı Hakkın rahmetinden uzaklaştırmaktan başka bir fâide vermez.»

H. Ş. 778

«Sâlihın iki rek'at namazı, karışığın bin rek'at namazından efdaldir.»

KUNÛT DUÂSÎ

H. Ş. 779

«Peygamber efendimizin namazda kunût duâsı okumak âdetleri olduğu ve bu duâyı; müşriklerin ahdi bozmaları ve (Kurra' denilen) yetmiş müslüman [Din adamını] öldürmeleri sebebiyle ettikleri zan olduğu hakkında.» B. 531

Î Z Â H — 68

Kunût duâsının ehemmiyetine herkesin dikkatini çekmek isterim, kendim bu duayı yalnız namaza [vitir namazına] hasretmiş değilim. Bunun ehemmiyetini ihâta ettikten, tâ ruhumda duyduktan sonra bütün gün her duâ vesîlesi zuhurunda kunût duâsı okurum, ve bunu büyük ganimet bilirim. Kunût duâsının Türkçesini okuyucularım da üzerinde düşünceye varsınlar diye buraya geçiriyorum.

DUÂNIN TERCÜMESİ :

Allahım, ancak senden yardım dileriz ve senden af ve mağfiret dileriz ve senden hidâyet dileriz. Ve sana îmân ederiz ve günahlarımızdan sana tövbe eyleriz. Ve sana tevekkül eyleriz, ve seni hayır ile senâ ederiz. Hep sana şükrederiz.

Allahım, ancak sana ibâdet ve kulluk ederiz ve ancak sana namaz kılar [sesleniriz] ve secde ederiz ve sana koşar sığınırız [ilticâ ederiz] rahmetini dileriz. Azâbından korkarız. Azâbın seni inkâr eden kâfirleredir.

CEMÂAT

H. Ş. 780

«İçinizde bazı kimselerde cemâati tenfir [bıktırmak, nefret ettirmek tabiatı] vardır. Herhanginiz namaz kıldırarak olursa hafif tutsun, çünkü [cemâatin] zayıf olanı var, yaşlı olanı, iş güç sahibi olanı var.» B. 405

H. Ş. 781

«Namaz saflarınızı doğrultunuz [hizâsı düzgün olsun] ve sımsıkı birbirinize yapışınız. Zîrâ ben sizi arkamdan görüyorum.» B. 410

H. Ş. 782

«[İmam] rükûa vardığı zaman rükû'a varınız [hürmetle eğiliniz]. [İmam başını] kaldırdığı vakit siz [başınızı] kaldırınız, [imam] semie Âîtah-u limen hamide [yâni Allah; kendine hamd edenin hamdini işitdi] dediği vakit, [siz] Rabbena lekel hamd [yâni Rabbımız hamd sanadır] deyiniz. [İmam] namazda oturduğu vakit [siz de hep] namazda oturunuz.» B. 398

H. Ş. 783

«Namazın [cemâate] yetiştiğiniz kadarını [imam ile beraber] kılarırsınız, geçirdiğiniz [kısmı da sonra kendi kendinize] tamamlarsınız.» B. 374

H. Ş. 784

Rivâyet edeni Hazret-i Ebû Hüreyre :

«Peygamber efendimiz şöyle buyurmuşlar: İmam fâtiha-i şerîfeden sonra Âmîn deyince siz de âmîn deyin ve [son fıkrâ olarak] Peygamber efendimizin de âmîn dediklerini söylüyorlar.» B. 435

H. Ş. 785

«Peygamber efendimiz; bir namaz kıldı mı yüzünü cemâate doğru döndürdü.» B. 468

H. Ş. 786

«Cemâatle namaz kılmak yalnız olarak kılmaktan yirmi beş derece efdaldır.»

H. Ş. 787

«Kadının yalnız başına namaz kılması cemâat içinde kılmasından yirmi beş derece efdaldır.»

Î Z Â H — 69

Cemaatle namaz şu bakımdan çok faydalıdır: Cemiyet hayatında işbirliği yapmak mecburiyetinde bulunan insanlar namaz vesîlesi ile sık sık buluşmak, konuşmak, müşterek işleri müzakere etmek, karar almak imkânını kolayca bulurlar. Birisini arayan kimse-nin, aradığını namaz vaktinde bulmak imkânı vardır.

Cemaatle namazda cemaatin büyüklüğü nisbetinde birçok insan kalbi Allaha teveccüh etmiş bulunur; ve o nisbette Allahtan nûr, feyiz gelmesine sebep olur; cemaat büyük bir rûhaniyyet içinde rûhen yıkanır, safâ bulur.

Cemaat içinde Allahın çok sevgili kulları bulunmuş olabilir, onların namazı ve onların duâsı hürmetine, birçok günahkârların namazını ve duâsını da Allahın kabul etmesi umulur. Bütün bunlara rağmen cemâatle namazın bir mahzuru vardır ki o da, herkes imama tâbî bulunduğu-ndan hareket istiklâlinden mahrumdur. Meselâ, imam secdede ne kadar kalacaksa —ki onun zamanı da pek kısa ve muayyendir— ondan fazla kalmaz. Halbuki; insanın rûhu secdeden ayrılmak istemeyince, bundan istifade ederek uzun uzun secdede kalmak çok faydalıdır. İşte cemâatle namazda buna imkân yoktur.

Müslümanlıkta kadın; erkek gibi her türlü insanlık haklarına sahiptir, ticaret edebilir, iş sahalarında işçilik edebilir. Amme hizmetinde hizmet alabilir. Cemiyetin işbirliğinde o da rey sahibidir. Ve malını istediği gibi idare ve ona müstakillen tasarruf edebilir. Fakat hayatta bir iş bölümü var. Bu iş bölümünde erkeğin hayat sahası umumiyetle evinin dışı; kadınınki ise evinin içidir. İmdi erkeğe cemaatle namaz ne kadar elverişli ise kadına o kadar elverişsizdir. Çünkü kadının evdeki işi geri kalır, noksan kalır; kadın tedricen evini ihmale alışır. Ve kadınlığını kaybeder.

CUMA NAMAZI

H. Ş. 788

«Bir özre müstenid olmayarak bir cuma namazını terk eden kimse bir altun sadaka versin, bir altun bulamazsa yarım altun versin.»

Î Z Â H — 70

Cuma namazları; ferdin kendini alâkadar eden günlük hayata ait faydalı bilgileri edinmek vesîlesidir. Bunu bildiren; hatibdir. Hutbe bu maksatla te'sis olunmuştur. Ve Cuma namazının temeli hutbedir. Hatib hutbe okurken ne namaz kılınır, ne duâ edilir, ne bir şey konuşulur. Yalnız ve yalnız hutbeye kulak verilip dinlenir. Hatiblik; cemiyet reisinin vazifesidir. Zîrâ günün ictimâî, iktisadî, ticarî, siyasî durumuna ve iktizâlarına en çok vâkıf, bilgisi olan bu makamdaki müslümandır. İmdi birden fazla câmilerdeki hutbeyi, cemiyetin reisi tarafından ve onun talimatı dahilinde vekâleten çok ehliyyetli başkaları okur. Binâenaleyh hutbe her hatibin dirâyetine, arzusuna göre söyliyeceği sözler değil; memleketin bir haftalık hayat icmâlidir. Her ihtiyaca cevap vermek ve her hususta bilgi vererek faydalı olmak dahi lâzımdır.

H. Ş. 789

«[Gerek cuma namazında veya gayride] cemâatden birini kaldırıp yerine oturmaklığın memnûiyyeti hakkında.» B. 476

HUTBE — VA'Z

H. Ş. 790

«Peygamber efendimiz; bir bayram namazı hutbe îrâd ettikten sonra kadınların tarafına gelip onlara vaızda bulunmuşlar ve sadaka vermelerini tavsiye buyurmuşlar, bunun üzerine kadınların herbiri üzerlerinde ziynet halkalarını [yüzük, bilezik gibi kıymetli şeylerini] Hazret-i Bilâlin eteğine atmağa başlamışlar.» B. 476

H. Ş. 791

«Hutbe esnasında hiç konuşulmaması hakkında.» B. 506

H. Ş. 792

«Cuma günü hatib hutbe okurken lâkırdı söyliyen; kitapları yüklenmiş merkep gibidir. Cemâatden ona (sus) diyenin de cum'ası hebâya gider.»

SECDE

H. Ş. 793

«Peygamber efendimiz; alın, burun, iki eller ve dizler ve ayak uçları üzere yedi kemik üzerinde secde etmekle emrolduklarını bildirmişlerdir. Ve namaz kılariken durumu bozulmasın yahut tozlanmasın diye saç ve elbiseyi toplamaktan da nehiy olundum [men olundum] buyurmuşlardır.» B. 451

H. Ş. 794

«Secdede kolun yayılmasını men buyurmuşlardır.» B. 453
SEHİV [YANLIŞLIK] SECDESİ

H. Ş. 795

«Namazda bir eksiklik yaptığında Peygamber efendimiz (oturum) halinde kibleye teveccüh eder. İki secde ettikten sonra selâm verirdi, buyurdular ki: (Sizin gibi bir beşerim. Siz unuttuğunuz gibi unuturum. Unuttuğum zaman bana hatırlatınız. İçinizden biri namazda şüphe edecek olursa, sevâbı araştırıp namazını tamamlasın. Sonra selâm verip ondan sonra da iki kerre secde etsin.» B. 260

TEKBİR — RÜKÛ' — SECDE

H. Ş. 796

«[Peygamber efendimiz] tekbir aldığında [yâni Allah-ü ekber dediklerinde] ellerini omuzları hizâsına getirir. Rükû'a vardığında elleriyle dizlerini tutardı. Sonra belini [kamburlaştırmadan] bükerek, Başını kaldırdığında omurga kemiklerinden herbiri yerli yerine gelinceye kadar doğrulurdu.

Secde ettiğinde kollarını yere yaymaksızın ve birbirine yanaştırmaksızın [yere] koyup ayaklarının parmaklarını kibleye karşı getirirdi. İki rek'at sonunda oturduğunda, sol ayağının üzerine oturup sağ

ayağını diker, son rek'at oturumunda sol ayağını ileri alıp ve diğerini dikip mak'adi üstüne otururdu.» **B. 457**

SELÂM

H. Ş. 797

«Peygamber efendimiz buyurdu ki: Selâm; Allahın kendisidir [Allahın ismi ve sıfatıdır]. Herhanginiz namaz kıldığınızda: (Ettehiyyât'ü lillâh vessalavât'u vettayyibât'u; esselâm'u aleyke eyyühennebiyyü ve rahmet'ullah'u ve berekât'uhu esselâm'u aleynâ ve alâ ibâdullah'il salihîn) desin. Zîrâ siz bunu dediğinizde gökte olan ve yerde olan her sâlih kula [Allahın selâmeti] râci' olmuş olur. [Sonradan da] (Eşhed-ü en lâ ilâhe illallah ve eşhed-ü enne Muhammedin abdühü ve Resûlühü) deyiniz.»

TAHİYYELER

H. Ş. 798

Sahâbe ve tâbi'in devirlerinde (hutbet'üssalât) ve (tahiyyet'üssalât) namlarıyla yâd edilen teşehhüd'ün me'al-i şerîfi :

«Tahiyyeler [tekbîr, tâzîm ve senâlar] Allaha râci ve O'na mahsustur, Salavât [şânına yakışacak hürmet ve ta'zîm ile hitab edip seslenmek] Allah içindir. Tayyibât [senâlar] da ona mahsustur. Ey Nebî, Allahın rahmeti ve berekâtı senin üzerine olsun. Bizlere ve Allahın sâlih kullarına da selâm [Allahın selâmeti] olsun.»

Tahiyyât; tahiyyenin cem'idir. Birçok güzel mânâsı vardır: 1) Selâm, 2) Bekâ, 3) Azamet, 4) Âfatdan, noksanlıktan selâmet, 5) Melekût, 6) Allahın müstahak olduğu envâ-i ta'zîm ki; bunları en câmi' olan kelime budur.

TESBİH — TAHMÎD — TEKBİR

H. Ş. 799

«Her [farz] namazdan sonra otuz üçer kerre tesbih, tah-

mîd eder; tekbîr alırsınız [yâni sübhân-Allah, Elhamd-ü lillâh, Allah-ü ekber tesbihlerini çekersiniz].» B. 466

H. Ş. 800

«Peygamber efendimiz her farz namazından sonra: (Lâ ilâhe illallah vahdehû lâ şerike leh, lehül mülk'ü ve lehül hamd-ü ve Hüve alâ külli şey'in kadîr, Allahümme lâ mâniâ lima a'teyte velâ matiye lima mene'te, velâ yenfa'u zelcedd'i minkel cedde) [derlerdi].»

[Bu son kısmın tercemesi :]

Allahım senin verdiğine mâni olabilecek hiç [kimse] yoktur. Vermediğini de verebilecek hiç yoktur. Baht ve servet sahibinin baht ve serveti; senin lütûf ve ihsânın yerine geçip de, kendisine fayda vermez.» B. 467

KIBLE — MİHRAB

H. Ş. 801

«Bir değnek dikip mihrab yapmak ve arkasında namaz kılmak câizdir.» B. 246

H. Ş. 802

«Hazret-i Ayşe'nin bir örtüsü vardı ki odasının bir tarafını örtmüştü. Peygamber efendimiz: (Şunu [örtüyü] karşımdan al üzerindeki tasvirler namazda iken hep bana görünüp duruyor) buyurdu.» B. 244

H. Ş. 803

«Peygamber efendimizin devesini kiblesine alarak namaz kıldığı vâki olduğu hakkında.» B. 271

H. Ş. 804

«Peygamber efendimiz [nâfile] namazı [seferde] devesi üstünde [devesi nereye teveccüh ederse etsin] kılar. [Fakat]

bir farz [namaza] niyyet ettiğinde ise inip kibleye dönerdi.» B. 259

NAMAZDA CÂİZ OLAN HUSUSLAR

H. Ş. 805

«Peygamber efendimizin ayaklarında nalın olduğu halde de namaz kıldıkları hakkında.» B. 252

Namaz vakitleri

Î Z Â H — 71

Namaz müslümanlıkta kaç vakittir. Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiğine göre üç vakittir. Peygamber efendimizin Mi'racdan getirdiği haberi bildiren Hadîs'e göre beş vakittir.

Hadîs'in yanlış olması hakkında şüphe câizdir, fakat Kur'ân hakkında şüphe küfürdür. Allah namazı beş vakit emir edecekti de ne hikmete mebni Kur'ân-ı Kerîm'de emir etmeyip Mi'racda emretti? İşte insanı düşündüren noktalar. İnsana beş vakit mi mülâyimdir, üç vakit mi? Elbette üç vakit mülâyimdir. Zîrâ, Allah herkesi aynı takatte yaratmamıştır. Öyle bir takatte adam vardır ki beş vakit bile az gelir, beş vakte beş vakit daha katar, fakat öylesi de vardır ki beş vakit ona güç gelir, tecrübe eder devam edemez. Kâh tamam kılar, kâh noksan, veya bazen kılar bazen kılmaz.

Namaz ihtiyarî bir vazife değildir. Hep günlüktür ve vakitleri muayyendir. İfâ etmiyen hem borçlu hem suçludur.

Türlü ünvanlar ve yüksek pâyelerle cemiyette yer almış her büyük insanın, her âlimin vazifesi; insanlara Allahı tanıtmak, Allaha ve halka karşı vazifelerimizi öğretmek ve bizi Allah yolunda yürütmektir. Bu mübârek yüksek yolun şartları; her insanın tâkatine göre mülâyim olmak mantıken lâzımdır. Zîrâ bazıları için imkânsızlık hâsıl olur, yürünmez; yoldan kalınır veya yol değiştirilir.

Kur'ân-ı Kerîm'in tarifine göre Allah, seven, acıyan bir Allah'tır. Acz içinde, zaaf içinde acınacak halde doğan, büyüyen bütün kullarına Allah, sonsuz derecede merhametlidir. Kur'ân-ı Kerîm'in bildir-

diklerine göre: Allah kullarının güçlüğünü değil kolaylığını ister. Allah kullarının yükünü hafifletmek ister, Allah kullarını tâkati derecesi kadarıyla mükellef kılar, kulun yapamayacağı şeyi Allah kula tekelif etmez.

İmdi :

Allah kullarının saadetini ister. Saadeti verecek olan kendisidir. Allah kullarını dünyada üzme ahirette yakmak için yaratmamıştır. Fakir kulun, dünyaya gelmesinde gitmesinde kendinin tesiri yoktur. Allah adına insanlara yol gösterecek olanlar dahi Allahın, kulları hakkındaki istediklerini isterlerse, kulların işlerini kolaylaştırır ve vücutları rahmet olur. İşleri de rahmete vesile olur. Beş vakit namaz herkese kolay gelmiyor ki herkes namaz kılmıyor. Kimlerin tâkati yetiyorsa onlar kılıyor. Üç vakit namaz beş vakte nisbetle büyük bir kolaylıktır. Başka hiç bir dinde beş vakit namaz ve bizim namazlarımızın mâhiyetinde namaz olduğunu işitmedim. Müsevîlerde de Hıristiyanlarda da namaz var, fakat beş vakit değil, esas üç vakit. Acaba ne hikmete mebnî Allah evvelki ümmetlere üçten fazla namaz emretmedi ve Kur'ânımızda da emretmedi de Mi'racda emretti. Namazda; gâye iyiliktir. Bu iyiliği vücûde getirecek olan namazı miktar itibariyle Allahın her ümmete aynı derecede emretmediğine dair Kur'ân-ı Kerim'de bir sarahat yoktur. O halde borç esasında üç vakti asgarî had telâkki edebiliriz. Kur'ân ile Hadîs ihtilâf ederse tercih edecek olduğumuz Kur'ândır.

Amma itiraz etmek isteyen ihtimal şöyle diyecektir: Sünnîlerin beş vakit namazı muhafaza etmeleri bu beş vaktin bir esasa dayandığının alâmetidir.

Cevabım :

Evet, bu bir hakikattir. Fakat bizim mezhebimizdekilerde daima gaye; tıpkı Peygamber efendimiz gibi ibâdet etmek olmuştur.

İşte iş burada aksıyor. Allah herkese Peygamber efendimiz derecesinde tâkat vermediği hakikatini hiç hatıra getirilmeden yalnız ibâdullah zorlanıyor, azarlanıyor. Peygamber gibi yapacaksın deniyor. Hakikatde bunu zorlamağa ne kimsenin hakkı vardır. Ne de olmayacak iş için ibâdullahın zorlanmağa liyâkati vardır.

Mîracda beş vakit namaz emrolunmuş ki, Peygamber efendimiz kılmıştır. Peygamber efendimiz kılmış ki, bugüne kadar âdet devam ediyor. Bu da bir hakikat, lâkin bu beş vakit namaz emri bütün Muhammed ümmetine şâmil olmasa gerek, çünkü herkes kılmıyor. Kılmıyor. Kılmıyacak şeyi dinin emretmemesi lâzım. Dinin her

hususta hikmete dayanması lâzım. Hikmetsiz bir tek şey'in mevcudiyeti, Din telâkkisi hakkında yanlış fikirlere insanı saptırır. Mevzuubahs olan mes'ele; î mânîsîzların niye namaz kılmadığı değil, î mânîlîların arzularına rağmen niye namaz kılamadıklarıdır. Hidâyet de, dalâlet de Allahın elindedir. Hidâyet ehli tâkati yeterse ve kendisine kolaylık gösterilirse namaza yürekten hazırdır. Dalâlet ehli hazır değildir. Zîrâ Allah ona dalâleti (inkârı, sapıklığı) nasip etmiştir. Fakat öğreticilerin daima işi güçlüğe sardırıp Dinin kolaylıklarından ibâdullahı mahrum bırakmaları neticesidir ki hidâyet ehlinin tâkatsizlerini de, dalâlet ehli zümresine katılmağa mecbur etmiştir.

Şahsî kanaatime göre, beş vakit namaz Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olduğu ilk devrinde (Putperestlik hayatında) Hicaz ahalisinin büyük bir inzibata ihtiyacından dolayı Mîrâcda emrolunmuştur. Muvakkat bir tedbir olduğu için de Kur'ân-ı Kerîm'e geçmemiştir. Beş on sene zarfında, beş vakit namaz ve otuz gün oruç gibi sıkı inzibatî tedbirlerle Hicaz ahalisi Allahın yoluna güzelce girmiş ve medenî ahlâk ve muâşeret esasında dünyaya örnek teşkil edecek bir tekâmül göstermiştir.

Hicaz Araplarının ne müthiş, ne korkunç bir durumda iken Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olduğu ve dünya kavimleri içinde kendileri kadar geri kalmış olmadığı halde beş on sene zarfında dünyanın en medenî, en ileri bir milleti haline gelmesi ve dünyaya İslâm medeniyeti diye son bir medeniyet vücûda getirmesi mes'elesinin, çok dikkate şâyan, ibret verici bir ehemmiyeti olduğu dikkati çeker. Evvelki ümmetler, Mûsevîler ve Hıristiyanlar bidâyette Irakta, Filistinde, Mısırdaki yaşamışlardı. Birer eski medeniyetleri olan sahalarda bulunmuşlardı. Hicazlılar gibi son derece görgüsüz ve iptidâî değillerdi. İşte beş vakit namaz; (Hicazlıların bidâyette gösterdikleri ihtiyaca, yâni Allahın günün beş vaktinde sık sık huzuruna çıkmak suretiyle Allahı unutmamak ve Allahtan her gün sık fasılalarla namaz vesilesiyle nûr almak ihtiyacından) ileri gelmişti, denebilir. Malûmdur ki namaz gâyesini, Kur'ân-ı Kerîm; insanları fenalıklardan alıkoyması diye târif buyuruyor.

Şimdi Mîrâcda beş vakit namazın emrolunduğunu gösteriyor diye Hadîs kitaplarında yer alan Hadîsleri göz önüne koyuyorum. Ne derece doğru olduğuna inanılır olduğunu okuyucularıma bırakıyorum, sonunda kendim de yine fikrimi Allah isterse yazacağım.

H. Ş. 806

«Üns bin Mâlik hazretleri şöyle demiştir :

Resûl-ullah efendimizin [mi'râcı kıssası hakkında] şu haberleri verdiklerini Ebû Zer söylerdi :

[Peygamber efendimiz buyurmuşlar :]

Ben Mekke'de iken evimin damı [ansızın] yarıldı (1) Cebrâil aleyhisselâm indi. Göğsümü yardıktan sonra [içini] zezem suyu ile yıkadı (2) sonra hikmet ve îmân ile [ağzına kadar] dolu altın bir leğen getirdi (3) içindekini göğsümün içine boşalttı. Ve göğsümü kapadı (4) sonra elimden tutup beni semâya doğru çıkardı, semâ-i dünyaya [yâni yeryüzüne en yakın semâya] vardığımda Cebrâil aleyhisselâm [o] semânın haznedarına, aç! dedi.

Kimdir o? (5)

Cibrîl.

Berberinde kimse var mı?

Muhammed (S.A.V.) benimle beraberdir.

Ona gelsin diye haber gönderildi mi?

Evet! dedi.

Kapı açılınca (6) semâ-ı dünyanın üstüne çıktık, bir de gördüm ki bir kimse oturmuş sağ tarafında bir takım karaltılar, sol tarafında da diğer karaltılar var.

[O kimse] sağ tarafına baktığında gülüyor, sol tarafına baktığında ağlıyor. (7)

[O zât] : Hoş geldin, safâ geldin, sâlih Nebî, hoş geldin, safâ geldin sâlih oğlum, dedi.

Cebrâile; bu kimdir? diye sordum.

Adem (S.A.V.) dir [dedi]. Sağında, solunda olan bu karaltılar da evlâtlarının ruhlarıdır. Sağında olanları cennet ehli, sol tarafında olan karaltılar da cehennem ehlidir; sağına bakınca güler, sol tarafına bakınca ağlar, dedi.

Derken [Cebrâil] beni ikinci semâya doğru çıkardı, haznedarına; aç! dedi.

Haznedar da evvelkilerinin söylediklerini [tekrarlayıp] söyledikten sonra [kapıyı] açtı.

Üns bin Mâlik der ki : Ebû Zer; Resûl-Allah (S.A.V.) in semâlarda Adem, İdris, Mûsâ, İsâ, İbrâhîm (S.A.) hazerâtını bulduklarını söyledi ise de [her birerlerinin] menzilleri [nereleri olduğunu] söylemeyip yalnız Âdemi semâ-i dünyada, İbrâhîmi altıncı semâda bulmuş olduklarını söyledi.

[Yine] Üns der ki : Cebrâil (A.S.) Peygamber efendimizle birlikte İdris (A.S.) a uğradıklarında İdris (A.S.) hoş geldin, sefâ geldin sâlih Nebî, hoş geldin safâ geldin sâlih kardeş, demiş.

Bu kim? diye sordum.
Bu İdrisdir, dedi.
Sonra Mûsâya uğradım.
Hoş geldin safâ geldin sâlih Nebî, hoş geldin safâ geldin sâlih kardeş, dedi.

Bu kimdir? diye sordum.
Bu Mûsâdır, dedi.
Sonra Îsâya uğradım, hoş geldin safâ geldin sâlih kardeş, hoş geldin, safâ geldin sâlih Nebî dedi.

Bu kimdir? diye sordum.
Bu Îsâdır, dedi.
Sonra İbrâhîme uğradım, hoş geldin safâ geldin sâlih Nebî, hoş geldin safâ geldin sâlih oğlum, dedi.

Bu kimdir? dedim.
Bu İbrâhîm (S.A.V.) dir, dedi.
İbn-i Abbas ile Ebû Habbet-il Ensârî hazretleri, Peygamber efendimizin :

(Sonra beni yukarıya götüre götüre nihayet kalemlerin [kazâ ve kaderi yazan kalemlerin] cızırtılarını duyacak (8) yüksek bir yere çıktım) buyurdıklarını söyledilerdi.

Yine ibn-i Hızım ile Üns bin Mâlik hazretleri şöyle demişlerdir :
Peygamber efendimiz buyurdu ki :

(Cenâb-ı Hak ümmetime elli namaz farz etti. bu farzı yüklenerek döndüm. Derken Hazret-i Mûsâya rast geldim. Allah; ümmetine neyi farz etti diye sordu.

Elli namaz farz etti dedim.

Rabbına dön, zîrâ ümmetin buna tâkat getirmez dedi. (9)

Geri döndüm [Allah] namazın yarısını indirdi.

Ben de Mûsânın yanına dönüp yarısını indirdi dedim.

Rabbına [tekrar] dön. Zîrâ ümmetin tâkat getirmez dedi, geri döndüm. [Allah namazın geri kalanının da] yarısını indirdi, Hazret-i Mûsânın yanına döndüm, ve söyledim. Rabbına dön zîrâ ümmetin buna tâkat getiremez dedi, geri döndüm.

[Allah] onlar beştir. Yine onlar ellidir, benim yanımda kazâ tebdîl olunamaz buyurdu.

Mûsânın yanına döndüm. Rabbına dön dedi, ben de: Rab-bımdan utanır oldum dedim.

Sonra Cebrâil [gideceğimiz yere] varıncaya kadar beni götürdü.
Sidre'yi öyle renkler kaplamıştı ki, onlar nedir bilemem.

Sonra cennete götürüldüm ki içinde birçok inci gerdanlığı (10) vardı, toprağı da misk idi. » **B. 227**

Î Z Â H — 72

Allahı kusurdan tenzih edip uzak tutmak; müslümanlığı hayâlat-dan korumak ve hakikati, şahısların hatırına fedâ etmemek için bu Hadîs'e inanmakta ma'zûrum (1'den 10'a) kadar numara ile işaret ettiğim fıkralar hakikat ile te'lif edilemez. Hey'et-i umûmiyesini gözden geçirirsek manzara şudur :

Mîrâc'a çıkış tarzı; yeryüzünde iki insanın, bilmedikleri bir yerde birkaç ev kapısı çalıp geçit araması gibi oluyor. Her birinde birer peygamber ile buluşuluyor. Hazret-i Âdemin yanında cennetliklerle ce-hennemlikler toplu bulunuyor. Hazret-i Mûsâ defalarla Peygamber efendimize akıl fikir veriyor.

Peygamber efendimiz, Hazret-i Mûsânın îkazlarıyla defalarla Allah huzuruna gidip geliyor. Allah huzuruna gittikçe Allah ilk defa emrettiğı elli namazı indire indire nihayet beşe indiriyor. Hazret-i Mûsâ buna da müslümanların tâkat getiremeyeceğini söylüyor, amma artık Peygamber efendimiz Allahtan utandığı için tekrar Allah huzuruna dönmüyor, ve netice; beş namazla sona eriyor. Demek Peygamber efendimiz tekrar Allah huzuruna çıkmağa yüzü tutmuş olsa imiş belki de namaz beşten de daha aza inecek ve müslümanların işi daha da kolaylaşacaktı.

Gerek Allah, gerek Muhammed efendimiz bu mes'eledede Hazret-i Mûsâ tarafından îkaz edilerek hikmetin akıl ve mantığın iktizâsına sevk olunuyor. Allah hakkında bu câiz olamaz. Ve Hazret-i Muhammedi de bu derece anlayışsız, takdirsiz farzetmek büyük iftira olur. Bir peygamber bu kadar düşüncesiz olamaz.

Allah yarattığı insanların tâkati kaç namaza tahammül eder, bunu bilmez olur mu, Allah Allahlığında insanların müdâhalesine, başkalarının akıl öğretmesine hacet bırakmaz. Allah mı bütün mahlûkatı idare ediyor, yoksa Allah [hâşâ] müdâhaleler, yol göstermeler, akıl öğretmelerle mi bu işleri sevk ve idare ediyor. Bu mes'elelerde yanlış düşünmek küfürdür. Allah kimsenin îkâzına muhtaç olmadığı gibi, Hazret-i Muhammed efendimiz dahi Allahtan başkasının ta'limine, îkazına muhtaç değildir. Hazret-i Muhammed efendimiz dünya işlerinde herkesle beraberdi, her işi müzakere ederdi, fakat peygamberliğine ait hususatda kimsenin rey-i hareket etmez ve edemezdi.

Sonra :

İnsaf edelim, bütün hayatında bir ziynet eşyasına itibar etmemiş kendini ve ailesini ve evlâdını ziynet eşyasından uzak tutmuş olan mübârek Peygamberimiz cennete götürüldüğü zaman gözüne inci گردانlık mı yalnız görünmüş, başka bir şey dikkatini çekmemiş mi buna nasıl ihtimal verilir. Bunu böyle zan etmek Hazret-i Muhammed efendimizin bütün hayatındaki hakayiki inkâr gibi olur.

İLMÎ HAKİKATLER :

1) Hazret-i Cibrâîlin bir binaya girmesi için damın maddî şekilde yarılmasına lüzum yoktur. Rûhanî vücûtlar her hâilden, damdan, duvardan geçerler.

2) Şerh-i sadır için göğsün eti maddeten yarılmaz. Hazret-i Cibrâîl Rûh-ül Kudüs'ü hâmindir, kalb açma işini icra eden Rûh-ül Kudüs'dür. Bir İlâhî tecellî ile bu ma'nen olur biter.

3) Madenî leğenle gelen zenzem su ile kalb yıkanmaz. İlâhî tecellîden gelen nûrla kalb yıkanır.

4) Göğsün içine boşaltılmış maddî bir şey yoktur. Oraya boşalan şey; Allahın irşâd nûrudur.

5) Gökteki ruhlarda cismânî vücûd olmadığı gibi onlar için görmeğe işitmeğe hâil de yoktur. Ve onlar sormadan da hali bilirler.

6) Kapı çalınma veya açılma keyfiyetleri, temsilî ve hayâlidir.

7) Cennetlik cehennemlik milyarlarca insanın bir rû'yet sahası içine sığması temsilî ve hayâlidir.

8) Kalem cızırtıları; icad edilmiş bir misâl ve hayalden ibâret-dir, mukadderât yazılmakta devam etmiyor. Vakt-i ezelde bu âlemler yaratılmadan evvel ileride yaratılacak her mahlûkun mukadderatı tayyün etmişti. Cenâb-ı Hak âlemleri yaratmağı murad ettiği zamanda (mertebe-i ahaddiyyet)den (mertebe-i vâhidiyyet)e tecellî ederek indi. Bu mertebede Cenâb-ı Hakkın isimleri ve sıfatları ile bu sıfatların halk ve idare edecekleri bütün müstakbel mahlûkatın ayn-i sâbitleri [değişmez kaderleri] meydana geldi.

9) Ümmetin elli vakit namaza tâkatsiz olduğunu onları yaradan Allah bilir ve Hazret-i Muhammed efendimiz de akıl ve irfânı ile bilirdi. Burada en ağır hatâ; Allahın merhametsiz, kullarının haline acımaz, her şeyde onların güçlüklerini ister gibi gösterilmesidir. Ancak Hazret-i Muhammedin rica ve şefâati ile i'tidâle meylettiği tasavvurudur. Hakikatde her mahlûkun gayreti, merhameti kendinin değil Allahındır, mahlûk bir boş kabdan ibarettir. O kabda tecellî eden her şey Allahtandır. Şefâat dahi Allahındır, Allahın istediği kul hakkında şefâati, Allahın irâdesi ile her kulda tecellî edebilir.

10) Hazret-i Muhammed efendimizin bütün cennetde yalnız inci gerdanlıkların gözüne çarptığını kaydetmek; Hazret-i Muhammed efendimizden hiç bir hakikat ifade etmiş olmaz. O ancak öyle şeylerin hasretini çekenlerin hissini ifade eder.

Şimdi aynı mevzu' hakkında diğer bir şüpheli Hadîsi gözden geçirelim, onu da görmek mecburiyetindeyiz, zirâ ümmet-i Muhammede beş vakit namazın varlığından haber veren bu Hadîslerdir.

H. Ş. 807

Mâlik bin Sa'saa hazretleri; Esrâ ve seyahat [keyfiyyetini, yâni Mîrâc vak'asını] Peygamber efendimiz ashâbına şöyle anlattı diye rivâyet etmiştir :

«Bir kerre ben Hâtimde yatmış bulunuyordum. Bu sırada bana [her zaman gelen] Cebrâîl geldi [göğsümü] yardı ve kalbimi çıkardı (1) sonra içi îmân dolu bir tas getirdi. Kalbimi yıkadıktan sonra içine îmân doldurdu (2) sonra eski haline iade etti, daha sonra katırdan küçük ve merkepten büyük beyaz bir binek getirildi. Ben bunun üzerine bindirildim (3) Cebrâîl de benimle yollandı bana refakat etti. Nihayet dünya semâsına varıldı. Cebrâîl gök kapısını çaldı (4) kim o? denildi. Cebrâîl; Cebrâîlim dedi. Yanındaki kimdir? diye soruldu. Cebrâîl: Muhammed, diye cevap verdi.

Yâ?

Ona Mi'râca [izin] gönderildi mi? diye soruldu.

Cebrâîl: Evet gönderildi, diye tasdik etti.

Merhaba, gelen zata; bu gelen kişi ne güzel yolcu denildi. Ve hemen gök kapısı açıldı.

Ben birinci semâya varınca orada (Âdem) ile karşılaştım. Cebrâîl bana: Bu; senin baban Ademdir. Ona selâm ver dedi, ben de selâm verdim. Adem selâmıma mukabele etti sonra: Merhaba, hayırlı iyi oğlum sâlih Peygamber dedi.

Sonra Cebrâîl benimle yukarı yükseldi, tâ ikinci semâyaya geldik, Bunun da kapısı çalındı kim o denildi, Cebrâîl: Cebrâîlim dedi. yanındaki kimdir denildi, Cebrâîl: Muhammed diye cevap verdi.

Yâ?

Ona vahiy ve mirâc [izni] gönderildi mi? denildi. Cebrâîl: Evet gönderildi, dedi.

Merhaba gelen zata, bu gelen kişi ne güzel yolcu, denildi ve hemen gök kapısı, açıldı.

Ben ikinci semâyaya varınca orada Yahyâ ve Îsâ ile karşılaştım, Yahyâ ile Îsâ teyze oğullarıdır.

Cebrâîl bana: Bu gördüklerin Yahyâ ile Îsâdır, bunlara selâm ver, dedi; ben de onlara selâm verdim, onlar da selâmıma mukabele ettiler. Sonra: Merhaba hayırlı kardeş, sâlih peygamber dediler.

Sonra: Cebrâîl benimle üçüncü semâya yükseldi, bunun da kapısını çaldı.

[Birinci ve ikinci semâ kapılarındaki sual ve cevaplar aynen bu üçüncü kapıda da tekrarlandıktan sonra] gök kapısı açıldı.

Ben üçüncü semâya vardığımda Yûsufu karşılaştım [diğer peygamberlerle geçen selâmlaşma tarzında selâmlaştıktan sonra] Cebrâîl benimle yükseldi. Tâ dördüncü semâya vardık [burada da aynı sualler ve cevaplardan sonra] gök kapısı açıldı. Burada İdris peygambere rastlandı [aynı selâmlar ve cevaplardan sonra] Cibrîl benimle yükseldi tâ beşinci semâya varıldı. [Burada da aynı sualler ve cevaplardan sonra] gök kapısı açıldı. [Burada da aynı sûretle Hârûn peygamberle selâmlaştıktan sonra] Cebrâîl benimle yükseldi, tâ altıncı kat semâya erişildi, [burada da kapı çalınıp aynı sualler ve cevaplar tekrarlandıktan sonra] ben altıncı kat göğe vardığımda Mûsâ peygamberle karşılaştım [aynı tarzda selâmlaştıktan sonra] ben Mûsâyı bırakıp geçince :

Mûsâ ağlamağa başladı, Mûsâya; niye ağlıyorsun? denildi; o da: Benden sonra bir genç peygambere biat olundu ki ümmetinden cennete girenler, benim ümmetimden girenlerden çoktur da ona ağlıyorum, dedi. (5)

Sonra Cebrâîl benimle yedinci göğe yükseldi [burada da aynı tarzda sual ve cevapla gök kapısı açıldıktan ve orada Hazret-i İbrâhîme rastlanıp onunla tanışılıp selâmlar verilip alındıktan sonra] bütün bu menziller ve manzaralardan sonra karşıma Sidre-tül müntehâ sahası açıldı, bir de gördüm ki Sidr ağacının meyveleri, hecir destileri benzeri, yaprakları da fillerin kulakları gibi idi. Cebrâîl bana: İşte bu Sidret-ül müntehâ'dır dedi, bu ağacın altından dört nehir nebeân ediyordu, iki nehir zâhir, iki nehir de bâtın idi. Ben: Ey Cebrâîl, bu dört nehir nedir? diye sordum. Cebrâîl: Bâtınî nehirler cennetde iki nehirdir, zâhirî olan nehirler; Nil ile Fıratdır, dedi. Sonra (Beyt-il ma'mûr) bana gösterildi. Gördüm ki ona her gün yetmiş bin melek ziyarete geliyor. Sonra bana şarap, süt, bal dolu üç bardak sunuldu.

Ben süt dolu bardağı aldım [içtim]. Cebrâîl bana: İçtiğin süt; senin ve ümmetinin fitratı, yâni hılkat-i islâmiyyesidir, dedi;

sonra benim [ile ümmetim] üzerine elli vakit namaz farz kılındı

ben dönüp Mûsâya uğradığımda Mûsâ: Ne emrolundun? diye sordu.

Ben: Her gün elli vakit namazla emrolundum, diye cevap verdim. (6)

Mûsâ: Her gün elli vakit namaza ümmetin gücü yetmez. Valahi ben kat'î olarak insanları senden önce denedim, ve İsrâîl oğullarını sıkı bir mûmâreseye [terbiyeye] tâbi' tuttum. Binâenaleyh sen Rabbına geri dön git, ümmetin için tahfif buyurmasını niyâz et, dedi. Ben de geri döndüm ve niyâz eyledim. Benden on vakit namaz indirildi, bunun üzerine Mûsâyâ dönüp geldim. Mûsâ evvelki gibi tavsiyede bulundu. Ben de Rabbıma tekrar niyâz ettim bu defa on vakit daha namaz indirildi. Ben yine Mûsâyâ dönüp geldim. Mûsâ da eskisi gibi öğüt verdi, ben de Rabbıma tekrar niyâz ettim. Benden on vakit namaz daha indirildi, ben yine Mûsâyâ dönüp geldim. Mûsâ da önceki tavsiyede bulundu. Ben Rabbıma tekrar niyâz ettim. Benden on vakit namaz daha indirildi, her gün on vakit namazla emrolundum, ve Mûsâyâ dönüp geldim. Mûsâ bana evvelki mütâleasını tekrar etti, ben de Allaha tekrar niyâz eyledim. Bu defa her gün beş vakit namazla emrolundum.

Bunun üzerine Mûsâyâ dönüp geldim. Mûsâ: Ne emrolundun? diye sordu. Ben de: Her gün beş vakit namazla emrolundum, dedim. Mûsâ: Ümmetin her gün beş vakit namaza muktedir olamaz, ben senden evvel insanları epey tecrübe ettim ve İsrâîl oğullarını sıkı bir mûmârese ile tecrübe ettim. Şimdi sen Rabbına geri git de bunun ümmetin için tahfifini dile, dedi. Ben Rabbıma çok niyâz ettim o kadar ki bir daha niyâza yüzüm kalmadı [utanıyorum] buna binaen beş vakit namaza râı olacağım ve buna teslimiyet göstereceğim, dedim.

Ben Mûsânın yanından ayrılınca bir münâdî : **(Ben beş vakit namazla farîzemi imza ve irâde eyledim. Ve kullarımdan fazlasını tahfif ve tenzil eyledim) diye nida eyledi.» B. 1551**

Î Z Â H — 73

Beş vakit namaz hakkındaki Mîrâc hadîslerinin ikisini de dercettim. Rivâyet edenlere göre ifâdelerde farklar vardır, fakat Hazret-i Mûsânın müdâhalesi ile elli vakit günlük namazın beş vakte inmesi esasında beraberlik var. Hazret-i Mûsâ beş vaktin de tâkat dışında olduğunu, azaltılması gerektiğini söylemiş ise de Peygamber efendimizin Allaha daha fazla rica ve ısrara yüzü tutmadığı söyleniyor, fakat bütün bu vak'anın cereyanında hikmet ile hareket eden Hazret-i Mûsâ oluyor. Allahımız güçlüğü iltizam ediyor, Hazret-i Muhammed yalnız yalvarıyor ve nihayet Hazret-i Muhammedin ricâlarına dayanarak elli vaktin beş kadar inmesine muvafakat ediyor. İşte en

büyük haksızlık; Allahın Allahlığı tecellîyyâtına, lütfûna, keremine merhametine yer verilmemesindedir. Bu manzara karşısında her müslümanın (Hazret-i Mûsâ gayrete gelmiyeydi halimiz neye varırdı?) diyesi gelir. Eğer vak'a böyle cereyan etmiş ise bilelim ki Hazret-i Mûsâyı gayrete getiren Allaktır. Hazret-i Muhammedi yalvartan da Allaktır, Allah kendinin bu arzusunu gizlemiş oluyor, belki o zamanki insanların rûh hâletlerine göre bunu onlar için faydalı bulmuş olabilir.

Bütün bu vekayi'den bugünkü nesillere intikal eden cihet; beş vakit namazın dahi Hazret-i Mûsânın şahâdetine göre herkesin tâkâtine uymıyacağı ve uymadığıdır. Bereket versin Kurân-ı Kerim'de Allah, esasen namazı üç vakit farz kılmakla Mîrâc emrinin önüne geçmiş ve tâkati olanlara beş vakit, olmiyanlara da üç vakit esas olmuştur. Fakat ne yazık ki her iki esasın mahiyetinden haberi, bilgisi olmiyan müslümanların tâkatsizleri, bilhassa Sünnî müslümanların bir kısmı, ibâdetsiz boynu bükük kalmıştır. Bu zavallılara üç vakit kılabilirsin diyecek kimseler bunu söyliyebileceklerine yalnız beş vakti kılamadığından dolayı ona cehennem ateşini gösterip duruyorlar, bizim için bu kaç türlü zavallılık.

Geleyim bu ikinci Hadîs'de numaralarla işâret ettiğim kısımların izâhına :

1) Kalb açılmak için göğüsdeki et kemik bıçakla yarılmaz; nazarla teveccühle göğüs ma'nen yarılmış gibi olur. Ve kalbin açılması keyfiyyeti; Allahın irâdesi ile Rûh-ül Kudüsdan vaki' tecellî ile olur.

2) İmân tas ile getirilip maddî bir şey gibi kalbe dökülmez. İmân Allahın hidâyet, irşad irâdesi ile vukua gelecek tecellînin; feyzi, nûru olarak kalbe dolar.

3) Mekkeden Kudüse ve oradan semâya gitmek için Hazret-i Muhammed efendimizin bir şeye binmesine lüzum ve ihtiyaç yoktur, rûh kendiliğinden Allahın irâdesi ile göklere çıkar, bir şeye bindirilmiş gibi gösterilmek lüzumu o zamanki insanların bu gibi rûhî hareketleri bilmemesinden, ve bilemiyeceklerinden ileri gelmiştir.

4) Hazret-i Cebrâîlin yine gök kapısını çalması; vekayi'in cereyanını o günkü insanların anlıyacağı şekle koymak için tasvir edilmiş olabilir, hakikatde ciddî bir mânâ ifâde etmez.

5) Hazret-i Mûsânın ağlaması da hakikatde ciddî bir mânâ ifâde etmez. O günkü müslümanlar; müslümanlığı, evvelki ümmetlerin dininden çok farklı görmüş olmalarından, bunu böyle tasavvur etmiş olabilirler.

6) Günde elli vakit namaz emrolunaydı acaba [sekiz saat uyku ve 2 saat yemek saatleri hariç 14 saatde kaç dakikada bir namaz vak-

ti girecekti. $60 \times 14 = 840$ % 50. Demek ki 17 dakikada bir namaza durulacaktı. Bir vakit namazın kaç dakika aldığını düşünerek bu on yediden indirirseniz bu kalan, meselâ en çok on dakika içinde nasıl vakit bulur çalışırdınız. Ekini kimler ekecek, gıdayı kimler getirecek, geçinmek için günlük kazanç çalışmasına nasıl vakit kalacaktı.

Görülüyor ki bu Hadîslere Hadîs demek Hadîse hürmetsizliktir. Mîrâcın bir esası var, çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de yeri var, fakat tarz-ı vukuu iptidaî insanların rivâyetine kalmış ki; tatminkâr tarafı yok, bâhusus Allah; müslümanların güçlüğüne ister gibi gösterilmiş ki ne Kur'ân muhteviyyatına ne de Allahın kemal sıfatlarına bunun uyar tarafı hiç yoktur.

Özürlüler

H. Ş. 808

«Hasta veya seferde bulunup yapamadığı amel ve ibâdetin sevâbını, sıhhat ve ikametde iken yapmış gibi Cenâb-ı Hak öylesine [özürlüsüne] ihsân eder.»

H. Ş. 809

«Sihhî ma'zeret halinde namazın ayakta veya oturarak veya yan yatarak kılınabileceği hakkında.» B. 572

H. Ş. 810

«Sizin biriniz [ma'zereti zâil olup] sıhhate ve kendine gelince namaz kılsın. [Ayakta] yorulunca da hemen otursun bu yurmuşlardır.» B. 593

H. Ş. 811

«Hayız halinde iken geçen namazların kazâsı lâzım gelmiyeceği hakkında.»

H. Ş. 812

"Hayızlı kadın duâ edilen bir yere girip hazır olabilir. Yalnız namaz kılınan yerden uzakça durmaları lâzımdır.» B. 217

Ezan

H. Ş. 813

(Müslümanlar Medîneye geldikleri zaman bir araya toplanıp namaz [vaktini] gözetlerlerdi, namaz için nidâ edilmezdi. Bir gün bu husus hakkında konuşuldu. Bazıları Hıristiyanların çanı gibi çan kullanılsın, diğer bazıları da; çan olmasın da Yahudilerin nefiri [borusu] gibi boru olsun dediler. Hazret-i Ömer: Öyle amma, namaza halkı çağırmak için neye bir adam göndermiyorsunuz? dedi.

Resûl-ullah efendimiz bunun üzerine: (Bilâl kalk, namaz için nidâ et) buyurdu.» B. 358

EZANI İŞİTEN TEKRARLIYACAK

H. Ş. 814

«[Müezzinin] nidâsını işittiğinizde onun dediği gibi deyiniz.» B. 363

Vuzû - abdest almak

ABDEST KOLAYLIĞI

H. Ş. 815

«Peygamber efendimiz bir seferde hâceti kazâ ettikten sonra aldıkları abdestde yalnız yüz ve ellerini yıkamışlar ve başları ile ayakkabalarına mesh buyurmuşlardır.» B. 140

Î Z Â H — 74

İşte Kur'ân-ı Kerîm esasına göre abdest almak bu kolaylıktadır. İstinad ettiği âyet-i kerîme tercemesi şudur :

(5 - Mâide - 7(6)) :

«Ey mü'minler, namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız, başınızı ve topuklara kadar ayağınızı mesh ediniz [yâni siliniz].»

Hattâ :

Dirseklere kadar yıkamak lüzumu Hicazın sıcaklığı dolayısıyla gömlek kollarının çok geniş olmasından, rüzgârla toz toprağın dirseğe kadar girmesinden ve terli kola yapışarak kolu kirletmesindedir. Dar kollu gömlek ve elbise giyilen yerlerde bu zarûret kalkar, yalnız el yıkanır, zîrâ kol ağzı kapalıdır.

H. Ş. 816

«Peygamber efendimiz sarığına ve mestlerine [ayakkabılarına] mesh buyurmuşlardır.» B. 154

H. Ş. 817

«Miğyıra bin Şa'be hazretleri şöyle demiştir: Bir seferde Peygamber efendimizle birlikte idim [abdest aldığı sırada] mestlerini [ayakkabılarını] çıkarmağa davrandım: (İlişme, zîrâ ben ayaklarımı temizken içine soktum) buyurdu.» B. 155

H. Ş. 818

«[Peygamber efendimiz] elini cübbenin altından çıkardı. Su döktüm, namaz için aldığı abdesti aldı, ayakkabıları üzerine mesh etti, sonra namaz kıldı.» B. 236

H. Ş. 819

«[Bir defa] Resûl-ullah [abdest âzâlarını] birer kerre [yıkayarak] abdest aldı.» B. 125

H. Ş. 820

«Resûl-ullah efendimiz [bir kerre âzâsını] ikişer kerre [yıkayarak] abdest aldı.» B. 126

GUSÛL MEVZU'UNDA

H. Ş. 821

«Mücâmaat edip de menisi çıkmıyan kimsenin; bacakları arasını yıkamakla ve namaz abdesti almakla iktifâ edeceği hakkında.» B. 138

H. Ş. 822

«İşi aceleye gelen yahut [meni] kıtlığına uğrıyarı adama; yalnız namaz abdesti almak kâfi geleceği hakkında.» B. 139

H. Ş. 823

«Cünub halinde olsa bile mü'minin hiç necis olmayacağı hakkında.» B. 199

H. Ş. 824

«Hayz müddeti dışında akıntı geldiğini gören kadın; hayz müddeti geçince gusül abdesti alıp namaza başlaması ve fakat akıntı hasebiyle her namazda yeniden abdest alması lüzumu hakkında.» B. 170

H. Ş. 825

«Mezî ile [akıntısına] müptelâ bir kimsenin abdest alması icabettiği hakkında.» B. 107

TEYEMMÜM USÛLÜ

H. Ş. 826

«[Teyemmümü öğretmek maksadiyle] Peygamber efendimiz ellerini toprağa vurdu [ellerine bulaşan toprağın] üzerine üfledikten sonra [iki avucu ile] yüzüne ve iki eline mesh buyurdu [sürdü].» B. 225

H. Ş. 827

«[Bulunanlardan biri namaza, cünüblüğü hasebiyle iştirak etmemiştii] bana cünüblük ârız oldu, suyum da yok dedi. [Cevaben Peygamber efendimiz] yeryüzündeki toprağa bak o sana yeter buyurdu.» B. 226

H. Ş. 828

«[Bir defa] Resûl-ullah efendimizi [dışarda] biri karşılayıp selâm verdi. Resûl-ullah efendimiz duvara dönüp [ve duvara el dokundurup] yüzlerine ve ellerine mesh etmedikçe [sürmedikçe] o kimseye selâmı cevaplamadılar.» B. 224

CUMA YIKANMASI

H. Ş. 829

«Cuma gününün guslü [bütün vücûdun yıkanması] her bâlig olan kimseye vâcibdir.» B. 475

H. Ş. 830

«Peygamber efendimiz Arfe'den döndü, caddeye girince inip su döktü. Ondan sonra abdest aldı, şu kadar ki bu abdesti hafif aldı. Namaz mı kılacaksın yâ Resûl-ullah diye sordum, namaz ileride buyurdu, yine bindi. Müzdelife'ye varınca inip abdest aldı, lâkin abdesti uzunca tuttu. Sonra namaza kamet getirildi de akşam namazını kıldırdı.» B. 114

H. Ş. 831

«Ve sizden biriniz üç konak [üç menzîl, üç günlük yol] mikdarı veya daha uzak bir yere gittiğinizde, abdest ile ayakkabınızı giyince, üzerine üç gün üç gece mesh edin.»

Î Z Â H — 75

Yaz sıcağında bir müslüman görürsünüz ki ayağında (mest) tabir ettikleri bir iç ayakkabısı vardır. Ve onun üstüne de bir deri veya lâstik kalos giymiştir. Bu giyiniş tarzı sizi taaccübe düşürür, bu sıcak havada bu üst üste ayakkabı giymenin hikmeti ne olabilir dersiniz ve akabinde hatırlarsınız ki, bu zat abdestini [ayağını yıkamadan] kolayca alabilmek için bu bid'ate başvurmuştur. Evet, bu bid'attir, Peygamber efendimizin zamanında insanların ayağı ya çıplaktı veya tek bir ayakkabı ile idi. Ve iklimin sıcaklığına binâen bu ayakkabı da her zaman ayağı hava ile temasta bulunduracak şekilde yarım ayakkabı [yâni papuç, yemeni, terlik] dediğimiz şekillerde idi. Ve işte her ayakkabı (mest) mânâsını taşır ve ona meshedilirdi. Bu Hadîs-i şerîf onu ortaya koymaktadır. Peygamber efendimizin nasıl bir ayakkabı kullandığına dair bir Hadîs-i şerîfi de bu izahı müteakip dercediyorum. Onda da görülür ki Peygamber efendimiz iç içe iki deri ayakkabı giymiş değildir. Bu; çok soğuk mıntikalarda çok soğuk mevsimlerde varlıklı insanlar tarafından kullanılan güzel bir şey olur. Hattâ mest çizme ve üzerine kalos giyilebilir, fakat sıcak iklimde veya sıcak mev-

simde böyle bir şeye kalkışmak zararlı olur. Zararlı şeye Din müsaa-
de etmez, hem zarûret de yoktur. Bir insan kendi ictihadı ile soğuk
iklimde veya soğuk mevsimde mest ve kaloş giydi diye bu her iklimde
her mevsimde taklid edilemez, edilirse cehâletdir, zararlı hareketdir.
Sihhate muzır bir hâli îtiyad etmektir.

Dinde hikmetsiz hiç bir şey yoktur. Eğer bir şey hikmetsiz gibi
geliyorsa o esasından ayrılmış, yanlış bir hale girmiş demektir. Bu
mes'eleyi tâ kökünden halletmek lâzımdır. Mesh nedir? Meshin lûgat
mânâsı silmektir. Ayet-i kerîmedeki, (ayağınızı başınızı meshediniz)
emrinden hakikatde anlaşılacak olan nedir? Başınızda [başınız açık
ise ve oraya açık havada hareket veya çalışma esnasında toz toprak
kum konmuş ise onları siliniz demektir. Ayağınıza [bilhassa çıplak
ayağınıza] toz toprak, kir çamur yapışmış ise topuklarınıza kadar olan
sahayı siliniz, silerek temizleyiniz demektir.

Bu silme keyfiyeti adamına ve yerine göre ayağı bir temiz ye-
re sürerek, sürterek de olur. Bir şeyi ele alarak onunla silerek de olur.
İşte bu esas; zamanla mânâsını kaybetmiş, bugünkü nesil ıslak par-
maklarını mest dediği deri ayakkabının üstüne sürmekle ve yine ıslak
parmaklarını başına sürmekle bu emri îfâya almış bulunuyor. Üç
ıslak parmağı başa veya deri üstüne sürmekten ne çıkar, ne menfaat
temin edilir diye sorulsa bende verilecek cevap yoktur. İtiyad edilmiş
şeklî bir hareketdir demekten başka çarem yoktur. Halbuki İslâmiy-
yetde ne şekle kıymet verilir ne de mânâsız abes iş tutulur. Her şeyin
olduğu gibi bunun da aslı güzel ve sâdedir. Fakat elden ele bu hale
girmiştir.

H. Ş. 832

**«Resûl-ullah efendimizin üzeri kılsız [debbağlı deriden
yapılmış] nalin giyip [ayağı onun] içinde [iken] abdest aldığı
hakkında.» B. 131**

H. Ş. 833

**«Sizden, yâni mü'minlerden bir kimse dâima abdestli bu-
lunmak niyetiyle abdest alırsa, abdesti bozulmadıkça namaz-
da bulunmuş gibi me'cûr olur.»**

H. Ş. 834

**«Abdest üzerine abdest almak, nûr üzerine nûr kabilin-
dendir.»**

H. Ş. 835

«Peygamber efendimiz [bir kerre] uyudu hatta horladı bile ondan sonra abdest almaksızın namaz kıldı.» B. 113

DUÂ

PEYGAMBER EFENDİMİZİN TAVSİYYELERİ

H. Ş. 836

«Söyle ki: Allahım senin mağfiretin; günahımdan geniş-tir. Ve rahmetin keremin; amelimden ziyade ümid bağladığı-mdır.»

H. Ş. 837

«Kabul buyurulacağını umarak Allaha duâ ediniz. Tam olarak Allaha teveccüh etmiyen [doğrulmıyan] ve Hakdan gâ-fil olan bir kalbin duâsı makbul sayılmaz.»

H. Ş. 838

«Bir adam muhtaç olduğu şeyi Allahtan istesin, hatta na-lininin kopmuş başını bile.»

H. Ş. 839

«... Duâ ve niyaz ile belâ ve mûsibetleri gidermeğe çalı-şınız.»

H. Ş. 840

SÂLİHLERİN DUÂSI :

«Hazer, kaderi def edemez. [Yâni sakınmakla, tedbir almakla başa gelecek mukadder şey önlenemez] **Lâkin Sâlihlerin duâsı; gel-miş ve gelecek olan belâ ve mûsibeti def ve ref'e medâr olur. Öyle olunca ey Allahın kulları duâ ediniz.»**

H. Ş. 841

«Bir farz namazını edâ edenin duâsı makbuldür.»

H. Ş. 842

«Eğer bir kul Cenâb-ı Haktan bir şey istirham eyler de merâmına nâil olmazsa Cenâb-ı Allah onun için bir sevap yazar.»

H. Ş. 843

«Kur'ân-ı Kerîm'in hatmi ile olan duâ makbuldür.»

H. Ş. 844

«Duâ ve niyaz zamanında ziyade ilhah ve ısrar edenleri [Allaha güvenerek ısrarla yalvaranları] Cenâb-ı Hak sever.»

H. Ş. 845

«Cenâb-ı Allah buyuruyor ki: (Bana duâ etmiyene gazab ederim).»

H. Ş. 846

(Bakara sûre-i şerîfesinin son iki âyetini gece okuyan kimsenin o gece düşmanından Allahın siyânetiyle emin olacağı hakkında.)

B. 1572

Bu iki âyetin metni şudur :

«Bismillâhirrahmân-irrahîm. Âmenerresûlü bimâ ünzile ileyhi min Rabbihi vel mü'minûne küllün âmene billahi ve Melâiketihî ve kütübihî ve Rüsûlihî, lâ nuferriku beyne ahadin min Rüsûlihî, ve kalû semi'nâ ve ata'nâ gufraneke Rabbena ve ileyk'el masîr. Lâ yükellifullahu nefsen illâ vus'ahâ, lehâ mâ kesebet ve aleyha ma ektesebet, Rabbena lâ tüâhiznâ in nesînâ ev ahta'nâ, Rabbenâ velâ tahmil aleynâ ısrân kemâ hameltehu alellezine min kablînâ, Rabbenâ velâ tuhammilna mâla tâkate lenâ bihi va'fü annâ vagfirlenâ verhamna, ente mevlânâ, fensurnâ alel kavmil kâfirîn.»

H. Ş. 847

«Mazlûmun duâ ve inkisârından sakınınız, eğer kâfir bile olsa; çünkü Allah ile arasında hâil yoktur.»

H. Ş. 848

«Mazlûmun duâsından hazer ediniz, zîrâ bir şerâre gibi semâya çıkar.»

242

H. Ş. 849

«Kendi fasik dahi olsa mazlûmun duâsı makbuldür.»

BAŞKALARI İÇİN DUÂ

H. Ş. 850

(Peygamber efendimiz, ashabından günah işlemiş olanlar hakkında kıyâmet gününde şöyle duâ edeceğini söylemiştir :)

«Ben de Allahın sâlih kulu ve peygamberi [Meryem oğlu Îsânın] dediği gibi diyeceğim :

Yâ Rab bunlar içinde bulunduğum müddetçe üzerlerine şahit ve gözcü oldum, beni sen vefat ettirince onlar üzerine yalnız sen murakıp oldun, esasen sen Rabbim her şeye şahitsin. Eğer onlara azâb edersen şüphesiz onlar senin kullarıdır, eğer mağfiret edersen yine şüphesiz sen azîzsın, hakimsin.» B.1374

BAŞKALARI İÇİN DUÂ

H. Ş. 851

«Mü'min kardeşlerin yekdiğeri gıyâbında duâsı red olunmaz [Allah kabul buyurur].»

H. Ş. 852

«Bir müslim bir müslimin gıyâbında her ne duâ ederse ve neyi isterse, bir (melek) de onun bir misli o adam için olsun diye duâda bulunur.»

H. Ş. 853

«Şu üç zatın duâsı şüphesiz Allah indinde makbuldür. Birisi babanın evlâdına, ikincisi misâfirin [misâfir eden hakkında], üçüncüsü mazlûmun duâsıdır.»

H. Ş. 854

«Bir babanın evlâdına duâsı da Nebinin ümmetîne duâsı gibidir.»

H. Ş. 855

«İyilik görenlerin iyilik edenler hakkındaki duâsı red olunmaz [Allah indinde makbul olur].»

H. Ş. 856

«Mü'minlerin lehine ve [zâlim] kâfirlerin aleyhine duâ etmenin, Peygamber efendimizin sünnet-i seniyyelerine uygun olduğu hakkında.» B. 534

H. Ş. 857

«Peygamber efendimizin minberde (istiska) yağmur için duâ ettikleri ve akabinde yağmur yağdığı hakkında.» B. 536

H. Ş. 858

«Yağmur duasını müteakip Peygamber efendimizin iki rek'at namaz kıldığı ve kıldırıldığı hakkında.» B. 540

H. Ş. 859

PEYGAMBER EFENDİMİZİN İMAM HASEN
HAKKINDA DUÂSI :

«Allahım sen bu çocuğu sev, ve bunu seveni de sev.»

B.985

[Peygamber efendimiz bu duâyı; imam Hasen hakkında ve müşârünileyhin çocuk iken koşarak Peygamber efendimizin yanına geldiği ve tarafından kucaklandığı sırada etmiştir.]

H. Ş. 860

(Peygamber efendimizin Mekke-fethinde kendisine bîate getirilen bir çocuğa :

«O küçüktür buyurdıkları ve başını okşayarak bereketle duâ eyledikleri hakkında).» B. 1108

H. Ş. 861

(Hazret-i İbrâhîmin Hazret-i İsmâîl ve İshâka ettiği duâ gibi Pey-

gamber efendimiz dahi Hazret-i Hasan ve Hüseyin için şöyle duâ ederlermiş:

«Eûz'ü bi kelimâtillâhittammeti min külli şeytânin ve hametin ve min külli aynin lammetin.»

Tercemesi :

«Allahım, ins-ü cinnin, şeytanın şerrinden haşeratdan ve dokunan her fena gözden şifâ veren kelimelerine sığınırım.»

B. 1384

PEYGAMBER EFENDİMİZİN DUÂ ÖRNEKLERİ

H. Ş. 862

«Allahım beni ilim ile zengin ve hilm ile tezyîn et. Takvâ ile mükerrrem ve âfiyetle mücehhez et.»

H. Ş. 863

«Allahım, halâlinle beni kifâyetlendirip haramdan ve mahz'ı inâyetinle mâsivâ'dan [dünyalık tama'dan] müstağnî kıl.»

H. Ş. 864

«Allahım, senden zenginlik dilerim [başkalarına muhtaç olmamayı dilerim].»

H. Ş. 865

«Allahım fakirlikten, azlıktan, zillet ve hakaretden, zulüm olunmaktan, zulüm etmekten sana sığınırım.»

H. Ş. 866

«Habîbin [sevgilinin], habîbi [sevgilisi] aleyhinde de duâsını kabul buyurmamasını Cenâb-ı Hakdan tazarru' ve niyaz eyledim.»

H. Ş. 867

(Abd-ullah ibn-i Abbas demiştir ki: Peygamber efendimiz gece-

nin bir kısmında teheccüd [namazı] için kalktıklarında [şöyle] duâ ederlerdi :

«Yâ Rab, her hamd senin içindir. Göklerin ve her yerin ve bunlardaki her şeyin daimî müdebbiri [onları sevk ve idare eden] sensin.

Yine her hamd senin içindir, sen; göklerin ve her yerin ve bunlardaki her şeyin nûrusun.

Yine her hamd senin içindir, sen göklerin ve her yerin ve bunlarda bulunan her şeyin sâhibisin.

Yine her hamd senin içindir, sen Haksın, senin va'din Hak'dır, seni görmek de hakdır, sözün hakdır, Cennetin de hakdır, cehennemnin de hakdır, peygamberlerin de hakdır, Muhammed de hakdır, kıyâmet günü de hakdır.

Yâ Rab, ancak sana itâat ettim, sana inandım, sana güvendim, sana doğrudum. Yalnız sana dayanarak mücadele ettim, aramızda yalnız seni hakem kıldım.

Yâ Rab, evvelce işlediğim ve bundan sonra işliyeceğimi sandığım gizli veya âşikâre işlediğim günahlarımı bağışla.

Takdîm eden, te'hîr eden [öne, ileriye alan, üstün kılan ve geri bırakan] ancak sensin.

İbâdete lââyık [senden gayrı] Tanrı yoktur. Yalnız [ma'bûd olarak] sen varsın; yahut senden başka ibâdete lââyık Tanrı yoktur; hakîmâne tasarruf da, tam kuvvet de Allah ile kâimdir.»

B. 575

H. Ş. 868

«Peygamber efendimizin duâsı : (Yâ Rab, senden başka ma'bûd [tapınılacak] yoktur. Yalnız sen varsın, senin şerîkin [ortağın] yoktur, bütün mülk senindir, bütün hamd de senindir. Allah her şeye kâdirdir.

Allahım, biz sana teveccüh ettik, tövbe ediyoruz. Biz ancak Rabbimize ibâdet, Rabbimize secde, Rabbimize hamd ederiz, Allah va'dinde sadıktır, kuluna nusret [yardım] etmiştir. Yalnız başına bütün günlerdeki ve yerlerdeki şirk [putperest] cemiyetlerini dağıtmıştır.» **B. 853**

H. Ş. 869

«Yâ Rab, ahdini, va'dini senden dilerim.» B. 1228

H. Ş. 870

Peygamber efendimiz Ahzâb günü [muharebesinde] müşrikler aleyhine söyle duâ etmiştir :

«Ey Allah; kitab indiren, hesabı çabuk gören Allahım, Ahzâbı münhezim et Allahım, onları münhezim ve mütezelzil kıl.» B. 1233

Î Z Â H — 76

Duâ hakkında görülen Hadîs-i şerîfler muhteviyâtından edindiğimiz esas fikirleri şurada göz önüne koyalım :

1) Duâ eden bilecektir ki, Allahın af ve mağfîret genişliği, kul günahından çok büyüktür. Ye'se, ümitsizliğe sebep yoktur.

2) Duâda Allaha yürekten tam bir doğruluşla teveccüh etmelidir. Yürekten kopup geleni Allah'a söylemeli ve söylerken yürek, ağız birleşmelidir.

3) Duâ; yalnız Allah'a edilir. Her şey için merci yalnız Allah'tır. Allah'tan başkasına açılan eller; boşuna açılmış ve bu; Allah hakkına riâyetsizlik olur. Allah'tan gayrıdan hâcet dileyen kimse; Allaha şirk koşmuş gibi olur. Böylesi Allah'ın gazabına uğrar. İmdi ne Enbiyâ, ne Evliyâ, ne bir kimse ve ne göklerdeki melekler duâda muhatap edilemez. Bu hak; yalnız Allahındır, ortaklık götürmez.

İki yaşındaki bir çocuk, annesine nasıl istediğini içinden geldiği gibi külfetsiz, fakat tâ candan söylerse, insan dahi Allahına o sadelik ve temizlikle söylemelidir. Bir âlim, bir edib güzel bir duâ tertip edebilir, ve o; onun güzel bir duâsı olabilir. Fakat o duâ başkası için halis olamaz, başkası için o taklit olur, meğer ki onu tamamiyle içine sindirmiş ve benimsemiş olsun. Allahın istediği kulun kendi öz duâsıdır. Hele bir adamın; bilmediği bir dilde söylenmiş bir duâyı, mânâsını bilmeden dil ile tekrarlaması, duâda bir mânâ ifâde etmez. İnsan ne söylediğini bilmez ki Allaha kendinden bir şey söylemiş ve duâ etmiş olsun. [Bu esasa dâir 55'inci îzâhta daha tamamlayıcı izahat vardır]

4) Duâ; belâ ve musîbetlerden kurtuluşa yarar.

5) Farz namazından sonraki duâ makbuldür.

6) İnsana her istediğini Allah vermez, çünkü insanın her iste-

diği hayırlı olmayabilir, fakat Allah duâ edenin istediğini yapmasa bile onu boş çevirmez, bu yüzden ona sevap verir.

7) Kur'ân-ı Kerîm'in hatim duâsı ile arz edilen dilekler makbul olur.

8) Allah duâ edenden hoşlandığı gibi duâsında ısrar edenden de hoşlanır. Zîrâ kulun Allahtan bir şey istemesi; Allah hukukuna en uygun bir harekettir. Ve kulun da bu en meşrû hakkıdır. Duâ etmiyene Allah gazab eder, zîrâ bu; ya Allahı inkâr veya Allahtan istiğnâ fikrinden ileri gelir.

9) Mazlûmun âhından, inkisarından son derece sakınmalıdır. Zîrâ Allah her kulunun hakkını gözetmeği üzerine almıştır. Mazlûmun zâlim hakkındaki dâva ve şikâyeti Allahın adâletini derhal harekete getirir.

10) Başkaları için duâ makbul olur. Allahın insandan istediği; istifâ ve tekâmüldür. Başkalarına acımak, onların hâcetleri husûlüne çalışmak, duâ etmek, yâni insan kardeşinin derdini paylaşmak ve yardım etmek Allahın en sevdiği hareketlerdendir.

11) Baba ve ana duâsı pek ehemmiyeti hâizdir. Evlâd üzerinde ana ve baba hakkından büyük hak ancak Allahta vardır. Ana-baba; evlâtları karşısında peygamberlik vazifesi cümlesinden bir vazife ifâ etmektedir. Onlara itaatsizlik, Peygambere, dine ve nihayet Allaha itaatsizlik gibi bir mahiyet alır.

12) İyilik görenlerin iyilik edenler hakkındaki duâları da makbuldür. İyilik Allah için edilir. İyilikte herkesten evvel Allahın alâkası vardır.

SALÂT'Ü SELÂM İZÂH — 77

Salât ve selâm; Peygamber efendimiz hakkında Cenâb-ı Haktan rahmet ve selâmet dilemek mânâsındır. Bunu ifâ: Kur'ân-ı Kerîm'in emri iktizâsındandır. Yine Kur'ân-ı Kerîm'in emriyle Peygamberimizden ma'da diğer peygamberler hakkında da Cenâb-ı Hakdan rahmet ve selâmet dilemekle mükellefiz.

İmdi :

Salavât duâdır. Fakat insanın peygambere söyliyerek peygamberden bir şey istemesi değil, insanın peygamber için Allahtan rahmet isteyerek Allaha duâsıdır. Bu vesîle ile de hatırlatmak isterim ki duâ yalnız Allaha edilir, her ne istenecekse yalnız Allahtan istenir.

Salavât-ı şerîfe metni muhtasar veya teferruatlı olarak mufassal

kullanılabilir. Esas; (Allahümme salli)dir. Yâni, (Allahım, rahmetle an) dır. Bu cümleye ilâve edilecek ikinci esas da, Peygamber efendimizin ismi ve sıfatıdır. (Nebînâ Muhammed), yâni (Peygamberimiz Muhammed)dir. İki esası birleştiren: (Allahümme salli alâ Nebiyyinâ Muhammed), yâni (Allahım, Peygamberimiz Muhammed efendimizi rahmetle an) olur. Bundan sonraki ilâveler, Peygamber efendimizin evlâd ve ayâli ve daha sonra ashâbı hakkında da rahmet dilemektir. (Ve alâ âl-i Nebiyyinâ Muhammed). Yâni: (Peygamberimizin evlâd ve ayâlini de rahmetle an) demektir. Daha teferruatlısı, (ve alâ âl-i ve ashâb-ı Nebiyyinâ Muhammed), yâni (Peygamberimizin evlâd ve ayâlini ve ashâbını da rahmetle an) tarzındadır. Kur'ân-ı Kerîm'in emri; yalnız Peygamber efendimiz için rahmet dilemek esastır. Evlâd ve ayâlini ve ashâbını dahi ilâve ederek, haklarında rahmet dilemek bizim için vicdanî bir vazifedir.

SALAVAT HAKKINDAKİ HADÎS-İ ŞERÎFLER :

H. Ş. 871

«İsmim zikredilirken salavât getirilsin. Bana bir salavât getirene Cenâb-ı Hak on salavât getirir.»

[Yâni, benim hakkımda Cenâb-ı Hakdan bir kerre rahmet dileyene, Cenâb-ı Hak on defa rahmet buyurur.]

H. Ş. 872

«Bana bir kerre salavât gönderenlere Cenâb-ı Allah on defa rahmet eder.»

H. Ş. 873

«Muradının husûlünde güçlüğe uğrıyan kimse, bana çokca salât ve selâm göndersin. Muhakkak salât ve selâm, gamları [kederleri] izâle edip giderir; rızıkları çoğaltır ve müşkül-lerin halli için en baş vesîledir.»

H. Ş. 874

«Yâ Resûl-Allah, sana salavât'ı nasıl getirelim? dediler. Resûl-ullah efendimiz şöyle deyiniz buyurdular:

Allahümme salli alâ Muhammedin ve ezvâcihi ve zürriyyetihi, kemâ salleyte alâ İbrâhîm.

Ve bârik alâ Muhammedin ve ezvâcihi ve zürriyyetihi kernâ bârekte alâ İbrâhîm. İnneke hamîdün mecîd.» B. 1383

TERCEMESİ :

Allahım, Muhammedi ve zevcelerini ve zürriyetini rahmetinle an [onlara rahmet et], İbrâhîmi rahmetinle andığın gibi [İbrâhime rahmet ettiğin gibi].

Ve Muhammedi ve zevcelerini ve zürriyetini mübârek kıl, İbrâhîmi mübârek kıldığın gibi; hamd-ü senâ ve büyüklük [izzet] sana mahsustur.

KUR'ÂN-I KERÎM'E TEVESSÛL İLE DUÂ

Î Z Â H — 78

Kur'ân-ı Kerîm şifâ ve rahmetdir. Hiç bir meşrû ihtiyaç ve iş yoktur ki duâsında ve başlangıcında Kur'ân-ı Kerîm'den birkaç âyet okunarak onun bereketine tevessül edilmesin. Her duâdan sonra bir fâtiha-i şerîfe okuruz. Fâtiha-i şerîfe sırrı hürmetine Allaktan duâmızın kabulünü dilemiş oluruz. Hastalarımız hakkında Allaktan şifâ dileğine Kur'ân-ı Kerîm'den birkaç âyet okuyarak tevessül ederiz. Allah, Kur'ân'ın şifâ olduğunu Kur'ân'da bildirmiş, bunu nîmet biliriz. Ölmüşlerimizin rûhunu rahatlandırmak, rahmete kavuşturmak, sevindirmek için de Kur'ân okuyup sevâbını hediye ederiz; zîrâ Kur'ân'ın nûr ve rahmet olduğunu biliriz. Bir dileğimizin husûlü takdirinde evliyâ ruhuna hatm-i şerîf, yâsîn, fâtiha-i şerîfe adarız. Bununla teselli buluruz, ümidimizi çoğaltırız. Gece uykuya yatarken, sabah işe giderken koruması dileğiyle kendimizi Allaha emânet ederiz. Bu esasta da Kur'ân-ı Kerîm'in bereket ve rahmetine tevessül ederek fâtiha-i şerîfe ve ihlâs-ı şerîf okuruz.

Kederli, hüznü, sıkıntılı zamanlarımızda Kur'ân okuruz. Bu okumak; nûr ve rahmetin üzerimize gelmesine vesîle olur. Ruhumuz durulur, içimiz ferahlar, sıkıntımız gider, rahat bir nefes alırız.

Hülâsa ve netice :

Tek merci'imiz Allah'tır ve Kur'ân okumak, O'na ilticâmızı makbul kılmak için en güzel vesîledir. Misâl teşkil eden Hadîs-i şerîflerden bazıları :

H. Ş. 875

«Uyku için yatağa yatarken evvelâ fâtiha, sâniyen ihlâs-ı şerîfi okuduğun halde [ecel ile] ölümden başka her şeyden emin olursun.»

H. Ş. 876

«Akrep ısırması bir adamın hastalığına duâ ile fâtiha-i şerîfe okunmasının şifâyaya vesile olduğu hakkında.» B. 1031

H. Ş. 877

«Ağrıyan dişin üzerine şahâdet parmağını koyup yâsîn-i şerîf sûresinin sonunu [yâni (evelem yerel insânü) âyet-i kerîmesinin nihayetine kadar] oku.»

H. Ş. 878

«Sağ elini vücûdünden rahatsız olan yere koy, yedi defa oraya mesh et [elini sür] ve [her sürüşte] eûzü bi izzetillah ve kudretihi min şerri mâ eced duâsını oku.»

Z E K Â T

H. Ş. 879

«Zekât ile malınızı muhafaza, fıkara sadaka vermekle hastalarınızı tedâvi, duâ ve niyaz ile belâ ve mûsibetleri ref ediniz.»

H. Ş. 880

«Malının zekâtını vermeyen kıyamet günü cehennem ateşindedir.»

H. Ş. 881

«Malının zekâtını müstahak olmiyana veren, zekât vermemiş gibi olur.»

H. Ş. 882

«Zekât vermeyenlerin kıldıkları namaz kabule şâyan olmaz.»

H. Ş. 883

«İki yüz dirhemden az mikdardaki gümüşde; ve en aşağı üçer yaşında beş deveden aşağısında [miktarca azında]; ve beş vesak [yâni yüz yirmi okka ağırlığı bir deve yükü] mikdarının

aşığındaki hurma, üzüm ve hububatda dahi zekât vâcib olmadığı hakkında.» B. 692

Î Z Â H — 79

Allahın birliğine î mân şartından sonra İslâmın en mühim şartı zekâtdır. Zîrâ zekât; sırf ictimâî yardımdır, yardıma muhtaçların yardım hakkıdır. Diğer dört şartdan herhangi birini îfâ etmiyene cebir yapılmaz, kılıç çekilmez; fakat zekât her neye mal olursa olsun tahsil edilir, muhtaçların hakkı te'min edilir.

[Fazla malûmat ve tafsilât için ve bilhassa zekât hakkındaki âyet-i kerîmeler için, Derneğin bastırıldığı Tasnifli ve Şerhli Kur'ân-ı Kerîm'e veya Köylü Kardeşe Dîn Bilgisi kitabına bakınız.]

H A C

HAC SEVÂBI ve GÜNAHLARIN AFFINA SEBEP OLMASI

H. Ş. 884

«Hac ve ömreyi birbirinin peşinde yapınız. Zîrâ bunlar —körüük demirin paslarını giderdiği gibi— günahları giderirler.»

H. Ş. 885

«Ömre, diğer ömreye kadar arada geçen günahlara kefârettdir. Hac-ı mebrûrun mükâfatı cennetden başka bir şey değildir.»

H. Ş. 886

«Kim Beyt-i muazzamayı elli kerre tavâf ederse muhakak bütün günahlarından çıkar [kurtulur] da, anası onu doğurduğu gündeki gibi olur.»

H. Ş. 887

«Kim Beyt-i muazzamayı ziyâret eder de kavlen ve fi'len kötülük etmez ve Allah-ü taâlânın emrinden çıkmazsa muhak-

kak günahlarından çıkar [kurtulur] da anası onu doğurduğu gündeki gibi olur.»

H. Ş. 888

«İnsanların en büyük günah işlieni, Arafâtda vakfeye durmuşken Allah-ü taâlânın kendisini mağfîret buyurmadığını zan eden kimsedir.»

H. Ş. 889

«Hac eden, ev halkından (yâni akraba ve taallûkatından) dört yüz kişiye şefaâ eder. Ve bütün günahlarından çıkar da anası onu doğurduğu gündeki gibi olur.»

H. Ş. 890

«Hac ediniz, zîrâ zâhirdeki kirleri su giderdiği gibi günahları da hac giderip yok eder.»

H. Ş. 891

«Şartlarına riâyette haccı îfâ edenin bütün günahları bağışlanıp anadan doğma temiz hale geleceği hakkında.» B. 756

H. Ş. 892

«Babam yaşlıdır, âcizdir, ben babamın yerine vekâleten hac farîzesini edâ edebilir miyim? diye soran bir kadının sualine Peygamber efendimiz : (Evet, vekâleten hac edebilirsin) diye cevap verdikleri hakkında.» B. 752

H. Ş. 893

«Kâbede namazın (makâm-ı İbrâhîm) in arkasında kılındığı hakkında.» B. 792

H. Ş. 894

«Bir kimse hacca niyyet ettiği halde gidemeden vefat ederse, diğer birinin ona vekâleten bu hac niyyetini edâ edebileceği hakkında.» B. 874

Î Z Â H — 80

Hâli vakti müsâit Müslümana hac yolu açık ve emin ise hac etmek farz olur. Bunu farz kılan âyet-i kerîme şudur:

(3 - Âl-i İmrân - 97) :

«Yolu bulan ve kudreti olan üzerine Allah için hac farz kılındı, bunu inkâr eden kendine zarar verir.»

Hac gayesi Allah için şunlardır :

1) Arâzisi ziraate elverişli olmıyan, binaenaleyh ziraatle değil, hayvan yetiştirmekle geçinmeğe çalışan Hicaz'ın fakir ahalisinden kurban satın almak suretiyle onlara para bırakmak ve kesilen kurbanların etini bedelsiz halka dağıtmak suretiyle iâşelerine yardım etmektedir.

2) Hicaz'da hacıların Kâbe'ye gidip gelmeleri yüzünden, Hicazlının nakil vasıtalarına ücret ödiyerek yardımı arttırmaktır. Bunu bildiren âyet-i kerîme şudur :

(5 - Mâide - 100(97)) :

«Allah; beyt-i harâm olan Kâbeyi ve hac ayını ve hacda kesilen kurbanları insanlar için maîşete medâr kıldı.»

3) Allahın bir murâdı daha vardır ki o da Müslümanların bir araya toplanmaları vesîlesinden istifade edilerek gerek Hicaz'ın umrânı gerek Hicaz dışındaki Müslüman memleketlerinin ihtiyaçları hakkında konuşulmak ve tedbirler almaktır. Zirâ dinin temeli; ictimâî yardımdır. İmdi dine hizmet ve ictimâî yardımı te'min ve müşterek mükellefiyyetlerin îfâsı esasında işbirliği yapabilmek için tanışmak, konuşmak lâzımdır. Nitekim Cuma namazlarının hikmet-i vücûdu budur. Cuma namazları bir mahalle veya bir köy halkı için haftalık bütün ictimâ'ı te'min eder, hac ise bunu dünyanın bütün Müslümanlarının mümessilleri arasında senelik ictimâ'ı te'min eder.

*
**

Allahın hac gayesi; Müslüman hacılar için bu vüzuhta tamamen mâlûm değildir. Çünkü bu gaye; Kur'ân-ı Kerîm'in mânâsını bilenler ve üzerinde düşünmüş olanlar için mâlûmdur. Kur'ân-ı Kerîm muhteviyatını bilmiyenlerin hac gayesi; basitleşe basitleşe hacının şahsî menfaatine, yâni hac vesîlesi ile günahlarının affını mümkün kılmak arzusuna inhisar eder. Bunlar da hacda vâsita kiralalarlar, kurban alıp keserler. Fakat ictimâî yardımı, dünya çapında Müslümanlar arasında kurmak ve devam ettirmek için ciddî, verimli, umumî bir teşebbüse geçmezler. Çünkü herbirinin zihninde hâkim fikir; mümkün olduğu kadar geç hacca gitmek ve mümkün olduğu kadar erken oradan ayrılmaktır. Niçin? Çünkü; iklimi çok sıcak bir yerde ve mahdut bir

dar sahada yüzbinlerce insan yaşamak, barınmak zarûretindedir. Müş-terek tam sıhî tedbirler de alınmazsa burada hastalıklar ve bilhas-sa salgın hastalıklar zuhûru dolayısıyla perişanlık ve ölüm tehlikeleri vardır. İşte bu endişeler zihninde yer tutmuş ve sıkıntılı, alışmadığı şartlar içinde yaşamak, yiyip içmek mecburiyetinde bulunan hacılar; bir an evvel oradan uzaklaşmak sevk-i tabîsindedirler.

Hacca gidenlerde, Allahın hac gayelerinden birincisinin yarısı ve ikincisi hâsıl olur. Üçüncüsü hiç hâsıl olmaz.

Yâni :

Birinci maddeye göre, kurban satın alınır, fakat etinden fıkara istifade edemez, et ve teferruatı ziyan olur. Bu ne büyük bir ziyandır. Hem et yemeğe muhtaç insanların yaşadığı o sahada, onlar et yesin diye Allahın kurban kesilmesini emrettiği o yerde, bu ziyan; ne büyük hatâdır.

Niçin ziyan oluyor?

Çünkü yüz binlerce kurban bir günde kesiliyor, günü gününe yenmezse sıcağın kokuyor. Hastalıklara sebebiyet veriyor. Nîmet ve rahmet olan bu etler, yedirilecek kâfi insan bir günde bulunamadığı için bir felâket getirmesin diye toprağa gömülüyor.

Bu sırada fen, sanayi ilerlemiş; orada et konserve fabrikaları kemik, bağırsak, deri işleyen fabrikalar, soğukhava depoları yapılmış olsa hiçbir şey ziyan olmaz ve yüzbinlerce kurbanın eti ve teferruatı paraya tahavvül ederek Hicaz fıkaraasına, tedricen konservesi veya parası veya parası mukabili satın alınacak buğdayı tevzi olunur.

Bu nasıl husûl bulur?

Ya Hicaz hükûmeti ecnebi sermayedarlarla bu esasta anlaşır, hem kendini hem de Hicaz halkını faydalandırır. Yahut da Müslüman milletler arası bir müteşebbis hey'et teşekkül eder. Her Müslüman milletin müşterek yardımı ile teşebbüse geçer.

Görülüyor ki Müslüman milletlerin ileri gelenlerinin, hac vesîlesiyle hac zamanı izdiham sıkıntısı ve hastalık korkusu ile uzunca oturup yapamadıkları bu mühim işi; kışın hac mevsimi dışında bir kongre halinde toplanarak yapmaları elzemdir, zarurîdir. Hayâtî bir ehemmiyeti haizdir. Bu yapılmadıkça âlem nazarında muahazeden kurtulamayız. Bu vesîle ile şunu ehemmiyetle hatırlatmak lâzımdır ki, bu işlere başlamak için Hicazda mutlaka milletler arası bir salâhiyetli hey'etin dâima bulunmasına ihtiyaç vardır. Ve bu muhtelit hey'et; dışardan vâkî olacak her yardım işine merci ve binaenaleyh son derece emniyet verici olmalıdır.

Hadîs-i şerifte gördük ki, Hicaz'a hac etmek üzere vekil göndermek câizdir; çünkü maksat, herhangi bir insanın Hicaz'a gelip muay-

yen maksatlar için para bırakmasıdır. Ve hacının nâil olacağı sevâbın esası; bu içtimâî yardıma iştirâki yüzündendir. O halde bir Müslüman vekil dahi göndermeğe lüzum görmiyerek asil veya vekil bir adamın hac vesîlesiyle Hicaz'da yaptığı bellibaşlı masrafı hesap edip o hey'ete nakit olarak göndermesi de hatıra gelir. Ve kendi içtihadına göre (teferruat hariç, fakat) hac esastaki asıl temel gâyeye uymuş olabilir ve yine günahlarının affını Allaktan pek güzel umabilir, bunda mantıkî bir nokta vardır. Bir insan Hicaz'da toprak bastı parası 300 lira sahilden Mekke'ye gidiş-geliş nakliye ücreti ve bir kurban bedeli ve iki haftalık iâşe bedeli olarak da 300 lira ki cem'an Hicaz menfaatine 600 lira bıraktığı halde, maksatla alâkası olmayan; ne kendi memleketi fıkarası, ne de Hicaz fıkarası gibi cihetlere faydası olmıyan binlerce lira nakliye ücreti ödüyor. İşte bu binlerce lira da Hicaz dışında boşuna sarf olmuş demek oluyor. Bu binlerce lira israftır. Bu para, ya hacca niyet edenin cebinde kalmalı, çoluk çocuğuna yaramak; veya fazladan yardım olarak kısmen veya kâmilen yine Hicaz fıkaraına veya kendi memleketi fıkaraına iâne edilmelidir.

Kâbe ve Arafât Dağı

Her sene Arafât dağı eteğinde hacılar Allaha kulluk arzedip seslenir, Allah huzurunda saf bağlarlar. Yine hacılar Kâbe'de Hazret-i İbrâhîmin makamı gerisinde Allah huzurunda saf bağlayıp namaz kılarlar. Bu makamı Allah şu âyetle mukaddes kılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'den :

(3 - Âl-i İmrân - 96 ve 97) :

«Halkın ziyâreti için en evvel te'sis edilen Beyt; Mekke'deki beyt'dir [Beyt-ullahtır, Kâbedir]. O Beyt; mübârek ve âlemler için mahz-ı hidâyetdir. Anda Âyât-ı beyyinât vardır ki bunlardan biri makam-: İbrâhîmdir. O beyte dahil olan emin olur.»

Âyet-i kerîmedeki (halkın ziyareti için) ve (âlemler için) tabirlerinden de anlaşılıyor ki bu mübârek yer, yalnız Müslümanlara mahsus değil, Allaha inanan her kula ve bilhassa İbrâhîmin milletinden ve evlâtlarından olan ümmetlere mahsustur. Fakat; ne yazık ki bu makâmın gerisi yalnız Müslümanlara, hatta onun da sünnilerine tahsis edilmiştir. Hazret-i İbrâhîm, kitap ehli mü'minlerinin de bizim gibi Din babası olduğu ve o makâmın ardında namaz kılmak Müsevîlerin ve Hıristiyanların da hakkı olduğu halde bu düşünülmemiştir. Bu ma-

kâmin kudsiyyetinden Allahın murâdı, Hazret-i İbrâhîmin imâmet mihrabı ardında bütün kitap ehli ümmetlerini cem etmektir. Ne yazık ki bin küsur seneden beri ahvâl bunun aksine cereyan etmiş, hakikatler ve hakikatlerin iktizâsı vecîbeler akla bile gelmemiştir. Allah bütün Hak Din ümmetlerini Hazret-i İbrâhîmin ardında toplamak istemişken, biz Sünnîler kendimizi bile dört mihraba ayırarak bu mübârek makâmın ardında tefrika arz etmişiz ve Şîlere mihrab ayırmamışız. Siyasî zihniyyetle mezheb ayrılığına, Din ayrılığından fazla ehemmiyet vermişiz; yâni Din telâkkisinde bu kadar zavallılaştığımız ve mihrab yüzünden Sünnîlerle Şîler arasında münâferet ihdâs etmişiz. Bu ne acı bir şeydir.

İranlı bir şâirin dediği gibi: (Allah bir, peygamber de bir, peki bu ikilik neden?) Bütün bu benlikler, kendini başkalarından ayırmaklar neye mal olmuş. Sünnî, Şî Müslümanlar arasında siyaset muharebelerine ve Hıristiyanların Müslümanları imha için mütemadî taarruz ve savletlerine. Ne kazandığımız malûm değil, fakat ziyânımız herkesçe malûm; birçok kan, can, ma'mûre ve kuvvet.

Taassub taassubu aşılamaştır, benlik benliği aşılamaştır, nihayet bütün bu fitne Allah kullarını harp meydanlarına götürüp birbirlerini öldürmeğe, milyonlarca dul ve yetimin sefâlet ve ıstırabına sebep olmuştur. Bugün intibah içinde titreyen dünyanın ihtiyacı biraz ışığadır, hidâyet ışığında akl-ı selîm ve hakikat bilgisinedir.

HAC SEVÂBI VE GÜNAHLARIN AFFI :

Hacca vekil göndermek câiz oluyor. Gönderen kimse, vekilin masrafını ödemekle kendi hac etmiş oluyor. Yâni Arafat dağına ziyâret etmiş, Kâbe'de namaz kılmış gibi oluyor. Zîrâ hacdan Allahın esas murâdı; hac vesîlesiyle Hicaz'a gidecek olan Müslümanlara iskân, iâşe ve nakliye ve kurban bedeli olarak para bıraktırmaktır. Bunu yapanlar için Arafat ve Kâbe ziyaretleri hayırlara vesîle olmaktadır ve bunu uzaktan yapanlara da, Arafat ve Kâbe ziyâret edilmiş gibi hayırlar hâsıl olmaktadır.

Malûmdur ki, Allah mekân ile mukayyet olmadığı gibi Allahın inâyetleri ve mağfiretler de mekân ile mukayyet değildir. Allah zaman ve mekânın hükmü altında değil, zaman ve mekân Allahın hükmü altındadır. İyilikte yürüyen her insan hac yolunda yürüyormuş gibi Allaha inâyet umabilir. Kalbi Allahın nazargâhı olan bir hayırlı insan; Kâbe'den umduğu feyzi, Allah isterse kalbinde de ona tecellî ettirir. Ve yine hayırlı insan için her dağ her tepe Allaha kulluk arz edilebilecek, Allahı andırarak birer vesîle teşkil edebilir.

Kendim o kanaattayım ki, Allahın rızâsına mazhar olmuş her

mü'minin ruhu, her hac zamanı bedenlen hacda hazır olmuşların arasına katılarak ruhan haccı bütün erkânile ifâ eder. Ve hatta vaktin her namazını Kâbe'de ruhan hazır olup kılar. Bu; kulun göstereceği bir mârifet değil, Allahın inâyeti, lütufkâr âdeti cümlesindedir ki her sâlih kulu hakkında vâki olabilir.

Hicaz ve Ecnebler :

Allahın murâdında üçüncü maddenin hâsıl olmasına, Hicaz'da hac ve hacı işlerine yardım işleriyle meşgul emniyetli ve her milletin salâhiyetli mümessillerini ihtiva eden bir hey'etin bulunmaması mâni olduğu gibi; ecnebî mütehasısların, sermâyedarların Hicaz'a bırakılmaması da sebep olmaktadır.

Meşrûtiyet devrinde İttihadcılar işbaşında iken Hicaz'da ihmal edilen bütün şeyleri tedricen yapmak azîm ve kararı vardı. Hatta bütün Müslüman milletlerinin müşterek kültürü için Hicaz'da pek mükemmel bir külliye [yâni darülfünûn, üniversite] kurmak da bu teşebbüslerin başında geliyordu. Onlar iktidardan uzaklaştı, bu teşebbüsler dahi durdu. Hatta İttihadcılar zamanındayken Kâbe'de Şiiler için bir mihrap tahsis edilmesi de devletçe karara iktiran etti. Ve İran devletine bildirildi. Fakat Birinci Cihan Harbi sonunda harbi ve Hicaz'ı kaybettik, bu iş de başkalarına kaldı.

Şimdi :

Ecneblerin Hicaz toprağında seyahatlerine ve Mekke'ye, Medine'ye gelmelerine niye müsaade edilmediğine dair sebep araştıralım :

Ehl-i kitap hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de bir memnuîyyet olduğunu hatırlamıyorum ve hiç ummuyorum.

Yalnız Hicaz putperestlerinin Mekke'ye sokulmamaları hakkında bir âyet-i kerîme var ki tercümesi şudur :

(9 - Tövbe - 29(28)) :

«Ey mü'minler, müşrikler murdardırlar. Bu senelerden sonra Mescid-i Harâma [Kâbe'ye] yaklaşmasınlar. Eğer [onların Mekkeye girmemeleri sebebiyle] fakr-u zarûrete düşmekten korkar iseniz [korkmayınız], Allah dilerse sizi kemâl-i kerem ve inâyetinden zengin eder. Allah her şeyi bilici ve hikmetin iktizâsını icra edicidir.»

Şimdi üzerinde ehemmiyetle duracağımız nokta şudur :

Bu âyet-i kerîme sırf İslâm düşmanlığı güden ve vaktile Kâbe'yi

putlarla dolduran müşriklere ait olduğu halde, neden her gayri müs-
lime teşmil edilmiştir.

Bugün Mekke müşriklerinden kimse kalmadığı halde bu mem-
nuiyet Hıristiyan ve Müsevîler hakkında neye devam ettirilmiştir.

Bunun sebebini cehâletten, ve ondan mütevellit taassubdan baş-
ka bir şeye hamletmeğe imkân yok. Çünkü bu memnuiyetle işlenmiş
büyük hatalar var.

Birincisi :

Allah Hıristiyanları, Müsevîleri ve İslâmları topyekûn millet-i İb-
râhîmden ve Müslüman addettiği halde, biz Hazret-i İbrâhîmin binâ-
gerdesi olan Kâbe'yi ve dolayısıyla bütün Hicaz'ı onlar için memnu
mıntaka addediyoruz, hem de haksız olarak.

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Allah; Peygamber efendimizi, ehl-i kitabı
Allahın birliği etrafında toplayıp yeryüzünde işbirliğine dâvete me-
mur etmiştir. Halbuki biz onları Hicaz'a sokmuyoruz. Allahın mül-
künden bir mübârek kısmı Allahın dinindeki ümmetlerden mahrum
ve uzak tutuyoruz. Ne hak ile.

İnsanlık esasında dünyanın hiçbir insanını Allahın mülkünde
seyahat ve ziyâretten menedemeyeceğimiz gibi din esasında da bu yal-
nız haksızlık değil, din nâmına bir kusurdur. Din nâmına Allahın
mülkünden koca bir ülkeyi; dünyanın ekseriyetinden kapalı tutmak
nasıl hoş görülür, ve meşrû sayılır.

İkincisi :

Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamber efendimize: Yâ Muham-
med söyle: (Ey insanlar, ben sizin cümlenize Allahın Resûliyim) de,
buyurur ve böyle dedirtir de sonra dünya insanların ekseriyetine;
dinimizin inkişaf ettiği yeri, dinî cemiyet kurduğu yeri ve bu cemiy-
yette Müsevî, Hıristiyan, gayri müslimleri dahi vatandaşlığa kabul
edip İslâm vatandaşlarına yaptığı insanî yardımları onlardan da esir-
gemediği bu cemiyet merkezini, sırf müsâvat, kardeşlik, adâlet temel-
leri üzerine kurulan bu içtimaî hayat yerini; herkese ibretle gösterip
dinimizin hak ve hakikati hakkında fikir vereceğimize ne hakla ve ne
sebeple onlardan gizleriz ve Hicaz toprağını memnû yer olarak ilân
ederiz. Müslümanların Hicaz'da hiçbir gizli, sır işi yok ki gizleyelim.

Üçüncüsü :

Mukaddes yerlerini yabancılardan gizleyen, yabancuları mukad-
des yerlere yaklaştırmayan bir din, [Üniversel] cihanşümûl bir din
telâkki edilemez. Bu, kendini başka dinlilerden ayırıcı bir din olur.
Kendini başkalarından ayıranlarla birleşmek, yeryüzünde işbirliği et-
mek nasıl mümkün olur. Bu mümkün olmayınca ecnebîler dinimize ne
gözle bakarlar. Ve biz dinimizi, dünyaşümûl bir din diye nasıl müda-

faa edebiliriz ve ne yüzle müdafaa edebiliriz. Görüyor muyuz cehâ-
letimiz yüzünden dinimizi ne hale koymuşuz.

Biz Müslümanların misyoner teşkilâtımız yoktur. Kimseyi Müslü-
manlığa tergibe, davete çalışan bir müessesemiz, tertibatımız yoktur.
Bu esasta herhangi içtimâî bir faaliyetimiz yoktur. Üstelik mukaddes
yerlerimizi ihtiva eden Hicaz'ı da yabancıya kaparsak, insanlara ve
dolayısıyla dinimize zararlı hareket etmiş oluruz. Büyük bir teessür-
le meydana çıkıyor ki, biz ne yaptığımızı bilmiyoruz. Biz kendimiz
yaptığımızı bilmiyoruz. Biz kendimiz yaptığımız işin mânâsından ha-
berimiz yok, amma yabancı dünya milletleri nazarında biz, dünyada
ayrı yaşamağı isteyen bir cemiyet olarak görünüyoruz. Halbuki buna
ne Allahın tekâmül kanunlarının, ne dinlerde ve dinimizdeki millet-
ler arası muâşeret vecibelerinin müsaade ve tahammülü vardır; ne de
milletlerin birleşmesi idealinin.

Her şeyin birliğe doğru yol aldığı ve bu yolu yegâne kurtuluş yo-
lu saydığı bir devrede, biz hâlâ ayırıcı ve uzaklaşıcı vaziyetimizi mu-
hafaza edersek bütün Müslümanlara fenalık etmiş oluruz.

Hicaz'ı ne kendimiz imar edebilmişiz; ne de ecnebî müteşebbis-
lerin ecnebî sermayedarların iktisadî ve ticarî teşebbüsleriyle kendi kâr-
larına Hicaz'ı imar etmelerine imkân vermişiz.

Netice olarak hac zamanı hacılar Hicaz'dan bir an evvel uzak-
laşmak, gayri müsait hayat şartlarından ve hastalık tehditlerinden
kurtulmak için çalışıyor. Oturup birbiriyle tanışmıyor, konuşmıyor,
içtimaî bir karşılıklı yardım teşkilâtı kuramıyor. Üstelik her sene yüz
binlerce kurbanın etini de yazık edip toprağa gömüyor.

İşitiyoruz ki Basra'da yaz sıcağında yeni inşa edilmiş oteller se-
rinmiş. Soğuk hava tertibatlı odalarda istenen hararet veya bürûdet-
te yaşanabiliyormuş. Bu ne mükemmel bir işdir. Hicaz'da böyle bir
otel niye bulunmasın. Bu bir nîmettir, Allahın kullarından niye ih-
mal edilsin. En müşkül şartlar içinde hac farîzesinin ifâsı ne halkı
memnun eder, ne de Allahı. Allah ve halk hakkına âzamî kıymet ve
ehemmiyeti vermedikçe biz vicdan mes'uliyetinden kurtulamayız.

H. Ş. 895

**«Kâbeye yaya gitmeğe kalkan ve yaya gitmeği nezreden
bir zat hakkında Peygamber efendimiz : (Cenâb-ı Hak bu ihti-
yarın kendine eziyet vererek yapacağı ibâdetden elbetde mus-
tağnîdir) buyurup, ihtiyara bir şeye binmesini emir buyurmuş-
lardır.» B. 878**

H. Ş. 886

«Bir kadın Kâbeye yaya ziyârete gitmeği nezretmiş, fakat kendisinde tâkat bulamayınca keyfiyyet Peygamber efendimizden sorulmuş ve şu cevap alınmış: Yaya yürüsün, binsin [yâni iptida yola yaya yürüyerek başlasın, ondan sonra bineğine binerek yola devam etsin].» B. 879

H. Ş. 897

«Hiç bir mescide nezr ile yola gidilmez, ancak üç mescide [nezr ile] sefer edilir: Mescid-i harâm [Kâbe], mescid-i Nebevî [Medine-i münevveredeki mescide], Mescid-i Aksâ [Kuds'ü şerîfdeki mâbede].» B. 877

H. Ş. 898

«Hiç bir mescide sefer edilmesi doğru değildir. Yalnız üç mescide sefer edilir: Mescid-i harâm, Mescid-i Resûl ve Mescid-i Aksâ.» B. 604

H. Ş. 899

«Yanında zevci veya mahremlerinden birisi bulunmaksızın bir kadın iki günlük mesafeye sefer etmez.»

H. Ş. 900

«Peygamber Efendimizin ehramlı iken, oruçlu iken hacamat oldukları hakkında.» B. 919

Î Z Â H — 8 1

Allahı yanlış tanıyanlar; kendilerini ezâyaya koyarak ibâdet etmenin pek kârlı olacağını zan ederler. Yâni kendi fikirlerine göre: Allah için insan ne kadar kendini güçlkle, ezâyaya cefaya verirse; Allah onlardan bu hareketlerini o kadar çok kıymetli kabul edecek zan ederler.

Onlar Allahın ne kadar çok merhameti olduğunu bilmediklerinden; kulun kendine çektireceği azâbı hakikatte büyük ölçüde Allaha çektireceğini düşünemediklerinden, Allahın mahlûkatiyle his iştiraki olmadığı zannında bulduklarından, bu zanna kapılırlar. Fakat herkes bilmelidir ki her mahlûkun çektiği ezânın büyüğünü Allah çeker.

Kul oruç tutar; Allah oruçluya o kadar acır ki onu açlıktan, susuzluktan korur; sabır, tahammül, zevk, kuvvet verir; ona rahmet eder, sevap verir. Niyetine göre inâyetlerde bulunur.

İşte yukarıdaki iki hadîsde de mevzu teşkil eden yaya hacca gitmek nezrini Peygamber efendimiz hemen tashih buyurmuşlar, kulu da, Allahı da eziyetten korumuşlar ve Allahın hoşnutluğunu mücîp hükümleri vermişlerdir.

H. Ş. 901

«Kesecek kurban bulamayan her ferдин hac sırasında üç gün oruç tutması, yedi gün de ehline [evine] döndükten sonra tutması emri hakkında.» B. 821

H. Ş. 902

«Kurbanın bayram namazından sonra kesilmesi [mukta-zî], aksi halde namazdan evvel kesilecek kurbanın bayram kurbanı yerine geçmiyeceği hakkında.» B. 516

BAYRAM NAMAZLARINDA HUTBE :

H. Ş. 903

«Bayram namazlarında hutbeyi namazdan sonra irad etmek; sünnet-i seniyye iken (Mervan) bunun aksine hareket etmiş ve kendisine; sen sünneti değiştiriyorsun, diye itiraz edene cevaben (Mervan): (O günler geçti, namazdan sonra insanlar; bizi dinlemek üzere karşımıza oturmayacakları için ben hutbeyi namazdan evvele aldım) demiştir.» B. 517

Î Z Â H — 82

901'inci Hadîs-i şerîfde görülüyor ki, kurban kesemiyenlere oruç tutması emrolunmuştur, halbuki kurban kesmek fakir halkın ihtiyacını karşılayan bir yardım işi olduğu halde, nefse ezâ veren oruç gibi bir şahsî terbiye işi acaba ne hikmete mebni kurbanı karşılık tutulmuştur diye merak edenlere verilecek cevap zannımca şudur :

Oruç kurbanı karşılık değildir. Bu; kurban kesmek mükellefiyetini te'minat altına alan bir müeyyidedir. Bâzıları sathî bir araştırma, kifâyetsiz bir mâzeretle kurban kesmek mükellefiyetinden kaçamaları diye bu müeyyide konmuştur. On gün oruç müeyyidesini

düşünen insanın bir kurban satın alıp kesmeği; oruç tutmaktan daha hafif bulması gerekir. Binâenaleyh oruç; müeyyidedir, herkesi fakir halk lehine harekete, kurban kesmeğe mecbur eden bir vesîledir. Bu; insanoğlunu türlü bahanelerle yardımdan fedakârlıktan kaçamak yolu aramaktan meneden bir münebbihdir. Aksi halde halka yardım karışlığı et azalır.

Yine görüyoruz, Allah ne kadar merhametli ki bu on gün orucun hepsini hac devresinde tutturuyor da yedi gününü rahatlık devresine eve dönüŖe bırakıyor.

H. Ŗ. 904

ÖMRE :

«Lâkin (Ömre) nin [sevâbı] senin infakının [derecesine], veyahut [iltizam ettiğın] yorgunluk ve meşakkatin [nev'ine] göredir.» B. 851

HAZRET-İ İSMÂİL ve HİCAZ

H. Ŗ. 905

«Hazret-i İsmâîl'in taş taşıyarak va Hazret-i İbrâhîmin duvar örerek Kâbeyi inŖâ ettikleri hakkında.» B. 1381

H. Ŗ. 906

«Bugün Kâbede mevcut olan Hacer-ı esved'in vaktiyle Kâbenin inŖası sırasında iskele taşı olarak kullanılmak üzere Hazret-i İsmâîl'in getirdiğı taş olduğı hakkında.»

H. Ŗ. 907

«Hacıların (Safâ) ile (Merve) arasında yedi defa gidip gelmeleri; vaktiyle çocuğı Hazret-i İsmâîle su arayan Hazret-i Hacerin bu iki nokta arasında yedi defa gidip geldiğinden ileri geldiğı hakkında.» B. 1381

H. Ŗ. 908

«Zemzem suyu; Hazret-i Hacerin Safâ ile Merve arasında yedi defa gidip gelip su ararken bir melek tarafından meydana çıkarıldığı hakkında.» B. 1381

H. Ş. 909

«Hazret-i Hacere Allahın çıkardığı zezem suyunun etrafına bilâhare Curhum kabîlesinin iskân ettiği hakkında.»

B.1381

H. Ş. 910

«Zezem suyu etrafında iskân eden Curhumî'lerden Hazret-i İsmâîlin Arapça öğrendiği ve o muhitde büyüüp Curhumî'lerden bir kızla evlendiği hakkında.» B. 1381

H. Ş. 911

«Hazret-i İsmâîlin Curhum kabilesinden aldığı ilk zevcesinden [pederi Hazret-i İbrâhîmin işareti ile] ayrılarak başka bir hanımla evlendiği hakkında.» B. 1381

Î Z Â H — 8 3

Mûsevî Mukaddes kitaplarının bildirdiklerine göre, Hazret-i İsmâîl ve pederi Hazret-i İbrâhîm hakkında biraz malûmat verelim :

Tekvîn [kitabı] bab : 11 - âyet : 26 ÷ 32 [hülâsa]

Hazret-i İbrâhîm; Tarih isminde bir zâtın oğludur. Aynı babadan Nahur ve Haran isminde iki kardeşi vardır.

Hazret-i Lût Haran'ın oğlu, yâni Hazret-i İbrâhîmin kardeşinin oğludur. Haran doğduğu diyarda, yâni Gildânîlerin (Ur) şehrinde, babası Tarih'in yanında vefat etmiştir. Hazret-i İbrâhîm ile kardeşi (Nahor) kendilerine birer zevce alıp evlenmişlerdir. Hazret-i İbrâhîmin zevcesinin ismi Sarâ ve Nahor'un zevcesinin ismi Melikedir.

Hazret-i İbrâhîmin babası Tarih; oğlu Hazret-i İbrâhîmi ve torunu Hazret-i Lût'u ve gelini Sara'yı birlikte alıp Ken'an diyârına gitmek üzere Ur şehrinde çıktı. (Haran) a gelip yerleşti. [Haran kasabası Urfa şehrimizin üç saat kadar mesafesinde imiş; bugün harâbesi mevcut] ve Tarih Haranda vefat etmiştir.

(Bab : 12 - âyet : 1 ÷ 20 [hülâsa])

Allah, Hazret-i İbrâhîme: (Sen memleketinden, akrabandan ve baba evinden ayrılıp sana göstereceğim diyâra git, ben de seni büyük bir millet kılacağım [yâni, senden büyük bir millet dünyaya getireceğim] ve seni bereketleyip ismini büyük kılacağım, sen dahi mübâ-

rek olacaksın. Ve ben sana hayır duâ edenleri bereketliyeceğim ve sana beddua edene lânet edeceğim ve yerin cümle kabîleleri sende mübârek olacaktır.) [Buyurdu]

Hazret-i İbrâhîm; Allahın kendisine söylediği gibi hareket etti. Zevcesi Sarâyı, birâderzâdesi Hazret-i Lûtu ve Haranda eli altında bulunan bütün adamları ve nakledilebilecek malını beraberine alıp Ken'an diyarına [Filistin'e] hareket etti. Bu zaman Hazret-i İbrâhîm yetmiş beş yaşındaydı. Filistinde (Şekîm) denilen yerde More mişesine kadar geldi. O zaman oralarda (Ken'anlı)lar vardı.

Allah İbrâhîme görünüp: (Bu diyarı senin nesline vereceğim) dedi. O dahi kendisine görünen Rab için görüldüğü yerde bir (mezbah) [kurban kesme yeri] bina etti ve oradan Beyt-i İl'in şarkında bulunan dağa doğru hareket etti. Garbında Beyt-i İl ve şarkında (Ây) olmak üzere çadırını kurdu ve orada dahi Rabba bir mezbah [kurban kesme yeri] binâ edip Rabba duâ [ibâdet] eyledi. Sonraları Hazret-i İbrâhîm tedricen cenûba doğru naklediyordu, nihayet o diyârda kıtlık zuhûr etmekle Hazret-i İbrâhîm Mısır'a taşındı.

(Bab : 13 - âyet : 3 ÷ 13)

Hazret-i İbrâhîm; Mısır'ı iskâna yarar bulmadı, tekrar oradan geldiği tarafa hareket etti. Beyt-i İl ile Ây arasında evvelce çadırının bulunduğu yere kondu ve Rabbinin ismine duâ etti.

Hazret-i İbrâhîm ile beraber bulunan Hazret-i Lûtun hayvanları çoğalmıştı, Hazret-i İbrâhîminkilerle bir sahada otlamaları güçleşmişti. İki tarafın çobanları arasında münâzaa da vukubulmuştu. Hazret-i Lût kendisi için (Ürdün) ün sahralarını seçip o tarafa nakledecek Hazret-i İbrâhîmden ayrıldı ve sahranın şehirlerinde kona kona Sedum'a geldi. Sedum ahalisi Allahın indinde gayet fâsik ve günahkârdı.»

(Bab : 15 - âyet : 18 ÷ 20 [hülâsa])

«Allah İbrâhîm ile ahid akd eyledi: Mısır nehrinden Fırat nehrine kadar olan yeri senin nesline verdim buyurdu.»

(Bab : 16 - âyet : 1 ÷ 16 [hülâsa])

Hazret-i İbrâhîm zevcesi Hazret-i Sarâ'nın kısır olması sebebiyle çocuğu olmuyordu.

Hazret-i İbrâhîm Ken'an diyarında on sene ikametden sonra Hazret-i Sarâ, Mısırlı câriyesi Haceri belki evlâdı olur diye zevce olarak almayı Hazret-i İbrâhîme teklif etti. Hazret-i İbrâhîm, Hazret-i Haceri zevceliğe kabul etti, müteakiben Hazret-i Hacer hâmile oldu. Fakat

dolayısıyla hanımı Hazret-i Sarâya gurur ile bakmağa başladı. Bunun üzerine Hazret-i Sarâ da Hazret-i Hacere cefâ etmeğe başladı. Hazret-i Hacer dayanamadı kaçtı.

Allahın meleği, Hazret-i Haceri bir su pınarı başında buldu. Ona: (Ey Sâranın câriyesi Hacer, nereden gelip nereye gidiyorsun?) dedi.

O dahi ona: (Hanım Sârânın yüzünden kaçıyorum) dedi.

Rabbın meleği, ona: (Hanımının yanına dön. Onun eli altında mütevazı' ol) dedi ve şu tebşiratte bulundu: (Senin neslini Allah sayılmaz derecede çoğaltacak, işte hâmilesin, bir oğul doğuracaksın, ona İsmâîl diye ad koyasın) dedi.

Hazret-i Hacer, Allaha duâ etti ve Hazret-i Hacerden İsmâîl doğduğu vakit Hazret-i İbrâhîm seksen altı yaşındaydı.

(Bab : 17- âyet : 1 ÷ 27 [hülâsa])

Hazret-i İbrâhîm doksan dokuz yaşında iken Allah İbrâhîme göründü: (Ben Allah-ül kadîrim, huzurumda sülûk edip [doğru yolumda yürüyüp] kâmil ol, ben de benimle senin aranda ahdimi vaz'edip seni gayetle çoğaltacağım) dedi. Hazret-i İbrâhîm secdeye kapandı.

Cenâb-ı Hak, ahid esas olarak bütün Ken'an diyarını ebedî mülk olmak üzere Hazret-i İbrâhîme ve ondan gelecek nesillere vermeği vaad buyurdu. Hazret-i İbrâhîm'den de ahid esas olarak sünnet olmayı ve evlâtlarını sünnet etmesini ve bütün zürriyetlerine sünnet olmalarını vasiyyet etmesini şart koştu. Ve doğmuş her erkek çocuğun sekiz günlük iken sünnet edilmesini ta'lim buyurdu.

Ve Cenâb-ı Hak, Hazret-i Sâradan da bir evlâd dünyaya getireceğini ve onu bereketliyeceğini tebşir buyurdu, Hazret-i İbrâhîm şükran secdesine kapandı. Kendi yüz yaşında ve zevcesi doksan yaşında iken çocuğu olacağına içinden şaştı.

Hazret-i İsmâîl hakkında Hazret-i İbrâhîm Cenâb-ı Hakka: (İsmâîl huzurunda yaşasın) diye niyazda bulundu. Cenâb-ı Hak da cevaben: İsmâîl hakkında da seni dinleyip işte onu bereketledim ve onu meyvedar kılarak gayetle çoğaltacağım ve o, on iki emir tevlid edecek ben dahi onu büyük bir millet kılacağım ve lâkin gelecek sene bu vakitte Sâradan sana doğacak İshak ile ahdimi sabit kılarım buyurdu.

Hazret-i İbrâhîm o gün oğlu İsmâîli ve evinde doğmuş olan çocukları, ev halkından olan ve eli altında bulunan erkeklerin cümlesini sünnet ettirdi. Hazret-i İbrâhîm sünnet olduğu zaman doksan dokuz yaşında ve Hazret-i İsmâîl on üç yaşında idi.

Cenâb-ı Hakkın Hazret-i İbrâhîmde Tecellî Eden Merhamet ve Gayreti

(Bab : 18 - âyet : 22(20÷33) [hülâsa])

Bir gün Hazret-i İbrâhîm Rabbin huzurunda iken Allah Hazret-i İbrâhîme Sedum ve Gamure ahâlisinin isyanları haddini aştiğundan onları mahvedeceğini ihsas etti. Hazret-i İbrâhîm İlâhî bir gayretle Allaha aynen şöyle münâcâta başladı:

[Allahım] sâlihi fâsik ile beraber mi helâk edeceksin, belki şehrin içinde elli sâlih bulunur, imdi içinde bulunan elli sâlih [iyi adam] için o yeri affetmeyip helâk mi edersin.

Hâşâ ki sen [Allahım] bu gibi bir şeyi yapıp sâlihi fâsik ile beraber öldüresin ve sâlih; fâsik gibi ola [yâni, aynı âkıbete uğraya] hâşâ senden, [Allahım] bütün dünyanın hâkimi adâlet icra etmiyecek midir? dedi.

Ve Rab [Allah] eğer Sedum'de şehrin içinde elli sâlih bulursam onlar için bütün [o] yeri affederim dedi. İbrâhîm dahi cevaben: İşte şimdi ben toprak ve kül iken efendim ile konuşmağa başladım, [yâni ben bir avuç toprak iken bu gayreti duyarak bu sözleri söylüyorum.] Şayet elli sâlih kimseden beşi noksan olsa o beş kimse için şehrin kâf-fesini helâk eder misin? dedi. O da [Allah da]: Eğer orada kırk beş sâlih kimse bulursam helâk etmem dedi.

Ve [Hazret-i İbrâhîm] tekrar ona [Allaha] söyleyip: Belki orada kırk kimse bulunur dedi.

Rab [Allah] dahi o kırk kimse için de [helâk] etmem dedi.

Ve İbrâhîm: Efendim gazaba gelmesin ve söyliyeyim. Belki orada otuz [sâlih] kimse bulunur dedi.

Rab [Allah] dahi eğer orada otuz bulursam [yine helâk] etmem dedi.

Sonra [Hazret-i İbrâhîm] işte şimdi efendimle konuşmağa başladım. Belki orada yirmi kimse bulunur, dedikte.

[Allah] o yirmi kimse için de helâk etmem, dedi.

Tekrar İbrâhîm: Efendim gazaba gelmesin, ancak bir defa daha söyliyeyim: Belki orada on kimse bulunur, dedi, Rab dahi on kimse için helâk etmem dedi.

Burada Cenâb-ı Hak, Hazret-i İbrâhîm ile konuşmayı bitirdi, çekildi ve İbrâhîm dahi yerine dönüp geldi.»

[Cenâb-ı Hakkın sonsuz merhametine ve Hazret-i İbrâhîmin, ne derece ilâhî gayretle mücehhez olduğuna büyük bir misâl teşkil eden bu münâcâtını ibret için bilhassa kaydettim.]

(Bab : 21 - âyet : 1 ÷ 21 [hülâsa])

Hazret-i İshak doğduktan sonra

Hazret-i İbrâhîm, Hazret-i Sâradan doğan oğlunu İshak tesmiye etti ve sekiz günlük iken sünnet etti. Çocuk büyüdükte süttten kesildi, o gün büyük bir ziyafet verildi, şenlik yapıldı.

Hazret-i Sarâ: Hazret-i Hacerin oğlu İsmâîlin istihza eylediğini gördükte İbrâhîme :
(Bu câriye ile oğlunu uzaklaştır!) dedi.

Bu söz oğlundan dolayı Hazret-i İbrâhîmin gayet gücüne gitti. Fakat Allah, Hazret-i İbrâhîme: (Çocuk ve câriyen için bu husus gücüne gitmesin, Sarânın sana söylediği sözün cümlesini dinle, zîrâ senin neslin İshak ile yâd olunacaktır. Ve câriyenin oğlunu dahi senin neslin olduğundan dolayı bir millet edeceğim dedi.

Bunun üzerine :

İbrâhîm dahi sabahleyin erken kalkıp ekmek ve bir tulum su alıp Hacerin omuzuna koydu. Ve çocuğu dahi verip onu gönderdi.

Hazret-i Hacer, Hazret-i İsmâîl ile gidip Bi'r-i Sebi' çölünde do-laşmakta idi. Bir an geldi tulumdaki su tükendi, Hazret-i Hacer, Hazret-i İsmâîli susuzluktan ölürlen görmiyeyim diye bir çalı altında bıraktı, kendi bir ok atımı kadar uzaklaşıp oturdu. Ve yüksek sesle ağladı. Allah çocuğun sesini işitti. Allahın meleği gökten Hacere seslendi: (Sana ne oldu. Korkma, zîrâ Allah çocuğun sesini işitti; kalk, çocuğu kaldır ve elinle ona yardım et. Zîrâ onu büyük bir millet edeceğim) dedi. Ve Allah, onun gözlerini açmakla o bir su kuyusu gördü, gidip tulumu su ile doldurdu. Çocuğa içirdi, ve Allah çocuk ile idi. O dahi büyüyüp sahrada sâkin oldu, kemankeş [ok atıcı] oldu, ve sonra vâlidesi ona Mısır diyârından bir kız zevce aldı.

(Bab : 25 - âyet : 7(7÷17) [hülâsa])

Hazret-i İbrâhîm yüz yetmiş beş sene yaşadı. Oğulları İsmâîl ve İshak tarafından defnedildi, Hazret-i Sarâ dahi sonra oraya defnolundu.

Hazret-i İsmâîlin on iki oğlu oldu. Bunlar kabîlelerince 12 emîr idiler. Hazret-i İsmâîlin ömrü 137 senedir.

ORUC

Î Z Â H — 84

Müslümanlara güçlüğü his ettiren ve Müslüman olmıyanlara da Müslümanlığı güç gösteren, Müslümanlıktan ürkün otuz günlük ramazan orucu üzerinde biraz düşünmek mecburiyyetindeyim. Kur'ân-ı Kerîm'de orucu farz kılan âyet-i kerîmeler şunlardır :

(2 - Bakara -183):

«Ey îmân edenler, sizden evvelki ümmetlere olduğu gibi size de oruç farz kılındı tâ ki o sebeple âsîliklerden sakınasınız.»

Diğeri :

(2 - Bakara - 185) :

«Sizden o [ramazan] ayını görenler onu oruç tutsunlar. Hasta olan ve seferde bulunanlar için diğer günlerden adedince oruç tutmak vardır. Allah size kolaylık murad eder güçlük istemez.»

Diğeri :

(2 - Bakara -184) :

«Sizden hasta olan veyahut sefer üzerinde bulunan, orucu yediği günler adedince oruç tutmak, tâkati olanlara bir fakiri doyurmaktan ibâret olan fidye vermek icab eder. Buna kendiliğinden bir hayır zam ve ilâve eden fazla sevap ve hayra nâil olur.»

D İ K K A T :

Bu üç âyet-i kerîmeden aldığımız fikirleri hülâsa edip göz önüne koyalım :

1) Orucun gâyesi; âsî nefse hâkimiyyete alıŖarak Allahın emirlerini îfâ edecek hale gelmektir.

2) Aynı gâye ile oruç, evvelki ümmetlere de farz kılınmıştır.

3) [Herşeyde olduğu gibi] oruç farızasında da Allah kolaylığını isteyip güçlüğümüzü istemediği için ramazanda hasta ve seferde olanları mâzur tutmuştur. Onlardan hastalıkları veya sefer müddeti geçtikten sonra, senenin istedikleri günlerinde (ramazanda tutmadıkları günler adedince) oruç tutmalarını istemiştir.

Eğer oruç tutamıyacaklarsa; tutamıyacakları gün adedince birer fakirin her gün (sabah, akşam) karnını doyurmalarını emretmiştir. Hattâ hayrı teşvik için; bir güne karşılık bir fakirden fazla doyururlarsa (ve verdikleri yiyeceği faydalı ve lezzetli yemeklerden seçer, itinalı hareket ederlerse) hattâ elbise, para ve işe yarar şeyler dahi ilâveten sadaka etmek suretiyle hayır ve hasenatlarını derecelerle artırırlarsa, onların bu çok iyilik işlerinin Allah indinde o kadar çok makbul olacağı ve o kadar çok sevap kazandıracığı belirtilmiştir.

İmdi :

Şu bir fıkarayı doyurmakla bir gün oruç borcunu ödemek keyfiyeti Müslümanlara mükemmel bir kolaylık kapısı açıyor, ve bu esasen oruç gayesindeki hikmete de mükemmel uyuyor. Zîrâ dinin gayesi; cemiyette iyiliği, emniyeti, kardeşliği, alâkayı, adâleti cârî kılmaktır, bir yabancı fakiri doyurmakta bu gâyenin bütün teferruatı vardır. Başkasını doyurmak cömertliktir. Allah cömerttir ve din adamından istediği başlıca sıfat, cömertliktir. Oruç, nefsin fena temayüllerine mâni olmak imkânı hâsıl olsun diye emrolunmuştur. Bu fena tabiatların başta geleni, hasislik, alâkasızlık, merhametsizlik, nefse esârettir. Cömertlik de Allaha kulluk ve halka hizmettir. Fıkara doyuran mü'minde zaten oruç gayesi hâsıl olmuş demektir; ne mutlu o adama ki hem fıkarayı doyurur, hem de kendini.

Oruç güçlüğü; yek vücûd olması lâzım gelen cemiyeti ister istemez ikiye bölmektedir. Oruçlular oruçsuzlara nefretle bakmakta, bu nefretle bakışın aksülameli de oruçsuzları oruçlulardan fikren ve hissen uzaklaştırmaktadır. Cemiyet içinde bir kısım insan, diğer kısım nazarında kusurlu suçlu yaşamakta ve öteki kısımda da onların fena nazarları yüzünden orucu, hattâ dini inkâr edecek fena te'sirler hâsıl olmaktadır. Bu netice, ne Allahın muradına ne de bir cemiyetin menfaatine uymaz. Hiç kimse meşrû mâzeretsiz orucuz olmasa; yâni oruç mefhumu; herkesin hâline, tâkatine göre meşrû bir çıkar yolu ihtiva etse; ne insanlar kendilerini nefretle birbirinden ayırır, ne de bir kısım insan suç, töhmet altında hakir yaşamak, ve bu hayata alışmak zararına uğrardı. Ne de insanların hayrına yaraması iktizâ eden mübârek oruç mükellefiyeti ziyanlar tevliid ederdi.

TAHLİLLER :

Birinci maddedeki gâye, nefse hâkimiyettir. İnsan, Allahın irâdelerine uyacak hâle nefsini getirmek için oruç tutuyor, senede otuz gün tutarak bu hâkimiyete kendini alıştıyor.

Şimdi burada akla şu geliyor; anadan doğma iyi huylu, bilerek fenalık etmez, nefesine hâkim olacak derecede ruhu kuvvetli adam da, nefis terbiyesine ihtiyacı yok iken, yine oruç tutmalı mı; buna karar verecek olan her adamın kendidir. Fakat bir fıkaraya doyurmakla çıkar bir kapı olduğunu bildiriyoruz. Öyle bir kapı ki bundan fakirin, aynı zamanda hayır sahibinin de karınları doyması dolayısıyla Allah hoşnutdur. Doyanlar da hoşnutdur. Burada zarar gören taraf yoktur. Her taraf için netice memnunluktur. Nefis terbiyesi bir tedavi mes'alesidir. Nefis hasta olmadıkça zahmetli ilâca, rejime de lüzum yoktur. Fakat bu sûiisti'mâle uğrayabilen bir şeydir, uğramasın diye de fikarın iâsesi emrolunmuştur. Ve cemiyetde orucudan daha mühim olan ictimâî yardım işi teşvik olunmuştur. O halde insan; oruç tutmak veya oruca mukabil fakir doyurmakla da Allahın emrine itâatini göstermiş oluyor. Şeriatin aradığı birinci esas bu itâat ve inkiyad keyfiyyetidir.

Diğer cihetine gelince :

Fark; aç durmak veya birisini doyurmak şartile tok durmaktır ki, bundan güzel ve Dine ve hikmete uygun ne olabilir.

Oruç bir ilâçtır, bir münebbihdir; ilâca ihtiyacı olanlara rahmettir, olmiyanlara zahmettir. Oruç tutanın günlük işi zayıflar, bundan ailesi ve cemiyeti de zarar görür. Oruçlu tiryakilik, huysuzluk gösterebilir; bundan hem kendi, hem etrafı zarar görebilir. Nitekim, bir ramazan günü Peygamber Efendimiz Müslümanlarla sefere çıkmış, Müslümanların bir kısmı sefer ma'zeretine binâen oruç tutmamış; bir kısmı ma'zerete rağmen oruç tutmuş. Tutmuş amma onların bütün işlerini oruçsuzlar görmeğe mecbur olmuşlar ve hakikatde hayrı onlar işlemişler. İşte o hadîs-i şerîfin tercemesi burada :

H. Ş. 912

«[Bir sefere çıkan mücâhidlerin bir kısmı oruçlu, bir kısmı oruçsuz imiş, sıcak bir günde bir konak yerine indiklerinde oruçsuzlar faaliyete geçmişler]. Gölge için çoğu elbisesiyle [gölgelik kurarak] gölgelikleri halde, o oruç tutanlar [tâkatsizliklerinden] hiçbir iş yapamamışlar, develer oruçsuzlar tarafından sulanmış ve oruçlulara hizmet edilmiş, ve pişirdikleri yemeklerden oruçlulara verilmiş. Oruçsuzların bütün bu yararlı faaliyeti üzerine Peygamber efendimizin :

(Bugün oruçsuzlar tam ücret alıp gittiler) buyurdıkları hakkında.» B. 1220

İkinci madde : Orucun aynı gâye ile evvelki ümmetlere de farz kılındığı hakkındadır.

Burada göze çarpan noktalar şunlardır :

A — Bizde olduğu gibi, evvelki ümmetlerde orucun bir ay olmadığı,

B — Bizde oruç gâyesi âslikten kurtulmak olduğu halde, evvelki ümmetlerde Allahın lûtfunu hatırlamak için sevinç ve şükran günü, binâenaleyh bayram mâhiyetinde olduğudur. Ve Allahın lûtfu hatırlanmak için tutulan bu oruç; bir gün olup günlerce devam etmektedir. Ve o gün; sevinç içinde Allaha ibâdetle ve şükran hisleriyle geçirilip hiç iş yapılmamaktadır.

Müsevîlerdeki bu esas bir gün oructan başka, ihtiyârî oruçlar vardır ki, bir kısmı bizde olduğu gibi, tasfiye-i nefis için tutulan oruçtur. Ve riyâzât nevindedir ve adına kesr-i nefis; yâni (nefsi kırmak) orucu derler.

Bir nev'i ihtiyârî oruç da vardır ki, Allahın oruçla merhametini harekete getirip gazabını merhamete tahvil için tutulur, ve Allah merhamete gelip gazabını bırakacağı zamana kadar oruç tutmakta devam edilir. Asıl senelik farz bir günlük oruç hakkında hadîs-i şerîfler dahi vardır. İşte tercemeleri :

H. Ş. 913

«Peygamber efendimiz Medîneye hicret buyurduğunda Yahudilerin Aşûrâ günü oruç tuttıklarını gördü. Bu ne orucudur diye sordu. Cevâben: Bugün sâlih bir gündür, bugün Cenâb-ı Hakkın İsrâîl oğullarına düşmanlarından [Firavn idaresinden] necat verdiği [Mısırdan kurtarıp selâmete çıkardığı] bir gündür. Mûsâ oruç tutmuştur dediler. Peygamber efendimiz: Biz Mûsâ (sünnetini ihyâya) sizden ziyade haklıyız buyurdu da o gün oruç tuttu ve de tutmalarını [müslümanlara] emretti.»

B. 945

H. Ş. 914

«Ramazan orucu farz kılınmadan evvel müslümanlar Aşûrâ günü oruç tutarlardı. Ve o günü Kâbeye [yeni] örtü örtterlerdi. Cenâb-ı Hak ramazan orucunu farz kılınca Peygamber

efendimiz: (Aşûrâ orucu tutmak isteyen, onu yine tutsun. Tutmak istemiyen de tutmasın) buyurdu.» B. 788

Peygamber efendimizin (Aşûrâ) orucu diye adlandırdıkları orucun Mûsevî mukaddes kitabındaki esasları :

TEVRÂT-I ŞERÎFDEN :

(Levîliler kitabı - Bab: 23 - âyet: 26 ÷ 29) :

«Ve Rab [Allah] Mûsâya hitâben dedi ki: Bu yedinci ayın onunda dahi kefâret günü olması ile size mukaddes cemaat olarak [hepinize mukaddes bir gün bilerek müctemian], kesri nefis edesiniz [yâni oruç tutasınız] ve Rabba kurban takdim edesiniz. Ve hemen o günde hiç bir iş işlemiyesiniz. Zîrâ Allahınız Rabbin huzurunda, sizin için emr-i kefâreti icra etmek üzere bu kefâret günüdür [ibâdetle geçirilecek bir gündür]. Zîrâ hemen ol günde her kesri nefis etmiyen [oruç tutmayan] kimse, kavmi arasından munkati olacaktır.»

Cenâb-ı Hakkın Mısır'daki işkence hayatından İsrâil oğullarını kurtardıktan sonra, tarihleri boyunca daha birtakım ıztıraplardan, felâketlerden, esaretlerden kurtuluş nimetleri vardır ki onlar için de bil'âhare oruç günleri tâyin edilmiş ve Allahın imdat ve inâyeti hatırası her sene o günlerde tezkâr edilmek üzere oruç tutulmuş ve meserret izhârî sureti ile de onlar bayram günleri ittihaz edilmiştir.

İşte bir misâli :

(Zekerîyyâ kitâbı-bab: 8 - âyet: 19) :

«Rabbil Cünûd [Allah] böyle buyuruyor : Dördüncü, beşinci, yedinci ve onuncu ayların oruçları [oruç günleri] beyt-i Yahûda'ya [İsrâil oğulları cemaatine] şâdlık, ve sevinç ve güzel bayramlar olacaktır. Ancak hakikat ve selâmeti seviniz.»

Bunlardan ma'da ihtiyarî oruçlar tutulduğuna dair mukaddes kitaplarda malûmat vardır ki, sebepleri şu esasları ihtiva etmektedir :

1) Nedâmet ve tövbe için

Münderecâtı : (Mülûk-i evvel - 7 - 1 ÷ 14)

Ve :

(Mülûk-u sâlis - 21 - 27 ÷ 29)

Ve :

(Uzrâ - 10 - 1 ve 6)
Ve :
(Nahimya - 9 - 1 ÷ 38)

2) Katliâm tehdidi altında kurtuluş için mâtem orucu

Münderecâtı : (Estir - 4 - 3)
(Estir - 4 - 15 ÷ 17)
(Estir - 5 - 2 ve 3)
(Estir - 7 - 10)
(Estir - 8 - 8 ÷ 10 ve 17)

ORUCA DAİR EMİR

(Yûil - 2 — 12) :

«Bütün kalbinizle ve oruç, ve ağlayış, ve figan ile bana rücû' ediniz [günahlarınızdan Allaha iltica ediniz].»

(15) «Oruç günü tahsis ediniz [oruca] büyük cemaat toplayınız.»

(16) «[Oruç günü oruca] çocukları ve meme emenleri toplayınız [Allahın merhametini celbe çalışınız].»

(Eremya - 4 - 8) :

«Çul kuşanınız, mâtem edip figan ediniz. Zirâ Rabbın gazabının şiddeti bizden dönmedi.»

3) Vukubulan bir felâket üzerine mâtem orucu

Münderecâtı : (Nahimya -1 - 3 ve 4)

4) Ölüler hakkında rahmet dileği için oruç

Münderecâtı : (Mülûk-u evvel - 31 - 11 ÷ 13)
Mülûk-u sâni (1 - 11 ve 12) ve (3 - 31 ve 35 ve 36)

5) Şahsî riyâzet ve nefsi tasfiye için oruç

[Ramazan orucumuz mahiyetinde fakat ihtiyârî olarak tutulan oruç.]

Münderecâtı : (Mezmurlar - 35 - 13) ve (Mezmurlar - 69 - 10)

6) Şükran hâtırâsı ile tahdis-i nîmet orucu

Münderecâtı : (Estir - 9 - 25 ÷ 32)

7) Bir şahsî murâdın husûlü için [hastanın iyileşmesi için]
niyaz orucu

Münderecâtı : (Mülûk-u sâni - 12 - 15 ÷ 23)

8) Düşmandan korunmak için müctemian oruç ilânı

Münderecâtı : (Tevarih-i sâni - 20 - 2 ÷ 4)

9) Selâmetle yolculuk için

Münderecâtı : (Uzra - 8 - 22 ve 23)

ORUÇLUNUN ORUÇ GÂYESİNE UYGUNSUZ HALLERİ

(Eş'iyâ 58 - 3) :

«Niçin biz oruç tuttuk ve sen bakmadın, kesr-i nefis ettik ve sen bilmedin derler. [Yâni orucumuza kıymet vermedin derler.]

İşte [çünkü] orucunuz gününde arzunuzu [nefsinizin fena arzularını] icra edersiniz. Ve amelenize [elinizin altındaki insanlara) her işinizi müsaadesiz yaptırırsınız. [Halbuki oruç günü onlar dahi iş görmeyecek, istirahat ve ibâdet edecekti.]

(4) **İşte [çünkü] niza ve kavga için ve şer yumruğu ile vurmak için oruç tutarsınız. Sesinizi yüksek yerde işittirmek maksadiyle bugünkü gibi oruç tutmayınız.**

(5) **Benim seçtiğim [istediğim] oruçta kesr-i nefis edeceği gün adam böyle mi olur? Başını kamış gibi eyip altına çul ve kül sermekle mi olur? Buna oruç ve Rabba [Allaha] makbul gün mü dersin.»**

(Eş'iyâ - 58 - 6) :

«Benim seçtiğim [istediğim] oruç bu değil midir ki şerrin bağlarını çözesin, ve boyunduruğun bağlarını gevşetesin ve ezilenleri [elinin altında çalışan köle ve câriyeleri] azâd edip [hür kılıp] her boyunduruğu kırasın.

(7) **Ekmeği aç olana doğrayasın ve avâre gezen biçâre-**

leri eve getiresin, çıplağı gördüğünde giydiresin ve kendi komşundan gizlenmiyesin [yardımını esirgemiyesin].

(8) **O vakit nûrun sabah gibi açılacak ve sıhhatin çabuk hâsıl olacak, ve salâhın senin önünce gidecek, Rabbin [Allahın] celâli [hıfz ve sıyâneti] dahi ardcın olacaktır [seni koruyacaktır].**

(9) **O vakit çağıracaksın ve Rab [Allah] icâbet buyuracak [dileklerini kabul edip ihsân edecek] feryad edeceksin ve O [Allah] boyunduruğu parmakla işaret etmeği [bir işaretle istediğini boyunduruğa vurmağı], ve kötü sözleri kaldırırsan,**

(10) **Eğer aç olana gönlünden verirsen ve muhtacın canını doyurursan.**

O vakit nûrun zulmetde parıldayacak ve senin koyu karanlığın öğle vakti gibi [apaydınlık] olacaktır.

(11) **Ve Rab daima seni irşâd edecek ve canını kuraklıkta doyuracak ve senin kemiklerini kuvvetlendirecektir ve sen sulanmış bahçe gibi, suyu eksilmez su pınarı gibi olacaksın.**

(12) **Ve senden doğanlar eski harâbeleri binâ edecekler [dünyayı i'mar ve islâh edecekler]; çok devirlerden beri kalmış temelleri ikame edeceksin [nâtamam metruk kalmış medenî teşebbüsleri, umran işlerini başarıp tamamlayacaksın] ve sana gedikler kapatan ve ikamet için yollar tesviye eden [îmarcı] denilecektir.**

*
**

Evvelki ümmetlerden Mûsevîlikteki oruçla, bizim orucumuz arasında bâriz farklardan biri de onların oruç günlerinde iş görülmediğini; günlük işlerde çalışılmadığını, efendi, hanım, hizmetkâr işçi hepsinin oruç gününü müsâvî şartlar içinde istirahat ve ibâdetle geçirdiklerini görmüştük. Halbuki biz çalışırız, otuz gün çalışmazsak hayatın umumî hareketi sekteye uğrar. İmdi buna amelî imkân yok. Fakat oruçlu olarak muhtelif ağırlıkta günlük mesâiyi otuz gün devam ettirmek de hiç kolay değil; bilhassa ağır iş gören güneş altında kar, yağmur altında çalışan amele ve çiftçiler için pek güç. Hattâ oruçta mâzur sayılan seferîlerin hayat şartlarından daha güç.

Kur'ân-ı Kerîm'de (seferî) ler için mazeret kabul edildiğine binâen yataklı vagonlarda, lüks vapur kamaralarında seyahat edenler bile kendilerini (seferî) sayarak oruç tutmuyor da, lokomotifin veya vapurun, ateşçileri, şimendüfer amelesi ve bütün çiftçiler ve işçiler ken-

dilerini seferi saymıyorlar ve oruç tutuyorlar. Çünkü günlük işlerini alelâde telâkki ediyorlar.

Şimdi hatıra gelen şudur:

Acaba Kur'ân-ı Kerîm'deki mazeretliler arasına amele ve çiftçiler niye konmamış?

Fikrimce sebebi şudur: Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olduğu Hicaz toprağında ne ağır işçilik ne de bütün gün çalışan bir çiftçi sınıfı vardı. Hicaz arâzisi zirâate elverişli değildir. Hattâ hacca gitmek ve kurban kesmek farızasının fakir Hicaz ahâlisine geçim vesilesi olduğunu [ait olduğu fasılda] âyet-i kerîmede görmüştük. Hicaz toprağında o zaman asıl olan; ağaç meyvası ve mahdut birkaç çeşit bahçe zer'iyâtıydı. Esas geçim, hayvan yetiştirmek ve nakliyecilikte tekâsüf ediyordu; o devrede sık sık hâsıl olan mecburiyetlerle seferîlik vardı. İşte Cenâb-ı Hak ölçü olarak Kur'ân-ı Kerîm'de seferîliği zikretmişti. Mazeret teşkil edecek derecede devamlı çiftçilik ve ağır işçilik bulunan yerlerin bu bapta karar ittihaz etmeleri işini, her yerin fikir ve ilim adamlarının hattâ her ferdin kendi takdir ve içtihadına bırakmış oluyordu.

İmdi :

Elimizde seferîlik ölçüsü vardır. Bu esasa göre benzeri meşakkatli haller için içtihat edebiliriz.

Kendine ve eline bakanlara ekmek yetiştirmek için uğraşan Müslümanın oruçlu hâline yer gök acır, Allah nisbetsiz, ayarsız, gayri âdilâne birşey emretmez. Bu; Allahın şânına, kemâl sıfatlarına uymaz. O halde din mükellefiyetinin her yerde [yerine, işine göre] insanlar üzerinde çok farklı ağırlıkları varsa, mutlaka onun dinde bir kolaylık, bir mazeret tarafı vardır; bunu bilmiyorsak kusur dinde değil, hakkı bilenlerin sükûtundadır.

Ağır işçiler dahi bu iş hayatında kendilerini seferî sayabilirler.

HIRİSTİYANLARA GELİNCE :

Hıristiyanlık; Müsevî şeriatine tâbi ve Müsevîliğin bir içtimâî inkişafı olduğu halde, siyasî mülâhazalarla dinlerine yepyeni bir mâhiyet vermeyi düşünmüşler ve Müsevîliğe gazab Allahının dini, Hıristiyanlığa muhabbet Allahının dini diyerek birbirinden zıddiyetle ayırmışlar ve binâenaleyh Müsevîlerin oruç günlerine suret-i umumiyye ve resmiyyede tâbiyyet göstermemişler. Malûm olduğu üzere perhizleri vardır. Bu ise tam oruç değil, ancak bâzı şeyleri yememekten ibâret bir tahdittir.

H. Ş. 915

«Oruçlu; oruçlu olduğunu unutarak yer, içerse orucunu

[bozuldu zan etmesin] tamamlasın. Çünkü oruçluya Allah yedirmiş, içirmiştir.» B. 917

H. Ş. 916

«Peygamber efendimiz oruçlu iken takbîl eder, mülamese ve muânaka buyururdu.» B. 916

H. Ş. 917

«Yemek içmekten kesilmek oruç değildir. Oruç ancak fena sözlerden, kabahatlerden ve rezâletlerden çekinmektir. Şâyet birisi sana fena bir söz ile taarruz edecek olursa, sen de fenalıkla karşılık verme, derhal kendi kendine ihtar et, ben oruçluyum, ben oruçluyum [de].»

H. Ş. 918

«Geceleri ibâdetle kâimen geçiren nice kimseler vardır ki uykusuzluktan başka ellerine bir şey geçmez ve nice oruçlular vardır ki açlık ve susuzluktan başka bir şey elde edemezler.»

H. Ş. 919

«Oruçlu olan kimse bir mü'mini arkasından çekiştirmedikçe veya [kimseye] ezâ ve cefâ etmedikçe, iftar edinceye kadar ibâdettedir.»

H. Ş. 920

«Şükreden ve fıkaraı yediren nice oruçsuzlar vardır ki ecirleri; gündüz oruçlu, gece ibâdetle kâim olanlardan daha büyüktür.»

H. Ş. 921

«Ramazanda nafakalarınızı genişletiniz [her zamandan iyi yiyiniz]. Bu genişletme, muharebe yerinde aç kalan gâzileri doyurmak kadar ecr-ü sevâbı celbedicidir.»

H. Ş. 922

«[Gece] mukarenet-i zevciyyede bulunanlar cünup hâliyle bekleyip fecirden sonra gusûl edebilecekleri hakkında.»

B. 915

H. Ş. 923

«Peygamber efendimizin ehramlı iken de hacamat oldukları hakkında.» B. 919

H. Ş. 924

«Peygamber efendimizin zamanında Ebû Talha düşmanla cenk etmek için oruç tutmazdı. Peygamber efendimizin irtihâlinden sonra [rivâyet eden] ben Ebû Talha'yı hiç oruçsuz görmedim [diyor].» B. 1194

H. Ş. 925

«İftar için acele, sahur için te'hir ediniz.»

H. Ş. 926

«Ramazan ve kurban bayramlarında oruç tutmak meşrû değildir.»

Î Z Â H — 85

Her ümmette zühd ve riyâzet ehli vardır. Farz olan oruçtan maada kendi ihtiyarlarile oruç tutarlar. Müslümanlarda üç ayları tutanlar, mübârek günleri oruçla karşılayanlar olduğu gibi, gün aşırı bütün sene oruç tutanlar da vardır. Mûsevîlerde ve Hıristiyanlarda bu kabilden ihtiyarî çok oruç tutanlar var. Hattâ (Markos İncili - bap 2 - âyet 18 ve 19(18÷20)) da her haftanın pazartesi ve perşembe günleri oruç tutanlar olduğu hakkında malûmat var.

Bu farz olmıyan oruçları ıslâh-ı nefis için, nefsine hâkimiyyet temini için, günahlardan korunmak için tutanların fikir ve niyetlerine hürmet edilir. Fakat kendiliğinden Allah için fedakârlık yapıyor, Allaha kendini kıymetlendiriyor diye fazla orucu tutanlar varsa hemen onlara hatırlatmak lâzımdır ki:

İnsanların kendine lüzumsuz ezâ vermesi Allaha ezâ vermesi demektir.

Vücut bizim malımız değil, Allahın emânetidir. Bilir bilmez işlerde bu emânet vücudu taştan taş çalar gibi yıpratamayız. Allah bizden hesap sorar, Peygamberimiz Efendimiz: (Nefsin senin bineğindir. Ona rıfk ile muamele et [yâni, hoş tut, tâkatten düşmesin, seni taşıyamıyacak hale gelmesin]) buyurmaktadır. Oruçlu adamda çalış-

mak azalır, külfeti başkalarının omuzuna yüklenir, az çalışan adamın kendi de ziyadadır, ailesi de, cemaati de.

En büyük hatâ; kendi nefsimize ezâ etmekten Allahın hoşlanacağı zannıdır. Allahın ezâmızdan ezâ duyacağından haberimiz olmaması gafletidir, ne hakkımız var kendimize, etrafımıza ve bâhusus Allaha ezâ etmeğe?

Bayram, kandil günleri şenlik günleridir. Şenlik gününde oruç tutularak mâtem edilir mi?..

Fazla oruç tutanlarda bu mülâhazalar dahi yok ise sırf başkalarına gösteriş olsun diye fazla oruç tutuyorlarsa o da ayrı bir suç, riyâ suçudur. Onların öyle müthiş bir benlikleri, azgın nefisleri var ki oruç bile onu yatıştırmaya kâfi gelmiyor demektir.

Bâtın yoliyle nefsi tasfiye ÎZÂH—86

Oruç; nefse hâkimiyet idmanıdır. Bu; âmmeye farzolan bir vazifedir. Yâni herkes kendini başkalarına zararlı olmayacak halde tutmak, nefesine hâkim olmak mecburiyetindedir.

Fakat nefsin fena meyillerinin kökünden değişmesi, her fena ahlâkın iyisiyle değişmesi imkânı da vardır. Bunu isteyen insan; belli başlı esbâba tevessül şartile neticeyi Allahtan bekler.

Şimdiye kadar yapılan tetkike göre, bu bâtın hayatına tevessül herkese müyesser olmamaktadır.

Nasîbi olanlara ve nasîbi kadar müyesser olmaktadır.

İmdi :

Nasîbi olanlar ekalliyette kaldıklarından, bunlara havâs, yâni has kul denilmektedir. (Ledün ilmi) denilen bâtın ilmi ve (irfan) denilen ince fikir ve Allah aşkıyle iç kaynamaları, ruh çırpınmaları, cezbelere, huşûlar ; ekseriyetle kendini bu gibilerde göstermektedir.

Allahtan gelen nûr çokluğundan hâsıl olan ve (dilmestî) denilen gönül hoşluğu [veya sarhoşluğu] bunlarda belirmektedir. Gerek ruh mertebelerinde yükselmeler, gerek nefis mertebelerinde tasfiyeler bu zümreye müyesser olan nîmetlerdendir. İçleri; gece gündüz Allahtan gelen nûrla salâh peyda eden, her günü bir evvelkinden daha ileri hisler, daha güzel fikirler ve niyetler içinde geçiren bunlardır. Bunların yürekleri Allahın nûru olan mânevî kuvvetle dolmakta, Allaha herkesten çok inanmakta, güvenmekte, sarılmaktadırlar. İnsanlık ve kar ve haysiyeti bu suretle bunlarda herkesten fazla kendini hissettirmektedir. İnsanın zillete düşmesi Allaha güvensizliğinden, böcek

gibi şahsî endişelerinden, metânetsizliğinden, azimsizliğinden, yüksek duygulardan mahrumiyetindedir. Nürsüz yürek çamur içindedir. Işıksız ve ümitsizdir. İnsanın hakir, zelil derekelere düşmesi bu yüzündür. Allaha güvenenin gamı, endişesi olmaz. Allahtan başkasından bir şey beklemez, Allahtan başkasına arz-ı ihtiyaç etmez.

Riyâ, hiyle, yalan, dolan bunlarda bulunmaz. İmânı zayıf olanlardır ki, her gün biraz daha bayağılaşırlar, insanlık haysiyetlerinden bir parça daha kaybederler; tanıdıkları muhitte emniyet edilmez, itibar edilmez, acınmaz olurlar. Allah cümleyi muhafaza buyursun. Çünkü onlar kimseye acımazlar; insafları, merhametleri, şefkatleri yoktur. Hak, ölçü tanımazlar. Haram, günah, ayıp bilmezler; fırsat ellerine geçtikçe çalarlar; şahsî menfaatleri için iftira ederler, hıyanet ederler. Haset, kin, garaz taşırlar; herkesin elindekine göz koyarlar. Nifakçı, bozguncu olurlar. Farsça bir beyitte tarif edildiği gibi, insan-oglu eğer kendini iyiliğe verirse melekleri iyilikte geçer, ve eğer fenalığa verirse şeytanları geride bırakır.

İşte :

İnsan iyilikte yükselmek, emin bir ahlâkî duruma girmek için; manevî yolda Allaha yüzünü dönmesi, ve Allahı her gün çağırması iyilik niyâzıyla Allahı düşünmesi, iyilik gâyesiyle mürâkabe yapması, yâni bu vesîlelerle Allahtan nûr dilemesi, nûr alması lâzımdır. Nûr getiren vesîleler; zikir ye fikirdir. Allahı çağırmaq; Allahı zikir ve senâ etmek demektir. Allahı düşünmek ve Allaha mürâkabe yapmak, fikir etmek ve fikir edinmek demektir.

H. Ş. 927

«Zikir, oruçdan hayırlıdır.»

İlk iş, nefsi bilmek; zîrâ nefsinin bilen Allahı bilir.

NEFSİ BİLMEK

H. K. 928

«Ey insan nefsinin bil, tâ ki Rabbini bilesin.»

H. Ş. 929

«Nefsinin bilen ancak Rabbini bildi.»

Î R Ş Â D :
H. Ş. 930

«Yâ Ali, tek bir kişinin senin irşâdınla Müslüman olması; iyi bil ki sana kızıl develer bağışlanmasından hayırlıdır.»
H. Ş. 931

«Bir kimsenin hidâyetine delâletin, bütün dünyalara mâlik olmaklığından hayırlıdır.»

NEFS İLE MÜCÂHEDE

H. Ş. 932

(Peygamber efendimiz harp nihayeti, harp sahasından Medîne şehrine avdet buyururken ashâbına :

«**Küçük cihaddan büyük cihâda dönüyoruz.**» buyurmuşlar ve nefis ile mücâhedeyi büyük cihad diye tavsif buyurmuşlardır.

H. Ş. 933

«Mücâhid; Allah için nefsi ile mücâhede edendir.»

İSTIFÂ

H. Ş. 934

«Zâhir ve bâtınını devam üzere pâk tut, tâ ki zâhir ve bâtın rızkı artsın.»

H. Ş. 935

«Zâhir ve bâtınını temizlemeğe devam et ki merzûk olasın [rızklanasın].»

İ'TİKÂF — ERBAÎN

H. Ş. 936

«Bir kimse zâhir ve bâtınını temizliyerek kırk gün ihlâs

ile Cenâb-ı Allah için amel ve ibâdet ederse; kalbi hikmet kaynağı olur, ağzından irfan akar.»

H. Ş. 937

«Peygamber efendimizin ramazanın sonuncu on gününde i'tikâf ettikleri, bu âdetlerine irtihallerine kadar devam ettikleri ve irtihâllerinden sonra da zevcât-ı tâhirâtın [mübârek zevcelerinin] işbu âdete uyarak i'tikâf ettikleri hakkında.» B. 952

H. Ş. 938

«Peygamber efendimiz her ramazan on gün i'tikâf ederdi.»

B.957

H. Ş. 939

«İslâmiyyetden evvel zaman-ı câhiliyyetde [putperestlik devrinde] de i'tikâf yapıldığı hakkında.» B. 954

KALB AÇILMASI

H. Ş. 940

«Allah bir kuluna hayrı murad buyurursa kalbinin kilidini açar. Onda ilm-i yakîn ve sıdk hasıl olur. Ve onun kalbini sülûk ettiği şeyin mahfaza kabı yapar. Kalbini selîm ve lisanını sâdik ve ahlâkını müstakîm kılar ve kulağını işidir ve gözünü basîretli yapar.»

Î Z Â H — 87

İ'tikâf; bir şeyi işitmeyecek, bir şey görmeyecek yere çekilerek, orada oruçlu olarak gece-gündüz Allahı zikretmek, Allahı düşünmek demektir. On gün ve kırk gün olmak üzere iki nevi müddetle yapılır.

İ'tikâfda oruç en basit ve az bir şeyle bozulur. Meselâ, biraz pirinç çorbası ve bir küçük dilim ekmekten ibâret bir şeyle.

Bu usûlün dayandığı esaslar; az gıda, az uyku, ve halkdan inzivâ ile; tamamen kalbi, fikri Allaha verebilmek ve Allahla meşgul olmaktır.

İ'tikâf yapan insanlarda, mevcut esas fitrî kabiliyyet, cevher ne ise i'tikâf halinde o meydana çıkar; ekserisinin keşfi açılır, fokları bâtın âlemini görmeğe ve bâtın alemindeki ruhlarla konuşmaya baslar, onlara birtakım müphem hakikatler inkişaf edip belirir. " Fakat i'tikâfdan sonra insan tedricen yine i'tikâfdan evvelki [eski] hâlini bulur. Zîrâ yeni hâl zorla vücude gelmiştir. İnsana mal olmaz.

Kırk günlük i'tikâfî [erba'ini] bir esasa bağlamak lâzım gelirse Hazret-i Mûsânın kırk gün ve kırk gece bir şey yemeden içmeden dağda Allah huzurunda kaldığı zamanı hatırlamak; veyahut Peygamber efendimizin peygamberlik vazifesine başlamadan evvelki hazırlık devresinde dağda bir mağaraya çekilip Allahın talim ve terbiyesi altında geçirdiği zamanı esas tutmak uygun olabilir.

Hazret-i Mûsâ vak'asma ait âyet-i kerîmeler şunlardır:

(7 — A'râf - 142):

«Biz Mûsâya münâcâtımız için otuz gece va'dettik ve bunu on gece ile de tamamladık ki Rabbinin mîkâtı tamam kırk gece oldu.»

(143) :

«Mûsâ mîkâtimize gelip ona Rabbi tekellüm buyurduktan yâ Rabbî, bana kendini göster, sana nazar edeyim, dedi. Allah-ü taâlâ: (Beni göremezsin, lâkin şu dağa bak, eğer o dağ yerinde karar eder [durur] ise sen de beni görebilirsin) buyurdu. Vaktaki Rabbi dağa tecellî eyledi, dağ [dayanamadı] parça parça oldu ve Mûsâ da korkusundan düşüp bayıldı* ayıldığı zaman: (Yâ Rabbî, seni teşbih ve tenzih ederim., sana tövbe eyledim ve ben îmân edenlerin evvelkisiyim) dedi.»

İSTİĞFAR

İlk zikir; (Estağfirullah-il-azîm) ve (Elhamd-ü lillah) zikridir. İB fikir mevzuu; (La havle velâ kuvvete illâ billah)m mânâsıdır. Yani: (Allahtan gayrıda ne ileri ne geri hiç bir kuvvet, kudret yoktur) demektir.

H. Ş. 941

« [Peygamber efendimiz buyurmuşlar] : «Muhakkak ben

**günde yetmiş defa Allahtan mağfiret dilerim [istiğfar çeke-
rim].»**

H. Ş. 942

«Günde yüz defa Cenâb-ı Hakka tövbe ve istiğfâr ediniz.»

H. Ş. 943

**«Günahtan tövbe, bir daha o günahı işlememeğe niyyet
eylemektir.»**

H. Ş. 944

**«Ne mutlu günlük meşguliyetinde çok istiğfâr zikri için
vakit bulana.»**

H. Ş. 945

**«İstiğfâr zikr-i şerîfine devam edenin Cenâb-ı Allah gamı-
nı feraha, sıkıntısını [darlığını] genişliğe tebdil eder ve umma-
dığı taraftan rızıklandırır.»**

H. Ş. 946

**«İstiğfâr ile günâh-ı kebâir kalmaz [yâni büyük günahlar
zâil olur]. Sagîrelerin [küçük günahların] tevalîsi de mahiyye-
tini kebâire vardırır.»**

H. Ş. 947

**«Yalnız lisânen istiğfâr; yalancılardan tövbesi mahiyyetin-
dedir.»**

[Yâni, günahlara karşı hakikî bir pişmanlık duymak lâzımdır.]

H. Ş. 948

«Nedâmet [peşimanlık] tövbedir.»

H. Ş. 949

«Günahtan tövbe eden, hiç günah etmemiş gibi olur.»

ÖLÜLER İÇİN İSTİĞFÂR

H. Ş. 950

**«Biri gelip Resûl-i Ekreme pederi vefat ettiğini [ve hak-
kında istiğfâr etmesini] rica etmiştir.» B. 629**

BAŞKALARI İÇİN İSTİĞFÂR

D İ K K A T ;

Kur'ân-ı Kerîm'de başkaları için istiğfâr hakkında emir vardır işte tercemeleri :

(47 - Muhammed - 19) :

«Günahına, erkek ve kadın mü'minlerin günahlarına istiğfâr et.»

Diğeri :

(24 - Nûr - 62) :

«Ve onlar için istiğfâr et.»

Diğeri :

(9 - Tövbe - 104(103)) :

«Onlar için [münafıkların sâlih amel işliyenleri için] duâ ve istiğfâr et.»

Diğeri :

(8 - Enfâl - 33) :

«Yâ Muhammed, sen onların aralarında buldukça Allah onlara azab edici değildir. Onlar arasında istiğfâr edenler mevcut oldukça, onlara Allah azâb etmez.»

HAMD-Ü SENÂ

H. Ş. 951

«Cenâb-ı Hak buyurmuştur ki: Ey Âdem oğlu, beni zikrettikçe şükrümü îfâ etmiş ve beni unuttukça hakkımı unutmuş olursun.»

H. Ş. 952

«Nîmeti söyleşmek şükürdür.»

H. Ş. 953

«Yediğinin şükrânını îfâ eden; sabreden oruçlular menzilesindedir.»

H. Ş. 954

«Nîmetin hamd-ü şükrü o nîmetin zevâlinde insanı emin kılar.»

H. Ş. 955

«Emniyyet ve âfiyet öyle büyük iki nîmettir ki, çok kim-seler onun kadrini bilmez ve şükrünü îfâ etmez.»

H. Ş. 956

«Hazreti- Mûsâ aleyhisselâm sordu ki: Yarabbî âdem sana nasıl şükreylesin? Cevaben buyuruldu ki: Nâil olduğu nîmetin benden olduğunu bilirse şükretmiş olur.»

H. Ş. 957

«Cenâb-ı Hakka şükredenler, halka teşekkür edenlerdir.»

H. Ş. 958

«İnsana teşekkür etmiyen Allaha da şükretmez.»

BAŞKALARI İÇİN HAMD-Ü SENÂ

Kur'ân-ı Kerîm'de başkaları için de hamd-ü senâ etmek vardır. İşte bunu bildiren âyet-i kerîmeler :

(46 - Ahkâf -16(15)) :

«Yâ Rabbi bana ilham et ki; kendime, babama ve anama olan nîmetlerine şükredeyim ve senin rızânı celbeden iyi işler işliyeyim.»

Diğeri :

(27 - Nemil - 19) :

«[Hazret-i Süleyman Cenâb-ı Hakka] ya Rabbî beni muvaffak eyle ki kendime ve babama anama olan nîmetine şükredeyim.»

DİKKAT :

İnsan her gün Allaha istiğfar ve hamd ve şükür etmekle Allah hakkına, riayette ilk vazifeyi îfâ etmiş olur. Bundan sonra sıra Allahı senâ, ta'zîm ve tekbire gelir.

EV RÂD-I ŞERÎFE ve ZİKİR

H. Ő. 959

«(Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh) vird-i Şerîfi doksan dokuz derd-ü belâya karşı devâdır. En hafifi kalb hastalığı olmak üzere.»

H. Ő. 960

«Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh virdini çoğaltınız. Zîrâ cennet hazinesinden bir cevherdir.»

H. Ő. 961

«Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh vird-i Şerîfi doksan dokuz illete devâ olur ki en hafifi hüzün ve kederdir.»

H. Ő. 962

«Büyük müşkülâta uğradığınız zaman (Hasbinallahu ve ni'mel vekîl) zikr-i cemiline devam ediniz.»

H. Ő. 963

«(Hasbiyallah ve ni'mel vekîl) vird-i Şerîfi her korku için amandır.»

H. Ő. 964

«Zikr-ullahın efdali lâ ilâhe illallah ve duânın efdali el-hamd-ü lillah'dır.»

H. Ő. 965

«Allahın ism-i Celîli zikrolunan her meclisi melekler kuŐatır. Hattâ, melekler zikredenlere hitaben: (Arttırın, Allah da size arttırsın) derler. Zikir dahi kanatlarını açan meleklerin arasından yükselir.»

H. Ő. 966

«Yâ Allah, helâlinle harâmından beni müstagnî kıl, ve fadlınla senden başkasına ihtiyacdan vâreste et.»

[Bu Hadîs-i Şerîfe vird olarak devam etmeli.]

ALLAHI SENÂ ve TEKBÎR VİRDİ

H. Ş. 967

«Cennet bahçesinden geçtiğiniz zaman [oradan yiyiniz buyuruldu] nedir cennet bahçesi dediler. Zikir halkası buyuruldu.. [Yemek] nedir dediler, (Subhân Allahi velhamd-ü lillâhi ve lâ ilâhe illallah-u v'Allah-u ekber) zikridir buyuruldu.»

ALLAHI ZİKİR

H. Ş. 968

«Her taşın ve ağacın yanında Allahı zikrediniz.»

H. Ş. 969

«Ve Allahı çok zikrediniz, munafıklar size (deli) deseler bile.»

H. Ş. 970

«Allah indinde dereceleri en büyük olanlar zikredenlerdir.»

Hadîs-i Kudsî 971

«Beni zikredende celîsim [otururum, bulunurum].»

H. Ş. 972

«Allahın zikrini çoğaltanları Allah sever.»

H. Ş. 973

«Kıyamet gününde Allah indinde kulların en fazîletlisi olan kimse Cenâb-ı Hakkı dünyada çok zikretmiş olandır.»

H. Ş. 974

«Allahın zikrini çoğaltınız deli deseler bile.»

H. Ş. 975

«Allahın zikri kalblere şifâdır.»

H. Ş. 976

«Zikir oruçdan hayırlıdır.»

H. Ş. 977

«Hiçbir cemaat Zikr-ullah için cem' olup dağılmadı ki, zikirlerine sebep Cenâb-ı Hak tarafından af ve mağfiret ile müjdelenmiş olmasın.»

H. Ş. 978

«Zikirlerin ekmeli hafî ve rızkın efdali mikdarı kâfi olmaktadır.»

H. Ş. 979

«Şeytan; Benî Âdemin kalbine nüfûz icrâsı için istilâ eder. Lâkin kalb; Cenâb-ı Allahı zikredince me'yûs olarak geri çekilir, unutursa istilâ eder.»

H. Ş. 980

«Cenâb-ı Allah buyurmuştur ki: Bir kul, benim zikrimle iştigal eylemesinden dolayı kendi ihtiyaçlarının tâlebini unutursa ben o kuluma kendisi istemezden evvel in'âm ve ihsân eylerim.»

H. Ş. 981

«Cenâb-ı Allaha muhabbetin alâmeti; Zikr-ullahı sevmek, ve buğzunun alâmeti zikr-ullahı sevmemektir.»

H. Ş. 982

«Zikr-ullah ile yemeğinizi hezmediniz.»

H. Ş. 983

«Gözlerim uyur, lâkin kalbim uyumaz.»

H. Ş. 984

«Zikir sadakattir, hayırlıdır.»

H. Ş. 985

«Size bildireyim mi bir şey ile ki ol şey; sizin için hayır-

lıdır ve efdaldır size; düşmanınıza mülâki olup onların boyunlarını vurmaktan ve onlar tarafından boyunlarınız vurulmaktan. O şey zikr-ullahtır.»

H. Ş. 986

«Hâmilin Allahı zikret buyuruldu, zikr-i hâmilin ne olduğu soruldu. (Zikr-i hafi) buyuruldu.» [Hâmilin lugat mânâsı tenhada, inzivâdadır.]

H. Ş. 987

«Cenâb-ı Hakkın sıyâneti ile, belâ ve musîbet; âbid olan mü'min-i kâmilin kalbini zikir ve fikirden alıkoymaz.»

H. Ş. 988

«Siz [gece] yatağınıza girdiğinizde 34 defa Allah-ü ekber, 33 kerre subhan-Allah dersiniz. 33 defa da Elhamd-ü-lillâh dersiniz.» B.1498

[Peygamber efendimiz bu talimi; Hazret-i Fâtıma ve İmam-ı Aliye etmişlerdir.]

H. Ş. 989

«Allah zikrinin ikâmesi için bilinecek şeyleri ve insanların höcçetini size bildirdim.»

[Bu Hadîs-i şerîf hakkında Şeyh-i Ekber. Hazret-i Muhiddin-i Arabî buyuruyor ki: Resûl-ullah efendimizin işâret buyurduğu Zikr-ullah; gafletin zıddı olan huzurdur, dilin zikri değildir. Ve huzur, Alaha yakınlığın semeresidir ve kalpler bununla mutmain olur. Kalpler itmi'nan kazanınca Cenâb-ı Hak tarafından rızâ ile hitab olunur, matlûb da budur.]

TEFEKKÜR

H. Ş. 990

«Tefekkür gibi [düşünmek gibi] ibâdet yoktur.»

H. Ş. 991

«Bir saat tefekkür yetmiş yıl ibâdetden hayırlıdır.»

H. Ş. 992

«Yaradanın eserlerini bir saat tefekkür etmek [düşünmek]; yetmiş sene [bilgisiz, fikirsiz, muakkadsız mâhiyyetde cereyan edecek] ibâdetden hayırlıdır.»

MUHABBETLE DAİMA ALLAHI HATIRLAMAK

H. Ş. 993

«Sevgi çokluğundan Allahı kalbinden çıkarmayan kimse, nifaktan kurtulur.»

Î Z Â H — 88

Yukarıki Hadîs-i şeriflerden iyi anlıyoruz ki, ibâdetin temeli ve ruhu; fikirdir. Fikirsiz zikir, mihanikî bir harekettir. İnsan demek; fikir ve his demektir. Fikirsiz, hissiz ibâdet insanca yapılmış değildir.

İbâdet; bir fikrin neticesidir. Fikir bir gayenin bünyesidir. İbâdetinde fikir etmek neye ibâdet ettiğini bilmektir. Kime ibâdet ettiğini, neye ibâdet ettiğini bilendir ki ibâdet etmiş olur.

Peygamber Efendimiz: «Ancak kendini bilen Allahı bilir» buyurmuştur. Zîrâ: (Allahın kuvveti var, irâdesi var, amma benim de bana göre kuvvetim, irâdem var) diyen kimse, Allahı bilmemiş demek olur. Ancak kendinde, kendinin olarak hiçbir varlık olmadığını, her varlığın Allahtan tecellî edip muvakkat ve âriyet olarak geldiğini, bütün varlığın ve her mahlûkun içinde dışda sahibi Allah olduğunu bilen kimse Allahı bilmiş demek olur. Öylesi bu sebeple her hususta kendine değil Allaha güvenir, herşeyi Allahtan ister ve bekler, ne kendinden ne kimseden birşey beklemez. Çünkü her mahlûkun Allah elinde bir âlet, her insanın Allah elinde bir boş kap olduğunu, bu kabın da ve kap içinde tecellî eden irâdelerin de, ilmin de, hayat ve kuvvetin de sâhibi Allah olduğunu anlar, bilir.

Ve yine böylesi bilir ki, Allah bizi kendine ibâdet ve hizmet için yaratmıştır, kendi mülkü olan dünyayı imâr ve islâh için ve Allahın tekâmül kanunu terbiyesi altında kemâle gelerek Allahın kemâlâtını kendimizde ortaya koymak için yaratmıştır.

Yine böylesi bilir ki, ibâdet; kulluk borcu olarak ve Allaha Allahlığı için edilir, Allahtan bir menfaat elde etmek veya bir zararı defet-

mek için değil. İşte böyledir ki; ibâdetde Allahın iltifâtına, nûruna, feyzine nâil olur. Ruhu gıdalanır, kuvvetlenir, nefesine hâkim olmaya başlar ve iyi adamlar sırasına girer. Böylece halkın muhabbet ve emniyetini kazanır, halktan yardım ve fayda görür. Zîrâ kendi de Allaha ibâdetle beraber hizmetten hâli kalmaz. Allaha hizmet; halka hizmettir iyilikleri yürütmek, fenalıkları önlemek, durdurmaştır. Geçen hadîs-i şerîflerin birinde :

«Cenâb-ı Hakkın, en gazap ettiği kulun; Allahtan Cenneti umduğu ve Cehennemden korktuğu için ibâdet eden» olduğunu anladık. Allah her şeyin Allah rızası için yapıldığını ister.

Allahtan korkacağız ki, fenalık etmiyelim.

Allahı seveceğiz ki, halkı sevelim, halka acıyalım, insaf ve merhamet edelim ve gayrete gelip cömertçe yardım ve fedakârlık edelim.

İşte bunların hepsi fikirle, vazife düşüncesiyle olur; ve fikirle yürür. Her hareket bir fikrin ve her güzel hareket güzel bir fikrin mahsulüdür. Fikri güzel olan; amelde nasipsiz olsa dahi mâzur ve makbul kuldur, Allahın mükâfatına nâil olur.

Allahın vasıflarını iyi bilen; müşkilât karşısında irkilmez, tâkattan düşmez, tehdit ve kötü teklif karşısında sarsılmaz, doğruluktan ayrılmaz, dünyalıkla avlanmaz; felâket karşısında sönüp gitmez. Güçlük artıkça azmi, kuvveti, gayreti artar; Allahın tükenmez kudretine güvenip başarıdan ümit kesmez. Haksızlığa uğrasa Allahın kurtaracağını bilir, iftiraya uğrasa temize çıkacağına inanır, kimsesiz kalsa Allahın koruyacağına güvenir, denizin dibine düşse Allah sebebini yaradıp çıkaracağını umar. Ne mutlu o kula ki Allahın her an onunla ve onu gözetir, korur olduğunu bilir. Her acı, tatlı nefesinin acılığını, tatlılığını Allahın duyduğunu bilir. İşte dünyada huzur içinde çalışan ve rahat içinde yaşayan bunlardır.

MURÂKABE

H. Ş. 994

«Kalblerinizi murâkabeye alıştırmınız.»

Yâni: Yüreği, fikri Allaha verip tam teveccüh haline girmelidir. Bu hal; Allahtan en ziyade nûr gelmesine vesile olan bir durumdur. İlhamlar bu durumda en çok ve vâzih olarak gelir, bilinmeyen hakikatler bilinmeye başlar, şüpheli şeyler aydınlanır. İbâdetin en verimli budur. Çünkü nûru en çok getiren, zuhûrata en imkân veren bu durumdur. Allaha teveccüh edene, Allah teveccüh eder.

H. Ş. 995

«Îmânın efdali; her nerede olursan ol Cenâb-ı Hakkın sevinle olduğunu bilmektir.»

İnsan için en büyük teselli: Allahın bu yakınlığı ve beraberliğidir. Bu Hadîs-i şerîf meâlinde bir de âyet-i kerîme vardır. Tercemesi şöyledir: «Ve o sizinledir, her nerede olursanız olunuz.»

Bu âyet-i kerîme; murâkabe mevzularından biridir.

H. Ş. 996

«Belâ ve musîbet; ibâdet edici olan mü'min-i kâmilin kalbini Allahın sıyânetiyle zikir ve fikirden alıkoymaz.»

Yâni:

Allah yolunda bulunan, ibâdeti hakkiyle itiyad etmiş olan, kulukta olgun bir insanı; ne belâ ve musîbet, ne sevinç ve şenlik, ne mal, ne para, ne evlâd ve ayâl Allahı zikirten, fikirden alıkoyamaz; Allahın hıfz ve sıyânetiyle.

CEZBE-TÜL RAHMÂN

H. Ş. 997

«Rahmânın cezbelerinden bir cezbe ins ile cinnin ameline [ibâdet yoluyla Allaha yakınlık gayretine] muâdil olur.»

HUŞÛ' ve GÖZ YAŞI

H. Ş. 998

«Bir kimse Cenâb-ı Hakkı zikrederek saygı ve muhabbetinden göz yaşları yere dökülürse, Cenâb-ı Allah kıyâmet gününde onu muazzep etmez.»

H. Ş. 999

«Göz yaşı dökerek sadâsız ağlamak ve kalben Cenâb-ı Hakka huşû' duymak rahmetdir.»

H. Ş. 1000

«Allah haşyetinden ağlamak cehennem ateşinden necatdır.»

294

H. Ş. 1001

«Ağlamak rahmânîdir, bağırıp çağırmak şeytânîdir.»

H. Ş. 1002

«Vallah ben, cümlenizden ziyâde Allahı bilirim ve cümle-
nizden ziyâde ondan haşyet duyarım.»

H. Ş. 1003

«Namazında huşû duymayanın namazı yok olur.»

H. Ş. 1004

«Allah haşyetinden ağlayan kimseyi cehennem ateşi yak-
maz.»

Î Z Â H — 89

Bir insan; çok saydığı, çok sevdiği, çok büyük bildiği diğer bir insanın huzûruna girdiği zaman az çok bir heyecan duyar. Bu heyecan; o insana aldığı telkin ve düşüncesinden gelir. Yâni insan zihninde büyütülen veya zihninde büyüttüğü, mehabet verdiği şahsın fikren tesiri altında kalır. Fakat Allah huzûruna girenler yalnız fikri tesir altında kalmazlar, Allah huzûrunda Allahtan gelen nûrun tesiri altında da kalırlar. Bu nûr, insanda fevkalâdelik vücuda getirir. Hassasiyet; ağlama derecelerine, hattâ haykırma derecelerine yükselir. İnsan gönülde kuvvetli bir hoşluk [serhoşluk] duyar. İnsan titrer, sıçrar, sarsılır, hattâ çırpınabilir. İşte bu hallerin hey'et-i umumiyesi huşû' kelimesinin mânâsında toplanır.

Cezbe :

Cezbe: Allaha doğru çekiliş, yükseklere doğru süzülüşdür. Huşûu cezbe takibeder. Yâni, huşû'da terakkî eden nihâye cezbenenir ki buna cezbe-tür Rahmân denir.

Huşûun, cezbenin akabinde vücutta rahatlık duyulur. Sıkıntılar gider. İç safası, huzur gelir.

BÂTIN HAYATINDA MERTEBELER

MÂNEVÎ ŞAHSİYYETLİLER

ALLAH EVLİYÂSI

H. Ş. 1005

«Cenâb-ı Hakkın velîleri onlardır ki görüldükde Allah ha-

tıra gelir, illâ meğer ki gören kimsenin dünyadan başka bir arzusu olmasın.»

BEDELLER ve SİDDIKLAR

H. Ş. 1006

«Her karinde ümmetimden sâbikûn [ileri geçenler] vardır ki bunlara bedeller; [budalâ] ve siddikûn derler.»

[Haklarındaki inâyet ve merhamet-i İlâhiye o kadar mebzuldur ki, sizler de o yüzden yer ve içersiniz ve yeryüzündekiler için vukuu melhuz olan belâ ve mûsibetler o yüzden def ve ref olur.]

H. Ş. 1007

«Mahlûklardan hiç bir şeye lânet etmemek, velâyet mer-tebesinde bulunan (bedeller)in âlâmetidir.»

E V V Â B

H. Ş. 1008

«(Evvâb) şu kimselere denilir ki, Allah ile kendi beynin-de geçmiş günahlarını tezekkürle tövbe ve istiğfârda bulunur.»

ALLAH SEVGİLİLERİ

H. Ş.1009

«Allah yanında en mutlunuz onlardır ki, sabah ve akşam Allah cemâlini görürler. Bu öyle bir zevktir ki, bütün bedenî zevklere nisbeti; Bahr-i Muhîtin bir katreye [damlaya] nisbeti gibidir.»

H. Ş. 1010

«Allah sevgili kulları için, hiç bir gözün görmediğini, hiç bir kulağın işitmediğini, hiç bir kalbin tasavvur edemediğini hazırlamıştır.»

MÜRŞİD

H. Ş. 1011

«Mürşid; kendi şâkirdlerine karşı ümmetin peygamberi gibidir.»

[Buradaki mürşid vasfı; Allah tarafından irşâda memûr buyurulmuş ve irşad için muktazi mevhibelerle techiz edilmiş, (insan-ı kâmil) demektir.]

KURB-U NEVÂFİL ve KURB-U FARÂİZ

ALLAHDA FÂNÎ OLMAK ve ALLAHDA BÂKÎ OLMAK

ALLAHDA FÂNÎ OLMAK

Hadîs-i Kudsî 1012

«[Allah buyuruyor]: Kul; nevâfil-i ibâdât ile bana yaklaşmakta devam üzere olur. Ta ben onu sevinceye kadar [o bende fânî oluncaya kadar], ben onu sevince ise artık onun şol kulağı olurum ki O; benimle işitir ve onun ol gözü olurum ki O; benimle görür. Onun o lisanı olurum ki o benimle nutkeder [söyler], onun ol eli olurum ki O; benimle tutar, Onun ol ayağı ile olurum ki benimle yürür. [Hülâsa öyle ki:] O benimle işitir, benimle görür ve benimle işler.»

H. Ş. 1013

«Beni isteyen buldu, beni bulan sevdi, beni seveni [sevin nefsinin] ben öldürürüm [fakat] öldürdüğümün diyeti ben olurum.»

Bir Hadîs-i kudsi daha vardır, aynı meâldedir, tek farkı şudur: (Beni bulan sevdi) yerine, (beni bulan âşık oldu, bana âşık olanı da ben öldürürüm) esasındadır. İmdi fark; (sevmek) ile (âşık olmak) gibi bir kelime farkından ibârettir.

ALLAHDA BAKÎ OLMAK

H. K. 1014

«[Allah buyuruyor]: Hiç bir kul, üzerine farz kıldığım şeyi edâdan daha sevgili bir şey ile bana takarrüb edemez.»

Fenni Beyin bu esasta izahatı :

«Kurb-u farâiz»; kulun cemi'i mevcûdâta ve hattâ kendi nefesine bile şûurdan bilkülliyeye fena bulmasıdır. Ol surette ki, anın nazarında vücud-ü Haktan başka şey kalmaz. Bu; kulun; Allah-ü taâlâda fena bulması değildir. Ve farâizin semeresidir. Bu cihette kul, âlet; ve Hak, fâil olur.

(Attiğin zaman sen atmadın ancak Allah attı) âyet-i kerîmesi ile; **(Cenâb-ı Allah, Ömer'in lisânından söyler)** hakikati ki: [Hazret-i Ömerin minberde hutbe okurken: (Yâ Sâriye; dağa, dağal) diye vâki hitâbına işârettir] Nihâvend sahrasında düşman tarafından ihâta edilmek tehlikesine mâruz kalan Hazret-i Sâriye ve hattâ yanındakiler bu ihtarı işiterek arka taraflarındaki dağa çekilip selâmet bulmuşlar ve bu yüzden düşman askerini de bozmuşlardır.

Ve yine: (Allah; kulunun lisânından: «Allah kendisine hamdedeni işitti.» buyurdu) hadîs-i şerîflerinde, bu; Kurb-u ferâiz mertebesine işâret buyurulmuştur.

Her iki esasta da fâil; (Cenâb-ı Hak) tır. Zîrâ âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak; atmak fiilini Peygamber efendimizden nefy ile kendisine isnat etmiştir. [Sen atmadın, ben attım buyurmuştur] ve hadîslerde dahi gerek Hazret-i Ömerin lisânından söyliyenin ve gerek kulun lisânından: (Semie Allah-ü limen hamide), yâni (Allah; kendine hamdedeni işitti) diyenin Cenâb-ı Allah olduğu beyan buyurulmuştur.

Kurb-u farâiz mertebesi; Kurb-u nevâfil mertebesinden daha mükemmel ve daha tamamdır. Çünkü anda fâil; vücudu asıl ve vâcib ve farz olan Cenâb-ı Haktır. Kurb-u navâfil mertebesinde ise fâil, vücudu nefl ve fer', yâni zâit olan kuldur. (Çi nisbet-i hâk râ be âlem-i pâk — toprağın âlemi pâke ne nisbeti var) kelâmında olduğu gibi.

Kurb-u farâiz mertebesinde kulun hem zâtı hem de sıfatı fânîdir. Kurb-u navâfilde ise; kulun sıfatı fânî ise de aynı bakîdir.

Kurb, ne bâlâ ve pesti reften est.

Kurb-u Hak, ez kayd-i hestî resten est.

Yâni :

Kurb; ne yüksekliğin ve ne de alçaklığın gitmesidir.

Kurb-u Hak; varlıktan [benlikten] kurtulmaktır.

Kurb-u navâfil hakkındaki Hadîs-i kudsîde :

«Kulum bana kendi üzerine farz kıldığım şeylerden daha sevgili bir şeyle takarrüb etmedi ve kulum bana (nevâfil) ile daima takarrüb eder, tâ ki onu seveyim [sevinceye kadar]. Ve sevdiğim vakitte onunla işittiği kulağı ve onunla gördüğü gözünü ve onunla tuttuğu eli ve onunla yürüdüğü ayağı ile olurum.

Eğer benden isterse veririm ve bana sığınırsa onu saklarım [hıfz eder korurum].»

Buyurulmuş olduğundan biri Kurb-u farâiz ve diğeri Kurb-u navâfil olmak üzere iki nevi Kurb vardır. Bu Hadîs-i şerifte işâret buyurulan mertebe; (Kurb-u navâfil) mertebesidir ki bu; sıfat-ı beşeriye zeval bulup, Allah-ü taâlâ'nın izniyle diriltmek ve öldürmek ve uzaktan görmek ve işitmek gibi Sıfatı İlâhiyenin insanda zuhûrudur. Ve bu; Navâfilin semeresidir ve bu mertebede Hak; âlet ve kula fâil olur.

Çünkü hadîste: (Kulum benimle işitir ve görür) buyurulmuştur.

Nûrullah Beyin beyânâtına göre:

(Kurb-u Navâfil) ehli, Sıfatı İlâhiyyede fânî olur. Kurb-u Farâiz ehli ise (Zât) da dahi fânî olur.

Î Z Â H — 90

Mânevî mertebelerde dünyevî ve uhrevî gâye vardır. Dünyevî gâye; adam olmak! Uhrevî gâye; adam sıfatında âhirete intikal etmektir. Dünyada adam olan; âhirette sırf safadan ibaret bir ruhanî hayata kavuşur. Bunlar daha dünyada iken kesâfetlerini atanlardır. Dünyada kesâfetini atmadan, yâni temizlenmeden vefat edenler ise; bu temizliği âhirette yapmağa mecburdurlar. Kesâfetlerinin derecesine göre sıkıntı çekerler. Ve tedricen letâfet peyda ederek sıkıntılarını azalır ve nihayet onlar da safâya ererler.

Dünyada adam olan, dünyada da rahat eder. Zîrâ fena huyları

ya yok olmuş veya hissedilmez derecede zayıflamıştır. Fena huylu olanlar, ihtiras ateşleri içinde yananlar; ne dünyada ne de âhirette rahat ederler. Ancak fenalığı azalan veya yok olan insandır ki huzûru, saâdeti duyabilir. Yâni vicdan rahatı nedir o bilir. Böylesi iyilikten hâli kalmaz, iyilik etmenin zevkini, rûhânî safâsını da o tadar.

Allahın tekâmül kanunu herkesi bu dünyada nasibi derecesinde tekâmüle sevkeder. Tekâmül yolu istifâ yoludur. İstifâ; saflaşmak, mu-saffâ hâle gelmektir. Yâni kesâfetten [ağırlıktan] kurtulup letâfet edinmek [çamursuz hafif hale gelmek] demektir.

İstifâ yoluna; nasîbi olanlar girer. Ve Allahın tertibiyle yararlı sebeplere nâil olarak ruhta yükselmeğe başlar. İlk iş kalb açtırmaktır. Nasîbi varsa ehline mülâkî olur. Bu mühim iş de olur biter, bundan sonra Allaha doğrulan; yükselmek için nûr ister ve insan Allahı zikir ve fikrederek bu nûra kavuşmağa başlar. Bu nûr kalbe dolar ve vücuda yayılır. Bu nûr ile cismanî ve rûhanî safâ ve sıhhat peyda olur. Nûr; kesâfeti azaldıkça, insan Allaha doğru yükselir. Bu devreye **seyr ilallah** Allaha gidiş devri derler. Bu devrin sonunda insan, Allahda fânî olur. Yâni Kurb-u navâfil hâsıl olur, bu andan itibaren **seyr ma'Allah** yâni Allahla hareket başlar, sonunda (Bakâ Billah) mertebesinde Kurb-u farâiz hâsıl olur. Bundan sonraki hareket haline **seyr min'Allah** denir. Fakat şimdi istikamet halka doğrudur; maksat halka faydalı olmak, halk içinde Allaha ve insaniyete hizmettir.

Kalb açmanın bereketi hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de şu âyeti ke-rîme güzel bir fikir verir :

(39 - Zümer - 22)

«Göğsünü [kalbini] Allah-ü taâlânın islâm için [teslimiyet için] şerh eylediği [açtığı] kimse Rabbi tarafından nûr üzerinedir. Kalpleri Allahın zikrinden yüz çevirenlere ve katı olanlara şiddetli azâb vardır.»

Alâkalı diğer âyetler :

(5 - Mâide - 38(35)) :

«Ve Ona [Allaha] yakınlaşmak için vesîle arayın.»

Diğeri :

(94 - İnşirah - 1 ÷ 4) :

«Biz senin göğsünü şerh etmedik mi [açmadık mı] ve senden belini büken yükü indirdik ve senin zikrini yükselttik.»

Diğeri :

(87 - A'lâ - 14 ve 15) :

«Küfürden ve âsîliklerden temizlenen ve Rabbinin ismini zikredip kulluk eden; muhakkak felâh buldu [selâmete erdi].»

Diğeri :

(91 - Şems - 9) :

«Nefsini pâk ve temiz eden muhakkak felâh buldu.»

Diğeri :

(27 - Nemil - 59) :

«De ki: Allaha hamd olsun ve ıstifâ eden kullarına selâm [selâmet] olsun.»

İşte bütün rûhanî, mânevî mertebeler nasîbi olana bu rûhanî seyr ve hareket esnasında müyesser olur.

İlk yüksek mertebede fenalıklara karşı ikrah ve nedâmet, ondan sonraki mertebede Allahtan ilham başlar, daha sonraki mertebede kalbde itmi'nan hâsıl olur, ve insan selâmete ermiş olur. Bu mertebede kul Allahtan ve Allah da kulundan râzi olur.

KALBDE RÛH-ÛL KUDÛS

H. Ş. 1015

Hazret-i Ömerin oğlundan :

«Resûl-ullaha denildi ki: Ya Resûl-ullah, Allah nerede? Yerde değil, gökte değil. Peygamber buyurdu: (Mü'min kullarının kalbinde)»

Ve Hadîs-i Kudsîde :

«Beni ne yer ne gök kendine sığdıramadı, ancak beni mutakî ve nakî [pak] ve vera' ehli [fena şeylere perhizli] kulumun gönlü sığdırdı.»

Î Z Â H — 91

Ruh-ül Kudüs'ü kalbinde taşımak nîmeti kendine müyesser olan kul; (beka Billah) mertebesine ermiş ve Allah tarafından ibâdullaha

hizmete memur edilmiş, büyük nebîlerden, büyük velîlerden [kutublardan, gavslardan] biri olmuş demektir.

Fenâ Fillah mertebesinde; kulun irâdesi, Allahın irâdesinde fânî olduğu gibi; bu türlü Beka Billahda da Allahın irâdeleri kulun fiillerinde zâhir olur. Yâni fenâ fillahda Allah; kulun eli ayağı gözü kulağı yerine geçtiği halde; Beka Billahda kulun eli ayağı gözü kulağı; kulun kalbinde bulunan Allahın irâdelerinin tezâhürüne vasıta olur ve Allah kulun; elinde gözünde dilinde mucizeler izhar eder.

Fir'avna gönderdiği Hazret-i Mûsâya Cenâb-ı Allah: (Ben seninle olurum) buyurmuştu. Ve Hazret-i Mûsâda türlü mucizeler zuhur etmişti. İşte Allah, Hazret-i Mûsânın kalbinde Rûh-ül Kudüs'ü ile yer almış ve Hazret-i Mûsânın eliyle diliyle asâsı ile mucizeler göstermişti.

İmdi fenâ fillahda kul, Allahın irâdesi içinde bulunuyor.

Beka billahda ise Allah; kulun içinde ve irâdeleri kulda zâhir oluyor. Ölüye kalk derse ölü diriliyor, elini hastaya sürerse şifâ buluyor. Çünkü bunları kul değil, kulda Allah yapıyor. Nitekim tecrit tercümesindeki şu hadîsler birer misâl teşkil eder :

HAZRET-İ HİDIR'A HİDIR DENİLMESİNİN SEBEBİ :

«Hızır otsuz kuru bir yere oturunca ansızın o otsuz yerin yeşillendiği hakkında.» B. 1389

[Malûmdur ki, Hızır yeşillik demektir]. Demek ki Hızırda bulunan Rûh-ül Kudüs bir mucize göstermiş ve orası yeşillenmiştir.

Diğeri :

«Bir kerre Hazret-i Cebrâil'in Peygamber efendimiz vasıtasıyla Hazret-i Ayşeye selâm söylediği hakkında.»

Hazret-i Cebrâil dahi Ruh-ül Kudüs'ü hâmil bir melek olduğu için bu selâm; Ruh-ül Kudüs'ün selâm ve iltifatı telâkki olunur [Malûmdur ki (selâm) Allahın isimlerinden biridir. Bir kula (selâm söylemek) ; o kul hakkında (Allahın selâm isminden selâmet tecellî buyursun) demektir. Ve binâenaleyh hakikatte bir duadır.]

KALB :

H. Ş. 1016

«Bedende bir et parçası vardır ki o; sâlih olduğu zaman; beden kâmilin sâlihtir. Ve fâsid olduğu zaman beden kâmilin fâsid olur. İşte o et parçası; (kalbdır).»

Ve :

O fâsîd dahi olabilen et parçası kalb; açılmış ve Allahın zikrine devam edilmekle nûrlana, nûrlana musaffâ hâle gele gele, bir gün Ruh-ül Kudüs'ü, yâni Allahın zat nûrunu taşımak kıymetine mazhar olabiliyor.

B â t ı n i l m i

H. K. 1017

«Bâtın ilmi benim sırrımdan bir sırdır ki onu kulunun kalbinde hâsil ederim ve ona benden ma'dâ kimse vâkıf olamaz.»

PEYGAMBER EFENDİMİZİN DUÂSI :

H. Ş. 1018

«[Yâ Rabbî] eşyanın hakikî mahiyetlerini bana olduğu gibi göster.»

H i k m e t e h l i o l m a k

H. Ş. 1019

«Bir müslimin diğer müslim bir kardeşine hikmet sözden değerli hediyesi olamaz. Çünkü o kelime ile ya hidâyete mazhar olur veya bir fenalığı zâil olur.»

H. Ş. 1020

«Hikmet söz mü'minin bir kaybı gibi aradığı şeydir. Onu nerde bulursa malı gibi [benimser] alır.»

H. Ş. 1021

«Bir adamın bir hikmet söz işitmesi; kendisine bir senelik ibâdetden hayırlıdır.»

H. Ş. 1022

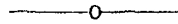
«Hikmet-i câmia; hakkı bilmek ve onun ile amel ederek bâtılı fark etmektir.»

«Allahım bize hakkı hak olarak göster ve ona tâbi olmağı nasib et. Bâtılı bâtil olarak göster ve ondan sakınmayı müyes-ser et.»

Î Z Â H — 92

Bir insan; Kur'ân-ı Kerîm'deki hakikat bilgilerine bakarak şöyle düşünebilir: (Mademki insanın fiillerini [yâni amellerini, işlerini] yaradan da Allah'tır. Mademki Allah istemedikçe insan birşey isteye-mez, Allah yaptırmadıkça insan birşey yapamaz ve netice itibariyle insandaki şahsî irâde ve ihtiyar, insanın kendinin serbest, müstakil irâdesi değil; ancak Allahın insanda, o insanın hususiyetine göre tecellî eden irâde ve ihtiyârdır. Yâni mademki insan, Allah elinde bir âlettir, Allah insana neyi mukadder kılmış ise ancak onu yapıyor, o halde dine niye lüzum görüldü de insanlara din gönderildi?) Bunun îzâhı şudur :

Evet, insan ef'alinde irâde ve ihtiyar sahibi değildir. Din bulun-masına rağmen Allah kime îmânı nasîp etmiş ise onlar Allaha inanır-lar, diğerleri nasipsiz ve îmândan mahrumdurlar. Allah hangi kulu-na ne yaptırmak istiyorsa; o kulda o düşünceyi, o temâyülü ve o im-kânı yaratıyor, ve kul onu düşünüyor ve yapıyor. Ayrıca, Din gelmesi hak ve bâtilin, iyilik ve fenalığın neler olduğunda bütün dünyanın kabulde birleşmesi ve yaptığı işlerin hangisi sevap, hangisi günah ol-duğunu bilmesi içindir. Meselâ, asrımızda milletlerin başında görülen diktatörler Din hilâfına da millî prensipler ortaya koyarak dünyaya hükmetmek istediler. Fakat Allah, dünyayı ve Dini korudu, onları muvaffak kılmadı, onların kendi hesaplarına ve dünya halkı zararına vâki haksız hareketlerini hüsrâna uğrattı.

İ N S A N

H. K. 1024

«İnsanın sırrı [cevheri] sırrımdır ve sırrımın sırrıdır.»

H. Ş. 1025

«Kendinin bin misli hayra yetişen insandan [daha yararlı] başka bir şey yoktur.»

H. Ş. 1026

«İnsanın mükerrem olması dîni iledir, mürüvveti akı iledir, asâleti ahlâkı iledir.»

AKIL

H. Ş. 1027

«Ahmakı bırak.»

H. Ş. 1028

«İnsanın dini akı iledir, akı olmıyanın Dini de yoktur.»

H. Ş. 1029

«Akıl: kalbde öyle bir nurdur ki hak ile bâtil arasını tefrik eder.»

Î Z Â H — 93

İnsanın ehemmiyeti

İnsan; mühimdir, çünkü Allahın Ruh-ül kudsini taşıyabilecek mahiyettedir. Ruh-ül kudsi taşıyanlar en yüksek, lâtif ruhlardır. Melekler dahi bu meyândadır.

Yukarıki ilk hadîs-i şerîfde görüyoruz ki, Allah; insanın sırrı;

yâni cevheri benim sırrım [cevherimdir] buyuruyor. Bu ne olsa gerek diye düşünülürse ilk hatıra gelecek müşterek şeyin ruh olduğu anlaşılır. İnsanlar Allahın ruhunu taşıyorlar. Allahın Hay isminden tecelî eden bu ruh, vâkıa başka her nevi mahlûkta da vardır. Fakat en lâtif derecede olanı insanlarla meleklerdedir, onun için onlar, Ruh-ül kudsü taşıyabilirler. Ve lâtiflikleri sebebiyle göklerde yaşayan mahlûklar yalnız onlardır.

İnsan Hayatı RIZK

H. Ş. 1030

«Muhakkak rızık, insanı ecelinden ziyâde arar.»

H. Ş. 1031

«Benî Âdem ecelden kaçtığı gibi rızıkdan kaçsa, ecel her nerede olsa onu bulduğu gibi rızık da kendisini arar bulur.»

H. Ş. 1032

«Muhakkak İlah herkesin rızıkını, eline bakanların mikdarına göre verir.»

H. Ş.1033

«Rızık ecel gibi insanı arar bulur.»

H. Ş. 1034

«Sizden bir kimse rızıkından kaçsa bile rızık ölüm gibi kendisini bulur.»

H. Ş. 1035

«Muhtaç olduğunuz şeyleri izzet-i nefis ile isteyiniz, zîrâ umûrun kâffesi Allahın mukadderâtı ile cereyan eder.»

H. Ş. 1036

«Ben size ne bir şey verebilirim ne de [verileni] men edebilirim. Ben emrolunduğu üzere taksim ediciyim.» B. 1293

H. Ş. 1037

«Peygamber efendimiz mescidde bir kimsenin Kur'ân okuduğunu işiderek: (Allah şu adama rahmet etsin. O; bana şu, şu sûreden unuttuğum şu, şu âyeti hatırlattı) buyurduları.» B.1149

HAYATTA ISTIRAB

H. Ş. 1038

«İnsanlar içinde en şiddetli belâ [çile] Enbiyâya, sonra emsâline, sonra daha emsâline [yâni en büyük çileler evvelâ Enbiyâya, Allaha yakınlıkları dereceleri sırasıyle evliyâya ve sâilihler] teveccüh eder.»

H. Ş. 1039

«İnsan malı cihetinden birtakım belâ ve mihnetlere uğradığı gibi, zevcesi ve evlâdı yüzünden de belâ ve mihnete uğrar.»

H. Ş. 1040

«Bir gecenin humması bir senelik günah-ı sagîrine [küçük günahlarına] kefâredir.»

H. Ş. 1041

«Bir kimse aşka dûçar olur, iffetini muhafaza ederek vefat ederse şehid olarak ölmüş olur.»

H. Ş. 1042

«Âd kavmi; kendilerine azâb ve helâk getiren bulutu gördükleri zaman, bu kara bulut bize yağmur getirecek zannında bulunmuş olduklarına dair.» B. 1323

Î Z Â H — 94

Herkes bilir ki dünya; mihnetlidir, insan burada çile çeker, dünyaya gelmemizin bir sebebi de çile çekerek rûhumuzu temizlemek, Al-

lahın Âdem'e ruhundan üflediği zaman ve andaki sâfiyete ruhlarımızı eriştirmektir. Zîrâ Allahtan geldik, Allaha ibâdet ve hizmet için geldik. Vazifemiz sona erince Allaha döneceğiz, dönmek için ruhlarımızın tam bir sâfiyete ermesi zarûrîdir. Yâni letâfet derecemiz, ruhun ilk üflendiği dereceyi bulması zarûrettir. Tâ ki Allahın rûh der-yâsından birer damla olan ruhlarımız o deryaya tekrar katılabilsin. Yağmur damlası nasıl deryâdan peyda olma bir damla ise ve yere düşer düşmez deryâyâ akacak yol arıyorsa ve deryâyâ kavuşuncaya kadar ne zahmetler çekiyorsa, fakat çarpına çarpına akarak nasıl tatlılaşıyor ve nihayet deryaya varıyorsa insan da öyledir. Enbiyâ ve evliyâ, ruhça bu dünyada en yüksek sâfiyet ve letâfeti edinmiş insanlar oldukları için, yâni az zamanda çok yükseldikleri için çileleri de o nisbette ağır olmaktadır. Ne mutlu o adama ki, bu dünyada iken [ölümünde doğru Cennete gidecek derecede] ruhda yükselir ve ölümünü bir saadet başlangıcı telâkki eder.

Yukarıki son hadîsde Âd kavminin helâk olduğunu görüyoruz. Şimdi de akla şu gelmektedir: Allah acaba niye onları helâk etti? Her kavmi helâk etmediği gibi, onları da isteseydi helâk etmezdi. Merhameti her şeyin üstünde olduğu halde, acaba bu kavim ondan niye mahrum oldu?..

Cevabı şudur: Allah onlara merhamet ettiği için helâk etti. Eceli kaza ile ölenlerin ızdırabına Allah o kadar acır ki, onları şehit mertebesine yükseltir, yâni birçok kesif ruhları bir anda evliyâ ruhları gibi lâtif ruhlar haline koyar. İşte Allah onları bu güzel hâle koymak için helâk etti. Helâk etmiyeydi, tekâmül etmemiş vahşî insanlar gibi putperest olarak ölecekler ve mecbur oldukları tekâmülü âhirette uzun seneler azâp çekerek yapacaklardı. İşte bu eceli kazâyla ondan, o korkunç gelecekten bir anda kurtuldular.

Yaradılışda fıtrat ve cibillet

H. Ş. 1043

«Siz insanları mâdenler gibi [kimini hâlis, kimini kalp] bulursunuz. İnsanların câhiliyyet [putperestlik] devrinde hayırlı olanları, İslâmlıkları devrinde de hayırlıdırlar.» B. 1421

H. Ş. 1044

«[Câhiliyyet devrinde putperestler] şu emâret hususunda [en şerefli olan] Kureyş'e tâbi idiler. Arapların mü'minleri

[Hânîler] Kureyşin mü'minlerine, müşrikleri de Kureyşin müşriklerine uyardı. İnsanlar mâdenler gibi [kimi hâlis, kimi kalp]tır. Onların câhiliyyetde hayırlı olanları, İslâm devrinde de hayırlı kimselerdir. Siz insanların hayırlısını, Emîr olunca ya kadar emâreti çok fena görenler [emâreti arzu etmiyen kimseler] bulursunuz.» B. 1422

H. Ş. 1045

«Ervah mütenevvî ve muhtelifdir. Evsaf ve ahlâkı muvafık olanlar dünyada yekdiğeri ile ülfet ederler, anlaşılır; muvafık olmyanlar sevişemezler.»

Î Z Â H — 9 5

Bu Hadîs-i şerîfte görüyoruz ki, ruhlar letâfet ve kesâfet itibarıyla birbirinden farklıdır, ezelden beri göklerde yaşayan bu ruhlar semâ tabakalarının derecelerine göre birbirinden ayrılmaktadırlar. En yüksek tabakadaki nûrda olan ruhlar en lâtif olanlarıdır, yeryüzüne en yakın tabakadakiler de en kesif olanlarıdır. Enbiyâ ve evliyâ ruhları en yüksek tabakalarda, eşkiyâ ve şerîr ruhları da en aşağı tabakanın nûrundadırlar. Orta halli ruhlar dahi bunların arasındaki tabakalarda derece farklarına göre yayılmışlardır.

DÜNYALIK İHTİRAS

H. Ş. 1046

«Müseylime-til-kezzâb [bu isimli bir adam]: Eğer Muhammed kendisinden sonra beni halef kılsa kendisine uyarım diyerek Medineye geldi.» B. 1648

CESARET MEVHİBESİ

H. Ş. 1047

«Düşmandan kaçmamak hasleti [Hazret-i Dâvûd gibi insanda] bir ihsân-ı İlâhîdir.» B. 937

H. Ş. 1048

«Her doğan ancak fıtrat-ı islâm ile doğar.»

Î Z Â H — 96

Bu Hadîs-i şerîften anlaşılması lâzım gelen nokta şudur :

İnsan teslimiyet fıtratı ile doğar [İslâmiyet, teslimiyet demektir]. Fakat bu; her çocuk Muhammed Efendimizin Dininde doğar demek değildir. Zîrâ İslâmiyet; yalnız Muhammedîlik değildir, Hıristiyanlık ve Mûsevîlik de İslâmiyet, yâni teslimiyettir. Kur'ân-ı Kerîm'in sarâhatine göre İslâmiyet, Hazret-i İbrâhîmden başlıyor. Mûsevîlik ve Hıristiyanlık ve Muhammedîlik safhalarını içine alıyor ve Kur'ân-ı Kerîm'e göre, bu üç Din, İslâm kelimesinde bir Din olarak birleşiyor. Nitekim, Kur'ân-ı Kerîm; «Allah indinde bir Din vardır. O da İslâm'dır» buyuruyor. Ve Hazret-i Muhammed Efendimiz; dünyaya gelmeden birçok insanlar dünyaya gelmişler, ve zamanlarının Dinini yaşamışlardır.

Fakat bu netice dahi yukarıdaki hadîsin tamamıyla hakkını vermiş, îzâh etmiş değildir; zîrâ muhtelif Dinlerde doğan çocuklar içinde Allaha inanmayanlar, Dinlerini inkâr edenler de vardır. Onlar kitap ehli Dinleri zümresinin dışında kalıyor. Lâkin teslimiyet fitreti dışında kalmıyor. Şark Dinlerine mensup olsa da yine Allah nâmına teslimiyet fıtratı taşıyor, puta tapsa dahi yine bu teslimiyet fıtratını taşıyor. Hattâ hiçbir mabude inanmayan bugünkü münkirler dahi teslimiyet fıtratı taşıyor. Onlar, Allaha ve hariçte bir puta teslimiyet göstermemekle beraber, kendi nefislerine teslim oluyorlar. Kendileri kendilerine tapıyorlar.

ŞAHSÎ İ'TİKAD ve KANAATLAR

H. Ş. 1049

«Resûl-ullah efendimizin ekseriyetle sefere çıkmak için perşembe gününü intihap buyurdıkları hakkında.» B. 1237

H. Ş. 1050

«Ancak üç şeyde: Atda, kadında, evde uğursuzluk olabileceği hakkında.» B. 1211

H. Ş. 1051

«İçinde köpek ve sûret bulunan eve melekler girmez.» buyurdıkları hakkında. B. 1570

[Bazı mühim hastalığın köpekten insana geçtiğini bugünkü hekimlik ortaya koymuştur. Sûret bahsine gelince, bu mesele hakkında 47'nci hâşiyede kâfi izahat verilmiştir.]

H. Ş. 1052

«Şol bir evin ki içinde sûretler vardır, artık o eve melekler girmez.» B. 980

[Peygamber Efendimizin sûrete ehemmiyet vermesi, Hazret-i Mûsâ devrinde olduğu gibi, putperestlikten yeni Dine giren insanların sûrete olan bağılıkları dolayısıyla olsa gerektir.]

H. Ş. 1053

«Hazret-i Ayşe annemiz buyurmuşlar: {Peygamber efendimiz yanıma girdi, karşımda [Ebû As) ezgilerini [def çalarak] okuyan iki kız vardı; yatağına uzanıp yüzünü çevirdi. Hazret-i Ebûbekir girdi (Resûl-ullahın yanında şeytan mizmarı mı) diye beni azarladi. Peygamber efendimiz ona dönüp: (Onlara ilişme) buyurdu.» B. 513

[Mûsikî meselesi de 47'nci îzâhda îzâh edilmiştir.]

Î Z Â H — 97

Uğurlu uğursuz mefhumları

Yukarıdaki iki Hadîs'in; hem sahih hadîslerden olduğu, hem de gayrı sahih, yâni uydurma hadîslerden olduğu fikrini veren tarafları vardır.

Şöyle ki :

Müslümanlar için Cuma; mübârek gündür. Zîrâ Müslümanlar o gün birleşmek, birlikte ibâdet etmek ve hutbeden muhtaç oldukları malûmatı, haberleri, vekayii öğrenmek ve alınması gereken faydalı tedbirleri almak, ve bu birleşme önünde ve sonunda içtimâî vazifeler üzerinde aralarında müzakerelerde bulunmak, mevcut ihtiyaçlar ve iktiza eden teşebbüsler üzerinde müşterek kararlar almak ve içtimâî

yardım ve gayrete hız ve istikamet vermek gâyesi ile mühim sayılmış bir gündür. Mübârek günün arifesi [yâni, bir evvelki günü] dahi nisbeten saygılı gündür. Bütün bu mülâhazalara binâen Peygamber efendimizin sefere bu gün çıkması güzel bir fikir vermektedir. Cuma mübârektir. Fakat Cumanın ihyâsı, sefere değil, ikâmet haline vâbestedir; o halde sefere en güzel gün diye perşembe seçilebilir, bu mânâda bu hadîs sahihtir.

Yok eğer günlere isimlerine itibar ederek ve Allahı o isimlerin tesiri altında farz ederek, Perşembe kendi mübârektir, o gün her şey uğurludur diye düşünülürse, o zaman bu hadîs öyle düşünen için gayrı sahih olur.

İkinci hadîsde :

İkinci hadîsde de atın, kadının ve evin uğursuz olabileceği zikrediliyor. Bu uğursuzluk, Allahın istediği kimseler hakkındadır, istemediği kimseler hakkında değildir ve Allahın hayrını murad ettiği kimseler hakkında bilâkis gayet uğurludur, denirse hadîs sahihtir.

Eğer şu at, şu kadın, şu ev herkes için uğursuzdur mutlak böyledir, denirse hadîs gayrı sahihtir, uydurma demektir. Zîrâ, uğurluluk uğursuzluk Allahın irâde ve halkettiği bir şey değil, mahlûkun bizâtihi kendinde mevcut bir şey gibi olur. Allahtan başkasında kuvvet, kudret yoktur. Her şeyin uğurluluğu uğursuzluğu Allahın elinde ve irâdesi ile mahlûktur. Uğurlu veya uğursuz yapmaya vasıta olan her mahlûk Allah elinde birer âlettir. Meselâ: Bir at çalınmış veya gasbolunmuş veya bedeli ödenmiyerek ele geçirilmiş olabilir. Bu atın asıl sahibi: Yâ Rabbi bu atı kullananlar hayır görmesin! diye beddûa da etmiş ve Allah bu dûayı kabul etmiş olabilir. Şimdi bu at uğursuzdur. Fakat herkes için değil, Allahın cezalandırılmasını murad ettiği kimseler için uğursuzdur. Allahın koruduğu kimseler için değildir.

Yine :

Bir kadın; Allahı gazaba getirecek fena işler yapmış, beddûa almış olabilir; veyahut Allah hakkına riâyetsizlik etmiş. Allahın gazabına uğramış olabilir. Allah onu ta'zip etmek için bir cin'i musallat etmiş olabilir. İşte bu kadın başkaları için uğursuz bir mâhiyet alabilir. Fakat Allahın korudukları için değil. Allahın ta'zip ve terbiye etmek istedikleri için bu zararlı olabilir.

Yine :

Bir binâ, at misâlinde olduğu gibi, sahibinin canı yakılarak elde edilmiş veya bedeli ödenmemiş bir malzeme ile binâ edilmiş olabilir, veyahut binanın kurulduğu yerde bir aziz rûhun cesedi toprak altında örtülü olabilir. Ve o mübârek cesedin üstü temiz tutulmayabilir. İşte yine Allahın izni ve irâdesiyle cinler orayı işgal ederler. Allahın

korunmadığı kimseye orada rahat vermezler. Evin de adı; tekin değilmiş, uğursuzmuş diye çıkar.

Sihir ki müthiş tesirleri çok insanlarca bilinmiş veya işitilmiştir. İşte onun tesiri de Allanın iznine bağlıdır.

Kur'ân-ı Kerîm; (Allah izin vermedikçe sihirbazlar kimseye zarar veremezler) buyurmaktadır.

Netice :

Zarar da, fayda da Allahın elindedir. Zîrâ zarar veren veya fayda veren mahlûkların hepsi Allahın elinde birer mutî' âletten başka birşey değildir. Melek de kuvvetini, irâdesini Allaktan alır, Şeytan da. Herbirinin üzerinde müessir olan, herbirini sevk ve idâre eden Allahın isimlerinden biridir. Nitekim Muhiddin-i Arabî hazretleri: (Her ehad; Rabb-ı hassı katında Sırat-ı müstakîm üzeredir.) buyurur. Yâni: (Her unsurun hayat ve icraâtı; terbiyesi altında bulunduğu Allah isimlerinden birinin irâdesine göre dosdoğru yol üzerindedir.) Malûmdur ki, Allahın isimlerinden biri (fayda veren) ise, bir diğeri de (zarar veren) dir, biri (hidâyet veren) ise, diğeri de (dalâlet veren) dir, biri (merhamet eden) ise, diğeri de (kahreden) dir.

Yalnız büyük unsurlar değil, insan vücudunda yaşayan göze görünmez milyonlarca mahlûkat dahi Allahın irâdesine tâbi'dirler. Allah isterse insanı yaşatırlar, sağlam tutarlar veya hastalık yaparlar; dıştaki hastalık mikropları Allah isterse hastalık aşılardır, istemezse aşılazamazlar.

İmdi :

Sahibimiz Allah'tır, Allah; irâdesi hilâfına hiçbir müdâhaleye yer vermez, Allah istemedikçe ne iyilik unsurları iyilik yapabilir, ne fenalık unsurları fenalık verebilir. Allah ne dilerse o olur. Ne ayların, ne günlerin, ne günler içinde saatlerin Allahın Allahlığının artmasına, eksilmesine, alâkasızlığına tesiri yoktur. Esas hakikat budur. Yaratan yaşatan öldüren, ağlatan güldüren, varlıklı eden yoksul eden O'dur. Hepsinde niyeti netice itibariyle hayırdır. Ve her ef'âli hikmetledir. Hayat bir terbiye safhasından ibarettir.

HAYAT SAFHALARI

UYKU

H. Ş. 1054

«Uyku için yatağa yatarken evvelâ fâtiha-i şerîfe, sâniyen ihlâs-ı şerîfi okuduğun halde, ölümden başka her şeyden emin olursun.»

[Yâni mukadder ecelden başka sana bir şey yaklaşamaz]

R Ü Y A

H. Ş. 1055

«Her kim rüyasında beni görmüş ise hakikaten görmüş demektir. Zîrâ şeytan benim şeklime temessül edemez.»

H. Ş. 1056

«Yalancılığın en fâhişi de insanın görmediği rüyayı gördüm diye hikâye etmesidir.»

H. Ş. 1057

«Benden sonra Nebîlik kalmaz, lâkin sâlih [rahmanî] rüyalar bâkîdir.»

H. Ş. 1058

«Sâlih rüya [rahmanî rüya] mü'min için beşâretidir.»

H. Ş. 1059

«Rüyayı âlimlerden ve sâlihlerden gayrı bir kimseye tâbir ettirme.»

Yâni :

Ehliyetsiz ve hikmetsiz adam olur ki rüyayı fenaya yorar, insanı muazzeb eder. Rüyânın fena tâbiri; rüyânın aslını iyi iken fenaya çevirmez, tâbirini aslında iyi iken fena etmiş olur, rüyâ sahibini üzer.

H. Ş. 1060

«Güzel rüya Allahtandır, fena rüya da şeytandandır.» buyurulduğu ve fena rüya görenlerin, **«Eûzü billâhi min-eş şeytân-ir racîm»** demeleri Allaha sığınmaları lâzım geldiği hakkında.» **B. 1358**

RUH TASALLUTU NETİCESİ HASTALIKLAR

H. Ş. 1061

«Şeytan [cin] benî Âdemin kalbine [o insana] nüfuz icrâsı

[hâkimiyyet] için girer [ve vücûdu] istilâ eder. Lâkin kalb; Cenâb-ı Allahu zikredince me'yus olarak çekilir, [zikr-ullahı] unurtursa istilâ eder.»

GÖZ DEĞMESİ

H. Ş. 1062

«İsâbet-i ayndan [göz değmesinden] korunmanız için Cenâb-ı Allaha sığınınız, zîrâ isâbet-i ayn vardır.»

H. Ş. 1063

«Ve gözden, nefesden Cenâb-ı Hakka sığınınız.»

H. Ş. 1064

«İsâbet-i ayn hakdır, insanı mezara ve deveyi kazana koyar [öldürür].»

H. Ş. 1065

«İsâbet-i ayn hakdır, dağı yerinden oynatır.»

Î Z Â H — 98

İsâbet-i ayn [göz değmesi]

Yukarıdaki hadîs-i şerîflerden vâzih olarak anlıyoruz ki isâbet-i ayn, yâni insanın insana veya hayvana veya eşyaya gözü değmesi bir hakikattir; ve bu değiş, göz değeni türlü hastalıklara ve ölüme, türlü arızalara kat'î haraplığa götürmek tesirini haizdir. Söylendiğine göre insanın yalnız başkalarına değil, kendine de gözü değermiş, bilhassa evlâtları bu yüzden neler çekermiş, bu tesirin mâhiyeti ne olduğunu araştırırsak ruhî olduğuna kanaat getiririz. Şimdi iş şu noktaya geliyor: Müessir olan; gözü değenin bizzat kendi ruhu mudur, yoksa o vücutda fazladan bulunan bir cin ruhu mudur? Her gözü değenin cin taşıdığı muhakkak olmadığına göre, bu tesirin insan ruhundan geldiğine hükmetmek daha doğru olur. Fakat şurası şâyani dikkattir ki, kendine göz değmiş olan insan veya hayvan, ekseriyetle belki de umumiyetle cin çarpmışa dönüyor. İşte araştırılacak nokta burasıdır, nasıl oluyor da bir insanın hayretle gördüğü veya baktığı

bir insana, hayvana veya eşyaya cin neden musallat oluyor? Vâkıa bu; tamamıyla mânevî sahada, bâtın âleminde olup biten şeylerden olduğu için Allah bildirmediğe zan ve tahmin ile hakikatine ermek mümkün değildir. Fakat herşeyde olduğu gibi bunun dahi Allahın takdir ve tertibi ile olup bittiği muhakkaktır.

Göz değmesinden hastalanan kimselerin hekim ilâcından ziyade okunmakla iyileştiği mücerreptir. Binâenaleyh eserin ruhî olduğuna bu da bir delildir. Okuma dahi gayet kolay ve sadedir. Bilindiği gibi, yirmi bir Besmele-i şerîfe ve bir Âyet-i Kürsî okumaktan ibarettir. Okumağa başlamadan evvel niyet ve niyaz ve okuduktan sonra da Peygamber Efendimizin Ravza-i Mütahharelerine ve Üveys-el-Karenî Efendimizin ruhaniyet-i şerîfelerine, bir Fâtîha ve üç İhlâs-i şerîf ve üç Salâvat-ı şerîfe okumak, lâzımdır. Fakat buna Allahtan izinli bir kulun okuması müreccah sayılıyor.

Dikkati çeken diğer nokta dahi şudur: Herkesin gözü değmiyor. Ve herkes de göz değmesine uğramıyor. İmdi Allahın kazâ ve kaderi kimler vasıtasıyla, kimler hakkında cârî olması mukadder ise öyle oluyor.

S İ H İ R

H. Ş. 1066

Hazret-i Ayşe rivâyet buyurmuştur :

«Peygamber efendimize sihir yapıldığı, hattâ işlemediği bir şeyi işledi sandığı hakkında.» B. 1312

H. Ş. 1067

«Peygamber efendimize sihir yapıldığı ve hattâ bazı yapmadığı işleri yaptığını sandığı ve sihirden kurtulmak için tekrar tekrar duâ ettiği hakkında.» B. 1352

İ Z Â H — 99 S i h i r

Sihir yapmak ve yaptırmak alışkanlığı bir memleket için âfetir, öldürücü yıkıcı salgın hastalıklar ve âdetler gibi muzır bir âdetir. Bu; halkın gafleti yüzünden revaç bulmaktadır. Silâh nasıl bir

insanı yaralar veya öldürürse sihir dahi insanı hasta düşürür ve uzun işkenceler, ıztıraplar içinde mezara götürür. Silâhla suikast; sihirle suikasta nazaran az tehlikelidir. Zîrâ silâh çeken, ekseriyetle yakalanır, sihir yapan ise ekseriyetle yakalanmaz.

Büyücülüğün önüne geçmek için yalnız tâkibat değil, devam üzere müessir telkinat dahi elzendir. Herkes bilmelidir ki, büyü Allah indinde pek fena bir cinayet işidir. Ve büyü; cinlere iltica suretiyle yapılan bir suikasttır ve cinlere iltica Allaha şirktir, küfürdür.

Büyüyü yapan da yaptıran da cinayette ortaktır. Bu gibileri iflâh olmazlar, yaptıkları fenalık bir gün Allah tarafından başlarına getirilir, zelîl ve hakîr halde sürünerek ölürler.

Ve büyücüler her şehirde, kasabada, köyde kolayca bilinen kimselerdir. Emniyet memurları bir cânî takip eder gibi bunları takip etse memleket bu âfetten kurtulur. Fakat işittiğime göre, bunlar kendilerini takip eden memurlara: (Biz ziyanlı değil, faydalı insanız, gençleri evlendirtecek hale koyuyoruz, karıyı kocayı birbirine sadâkatle bağlıyoruz) diye aldatırlarmış. İnsan ne yaptığını bilmez, şuursuz hale konarak şunun bunun arzusuna uydurulmakla yapılan işin ne hayrı olur.

Hür bir adamın; işine gelmiyen bir işi onun akli alınarak ona zorla yaptırılmak müthiş bir harekettir. Büyü, memlekette herşey için kullanılan müthiş bir silâhtır, müthiş bir meram ve intikam vasıtasıdır.

Tecrid tercümesinde 1172 sıra numarada mukayyed bir hadîs-i şerîf şöyle başlıyor:

Mühlik olan yedi şeyden çekininiz;

- 1) Allaha şirk koşmak,
- 2) Sihir yapmak ve yaptırmak,
- 3) Adam öldürmek.

Sihir dahi isâbet-i ayn gibi cin tasallutu nev'inden bir ârıza olmakla kurtulmak için okunmak zarureti vardır. Bunun da okunması kolay ve sâdedir. Hastanın başında birer birer dolaştırılmak üzere yedi zeytin tanesi dolaştırılır ve herbiri dolaştırılırken (Kul eûzü Birabbil felak) ve (Kul eûzü Birabbinnâs) sûreleri okunur, bunların okunmasında usûl üzere niyet ve niyaz edilmek şarttır. Ve yine okunduktan sonra da bir Fâtiha ve üç İhlâs-ı şerîf ve üç Salâvat-ı şerîfe okuyup sevâbını Peygamber Efendimizin Ravza-i Mütahhâresine ve sonra Uveys-el-Karenî Efendimizin ruhâniyet-i şerîfesine hediye etmek lâzımdır.

CİN ÇARPMASI

Peygamber Efendimizin torunları Hazret-i Hasen ve Hüseyin hakkındaki duâlarını daha evvel gördük :

«Allahım insanın ve cinin, şeytanın şerrinden, haşeratdan ve dokunan her kötü gözden şifâ veren [koruyan] kelimelerine sığınırım.» me'alinde idi. **B. 1384**

H. Ş. 1068

«Şeytan vesvesesine uğrayanın kurtulmak için: (Eûzü billâhi min-eş şeytân-ir racîm) diyerek Allaha sığınması lüzumu hakkında.» **B. 1353**

TAKAYYÜDÂT

H. Ş. 1069

«Gece karanlığı, yahut gecenin bir kısmı geldikte çocuklarınızı [ev dışına çıkmaktan] men ediniz, çünkü şeytanlar [cinler] o sırada dağılırlar, yatsıdan bir saat geçince de [dışarıda kalmış] çocuklarınızı [meskeninize] koyunuz.

Ey mü'min, o zaman Allahın ismini anarak [Bismillâhirrahmân-irrahîm diyerek] kapını kapa.»

Besmele ile kandilini söndür, su kırbasının ağzım besmele ile bağla, yine besmele ile kapkacağını kapat, vevlki o kab üzerine bir şey koysan dahi buyurulmuştur.» **B. 1355**

H. Ş. 1070

«Hiddetlenen, söğüşen iki kişiyi gören Peygamber efendimizin (bunlardan birinin ruhî tasallut altında olarak bu halle girdiğini görerek bu halden kurtulması için) «eûzü billâhi mineş şeytân-ir racîm» demesi ve Allaha sığınmak lüzumunu bildirdikleri hakkında.» **B. 1356**

H. Ş. 1071

«Eslemek şeytandandır.»

[Yâni, cin tasallutundan hasıl olmuş kesâfetin, ağırlıkların; Allahın inâyeti ile güzel bir vesile ile insandan çıkıp zâil olması demektir.]

Î Z Â H — 100 RUH TASALLUTU

Hastalıklar iki nev'e ayrılır; bir nev'i hekimlerce malûm uzvî sebeplerden olur. Bir kısmı da çok insanın bilmediği ruh tasallutlarından olur.

Ruh tasallutu halleri bizde halk lisanında (uğrama), (karışma), (cin çarpması), (cinler zaptetmiş) gibi bilinen tâbirlerle ifade edilir.

Cin tasallutunun anlaşılmiş başlıca sebepleri şunlardır :

- 1) Göz değme neticesi,
- 2) Büyü yapılma neticesi,
- 3) Cinlere zararlı olma neticesi,
- 4) Bir cin tarafından sevilme neticesi,
- 5) Bir insanı fenalıklarından vazgeçirme gayesiyle Allahın emri neticesi.

Bu sebeplerle cin tasallutuna uğramış olan insanlarda beliren hastalık alâmetlerinin başlıcaları şunlardır :

- A) Sebepsiz iç sıkıntıları,
- B) Nefes darlığı,
- C) Kalp çarpıntısı,
- D) Kötümserlik, yeis, hüzn,
- E) Kararsızlık, muhakeme zaafı,
- F) Tereddüt, şüphe, vesvese,
- G) Fikir-i sabit üzerinde ısrarla durmak,
- H) Gayri tabiî ve ifrat derecede bazı hususâta ihtimam ve itina göstermek [meselâ, temizlik merakı],
- İ) Bazılarında aksine olarak sudan yıkanmaktan kaçınmak; kirlilik,
- J) Hâl ve harekâtında süflilik, perişanlık, intizamsızlık,
- K) Dalgınlık,
- L) Unutkanlık,
- M) İnziva arzusu,
- N) Kalabalıktan hoşlanmamak, eve kapanmak, odaya kapanmak, hattâ bir köşeye veya yatağa kapanmak arzusu,
- O) Herkese zevk veren, eğlence sayılan şeylerden hiç hoşlanmamak ve bilâkis onlardan sıkılmak,
- Ö) Çabuk öfkelenmek, herşeyden çabuk alınmak, ağlamak,

- P) Gevşeklik, halsizlik, âkatsizlik, iradesizlik, azimsizlik, kararsızlık, neş'esizlik,
R) Uykusuzluk,
S) İştihatsızlık,
Ş) Ekseriyetle başta ve vücutta muannid ağrılar,
T) Ürkeklik, korkaklık,
U) İtimatsızlık,
Ü) Bazılarında sar'a, somnambül [şâir-i filmenâm] hastalıkları, çocuk havaleleri ve asabi buhran ve derece derece ve türlü delilik.
İşte :

Bu hallerin çoğu kendinde olan hasta, kendinin ruh tasallutu altında bulunduğuna kanaat edebilir.

Hastalık; ruhun tasallutu neticesidir. Çaresi; ruh tasallutundan kurtulmaktan ibârettir. Halbuki ruh; maddî ilâçtan, silâhtan, tesir ve müdâhalelerden hiç müteessir olmaz. İmdi doğrudan doğruya Al-laha yalvarmaktan ve fikaraya sadaka, kurban adamaktan, ve evliyâ ruhlarına Kur'ân-ı Kerîm sûreleri veya hatm-i şerîf adamaktan başka çare yoktur. Ve Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm, şifâ ve rahmettir. İmdi, Kur'ân-ı Kerîm'den şifâ hassaları bilinmiş âyetler okumaktan başka çıkar kat'î bir yol yoktur. Ârızarının nev'ine göre şifâ hassaları malûm olan âyet-i kerîmeleri buraya derc ediyorum :

- 1) Göz değmesine karşı 21 Besmele-i şerîfe ve bir Âyet-i Kürsî,
- 2) Büyüyü açmak için Muavezeteyn okuyarak hastanın başında yedi tane zeytin dolaştırmak ve sonra zeytinleri ev dışında bir sokak kenarına dökmek,

3 ve 4 ve 5'inci maddelerde yazılı cin tasallutu halleri için okunacak âyet-i kerîme yirminci; Tâhâ sûre-i şerîf esinin III'inci âyetidir. Bu âyet-i kerîme [Bismillâhir-rahmân-irrahîm ve ânet-il vücûhü lil hayyü kayyûm) dır. Bu âyet-i kerîme her defasında Besmele-i şerîfe ile birlikte tekrarlanarak 21 kere okunur.

Her üç türlü okumakta da bir fâtiha-i şerife, üç ihlâs-ı şerîf ve üç salâvat-ı şerife okuyup Peygamber Efendimizin Ravza-i Mutahharisine ve ondan sonra Üveys'il Karanî Efendimizin rûhâniyet-i şerifelerine hediye niyazında bulunmak lâzımdır.

Ö L Ü M

H. Ş. 1072

«Ölüm gelmeden evvel ölüme hazırlanınız.»

Ö L Ü M

Ölüm herkes için mukadderdir. Ölüm; ana karninde teşekkül etmiş çocuğun bedenine gökten gelip giren ruhun nihayet o bedenden ayrılması Hadisesidir, ruh tekrar geldiği yere gitmek üzere ayrılır ve yükselir.

Bir bakıma ölüm; itibarî hayattan ayrılış, bir bakıma da hakikî hayata giriştir. Ruhlarımız; malûm olduğu üzere ezelden beri yapılmış ve göklerde bulunuyordu. Safa içinde Allanın zikriyle meşguldü, sırası gelip dünyaya inenler beden denilen bir kafese kapandılar. Göklerdeki güzel âlemin zevkinden mahrum ve ona mütehasır kaldılar. Onlar için dünya hayatında bir sönük devre başladı. Bu devreye uyku devresi, ve dünya hayatına rüya; ve ölüme, uykudan uyanış ve hakikî ebedî hayata tekrar giriş dahi deniyor. Ölüm; herkesi alâkalandıran ve derece derece düşündüren, hattâ korkutan bir gelecektir. Biraz ferahlık verecek malûmat derci faydalı olabilir. Ölümde herkesçe malûm olan ürkünç cihet; beden topırağa girmesi, bir çukura gömülmesi ve orada başına neler geleceğinin kestirilememesidir. Evvelâ, bu ciheti aydınlatmamız doğru olur.

Bilelim ki, çukura girip kapanacak olan mü'minin ruhu değil, elbisesi mesabesinde olan bedendir. İnsan eski elbisesini kendinden uzaklaştırdıktan sonra elbise ile kendi bedeni arasında hissî hiçbir rabita kalmaz. Eski elbiseyi kara gömseler, ateşe atsalar, suya bıraksalar veya pamuklara sarsalar, cam mahfazalara koysalar bir teessür bir fark duymayacağı gibi; insan ruhu da bedenden ayrılınca bedeni nereye koysalar, ne yapsalar, ateşte yaksalar, veya kurda kuşa yedirseler hiçbir şey, hiçbir acı duymaz.

Uykuya dalan bir adam, ya rüya görmez ya görür ve gördüğü rüya, ya tatlı ya acıdır. Ölen insan da, ya çok günahkârdır, korkulu rüya görür, eziyet çeker, ya az günahkârdır rüyasız bir uykuya dalar, veyahut iyi bir adamdır, azap ve uyku sahalarını bir anda aşarak safâ sahası olan cennete girmiştir. Yeni hayatın görülmemiş saadeti içinde bahtiyar olur.

(Vâridât-ı Süleyman) kitabında buyurulduğu gibi, hayat; insanın dünyaya doğuşunda ne ilk aldığı nefesle başlar, ne de ölüme son nefes denilen şeyle biter. Hayat, bu kâinat yaratıldığı zaman başlamıştır. Zîrâ, insan rûhları o zaman vücuda gelmiştir. Dünyaya gelinceye kadar göklerde yaşamış ve ölümlerle tekrar göklere dönmek üzere yükselmiştir.

H. Ş. 1073

«Ölümü tezekkür [hatırlamak] sadakadır.»

Yâni :

Ölümü hatırdâ, tutmak, insanı fenalıklardan alıkoymağa ve Allah'a sadâkatde devama yarar. Zîrâ ölüm; insanın yaptığı işlerin hesabını Allaha âhîretde vereceğini ve ona göre ebedî hayatda lâyığını bulacağını hatırlatır.

H. Ş. 1074

«İnsanlara va'z için ölümü düşündürmek yetiştir, ganîlik için de Allaha yakîn husûlü kâfidir.»

H. Ş. 1075

«Ölümlerinizin iyiliklerini anınız.»

H. Ş. 1076

«Ölümlerinizi hayır ile yâd ediniz.»

Î Z Â H — 102

İyiliği unutmamak

İyiliği unutmamak insanlığın baş şartıdır. Her iyilik Allahtandır, evvelâ Allahın iyiliklerini unutmamak lâzımdır. Mûsevîlerin oruçları Allahın kendilerine ettiği iyiliklerin senelik dönüm günleridir. Her Mûsevî o gün iş yapmamak, yalnız Allahın iyiliklerini senâ etmek, O'na şükür ile ibâdet etmek mükellefiyetindedir.

Allahın iyilikleri Mûsevîlere Hazret-i Mûsâ'nın hizmeti ile tecellî etmiştir. Ve bütün dünya bilir ki Hazret-i Mûsâ, İsrâîl oğullarını Firavun'un zulmü altındaki işkence hayatından kurtarıp çöle nakledinceye kadar çok mühim sıkıntılar geçirdiği gibi, koca bir kavmi her ihtiyaç maddesinden mahrum bir çölde kırk sene idare etmek için de büyük ve sürekli sıkıntılar çekmiştir. İşte bu Allah kulunun da; Mûsevîler için bir hizmet; emek iyiliği vardır. Bunun da iyiliği anılmalıdır, anılmalıdır ki, iyilik dünyada itibarda kalsın, başkaları da iyiliği dünyada gâye edinsin.

Hem de hayır ile yâd neticesi, her anıştâ yürekler ona teveccüh etsin; onun rûhu haz alsın ve dûa yerine geçsin, bu senâ; Allahın o emekli ölü hakkında rahmetini celbetsin.

H. K. 1077

«Ben işlediğim işlerin hiç birinde; ölümü kerih gören mü'min kulunun ruhunu kabz ederken duyduğum tereddüdü duymadım. O; ölümü kerih görüyor, ben onun bu görüşünü kerih görüyorum [o ölümün onu ne güzel bir hayata kavuşturacağını bilmediği için kerih görüyor]. Halbuki o, benim cemâlîme kavuşacağını [ona cemâlî tecellîlerimle neler hazırladığımı] bilse [ölüme koşar atılırdı].»

Î Z Â H — 103 Ölüm kurtuluştur

Dünya göklere nisbetle ıstırap yeridir. Mustarip insan için ölüm kurtuluştur. Zîrâ tekrar göklere dönüşür. Dünyada saadet duymayan ruhlar için ebedî saadet Cennettir. Oranın nimetleri dünyadakilerle kıyas edilemeyecek derecede kıymetlidir. Başta gelen nîmet; Allahın cemâlî tecellîlerine kavuşmakla emsalsiz bir safâya ermektir.

Bizi dünyaya bağlayan, âhiretten çekingen kılan bir his var. Bu; Allahın iradesiyle vücut buluyor. Allah bizi bu irâdesiyle dünyada tutmasa, herkesin çalışacağı şey dünyada yaşamak değil, dünyadan kaçmaktı.

Dünyada Allah için, Allaha hizmet ve ibâdet için bulunuyoruz. Ahirette kendi nasîbimiz, faydamız için bulunduk ve bulunacağız.

Dünya ıstırablıdır. Fakat ıstırabın her zerresinin Allah indinde bir karşılığı, mükâfatı vardır. Bizi temizleyen, kesâfetimizden kurtarıp âhîretimizi bize en güzel şartlar içinde hazırlayan da, dünyadaki hizmetimiz emeğimizdir. Onun için dünyadan bıktım diye ölümü istememeli, nitekim şimdi şu hadîs-i şerîf ona işaretir.

H. Ş. 1078

«Ölümü dilemeyiniz.»

Ölümü dilemek vazifeden, hizmetten kaçmak istemek gibidir. Zîrâ ilâhî vazife ve hizmetlerin yeri dünyadır.

H. Ş. 1079

«İbâdeti [hizmeti] artırmak, yaşamak nîmetine mütevakıf olduğundan; ölümü isteyerek o nîmetin zevâlini istemiş olmayınız.»

H. Ş. 1080

«Ölülere sövmek; insanın kendi kendine helâke meyletmesi gibidir.»

H. Ş. 1081

«Bir kimse her ne fikirde ölmüş ise Cenâb-ı Hak onu o yolda haşreder.»

H. Ş. 1082

«Fuc'eten [ansızın] ölüm; mü'min için rahatlığı ve kolaylığı mücib, fâcir için de teessüfü mücibdir.»

H. Ş. 1083

«[Ölüler] için mersiye okumak nehiy buyuruldu.»

Zîrâ: Mersiye; bir insanın kıymetini yükselten ve sonra ölümüne acındıran bir tertiptir. Sonu kaderden şikâyete varır. Bu, büyük bir gaflet olur. Biz Allahtan gelmişiz, Allah için gelmişiz, Allaha dönüp gideceğiz. Biz Allahın, kimin mukadderata itiraz etmeğe hakkı var. Allahın takdirinden şikâyet; câiz ve lâyük değildir. Kul; Allaha inanmakla beraber Allahın her yaptığında hikmet ve hayır olduğuna da inanmalı ve şikâyete dili varmamalıdır.

H. Ş. 1084

«Ölüm mukaddimleri [alâmetleri] zuhur eden hastalarınız üzerine Yâsîn-i şerîf okuyunuz.»

H. Ş. 1085

«Bir Müslüman ölü üzerine, Müslümanlardan yüz kişi namaz kılsa [o ölü] mağfirete nâil olur.»

H. Ş. 1086

«Muhtaç bir ölüyü kefenlendiren mü'mini Cenâb-ı Allah cennet sündüsü ile giyindirir.»

H. Ş. 1087

«Hastaları iyadet [hatır sormak üzere ziyâret] ve cenazeleri teşyi ediniz. Zîrâ bunlar âhireti hatırınıza getirir.»

H. Ş. 1088

«Hayz halindeki kadın, mevtâyı yıkayabilir. [Zîrâ hayız hali insanın elinde değildir.]»

H. Ş. 1089

«Biri gelip Peygamber efendimize: (Pederim vefat etti, kefen olarak kullanılmak üzere gömleğini vermesini ve namazını kıldırmasını ve hakkında istiğfar etmesini rica etti.» B. 629

H. Ş. 1090

«Kim ki [ölüler için yâs, mâtem tutmak kasdiyle] avuç içi ile yanaklarına vurur, ve yakalarını yırtar ve cahiliyyet [put-perestlik] âdeti üzere feryad ve figan eylerse bu kimse bizden değildir.» buyuruldu. B. 641

KABİR AZÂBI

H. Ş. 1091

«Günahkârların kıyâmete intizaren, dünyada işledikleri fenalıkların cezasını, ölümleriyle çekmeğe başlayacakları hakkında.» B. 681

Î Z Â H — 104

A z â b

Dünyaya gelen ruhlar; gökte buldukları tabakaların kesâfetinden bir kesâfet taşıyarak gelirler. Bu kesâfet, ilk hilkat tecellîsinde ruh hangi tabakada vücut bulmuş ise o tabakanındır. Allaha dönüp ermek için ruhlar bu kesâfeti ya dünyada [ibâdetle ve çile veya hut âhirette çile ile] izâleye mecburdurlar. Âhiretteki ezânın asıl hikmeti budur. Temizlenmek lâtifleşmektir. Nitekim ruh ölür ölmez; Cennet tabakasına kadar yükselecek letâfeti haiz değilse, daha aşağı sahalarda kalıyor ki bunun en yukarı sahası uyku sahası, daha aşağıları azap sahalarıdır. Ölenin letâfet derecesi, uyku sahasına kadar da yükselmeye yetmiyorsa uyku sahasının altındaki azâp sahalarda kalıyor demektir. Ruh buralarda tıpkı uykuda sıkıntılı rüya gören ada-

mın hâlini andıran bir sıkıntılı hâl alır. Ruhun kesâfeti ne kadar çok ise o nisbette aşağılarda kalır ve azâp da o derece şiddetli olur.

Dünyada ne Allah hakkına ne kul ve halk hukukuna riâyet etmeyen, zulüm ve haksızlıkla ömrünü geçiren, şer unsuru olarak yaşayan insanlar azâp çekerler.

Yaradılıştta fitraten dalâlet ehli olanlar, Allaha dönüp gitmek için Cehennemden giden yolu takibederler ve yolları Cennettekilerle hiç birleşmez. Kesâfet taşıyan ruh; eğer fitratında hidâyet ehli ise, yâni Allaha, birliğine inanmış, fakat Allahın irâdelerine uymamış, hayırlı bir iş görmemiş, yalnız günah işlemiş ise onlar dahi azâp çekerler ve Cehennemde de temizleninceye kadar kalırlar. Ondan sonra asıl yerleri ve yolları olan Cennete geçerler. Ve yollarına orada devam ederler. Allahın rahmet ve mağfiretiyle ruhlar her sahada günden güne temizlenirler, temizlendikçe yükselirler. Nihayet azâp sahasından uyku sahasına, istirahate geçerler ve sonra da Cennete yükselerek safâya varırlar ve nihayet Allaha ererler, nûr deryasına nûr olarak katılırlar.

H. Ş. 1092

«Mevtâlarınızı sâlihlerin civarında defnediniz, zîrâ diriler fena komşulardan muazzeb olduğu gibi, ölüler de fenaların komşuluğundan rahatsız olur.»

C E N A Z E

H. Ş. 1093

«Cenâzeye ayağa kalkarak hürmet gösterilmesi hakkında.»

B. 649

H. Ş. 1094

«Cenâze omuzdan yere indirilmedikçe hazır bulunanların oturmamaları hakkında.» B. 650

H. Ş. 1095

«Cenâze gördüğünüzde ayağa kalkınız.» B. 651

Î Z Â H — 105

Dikkat edilmişse görülmüştür ki, cenâzeye hürmet edilmesi, ayağa kalkılması emrolunurken, o cenâzenin ne cenâzesi olduğu tasrih

edilmemiştir. Zîrâ her tefrik dünyalık nokta-i nazarlara göredir. Bir insan ölünce her nokta-i nazarın hududundan çıkar. Allah kulu bir insan olarak temayüz eder. Nitekim bir defa Mûsevî cenazesine kıyam eden Peygamber Efendimize, yakınında bulunan bir kimse: (Efendim, cenâze Yahudiydi) diye îkaz etmiş, Peygamber Efendimiz de: (İnsan değil miydi) buyurmuş.

H. Ş. 1096

«Cenâze arkasında gidilmesi emir buyurulduğu hakkında.» B. 619

H. Ş. 1097

**«Kadınların cenâzelere iştirak hissesi yoktur.»
BORÇ BIRAKAN KİMSE**

H. Ş. 1098

«Namazını kıldırmak için dâvet vukuunda Peygamber efendimizin, müteveffânın borç bırakıp bırakmadığını sormak îtiyâdında oldukları ve bir defa borçlu vefat eden bir adamın namazını kılmaktan çekindiği ve bu borcun te'diyesi, hazır bulunanlardan biri tarafından der'uhde ve tekeffül edildikten sonra namaz kıldırıldığı hakkında.» B. 1034

MEZAR

H. Ş. 1099

«Mezara karşı namaz kılmak nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 1100

«Kabir ziyâretini i'tiyad etmiş kadınlara ve kabrin üzerini mescid ittihaz edenlere ve kabre kandil yakanlara lânet olsun.»

Î Z Â H — 106

Mevlâ karanlıkta kalmasın, ışık bulsun diye kandil yakmak yan-

lıştır. Çünkü ne kabir; rûhun meskenidir, ve ne de rûhun ışığa ihtiyacı vardır.

Fakat halk bir velînin, bir azizin bulunduğu yeri bilsin diye bir mübârek zâtın türbesine kandil veya mum veya herhangi bir ışık yakarsa câizdir.

H. Ş. 1101

«Bir kimse ebeveyninin veyahut onlardan birisinin cuma günü kabrini ziyaretle yâsîn-i şerîf okursa küçük günahları affa nâil olur.»

H. Ş. 1102

«Kabirleri ziyâret ediniz, zîrâ âhireti hatırınıza getirir [sizi fenalıklardan sakındırır].»

Î Z Â H — 107

İnsanlık, insana; yalnız yaşayanlarla değil, ölmüşleriyle de olan insanlık bağlarını, hürmet ve sevgi hislerini yaşatmayı emreder. Ana, baba, akraba, dost mezarlarını ve cemiyete büyük hizmetler, fedakârlıklar etmiş her meslekte her sınıf yurtdaşın mezarlarını ziyâretle insan kadirbilirliğini göstermiş olur. Hürmette, fedakâr bir er Mehmetçik, ünlü generalden farksızdır. Herkes elindeki imkân derecesinde hizmet ve fedakârlık eder.

Mânevî ve rûhanî şahsiyet sahibi mümtaz, mübârek zatların kabirlerini ziyaret etmekle de insan o yüzden faydalar edinir.

Zîrâ mânevî şahsiyetsiz olanlar, ziyaretçilerin onlar hakkındaki rahmet ve mağfîret duâlarından ve onlar için okunacak Kur'ân-ı Kerîm'den [Fâtiha-i şerife ve Yâsîn sûre-i şerifelerinden] faydalar görürler.

Enbiyâ, evliyâ ve sâlihlerin mübârek kabirlerini ziyâretten de ziyâretçiler fayda görürler.

Çünkü o, birşey vermeğe değil, o yüzden birşey almağa gitmiştir. Allah da, Allah rızası için sevgili aziz kullarının kabrini ziyâret edenleri boş çevirmez, en bâriz alâmeti ferahlıktır. İnsanın içinde ne kadar sıkıntısı olursa olsun bir mübârek zâtın kabrini ziyâret edip orada o zâta rûhanı tevaccüh ederse sıkıntısı gider, yüreği ferahla dolar. Nitekim, Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerifinde, sıkılmış insanın kabir ziyâreti ile ferahlanacağını bildirmiştir.

Zaten iki zümre hakkında mezarda edilen duâlar dahi birbirinin

den farklı olur. Meselâ, mânevî şahsiyetsizler hakkında insan şöyle duâya başlar:

Yâ Allah, senin merhametine, cömertliğine güvenip yalvarıyorum, bedeni burada yatan falan kuluna inâyetini diliyorum, taksirâtı varsa mağfiret ve af buyurmanı istiyorum; sen iyilik isteyenlerin duâsını reddetmezsin, bu kulun hakkında iyilik diliyorum.

Mânevî şahsiyetli zâtın mezarını ziyârette ise, meselâ şöyle başlanır:

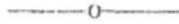
Yâ Rabbi, burada mübârek bedeni bulunan aziz kulunun toprağını ziyâreti nasip ve müyesser kıldığından dolayı sana hamd ve şükürler ederim ve Allah rızası için vâki ziyâretimi kabul buyurmanı dilerim. Senin sevdiklerine inâyetin ebedîdir ve hudutsuzdur. Bu sevgili kulun yüzü hürmetine duâlarımı kabul buyurmanı ve şu hâcetlerimin karşılığını ihsan buyurmanı dilerim.

Mezar ziyâretlerinde dikkat olunacak esaslar :

Mübârek mezarların ziyâretinde, duâyı mübârek zâte hitâben yapmayıp, Allaha hitâben yapmalıdır. Zîrâ Allahtan başkasından birşey istenmez. İstenirse Allah hukukuna hürmetsizlik olur. Mübârek zâtın adını yalnız (yüzü hürmetine) diye duâya karıştırmalıdır. Bu kadarı kâfidir.

Mübârek zâtların türbelerini ziyâret için, eğer türbe kubbe altında ve dört duvar içinde ise, mutlaka dört duvarın içine girmek lâzım gelmez. Girmemek daha terbiyeli bir harekettir; uzakta durup tevazûu ihtiyar etmek, hürmet bakımından daha doğru ve daha makbuldür.

Açıktaki mezarların ziyâretinde de mezârın uzağında durmak, toprağına basmaktan çekinmek hürmet bakımından doğru olur.

CEMİYYET HAYATI

İCTİMÂÎ BAĞLAR A İ L E

KADIN — ERKEK

H. Ş. 1103

«Cenâb-ı Hak her kime sâliha bir kadın nasibetmiş ise, onun dininin yarısının îmarına yardım etmiş demektir; kendisi de mütebâkî yarısının ma'muriyeti için sa'y ve Cenâb-ı Hakka ittikâ etsin.»

H. Ş. 1104

«Kadınlar; erkeklerin mütemmimidir [tamamlayıcısıdır]»

H. Ş. 1105

«Nikâhlanınız, çoğalınız.»

H. Ş. 1106

«Kadınlarla evleniniz muhakkak onlar mal ve rızk ile gelirler.»

H. Ş. 1107

«Haylâzlarınız evlenmeyenlerinizdir.»

H. Ş. 1108

«Nikâhın hayırlısı kolay olup bitenidir.»

H. Ş. 1109

«(Mihir)lerin azlığı ve nikâh mukaddemâtının kolaylıkla müyesser olması, kadınların meymenetine delâlet eder.»

330

H. Ş. 1110

«İfâ etmeniz icabeden şartlardan evlâ olanı; helâllığı talep edilen [evlenmek istenen] kadının (mehir) şartıdır.»

H. Ş. 1111

«[Hiç bir kimse] kardeşinin [mü'minin] hatbesi [yâni almaya niyetlendiği kadın] üzerine nikâha talib de olamaz. Hiç bir kadın da, [mü'min] kardeşi bir kadının çanağındaki nîmeti kendi kabına doldurmak için talâkını istemez [buyuruldu].»

B.994

H. Ş. 1112

«İmam-ı Alî efendimizin naklettiği Hadîs-i şerîfe göre Peygamber efendimiz Hayber günü, (mut'â) nikâhını [yâni muayyen günler ve aylar ve seneler koyarak müddeti tahdit edilmiş nikâh akdi usûlünü] men buyurmuşlar.» **B. 1613**

H. Ş. 1113

«Her kim kızını bir fâsike tezvic ederse kat'ı rahim etmiş olur [yâni, münâsebet ve akrabalığı kesmiş olur].»

H. Ş. 1114

«Kadınların en hayırlısı külfeti az olanıdır.»

M U A M E L E

H. Ş. 1115

«Kadınları dövmeyiniz.»

H. Ş. 1116

«Kıskançlık îmandan ve geniş meşreblik nifaktan ileri gelir.»

T A L Â K

H. Ş. 1117

«Cenâb-ı Hakkın en ziyade gazab ettiği helâl şey; talâktır [boşanmadır].»

H. Ş. 1118

«Şer'î bir zarûret ve aklî bir mecburiyyet olmadıkça bir kadın, kocasından boşanmayı isterse cennetin kokusu ona haram olur.»

HAKLAR ve KARŞILIKLI VECÎBELER

H. Ş. 1119

«... ve hayırlılarınız ayâlinize hayırlı olanlardır.»

H. Ş. 1120

«Ehil ve ayâlini sıkıntıda bulunduran şerirdir.»

H. Ş. 1121

«Cenâb-ı Hakkın en sevgililerinden biri de ayâline menfaati çok olandır.»

[Zîrâ Allahın bir kulu hakkındaki iyiliklerinin, tecellîsine vasıta oluyor.]

H. Ş. 1122

«Kulun hasenât terazisine en evvel konan şey; ehil ve ayâline verdiği nafakasıdır.»

H. Ş. 1123

«İnsanların en fenası; iktidârı olduğu halde ehil ve ayâlinin mâşetini sıkıştıran [daraltan] kimsedir.»

H. Ş. 1124

«Kıyâmet gününde kişinin mîzânına [tartısına] ilk girecek şey; ehil ve ayâli için ettiği sarfiyyata mukabil ihsân buyurulan sevaptır.»

H. Ş. 1125

«Bir insanın ehil ve ayâline verdiği nafaka sadaka makamındadır.»

H. Ş. 1126

«Kocana ettiğin hizmet sadakadır.»

Î Z Â H — 108

Allaha sadâkatin iktizâsını îfâ; sadakadır. İmdi, her iyilik; Allah yolunda sadâkat ve sadakadır. Bu meyanda aile reisinin ailesi efradına getireceği yiyecek, içecek, giyecek sadaka olduğu gibi; aile efradının pişireceği yemek, yiyenlere sadakadır. Süpüreceği ortalık, yıkayacağı çamaşır, yapacağı temizlik alâkadarlara sadakadır. Keza, gençlere edilecek nasihat, verilecek terbiye, öğretilecek bilgi de Allah yolunda sadakadır.

H. Ş. 1127

«Zevci kendisinden râzı olduğu halde bir kadın vefat ederse cennete girer.»

H. Ş. 1128

«Kadına göre en büyük hak, kocalarının hukuku ve erkeğe göre annelerinin hukukudur.»

H. Ş. 1129

«Zevcin zevce üzerindeki hukuku şunlardır:

Deve üzerinde bile olsa zevcine karşı mümânaatkâr olmamak,

Ramazan orucundan ma'dâ orucu zevcinden izinsiz tutmamak,

Zevcinin izni olmadan kimseye evinden bir şey vermemek; verirse ecri zevcinin, vebâli ise kadınındır.

Zevcinden izinsiz sokağa çıkmamak; şâyet çıkarsa tövbe edinceye veya avdet edinceye kadar Cenâb-ı Hak [ona] gazab ve melekleri o kadına lânet eder, eğer zevci zulmen sokağa çıkmağa izin vermiyorsa bile.»

Î Z Â H — 109

Bir erkekde asıl olan zihniyet ve arzu; zevcesini hoş tutmak, hoşnutluğunu kazanmaktır. Çünkü erkek, kadını herşeyden evvel his-

sî bir ihtiyaç olarak düşünür ve saadetini onunla iyi bir hayat ortaklığına bağlar. Kadını sırf maddî bir menfaat elde edeyim diye alanlar azdır. Ve bunlar kaide değil, istisna teşkil ederler. Mademki kocada iyi niyet asıldır; hu niyetin değişmesine sebep olacak ve onu fena muameleye sevkedecek şey, kadının uygunsuz ve kocanın tahammül edemeyeceği ma'kûs hareketleridir. Kadının kadınlıkça her türlü eksiklikleri, ahlâkça kusurları, anlayışsızlığı, insafsızlığı, merhametsizliği, isrâfî bu sebeplerin içinde yer alır. İmdi, kocasının muamelesinde sertlik, muhalefet gören kadın, evvelâ kendine bakmalı, sebeplerini kendinde aramalıdır. Sokağa çıkmak kadın için de, erkek için de yerine ve sebebine göre bir ihtiyaçtır. Fakat günlük işini bırakıp âleme görünmek için sokağa çıkan kadına ne kendi vicdanı ne kocası râzı olmaz.

Erkek; şerefini ve evlâtlarının şeref ve haysiyetini emânet ettiği zevcesinin hareketlerine alâkasız kalamaz. Herşeyden evvel kadın, erkekteki asıl olan zihniyeti bilmeli ve alâkasız kalamıyacağı cihetleri de hatırdan çıkarmamalı ki geçimsizliğe yol açılmasın. Kadın, erkeğini aldatarak yaşamayı düşünürse aldanır ve sonu gelmez. Kadın, kocasını ve koca dahi haremını kıskanır. Kıskançlık bir gayrettir. Sadâkat ve alâkanın en tabîî tezahüratıdır. Akli ve dirâyeti olan kadın ve erkek buna marazî bir mahiyet vermez, bunu saadete bağ yapar, felâkete yol değil.

H. Ş. 1130

«Herhangi kadın, güzel kokular süründükten sonra mücerred o güzel kokusunu erkeklerin alması arzusu ile onların içinden geçerse zâniye hükmünü alır, ona şehvet gözü ile bakan gözler dahi zâni olur.»

H. Ş. 1131

«Zevcenin zevc üzerindeki hukuku şunlardır:

Zevc; yediğinde zevcesini de yedirmeli, giydiğinde onu da giydirmeli, yüzüne vurmamalı, noksanını yüzüne [hakaretle] çarpmamalı,

Darıldığı zaman evinden zevcesini dışarılara kadar ayırmamalı.»

H. Ş. 1132

«Hangi zevce ki, zevcinden izinsiz sokağa çıkarsa evine

dönünceye kadar yahut zevci kendinden râzı oluncaya kadar Allahın gazabına mârûzdur.»

H. Ş. 1133

«İki zevcesi olup da aralarında adâleti gözetmiyen [erkek], vücûdunun bir tarafı sakat olarak kıyâmet gününde haşrolur.»

Ç O C U K L A R
ve
ANA BABA HUKÛKU

H. Ş. 1134

«Müslümanların çocukları cennetde Hazret-i İbrâhîmin kefâlet ve terbiyelerinde bulunurlar.»

H. Ş. 1135

«Cennet; anaların ayağı altındadır.»

H. Ş. 1136

«Yazık yazık yazık o adama ki, ana veya babasının sağlığında yetişir de [onların rızâsını kazanarak] cennete girmez.»

H. Ş. 1137

«Anaya babaya iyilik, Allah yolunda mücâhede kıymetindedir.»

H. Ş. 1138

«Babaya itaat, Cenâb-ı Hakka itaatdir. Babaya âsîlik Allahâ âsîliktir.»

H. Ş. 1139

«Babanın muhabbetini muhafaza et, o râbitayı keser isen Cenâb-ı Hak da senin nûrunu söndürür.»

H. Ş. 1140

«İyiliğe en lâyük olanlar, evvelâ annen, sonra yine annen,

sonra yine annen; ondan sonra baban ve daha sonra yakınlık derecelerine göre akrabândır.»

H. Ş. 1141

«Sen de, malların da babana aitsiniz.»

H. Ş. 1142

«Bir babanın evlâdına duâsı, Nebînin ümmetine duâsı gibidir.»

H. Ş. 1143

«Cenâb-ı Hakkın rızâsı ana ve babanın rızâsında, gazabı da [onların] gazablarındadır.»

H. Ş. 1144

«Bir kimse, anasının babasının mahzunluklarını icabetti-recek hareketde bulunursa, günâh-ı kebâire fâili [yâni büyük günah işleyen] olur.»

H. Ş. 1145

«Anasına babasına sevgi ile bakmak evlâd için ibâdet makamındadır.»

H. Ş. 1146

«Anasına babasına (birr'i) iyilikleri sebebiyle Cenâb-ı Hak bir insanın ömrünü arttırır.»

H. Ş. 1147

«Baba dostlariyle dostluk münâsebetini devam ettirmek güzel ahlâk iktizâsıdır.»

H. Ş. 1148

«Baba dostlarını ziyâret hasenâtdandır.»

H. Ş. 1149

«Anaya babaya lânet edenlere Allah lânet etsin.»

EVLÂD HUKUKU

H. Ş. 1150

«Cenâb-ı Hakdan ittikâ ederek [sakınarak] evlâdınız hakkında da adâleti iltizam ediniz.»

H. Ş. 1151

«Çocuğu olan musâhabetinde anın hali ile halleşmelidir.»

H. Ş. 1152

«Evlâda babası tarafından edilecek iyiliğın efdali, onun edeb ve terbiyesidir.»

H. Ş. 1153

«Evlâdın pederleri üzerindeki hakları, güzel bir isim ile isimlenmesi ve İslâmlık edeb ve terbiyesi ile kendilerini te'dib ve ta'lim eylemektir.»

H. Ş. 1154

«Allahtan korkunuz da çocuklarınız arasında adâlet ediniz [haksızlık etmeyiniz, birini kayırıp diğeri mahrum bırakmayınız].» B.1133

H. Ş. 1155

«Ahmak kadınların sütünü çocuklarınıza vermeyiniz, zîrâ tesir eder.»

H. Ş. 1156

«Allah o pedere merhamet buyursun ki, evlâdına hayır işlerinde yardım eder.»

EVLAD KIYMETİ

H. Ş. 1157

«Çocuk bulunmayan evde bereket yoktur.»

H. Ş. 1158

«Evlâd kokusu, cennet kokusundandır. Bu kokunun toruna da şumûlü olduğu bence görülmüş ve muhakkaktır.»

H. Ş. 1159

«Kim ki Cenâb-ı Hakdan af ve mağfiret dileyen kız, oğlan evlâd bırakırsa; böyle bir kimse vefat edip kabre konduktan sonra [bıraktığı evlâdının hayırlı işlerinden faydalanır].»

H. Ş. 1160

«Öldükten sonra mü'minlere vâsıl olan ecr-ü mesûbat [meyânında sâlih evlâdının hayırlı işlerinin sevâbı da vardır].»

H. Ş. 1161

«Üç çocuğu erlik çağına ermeden vefat etmiş Müslümanın, [Allah için o çocuklara geçmiş emeğinden dolayı] cennete gireceği hakkında.» B. 624

H. Ş. 1162

«Kucağında ihtizâr halinde bulunan torununa bakıp ağlayan Peygamber efendimizin, ağlamasına ilişen sahâbîye Peygamber efendimizin cevâbı: (Bu göz yaşı; Allahın kullarının gönüllerine koyduğu rahmetidir [merhametidir]. Cenâb-ı Hak bu rahmeti kullarından şefkatli olanlara ihsan eder) oldu.»

B. 636

H. Ş. 1163

«Hangi anne, üç çocuğunun vefâtı acısını görmüş ise, o çocuklar vâlideleri ile cehennem arasına hâil olurlar.»

H. Ş. 1164

«Bir kimse üç evlâd defnederse Cenâb-ı Hak cehennem azâbını ona haram eder.»

HİZMETKARLAR HUKÛKU

H. Ş. 1165

«Hizmetkârının işinden her neyi hafifletirsen, ceza gününde [mahşerde] senin amellerinin hasenât cihetine konur.»

H. Ş. 1166

«Sizden biriniz hâdimini dövdüğünde yüzüne vurmaktan ictinab etsin.» B. 1121

H. Ş. 1167

«Hâdiminiz size yemek getirdiği vakit o yemeğin yapılışı ve kokusu onu imrendirmiş olabilir. O halde onu yemeğe beraber oturtunuz, oturtmaz iseniz bâri o yemekten bir iki lokma ona yediriniz.»

H. Ş. 1168

«Sizden birinizin yemeğini hâdimi getirdiği zaman şâyet efendisi ile oturmazsa; efendi, hâdimine bir, yahut iki lokma; bir yahut iki çığnem sunsun [versin]. Çünkü, o yemeğin yapılmasını ve hazırlanmasını hâdim üzerine almıştır.» B. 1120

KÖLE ve CÂRIYE

H. Ş. 1169

«Köle ve cârîye çokluğu ile mağrûr olanı Allah zelil etsin.»

H. Ş. 1170

«Âhir zamanda malların şerlisi köle ve cârîyedir.»

Î Z Â H — 110

Köle ve cârîye kullanmak, almak, satmak usulünü Müslümanlık icat etmiş değildir. Putperestlik devrindeki bu usûl, Mûsevîlik ve Hıristiyanlık devirlerini görerek bize gelmiştir. Biz dine girdiğimiz zaman dünyaya kuvvetin hâkim olduğunu, kuvveti olanın sayısız cârîye ve köleleri olduğunu gördük; dinimiz böyle bir dünyada böyle bir cemiyette, böyle bir muhitte intişâra başladı. Müslüman olmak için herkes köle ve cârîyesini azâd etsin denileydi, bu teklif dinin intişârına mânî olurdu. Cârîyelerini istifrâşe, kölelerini bütün işlerinde ve düşmanlarına karşı asker olarak kullanan nüfuzlu, kuvvetli unsurlar; bir hamlede bu işi tasfiye edemezlerdi. Onun için Peygamberimiz evvelâ

köle ve câriye kullanılmasının dinde fena bir şey olduğunu yaydı. Sonra günah kefâretlerine ve murad husulü için nezirlere, köle ve câriye azâd edilmesi, yâni hür kılınması esas oldu.

Kur'ân-ı Kerîm'deki günah kefâretlerinin istinad ettiği başlıca üç şeyin bir tanesi de, köle ve câriyeyi hür kılmak, diğerleri köle ve câriyesi olmıyana fıkara doyurmak, buna da kudreti olmıyana oruç tutmak vardır.

Köle ve câriyelerin menşei ikidir :

1) Harpte esir düşen erkek ve kadının ebedî esâret ve mahkûmiyeti,

2) Sefâlet yüzünden evlâdını, velâyeti altında bulunanları satan ebeveyn ve velilerin acıklı zarûret ve hareketleridir.

Köle ve câriye istihdamı eski zamanda o kadar taammüm etmişti ki, bunun ne kadar insanlıkça fena birşey olduğunu düşünmeye bile lüzum görülmüyordu. Fakat yukarıdaki hadîs-i şerîflerden ikincisinde buyurulduğu veçhile, beşerî tekâmül insanları olgunlaştırmış; tam insan ve İslâm olanlar hürriyete canları üzerinde bir kıymet vermişler, mütekâmil insanlar da başkalarının hürriyetine kendi hürriyetleri kadar ehemmiyet ve kudsiyet vermişler ve binâenaleyh köle ve câriye ticareti ve istihdâmı bugün ortalıktan çekilmiş, ancak kenarlar da belki kalmıştır.

Şimdi şu hadîs-i şerîf; İslâmiyette asıl olan zihniyetin esirleri esirlikten kurtarmak olduğu hakikatini sarâhatle ifâde eder.

H. Ş. 1171

«Taaccüb ederim o kimseye ki, sevâb kazanmak için para ile köle ve câriye alıp azâd eder [hür kılar] da, hür olanların iyilikle kalbini kazanmaz.»

Diğeri :

«Azîz ve Cefil olan Allah buyurmuştur:

Üç [sınıf insan] vardır ki, kıyâmet gününde ben bunların hasmıyım:

- 1) O kimse ki bana yemin eder de sonra ahdini bozar,
- 2) Yine bir kimse ki hürrü [hür bir insanı] köle diye satar da onun bahâsını yer,
- 3) O bir kimsedir ki, bir işçi tutar; onu çalıştırır da ücretini vermez.» B. 1020

H. Ş. 1172

«Her kim müslîm bir esir azâd ederse Allah onun her âzâ-

sına [karşılık] azâd edenin [hür kılanın] bir âzâsını [cehennem ateşinden] korur.» B. 1111

H. Ş. 1173

«Bahâsı yüksek ve sahibi yanında rağbeti çok olan köle ve esiri azâd etmenin [hür kılmanın] efdaliyyeti hakkında.»

B. 1112

H. Ş. 1174

«Kölesini, câriyesini vecih ve icâb-ı şer'î olmaksızın haksız döven; kıyâmet günü kısas olunur [dövülür].»

H. Ş. 1175

«Sizin biriniz [köle veya câriyesine karşı kendini Rab yerine koyarak ona iş emrettiği zaman] (Rabbını doyur, Rabbına abdest ver. Rabbına su ver) diye hitâb etmesin. Yine sizden biriniz; [köle veya câriyesine]; kulum, câriyem diye hitâb etmesin.» B. 1119

Î Z Â H — 111

Rab kelimesi; zamanımızda ve bizlerde Allahtan başkası hakkında kullanılmaz. Fakat eski zamanda bu kelime; Allahtan gayrisi hakkında da, Allahtan sonra insanlar içinde en büyük şahsiyete de kullanılmıştır. En sarîh misâli İncil-i şerifdedir. Birçok yerinde Hazret-i İsbaya hitab eden kimsenin, (ey Rab) diye hitab ettiği görölür. Ve bu hitab ile Hazret-i İsbaya (Allah) denilmiş değildir, bu mânâ kastedilmiş değildir. Kelimenin lûgat mânâsı kastedilmiştir. Yâni, ey [salâhiyetli] muallim, veya mürebbî [öğretici, terbiye edici, yetiştirici] demek istenmiştir. Allahtan başkasına Allah diye hitab etmek hiç kolay değildir. İnsanın şuuru, vicdanı, lisânı bu hitaba isyan eder.

H. Ş. 1176

«Peygamber efendimiz, Hüneyn [harbi] esirlerini [Allah rızâsı için] azâd etti. [Binlerce câriye bu meyanda hürriyete kavuştu].» B. 1297

KARDEŞ HUKÛKU

H. Ş. 1177

«Kardeşleriniz hâdiminizdir. Cenâb-ı Hak onları elinizin altında olmak üzere size temlik etti [mal etti]. Bir adamın kardeşi kendi emri altında olursa yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin; hakkından gelemeyeceği işi ona teklif etmesin, ederse kendisi yardım etsin.»

H. Ş. 1178

«Kardeşlerin büyüğü, baba makamındadır.»

AKRABA HUKÛKU

H. Ş. 1179

«Pederi olmayana dayı, pederi makamındadır.»

H. Ş. 1180

«Hala vâlide yerindedir.»

H. Ş. 1181

«Vâlidenin ve pederin hemşireleri vâlidedir.»

H. Ş. 1182

«Amca pederdir.»

H. Ş. 1183

«Teyze, anne mesâbesindedir.» B. 1158

H. Ş. 1184

«İki sınıf halka Cenâb-ı Hak kıyâmet gününde merhametle nazar buyurmaz: Birisi akrabalık gözetmiyenlere, diğeri fena komşuluk edenlere.»

KOMŞULUK HAKKI

H. Ş. 1185

«Mü'min değildir o adam ki, komşuları onun şerrinden emin değildir.»

H. Ş. 1186

«Yanıdaki komşu aç iken karnını doyuran; mü'min değildir.»

H. Ş. 1187

«Komşuluk tavsiye ederim.»

H. Ş. 1188

«Komşunun komşu üzerinde büyük hakkı vardır.»

H. Ş. 1189

«Allaha ve kıyâmet gününe îmânı olan kimse, komşusuna iyilik etsin.»

H. Ş. 1190

«[Yakin] komşunun hudûdu kırk (evlek)dir.»

H. Ş. 1191

«Komşusunu aç yatırmış bir adam mü'min değildir.»

H. Ş. 1192

«[Komşu] yardım isterse yardım ediniz, ödünç isterse ödünç veriniz, gıyâbında [komşuyu] himâye ediniz, hastalığında îâdet ediniz [hatırını ve ihtiyacını sorunuz], fakirliğinde dostluk gösteriniz, vefâtında cenâzesini teşyi' ediniz, hayra nâil oldukça [göz aydına gidip] kendisini tebrik ediniz. Mûsibete uğradıkda ta'ziye [teselli] ediniz, kendi binânızı uzatarak komşunuzu baca dumaniyle rahatsız etmeyiniz ve çocukları evinize geldikte kendilerine yemiş gibi şeyleri esirgemeyiniz.»

H. Ş. 1193

«Üç kimseyi iftara dâvet eden; komşularından üç kimse kendisinden râzı olan mü'minin mağfiret buyurulacağı tebşîr ve; kişinin ihsân [iyilik] ve esâetine [yârlığına, dert ortaklığına] dâir komşularının şehâdetleri, Allah indinde mûteber olacağı takrîr buyurulmuştur.»

Komşuluk; cemiyetde birlik ve beraberliğin, kardeşçe yardımlaşma ve dayanışmanın ilk temelini kurar.

İlk Din; Müsevîlere ve Hıristiyanlara geldiği zaman bütün dünya putperestdi ve Din kabul eden Müsevîlere düşmandı. Allah, Müsevîleri Dinde muhafaza etmek için putperestlerle ihtilâtlarına mâni oluyordu. İmdi o devirdeki komşuluk, mü'min bir mücerred cemaatin ailelerine inhisar ediyordu. ([Allahtan sonra] komşunu kendin gibi seveceksin) emri; gerek Tevrât-ı şerif de gerek İncil-i şerif de en başta yer almıştır.

Bugünkü Din devrinde komşuluk, hududunu tabiatıyla genişletmiş, kıt'a komşuluğuna kadar götürmüş; insanlık, bir tek mânâ edinmiştir. Kapı komşusunun ihtiyacını tatmin edemiyenin imdadına, daha uzak komşu koşmakla mükellef olduğu gibi; zulme, gadre uğrayan bir millete veya büyük bir âfete uğrayan memlekete dünyanın her milleti, her memleketi Allah için imdat mükellefiyeti taşıdığını idrâk ediyor ve bunu îfâ edenler de oluyor.

Her şey Allah içindir. Her insan Allah için dünyaya gelmiş ve Allaha dönecektir, menşeimiz birdir, merciimiz birdir, sahibimiz birdir, sevk ve idare edenimiz birdir. Yer, gök her şey Allahındır. İmdi her nerede olursak olalım dünyanın hangi kıt'asında bulunursak bulunalım, Allahın yerindeyiz ve Allahın işindeyiz. Önümüze çıkacak bir iyilik işini, imdat ve kurtarıcılık işini herhangi bir yardım işini kapı komşumuza yapıyor gibi yapacağız. Allaha îmânın ne demek olduğunu, Allaha hizmetin mânâsını ve şumûlünü anlamış olanlar bunu böyle yaparlar. Müteaddit Hadîs-i şeriflerden anlaşılıyor ki, komşusunun emniyetine yaramıyan, komşusuna ezâ eden, komşusunun köpeğine taş atan bile cennetden mahrum olacak derecede Allahın gazabına uğrayacak kötülüktedir.

İmdi, hepimiz ibretle düşünelim ki, bu ölçü; mevziî değildir. Şu toprağa bu toprağa mahsus değildir. Şu çeşit bu çeşit adamlara hâs değildir. Allahın mülkinde her yerde her kulu hakkında kat'î hükmü hâizdir.

H. Ş. 1194

«Komşu komşuya en haklı bir şefaattir.»

H. Ş. 1195

«Kapısı en yakın komşunun, kapısı daha uzağa nazaran hukûkda rüchan [tercih] hakkı olduğuna dâir.» B. 1026

H. Ş. 1196

«Komşu kadınların, yekdiğerinden en kıymetsiz bir hediyeyle bile kabul etmeleri [dostluk ve samimiyet teesüsüne yarayan her şeye rağbet göstermeleri] hakkında.» B. 1123

Sıla-i rahm ANA BABA ve AKRABA ZİYARETİ

H. Ş. 1197

«Putperest olan vâlidesinden bahisle: (Annem bana geldi, bana sokulmak ve mukabele görmek istiyor, anneme sıla ve hürmet edebilir miyim?) diye soran bir mü'mineye Peygamber efendimiz şu cevabı vermişlerdir: (Evet, annene sıla ve hürmet eyle [yâni anneni ziyârete git ve evlâtlığın iktizâ ettirdiği hürmeti ve yakınlığı ona göster]).» B. 1141

H. Ş. 1198

«Kim ki rızkının bereketlenmesi, bakiyye-i ömrünün uzaması kendisini sevindirirse, o kimse sıla-i rahm etsin [sılaya gitsin, anasını babasını akrabâsını ziyaret etsin].» B. 965

Tecrid tercemesindeki izahat :

[Kadî Ayyaz buyuruyor ki :]

Sıla-i rahmin filcümle vâcib olduğunda ihtilâf yoktur, sılayı kesmek ve terk etmek şüphesiz ki büyük bir âsîliktir. [Hakka riâyetsizliktir]. Şu kadar ki: Sıla-i rahmin mertebeleri ve dereceleri vardır ki, bu derecelerin bâzısı bâzısından daha yüksektir. Bu derecelerin aşağı mertebesi de: Tatlı sözler, selâm göndererek uzaktan hatır sormakla olan (sıla)dır. Buradan başlayarak [bilfiil] ziyaretle, hizmetle, malî yardımla yapılan derecelere kadar yükselir. Daha yüksek bir sılaya, meselâ mâlen ve bedenen yardıma kudreti yeten kimse, kuru bir selâm ve ziyâretle geçitirirse (sıla) etmiş sayılmaz [sılanın en umûmî mânâsı her ihtiyaca cevap vermektir].

ARKADAŞLIK HUKÛKU

H. Ş. 1199

«Sâlihlerden birçok ihvân [arkadaş] edininiz. Zirâ sâlihlerden her ferd şefaât için kıyâmetde mezûndur.»

H. Ş. 1200

«Mü'minden başkasını musâhip edinme.»

Mü'min; Allaha î mân eden, Allahın irâdelerini kabul eden, iyilikleri gâye edinen, fenalıklardan sakınan, iyilikleri yürüten, fenalıkları durduran ve fenalıklara karşı duran demektir. Binâenaleyh bütün mü'minler dünyada iyilik gâyesinde ve fenalıklara karşı birleşirler demektir. Böyle birlik olmadıkça dünyada emniyyetin teessüsüne imkân bulunamaz. Dünyanın kurtuluşu bütün dünya mü'minlerinin insanlık uğrunda Allah yolunda işbirliği etmelerine mütavakkıftır.

Allahın irâdelerine uyanlar Hakka hizmet ederler ve hakkı her şeyin üstünde tutarlar, î mânsızlar ise ancak husûsî gayeler için birleşip ortaklık ederler ve hakka değil kuvvete dayanırlar, kuvvet ise el değiştirdikçe dünya keşmekeşten keşmekeşe, ıstıraptan ıstırapa yuvarlanır. İnsanların bütün fedakârlığı; efendi değiştirmekten ve yeni efendilerin ihtiraslarını tatmine çalışmaktan ibaret kalır.

H. Ş. 1201

«Sâlih ihvâna [arkadaşlara] mâlikiyyet insanın saadetidir.»

H. Ş. 1202

«Hayrınızı iyi yüzlülerde arayınız.»

H. Ş. 1203

«Fena arkadaştan sakın, senin de onlardan olduğun anlaşılır.»

H. Ş. 1204

«İnsan sevdiği ile haşrolur.»

H. Ş. 1205

«Allah için yekdiğerine muhabbet eden mü'minler, büyük arş'ın etrafında yakutdan musannâ kürsiler üzerinde otururlar.»

CEMİYYET HAYATI

CEMİYYET AİLESİ

Î Z Â H — 114

Cemiyetin her ferdi; Allahın ev halkıdır. Bütün insanlar; yeryüzünde bir tek ailedir, yer Allahındır, onu îmar etmek, islâh etmek en güzel, en verimli hale koymak; yeryüzünde, yeralında, havada bulunan her gizli cevherden istifadeye çalışmak; bütün insanlarla Allahın mülkünde bir ev halkı samimiyyeti ile yaşamak, işbirliği etmek, karşılıklı yardımlaşmak, dayanışmak, ve haklara hürmet etmekle mükellefiz.

CEMİYYET HAYATINDA KARDEŞLİK

H. Ş. 1206

«Ey Allahın kulları, kardeş olunuz.»

MUHABBET

H. Ş. 1207

«Yaradanınızı seviyor musunuz? O halde, evvelâ hem nev'inizi [insanları] seviniz.»

H. Ş. 1208

«Allaha îmândan sonra amellerin efdali [üstünü], insanları sevmektir.»

H. Ş. 1209

«Allaha yakınlaşmak mı istiyorsunuz [o halde] mahlûkatını seviniz, kendi nefsiniz için istediğinizi onlar için de isteyiniz, kendi nefsiniz için istemediğinizi onlar için de istemeyiniz.»

H. Ş. 1210

«Âmellerin efdali [üstünü] Allaha îmandan sonra insanları sevmek ve onlara hizmet etmektir.»

H. Ş. 1211

«Selâmlaşınız, sevişiniz.»

H. Ş. 1212

«Hediyeleşiniz, sevişiniz.»

H. Ş. 1213

«İmandan sonra aklın kemali iktizâsı; dil ile ve fiil ile insanlarla sevgi ve muhabbet husûle getirmektir.»

H. Ş. 1214

«Allah için sevişenler arş'ın gölgesi altındadırlar.»

H. Ş. 1215

«Huzûruna çıktığınız zaman Allahın sizi nasıl tanıyacağına zan ediyorsunuz. Sizi çocuklarınıza muhabbetinizle, akrabınıza muhabbetinizle, komşularınıza muhabbetinizle, vesâir insanlara muhabbetinizle tanıyacaktır.»

H. Ş. 1216

«Birbiriyle sevişmekte, merhamet ve şefkatde, birbirini korumakta, mü'minler o cesed gibidir ki; âzâsından bir uzvu ağrıdan şikâyet etse uykusuzluğuna, hummasına, cesedin bütün aksâmı iştirak eder.»

KARDEŞLİK ŞARTLARI

H. Ş. 1217

«Her Müslüman; Müslümanın kardeşidir. Müslüman Müslümana zulmetmez. Müslüman Müslümanı terk de etmez. Hangi Müslüman ki kardeşinin hâcetinde bulunursa [ihtiyacını giderirse], Allah da onun hâcetini kazâ eder [ihtiyacını giderir]. Hangi Müslüman, bir Müslümandan müzâyakasını [darlığını] giderip ferahlatırsa, Allah da kıyâmet gününde onun kederini giderip sevindirir. Kim ki Müslüman kardeşini örterse Allah da kıyâmet gününde onun kusurunu örter.» buyuruldu. B. 1087

H. Ş. 1218

«[Mü'min] kardeşin ister zâlim olsun, ister mazlum olsun yardım et.» buyurulmuş. [Zâlime nasıl yardım edileceği sualine de]: «Zâlimin iki elini tutarsın [yâni zulmüne mâni olursun].» buyurulmuş. B. 1088

H. Ş. 1219

«Bir mü'min için Din kardeşi ile üç günden ziyade konuşmamazlık helâl olmaz.»

H. Ş. 1220

«Din kardeşinin dünyevî ve uhrevî bir müşkilini hal eden kimse için hac ve Ömre gibi bir sevab yazılır.»

H. Ş. 1221

«Şu kimse ki Din kardeşinin ihtiyacını def eyler. Cenâb-ı Allah da o kimsenin hâcetlerini tesviye eder.»

H. Ş. 1222

«Bir kul, Din kardeşinin yardımında buldukça Cenâb-ı Allah da o kula yardım eder.»

H. Ş. 1223

«Müslümanlar kardeşdirler. Hiç birinin diğerine, takvâdan gayrı üstünlük hakkı yoktur.»

H. Ş. 1224

«Kendisi için istediğini Din kardeşi için de istemedikçe hiç biriniz mü'min olamaz.»

H. Ş. 1225

«Mü'minler birbiriyle öyle imtizaçlı ve birliktirler ki, bir duvarın [yapışık] imtizaçlı taşları gibi birbirini kuvvetlendirir, desteklerler.»

H. Ş. 1226

«Mü'min anlaşır ve anlaştırır, birleşmiyen ve birleştirmiyende hayır yoktur. İnsanların hayırlısı insanlara en faydalı olanıdır.»

H. Ş. 1227

«Mü'min mü'minin âyinesidir. Mü'min mü'minin kardeşidir. Maîşetini tedârik ve hazırlamakta yeter derece yardım et-

melidir; arkasında malını, ırzını muhafaza ve vikâye etmelidir.»

H. Ş. 1228

«Cenâb-ı Hak, Din kardeşlerine çehre edenlere [güler yüz göstermiyenlere] gazab eder.»

H. Ş. 1229

«Mü'mim kardeşinin felâketinden hoşlanmaz.»

H. Ş. 1230

«Mü'min kardeşine ikram eden, Cenâb-ı Hakka ikram etmiş olur.»

H. Ş. 1231

«Müslim kardeşini dünyada örteni, onu rüsvâ etmiyeni Allah da kıyâmet günü setreder.»

H. Ş. 1232

«Konuştuklarınızın hayırlısı şu kimselerdir ki, görünüşleri size Allahı zikrettirmeğe sebep olur. Sözleri; amel ve ibâdetinizi arttırır. Fiil'i; âhîret gününü hatırınıza getirir.»

H. Ş. 1233

«İbâdet eden nice câhil vardır ki, şeytanın eline düşmüştür. Ve nice fâsık âlim vardır ki ilmi ile azabdadır, bunlardan sakınınız.»

KARDEŞÇE MUÂŞERET VECÎBELERİ HER HALDE ALÂKA

H. K. 1234

«Cenâb-ı Hak kıyâmetde buyurur ki: (Âdem oğlu, ben hasta oldum, niçin gelip hatırımı sormadın?). Cevâben denilir ki: (Aman Allahım, biz seni nasıl ziyâret edebiliriz; sen Rab'bil-âlemîn'sin). Buyurulur ki: (Bilmedin mi falan kulum hastaydı, eğer sen onun ziyâretine gelmiş olaydın, beni orada bulurdun).

Yine Cenâb-ı Hak buyurur ki: (Âdem oğlu, ben senden yiyecek istedim, niçin bana bir şey yedirmedin?) Cevâben de-

nilir ki: (Aman Allahım, biz sana nasıl yedirebiliriz, sen Rab'-bil-âlemîn'sin). O zaman buyrulur ki: (Falan kulum yiyecek istedi, eğer yedirmiş olaydın şimdi onun ecrini yanımızda bulurdun.)

Yine Cenâb-ı Hak buyurur ki: (Âdem oğlu, su istedim niçin su vermedin?) Cevâben denilir ki: (Aman Allahım, sen Rab'-bil-âlemîn'sin, sen susar mısın veya sana nasıl su verebilirdik?) Buyrulur ki: (Falan kulum susamıştı, su istedi, niye vermedin; eğer vereydin, şimdi anın ecrini yanımızda bulurdun).»

H. Ş. 1235

«Küçüklerimize merhamet ve şefkat etmeyenler, büyüklerimizimizin şeref ve kadrini bilmiyenler bizden değildir.»

H. Ş. 1236

«Şu üç şeyin icrâsı her müslim üzerine farz olan hukûdandır: Hastayı ziyâret, cenâzeyi teşyî, ve aksıran hamd ederse hakkında temenni-i rahmetde bulunmak.»

H. Ş. 1237

«Bir hastanın hatırını sormağa gidenler cennet bağında yürümüş olurlar.»

H. Ş. 1238

«Cenâb-ı Hak bir kimsenin hayrını murad ettiği vakit onu insanların ihtiyaçlarının mercii kılar.»

H. Ş. 1239

«Cenâze arkasında gitmenin, hasta ziyâret etmenin, dâvete icâbetin, mazlûma yardımın, yemini kabul etmenin, selâmı karşılamanın, aksırana duâ edilmesinin emredildiği hakkında.»

B. 619

H. Ş. 1240

«Senden ayrılmak isteyene sen bitiş, sana fenalık edene sen iyilik et, daima hakkı söyle velev kendi aleyhinde bile olsa.»

H. Ş. 1241

«Kuvvet bulmak için Dîn-i İslâmın cemaate olan ihtiyacı, sevap almak için mü'minlerin cemaate olan ihtiyacından ziyâdedir.»

H. Ş. 1242

«Siz iyilik edenlere mükâfat ediniz.»

H. Ş. 1243

«Zenginin iyiliğine fakirin mukabelesi nasihat ve dua ile-
dir.»

H. Ş. 1244

«Fazîlet ve takvâda birbirinize yardım ediniz.»

H. Ş. 1245

«İki Müslüman bir yerde buluştuklarında. musâfaha ede-
rek ve hallerini soruşarak hamd-ü senâ ve yekdiğeri hakkın-
da temenni-i mağfiret ederlerse Cenâb-ı Hak her ikisine de
mağfiret buyurur.»

H. Ş. 1246

«Selâm ile görüşmeğe başlayan, Allah ve Resûlünün çok
sevgilisidir.»

H. Ş. 1247

«Selâm; Allahın isimlerinden bir isimdir ki, yeryüzünde
zikre tahsis buyurmuştur. Bu ism-i şerîfi aranızda zikrediniz,
bir Müslüman bir cemaatle buluştuğunda verdiği selâm; o
cemaat tarafından alınca selâm-ı şerîfi ilk zikredeninin o ce-
maat üzerine üstünlüğü vardır. Eğer cemaat selâmı almamış-
lar ise, selâm vermeleri intizârında bulunduğu zatların selâ-
mından daha iyisine mânen nâil olur.»

H. Ş. 1248

«Selâm vermek sünnet; selâm almak farzdır.»

H. Ş. 1249

«Selâm bezletmek ve güzel sözler söyleyip [gönül almak]
Allahın mağfiretini mûcib vesîlelerdendir.»

H. Ş. 1250

«Selâm versin: Binmiş olan yürüyene, yürüyen oturana,
azlık çokluğa. Her kim verilen selâmı alırsa sevâbına nâil ol-
muştur, almıyan mahrumdur.»

H. Ş. 1251

«Müsâfaha ediniz, kalbinizdeki gillü gışyı giderir.»

H. Ş. 1252

«Bir müslimin diğer bir müslim kardeşi ile musâfahası; öpüşmesi makamındadır.»

H. Ş. 1253

«Hediyeleşiniz, sevişiniz, musâfaha ediniz ki gıll-ü gışyınız gitsin.»

H. Ş. 1254

«Birbirinize hediye veriniz. Zîrâ hediye kalbdeki muhabbeti arttırır.»

H. Ş. 1255

«Edilen hîbeden geri dönmenin (verilen hediyeyi geri istemenin) mekrûhiyyeti hakkında.» B. 1134

H. Ş. 1256

«Dâvete icâbet ediniz. Hediyeyi reddetmeyiniz, Müslümanı dövmeyiniz.»

H. Ş. 1257

«Herkesin menzilesine ininiz [yâni herkesin haline göre muamele ve halde bulununuz].»

H. Ş. 1258

**«Mektuba cevap yazmak, verilen selâmı almak gibi hak-
tır.» [Selâm almağa emr-i İlâh ile memuruz.]**

H. Ş. 1259

«Üç kişi iseniz ikisi gizli konuşmasın, zîrâ üçüncünüz mahzun olur.»

H. Ş. 1260

«İki adam yan yana otururken aralarına girilip oturmak nehiy buyuruldu, meğer onların izni ile ola.»

H. Ş. 1261

«Birbirinize yemek veriniz, zîrâ rızkın genişlemesine vesîle olur.»

H. Ş. 1262

«Fâsıkların yemek dâvetine icâbet nehiy olundu.»

H. Ş. 1263

«Bir cemaate su dağıtan; en son kendi içmelidir.»

H. Ş. 1264

«Allahın rahmetine lâıyk olur o zat ki; söylerse ganimet olur, sükût ederse selâmetde kalır.»

H. Ş. 1265

«Her kim bir adamı isminin gayrı bir [münâsebetsiz] şeyle çağırırsa melekler lânet ederler.»

H. Ş. 1266

«Mü'min kardeşi ile bir sene dargın durmak, o kardeşin kanını dökmek gibidir.»

MİSÂFİR

H. Ş. 1267

«Ziyâretinize gelenlere ikram ediniz.»

H. Ş. 1268

«Misâfirine ikram için bir koyun kesen mü'min için, o koyun ateşten [cehennemden] kurtuluş fidyesidir.»

H. Ş. 1269

«Ne fena kimselerdir onlar ki kendilerine misâfir konmaz.»

H. Ş. 1270

«Misâfir için tekellüf nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 1271

«Ziyâret edene ikram ediniz.»

H. Ş. 1272

«Misâfire hürmet ve riâyet vâcibdir.»

H. Ş. 1273

«Misâfir rızkı ile gelir ve misâfir edene vesîle-i mağfiret olarak ayrılır.»

H. Ş. 1274

«Bir kavme misafir rızkı ile gelir ve o kavmin sebab-i mağfireti olarak avdet eder.»

GARİBLER

H. Ş. 1275

«Garibe tebessüm eden yüze, Allah güler.»

H. Ş. 1276

«Gurbetine acıyıp garibe ikram eden kimse için cennet vâcib olur.»

H. Ş. 1277

«Bir adamın ikametgâhına girmek için üç defa istîzan edilir [seslenilir] ve izin verilirse girilir, aksi halde dönersin.»

H. Ş. 1278

«Bir Müslüman; kardeşinin herhangi bir şeyine, sahibinin müsadese olmıyarak muttali' olursa kendisini ateşe atmıştır.»

İCTİMAÎ HAYATDA NİZAM

ŞER'Î EMİRLER ve NEHİYLER

**İYİLİK MÜKELLEFİYETLERİ
FENALIK MES'ÛLİYETLERİ
ALÂKA GAYRETİ**

H. Ş. 1279

«Kendin için sevdiğin şeyleri başkaları için de iste.»

H. Ş. 1280

«Nefsin için arzu ettiğin hayrı insanlar için dahi arzu et.»

H. Ş. 1281

«Bir mü'mine yapılan zelîl edici hakareti görüp de, men'ine muktedir iken yardımda bulunmıyanları Cenâb-ı Hak mahşerde zelîl eder.»

H. Ş. 1282

«Bir müslimin ırzına tecavüz olduğu yerde ona yardım etmiyen adamı Cenâb-ı Hak da aynı muameleye dūçar eder, yâni yardıma muhtaç olduğu bir yerde yardımcısız bırakır.»

«İrzi tecâvüze mâruz olan, hürmeti kirletilmek istenen bir müslime yardım edenler; öyle bir darlık hâle geldikleri sırada kendileri de Allahın nusratına [yardımına] mazhar olurlar. (İrz insanın himâyesine mecbûr olduğu şey demektir).»

H. Ş. 1283

«Yekdiğeri için acınmaları mü'minler üzerine sabit haklardır, cesedin ağrıyan başa münâsebeti gibi.»

H. Ş. 1284

«Bir kimse, bir mü'min kardeşi yanında gıybet edilir [arkasından çekiştirilir] de o mü'min; kudreti olduğu halde onun hukûkunu muhafaza etmezse Cenâb-ı Hak onu dünya ve âhirette zelîl eder.»

H. Ş. 1285

«Cenâb-ı Hak sıkılmışların imdadına yetişenleri sever.»

ARAYI İSLÂH

H. Ş. 1286

«Oruç, namaz, sadaka derecesinden üstün bir amelin vücûdundan size haber vereyim mi, o amel (ara islâhı)dır. Zîrâ (ara fesadı) mühliktir.»

H. Ş. 1287

«İki zat arasındaki adâveti izâle ve islâh etmek sadakaların en efdalidir.»

H. Ş. 1288

«İnsanların arasını islâh et [düzelt] velev ki yalan bir sözü irtikâb ile olsun.»

H. Ş. 1289

«Fitne hadd-ı zâtında uykudadır. Cenâb-ı Hak onu uyandıranlara lânet etsin.»

H. Ş. 1290

«Halk arasını düzelten ve bunun için hayır kasdi ile söz ulaştıran veya hayır kasdi ile [düzeltici söz bulup] söyleyen yalancı değildir.» B.1156

HARAM ve HELÂL ŞER'Î MENHİYYÂT

H. Ş. 1291

«Emîrin hediye alması haram ve kaadînin rüşvet kabul etmesi küfürdür.»

H. Ş. 1292

«Üç şey vardır ki mahz-ı şerdir [şerden ibâretidir]; birincisi Allaha şirk, ikincisi anaya babaya âsîlik, üçüncüsü mücâhededen kaçmak.»

F Â İ Z

H. Ş. 1293

«Fâizde alan, veren müsâvîdir [ikisi de günahkârdır].»

H. Ş. 1294

«Fâiz yiyenlerle zekât vermiyenleri cehennem ateşi ile ikâz et.

R Ü Ş V E T

H. Ş. 1295

«Rüşveti; alana, verene ve tavassut edene Allah lânet etsin.»

H. Ş. 1296

«Rüşvet alan ve veren cehennemliktir.»

SARHOŞLUK

H. Ş. 1297

«Sarhoşluk yeren,şey haramdır.» B. 1639

H. Ş. 1298

«Sizi o az şeyden nehiy ederim ki onun çoğu sarhoşluk verir.»

H. Ş. 1299

«Her sarhoşluk veren şeyden ictinâb edin.»

H. Ş. 1300

«Çoğu sarhoşluk veren şeyin azından sakının.»

H. Ş. 1301

«Her sarhoşluk veren hamirdir [yâni haram olan hamir cümlesindedir].»

H. Ş. 1302

«Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır.»

H. Ş. 1303

«Hayber günü Mut'a nikâhının ve ehli eşek etinin yemesinin men edildiği hakkında.» B. 1613

H. Ş. 1304

«Müslümanı dövmeyiniz.»

H. Ş. 1305

«Allaha itaat etmeyene itaat yoktur.»

H. Ş. 1306

«Allaha âsîlik için mahlûka itaat yoktur.»

H. Ş. 1307

«Müslümanlar ile muharebe küfürdür, onlara sövmek fâsıklıktır. Bir Müslümana helâl olmaz ki bir müslim kardeşiyle üç günden ziyade dargın dursun.»

H. Ş. 1308

«İslâmiyyete girip hidâyet bulan bir kavim, birbiriyle çarpışmadıkça dalâlete düşmez.»

H. Ş. 1309

«Helâkinize sebep olacak şu yedi şeyden sakınınız: Allaha şirk koştuktan, sihirden [büyüden], [şer'i ve kanunun emri ile olmıyarak] adam öldürmekten, fâiz yemekten, yetim malı yemekten, harpten kaçmaktan, kocalı bir mü'min kadını ma-sûm olduğu halde (zâniye) lâfzı ile anmaktan.» B. 1172

H. Ş. 1310

«Büyük günahların en büyüğü Allaha şirk, anaya babaya ezâ ve yalancı şahitlik olduğu hakkında.» B. 1148

H. Ş. 1311

«Kişinin cebren malı alınması ve işkence edilmesi nehiy buyuruldu.» B. 1100

H. Ş. 1312

«Ölü hayvanın ancak, etini yemek haram oldu» buyuruldu [yâni derisinden istifâde câizdir]. B. 741

H. Ş. 1313

«Birtakım kimseler, Allahın malında haksız olarak tasarruf ederler. Onlar için kıyâmet gününde cehennem muhakkaktır.» B.1294

H. Ş. 1314

«Ribâ âyetleri nâzil olduğu vakit Peygamber efendimiz, mescid-i şerîfe çıkıp bu âyetleri halka okudu ve sonra hamır [sarhoşluk] veren içki ticaretini tahrîm buyurdu [yasak etti].»

H. Ş. 1315

«... ve gümüş kab kullanmanın, altın yüzük taşımanın, ipekli dîba, kasî, isfibrak denilen ipekli kumaşların kullanılması nehiy edildiği hakkında.» B. 619

H. Ş. 1316

«Gümüş ve altın kabtan yemek içmek nehiy buyuruldu.»

Î Z Â H — 115

Din; demokrasi rûhunu taşır. Cemiyette sınıflar meydana gelmesine, varlıklı mümtaz, varlıksız hakîr kademeler peyda olmasına mânidir. Altın, gümüş, elmas, ipekli şeyler; cemiyetin parasını bu gibi zarûrî olmıyan şeylere bağlar. Bu paraları ortadan [tedâvülden] çeker, cemiyette darlık yaratır. Varlıklı sınıfın gururuna, varlıksızlardan kendilerini ayırmalarına sebep olur. Varlıksızlara aşağı gözle bakılmasını intaç eder. Bu, cemiyette birlik rûhunu yıkar; fakirleri de varlıklılar aleyhine his taşımağa sevkeder.

Kıymetli eşya taşıyıp fakirlere mahrumiyet acısı duyurtmak fe-

na bir şeydir. İnsanlık hissine mugâyirdir. Bu fenalıklara sebep olan eşya men edilmekle bir cemiyet müsavî bir hayat ve kardeşlik rûhu içinde hakikî bir saadete sevk edilmiş olur.

Bu vesîle ile şu Hadîs-i Şerîfi de derc ediyorum :

«Altun, gümüş, elbise kulu olan kişiler sürünsün, kahrolsun! Böyle kişiye verilirse memnun olur, verilmezse kızar. Böylesi sürünsün, hüsrâna yuvarlansın, vücûduna diken batsın da cımbızla çıkararak bulunmasın.

Bunun için; cennet, her hayır ve saadet şol kula lâyıktır ki, Allah yolunda [her fedakârlığı göze alarak] cihad için atının dizginine sarılmıştır. O mücâhidin başı [saçı] perişandır. İki ayağı toz içindedir.»

ZİNÂ

H. Ş. 1317

«Gözlerin zinâsı harama bakmaktır.»

H. Ş. 1318

«Câiz olmayan kelâmı söylemektir.»

H. Ş. 1319

«Zinâ fıkarcılığı tevlid eder.»

H. Ş. 1320

«Zinâdan hazer ediniz [sakınınız]. Zîrâ zinâda dört hal vardır: Yüzde olan cemalî nûru, rızıkda olan hayır ve bereketi giderir. Allahın gazabını ve uzun müddet cehennem ateşinde azâbı intaç eder.»

ŞEHVET-İ HAFİYYE — İHTİRAS

H. Ş. 1321

«Şehvet-i hafiyeden [gizli ihtirasdan] sakınınız. Meselâ, bir âlimin, insanların rağbet ve ikbâlini arzu edip başına toplanmalarını sevdiği gibi.»

RİYÂ

H. Ş. 1322

«Şehvet-i hafıyye ile riyâ, şirk-i asgardır.»

[Riyâ, insanlara gösteriş için yapılan ibâdetdir. Şehvet-i hafıyye ise, insanların hüsn-ü zannını kazanmak maksadiyle riyâzetkâr görünmek gibi şeylere denir.]

H. Ş. 1323

«Muhakkak Allah riyâkârların azâpsız cennete girmelerini haram kılmıştır.»

İFTİRA

H. Ş. 1324

«[Üç şey] yalan ve iftiranın en büyüklerindedir. Kişinin kendi babasından başkasına nisbet iddiası; görmediği bir şeyin kendisine rüyada gösterildiğini iddia etmesi, Resûl-ullahın söylemediği bir şeyi söyledi demesi.» B. 1428

H. Ş. 1325

«Kebaîrden olan günahların en büyükleri: Allaha şirk koşmak, adam öldürmek, anaya babaya isyan etmek ve yalan yere şahâdet etmektir.»

YEMİN

H. Ş. 1326

«Bir şey satarken sakın yeminler etmeyin. Bu; evvelâ menfaatinize muvafık görünse de sonunda harabınızı mûcib olur.»

H. Ş. 1327

«Cenâb-ı Hak sizi pederinizle yemin etmekten nehiy eder.»

H. Ş. 1323

«Yemin eden ya hânisdir, ya nâdimdir.»

[Yâni yemin eden olur ki bozar, olur ki ettiğine peşiman olur.]

H. Ş. 1329

«İhtikâr yapan mel'ûndur.»

TÂLİH OYUNU

H. Ş. 1330

«Zar oyunları oynayanlar Allah ve Resûlüne isyan etmiş olurlar [zîrâ Allah Kur'ân'da kumar oynamağı haram kılmıştır].»

UZLET

H. Ş. 1331

«Nikâhtan ve halkdan uzlet suretiyle ibâdet nehiy buyuruldu.»

[Yâni evlenmemek ve halkın içinden bir kenara çekilmek suretiyle, inzivâyı ihtiyar tarzında ibâdet hayatı men edilmiştir.]

ÎZÂH — 116

Din kültüründen bilgisi olmıyanlar içinde ferdiyeciler vardır. Bunlar, dünyaya niçin geldiklerini bilmezler, bütün kuvvetleriyle yalnız kendilerini düşünürler, gâyeleri kendilerini günahattan korumak, cehennemden korunmak, cenneti kazanmaktır. Bunun için düşündükleri çare; dünyadan el çekmek, halkdan kaçınmak, cemiyetden uzaklaşmaktır. Onun için kendilerini günaha sokmasın, dünyaya bulaştırmasın diye evlenmekten de çekinirler. İşte bu zihniyete İslâmiyyet muhâliftir. Zîrâ, Dine göre insan; Allah için, Allaha hizmet için, bu yolda halka âzami derecede faydalı olmak için ve bu esasta halkın her hâlini [derdini, ferahını] paylaşmak için, dost yolunda, dost uğrunda her şeyini fedâ etmeğı göze almak için, âharı kendine tercih etmek için dünyaya gelmiştir. Dünyaya gönderilmiştir. Bu halde insan, sırf şahsî düşünce ile bütün bu maksatların dışına nasıl kendini çıkarır. Veya çıkarabilir. Bu; cehâletten mütevellit büyük bir gaflet-dir.

H. Ş. 1332

«Birikinti sulara tebevül [küçük abdest bozmak] nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 1333

«Bir adamın yalnız başına bir evde yatması nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 1334

«Kurbanın derisini satan kimsenin kurbanı yoktur.»

H. Ş. 1335

«Cenâb-ı Hakkın nehiy ettiği şeylerden ictinâb [sakinmek] gibi iyilik olmaz.»

İNSANİYETSİZCE MUAMELE

H. Ş. 1336

«İnsanları hadım yapmak men edildi.»

H. Ş. 1337

«Meşrû tarzdan gayrı tarzda insan idam etmek veya hayvan öldürmek [haksız veya eziyet ve işkence ile öldürmek] nehiy buyuruldu.»

H. Ş. 1338

«Nişana atarken canlı bir hayvanı hedef yapmayınız.»

H. Ş. 1339

«Vicdânına azâb verecek şeyi yapma.»

H. Ş. 1340

«Cenâb-ı Hak buyuruyor ki:

Üç kimsenin kıyâmetde hasmı [alacaklısı] benim. Ben ki-me husûmet edersem [kimden alacaklı olursam] hak yerini bulur.

Onlar da şunlardır :

**Nâmıma ahdedip ahdinde durmayan; Bir hür insanı satın parasından faydalanmak isteyen,
Ücretle çalıştırdığı işçinin ücretini vermiyen.»**

FENALIKLARLA MÜCÂDELE

H. Ş. 1341

«Her ne şey ki mü'mine fenalık verir, işte o musîbetdir.»

H. Ş. 1342

«Bir emr-i münkeri [fenalığı] görenler eliyle düzeltsin. Eğer kudreti yetmezse diliyle islâha çalışsın, kudreti ona da yetmezse kalbiyle muhalefet etsin. Mâmafih bu sonuncusu ile iktifâ etmek îmân zaafındandır.»

H. Ş. 1343

«Cenâb-ı Hakka göre cihâdın en sevgilisi zâlim hâkime karşı bir hak söz söylemektir.»

H. Ş. 1344

«Derdini dinletemiyenlerin hâcetini bildirmeğe vasıta olunuz. Sultana ve hükûmetine hâcetini bildirmekten âciz kâlanların işini görenlerin, ayaklarını Cenâb-ı Hak kıyâmet gününde Sırat üzerinde emniyetde kılar.»

H. Ş. 1345

«Mazlûma yardım edilmesi hakkında.» B. 619

İCTİMAÎ YARDIM

H. Ş. 1346

«Her kim bir müslim kardeşinin içinin arzulamakta olduğu bir yemeği tedârik edip yedirse Cenâb-ı Hak o zât'e cehennemini haram eder.»

H. Ş. 1347

«Sizin bergüzîdeniz yemek yediren kimsedir.»

H. Ş. 1348

«Aç bir karnı doyurmaktan efdal bir amel ve ibâdet olmaz.»

H. Ş. 1349

«Hiç bir yardıma gücü yetmiyenin hiç olmazsa şerrinden halkı koruması ve bunun da bir sadaka olduğu hakkında.»

B. 1112

İYİLİK

H. Ş. 1350

«Her iyilik sadakadır.»

H. Ş. 1351

«Bir fenalık ettinse hemen arkasından iyilik et.»

H. Ş. 1352

«Cenâb-ı Hakkın nehiy ettiği [men ettiği] şeylerden sakınmak gibi iyilik olmaz.»

H. Ş. 1353

«İyiliği emreden, onun fâili [işliyen] gibidir.»

H. Ş. 1354

«Cenâb-ı Hakkın ziyâde sevdiği amel, velev az olsa bile dâimî suretde edilen iyiliktir.»

H. Ş. 1355

«Cenâb-ı Hakkın ziyâde sevdiği amel; farz olan emirleri ifâdan sonra müslim bir kimsenin kalbini sevindirmektir.»

H. Ş. 1356

«Bir mü'minin kalbini sevindiren kimse, beni sevindirmiş olur.»

SADAKA

ÎZÂH — 117

Her iyilik sadakadır. Allaha sadâkat yolunda yapılan her fedakârlık sadakadır ve Allaha sadâkatin bir ifâdesidir. Bir Hak sözden, bir tatlı yüzden, bir anlık teselliden itibaren yapılan her hayır, bina edilen her hayır müessesesi sadakadır. Nitekim İslâmın zekât şartı sadakadır. Zekât şartına dahil olan her yardım ve borçluya yardım, Millî Müdafaa masrafları da sadakadır.

İmdi hiçbir ferd yoktur ki [ne kadar fakir ve âciz dahi olsa] sadaka mahiyetinde elinden, dilinden, ayağından bir iyilik gelmesin, binâenaleyh sadakanın şumûlü içine almıyacağı kimse yoktur.

H. Ş. 1357

«Yed-i ülyâ [üst el, yâni sadakayı veren] yed-i suflâdan [alt elden, yâni sadakayı alandan] hayırlıdır. Sadaka vermeğe; nafakası üzerine vâcib olanlara ihsân ile başla. (Sadaka-i kâmile) bol maldan verilendir. Dilenmekten sakınanları Allah afif kılar. [Halkdan] müstağnî olmak isteyenleri de Allah ganî kılar.»

H. Ş. 1358

[İktidar derecesine göre sadaka hakkındaki emirden hülâsa]

«Her Müslüman üzerine sadaka vâcibdir. [Kendi] eliyle kazanır, hem kendi nefesine faydalı olur [Allahın emâneti olan kendine iyilik eder], hem de tasadduk eder [başkalarına sadaka verir], [Allaha sâdik olanlar] ihtiyacı olanlara ve mazlûma yardım ederler.

[Sâdiklar] hayır işlesinler, [hiç bir şey yapmazlarsa] şerden nefislerini vikâye etsinler, bu da öyleleri için sadakadır.»

B. 713

H. Ş. 1359

«Kur'ân-ı Kerîm'den: (Ey mü'minler, malınızın sevdiğiniz kısmından tasadduk etmedikçe [sadaka vermedikçe] tam hayra, Allahın rızâsına nâil olamazsınız) meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olunca Hazret-i Ebû Talha; en kıymetli bahçesi olan (Beyruha) hurmalığını Allah için sadaka verdiği ve Peygamber efendimizin bu bahçeyi yabancılara değil, Hazret-i Ebû Talha'nın akrabasına tahsis ettirdiğine dair.» **B. 723**

H. Ş. 1360

«Zeyneb adında bir Müslüman; Peygamber efendimize müracaatla şöyle demiştir: (Siz bugün [mescidde] sadaka ile emrettiniz, benim yanımda kendime ait ziynetlerim vardı, bunları sadaka olarak vermek istedim. Fakat ibn-i Mes'ûd; [zevci] kendisinin ve oğlunun, sadaka vereceğim kimselerden daha ziyâde sadakaya muhtaç olduklarını iddia etti) dedi, cevâben şöyle buyuruldu: (İbn-i Mes'ûd doğru söylemiştir. Zevcin ve oğlun, tasadduk edeceğin [sadaka vereceğin] kimselerden daha ziyâde sadakaya lâyıktır.)» **B. 724**

Î Z Â H — 118

Hıristiyanlık; beşeriyetin rüşd devrinden evvel gelen Din, [vesâyet icrâ eden şartları ihtivâ eder] olduğu için Hıristiyan kadını, malını serbestçe istediği gibi kullanamaz. En yakîni [kocası veya babası, kardeşi...] bir erkeğin vesâyeti altındadır. Onun muvafakati olmadan malını ne satabilir ne de başkasına verebilir. Halbuki Müslümanlık beşeriyetin vesâyet hayatından kurtulduğu rüşd devrinde geldiği için, muayyen yaşa gelmiş ve akli olan her kadın, erkek gibi müstakillen malını idare eder. Hiçbir erkeğin muvafakatini almağa mecbur olmadan malını istediğine verir ve malının iradını kendi hesabına istediği gibi kullanır. İşte bunun parlak bir misâlini yukarıdaki Hadîs-i Şerîfde görüyoruz. Zeynep Hanım sadaka verecek kadar varlıklıdır, kocası ve oğlu sadakaya muhtaç derecede yoksuldur. Fakat Zeynep Hanımdan zorla para almalarına imkân yoktur.

H. Ş. 1361

«Bu nîmetden [dünya malından] zavallıya, yetîme, gurbetçi garip yolculara sadaka veren zengin Müslüman; ne hayırlı kimsedir.»

H. Ş. 1362

«Peygamber efendimizin ailesinin sadaka malı yemedikleri hakkında.» B. 739

H. Ş. 1363

«Peygamber efendimizin huzûruna, (Berire)ye sadaka edilmiş bir et getirildi [ve Hazret-i Ayşe tarafından] bu et; [azâdlım (Berîre)ye] sadaka verilmiştir [yer misiniz?] denilmesi üzerine, Peygamber Efendimiz: (Bu; Berîreye sadakadır, bize de hediye) diye cevap verdi.» B. 742

Î Z Â H — 119

Peygamber Efendimiz şahsı ve ailesi için sadaka mal neden kabul etmezdi.

Şahsen hatırıma gelen sebepler şunlardır :

1) Sadaka bir emek karşılığı değildir, muhtaca karşılıksız bir yardımdır.

2) İzzet bulmak isteyen halktan müstağnî olması lâzım geldiğini Peygamber Efendimiz ümmetine ta'lim buyurmuştur.

3) Şerefli, vakarlı insan yalnız Allaha arz-ı ihtiyac eder, yalnız Allahın fakiri olur.

4) Şerîatı te'sis ve muhafaza eden; hak ve adâleti te'sis ve muhafaza eden demektir. Böyle hâkim mevkiinde bulunan bir zâtın kimseye karşı zayıf ve şahsî minnet taşır olmaması, icraatında tamamıyla hür ve serbest bulunması lâzımdır. Sadaka alan ve ailesini sadakadan faydalandıran bir zât, kendini her sadakayı verenin tabîi te'siri altında hisseder.

İmdi Peygamber Efendimiz, Beyt-ül mâlden, tahsisat alırdı [yâni, millet hazinesinden maaş alırdı ve o da malûmdur ki, bir piyade neferinin basit istihkakından ibâret asgarî bir mikdarı idi.]

H. Ş. 1364

«Peygamber efendimiz bize sadaka ile emrettiği sıralarda, herhangi birimiz çarşıya gider ve arkasında yük çekerek [hamallık ederek] iki avuç [hurma] kazanırdı [ve bu kazancından sadaka verirdi].» B. 698

H. Ş. 1365

«Bir zât sadaka vermek niyeti ile hareket etmiş, birisinde [sadakasını] bir hırsıza, ikincisinde bir fâhişeye, üçüncüsünde bir varlıklıya verdiğini anlamış, fakat bu zat; hiç müteessir olmamış ve demiş ki: (Allaha hamd ederim, bana sadaka vermeği müyesser etti. Sadakam ancak Allanın irâdesi ile ve Allahın istediği kimselere verilmiş demektir). Sonra bu zât; rüyasında görüyor ki her üç sadakası da Allahın indinde makbul olmuştur. Ve bu sadakalar her üçünün tashih-i ahlâk ve intibahına sebep olmuştur.» B. 702

SADAKA-İ FITİR

H. Ş. 1366

«Sadaka-i fitrın bayram namazına çıkılmadan evvel verilmesi emri hakkında.» B. 749

H. Ş. 1367

«Hoş geçinmek, yâni halkı [herkesi] hoş tutmak sadakadır.»

H. Ş. 1368

«Din kardeşlerine güler yüz göstermek sadakadır.»

H. Ş. 1369

«Dilenmeksizin [elde edilmiş] helâl maldan sana bir şey verildikde ye ve fazlasını [sen de] sadaka olarak başkasına ver.»

[Dilenerak elde edilen malın helâl sayılmadığı için yenmesine müsaade buyurulmuyor.]

H. Ş. 1370

«Bir ağacın meyvesi onun dikeninin sadakasdır.»

H. Ş. 1371

«İki zât beynindeki adâveti izâle ve islâh sadakaların efdalidir.»

H. Ş. 1372

«Ölmüş insan nâmına verilecek sadakanın ölüye hayredeceğine dair.» B. 682

H. Ş. 1373

«Gizli sadaka vermek Allahın gazabını giderir.»

H. Ş. 1374

«Müslim kimsenin sadakası; ömrünün uzamasını mûcib olduğu gibi fena âkıbetden de muhafaza eder.»

H. Ş. 1375

«Sadakayı istiyen almadan evvel, muhakkak Cenâb-ı Hak yed-i kudretiyle [onu] kabul buyurup alır.»

H. Ş. 1376

«Sadaka oruçdan efdaldır. Oruç insanı cehennem ateşinden vikâye için kalkan makamındadır.»

H. Ş. 1377

«Hiç bir sadaka yoktur ki su içirmek gibi büyük bir ecri [sevabı] mûcib olsun.»

H. Ş. 1378

«Bir susuza su verene cennet kapısı açılır.»

H. Ş. 1379

«Susuzlara su içirmek sadakanın efdalidir.»

H. Ş. 1380

«Susuz kalan bir mümine su veren kimseye Cenâb-ı Hak cennet şerbetinden ihsân eder.»

H. Ş. 1381

«Herhangi bir müslim bir ağaç dikerse, o ağacın meyve ve sâiresinden intifa' [fayda] hasıl oldukça o ağacı diken kim-
senin sadakası olur. Ondan çalınan şey de onun sadakası olur, canavarlar yese yine dikenin sadakası olur. Ondan kurt ye-
se yine sadakadır. Ve o ağaçtan ne tarzda istifade edilse yine
dikene sadaka olduğu gibi, o ağacın yemişine bir kimse zarar
irâs etse bile yine sadakadır ve sevabı dikene yazılır.»

H. Ş. 1382

«Sadaka veriniz, zîrâ sadaka sizi cehennem ateşinden kur-
tarır.»

H. Ş. 1383

«İkrâz etmek sadaka vermekten hayırlıdır.»

Î Z Â H — 120

Yukarıdaki son Hadîs-i Şerîfde borç vermenin sadaka vermek-
ten hayırlı olduğu bildiriliyor. Çünkü: Sadaka istemeğe hayâsı elver-
memiş, yâni insanlık ve İslâmlık vakârı müsait olmayan öyle güzel,
temiz, hisli insanlar vardır ki; onlar sadaka istemezler ve ancak güç-
lük ile borç isterler ve bunu büyük bir sıkıntı zoru altında isterler.
İşte şerîfat bunları o kadar ehemmiyetle ele alıyor ki, zekâtdan bun-
lara hisse ayırıyor; borcunu ödeyemeyecek hale düşenlere zekâtdan
yardım edip kalkındırıyor; yetişmiş bir insanı iflâsdan, yok ve itibar-
sız olmaktan koruyor.

H. Ş. 1384

«Sadaka isteyenin isteğine uyarak [bir şey] veriniz, velev
sinek başı kadar ehemmiyetsiz bir şey olsa bile.»

H. Ş. 1385

«Az olsa da gücün yettiği kadar sadaka ver.» B. 708

Î Z Â H — 121

Dilenmek; insanlık cevherini israf etmek, insanlık şerefini, hay-

siyyetini, izzetini beş on paraya veya bir dilim ekmeğe değişmek demektir. Buna yüzü tutan yüz­süz, ruhsuz, hayâsız, mütereddî, zelîl kimse demektir. Kendi fena hareketiyle her insanı utandıran, insanlık nâmına üzen bu adam; kendine iyilik yapayım derken herkese bilir bilmez fenalık eden, hıyânet eden cür'etkâr demektir. Allah rezâk-ı âlemdir; her insana meşrû yollardan rızık kapısı açmak ve ona çalışmak için, ya takat vermiş veya onun maîşetiyle yakînlerini mükellef kılmıştır. Kimsesiz, sakat veya çalışamıyacak yaşta ihtiyar veya çocuk olanlara cemiyyeti yardımcı kılmış, yâni o gibilere bakıp korumakla cemiyyeti mükellef kılmıştır. Zekâtın başlıca mahal-li sarfi olarak da bunları göstermiştir. Bir adam dileniyor mu? Evvelâ cemiyet suçludur, çünkü bir uzvunun dilenmesine, ya müsaade ediyor veya bakıp gözedilecek uzuvlarını hallerine bırakarak onları dilenmeğe mecbur ediyor demektir. Dilenci meydana çıkınca derhal cemiyet o dilenciye yakalamak ve niye dilendiğini sormak mecburiyetindedir.

Mademki dilenmek âmme vicdânını hırpalayan, yaralayan bir suçtur, dilenen hakikaten yardımcısız ve varlıksız ve çalışamıyacak derecede sakat veya yaşça âciz ise, cemiyet ona maaş bağlamak mecburiyetindedir. Dilenen, eğer tembelliğinden çalışmayan, insanların merhametini istismar ederek haksız kazanç temin etmek isteyen bir fena insansa, onu âmme hizmetlerinde zorla çalıştırması ve emeği mukabilinde onu beslemesi lâzımdır. Her dilenci âmme vicdanı üzerinde bir zehirli dikendir; insanlıkta kalkınmayı hedef tutan bir cemaat, bir cemiyet, evvelâ bu mes'eleyi kökünden halletmelidir. Hazret-i Ömer'in zamanında, dilenecek halde bulunan yardımcısız, kimsesiz, sakat veya çalışamıyacak derecede yaş küçük veya ihtiyar olanlara, hattâ çocuğunu emzirmek, çocuğuna bakmak meşgalesi ile gününü geçiren, ayrıca maîşetini te'min için çalışmağa vakti olmıyan kadınlara [iki sene müddetle] millet hazinesinden maaş bağlanmıştı.

Yukarıdaki Hadîs-i Şerîfde sadaka isteyenin boş çevrilmemesi, en ehemmiyetsiz bir şeyle olsun isteğine cevap verilmesi hakkındaki emrin sebebi şüphesiz ki zilleti, dilenciligi itibarda tutmak veya hâşâ teşvik etmek için değildir. Nitekim Peygamber Efendimiz, «izzet isteyen, halktan müstağnî olsun.» buyurmuştur.

İmdi bunun asıl sebebi, kanaatimce şudur: Kendi insanlık şerefini muhafaza edemeyip başkasından bir şey isteyene, insanlık şerefini muhafaza nâmına bir şey verdiriliyor; insanlık nâmına istenen bir yardım boş çevrilmiyor.

Şu da hatırda tutulmalıdır ki, Hicaz arâzisi ziraate elverişli değildir, orada ancak hayvan yetiştirme imkânı vardır. İslâmiyetden ev-

vel dışarıdan Hicaz'a hacılar dahi gelmediği için, halk ekseriyetle işsiz ve fakir imiş, en basit şeylerle geçinmek ve yaşamak mecburiyetinde imiş. Bugün Avrupa'da, Amerika'da işsiz kalan ameleyi müesseseler besliyor, o da olmazsa millet besliyor. İşte Hicaz'daki cidden muhtaç halk dahi birbirinin sadakasına bu kadar muhtaç bir halde iken İslâmiyet o memlekete gelmiştir. Ve Hac vesîlesi ile; yâni kurban satın almak, kesmek, etini fıkara ya yedirmek ve nakliye ücretleri ödetmek suretiyle Allah Hicaz halkının maîşetine imdat eylemiştir.

H. Ş. 1386

«Mükellef her bir müslim üzerine sadaka vâcibdir. Verecek bir şeyi olmayan çalışsın, amelinin geliri ile hem nefsi-ne baksın, ve hem sadaka versin; buna muktedir olamazsa ihtiyacı olan bir adama yardım etsin; bunda da ma'zur ise dili ile hayrı emretsin; bunda da âciz ise bâri kendini şer işlemekten korusun bu da sadakadır.»

H. Ş. 1387

«Bir adamın hayatta iken bir dirhem tasadduk etmesi [sadaka vermesi], ölümü zamanında yüz dirhem tasadduk etmesinden daha hayırlıdır.»

H. Ş. 1388

«Fıkara ya sadaka vererek hastalarınızı tedâvi [ediniz].»

H. Ş. 1389

«Hastalarınız için sadaka veriniz.»

H. Ş. 1390

«Muhakkak sadaka Rabbin gazabını giderir ve fena âkıbetden korur.»

H. Ş. 1391

«İnfak et yâ Bilâl, Arş sahibi eksiltmez, korkma.»

HAYIR ve HASENÂT

H. Ş. 1392

«İnsanların hayırlısı insanlara menfaati olanlardır.»

H. Ş. 1393

«Hasenâtı olmıyanın ecri yoktur.»

H. Ş. 1394

«Bir hayra delâlet eden, o hayrın fâili [işliyen] gibidir.»

H. Ş. 1395

«Yarım hurma danesi ile olsun, onu da bulamazsanız bir tatlı söz ile olsun başkasına faydalı olmağa bakın ki; şu kadar-cık bir hasenâtın dahi sizi cehennemden korumağa tesiri vardır.»

H. Ş. 1396

«Bir adamın vefâtından sonra dahi hasenâtına lâhik olacak şeyler şunlardır:

(İlmî eserleri), (hayırlı evlâdı), (binâ ettiği mescid veya misafirhane) veya (akıtacağı su) veya (hayatında ve henüz sıhhatde iken malından vakfettiği hayrât),

İşte bunların devam edecek hasenât sevâbı, öldükten sonra da sâhibine erişir.»

H. Ş. 1397

«Muhakkak ölümden sonra mü'minlere vâsıl olan ecir ve sevaplar; neşrettiği ilimden, sâlih evlâdından, okunmağa vakfettiği mushâf-ı şerîfden, yollarda binâ ettirdiği misâfirhanelerden [hanlardan, kervansaraylardan], akıtıp getirttiği sular-dan, hal-i sıhhat ve hayatında malından vermiş olduğu sadakadan ibâretidir.»

H. Ş. 1398

«Herbiriniz cehennem ateşine uğramaktan kendinizi, velev ki yarım hurma danesi sadaka ile olsun kurtarınız.»

H. Ş. 1399

«Ekmek yapıp sadaka etmek, ve su akıtıp sebîl etmek [Allah rızâsı için bedelsiz dağıtmak] ve bağ, bostan yapıp veya hut ağaç dikip de gölgesinde halkı rahatlandırmak gibi âdem oğlunun kıyâmet günü hesabına yarar bir fazîlet yaktur.»

Hayat ve Hareket
SEYÂHAT ETMEK

H. Ş. 1400

«Sefer ediniz [seyâhat] sıhhat verir.»

H. Ş. 1401

«Seyâhat ediniz, sıhhat bulursunuz.»

H. Ş. 1402

«Seyâhat ediniz, sıhhatiniz ve maîşetiniz de iyileşir.»

H. Ş. 1403

«Sıla-i rahm [sılaya gitmek] ömrü [sıhhati] arttırır; ve sadaka-i hafiyye [muhtaçları gizliden araştırıp onlara yardımı Cenâb-ı Hakkın gazabını giderir.]»

H. Ş. 1404

«Sıla-i rahmi kesmek [sılaya gitmez olmak] ve anaya babaya isyan etmek kebâir'den olan günahlardandır.»

YER YÜZÜNE AIT VAZİFELER

ÎMÂR — İSLÂH AĞAÇ YETİŞTİRMEK — HAYVAN YETİŞTİRMEK

ÎMÂR SU İŞLERİ — MA'BED İNŞÂSI

H. Ş. 1405

«Kim ki [su cedveli, kanalı, su yolu, çeşme, sebil gibi] nâfi' eserler meydana getirirse veyahut insan, hayvan ve nebâ-tatın ihyâsı için âdi kuyu, bostan kuyusu açar veya herhangi bir sûretle yeryüzüne su çıkarır, onlardan halkı faydalandırır ise; veyahut mescid, câmi, ma'bed [ibâdet yeri] binâ ederse [hayrâtı; dünyada durdukça] sevâbı o kimsenin amel defterine yazılır ve amel defteri öldükten sonra da kapanmaz.»

TÜRLÜ HAYIR

H. Ş. 1406

«Öldükten sonra da mü'minlere ecir ve sevâbı erişen eser-ler (miras bıraktığı mushaf-ı şerîf, yaptırmış olduğu mescid ve ibâdetgâh, yollarda yoku konaklanacağı yer olarak yaptırdığı

misafirhanelerden, akıttığı sulardan, hâl-i sıhhat ve hayatında malından vermiş olduğu sadakadan, vakfettiği hayrâtdan) ibâretidir.»

H. Ş. 1407

«Kim ki bir yeri su cedveli, kanal, kuyunun envâi vesâir su yolları ile sular ve ihyâ edip de ondan ciğeri [susuzluktan] yanık bir mahlûk içerse ve orada muhtaç bir mahlûk hâcetini izâle ederse onların ihyâ sevâbı ona [yaptırana] yazılır demektir.»

KURU, ÇORAK YERİ İSLÂH

H. Ş. 1408

«Kim ki boş kuru ve çorak bir yeri islah ve ıska ve ekip biçerek ihyâ ederse ecre nâil olur. İnsan ve hayvan oradan faydalandıkça ihyâ edene sadaka yazılır.»

SU HAYRI

H. Ş. 1409

«Sadakanın en üstünü su içirmek ve sulamaktır.»

AĞAÇ DİKMEK ve KORUMAK

H. Ş. 1410

«Sahrada halkın gölgelendiği ağacı keseni Allah başı aşığı cehenneme kor.»

H. Ş. 1411

«Kıyâmet kopsa ve o zaman elinizde bir hurma fidanı bulursa ve gücünüz de yetiyorsa onu dikmekten vazgeçmeyin.»

H. Ş. 1412

«Deccâlin zuhûrunu işittiğinizde bile, elinizde bir hurma fidanı bulursa derhal onu dikişiniz. Zirâ insanlar deccâlden sonra da yeryüzünde yaşayacaklardır.»

H. Ş. 1413

«Kim [hurma vesâir meyveli ve meyvesiz ağaçlar dikip onlardan halkı faydalandırırsa] hayrâtı dünyada durdukça o kimsenin [iyi] amel defterine ecri yazılır, öldükten sonra da [iyi] amel defteri kapanmaz.»

H. Ş. 1414

«Bir kimse bir ağaç dikip de onun meyvesinden insan, kuş, hayvanlar yeseler; o meyveler onun [devam üzre] işliyen sadakası olur.»

H. Ş. 1415

«Bir kimsenin dikmiş olduğu ağacın meyvesinden gerek insan, gerek Allah mahlûklarından hiçbiri yemez ki, dikmiş olan kimse için sadakası hesabına geçmiş olmasın.»

H. Ş. 1416

«Bir kimse bir ağaç dikse o ağaç meyve verdikçe ve insanlar ondan faydalandıkça sevâbı ağacı dikene yazılır, binâenaleyh o ağaç dikenin işliyen sadakası olur; velev o ağacın bulunduğu yer başkasının tasarrufuna geçsin, yahut o ağaç hayır olarak bir başkasının arâzisine dikilsin.»

H. Ş. 1417

«Hurma vesâir meyveli ve meyvesiz ağaçlar sahibi ve ondan sonra gelen evlât ve torunları ve vârisleri; Allahın ihsânı olan bu ni'metlere şükrettikleri müddetçe bereket ve hayr-ü menfaat çoktur.»

H. Ş. 1418

«Herhangi bir Müslüman, bir ağaç dikip de onun meyvesinden insan veya hayvan yese; yenilen şey, o ağacı diken kimsenin sadakası olur.»

H. Ş. 1419

«Kim Sidre ağacını keserse [bu pek mühim ağacın faydasından halkı mahrum ederse] Allah onu tepesi aşağı cehenne me koyar.»

H. Ş. 1420

«Herhangi bir müslim bir ağaç dikerse o ağacın meyve vesâiresinden intifa' hâsıl oldukça onlar o ağacı diken kimse- nin sadakası olur. Ondan çalınan şey de onun sadakası olur. Canavarlar yese yine dikenin sadakası olur. Ondan kurt yese yine sadakadır. Ve o ağaçtan ne tarzda istifade edilse yine di- kene sadaka olduğu gibi, o ağacın yemişine bir kimse zarar îras etse bile yine sadakadır. Ve sevâbı ona yazılır.»

H. Ş. 1421

«Bir Müslüman ağaç dikse ve envâî hubûbat ve sebze- vat ekse de ondan yırtıcı hayvan, kuş ve başka bir mahlûk ye- se bundan hâsıl olan ecir; ağacı diken, ve ekin ve sebzeyi eke- ne aittir.»

H. Ş. 1422

«Bir müslim bir ağaç dikip de ondan insan, hayvan, kuş yese; kıyâmete kadar o ağaçtan [aşı, daldırma, çelik veya çe- kirdekleri vasıtasıyla] silsile yürüdükçe onlar ilk ağacı dike- nin sadaka-i câriyesi [durmadan akan hayrâtı] olur.»

H. Ş. 1423

«Hiç bir Müslüman yoktur ki o; ağaç diksin, yahut ekin eksin ve mahsulünden insan, kuş, kurt yesin de kendisi fay- dalanmasın. Elbette o Müslüman da diktiği ile faydalanır bu- yurdukları.» B.1044

ZİRAAT SEVÂBI

H. Ş. 1424

«Mezrûatınızdan ve ağaçlarınızın meyvesinden kurt, kuş, arı ihtiyacını giderse herbirinin gıdalanmasının ecri dikene ait olur.»

H. Ş. 1425

«Bir müslim yoktur ki envâî hububat eksin, ve sebze ye- tiştirsın, veyahut ağaç diksin de onun hâsılâtından kurtlar, kuşlar, hayvanlar ve insanlar yedikçe [iyi] amelleri defterine sadaka yazılmasın.»

H. Ş. 1426

«Rızk ı toprağın gizli yerinde isteyiniz [eşeyiniz].»

H. Ş. 1427

«Ekiniz, biçiniz, ziraatta meşgul olunuz. Zîrâ ekip biçmek pak mübarek bir iştir. Ekinin ziyandan korunması için [ekine musallat] vahşî hayvanlara ve kuşlara karşı bostan korkuluklarım çokça yapınız.»

H. Ş. 1428

«Her kim, kimseye ait olmıyan bir arazi i'mar ederse; o kimsenin o yere pek lâayık olacağı hakkında.» B. 1055

H. Ş. 1429

«Harben fethedilen arazinin mülkiyyetinin mağluplardan fâtihlere intikal edeceği; mağlupların bu araziden istifadeleri, yeni sahiplerinin tâyin edecekleri husûsî şartlara göre muvakkat mahiyetde olacağı hakkında.» B. 1056

HAYVAN YETİŞTİRME EHEMMİYETİ

H. Ş. 1430

«Agnâm [koyun, keçi] edinin zîrâ onda bereket vardır.»

H. Ş. 1431

«Evde bir koyun veya keçi beslemek bir bereketdir. İki olursa iki bereketdir, üç olursa üç bereketdir.»

H. Ş. 1432

«Sakın sütlü hayvanı kesme.»

AT

H. Ş. 1433

«Atın nâsiyesinde hayır vardır, kıyâmete kadar [her vakit] bu böyledir.»

H. Ş. 1434

«Her Müslümana, kaadir olduğu zamanda bir at beslemek vâcibdir.»

H. Ş. 1435

«Atları yarışa çıkarmak helâldir.»

H. Ş. 1436

«Atların nâsiyesinde bereket vardır.» B. 1207

H. Ş. 1437

«Atların nâsiyesinde hayır ve bereket vardır.»

H. Ş. 1438

«Bu dabbelere [bu bineklere] selâmetle bininiz ve selâmetle dönünüz, [ancak] onların sırtını yollarda ve pazarlarda sohbet kürsisi yapmayınız. Binilen [hayvan] binenden daha hayırlı olabilir ve ekseri Allahı zikreder.»

H. Ş. 1439

«Hayvanlar hakkındaki insafsızlığınızdan dolayı mağfiret olunabilseydiniz, pek çoğunuz mağfiret edilmiş olurdu.»

H. Ş. 1440

«Her kim velev bir serçe kuşunun bile kesilmişine merhamet ederse Cenâb-ı Hak dahi kıyâmet günü kendisine merhamet eder.»

HAYVANI SULAMAK

H. Ş. 1441

«Pek günahkâr bir kadın; geçerken bir kuyunun üzerinde susuzluktan ölüm derecesine gelmiş bir köpeği görmesi ile ayaktadır ayakkabıyı çıkarıp başının yemenisi ile bağlayarak, kuyudan bu suretle çıkardığı su ile köpeği suladı. Cenâb-ı Hak da o kadının günahlarını af buyurdu.»

H. Ş. 1442

«Yolda susuz bir köpeğe rastlıyan ve ona acıyıp bir kuyuya inen ve ayakkabısı ile su çıkarıp onu sulayan kimseyi, Cenâb-ı Hakkın senâ ettiği ve onu mağfiret buyurduğu ve binâenaleyh [her susuzu] sulamakta ecir olduğu hakkında.» B. 1066

TAHÂRET İÇİN ŞARTLAMAK

H. Ş. 1443

«Sizin birinizin kabından bir köpek su içtiği vakit, o kabı siz yedi defa yıkayınız.»

ÖLDÜRÜLMESİNDE BEİS OLMİYAN HAYVANLAR

H. Ş. 1444

«Hayvanlardan beş hayvanın cümlesi fâsıktır, muzırdır; öldürülmelerinde beis yoktur: Akreb, karga, çaylak, fare ve kudurmuş köpek.»

HAYVAN KESİMİNDE ŞARTLAR

H. Ş. 1445

«Hayvan kestiğinizde öfke ve hiddetle [huşûnetle] kesmeyiniz. Hayvan keserken kör bıçakla kesmeyiniz, bıçağınız bilenmiş olsun. Kestiğiniz hayvanı soğuyuncaya kadar terk ediniz [hâli üzre bırakınız], azab çekirtmeyiniz.»

Bu Hadîs-i Şerîfin baş tarafı (harpde insanî şartlar) bahsini ihtivâ etmektedir. — Tecrid tercemesi, sayfa 474.

MUHTELİF

H. Ş. 1446

«Çoban, zirâat, av köpeğinden ma'dâ yanında lüzumsuz köpek tutmanın memnû'iyyeti hakkında.» B. 1046 ve 1047

H. Ş. 1447

«Öküzün binmek için değil, tarla sürmek için yaratıldığı hakkında.» B. 1049

H. Ş. 1448

«Yabancı devenin havuzdan su içmekten men edilmemesi hakkında.» B. 1067

H. Ş. 1449

«Debbağlandıktan sonra herhangi hayvanın tâhir olacağı hakkında.»

ÂMME MENFAATİ BAKIMINDAN YOLLAR HAKKINDA TAKAYYÜDÂT

Î Z Â H — 122

Yol demek; hayatın akış yatağı demektir. İnsan vücûdünde damarlar ne ise bir memlekette de yollar odur. Yolun vasfı ne ayakla, ne tekerlekle harekete engel olmayacak halde bataksız, çukursuz, tökez-siz, uçurumu emniyette, tehlikesiz, ve geceli gündüzlü seyr-ü seferi emniyette olan yer demektir.

Böyle olmazsa, münâkale güçleşir, can, mal tehlikeye mârûz bulunur. Hayvan sakatlanır, tekerlek saplanır, araba yıpranır, insan türlü kazâ ve tehlikeler geçirir. Neticede yolculuk pahalıya mal olur, nakliye ücretleri yükselir. Bu; erzak fiyatlarına tesir eder, memlekette pahalılık olur. Yolsuzluk kış mevsimlerinde memleketi adalar haline koyar, yollar geçilmez olur, erzak, odun, kömür taşınmaz olur, yer yer darlık çoğalır. Bir memlekette hayat ve hareket esasında en başta gelen ihtiyaçlar; içme sularına, ulaştırma yollarına ve abdest bozma mec-râlarına [kanalizasyona] dır.

H. Ş. 1450

«Müslümanların yolundan eziyet veren şeyleri kaldırınız.»

H. Ş. 1451

«Her kim Müslümanların yolları üzerinde onlara eziyet verecek şey meydana getirirse, o kimse üzerine Müslümanların lâneti vâcib olur.»

H. Ş. 1452

«Yola doğru uzamış bir diken dalını izâle edenin geçmiş ve gelecek günahlarını Cenâb-ı Hak af buyursun.»

H. Ş. 1453

«Umumî yollar için [asgarî] yedi arşın genişlik ayrılması hakkında.» B. 1099

H. Ş. 1454

«Sakın sokaklarda oturmayınız, eğer mecbur olursanız sokakların hakkını veriniz. Onlar da şunlardır :

Harama bakmamak, gelip geçenlere eziyyet veren şeyleri kaldırmak, halkın selâmını almak ve rast geldiklerini iyiliğe sevk ve fenalıktan men etmek.»

CEMİYYETDE ÂMME HİZMETİ

RİYÂSET

H. Ş. 1455

«Devlet reisiniz kendinizden ve namazda imamınız olduğun halde bakalım ne olursunuz.» B. 1406

H. Ş. 1456

«Onlara [riyâsete seçeceklerinize] haklarını veriniz. Onlara da Allah; riâyet etmeleri matlup olan haklarınızdan soracaktır.» B.1419

RİYÂSETE SEÇİLECEK OLANLAR

H. Ş. 1457

«Siz şu emâret [riyâset] hususunda da [ona yararını]; emâreti [riyâseti] pek çok fena [mes'ûliyyetli] gören [istemiyen] kimseler arasında bulursunuz.» B. 1421

H. Ş. 1458

«Siz insanların hayırlısını; emir oluncaya kadar emâreti [riyâseti] çok fena [mes'ûliyyetli] görenler [arzu etmiyenler arasında] bulursunuz.» B. 1422

H. Ş. 1459

«Şu hilâfet; Kureyş uhdesinde bulunacaktır. Onlar Dinî vecibelerini îfâ ve adâlet icra ettikçe onlara hiç bir kimse düşmanlık edemeyecektir, meğer ki onlar; Dinden, adâletten, sapıtalar. Bu halde Allah, Kureyşi; yüz üstü sürçtürür, rezil eder.» B. 1423

H. Ş. 1460

«Kureyşden iki kişi kaldıkça şu hilâfet [kuru bir unvan olarak] Kureyşden zâil olmaz.» B. 1425

TARAFSIZLIK

H. Ş. 1461

«Eslem kabîlesinden bir cemaat [müsâbaka için] ok atışırken Peygamber Efendimiz yanlarına uğramış ve: (Ey İsmâil oğulları, haydi ok atınız, sizin babanız da [Hazret-i İbrâhîmin oğlu Hazret-i İsmâil] bir ok atıcı idi, ben filân oğlu ile beraberim [müsâbakada onun tarafındayım, onunla birliğim] buyurmuş, bu söz üzerine müsâbık karşı taraf müsâbakadan çekilmiş. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bu çekilmenin sebebini sormuş: (Size ne oldu ki ok atmıyorsunuz) buyurmuş, onlar da: (Yâ Resûl-Allah, siz muhalifimiz olan tarafla beraberken biz [o tarafa] nasıl ok atarız) demişler. Peygamber Efendimiz de: (Haydi atınız, ben sizin hepinizle beraberim) buyurmuş.» B. 1386

H. Ş. 1462

«Emir olan zât [idârede âmir olan], insanların ayıplarını araştırır ve sûi zan ile herkesi suçlandırmağa kalkar ve haklarında emniyetsizlikte devam ederse onları ifsâd etmiş olur.»

H. Ş. 1463

«Cemiyetin başına geçen her kim cemiyeti aldatır, ifsâd ederse kendisini cehennemde bilsin.»

H. Ş. 1464

«Her şeyi ifsâd için bir âfet vardır, bu Dinin âfeti de fena çıkan reisleridir.»

H. Ş. 1465

«Ümmetim için asıl deccâl'den ziyade; ümmeti idlâl eden [bozan, doğru yolundan saptıran] reisler yerinde deccâl'lerden korkarım.»

H. Ş. 1466

«Müslümanların imamı [önderi, reisi] veyahut bir [vilâyet] vâlisi zayıflar ve biçârelere karşı kapısını kaparsa, Cenâb-ı Hak da onlara göklerin kapılarını kapar. Kendi ihtiyaç ve zarûretlerini Allahın huzûruna ve icâbetine erîştiremez olurlar.»

H. Ş. 1467

«Bir vâlinin vilâyet halkı arasında ticaret etmesi hıyanetlerin en büyüğüdür.»

EHLİYYETSİZLER

H. Ş. 1468

«Matlub vasıfları hâiz ehli varken bir ehliyyetsizi iş başında kullanan; Allah ve Resûlüne ve cümle mü'minlere hıyanet etmiş olur.»

H. Ş. 1469

«Bir iş ki ehli olmıyana havâle olunur herc-ü merce [karışıklığa, anarşiye] intizar olunmalıdır.»

H. Ş. 1470

«Ehli varken ehliyyetsizi kullanan, Allah ve Resûlüne ve cümle mü'minlere hıyanet etmiş olur.»

H. Ş. 1471

«İş ehliyyetsize tevcih edildi mi kıyâmeti bekle.» B. 54

H. Ş. 1472

«Lâyıgınıza göre idâre olunursunuz [hükûmet teşkil edersiniz].»

Î Z Â H — 123

Her yerde her zaman herkesin yakından alâkadar olduğu hakikatleri ihtiva eden bu Hadîs-i Şerîf önünde biraz duralım :

Peygamber Efendimiz buyurmak istiyor ki :

Başınıza kimi geçirdinizse onun elinde kalacaksınız, o ehliyyetsiz ise rahat yüzü görmeyeceksiniz, fena bir adamsa zulümden, felâket-

ten ıstırabdan, türlü sıkıntılardan kurtulamıyacaksınız. En iyi bir adamı seçtinizse saadet bulacaksınız. Her cephede gelişeceksiniz. Peygamber Efendimizden sonra halk irâdesi ile halk hâkimiyeti altında cemiyetin riyâsetine seçilen Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer zamanında İslâm cemiyeti öyle bir demokrasi ruhu ile idare olundu ki bugüne kadar o kadar yüksek derecesine dünyanın hiç bir milleti henüz erişememiştir. Adâlet, müsâvat, kardeşlik, diğergâmlık, âlicenaplık tam tesanüd ve yardım, o zamanlar en yüksek derecelerini bulmuştur.

Hazret-i Osman'ın zamanında riyâseti ele geçirmeği hedef tutan ilk fesad cemiyeti; Mısır'da kuruldu, Müslümanlar ikiye bölündü. Hazret-i Osman'ı şehid ettiler, İmam-ı Ali Efendimize kılıncı çektiler. Bu nifak ve fesadın kârını Muaviye topladı. Müslümanların başına belâ oldu ve belâ olarak devam eden evlâdiye saltanat kurdu.

Bugünkü Âlem-i İslâmın hali, o günden temeli atılan kötü idarenin neticesidir, tedricen halk benliğinden, varlığından tecrid edildi. Yalnız cehâlete yer verildi. Bilen sustu, bilmeyen zaten dilsiz kalmıştı. Mülk; sultanın çiftliği, halk; sultanların işçisi ve askeri oldu. Binâenaleyh her varlık sultanların olunca halka itaat ve esaretten başka fakirlik ve sefâletten gayri ne kaldı.

HİZMET — İYİLİK

H. Ş. 1473

«Kavmin efendisi onun hizmetkâridir.»

H. Ş. 1474

«Kendisine iltica edenlerin; rica ve müracaatını red edenlerin ricasını Cenâb-ı Allah tervic buyurmaz.»

H. Ş. 1475

«Tevellî ettiğinizde [iş başına geldiğinizde] halka iyilik ediniz ve hizmetkârlarınıza af ile muamele ediniz.»

MEŞVERET

H. Ş. 1476

«Ümmetimin arasında ictihâd ihtilâfı, rahmetdir.»

H. Ş. 1477

«Ashâbım arasında ictihad ihtilâfı, rahmetdir.»

H. Ş. 1478

«[İctihadında hürriyete mâlik] ümmetim dalâlet üzre ictima' etmez.»

H. Ş. 1479

«İşlerinde [Allaha danışıp] istihâre edenler ziyan görmedikleri ve istişâre edenler peşiman olmadıkları gibi, iktisad edenler de sıkıntıya düşmezler.»

H. Ş. 1480

«[Âmiri] dinlemek ve ma'siyetle emrolunmadıkça itâat ve icâbet etmek vâcibdir. Ma'siyetle [kötülükle] emrolunduğu zaman da onları dinlemek ve boyun eğmek yoktur.» B. 1239

CEMİYYET NİZAMI

ŞER'Î HÜKÜMLER

CEMİYYETİN TEMELLERİ

EMNİYYET, ADÂLET VE MÜSÂVÂT VE ALÂKA

H. Ş. 1481

«Sizden evvel gelen ümmetlerin mahvolmalarının sebebi şu idi ki onlar, kibar olanlar bir şey çalarsa [serbest] bırakırlar, bir zavallı çalarsa cezalandırırlardı.»

H. Ş. 1482

«Her kim, ümmetin işlerinden bir iş üzerine memur olur da adâlet istemezse Cenâbı -Hak onu tepesi aşağı cehenneme koyar.»

H. Ş. 1483

«Bir memleketin temeli adâletdir.»

H. Ş. 1484

«Bir memleket küfür ile hayatda durur, zulüm ile hayatda durmaz.»

H. Ş. 1485

«Kıyâmet gününde azâbın en şiddetlisine uğrayacak olanlar zâlim reislerdir.»

H. Ş. 1486

«Bir saatlik adâlet altmış senelik ibâdetden hayırlıdır.»

H. Ş. 1487

«Biriniz Müslümanlar arasında hüküm ve kazâ icrâsına [hâkimliğe] mecbur olursa, hiddet ve gazab halinde iken kazâ icrasında [muhakeme ve hükümde] bulunmasın. Ve iki tarafı bir tutarak kendilerine bakışda, yer göstermekde, hitab tarzında ve işâretde [fark göstermesin] müsâvâta riâyet etsin.»

H. Ş. 1488

«Muhakkak kıyâmet gününde Allah indinde en makbul kul ince, içli ve şefkatli olan adâletli imam [hâkim] dir.»

H. Ş. 1489

«Mü'minlerin iş âmirinin [halkın riyâsete seçtiği mes'ûl iş başının] haklı emirlerine itaat eden kimse muhakkak bana itaat ve ona âsîlik eden kimse [haksızlık] ve bana âsîlik etmiş olur.»

H. Ş. 1490

«Ecrin [sevâbın] en büyüğü kavme [halka] hizmet edenindir.»

KARDEŞÇE MÜSÂVÂT

H. Ş. 1491

«Rabbınız birdir, pederiniz birdir. Ne Arabın Aceme, ne Acemin Araba, ne kırmızının siyahîye ve ne de siyahînin kırmızıya üstünlük hakkı yoktur. Takvâdan gayrı [Allahtan sakınıp emirlerini yapmak ve nehiyelerinden sakınmaktan gayrı].»

H. Ş. 1492

«Halk; Allahın ailesidir, ve halkdan Allaha en sevgili olan Allah ailesini en çok sevendir.»

H. Ş. 1493

«Müslümanlar kardeşirler, hiçbirinin diğerine takvâdan gayri bir fazîletle üstünlük hakkı yoktur.»

H. Ş. 1494

«Medine'nin ileri gelen nüfuzlularından Saa'd bin Rebi' zenginliği cihetiyle halkın zayıf kimselerinden kendisini üstün görürdü. Saa'di irşâd için Peygamber Efendimiz: (Sizin işlerinize yardım eden ve mallarınızı meydana getiren; zayıf saydığınız bir takım amele ve işçiniz değil midir. Onlar olmasa kimden yardım görürsünüz. Ve rızklarınızı nereden elde edersiniz, binâenaleyh onlar hakaret göziyle bakılacak kimseler değildir) buyurdular.»

HAKLAR CEMİYYETDE ZİMMÎ HUKÛKU

[Zimmî; Müslüman cemiyetinde bulunan aynı idareye tâbi' gayrı müslim yurttaşdır.]

H. Ş. 1495

«Her kim zimmîye eziyyet ederse onun hasmı benim, ben de her kime hasım olursam; ceza günü dâvâcı olurum.»

H. Ş. 1496

«Herhangi bir kimse; muâhid; [sulh ve ahid bağlamış] bir zimmîyi öldürürse o kimse cennet kokusu alamaz. Halbuki [ke-bâirden —büyük günahlardan— kaçınanlar] kırk yıllık mesâ-feden cennet kokusu duyar.» B. 1309

DÜRÜST MUAMELE BORCUN EHEMMİYYETİ

H. Ş. 1497

«Mü'minlerin en makbulü alışverişinde mertlik, borçlarına dikkat ve kendine borçlu olanlara müsâmaha gösterenlerdir.»

H. Ş. 1498

«Vafi olsun olmasın, hakkını güzellikle almağa bak.»

H. Ş. 1499

«Hayırlılarınız, iyileriniz; borcunu ödemeğe dikkatli olanlardır.» **B. 1039**

H. Ş. 1500

«En hayırlınız, borç verimi en güzel olanınızdır» buyruldu.

H. Ş. 1501

«Borç, Dinin gölgesidir.»

H. Ş. 1502

«Borçlu ölen; kabrine bağlıdır, borcu ödenmedikçe bağı çözülmaz.»

H. Ş. 1503

«Borcunu edâda ta'allül etmek [kaçınmak] bir nevi zulümdür.»

Î Z Â H — 124

Bir cemiyette alışveriş, emniyyet ile gelişir, ve herkes iş yapacak halde bulunur. Emniyyetin başı, borca, söze sadâkattir. Sözüne ehemmiyyet vermiyen, borcuna ehemmiyyet vermez. Buna, hileli şakavet denebilir. Böylesi namusunu, insanlık şerefini, vicdanını rehin ederek borç almıştır. Borç veren, bunun rehin ettiği şeylerin onda varlığına aldanmıştır. Bundan büyük zillet, hakirlik, fenalık ne olabilir. O bedbaht ki, âmme vicdanı ile, insanlık mefhûmu ile oyun oynamıştır. Hem bir insanı aldatmış onu ziyâna koymuş, hem de piya-

sada bir emniyetsizlik vak'ası meydana getirmiş ve muamele emniyetini ihlâl etmiştir. Onun suçu büyüktür, şümüllüdür. Borçlu, namuslu olduktan sonra onun için korku yoktur. Zîrâ onu namuslu bilenler, onu iflâsdan kurtarmak gayretini içlerinde duyarlar. Nitekim Allahın emriyle toplanan zekâtın bir mahal-li sarfı ela (borcunu ödeyemeyecek hale düşen borçluları kurtarmağa, kalkındırmağadır.)

Bu kitaba derc edilen bir Hadîs-i Şerifde görüyoruz ki, vefat etmiş birinin cenaze namazını kıldırmağa gelen Peygamber Efendimiz müteveffânın borç bırakıp bırakmadığını sormuş, borç bıraktığı söylenince namazını kıldirmaktan çekinmiş, orada hazır bulunanlardan bir alâkalı, müteveffânın borcunu o anda ödemiş ve Peygamber Efendimiz de namazı o zaman kıldırmıştır.

H. Ş. 1504

«İnsanların mallarını ödemek emeliyle alana Allah onları ödetir, ve yok etmek emeliyle alanı da telef eder.» B. 1074

REHİN

H. Ş. 1505

«Binek hayvanı rehin olduğu zaman nafakası [verilmek şartıyla] binilir. Sağım hayvanı rehin olduğu zaman [onun] südü de nafakası verilerek içilir.» B. 1109

Hülâsa :

«Rehin verilmiş hayvanın nafakası [ona] binen, [südünü] içen kimse üzerine vâciptir.»

CEMİYYETDE MUHTACLAR HUKÛKU ÂCİZLER, DULLAR VE YETİMLER Î Z Â H — 125

Âcizlerin, yâni muînsiz ve çalışamayacak yaşta veya sakat olanların velîsi cemiyettir. Bunlara bakmak; Allah yolunda cihad kıymetinde mukaddes vazifedir. Bunları süründürmemek, bunları dilendir-

memek, bunları mübrem her ihtiyaca karşı emniyette bulundurmamak cemiyetin mukaddes esas vazifesi ve vicdan borcudur.

Hazret-i İsâ'dan sonra Hıristiyanlığın ilk yayılışında Hıristiyanlık Havâriilerin velâyetinde bir aile olarak birleşmiş ve bir elden iâşeleri idare edilmiş, iki bin kadar Hıristiyan bir kazanda pişen yemeği müşterek sofralarda yemişler. Yetimler, dullar, hastalar, sakatlar, hülâsa çalışamayacak halde olanlar dahi, çalışanların ortaya konan kazancıyla geçinmişlerdir. Servet sahibi her üye; bu ailenin teşekkülünde servetlerini müşterek maksat için, cemiyetin bütün efrâdını aynı ihtimamla geçindirmek için ortaya koymuşlardır.

İslâmiyyetin zuhûrunda da bu işe başlanmış ve Hazret-i Ömer zamanında iş tam kemâlini bulmuş, her muhtaca ve hattâ çocuk emziren analara millet hazinesinden maaş bağlanmıştır. Ve muhtaçlara yardım keyfiyyetinde din, mezhep, ırk farkı aranmamıştır. Hattâ Hıristiyan ve Müsevîlerin ibâdethanelerini ta'mire kudretleri yetmediği zamanlar dahi bu yardım; Müslümanların millet hazinesinden yapılmıştır.

H. Ş. 1506

«Dullar ve âcizler için çalışanlar, Allah yolunda cihad etmişler veya gece kâim, gündüz sâim [yâni gece ibâdetde uyanık ve gündüz oruçlu] ibâdet etmişler gibidir.»

H. Ş. 1507

«Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı da âcizleri ve fakirleri sevmektir.»

H. Ş. 1508

«Düğün yemeğinin fenası [yerine sarf olmıyanı] zenginlere yedirilip âcizlerin men' olunanıdır.»

H. Ş. 1509

«Sofralarınız açık, sözleriniz tatlı olsun.»

H. Ş. 1510

«Çok ellerin üzerinde bulunduğu yemek; Cenâb-ı Hakka en hoş görünendir.»

H. Ş. 1511

«Evlerinizin Allaha en sevgilisi, içinde mükerrerem [ikram görür] bir yetim olanıdır.»

H. Ş. 1512

«Yetime merhametli, baba gibi ol.»

H. Ş. 1513

«İki küçük kız çocuğu, kendine mâlik olacak bir yaşa kadar yetiştiren cennetde yanımdadır.»

H. Ş. 1514

«Ben ve yetimi yetiştiren şöylece [yakın yerlerde] cennetdeyiz.»

H. Ş. 1515

«İstersen ki kalbin ferahlansın ve hâcetin hâsıl olsun; yetimi [hoş tut], ona iyilik et, başını okşa, yemeğinden yedir. Cenâb-ı Hak kalbine göre verir muradına erersin.»

H. Ş. 1516

«Cenâb-ı Hakka göre evlerinizin en makbulü, içinde mükerremen [ikram görür] bir yetim bulunan evdir.»

H. Ş. 1517

«Veliliği kendine râci' olan yahut başkasına ait bulunan bir yetimi yetiştiren, büyüünceye kadar terbiyesine ve hukûkuna bakan kimseye cennet vâcib olur.»

ÂMME MENFAATI ESASINDA MÜKELLEFİYYETLER

NEHİRLERİN TAŞMASI, SALGIN, BULAŞICI HASTALIK VE
YANGIN ZUHÛRU HALİNDE

H. Ş. 1518

«Her kim su tuğyanını [nehir kabarıp taşmasını ve etrafa istilâsını] ve yangının sirâyetini men' ederse şehid mertebesinde ecre nâil olur.»

H. Ş. 1519

«Bir yerde salgın illet, tâûn mevcut olduğunu işidirsенiz oraya girmeyiniz. Bulduğunuz yerde zuhûr etmiş ise oradan çıkmayınız.»

H. Ş. 1520

«Salgın illetin, tâûn'un bulunduğu yerden kaçanlar muharebeden kaçmış gibi günahkârdır. Sabr-ü sebât eyliyenler de muharebede sebât edenler gibi me'cûrdur.»

H. Ş. 1521

«Yangın çıktığını gördüğünüzde (Allah-ü ekber) diyerek tekrar tekrar tekbîr getiriniz, zîrâ tekbîr yangını söndürür.»

Allah yolunda halka hizmet

H. Ş. 1522

«Allah yolunda Allah kullarını bir gece beklemek [emniyetde bulundurmak], gündüzü oruçlu gecesi ibâdetle ihyâ edilen bin günlük ibâdetden daha hayırlıdır.»

H. Ş. 1523

«Müslümanlardan bir hane halkına geceli gündüzlü bir gün bakıp koruyanların günahlarını Cenâb-ı Hak af buyurur.»

H. Ş. 1524

«Kim isterse ki duaları kabul olunsun sıkıntısı zâil olsun, sıkıntıya düşmüş bir adamı feraha çıkarsın.»

H. Ş. 1525

«[Hangi milletden olursa olsun] bir âmâyı kırk adım koruyana cennet vâcib olur.»

H. Ş. 1526

«Her kim kerem ederek veya borç vererek birisine para veya südü ile bir hayvan verirse veya yolunu kaybetmiş kimseye gideceği yolu gösterirse bir esir azâd etmiş gibi sevâba nâil olur.»

H. Ş. 1527

«Her kimin ayağı bile Allah yolunda tozlanırsa; Allah o ayaklara cehennemi haram eder.»

H. Ş. 1528

«Aç bir karnı doyurmaktan üstün bir amel ve ibâdet olmaz.»

«Ânî'yi, yâni esir olan Müslümanı kurtarınız, aç olanı doyurunuz ve hastayı yoklayınız.» B. 1271

Î Z Â H — 126

İnsanlık vazifelerine ait Allahın emirlerini, bu vesîle ile gözden geçirmeniz için 275'inci sayfadan itibaren üç sayfa kadar yazıyı hemen görmeniz pek lâzım ve pek mühimdir. Levha yapılıp göz önüne konacak kıymettedir. Hülâsası şudur.

ALLAHIN İSTEMEDİKLERİ HÂLLER

Muâhaze :

Orucunuz gününde arzunuzu [nefislerinizin fena arzularını] icra edersiniz ve amelenize her işinizi müsaadesiz [haksız] yaptırırsınız. [Halbuki oruç günleri onlar dahi istirahat ve ibâdet edecek.]

Nizâ' ve kavga için, ve şer yumruğu ile vurmak [tahakküm etmek] için oruç tutarsınız.

[Kendinizi göstermek için] sesinizi yüksek yerde işittirmek maksadiyle bugünkü gibi oruç tutmayınız.

Emirler :

Benim istediğim oruçta gaye bu değil midir ki:

- Şerrin bağlarını çözesin,
- Boyunduruğun [tahakkümün] bağlarını gevşetesin,
- Ezilenleri azâd edip [hür kılp], her boyunduruğu kırasın,
- Ekmeğini aç olana doğrıyasın,
- Avâre gezen bîçareleri [yersizleri] eve getiresin [barındırasın],
- Çıplağı gördüğünde giydiresin,
- Kendi komşundan gizlenmiyesin [varlığını gizleyip yardımını esirgemiyesin].

İşte :

- O vakit nûrun sabah gibi açılacak, çabuk sıhhat bulacaksınız,

— Salâhın önünce gidecek, Rabbin Celâli ardım olacak [seni koruyacaktır],

— O vakit [Allahı] çağıracaksın. Rab icâbet buyuracak,

— [Allaha] feryad ettiğinde [Allah] işte hazırım diyecektir.

Eğer :

— Eğer [ezâyı, tahakkümü] bir işaretle insana boyunduruk vurmağı ve kötü sözleri kaldırırsan,

— Eğer aç olana gönülden verirsen ve muhtacın canını doyurursan,

O vakit nûrun zulmette parıldayacak ve senin koyu karanlığın ögle vakti [güneşi] gibi [apaydın] olacaktır.

Bu halde :

Rab daima seni irşâd edecek, ve canını kuraklıkta doyuracak ve senin kemiklerini kuvvetlendirecektir. Sen, sulanmış bahçe gibi, suyu eksilmez pınar gibi olacaksın.

Öyle ki :

Senden doğanlar eski harâbeleri imâr edecekler, çok devirlerden beri yüzüstü kalmış temelleri binâ edeceksin ve sana gedikleri kapatan, yollar açan, yeri tesviye eden [hayırlı insan] denilecektir.

Allah yolunda Halk hukûkunu müdâfaa için GAZÂ ve CİHÂD

H. Ş. 1530

«Ben cihâd değerinde bir ibâdet bulmuş değilim ki» buyuruldu. B. 1176

H. Ş. 1531

«Canı ile malı ile Allah yolunda cenk eden mü'minin insanların en fazîletlisi olduğu.» B. 1177

H. Ş. 1532

«Allah yolunda uğraşan mücâhidin [yüksek gayesini pek iyi bilir] benzeri; oruç tutan ve namaz kılanın mislidir. Allah kendi yolunda savaştan mücâhid için, ya onun şahâdeti suretiyle onu [sorgusuz derhal] cennete koymağı yahut mücâhidi, sevapla veya ganimetle beraber selâmetle dönmesini der'uhde etti.» B. 1178

H. Ş. 1533

«Allah yolunda gazâ etmek; Allah indinde Beyt-ullahı kırk kerre hac etmekten daha sevimlidir. Ve mü'minlerin En-biyâ derecesine ziyâde yakın olanları mücâhidleridir. Ve nefsi ile [yâni bizzat bedenen] ve malı ile [sefer masraflarına yardım için malını vererek] Allah yolunda cihâd eden mü'min, insanların efdalidir.»

H. Ş. 1534

«Cennetde yüz derece vardır ki Allah onları, Allah yolunda cihâd eden mücâhidler için hazırlamıştır.» B. 1179

H. Ş. 1535

«Sabahleyin veya akşamlayın herhangi bir zamanda Allah yolunda bir kerre [cihâd için] yürüyüş; hiç şüphesiz dünyadan ve dünyadaki şeylerin hepsinden hayırlıdır.» B. 1180

H. Ş. 1536

«Cennetde bir arşın kadar bir yer [elde etmek]; üzerine [dünyada] güneş doğup batan şeylerin hepsinden muhakkak hayırlıdır. Sabahleyin veya akşamlayın herhangi bir zamanda Allah yolunda yürüyüş; üzerine [dünyada] güneş doğup batan şeylerin hepsinden her veçhile hayırlıdır.» buyurulmuştur.

B.1181

H. Ş. 1537

«Allah yolunda bir parmağın kanaması bile hâiz-i kıymet olduğu hakkında.» B. 1184

Î Z Â H — 127

Allah yolunda uğraşmak

Dinde yalnız bir nevi meşru harb vardır, o da Allah yolunda müdafaa harbi. İki nevi mukaddes hak vardır: Allah ve halk hakları. Bunların bir tek yolu vardır: Allah yolu; hak yoludur: Bu hak; halkın insanlık mukaddes haklarıdır ki onu insana Allah vermiştir, bunun da başta geleni hürriyet hakkıdır. Hürriyeti müdafaa harbinden maadâ harplere izin yoktur. Çünkü, başka türlü harplerde hakkı müdafaa değil, hakka tecavüz fikri vardır, hürriyete değil esârete yol

vardır. Her nevi benliğe dayanan egoizmaların, fikir ideolojileri tahakkümünün çıkaracağı harpler gayri meşru harplerdir. Bunlar insanı zorla esâret altına almağı kasteden vahşiyâne harplerdir. Din harbi ise, işte bu gibi harplere karşı insan haklarının müdafaası harbidir. İmdi memleketini büyültmek için, başkalarına tahakküm için emperyalist harpler dinde merduddur. Başkalarına din değıştirtmek için de dinimizde ve kitap ehli dinlerinde harbe cevaz yoktur. Avrupalıların yaptıkları Haçlı Seferler, mukaddes kitapların hiçbirinde vukuuna emir veya müsaade ve cevaz olmayan ve nev'î hususiyetine has harplerdendir. Bu seferleri tertip edenler, Müsevîlerin çölden çıkıp Filistine yerleşmek için putperest yerlilere açtıkları imha harbini taklit ettiler. Fakat böyle bir harbin başka yerde başka bir millete tatbikına imkân yoktur. Bir defaya ve nev'î hususiyetine mahsus bir imha hareketi idi, taklidi câiz olamazdı. İşte o Haçlı Seferler ne derece gayri meşru seferler ve harpler idi ise, Müslümanların da varlıklarını ve haklarını, hürriyetlerini korumak için onlara karşı açtıkları müdafa harbi de o kadar meşru ve zaruri idi. Onun için de Allah müdâfi'lere yardım etti ve onları yok olmaktan kurtardı. Kurtulanlar Allah yolunda harp edenlerdi. Ölümü zillete, esârete tercih edenlerdi. Onların yüreklerinde yalnız Allah gayreti, insanlık gayreti vardı; altun, gümüş edinmek sevdası yoktu. İnsanların esâreti, evvelâ kendi nefislerine ihtiyarî esâretleri ile başlar. Böyleleri Allaha değil, kendi nefislerine taparlar. Fazîlete, insanlık haysiyetine değil, altıma, gümüşe bağlanırlar ve bütün felâketler başa ondan sonra gelir. Ve bu bağlılık yüzünden gelir. İnsan bu yüzden hırsız, namussuz olur. Yalancı, dolandırıcı, hâin, muzır ve fena şey olur. Yoldan çıkmış, vahşilemiş insanın başına nihayet adâlet sillesi iner; yuvarlanır, böcekler gibi ezilir ve sürünür.

İşte onun için Peygamber Efendimiz mânâ dolu bu iki Hadîs ile birçok hakikatlere işaret etmiş ve dikkati çekmiştir.

H. Ş. 1538

«Altun, gümüş [ipekli] elbise kulu olan kişiler sürünsün, kahrolsun.

Böyle kişiye verilirse memnun olur, verilmezse kızar.

Böylesi sürünsün, hüsrâna yuvarlansın, vücûdune diken batsın da cımbızla çıkararak bulunmasın.

Anın için cennet, her hayr-ü saadet şol kula lâyıktır ki, Allah yolunda cihâd için atının dizginine sarılmıştır. O mücâhidin başı [saç] perişandır, iki ayağı toz içindedir. [Fakat ya ölüm ya hürriyet diyen bir yüreği vardır].» B. 1218

«Her hayır ve saadet; şoS kula lâyıktır ki o; Allah yolunda cihâd için atının dizginine sarılmıştır. O mücâhidin başı [saçı] perişandır iki ayağı toz içindedir. Bu gazi, ileri karakolda düşman beklemekte ise o; daima orada tam mânâsı ile düşmanı bekler [vazifesini yapar]; askerin gerisinde vazifede ise orada da en yüksek [derecede bir] metanetle vazifesini îfâ eder. [Fakat] o kahraman, bir meclise girmek için izin isterse [küçük görülür de] izin verilmez, bir hususda [birine] şefaata edecek olsa şefaati kabul olunmaz.» B. 1218

Î Z Â H — 128

Yüreği Allaha kulluk ve halka hizmet aşkıyle dolu olan bir mü'min; sadâkat, gayret hazinesidir. Her yerde sadâkatle Allaha ve halka hizmet eder, altun ve gümüş ile ipekli elbise ile böylesinin kalbi fethedilemez, vicdanı satın alnamaz. Böylesi dostuna her zaman dosttur. Böylesinin yüzünü zillet tozu karartmaz. Öylesi bunun için Hak yolunda canına kadar her şeyini (altununu, gümüşünü) feda eder. Şerefli bir insan olarak dimdik ayakta durur, komşuları ve dostları ondan emin bulunur.

Altun ve gümüşe itibar etmemek, onu hiç istememek değildir. Ancak onun kulu olmamaktır. Herkes gibi bir mü'min de bilir ki, yeryüzünde ve yolunda kullanan eller için altun, gümüş ve her maddî varlık Allaha ve halka bir hizmet vasıtasıdır. Açlar, bununla doyurulur, çıplaklar bununla giydirilir, işsizlere iş bununla temin edilir, mütecaviz düşmana karşı sefer hazırlığı bununla temin edilir, dizginine yapışılacak at bununla alınır. Şu farkla ki, kapitalist, emperyalist bir gaye ile harp açanda gaye; altun ve gümüş elde etmektir. Hürriyeti müdafaa, için harbi kabul edende gaye, hak ve hürriyetin teminidir.

Dünyanın çalışkan, kabiliyyetli bir milleti olmasına ve memleketleri maden cevherleriyle dolu bulunmasına rağmen en parasız bir millet sırasında kalan Türkler altunu, gümüşü biriktirecek harpsiz devre bulamadıklarından, mütemediyen taarruz ve tasalluta uğrayarak maddî her varlıklarını bu belâları def'e harcadıklarından bu halde kalmışlardır.

Türk inanmıştır ki îâne ile sadaka ile, hürriyet ve istiklâl edilemez, can baş ortaya konmadıkça hür yaşanamaz. Türk, bütün servetini Allah yolunda hizmetlere sarfetmiştir. Türkiye'de hayırsever

ferdlerin tesis ettikleri büyük hayır müesseseleri fukara imâretleri [aşhaneler], çeşmeler, hastaneler, mekteplerin kimi hâlâ yaşıyor, kiminin de nişâneleri duruyor. Allah yolunda insanlık idealine can bağlamıyan, hürriyet için fedakârlık etmez. İctimâî yardım için büyük bir gayret duymaz. Kurtarıcılık gayreti bütün bir fedakârlık hissi ile insanda yükselmedikçe de insan Allah adamı olamaz, insan bütün malı ve kaniyle kurtarıcı olarak harekete geçemez. En yüksek, en soylu [necib] his kurtarıcılıktır. Zîrâ Allah kurtarıcıdır ve bütün Peygamberler kurtarıcılığa memûren gelmişlerdir. Her mü'minin dünyadaki en esaslı Dinî vazifesi de onların yolunda yürümek ve kurtarıcı olmaktır. Mü'min; kendini ve başkalarını kurtarmağı kendisine esas vazife ittihaz eder ve bu esasta göstereceğı alâka, himmet ve fedakârlık derecesinde yüksek mertebeler ihraz eder.

İlâhiyyât Kültür Te'lifleri Basım ve Yayım Derneğı 1950 tarihinde (Kore) hakkında bir risâle basıp yaydı. Bu mevzû'la çok yakından alâkalı kısımları buraya naklediyorum :

Kore risâlesinden :

İ'lâ-yı Kelimetullah

İ'lâ-yı Kelimetullahın lûgatde mânâsı; (Allah kelimesinin yüksek tutulmasıdır. Gâyede mânâsı; insanlık haklarının korunmasıdır. Zîrâ insana bu mukaddes hakları Allah vermiş ve onun korunmasını Allah tekeffül ederek üzerine almıştır. Hak hakkı ile halk hakkı birbiriyle temelde birleşen, ancak lafzda, tarifde, vasıfda ayrılan bir küldür.

Allah insanı kendine hizmet için dünyaya şerefli bir unsur olarak getirmiş, onu mükerrem kılmış, her şeyi onun için yaratmış ve dünyayı ona şeref ve hizmet sahası kılmış ve bunun şartlarını Din ile tâyin etmiş ve böylece kendi yüksek yolunu göstermiştir. [Hak ve halka hizmet; bu yoldadır.] Allaha hizmet, dünyada iyiliğı yaşatmak, fenalığı men etmek, insan şerefini muhafaza etmektir. İyiliğın hedefi Hak ve halk hukûkuna riâyet ile insanların kardeşçe emniyyet içinde yaşaması, birbirine dayanır ve yardım eder halde medeniyete çalışmasıdır. İlk şart da aralarında hak ve adâletin cârî olmasıdır.

Fenalık; hak ve adâlete muhâlif tecavüzlerdir. Halbuki bu tecavüz; Hak hukûkuna riâyetsizliktir, zîrâ insan hukûkunu esasta Allah üzerine almıştır.

İnsan hukûku demek; aynı zamanda Allahın vekâlet ve kefâlet

ettiği hukûk demektir. Nerede insanlar haksızlığa, zulme uğrarsa orada (i'lâ-yı Kelimetullah) için yardıma koşmak mü'minlere ilk iş olur.

İmdi (İ'lâ-yı Kelimetullah) o kadar mühim bir vazife ve dünya şumûl bir işdir, hangi milletden ve cinsden olursa olsun mazlum zümlenin kurtarıcılığı her mü'minin uhdesinde İlâhî bir mükellefiyettir.

[Kore risâlesinden alınan yazı burada bitti.]

H. Ş. 1540

«Her kim i'lâ-yı Kelimetullah için [yâni Hakkın buyurduğu olsun için] harb etmiş ise fisebîlillâh [Allah yolunda] harb etmiş olur.»

H. Ş. 1541

«İslâma mensup bir cemiyet düşmana karşı durdukça bu Din kıyâmete kadar bâkî kalır.»

H. Ş. 1542

«Cenâb-ı Hak fisebîlillâh [Allah yolunda] gazâ eden bir adamı beğenir ki; arkadaşları ric'ate mecbur olduğu zaman kendine terettüb eden vazifeyi bilir. Ve arkadaşlarının ric'atini kendi kanı dökülünceye kadar himayeye çalışır, o vakit Cenâb-ı Hak meleklerle buyurur ki: (Bakınız şu kuluma, herkes ric'at ederken [o] benim rızâm için vazifesini yaparak kanını döktü.)»

H. Ş. 1543

«Fisebîlillâh [Allah yolunda] muharebede ölenin borcundan ma'dâ bütün günahları af olunur.»

H. Ş. 1544

«Harbi aramayınız, fakat [harp] sizi bulursa sabır ve sebat ediniz.»

H. Ş. 1545

Peygamber Efendimiz güzel ok atan bir mücâhidi teşvik sâdedinde :

«Ey Sa'd, babam anam sana feda olsun, düşmana ok at.» buyurdıkları hakkında. B. 1226

Î Z Â H — 129

Bu Hadîs-i Şerifde Peygamber Efendimizin teşvikkâr sözlerindeki ehemmiyyet ve fedakârlık ölçüsü; cihâdın ve cihadde bir mücâhidin ve onun attığı okun ehemmiyeti ile mütenasiptir. Mücâhidin oku isâbet etmese; düşmanın atacağı oka imkân kalacak, bunun isâbeti mücâhidin aleyhine olacak ve nihayet mücâhidlerin arkasındaki Müslüman câmianın ya hayatdan veya Müslümanlıktan ve hürriyetten mahrûmiyyetine sebebiyyet verecektir. İşte her şeyi mahvedecek olan bu fena âkıbet Müslümanlara gelmemek için Peygamberimiz mücâhide, Müslümanları bu hudutsuz felâketden kurtarmağa savaşıyor bu Allah adamına: (Anam babam sana feda) buyuruyor ve böylece işin ehemmiyyetini ve mücâhidin kıymetini gösteriyor.

H. Ş. 1546

«Muhakkak birçok fütûhata mazhar olan bir cemaat var [İslâm cemaati] ki, onların kılıçlarının süsü altın ve gümüş değildi. Belki onların kılıçlarının ziyneti kınlarına, kabzelerine bağlanan sırm ile kalay ve demirdi.» buyurmuşlardır. B. 1227

Î Z Â H — 130

Suriye'yi Bizans imparatoru ordularından kurtaran Müslüman ordularının başkumandanı, bir siyah kıl çadırın içinde en sade ve ziynetsiz kıyafetiyle bulunurken sulh istemeğe gelen mağlup Bizans ordularının kumandanları murassa' kılıçlar ve kıyafetlerle görünmüşler ve en kıymetli kumaşlardan yapılmış göz kamaştırıcı süslü çadırlarını, Müslümanların kara kıl çadırları karşısına kurmuşlardı. Sulh müzâkeresi için bir araya geldikleri zaman Bizans generalleri kendilerine salâhiyyet veren imparatorlarının ismini anarken hakkında kullanmadıkları hürmet, ta'zim sözleri bırakmamışlar ve onu sorumsuz ve emsalsiz vasıflarla senâ etmişlerdi. Müslümanların başkumandanı ise hâiz olduğu müzâkere salâhiyyetini söylerken o salâhiyyeti veren Müslümanların reisinden en sade kelimelerle bahsetmiş ve; (Eğer o Allah kulu bir hata işlerse, hakkında şer'in emrettiği cezayı tatbik eder, yatırır döveriz) demiştir.

H. Ş. 1547

«Her kim Allah uğrunda gazâ edecek bir eri [sefere giderken ihtiyacı olan şeyleri tedarik ederek] hazırlarsa o da gazâ etmiş olur. Yine her kim Allah yolunda gazâ eden bir erin

namusluca yerini tutarsa [değiştirdiği er dahi, yerini alan mücâhidin gerideki işlerine ve ailesine o müddetçe bakarsa] o da gazâ etmiş olur.» B. 1202

H. Ş. 1548

«Allaha îmân ve Allah yolunda cihâdın, ibâdetlerin efdalî olduğu hakkında.» B. 1112

H. Ş. 1549

«Mü'min, kılıcı ile ve lisânı ile mücâhede [hakkı müdafaa] edendir.»

H. Ş. 1550

«Cenâb-ı Hakka göre cihadın en sevgilisi, zâlim hâkime karşı bir hak söz söylemektir.»

H. Ş. 1551

«Hac ve Ömre cihâddan ma'dûddur [sayılır].»

H. Ş. 1552

«Dullar ve âcizler için çalışanlar, Allah yolunda cihâd etmişler veya gece kâim gündüz oruçlu ibâdet etmişler gibidir.»

Î Z Â H — 131

İnsanlık haklarını müdafaa veya o haklara riâyet için her uğraşma cihaddır, halka yararlı her teşebbüs her iyilik ve her iyiliğe çalışma cihaddır. Halkın muhtaç olduğu zarûrî şeyleri, halkı kalkındıracak her faydalı şeyleri te'min uğrunda sarfedilen her gayret cihaddır. Halkdan bir kişi için de olsa bütün bir halk için de olsa bu böyledir.

H. Ş. 1553

«Anaya babaya iyilik; Allah yolunda mücâhede kıymetindedir.»

H. Ş. 1554

«Mekke'nin fethine Hicret'in sekizinci yılında ve altı ay geçe, Ramazanın onunda Medîne'den hareket edildiği ve sefere iştirak edenlerin adedi on bin olduğu hakkında.» B. 1622

H. Ş. 1555

«Resûl-ullah Efendimizin on dokuz gazâda bizzat buldukları hakkında.» B. 1561

H. Ş. 1556

«Arzu ettikleri halde kat'î mâzeretleri mâni' olarak cihâda iştirak etmiyenlerin, cihâdda bulunmuş gibi me'cûr oldukları hakkında.» B. 1200

H. Ş. 1557

«Ümmetimden denizde gazâ eden ilk muharibler [cenneti] hak etmişlerdir.» B. 1231

H. Ş. 1558

«Ümmetimden Kayserin şehrine [İstanbul'a] gazâ eden ilk muharipler için de yarlığanmak vardır.» B. 1231

H. Ş. 1559

«Müslüman hanımların seferlere iştirak ettikleri ve muhariblere harbde su taşıdıkları, yaralıları ve şehitleri taşıdıkları» hakkında. B. 1215 ve 1216

H. Ş. 1560

«Akıl-baliğ olmiyanların [yaşı küçük olanların] gazâlara iştirak ettirilmedikleri hakkında.» B. 1153

Mücâhidlerin aileleri

H. Ş. 1561

«Ümmetin mücâhidlerinin zevceleri, geride kalanlar için anne makamında muhteremdir. Mücâhidlerden biri ehil ve ayâlini bakmak üzere [kalanlardan] birine ısmarlarsa o da hıyanet ederse, kıyamet gününde o hâin ayağa dikilerek hak sahibi olana bunun hasenâtından istediğini al diye teklif olunur, o da istediğini alır. Ne zannediyorsunuz.»

SULH VE HARP HÜKÜMLERİ

H. Ş. 1562

«Hükümlerin efendisi sulh'dür.»

H. Ş. 1563

«Bir muâhidi [mütâreke veya musâlaha için muahede imzalamış taraftan birini], mütâreke veya musâlaha halinde öldürene Cenâb-ı Hak cenneti haram eder.»

H. Ş. 1564

«Bir muâhidi öldüren nerede kaldı cenneti görmek, kokusunu bile alamaz.»

MUHAREBE DOLAYISIYLA ÖLDÜRÜLMİYECEK OLANLAR

H. Ş. 1565

«Muharebede kadınların ve çocukların öldürülmesi nehiy [men] buyuruldu.»

Î Z Â H — 132

Peygamber Efendimizin zamanında harp; hep sulh için, sulh ve emniyeti te'min için yapılmıştır. Mekke putperestleri Müslümanları imhâya azmetmişler ve bu esasta Müsevîler ve Hristiyanlarla da anlaşarak işbirliği te'min etmişler; Müslümanlar da hayat, hürriyet ve varlıklarını korumak için ister istemez harbi göze almışlardı. Bunun başka türlü tasavvuruna imkân yoktur. Zîrâ Müslümanlıkta kapitalizm esasen memnu'dur. Binâenaleyh emperyalizme de yer yoktur. Toprak zaptetmek için harp icrâsına ise zâten izin yoktur. İşte müeyyidesi :

H. Ş. 1566

«Maktul olmaklığın en fenası, sırf mülk zaptetmek için açılan harp safında ölmektir.»

H. Ş. 1567

«Ey insanlar, düşmanla karşılaşmak istemeyiniz. Ancak Allah'tan korumasını isteyiniz. Fakat bir kerre de siz düşmanla karşılaşınca sabrediniz ve biliniz ki muhakkak surette cennet kılıçların gölgeleri altındadır.» B. 1246

H A R P

H. Ş. 1568

«Harp hud'adır [düşmanı gâfil avlamaktır, binâenaleyh planlı tertipli bir fikir işidir].»

H. Ş. 1569

«İki Müslüman kılıçlarıyla karşılaştıkları vakit [vuran da vurulan da] kaatil de maktul de cehennemdedir.» B. 29

H. Ş. 1570

«Düşman ok menzilinize girdiğinde ok atmağa devam ediniz [yâni elinizdeki silâhın te'siri hududuna düşman girmediğe boşuna silâh kullanmayın].» B. 1224

HARP HALİNDE VURULAMIYACAK OLANLAR

H. Ş. 1571

«Harpte bir müşrik bir kılınc vuruşu ile bir Müslümanın bileğini koparsa, yaralı Müslüman o müşriki öldürmek için hamle ettiği anda müşrik (lâ ilâhe illallah — Allah'dan gayrı ilâh yoktur) diyerek Allahın birliğini kabul etse, artık o müşrikin katli câiz olmayacağı hakkında.» B. 1573

H. Ş. 1572

«Harpte [velev canını kurtarmak için dahi olsa] lâ ilâhe illallah — Allah'dan gayrı ilâh yoktur diyen düşmanın cerh ve katline artık mesâğ olmadığı hakkında.» B. 1620

SEFERDE ve HARPTE MEDENÎ ve İNSANÎ
HAREKET MÜKELLEFİYETİ

DÜŞMANA MUÂMELE

H. Ş. 1573

«Muhakkak Allah her mahlûka iyiliği tercihen iltizam buyurdu, binâenaleyh ey Allahın kulları siz de birbirinize acıyınız.

Mukatelede bulunduğunuz vakit çirkin mukatalede bulunmayınız birbirinizin burun ve kulak ve sâir âzâlarınızı kesmeyiniz.»

H. Ş. 1574

«Vurgunculuk [yağmacılık] etmeyin. Zulüm ve taaddî [gayri insânî muamele ve haksızlık] etmeyin. Esiri, muhârip olmayanı [âciz ihtiyarları ve kadınları ve rûhanî adamları] ve çocukları öldürmeyin. Allahın sizinle ahdi ve nebî Muhammedin tuttuğu yol ve usûl budur.»

[Bu emirlerin şumûlüne ibâdet yerlerinin ve hastahanelerin, mekteplerin ve her nevi hayır müesseselerinin harab edilmemeleri talebi de dahildir.]

H. Ş. 1575

«Esirlere hayır ve lûtuf ile muâmele ediniz.»

H. Ş. 1576

«Ey mü'minler [sefere] Bismillâh diyerek [çıkın]. Allah yolunda [Allah için] gidin. Allahın düşmanı olan harp adamlarıyla mukatele edin. İnsanların malını zulmen alıp gizlemeyin. Ve kimsenin ırz ve namusuna, vesâir eşyasına el uzatıp gadretmeyin. Ve muharebeden nefret etmeyin.

Düşmanlardan esir tuttuğunuzda, sağ oldukları halde burun ve kulak vesâir âzâlarını kesip salıvermeyin. Ve âkil baliğ olmiyan yaşdakileri öldürmeyin.

Ve sizden biriniz üç konak [menzil] miktarı veya daha uzak bir yere gittiğinizde abdest ile ayakkabınızı giyince, [o ayakkabı] ürerine üç gün, üç gece mesh edin.»

ŞEHİDLER

H. Ş. 1577

«Onları kanları ve elbiseleri ile defnediniz.»

H. Ş. 1578

«Şehitlerin gasledilmeden [yıkanmadan] ve üzerlerine namaz kılınmadan kanları ile defnolunmaları hakkında.» B. 660

H. Ş. 1579

«Şehid; evi halkından yetmiş kimse için şefâat etmeğe me'zûndur.»

H. Ş. 1580

«Denizde şehid olanların ecir ve sevâbı, karada şehid olanlarının iki katıdır.»

H. Ş. 1581

«Harp safında şehid olan kimse maktûl olurken, katil elemi ni duymaz. Ancak sizden birisinin âzâsı parmak ile sıkılırken ne kadar acı duyarsa işte o kadardır.»

H. Ş. 1582

«Mazlûmen maktûl olanların bütün günahları af olur.»

Î Z Â H — 133

En güzel bir âkıbete erdiren ölüm; şehitlik tir.

Öyle ki :

1) Şehid; şahâdeti ânında o derece büyük bir rahmete nâil olur ki bir anda yüksek evliyâ mertebesini ihraz eder.

2) Her ölenin rûhu; cesedi defnedilinceye kadar cesedi etrafından ayrılmadığı halde yalnız şehidlerin rûhudur ki ölümün vukuu ile beraber bir anda cennete yükselip varırlar.

Şehidlerden ma'dâ ölüler ise farklı halde âhirete intikal ederler.

Meselâ :

Cennetlikler bile öldükleri zaman, cesedleri hakkında yapılacak hizmet sona erdikten sonra cennete giderler.

Cennetlik olmıyanlar ise ruhlarının letâfeti nisbetinde cennete doğru yükselirler. Fakat kesâfetlerinin uyduğu bir tabakada yolda kalırlar. Kaldıkları bu yer cennetden bir evvelki saha ise uykuya varır-

lar, daha evvelki sahalar ise bu sahaların alçaklığı nisbetinde bir ezâ dahi çekerler. Çünkü her rûh; nihayet Allaha dönüp varmağa, yâni bir damla hâlis nûr haline gelip hakikî nûr deryasına katılmağa mecburdur. İşte ezâ; o rûh damlasını saflaştırmak, kesâfetinden kurtarmak için çekirilmektedir.

Fakat :

Dünyada olduğu gibi, âhirette de hiçbir zerre için atâlet, durgunluk yoktur. Her rûh Allahın isim ve sıfatlarının daimî tecellîleri neticesi bu tecellîlerden aldıkları rahmetle mütemadiyen tekâmül ve ıstıfa ederler, temizlenirler.

Ve nihayet azaptakiler uyku sahâsına girip azaptan kurtulurlar; uyku sahâsındakiler de uykudan uyanıp Cennet sahâsına safâya girerler.

Yukarıki Hadîs-i Şeriflerde gördük ki:

A) Silâhla vurulup öldürülen şehit olurken acı duymuyor,

B) Bütün günahları bir anda affolunuyor,

C) Bir anda Cennete intikal ediyor.

Çünkü :

Allah; Allah rızâsı için yapılan cihadda kul bu rızâyı canından aziz tuttuğu için, kendini bu rızâ uğruna fedâ ettiği için, yâni bir insanın yapabileceği şeylerin en büyüğünü, en temizini, en mühimini yaptığı için o kadar alâka duyar, o kadar acır, o kadar gayrete gelir ki; ona ıstıfa ve tekâmül devrelerini bir anda yaptırır. Onu kâmil bir velî mertebesine erdirir. Göklere alır ve o andan sonra o; Allahın gökte yaşayan askerleri sırasına girer ve Allahın yeryüzündekilere imdât için tecellî anlarını bekler ve bu tecellî vâki olduğu zaman bu mübârek ruhlar Allahın irâdesiyle yeryüzüne bir anda inerler ve Allahın istediği işin görülmesine vâsita olurlar. Yâni Allah; imdadı ile bu ruhlarda tecellî eder. Bu ruhlar o tecellînin zuhuruna vasıtalık, çerçeve-lik hizmeti görürler. İşte yeryüzündekilere hızır gibi yetişen bunlardır. Harp meydanlarında Allah yolunda harp edenlere yardım eden bunlardır. Düşmanın gözüne türlü türlü gözüküp onları korkutan, şaşır-tan, kaçır-tan işte göklerden yere inen bu kâmil insan ruhları ve meleklerdir. Yardıma geldikleri tarafta ise mânevî kuvvet his olunur. Artık onlar korkmaz, yılmaz, yorulmaz olurlar. İsteyerek tehlikelere atılırlar. Hârikalar gösterirler, bu ölümlü işlere aşk ile şevk ile sarılırlar. Tehlike arttıkça neş'eleri, gayretleri artar.

Meselâ :

Bugün Kore'nin mübârek şehitleri müttekâmil birer ruh olarak yeryüzündeki silâh arkadaşlarına böyle yardım ediyorlar. Yüreği îmân-lı her Türk askerine hârikalar göstertiyorlar. İşte bu; Allahın müttekâmil ruhlarda tecellî eden imdadıdır.

Harpten gayrı sebeplerle Şehidlik

H. Ş. 1583

«Tâûn ile vefat eden her müslim şehitdir.»

H. Ş. 1584

«Gurbetde ölmek şahâdetdir.»

H. Ş. 1585

«Karın hastalığı ile ölmek ve boğulmak şahâdetdir.»

H. Ş. 1586

«Rahmâ ile ölmek şahâdetdir.»

H. Ş. 1587

«Bir kimse aşka dûçar olur, iffetini muhafaza ederek ölüre-
se şehid olarak ölmüş olur.»

H. Ş. 1588

«Zulmen katledilmek, tâûn ile [ölmek], yıkılan bina enka-
zı altında kalarak [ölmek], vahşî hayvan tarafından parçalan-
mak, suda boğulmak veya yangında yanmak, ishal ve zatül-
cenb hastalıkları ile ölmek şahâdetdir.»

H. Ş. 1589

«Tâûndan ölen, karın illetinden ölen, suda boğulan, çö-
küntü altında kalıp ölen, bir de Allah yolunda mücâhedede
ölen şehitdir.» B. 381

H. Ş. 1590

«Vebâ [ile ölüm] her Müslüman için şehâdetdir.» B. 1195

H. Ş. 1591

«Kim ki malını [müdafaa] uğruna katlolunursa o şehit-
dir.» B.1101

MÜSLÜMANLIĞIN ÖRNEK KURUCULARI

Î Z Â H — 134

Din; cem'iyette (insâniyet) denilen esas ve ideal yüksek fikri kurar ve onu mü'minler eliyle yürütür ve yürürlükte tutar. Nümûnesi beşeriyetin rüşd devrinde ilk Peygamberimiz Efendimiz tarafından kurulmuş olan İslâm cemiyetidir ki, bugüne kadar hiçbir milletin erişemediği bir olgunlukta demokrasi rûhunu ihtiva etmiştir. O cem'iyette her büyük, büyüklüğü derecesinde ferâgat ve fedakârlık kabul etmiştir. Peygamber Efendimiz bu cem'iyeti kurarken: (Bir kavmin efendisi onun hizmetkâridir) buyurmuştur.

Yine buyurmuştur: (Bir memleket küfr ile kaaim olur, zulm ile kaim olmaz). Yine buyurmuştur: (Adâlet bir memleketin temelidir).

İmdi. Bir cem'iyette ilk ihtiyaç insanlık haklarıdır. Bu hakların başta geleni hak ve adâlettir. İktizâları sırasıyla kardeşçe eşitlik, alâkadır, diğergâmlıktır, yardımlaşma ve korumadır. Bu ilk İslâm cem'iyetinde bunların hepsi en yüksek derecede inkişaf etmiştir. Bu cem'iyette ırk, renk hiç bir üstünlük ifâde edememiştir. Müslümanlar kendi renklerinde olmaları cemiyetlerinde yadırgatmamak için bilhassa itina göstermişlerdir. Bu cem'iyette ne bir kabilenin, ne bir şahsın sivrilip tahakkümüne meydan verilmemiştir. Her şan ve şeref cemiyetin ma'nevî şahsiyyetine, İslâmlığına, insanlığına hasredilmiştir. Bu cemiyette İslâm, Mûsevî, Hıristiyan her ferde tam insanlık hakkı ve şeref ve haysiyyeti tanınmıştır. Hakîr kimse kalmamıştır. İran'da bir kal'anın muhasarası sırasında kal'adakiler teslim olmağa mecbur olmuşlar ve teslim şartlarını müzâkere için salâhiyyetli bir Müslüman çağırmağa karar vermişler. Ve kal'a kapısını aralıyor ilk rast geldikleri bir Müslüman askerini davet etmişlerdir. Bu asker tereddüt etmeden teslim şartlarını müzâkereye salâhiyyeti olduğunu, Müslümanlar nâmına her Müslümanın bir salâhiyyet taşıdığını söylemiş ve teslim şartlarını kararlaştırdıktan sonra kal'a dışına çıkmış ve zâbitine vak'ayı haber vermiştir. Keyfiyet ordu kumandanına bildirilmiş, ordu kumandanı Hazret-i Ömer'e sormuş, Hazret-i Ömer'den her Müslümanın her yerde bütün Müslümanları temsil edebileceği cevabını almıştır. Bu ne büyük şeref ve aynı zamanda ne büyük mes'ûliyyettir ki, o zamanın Müslümanları farksız olarak bunu taşımışlardır.

Diğer bir misâl :

Bir Müslümanın kısracı diğer bir Müslümanın bahçesine girip ziyankârlığa başlamış, bahçe sahibi kısracı uzaklaştırmak için bir taş atmış, fakat kısrak gebe imiş ve bu yüzden ölmüş, bu sefer kısracın sahibi hiddetle gelmiş, bahçe sahibini öldürmüş, fakat maktulün oğlu yetişip kaatili yakalamış, haydi adâlet divânına demiş, kaatil peki demiş, Hazret-i Ömer'e gitmişler, Hazret-i Ömer bir duvarın dibine çömelmiş, dostlarından biri ile konuşuyormuş. Hazret-i Ömer'in huzûruna dikilen dâvâcı, kaatili göstererek hakkında adâletin tatbikini istemiş. Hazret-i Ömer onları muhakeme yerine götürüleceği zaman kaatil, Hazret-i Ömer'e şu ricâda bulunmuş: (Ben bir yetimin velîsiyim, yetimin bende emânet altunları vardır. Ben onları bir yere gizlemişim, olur ki idâmıma hükmederseniz öldürsünüz, fakat yetim zarar görür. Müsaade edin gidip yetimin altunlarını getireyim) demiş. Hazret-i Ömer: (Peki ama geleceğine kefil kimi gösterirsin) buyurmuş. Kaatil cevaben: (Yanızda oturan zâtı) demiş. Hazret-i Ömer: (Peki) demiş, kaatil gitmiş ve biraz sonra dönüp gelmiş. Hazret-i Ömer kaatilin kısa zamanda dönüp geldiğine memnun olmuş ve memnuniyetini yanındaki dostuna izhâr etmek arzusu ile, (Kaatili ne vakitten beri tanırdın?) demiş, dostu: (İlk burada görerek yeni tanıdım) demiş, Hazret-i Ömer: (Tanımadığına nasıl kefil oldun?) buyurmuş, dostu: (Kaatile, İslâm'da gayret kalmadı dedirtmemek için) demiş, bu sefer Hazret-i Ömer, kaatile dönüp sormuş: (Tanımadığın bir adamın kefâletine nasıl sadâkat gösterdin de geldin) o da cevabında: (Ona İslâm'da gayret kalmadı dedirtmemek için) demiş, dâvâcının önünde cereyan eden bu sözler onu da öyle bir hale koymuş ki: O da, (Ben dahi dâvâmdan vazgeçtim. İslâm'da gayret kalmadı dedirtmemek için) demiş.

İşte :

Her ferdi kendi vicdânından utanır, Allahından sakınır hâle gelen bu cemiyette; herkes ma'nen ve ahlâken yükselmiş, mertlikte, cömertlikte birbiriyle yarış etmiştir. Doğrulukta, fazîlette dünyanın dikkatini üzerine çekmiş; diktatörler, putperestler elinde zulümden bıkmış, adâlete susamış, insanlık haklarından mahrum edilen insanları kendine dost edinmiş ve; kurtuluş yolu arayanlar, Müslümanları her yerde kurtarıcı olarak karşılamışlar ve dostça kuşatmışlardır. Ve insanlık şerefine hürmeti bu cemiyette görmüşlerdir. Muhtaçlara âzamî yardımı, müsâvâtı, adâleti bu cemiyette bulmuşlardır. Hangi Din ve ırktan olursa olsun çalışamayacak yaştakilerden gelersiz ve muinsizlere geçindirecek miktarda maaş bu cemiyette bağlanmıştır. Müsevîler ve Hıristiyanlar (İbrâhîm milleti) kardeşliğini, mütekaabil hürmet ve yardımı bu cemiyette bulmuşlardır. İslâm cemiyetine hariç-

ten muhâceret olmuş, fakat bu cemiyetden hârice hicret vâki de-ğildir. O cemiyette ki onu kuran [Hazret-i Muhammed Efendimiz]: «Ey insanlar, kardeş olun!» diye nidâ etmiş ve bir zimmî'ye [gayri müslime] eziyyet eden bana eziyyet eder, ben de eziyyet edenden mahşer günü dâvâcı olurum buyurmuştur. Peygamber Efendimiz gayri müslimlerin cenâzesi geçerken ihtiram için ayağa kalkmıştır. Müslüman cemiyetinde Müslümanlardan daha hafif vergilere ve mükellefiyetlere onlar tâbi' kılınmışlardır.

O cemiyet ki, her ferдин hukûkuna tam riâyet göstermiştir. Bağdat'daki Müsevînin arsasına câmi binâ etmek için bile satması için tazyik yapılamamış, hak ve adâletin tatbikinde fark gösterilmemiştir. O derece âsâyîş ve emniyyet teessüs etmiş ki, milletin hazinesini ihtiva eden binâ, muhafızsız, korunmuş yalnız kapısına bir kilit asılmakla iktifa edilmiş, hattâ Hazret-i Ebûbekir'e (servet çoğaldı, bu hazinenin bulunduğu binâyâ bir karakol ikame etmek faydalı olmaz mı?) diye vâki suale Hazret-i Ebûbekir: (Kilit var, kilit herkese girmek hakkı olmadığını gösteren bir işarettir. Maksadı te'mine bu kifâyet eder. Fazlasına gidilirse o vakit benim bu vazifede bulunmamın mânâsı kalmaz) buyurmuştur. Yâni: (Benim vazifem, emniyeti te'sisdir; bunu te'sis edememişsem, halka millet hazinesine hıyanet etmek terbiyesini verememiş ve yaşatamamış isem, benim bu mevki'de işim ne?) demek istemiştir.

Nitekim Hazret-i Ebûbekir riyâsetde bulunduğu müddetçe millete karşı mes'ûliyyet kabul ettiğini, kendinin de ecîr [ücretli memur] olduğunu fi'len göstermek için millet hazînesinden maaş almış, fakat vefatına yakın günlerde bütün riyâseti müddetince aldığı aylıkları hesab ederek def'aten hazineye hediye ve iâde etmiştir ve haremîni çağırarak: (Öldüğüm zaman benim eski gömleklerimden ikisini temiz yıka ve beni onlarla kefenle. Zîrâ eşyanın yenisine yaşayanların ihtiyacı vardır) buyurmuştur.

Hazret-i Ömer de aynı şeyi yapmış, ölürken riyâsetde aldığı aylıkları millete geri vermiştir, duvarı yıkılan ve tamirine kudreti yetmediğinden Hazret-i Ömer'e yaptırmasını isteyen fakir kadının duvarını reis iken kendi çalışıp yapmıştır. Erkekleri muharebede bulunan ailelerin dış kapı eşiklerine oturarak erkeklerine mektuplarını Hazret-i Ömer yazarmış. Mısır vâlisini ipekli elbise giydiği ve kapısına yasakçı koyduğu için azletmiş ve getirtip sırtına kıl çul giydirtip deve çobanı yapmıştır. Bir vâlisini, vilâyet odasını halkın kolayca bulacağı ve gireceği yere, yâni dış kapı yanında intihap edeceğine üst katta intihap ettiği için azletmiştir. O Hazret-i Ömer ki, İslâm ordusu gâlip gelerek Kudüs şehrinin teslim alınması muahedesini imzaya giderken, hizmetkârı ile bir deveye nöbetleşe binerek gitmiştir.

O Hazret-i Ömer ki ilk halife unvâniyle riyâsete halk tarafından seçildiği zaman, halka mescid-i şerîf de verdiği nutukda: (Ben insanım, hatâ edebilirim, hatâmı gördüğünüz zaman derhal ikaz etmenizi isterim) demesi üzerine, halktan biri hemen yalın kılıcını kaldırarak: (Hatânı bu kılıçla düzeltiriz!) demiş, bunu işiten Hazret-i Ömer de hemen ellerini Allaha kaldırarak: (Yâ Rabbî, beni kılıcı ile hakkını arayacak bir millete hizmete seçtiğinden dolayı [kalbim iftiharla dolu] Sana şükürler ederim) demiştir.

Hazret-i Ebûbekir, hikmet-i idârede, Hazret-i Ömer adâletde, İmam-ı Ali dahi irfan ve şecâatde, ve şahsî teşebbüs ve başarıda dünyaya örnekler göstermişlerdir. Hepsinin de rûhuna Allah gayreti, hal ve hareketine tevâzû, hakseverlik, hayırseverlik, diğergâmlık ve tam bir halkçılık hâkim olmuştur. Bütün vakitlerini, bütün imkânlarını, servetlerini, ellerinden bütün geleni Allah ve halk yolunda seve seve sarfetmişler; hep fedakârlık etmişler, hiçbir şeylerini esirgememişlerdir. Onların günlerindeki fazîlet ve içtimâî alâka ve râbita ve insanlık haysiyyeti hiçbir devirde hiçbir cemiyette bu derece yükselmemiştir.

Bakınız Peygamber Efendimiz bu dostları hakkında neler buyurmuşlardır :

H. Ş. 1592

«[Ey Ebûbekir] sen, akrabanı ziyâret edersin, reşid olmayan âile efrâdının yükünü taşırsın. Misâfiri ağırlarsın [vesâir senâlar...].» B. 1555

H. Ş. 1593

«Ey Kureyş [kabîlesi], Ebûbekir gibi muhterem bir zât; şüphesiz ki ne memleketinden darılıp çıkar ne de çıkartılırdı.

Ey Kureyş, siz şu yüksek fazîletleri hâiz olan bir adamı memleketinden çıkartmak mı istersiniz.

O; âile yükünü taşır, o; kimsede bulunmayan en kıymetli malı ihsân eder [verir], o akrabâyı ziyâret eyler, o; âile yükünü çeker, o; misafiri ağırlar, o; hayır işlerine yardım eder.»

H. Ş. 1594

«Allahım Dîn-i İslâmı Ömer bin Hattab ile azîz et.»

H. Ş. 1595

«Cenâb-ı Allahın rızâsı Ömer'in; ve Ömer'in rızâsı, Cenâb-ı Allahın rızâsıdır.»

H. Ş. 1596

«Ben ilmin Medînesiyim, İmâm-ı Ali de kapısıdır. İlmî isteyen, kapısına mürâcaat etsin.»

H. Ş. 1597

«Ali'yi anmak ibâdetdir.»

Î Z Â H — 135

İmâm-ı Ali'yi anmak ibâdetdir. Çünkü onu anan kimsenin rûhu İmâm-ı Ali Efendimizin rûhu ile temasa gelir. Halbuki kanaati-mize göre, İmâm-ı Ali Efendimiz, Allahın Rûh-ül Kudüs'ünü hâmildi. Bu halde bulunan insan: (Bab-ullah) Allah kapısı olur. O kapıya giren bir rûh yalnız İmâm-ı Ali Efendimizin rûhu ile temas etmiş olmaz. Allahın zât nûrunun da huzûruna ermiş olur. Ve bu huzûrda geçen her dakika elbette ibâdetdir.

İmdi :

H. Ş. 1598

«İmâm-ı Ali'nin yüzüne bakmak ibâdet makamına kâimdir.»

H. Ş. 1599

«Sâlihleri anmak kefâretidir.»

H. Ş. 1600

«Sâlihler anıldıkta rahmet nâzil olur.»

H. Ş. 1601

«Bir kimse Ali'yi severse beni sevmiş olur. Ve Ali'ye buğz'eden bana buğz etmiş olur.»

H. Ş. 1602

«İmâm-ı Ali muhabbeti öyle güzel bir şeydir ki günah; onun sahibine zarar vermez.»

H. Ş. 1603

«Ashâbıma riâyet ederek beni saymış olan, cennetdeki havuzumdan su içer.»

H. Ş. 1604

«Ebûbekir ince yürekli idi [çok alâka duyar ve] ağlardı. Kur'ân okunduğu vakit göz yaşlarını bir türlü tutamazdı.»

H. Ş. 1605

«Resûl-ullah Efendimiz, Tebûk seferine çıkmış ve Hazret-i Ali Efendimizi Medîne'de vekil bırakmıştı.

İmâm-ı Ali: (Yâ Resûl-Allah, beni çocuklar ve kadınlar içinde mi vekil bırakıyorsunuz) demesi üzerine Resûl-ullah Efendimiz: (Yâ Ali, bana nisbetle sen; Mûsâ'ya nisbetle [kardeşi ve yardımcısı] Hârûn menzilesinde olmağa razı olmaz mısın? Şu kadar ki benden sonra peygamber yoktur) buyurdu.»

B.1658

İSLÂM BÜYÜKLERİNİN SÖZLERİNDEN

İmâm-ı Ali efendimizden :

«Bilenin uykusu bilmiyenin ibâdetinden hayırlıdır.»

Î Z Â H — 136

Buradaki (bilen) kelimesi Allahı hakkiyle bilene râci'dir. (Bilmiyen) kelimesi de Allahı hakkiyle bilmiyene aittir. Allahı hakkiyle bilen yolun tam doğrusundadır. Bilmiyenin yolu eğridir, görüşü yanlışır, düşünüşü kusurludur. Yolu doğru olanın rûhu, uykusunda bile Allaha teveccühde, râbitada tam isâbeti hâizdir. Allahı yanlış bilenin yolu; Allahdan gayrı bir muhayyel şeye dayanır, onun vücûdu yoktur ki ona doğrulan ibâdet kalb ve fikir bir hakikate ersin.

Türlü yanlış bilgiler, yanlış düşünceler, telâkkiler insanı Allahdan uzak bulundurur. Bilgi, düşünce bir hakikate dayanmalı ki insan Allahla rûhda, kalbde, fikirde temas te'sis edebilsin. Allaha teveccüh ettiği zaman Allahtan bir karşılık alabilsin. Allahtan feyiz, nûr, rahmet gelebilsin. Bu vâridat ile insan günlük ihtiyacını alsın ve ebedî, bir ihtiyacı demek olan tekâmüle ersin.

Allahı bilen ve Allahı düşünerek uyuyan bir adamın rûhu, uyanıncaya kadar Allah huzûrundadır. Böylesi uyanırken ilk hatırladığı, ilk andığı Allah olur.

Abdullah ibn-i Abbas hazretlerinden :

«İnsanı Allah güldürür, Allah ağlatır.» **B. 638**

İşte :

Allahı bilendir ki, her kuvvetin Allahın olduğunu, her irâdenin, her fi'lin, her hareketin sahibi Allah olduğunu bilir. Ağlatan Allahın, bir gün güldüreceğini de bilir ve umar.

MÜBÂREK YERLER

H. Ş. 1606

«Kâbe-i Muazzamaya nazar etmek ibâdetdir.»

[Zirâ Allahı hatırlatır, düşündürür.]

H. Ş. 1607

«Beyt-i şerîfi [Kâbe'yi] yedi defa tavaf eden ve iki rek'at da namaz kılan kimse; bir köle azâd etmiş gibi sevâba nâil olur.»

H. Ş. 1608

«Beyt-i Mükerraemi elli defa tavaf eden kimse; anasından yeni doğmuş gibi günahsız olur.»

H. Ş. 1609

«Mekke'nin fethi günü Harem-i şerîfe [Kâbe'ye] girildikte, Kâbe'nin etrafında [putperestler tarafından] ibâdet için dikilmiş üç yüz altmış put bulundu.» B. 1626

H. Ş. 1610

«Kabrimi ziyâret eden kimseye şefâatim vâcib olur.»

H. Ş. 1611

«Kabrimi ziyâret eden, hayatımda beni ziyâret etmiş gibi olur.»

MÜBÂREK GÜNLER

H. Ş. 1612

«Ramazan ve Kurban Bayramlarında oruç tutmak meşru değildir.»

Oruç, Ramazan ayına mahsus bir farzdır. Gâyesi; insanı nefse hâkimiyyete alıştırmak, Allahtan sakındırıp fenalıklardan el çektirmektir. Ramazan ayı dışında tutulacak oruç; kefâret orucudur. Günah işleyen bir kimseye o günahın kefâreti için, Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'de oruç emretmiş ise, o maksatla oruç tutulur ve onun da günleri sayılıdır.

Oruç niçin kefâret için emrolunmuştur? Çünkü oruç, fiilde eza duyuran bir usuldür, insanın muhtaç olduğu yemekten içmekten mahrûmiyyetidir. Bu eziyeti günahkâr kendine tatbik etmekle Allahın merhametini celbediyor. Bu yüzden günahı af olunuyor.

Bayram şenlik günüdür. Herkesin o gün Allah için sevinmesi ve sevincini göstermesi, hem kendini, hem başkalarını fiilen sevindirmesi lâzımdır. O günü en sevdiği yemekleri ve tatlıyı, meyveyi yemesi ve fıkaraya yiyemedikleri şeyleri yedirmesi lâzımdır. Sevincimizi başkalarına da izhar etmek ve birlikte sevinmek için bayram ziyâretleri yapıyoruz, ziyâretçilere şeker, tatlı ikram olunuyor. Böyle bir günde oruç tutmak; yalnız abes değil; şenlik gününde yas, matem tutar gibi yalnız ters bir şey değil; bayramın kendine de hürmetsizlik ve iktizâlarına riâyetsizlik olur. Bütün ömrünü sık sık oruçla geçirmiş bir insanın haline acımır. Zîrâ, kendi işini bile doğru dürüst göremeyecek derecede tâkatsiz düşen kimseden, kim ne fayda bekleyebilir. Onun hüznü, solgun renginden kim hâz edebilir.

H. Ş. 1613

«Kim ki kadir gecesini aramağa cehdederse, onu Ramazanın son haftasının sonlarında arasın.» buyuruldu. B. 947

H. Ş. 1614

«Siz Kadir Gecesini, Ramazanın son on günlerinde tek [gece]de arayınız.» B. 948

H. Ş. 1615

«Kadir Gecesi; Ramazandan ya dokuz kala, yahut yedi kala, yahut da beş [gece] kaladır.» B. 949

ÂHİRET HAYATI

ÂHİRET ZAHİRESİ

H. Ş. 1616

«Ölüm gelmeden ölüme hazırlanın.»

H. Ş. 1617

«Âhîret saadetini edinmek için ibâdetlerde ve tâatlerde bulunanlara Cenâb-ı Hak dünya saadetini de ihsân eder.»

H. Ş. 1618

«Dünya; âhîretin ziraat yeridir.»

H. Ş. 1619

«[Dünyadaki] ameline göre [âhîrette] mukabele görürsün.»

Î Z Â H — 138

Birinci Hâdîs-i Şerîf; Ölüm gelmeden evvel ölüme hazırlanmamızı emrediyor. Bu hazırlık; ibâdet ve sâlih amel [yâni, hayır ve iyilik işleri] yapmağımızdır.

Ölümün ne vakit geleceği malûm olmadığı için ibâdetin ve hayır işlerinin geciktirilmesi tehlikeli olabilir, ansızın gelerek insanı ibâdetsiz, hayırsız veya günahlarla kirli ve kesâfet yüklü bulabilir.

İkinci Hâdîs-i Şerîf; âhîretini yapmak için vaktiyle ibâdet ve hayr-ü hasenâtda bulunan kimsenin dünyasını da îmar etmiş olacağına işaret buyuruyor.

Üçüncü Hadîs-i Şerîf; âhiretin zahîresi dünyada ekilip biçildiğini öğretiyor.

Dördüncü Hadîs-i Şerîf; herkesin âhirette göreceği muâmelenin; dünyada yaptığı iyilik ve fenalığa göre olacağını ihtar buyuruyor.

Evet :

Hayırsız, ibâdetsiz insan; letâfet peyda edemez, kesâfetden kurtulamaz. Zîrâ nûr insana; Allahdan ya ibâdet veya hayr-ü hasenât işleri ile gelir. Ve insan daha âhirete intikal etmeden evvel dünyada [âhirete yarar] yüksek mânevî mertebeler edinir, o derece ki ölümü ile beraber doğru cennete gidenler olur.

KIYÂMET

H. Ş. 1620

«Yeryüzünde Allah Allah zikri munkati' olmadıkça kıyâmet zamanı gelmez.»

H. Ş. 1621

«Beyt-ullahı tavâf etmek terk olunmadıkça kıyâmet kâim olmaz.»

H. Ş. 1622

«Kur'ân ile Haceri- esved [Kâbe'nin siyah taşı] yeryüzünden kalkmadıkça kıyâmet gelmez.»

H. Ş. 1623

«Âhir zamanda birtakım âbid zuhûr eder ki, Dinin farz mükellefiyetlerini olsun öğrenmemiştir. Kezalik bazı karyelere tesadûf olunur ki fısk ile alevdedir [kötülükler işlemeği i'tiyad edinmişlerdir].»

Î Z Â H — 139

Zan etmiyelim ki âhir zamanda; yeryüzüne fenalıklar hâkim olacak, Allah adını zikreden kalmıyacak, Kâbe'yi tavâf eden bulunmayacak, Kur'ân ortadan kalkacak, Kâbe'nin siyah taşı yok edilecek ve dinini bilmeyenler peydâ olacak, kötü işler işleyen karyeler meydana gelecek. Peygamber Efendimizin mûradı; bunlar olacak demek değildir. Bilâkis onların olması muhâldir demektir. Yâni dünyaya fenalıklar hâkim olmaz. Dünya durdukça Allahın zikri, Kâbe'yi tavâf devam

eder, Kur'ân okunur demektir. Zîrâ bunların olmamasına Allahın Allahlığı ve Allahın koyduğu tekâmül kanunu mânî'dir. Allahın hidâyet neşreden (Hâdî) ismi yok olmaz ki bunlar yok olsun. Bunları var kılan esmâ ve sıfat faaliyetden kalmaz ki, iyilikler kalsın, fenalıklar yer alsın.

Allah; dünyayı gâyesiz, hikmetsiz yaratmış veya Allah; tekâmül kanununu mânâsız koymuş değildir ki sonunda dünya mânâsız bir hal alsın. Dünyanın sonu herc-ü merc ile bitsin. Hakikat bunun aksidir; beşer tekâmülde sona ermekle, dünyanın sonu gelmiş olacaktır. Mûsevî mukaddes kitabında âhir zamanın bir tekâmül devresi, bir kurtuluş devresi olacağı yazılıdır.

Bu devrin vasıflarına şunlar dahildir: Hiç düşmanlık kalmıyacak, yalnız dostluk mevcut olacak, harp usûlleri öğrenilmez olacak, silâhlar bozulup faydalı ziraat âletleri yerine konacak, o devrede Allahı bilmeyen kalmıyacak ve herkes anlayacak ki herkes ne söylerse Allaktan söyler, her ağızda konuşan Allah'tır. O gün herkesce fi'len anlaşılacaktır ki, yeryüzünün pâdişahı Allah'tır. Bu devrede gençlere vahiyler gelecek, ihtiyaçların keşifleri açılacak, uzağı göreceklerdir.

Yine Mûsevî mukaddes kitabında bir âyet vardır ki, Cenâb-ı Hak; bu âyetde insanları kemâle erdirmek üzere yarattığını, her mahlûkun bu tekâmül yolunda bulunacağını bildirir :

Âyetin metni ve mânâsı şöyledir:

«Ben yaratdım, ben taşıyacağım, ben götüreceğim, ben kurtaracağım.»

Yâni :

Cenâb-ı Hak; (ben yarattım) buyurmakla boşuna yaratmadığını, abes bir şey yaratmayacağını, her yarattığı mahlûkda bir hikmet olduğunu ve her şeyin sahibi bulunduğunu hatırlattıktan sonra, (ben taşıyacağım) demekle, kemal yolunda her insanı sevk ve idare edeceğini ve bakıp, gözetip yetiştireceğini ve (ben götüreceğim) demekle de muayyen bir gâyeye, insanlık kemâline götüreceğini ve (ben kurtaracağım) demekle de ancak bu kemâl ve olgunluğun kurtuluş temin edeceğini öğretiyor.

Bazı insanlarca âhir zamânın fena bir devre olacağına hükmedilmesi; iyilikle beraber fenalığın da günden güne ilerlediğinden ileri geliyor. Evet, tekâmül demek; her şeyin fitratındaki kabiliyyetin inkişafı demektir. Yâni fitratında iyilik olan iyilikte inkişaf ve tekâmül edecek, fitratında kötülük kabiliyyeti olan da kötülükte sona varacak ve kötülüğü sona erdirecektir. Fakat hiç merak edilmesin ki kötülük ne kadar inkişaf ederse etsin, iyilik dahi onu alt edecek ve onu önleyecek derecede inkişaf edecektir.

Ve nihayet beşeriyette fenalığa isti'dat ve kabiliyyet tedricen yok olacak, her insan iyilikte anlaşacak ve birleşecek, yeryüzü cennete dönecek ve yeryüzündeki beşerî hayat bu suretle sona erecek ve kıyâmet bunun için kopacak ve insanlar dünyadan uzaklaşacak, rûhanî ve mânevî hayata intikal edecektir.

H. Ş. 1624

«Güneşle ay kıyâmet gününde durulurlar.» B. 1322

H. Ş. 1625

«İçlerinden hiç bir kimse yoktur ki, kıyâmet gününde Allah-ü Taâlâ aralarında hiç bir tercüman, müşâhedeye mâni' olacak hiç bir hâil olmaksızın kendisi ile konuşmasın.»

Î Z Â H — 140

Dünyaya gelmiş her insan mahşer günü Allah tarafından sorguya çekilecektir. Dünyada işlediği iyiliklerin, fenalıkların îfâ ettiği emirler ile îfâ etmediklerinin, menhiyyatdan işledikleri ile işlemediklerinin Allah tarafından hesabı görülecektir. Ve neticesine göre Allah tarafından verilecek hüküm ile her kulun cennetlik veya cehennemlik olacağı taayyün edecektir. Burada insanı ilk düşündüren cihet, bu kadar insanın bir Allah tarafından sorguya çekilmesi için kıyâmetin hesapsız derecede devam edeceği zannıdır. Halbuki bu düşünceye mukabil Kur'ân-ı Kerîm bu işin bir gün hattâ bir yarı gün zarfında olup biteceğini bildirmektedir. İmdi malûm bu esasa göre bu işin ceryan tarzı meselâ şöyle olacak demektir :

Allah; bir anda ve aynı zamanda mahşerdeki her insanın önünde (kelîm) ismi ile tecelli edecektir. Hattâ her kulun fi'line [iyiliğine, kötülüğüne] göre derece derece çok tatlı veya çok korkunç bir halde görünecektir. Ve bu halde aynı zamanda Allah her kulu ile konuşacaktır. Allahın tecellî edecek bir irâdesi ile her insanın eli ayağı ve sâir âzâsı, işlediği günahları dile gelip söyleyecektir.

Netice :

Her sorgunun neticesi Allahın sonsuz merhametine göre hal ve fasl olacaktır. Herkes lâyığını değil Allahın ölçüsüz merhametinin iktizasını elde edecektir.

Fakat bu; mahşerden sonra herkes cennete gidecek, cehenneme giden olmayacak demek değildir. Zîrâ cehenneme gidenlerin cehenneme gitmesi, Allahın merhametini kâfi bulamadıklarından değil, kendileri cennete yükselemeyecek derecede rûhen kesif olduklarındandır. Allahın merhameti her günâhı eritecek kuvvet ve vus'atdadır. Fakat günahkârın rûhu kesâfetle o derece yüklüdür ki o kesafetle cennete yükselmeğe imkân yoktur. O kesâfeti atmak lâzımdır. Kesâfeti ise ezâ atar. İşte insanoğlu cehenneme, ezâyaya bu zarûretle gider. Allahın merhameti kifâyetsiz geldiğinden değil.

Nitekim şimdi şu âyet-i kerîme, cennete gelenlere söylenen sözlerin bu mevzu'la olan alâkasını ortaya koyuyor :
Kur'ân-ı Kerîm'den :

(39 - Zümer - 73 ve 74(73)) :

«Cennetin hazinedârı onlara [cennete gelenlere]: (Size Allahın selâmı olsun, dünyada ıstifâ edip pâk olmuşunuz ve ebedî kalmak üzere cennete giriniz) der.»

Kıyâmet:

Kıyâmet kopmak ne demektir, ve nasıl kopacaktır :
Dünyada her şeyi hayatta ve harekette bulunduran, her şeyi ayakta tutan nedir? Allahın isim ve sıfatlarından mütemediyen tecellî eden sıfat nûrlarıdır. İşte bu tecellî cereyanı bir an için Allah tarafından kesilecektir, kıyâmet böyle kopmuş olacaktır. O anda her eşya, her şey mahiyetini kaybedecektir. Demir sertliğini, pamuk yumuşaklığını, su akarlığını kaybedecek; her şey rüsûb olarak kül halinde birleşecektir. Yâni, her şey; zerresini ihâta etmiş olan Allahın sıfat nûru, Allahın rûhu o zerrelere yaşatmaktan vazgeçince her zerre kül olacaktır: Zîrâ her zerreyi yaşatan, ve eşyanın cinsine göre aldığı ismin vasıflarını onda meydana koyan, Allahın o zerrelere ihâta etmiş olan sıfat nûru veya rûhudur.

İşte bu rûh dahi tedricen ıstifâ yaparak Allahın rûh deryasına dönüp katılacaktır.

CENNET ve CENNET EHLİ

H. Ş. 1626

«Cennet ehli arasında ne ihtilâf vardır, ne de düşmanlık-Gönülleri bir gönüldür, onlar sabah ve akşam Allahı tesbih ederler.» B. 1342

Î Z Â H — 141

İnsanlar arasındaki ihtilâflar, çekişmeler, düşmanlıklar bedene ait nefsin ihtiraslarından, fena temâyüllerinden ileri gelmektedir. Cennete yalnız ruhla gidiliyor. Beden, bütün kötülükleri ile beraber yer yüzünde terk ediliyor, beden cennetde rûha arkadaşlık etmiyor ki ihtilâflar çıkarsın veyahut hava vesâir müessir unsurlar yüzünden hastalansın.

O insanlar ki, dünyada taşıdıkları hayvânî nefsin kötü temâyüllerinden kurtulmuşlardır. Ayrıca, ıstifâ yaparak rûhlarının kesâfetinden de kurtulmuşlardır. Musaffâ bir rûh olarak cennete varmışlardır. O halde ki; rûhlarından iyi hisler, ve yekdiğerine karşı muhabbetden, iyilik isterlikten başka bir menfi his duymaz olmuşlardır. O rûhlar ki; mertebelerine göre ihtiyaç ve arzu duydukları her şeyi hem bol bol cennetde bulmuşlardır, iyi yaşamak için altun, gümüş para edinmek ihtiyacından kurtulmuşlardır; fakirlik, darlık, ihtiyarlık, hastalık günleri için ihtiyatlı bulunmak zorundan ve türlü endişelerinden kurtulmuşlardır. Fakirliğin de zenginliğin de telâş ve rahatsızlıklarından uzaklaşmışlardır. Dünyada iken tasavvur edilemez derecede bir saadete, varlığa; hayâl ve tasavvura sığmaz safâlara ermişlerdir. Allaha şükürden gayri onların yapacak işleri ve Allahın nûrundan, cemâlinden başka bir şeye ihtiyaçları kalmamıştır. Onlar ne mühim, ne hakikî emsalsiz saadete ermişlerdir.

Cennet, derece derece yükseklikleri ihtivâ etmektedir. Her insan rûhu, kendi rûhî mertebesine göre bu derecelerde yer almakta ve tedricen yükselmektedir. İnsanın dünyada ölür ölmez cennetde bulunduğu bir tabaka var ki bu tabakanın nûru da, nîmetleri de o insanın nûrunun letâfetine ve ihtiyaçlarına uygundur. Onun canının istediği her şey orada vardır ve onlardan istifâde hakkını hâizdir.

Fakat insan her mertebede aynı şeyleri istemediği gibi, cennetin her tabakası da aynı çeşit nîmetleri ihtivâ etmeyip, ancak o tabakaya gelecek olanların ihtiyaç göstereceği şeyleri ihtivâ etmektedir. Hakikat bilginlerinin bildirdiklerine göre; yemekli, içmekli, hûrili, köşklü, yâni dünya zihniyeti ile nefse hoş gelen nîmetleri ihtivâ eden tabakalar cennetin en alt ve ilk tabakalarındadır. Zîrâ cennete yalnız nefislerinden tamamiyle kurtulmuş olanlar değil, henüz nefis merte-

beleri yaşamakta olanlar dahi dünyadan gelip konmaktadır. Zaten dünyada nefis mertebelerini yaşayanların cennete alâkaları ve cennete olan tamahları da, bu gibi nefislerine hoş gelen şeylerin en âlâsını bol bol orada bulacakları ümidine bağlı değil midir?

Fakat nefis mertebelerinin üstüne yükselmiş öyle Allah âşıkları vardır ki onlar Allahı düşünmekten cennetde yiyecek içecek düşünmeğe fırsat bulamazlar. Hattâ cennet tamâmı tahrik eden bahisler ortaya konduğu zaman Allaktan ve kendi kalplerinden, vicdanlarından utanırlar (biz Allahı, nefsimize yarar şeyler verir diye değil, Allahı Allah için severiz. Allaha nefsimizle değil; kalbimiz, vicdanımızla bağlıyız) derler. Nitekim bu hakikati bildiren bir Hadîs-i Şerîfde şöyle buyurulmaktadır :

H. Ş. 1628

«Allahın [Allah ehli için] öyle bir cenneti vardır ki, orada hûri ve köşkler yoktur, bahçeleri de yoktur, balı da yoktur, südü de yoktur. Orada ancak Allahın cemâline bakmak vardır.»

İşte :

Nefislerinin zorundan kurtulup yalnız rûhî ihtiyaçlarını duyan rûhların da aradığı bundan, Allahın cemâlî tecellîleri içinde mest olmaktan ibârettir. Rûhun bütün ihtiyacı bu cemâlî tecellîlerin içindedir, insanın tam insan olarak ayırt edildiği devir de işte bu devirdir.

*

**

— Cennet Hakkında Diğer Hadîs-i Şerîfler —

H. Ş. 1629

«Cennetde gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, tahayül kuvvetinin tasavvur edemediği şeyler vardır.»

H. Ş. 1630

«Cennetde yüz derece vardır ki Allah onları, Allah yolunda cihâd eden mücâhidler için hazırlamıştır. İki derece arasındaki mesâfe; gökle yer arasındaki mesâfe gibidir.

Siz Allaktan [cenneti] dilediğinizde ondan (Firdevs)i isteyin. O; cennetin efdalidir. Ve cennetin en yücesidir.» B. 1179

H. Ş. 1631

«Cennet hûrîlerinden bir kadın yer halkına baksa hiç şüphesiz o; cennetle yer arasındaki fezâyı aydınlatır ve orayı bir güzel koku doldurur.» B. 1182

CENNETLİK

H. Ş. 1632

«Cennet ehlinin kim olduğunu size haber vereyim mi, [onlar] her bir zayıf olan veyahut halka karşı zayıf [zararsız] bulunanlardır ki, onlar eğer yemin etseler ve (Cenâb-ı Hak falan şeyi yapmaz) yahut (yapar) [deseler] iş onun yeminde dediği gibi olur. [yâni onlar yalan yere yemin etmiş olmasınlar diye o işi onların dediği gibi yapar].»

H. Ş. 1633

«Her kim ben cennetliğim derse o cehennemliktir.»

H. Ş. 1634

«Cennete muttali' oldum. Ehlinin ekserisini dünyada fakir olan kimselerden buldum.»

CEHENNEM EHLİ

H. Ş. 1635

«Cehennem ehli de kimdir haber vereyim mi? Onlar da düşmanlığı şiddetli, mütekebbir, galiz [kesâfeti çok, kaba] olanlardır.»

ÂKIBET

Î Z Â H — 142

Allah içiniz ve O'na dönücüleriz

Kur'ân-ı Kerîm'de: İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn buyurulmaktadır.

Mânâsı :

(Biz Allah içiniz ve O'na dönücüleriz) demektir.

Yâni :

(Bizi Allah dünyaya kendi için getirdi. Allaha ait işimiz dünyada bitince bizi yine kendine alacak, rûhumuzu toprak bedenimizden kurtarıp geldiği yere doğru yükseltecektir). [Ölüm ve avâkıbı hakkındaki tafsilât için 101 ve 103'üncü îzâhlara bakılmalıdır.]

Evet, ölüm bir kurtuluştur. Zîrâ rûhlarımız yeryüzüne inmeden, bedenimize girmeden evvel tam bir sefâ âlemindeydi. Bütün sıkıntıları; dünyada bu toprak bedene girip sıkıştıktan sonra başladı.

Rûh — Beden

Dünyaya gelirken yoktan vâir olan; bedenimizdir. Rûhumuz değil. Rûhlarımız; ezelden beri göklerde vardı. Allahın nûru içinde Allahı zikir ile meşgul ve ne kadar safâda idi.

İmdi :

Rûhlarımız kadîmdir. Bu âlemler yaradılırken Allah rûhundan üfliyerek onları vücûda getirmiştir.

Ölüm hâdisesi ile bedenden ayrılan rûh; yine aslına dönmek üzere göklere çıkacak, beden de toprak olan aslına katışmak üzere yerde kalacaktır.

Görülüyor ki yoktan vâir olan, toprak bedenimizdir. Ölümle yine toprakta yok olacak olan da odur.

Fakat rûh; doğmamıştır ki ölsün. Allahın rûhu nasıl iptidasız birer kıdeme ve ölmezliğe mâlik ise, ondan taşıdığımız rûh dahi ondan üflenmiş olmakla aynı hakikate ve aynı asla mâliktir.

Ö l ü m

Bütün insanları düşündüren müşterek bir dert vardır: Ölüm! Bu öyle bir şumullü düşünce ve dert ki, genç ihtiyar hiç kimsenin hiç bir gün aklından çıkmaz. Kime, hangi gün geleceği belli olmıyan bu mutlak âkıbet bilmiyenler için derece derece korkunçtur. Ve korku içinde beklenmektedir.

Evet :

Hiç kimse yoktur ki ölümü soğuk, ürkünç telâkki etmesin ve her zaman onu hüznle, yeisle hatırlasın.

Öyle ki :

Bütün gününü; yaşamak mücadeleleri, çabalamaları içinde, türlü sıkıntılar, zahmetler içinde geçiren insana; akşamlayın biraz rahat nefes alıp dinleneceği sırada da ölüm korkusu gelir, zihnini istilâ eder, günün biriken yorgunluğuna derin bir üzüntü ilâve eder. Halbuki ne kadar yersiz ve mânâsızdır. Yersiz ve mânâsız bu üzüntüye yer verenlere ne kadar acınsa değeri vardır. Yok yere keder ne acınacak şeydir. Asıl işin fecaati, ölüm bir kurtuluş hâdisesi telâkki edilecek yerde, bilgisizlik yüzünden onun felâket sayılmasıdır. Bilgisizlere göre ölüm; esrarlı ve meçhul bir âlemin uçurumuna insanın bir anda yuvarlanması ve yuvarlandığı yerde ne gibi bir âkıbetle karşılaşacağını bilmemesidir. Bir Hadîs-i Kudsîde Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: «Efalimde beni en ziyade tereddüde sevk eden şey; mü'min kulunun rûhunu kabz ânında ondan gördüğüm çekingenliktir, o ölmekten korkar, halbuki ölümle onu ne nîmetlere kavuşturacağını bilse!»

Evet, hakikati bilse; korkmıyacak, yalnız korkmıyacak değil, kurtarıcı bir ele sarılır gibi dünyadan kurtulmak için ecele sarılacak ve o ânı hayatının en mes'ut ânı bilecek.

Bütün ömrünü zindan karanlığında meçhuller, şaşkınlıklar, mahrumiyetler içinde geçiren bir insanın aydınlığa çıkışı, hürriyete kavuşması veya candan hasretini çektiği sılasına kavuşması [en küçük bir misâl ile] ne kıymetde ise, ölüm dahi hakikatde beşer için odur. Fakat hakikati herkes bilmiyor ve kimsenin kimseye bu hakikati öğretmeğe dili varmıyor, çünkü ya bilmiyor ya yüzlerce seneden beri devam eden korkutmak âdetinden ayrılmak, zavallı insanlara göz açtırmak işine gelmiyor. O bilgin geçinen, yalnız sözlerinin tesirlerini [saçtığı dehşet ve korku ile] ölçerek keyifleniyor.

Hayrı söylemek için hayırlı olmak lâzım, insanlara analar gibi de acımak lâzım, Allah hakkına riâyet, halk hukûkuna dikkat lâzım.

Korkudan titrettiği insana bakıp kendine pâyeye veren zavallı bilmiyor ki, söylediği her sözle Allaha karşı sûi zan telkin etmiş ve ibâdullahın fikrini karartmış, kalbini kırmıştır. Bundan büyük günah, bundan fena iş, bundan daha yıkıcı hareket ne olabilir.

Allahı kusurlu görmek küfürdür. Allaha fena zanda bulunmak küfürdür. Allahın kemâl sıfatlarını inkâr etmek küfürdür. Hele bunu başkalarına da böyle telkin etmek kaç misli günah, kaç türlü günah ve ne müthiş bir şeydir.

Her gün her namazdan sonra namaz tesbihleri çekiyoruz. Başda geleni (Subhân-Allah)dır. Mânâsı: (Allah her kusurdan münezzehtir), yâni (iyiliğe, güzelliğe, hayır isterliğe, muhabbete, merhame, insafa, alâka ve gayrete muhâlif her hisden; her fiilden uzak ve temizdir) demektir.

Bu böyle olunca, Allahın bu esasdan zerre kadar ayrılmasına imkân ve bizim de şüphe etmemize zerre kadar yer yoktur. İmândan da maksad, inanmaktır. İnanmaktan maksad ise; Allahın evvelâ birliğine ve kusursuz iyiliğine ve bizi iyiliğe güzellikle sevk eden ve fenalıklardan men eden irâdelerine inanmaktır.

Güzel ahlâk numûnesi Allahın kendisidir. Peygamber Efendimiz: (Allahın ahlâkiyle, ahlâklanınız) buyuruyor. Akıl, mantık, hikmet ölçüleri Allahındır. Allahı bu ölçüler dışında nasıl düşünebiliriz.

Allah hakkında fena zanda bulunanlar için Kur'ân-ı Kerim'in tahzîri :

(48 - Fetih - 6 ve 7(6)) :

«Ve Allaha fena zan ile zanda bulunan erkek ve kadın münâfıkları ve erkek kadın müşrikleri, [Allah] ta'zîb eder [onları muazzab kılar]. Onların fena zanları kendi üzerlerine döner. Allah onlara lânet etti. Ve onlara cehennemi hazırladı ki ne fena bir gidilecek yerdir.»

İNSANLAR HAKKINDA FENA ZAN

(48 - Fetih -12) :

«[Arablardan Peygamber Efendimizle sefere gitmeyip geri kalanlar], belki Resûl ve [beraber giden] mü'minler ebeden evlerine dönmez zan ettiler, ve bu zan kalbinize [şeytan tarafından] tezyin edildi. Ve fena zanda bulundunuz ve siz helâke müstahak kavim oldunuz.»

FENA ZAN MÜNÂFIKLIKTIR

(63 - Münâfikûn - 4) :

«Onlar [münâfiklar] dayanak yapılmış direkler gibidirler. Her sesi kendi aleyhlerine zan ederler. Onlar size düşmandırlar. Onlardan hazer edin. Allah [onları] kahretsin.»

Bir iki misâl :

(Asr-ı saadet) tarihinde okuduğuma göre bir bedevî kadın, Muhammed isminde bir Peygamberin yeni bir Din getirdiğini işitmiş ve Hazret-i Muhammedin eşkâlini de kendisine söylemişler. Bir gün bu kadın, çadırının önünde ocak yakmış yemek pişirmekte ve küçük çocukları da oracıkta oynamakta iken bir yolcu geçmiş, kadın bu yolcunun eşkâlini Peygamber Efendimiz hakkında tarif edilen eşkâle benzetince merak edip seslenmiş kim olduğunu sormuş, Hazret-i Muhammed olduğunu anlayınca: «Bana söyler misin, getirdiğin Din neyi öğretiyor?» diye sormuş. Peygamber Efendimiz de, Allahın birliğine ve iyiliğine îmânı, iyiliğe çalışıp fenalıktan sakınmayı emrediyor buyurmuş. Ve iyilik edenlerin cennete, günahkârların cehenneme gireceklerini söyleyip târif edince, cehennemin ateşi noktasında kadın şaşalmış; ve ihtiyarsız şu cevabı vermiş: (Şu oynıyan çocuklar bir kabahtat işleseler ben onları tutup ocağın ateşine sokar mıyım ki Allah yarattığını ateşe atsın) demiş. Yâni, bütün bilgisizliğine rağmen, Allahın verdiği akıl ve mantık ile işittiğini ölçerek bir hakikat ve hattâ Allah nâmına bir gayret ifâde eylemiş.

Diğer misâl :

Dünyaca tanınmış bir hikmet ve fikir adamı, edib ve mütasavvıf bir âlim vardır, ismi (Ömer Hayyâm)dır. Bu zâtın divânında bir kıt'a vardır ki, meâli şudur :

«Diyorlar ki, bir gün dost öfkelenecek o derece ki, cehennem ateşine attığı insanlar bulunacak. Ey dost, sen bunu seni tanımayanlara söyle.»

Hakikat ehli bilir ki öfke kemal ile birleşemez. Kemal; merhameti, lûtfu, keremi iktiza ettirir. Vâkıa Allahın gazabı vardır, fakat bu, hayrı hedef tutan bir münebbihtir.

Kul dünyada Allahın sevk ve idâresi dahilinde mutlak bir itâat ile hareket etmiştir. Allah ne yaptırmışsa onu yapmıştır. Kendiliğinden bir şey yapmamıştır, kul hakikatde müstakil bir varlık değildir ki e'fal ve harekâtında istiklâli olsun. Günahkârın fitratı mı menfidir. Onda o fitratı yaratan Allahtır. Fikri mi menfidir. Ona o fikri ilham eden Allahtır.

Kur'ân-ı Kerîm'de bir âyet-i kerîmede şöyle buyuruluyor: (Fü-cûrunu da takvâsını da ilhâm etti), yâni insana, menfi-müsbet her fikir Allahtan ilhâm olur.

Diğer bir âyet-i kerîmede de, (insanları yarattığı gibi; insanların e'falini, yâni işlerini de Allahın yarattığı) bildirilmektedir.

Evet :

Kur'ân-ı Kerîm'de cehennemden, âhîret hayatının çeşitli azâbından da bahis var, fakat bu şerîat mertebesinde söylenmiş kelâmdır. Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olduğu devirdeki azgın insanları korkutmak, fena işler içinde yüzen insanların elini ayağını fenalıklardan çekmek, hiç alışmadığı iyiliğe başlatmak, başkaları için ferâgat ve fedakârlığa onları sevk etmek için bunlar söylenmiştir.

Nitekim daha evvelki Din kitaplarında daha şiddetli müeyyideler konmuştur. Çünkü onlar daha iptidâî insanlardı ve sonraları tedricen beşeriyet tekâmüle doğru yürüdükçe Mûsevî mukaddes kitaplarındaki hükümlerin şiddeti, İncil-i Şerif ile ve daha sonraları Kur'ân-ı Kerîm ile büsbütün hafifletilmiştir.

Bin dört yüz sene evvelkine nazaran beşeriyetin bugünkü hali çok daha insanca, ileri, olgun ve vicdanlıdır. İnsaniyyet bütün dünyada makbul, muteber bir mânâ iktisab etmiştir. Yâni Din; insanlar üzerinde kendini his ettire ettire bu mânâyı ortaya koymuştur. Bugünkü insan; iki cihan harbi geçirmiş, ıstırabın en derinlerinde yaşamış, intibahın en yükseklerine de çıkmıştır. Bugünkü insanların büyük ekseriyeti Allaha da, halka da, insanlığa da muhabbetle kalbini açmıştır. Ve tek ihtiyacı bunun karşılığıdır. Bunun karşılığı; Allah için söz söyleyenlerin cehennem kapılarını açık, cehennem ateşini alevli göstermesi değildir. Teselli vermek, ümit vermek, merhametten bahsetmektir.

Kara haberciler

Bütün ömürlerince insanların Allahtan ümidini, Allahla tesellisini kıran, bozan sözler söylemeğe alışan adamlar ne kadar haksız ve günahkârdırlar. İdam mahkûmlarına bile idamlarından biraz evvel âhiretle teselli verilir ve Allahtan ümid verilir. Böyle olduğu halde hiç bir cürüm ve cinâyeti olmıyan milyarlarca mâsûm insanı; [cehâletlerinden istifade ederek] ölümlerle, âhiretle korkutup ömürleri boyunca ta'zib edenler, şaşkına çevirenler, ye'se düşürüp dinden îmândan uzaklaştıranlar ne ağır mes'uliyet altındadırlar.

Allah, asıl korkunç hesabı; kendisine iftirâlar eden, Allah hakkında kullarına fena zanlar telkin eden ve her şeyi fena gösteren, ibâd-ullaha rahat vermeyen insafsızlardan, merhametsizlerden soracaktır. Asıl onlar korsunlar. Allahın sıfat-ı kemâliyesine yer vermeyenler, yalnız Allahı korkunç olarak tasvir eden ve Allahtan rahmet yerine kahr ve gazab ve şiddet telkin edenler korksunlar. İnsanların tek dostu, velîsi ve tek tesellisi olan Allahdan ümid kestiren gâfiller korksunlar. İnsanları yeis içinde serseri hâle koyan ve büsbütün inzibatdan çıkaran, söz dinlemez, terbiye kabul etmez bir îmânsızlığa sevk eden o felâket, musîbet dellalları; Allahtan ve mahşerden korksunlar.

«Allahı kullarına sevdiren ki Allah sizi sevsin.»

Cenâb-ı Hak bir Hadîs-i Kudsîde buyuruyor :

«Bana bir karış yaklaşına ben bir arşın yaklaşırım, bana bir arşın yaklaşına ben bir kulaç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim.»

Kur'ân-ı Kerîm'den :

(51 - Zâriyât - 50) :

«Allaha kaçın.»

Hakikatler ve Allah bu kadar güzel ve iyi iken; yalnız azâbdan, cezâdan, şerden bahsetmek ne büyük bir gafletdir. Allahı zemme varan ne büyük suçtur, ne büyük küfürdür.

(16 - Nahil - 116) :

«Allaha yalandan iftirâ etmek üzere ağızınıza gelen yalanlarla bu helâldir bu haramdır diye söylemeyiniz.»

Diğeri :

(22 - Hac - 3) :

«İnsanlardan öyleleri vardır ki ilim ve vukûfu olmadan

Allah hakkında mücâdele [mübâhase] ederler. Ve her azgın şeytana tâbi olurlar.»

Diğeri :

(31 - Lokman - 20) :

«İnsanlardan bazıları vardır ki; bilmeksizin ve yolsuz, ve kitap ışığı dışında Allah-ü Taâlânın zât ve sıfatında mücâdele ve mübâhase ederler.»

Ey insan kardeş,

Taşdığımız rûh Allahın rûhu olduktan, rûhî hüviyetimiz o rûhla alâkalı olduktan ve her an Allahın rûhu rûhlarımıza cereyan ve temasda olduktan sonra korkulacak ne var...

Allahın rûhu bizde veyahut biz Allahtan birer damla rûh olduğumuz halde neden korkuyoruz. Allah bir şeyden korkmadığı gibi, Allahın rûhunun da bir şeyden endişesi olmamak lâzım gelir. Yağmur damlası nasıl denizden peyda olup yeryüzüne dökülmüş, fakat yeryüzündeki işi bitince yine denize yol bulup akıyor ve denize karışıyorsa rûhlarımızın da tuttuğu yol budur. Neden korkuyoruz. Öldükten sonra bedenimiz kalmıyor ki beşeriyetimiz kalsın. Beşeriyetimiz kalmıyor ki dünyadaki beşerî mülâhazalarla her şeyden korkalım.

Mezardan mı korkuyoruz? Mezara gömülecek bedeninin insanlıkla alâkası kalmaz ki korkalım, mezarda nefes alacak değiliz ki darlığından sıkılalım, mezarı mesken edinecek değiliz ki dünya zihniyetiyle orada şu bu arayalım, mezara konacak ruhlarımız değil nebâtî tabiat-taki bedenimizdir. Nebat nasıl çürüyüp toprağa karışıyorsa bedenimizin de tuttuğu yol odur. Rûhumuz bir balon gibi ölümle beraber yerden fırlayıp yükselecek ve letâfeti nisbetinde bir yüksekliğe erecektir. Ruhumuz için karanlık yoktur ki aydınlığa ihtiyacını düşünelim. Rûhumuz mezarda ve bedeninin içinde değil ki, bedeni yemeğe gelecek böcekleri düşünelim. Rûhun beşerî alâkası kalmamış ki beşerî mülâhazalarla endişeleri olsun; kurttan kuştan, böcekten, herhangi bir sademeden pervası olsun. Herhangi bir mahlûkun taarruzundan korkusu olsun.

İşe yaramaz hâle gelen gömleğini bir yolcu nasıl bir çukura atıp geçerse rûhun âhirete intikalinde bedeni hakkındaki muamelesi de bu kadar basit ve tabiidir. Mezar durumu böyle. Gelelim cehennem ateşine.

Ateş; bir şey'i yakan, kavuran, eriten, kül eden, yok eden bir şeydir. Rûh; Allahın rûhudur. Yanmaz, yakılmaz, ölmezlik hassasına

mâliktir. İmdi, cehennem ateşinin Kur'ân-ı Kerîm'de yer alması yanmayı değil, yanmak gibi bir azâbın rûha teveccüh edeceğini tazammun eder. Kur'ân-ı Kerîm'de ebediyyen cehennemde kalacak olanlara işaret vardır. Rûh yanmak, mahvolmak kabiliyetini haiz olaydı asırlarca ateşe maruz kalmasına hacet kalmaz bir anda yanar tutuşur yok olurdu.

Ebediyyen Cehennemde kalacaklar hakkındaki âyetlerin tazammun ettiği mânâ, onların Allaha dönüş yollarının Cehennemde başlayıp Cehennemde biteceği hakkındadır.

İmdi Allaha dönüş yolu ikidir. Dalâlet fitratlılar için Cehennem, hidâyet fitratlılar için de Cennettir. Hidâyet fitratlılardan, çok günahkâr ve çok kesâfetle âhirete intikal etmiş olanlar dahi Cehenneme uğrayacaklardır. Fakat yalnız temizlenmek, kesâfetlerini atacak kadar muvakkaten kalmak üzere uğrayacaklar ve sonra yine temiz olarak ana yolları olan Cennete geçeceklerdir.

İşte;

Azâb vardır. Fakat bu azâb için dünya malzemesine Allahın ihtiyacı yoktur; nasıl rüyâda yanıyor gibi oluyorsak, türlü azâblar çekiyorsak, âhirette de böyle temizlik için sıkıntılar çekmek mümkündür. Ve buna Allahın bir irâdesi kâfidir. Allahın isim ve sıfatları içinde, sefâyı da cefâyı da ruhlara tatbik edecek isim ve sıfatları vardır. Onların tecellileri her şeyi halledecektir. Sefânın da envainı cefânın da türlüsünü tatbik edecektir.

Fakat;

Acaba tatbik edecek midir?

Sefânın evet, cefânın ise hiç umulmaz.

Zîrâ Allah rahmetim gazabımdan üstündür buyuruyor, Kur'ân-ı Kerîm'de Allah her günahı af buyuracağını bildiriyor. Allahın dost olduğunu, ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcı olduğunu tasrih ediyor.

1) Allah rûhumuza cefâ ederse kendi rûhunda cefâmızı hisseder. Kendisine niye cefâ etsin, zîrâ bizim kendimizden bir varlığımız yok. Allahın üflemesiyle rûhundan intişar ederek vücut bulmuş su karcığı gibi birer zerreyiz. Vâkıa dünyada terbiyemiz, intibahımız, adam olmamız için cefâ ediyor, fakat âhirete intikal etmiş olan ruhlara için intibâha yer kalmamıştır ki.

2) Yarattılması, doğması, yetişmesi, hayat ve mukadderâtı, ölmü ve haşrolması elinde olmyan mahlûklarına, bu kadar âciz ve şahsi varlıksız insanlara Allahın eziyyet etmesine yer ve imkân yok; insanın bizâtihî bir varlığı yok ki buna ihtimal olsun.

Bu kadar âciz ve Allaha gayrı bir tutunduğu olmiyan insanlardan Allahın hınç almak, intikam almak için cefâlar etmesine de imkân görülemez. Zîrâ :

3) Her türlü küçüklüklere tenezzüle Allahın büyüklüğü müsaade etmez. Her türlü zaafa Allahın kemâl sıfatları [şânı] imkân vermez. Ezâ ve cefâyâ Allahın merhameti mânîdir.

4) İrâde ve ihtiyâre sahip olmiyarak yarattığı, kendi işlerinde kendi irâde ve ihtiyâriyle kullandığı ve alnteri ve gözyaşları içinde bu ıstıraplı dünyada çalıştırdığı emektar kullarının âkıbeti cehennemlerde, türlü azâplarda, feryad ve figan içinde cayır cayır yanmak olamaz. Buna alelâde bir insanın bile insafı, merhameti müsâit değildir. Nerede kaldı ki bütün merhametlerin iyiliklerin kaynağı olan Allah müsaade etsin. Bunda Allaha bir fayda yok, muhakkak keder var. Bu; şuûrun, hikmetin kaynağı olan Allaha yakışmaz. Allah yersiz işler yapmaz, âciz analar bile bunu yapmaz. Yaradan ve her kuvvet kudret elinde olan Allah bunu hiç yapar mı?

Hattâ yapmaz demedikçe Allaha îmânımız düzelmez, Allahı kurlu saymış ve küfüre sapmış olmaktan kurtulamayız. Asıl hatâ ve büyük günah bu!

* * *

Temiz insanlar için en korkulmiyacak yer âhiretdir. En elem-siz, kedersiz, sıkıntısız, sıcaksız, soğuksuz, hastaliksız, yoksulluksuz yer âhiretdir. Âhirete gidiş; temiz adamlar için hakikî bir sılaya gidiş gibidir. Sılaya giden adamın nasıl anası, babası, akrabası, ahbabları karşılar, kucaklar, iltifatlarına gark eder, türlü ikramlarda bulunurlarsa, doğduğu yerin havası ve tabiî güzellikler onu okşarsa, vefat eden temiz adamı da vefâtî ânından itibaren en yakın akrabâsı ve sevenlerinin rûhu ve daha mübârek rûhlar karşılarlar, onu aralarına alırlar, emsalsiz güzellikler âlemine götürürler. Vefât eden hiç yadırgamaz, bilâkis bu rihlet bir saadetin başlangıcı olur. Ölen insanın rûhuna karşıcı gelen bu güler yüzlü, tatlı sözlü rûhlardan başka, emsalsiz güzel kokular dahi ilk anda müjdecî gelecektir.

İşte Kur'ân-ı Kerîm'deki müeyyidesi :

(37 - Sâffât - 60 ve 61) :

«[Melekler cevap vererek derler] evet bu muhakkak büyük bir kurtuluş ve necâta eriştir. Böyle nîmete [cennet nîmetlerine] nâil olmak için âmiller amel etsinler [iyilik işlesinler].»

Diğeri :

(56 - Vâkıa - 88 ve 89) :

«Eğer vefat etmek üzere olan mukarribinden ise ona ra-

hatlık ve güzel kokular, çiçekler ve nîmetleri bol cennetler vardır.»

Âhîret nîmetlerine dair birkaç âyet-i kerîme daha :

(13 - Raâd - 24) :

«Dâr-ı âhîret ne güzel bir yerdir.»

Diğeri :

(93 - Duhâ - 4) :

«Yâ Muhammed sana âhîret dünyadan hayırlıdır.»

Diğeri :

(87 - A'lâ - 16 ÷ 19(16÷17)) :

«Belki siz müşrikler [putperestler], dünya hayatını âhîrete tercih edersiniz. Halbuki âhîret daha hayırlı ve devamlıdır.»

Diğeri :

(29 - Ankebût - 64) :

«Bu dünya hayatı ancak oyuncak ve boş şeylerdir. Asıl hayat dâr-ı âhîrettedir, eğer bunu bilse.»

Ey insan kardeşlerim, yüreğiniz rahat olsun; ey Allaha ümid bağılıyanlar, yüreğiniz kuvvetle, safâ ile dolsun.

Kur'ân-ı Kerîm'e göre :

İnsanlara Allah şah damarından yakındır.

Allah dostdur. Ana-baba yerinde velîdir ve Allahtan başka dost, yardımcı ve şefaâtçi yoktur.

Allah şunun bunun söylediklerinden daha güzeldir, daha iyidir. Allah tahayyül ettiğiniz dereceden, tasavvurunuzdan daha güzel ve daha iyidir, daha merhametlidir. Allah bizi sevgisi yüzünden yarattı, göreceğimiz muâmele buna ziyâdesiyle uygun olacaktır. Allaha güvenin, yalnız O'na güvenin; her şeyin sonu iyi ve güzel olacaktır.

Peygamber Efendimiz ashâbından Hazret-i Maâz'a şöyle buyurmuştur :

«Hayırlı işler,yap ey Maâz, benim şefâatime güvenme.»

Ey insan kardeş;

Günahkâr mısın? Merak etme, Allahın mağfîret ve merhameti seni rahatlandırarak kadar geniştir. Elverir ki sen, O'nu inkâr etme, O'na arkânı çevirme, O'ndan kaçma; O'na yüzünü dön ve boynunu bük (sana ilticâ ettim) de ve O'na koş, O'na atıl, O'nun dostluğu her müşkili halle yeter. Vesselâm velillâhilhamd.

HÂTİME

Elhamd-ülillâh, kitabın ikmâli; Allahın lûtfu, inâyeti, keremi ile müyesser oldu. Münderecâtı 1635 Hadis-i Şerif ve 142 îzâhdan mürekkeptir. Bu âciz kulunu muvaffak buyuran Allah; muvaffak kılmak için muhtaç olduğum her şeyi halk ve ihsân buyurdu. Ebedî şükran ve minnetim Allahımadır.

Okuyanlara da âzamî faydalar halk buyurmasını Cenâb-ı Allah-tan dilerim.

Matbaadan getirdikleri tertip provalarını büyük bir sabırla aylarca benimle karşılaştırmada hasbeten lillâh emek sarfeden Kurumun aziz üyeleri kardeşlerime ve her gün provaları matbaadan eve, evden matbaaya her türlü hava şartları içinde taşımaktan usanmıyan, hasbeten lillâh himmet sarfeden azim sahibi dostlarıma tükenmez teşekkürler ederim.

Ömer Fevzi MARDİN

FİHRİSTLER HAKKINDA MALÛMAT

Fihristler; kitap metnine ait bir kısa ve bir de mufassal olmak üzere iki fihristden, biri de izahlara ait olmak üzere bir üçüncü fihristden ibâretedir.

Belli başlı bir mevzu'u bulmak isteyenler, kısa fihristde kolayca inşaallah bulurlar. Çok teferruat sayılan mevzu'ları bulmak isteyenlerin de mufassal fihriste bakmaları yerinde olur.

Allah; her birinin mesâisini kolaylaştırsın, nuruna ve feyzine mazhar kılsın, âmin.

FİHRİSTLERİN FİHRİSTİ

Sahife

440	Metne ait kısa fihrist
446	Metne ait mufassal fihrist
459	Îzâhların fihristi

**Metne ait
KISA FİHRİST**

Sahife

- 3 Önsöz
 5 PEYGAMBER EFENDİMİZ
 8 Kitabın tertibinde edindiğim gaye ve tuttuğum usûl
 10 Hadîs-i şerîflerin sahihliğini muayene salâhiyyeti
 13 Hadîs-i şerîf nakletmek
 15 ALLAH HAKKI
 16 Allahı anmak
 16 ALLAH MEFHÛMU
 21 ALLAHIN ZÂTI
 (Rûh-ül Kudüs)
 22 Allahın sıfatları
 25 Mahlûkatını sevk ve idarede Allahın âdeti
 32 Allahın takdiri -insanın nasîbi
 32 Cemali ile kullarına tecellîsi
 34 Allahın muhabbeti ve muhabbet talebi
 37 Sevdirten insan sıfatları
 39 Yeminde Allah hukûku
 44 HİLKAT
 44 ENBİYÂ
 52 Büyük hanımlar
 53 Hazret-i Muhammed Efendimizin silsile-i şerifelerî
 54 Kendileri için söyledikleri
 55 Alâkaları

Sahife

- 58 ÂDETLERİ
66 GÖRÜLEN HÂRİKALAR
68 Tavsiyeleri
68 Gayri müslimler hakkındaki emirleri
70 VEDA' HACCINDAKİ HUTBELERİ
74 Vasiyyetleri
76 Miras
77 EVVELKİ MUKADDES KİTAPLAR
ve (Peygamber Efendimizin Nübüvveti hakkında
vâki' tebşirleri)
85 Kitab ehli ümmetler beraberliği
89 KUR'ÂN-I KERÎM
92 DİN ve MAHİYYETİ
97 İLK MÜSLÜMANLAR
100 MA'NEVÎ VARLIKLAR
101 Kadere rıza
103 DİN TERBİYESİ
103 Emirler - İyilikler
103 Takvâ ve salah
104 Edeb, terbiye
106 AHLÂKIYYAT
126 MUSİKÎ ve GÜZEL SAN'ATLAR
134 Resim, heykel
139 SULH ve MEDENÎ HAYAT
139 Fazîlet
140 İNSANLIK ve ŞARTLARI
140 İLİM Ve ÂLİM
151 Fakîhler
151 iftâ
152 SAN'AT ve MA'RİFET
152 Atıcılık, vuruculuk, binicilik, yüzücülük
153 HELÂL RIZK YOLUNDA ÇALIŞMAK
157 SIHHAT ve BAKIMI
159 KENDİNE İYİ BAKMAK

Sahife

159	Hal ve hareket - tavır ve kıyafet
161	Güzel âdetler
162	İNSANLIK HAKLARI
162	Vasiyyet
163	Mal-i sâlih (helâl mal)
163	İktisad
163	İnsanlık gayreti
165	FENALIKLAR
185	MAİŞET
185	Ticaret - kazanç ve şartları
186	Müstahsil olmak
187	YAŞAMA ŞARTLARI
190	ÎMÂN ve İSLÂM (ve iktizâları)
191	Îmân ve amel
191	Mü'min
192	Îmân ve islâmın semeresi - amel
194	İslâmın şartları
194	İslâma bîat şartları
195	Îmân esasları
196	Allah için sevgi
198	DİN HAYATI ve GAYESİ
206	İslâmın kelime-i şahadet şartı
208	Namaz şartı
212	Mescide gitmek
215	Namaz câiz olmayan vakitler
215	Vitir namazı
215	Secdeyi uzatmak
217	Kunût duası
217	Cemâat
219	Cuma namazı
221	Secde
221	Tekbîr
222	Selâm
222	Tahiyyeler

Sahife

- 222 Tesbih - tahmid
 223 Kible - mihrab
 224 Namazda câiz olan hususlar
 235 Özürlüler
 236 Ezân
 236 Vuzu' - abdest almak
 237 Gusül - boy abdesti
 238 Teyemmüm
 239 Cuma yıkanması
 241 DUÂ
 249 Salavât-ı şerife
 251 Zekât şartı
 252 Hac şartı
 263 Hazret-i İsmâil ve Hicâz
 269 Oruç şartı
 280 BÂTİN YOLU İLE NEFSİ TASFİYE
 284 İstiğfâr
 286 Hamd-ü senâ
 288 Evrad-i şerîfe ve zikir
 291 Tefekkür
 293 Murâkabe
 294 Rahmânın cezbesi
 295 BÂTİN HAYATINDA MERTEBELİLER (EVLİYÂ)
 297 Mürşid
 297 Allahda fânî olmak
 298 Allahda bâkî olmak
 301 Kalbde Ruh-ül Kudüs
 303 BÂTİN İLMİ
 303 Hikmet ehli
 305 İNSAN ve HAYATI
 310 Şahsî i'tikad ve kanaatler
 313 Hayat safhaları
 314 Rûh tasallutu neticesi hastalıklar
 320 ÖLÜM

Sahife

330	CEMİYYET HAYATI
330	Aile
335	Çocuklar ve ana-baba hukûku
337	Evlâd hukûku
338	Hizmetkârlar hukûku
342	Kardeş hukûku
342	Akraba hukûku
342	Komşu hukûku
345	Sıla hakkı
345	Arkadaşlık hukûku
347	CEMİYYET AİLESİ
347	Cemiyet kardeşliği
355	Garibler
356	İCTİMAÎ HAYATDA NİZAM ve İNTİZAM
356	Şer'î emirler ve nehiyeler
357	Arayı islah
358	HARAM KILINAN FİLLER (Fâiz, rüşvet, sarhoşluk, zinâ)
361	İhtiras
362	Riyâ
362	İftirâ
362	Yemin
363	Kumar
363	Halkdan ayrı yaşamak
364	İCTİMÂÎ MESAI
365	Fenalıkla mücadele
365	İCTİMÂÎ YARDIM
366	İyilik
366	Sadaka
373	Hayır ve hasenât
375	HAYAT ve HAREKET
376	YERYÜZÜNÜ İMAR ve İSLAH
376	Türlü hayır işleri
382	HAYVAN ÖLDÜRMEK

Sahife

- 382 Hayvan kesiminde şartlar
383 Yollar hakkında takayyüdât
384 CEMİYYETDE ÂMME HİZMETİ
[riyâset]
387 Hizmet - iyilik
387 Meşveret
388 Cemiyet nizâmı [emniyyet, adâlet ve müsâvat ve alâka]
390 Haklar
392 Muhtaçlar hukuku
394 Âmme menfaati esasında mükellefiyyetler
[tehlikelere karşı]
395 Allah yolu - halka hizmet
396 Allahın istemediği haller
397 GAZA ve CİHÂD (i'lâ-yı kelimetullah)
406 Sulh ve harp hükümleri [insanî kaidelere riâyet]
409 Şehitler
412 MÜSLÜMANLIĞIN ÖRNEK KURUCULARI
418 MÜBÂREK MAKAMLAR ve YERLER
418 MÜBÂREK GÜNLER
420 AHİRET HAYATI (Âhret zahiresi)
421 Kiyâmet
424 Cennet ve cennet ehli
427 Cehennem ehli
428 Âkıbet

METNİN MUFASSAL FİHRİSTİ

Sahife

- 3 Önsöz
- 5 Peygamber Efendimizin mâhiyeti
- 5 Vasıfları, ahlâkı, âdetleri
- 7 Mânevî vasıfları
- 8 Gayem ve tuttuğum usûl
- 9 Hadîs-i kudsî
- 9 Hadîs-i şerîf
- 10 Hadîs-i şerîflerin sahihliğini muayene salâhiyeti
- 10 Kanaatde istiklâl ve icihad hakkı
- 13 Hadîs-i şerîf nakletmek
- 13 Şartları
- 14 Sevâbı
- 15 ALLAH HAKKI
- 15 Allah adı — Besmele-i şerife
- 16 Allahı anmak
- 16 Hamd ile anmak
- 16 İstimdad ile anmak
- 16 ALLAH MEFHUMU
- 16 Allah varlığı
- 18 Allah telâkkisi
- 21 ALLAHIN ZÂTI — RÛH-ÛL KUDÛS
- 22 Allahın sıfatları
- 23 Allahın tasarruf ve hâkimiyeti
- 24 İcraatında Allahın istiklâli

Sahife

25	Mahlûkatını sevk ve idarede Allahın âdeti
32	Allahın takdîri-insanın nasibi
32	Cemali ile Allahın kullarına tecellisi
34	Allahın muhabbeti ve muhabbet talebi
37	Sevdirten insan sıfatları
38	Merhamet ve iyi niyyet
39	Yeminde Allah hukûku
44	HİLKAT
44	ENBIYÂ
52	Büyük hanımlar
53	Hazret-i Muhammed Efendimizin silsile-i şerîfeleri
54	Kendileri için söyledikleri
55	Alâkaları
56	Şefâat keyfîyyeti
58	Âdetleri
59	Hediye
63	Dâima kolayı iltizam buyurmaları
63	Sadeliği iltizam buyurmaları
64	Konuşmaları
64	Hastaları ziyaretleri
64	Evlâdlarına muamelesi
65	Dikkat çeken hareketleri
66	Hâl ve hareketleri
66	GÖRÜLEN HÂRİKALAR
67	Zuhûr eden mu'cizeler
68	At beslemek hakkındaki tavsiyeleri
68	Gayrı müslimler hakkındaki emirleri
69	Hazret-i Ömer hakkında takdirleri
69	VEDÂ' HACCINDAKİ HUTBELERİ
70	Arafat hutbesi
72	Mînâ hutbesi
73	Mînâda ikinci hutbe
74	Vasiyetleri
76	Mîras

Sahife

77	EVVELKİ MUKADDES KİTAPLAR ve Peygamber Efendimizin Nübüvveti hakkında vâki' tebşirleri
85	Kitap ehii ümmetier beraberliği
87	Kitap ehli ümmetlerin Hidâyet yolu
89	KUR'ÂN-I KERÎM Vefat etmiş olanlar için Kur'ân-ı Kerîm okumak
92	Din ve mahiyyeti
92	Din gayesi, din medeniyeti
93	Din; müsâvat emreder
93	Din; alâka, kardeşlik emreder
93	Din; adâlet emreder
94	Din; sevgiyi emreder
94	Din; terakkiyi emreder
95	Din; emniyyeti hedef tutar
95	Din; cemiyetde birliği emreder
96	Din adamlarındaki mes'ûliyyetin büyüklüğü
97	Din hürriyetle kaimdir, aksi halde hür yere muhâceret zarûrîdir.
97	İLK MÜSLÜMANLAR
97	Din - vazife
100	İÇDE ESAS, MANEVÎ VARLIKLAR
101	Kadere rızâ
103	DİN TERBİYESİ
103	Emirler - iyilikler
103	İç varlıklar
103	Takvâ ve salah
104	Edeb - terbiye
104	İyi muâşeret
106	AHLÂKIYYAT
106	Güzel ahlâk
107	Merhamet ve şefkat
108	[Kendi hakkını bağışlamak]
108	Af etmek

Sahife

108	Borçluya müsâmaha
109	Tevazu
109	Hüsn-i zan
110	İyi niyyet
112	Kanâat
113	Emniyyet ve emânet
115	Cömertlik
116	Hilm
116	Hayâ
117	İstikamet [dosdoğruluk]
118	Sabır ve teennî
119	Hıfz-i lisan — dili tutmak
120	Terakkiye cehd — sây ve gayret
120	İhlâs
120	Kemâlde ihlâs şartı
122	Sadâkât
122	Ahde riâyet
123	Rıfk ve mülâyemet
123	Sekînet [sükûnet]
123	Hakkı korumak, hakkaniyyet ve insâf
125	Vazife hissi ve gayreti
125	Kadir kıymet bilirlilik
125	Şehitleri, kahramanları anmak
126	MÛSİKÎ ve GÜZEL SAN'ATLAR
132	Hılkat-ı Âdemden beri saz
133	Sazın ibâdetde isti'mâli
134	Resim, heykel ve Tevrât-ı şerîf emirleri
139	SULH ve MEDENÎ HAYAT
139	Fazîlet
140	İNSANLIK - şartları, hakları ve ihtiyaçları
140	Kültür
140	İLİM ve ÂLİM
147	Âlimler
148	Âlimlerin makbülleri

Sahife

149	Zararlı âlimler
150	Alimlere emniyyet şartları
151	Fakîhler
151	İftâ
152	SAN'AT ve MA'RİFET
152	Atıcılık, vuruculuk, binicilik, yüzücülük idmanı
153	HELÂL RIZK YOLUNDA ÇALIŞMAK
156	Helâl rızık
157	SIHHAT ve BAKIMI
157	Sağlık vazifeleri
158	Yıkanmak
159	KENDİNE İYİ BAKMAK
159	Hal ve hareket - tavır ve kıyâfet
159	Nefsine bak
161	Güzel âdetler
162	İNSANLIK HAKLARI
162	Vasiyyet
163	Mal-i salih [helâl mal]
163	İktisad
163	İnsanlık gayreti
165	FENALIKLAR
165	Fena huylar
165	Hasislik
166	Kibir, azamet
166	Gazab
166	Hased
167	Gıybet
167	Bâtıla i'tikad
168	Fena hal ve hareket.
168	Sövmek
171	Hilekârlık ve hıyanet
171	Yalancılık
172	Yalan yere şahâdet
173	Riyâ

Sahife

173	Ahdinden dönmek
173	Fısk [fâsıklık] .
173	İstihza
174	Özürcülük
174	Gasıblık
175	Eziyyet vermek
176	Münâfıklık
176	Dalkavukluk
176	Birbiriyle uğraşmak
177	Boşboğazlık
177	Fitne - tefrika - fesad
178	Zulüm — zâlim
178	Fenalık etmek
178	Zarar vermek
179	Haksızlık
179	Yanlış iş
180	Fena âdetler ve gaflet
181	Mes'uliyetli işler
182	Dünya hırsı
182	Mal hırsı
182	İnsanlığa yüz karası — Dilencilik
185	MAÎŞET
185	Mukadder rızık
185	Ticaret, kazanç ve şartları
185	İhtikâr
186	Kusurlu satış
186	Müstahsil olmak fazîleti
187	YAŞAMA ŞARTLARI
187	Giyinmek
187	Yemek
188	Yemeklikler
189	Fena kokulu yiyecekler
189	Necis ve tâhir eşya [kab]
189	Elbise

Sahife

189	İnsan necis olmaz
190	ÎMÂN ve İSLÂM (Bâtın hayatında îmânın iktizâları)
190	Allaha güvenmek
190	Allaha tevekkül
191	Zâhir hayatında îmânın iktizâları
191	Îmân ve amel
191	Mü'min
192	Amel
192	Îmân ve islâmın semeresi [fazîlet ve semâhat]
193	İstikamet
193	Ahlâk selâmeti ve nefse hâkimiyet
193	Emniyyet
194	Güzellik örneği olmak
194	İslâmın şartları
194	İslâma bîat şartları
195	Îmân esasları
195	İslâm Dini ile semere
195	Îmân-ı kâmil
196	Allah için sevgi
198	DİNÎ HAYAT
198	İbâdet gâyesi
206	İslâmın şartlarından şahâdet kelimesi
208	Namaz şartı
208	Namaz vakti
208	Namazı devamlı kılmak
208	Kolaylaştırmak
210	Namazda okunacak olan
211	İlâve namazlar
211	Vakitleri birleşebilen namazlar
211	Seferi namaz
212	Korkulu sahada namaz
212	Mescide gitmek
214	Kazâ namazı
214	İstihâre namazı

Sahife

215	Namaz câiz oimıyan vakitler
215	Vitir namazı
215	Uzun süreli secde
217	Kunut duâsı
217	CEMÂAT
219	Cuma namazı
220	Hutbe - vaaz
221	Secde
221	Sehiy secdesi
221	Tekbîr - rüku' - secde
222	Selâm
222	Tahiyyeler
222	Tesbih, tahmid - tekbîr
223	Kible - mihrab
224	Namazda câiz olan hususlar
235	Özürölüler
236	Ezan
236	Ezanı işiden tekrarlıyacak
236	Vuzu' - abdest almak
236	Abdest kolaylığı
237	Gusül - boy abdesti
238	Teyemmüm
239	Cuma yıkanması
241	DUÂ
243	Başkaları için duâ
244	Peygamber Efendimizin İmam-ı Hasan efendimiz hakkındaki duâsı
245	Peygamber Efendimizin duâ örnekleri
249	Salavât-ı şerîfe
250	Kur'ân-ı Kerîm'e tevessül ile duâ
251	Zekât şartı
252	Hac şartı
256	Kâbe ve Arafat dağı
258	Hicaz ve ecnebiler

Sahife

262	Bayram namazlarında hutbe
263	Hazret-i İsmâîl ve Hicaz
269	Oruç
280	BÂTİN YOLU İLE NEFSİ TASFİYE
281	Nefsi bilmek
282	Nefsi ile mücahede
282	Istifâ
283	Kalp açılması
284	İstiğfâr
285	Ölüler için istiğfâr
286	Başkaları için istiğfâr
286	Hamd-ü senâ
287	Başkaları için hamd-ü senâ
288	Evrâd-ı şerîfe ve zikir
289	Allahı senâ ve tekbîr
289	Allahı zikir
291	Tefekkür
292	Allahı dâima muhabbetle hatırlamak
293	Murâkabe
293	Kalbinizi murâkabeye alıştırmak
294	Rahmânın cezbesi
294	Huşû ve göz yaşı
295	BÂTİN HAYATINDA MERTEBELER
	Mânevî şahsiyyetler - Allah Evliyâsı
296	Bedeller ve Sıddıklar
296	Evvâb
297	Mürşid
297	Allahda fânî olmak
298	Allahda bâkî olmak
301	Kalbde (Rûh-ül kudüs)
303	BÂTİN İLMÎ
303	Hikmet Ehli
305	İNSAN
305	Akıl

Sahife

306	İnsan hayatı
306	Rızk
307	Istırab
308	Fıtrat ve cibillet
309	Dünyalık ihtiras
309	Cesaret mevhibesi
310	Şahsî itikad ve kanaatler
313	Hayat safhaları
313	Uyku
314	Rü'yâ
314	Rûh tasallutu neticesi hastalıklar
315	Göz değmesi
316	Sihir
318	Cin çarpması
318	Takayyüdât
320	ÖLÜM
325	Kabir azâbı
326	Cenâze
327	Borç bırakan ölü
327	Mezar
330	CEMİYET HAYATI — İctimâî bağlar
	Aile (kadın -erkek)
331	Muâmele
331	Talâk
332	Haklar, vecibeler
335	Çocuklar ve ana baba hukûku
337	Evlâd hukûku
337	Evlâd kıymeti
338	Hizmetkârlar hukûku
339	Köle ve câriye
342	Kardeş hukûku
342	Akraba hukûku
342	Komşuluk hakkı
345	Sıla hakkı

Sahife

345	Arkadaşlık hukûku
347	CEMİYYET AİLESİ
347	Cemiyet kardeşliği
347	Muhabbet
348	Kardeşlik şartları
350	Kardeşçe muâşeret vecibeleri
354	Misâfir
355	Garibler
356	İCTİMÂÎ HAYATTA NİZAM ve İNTİZAM
	Şer'î emirler ve nehiyeler
	İyilik mükellefiyyetleri — Fenalık mes'uliyetleri — Alâka gayreti
357	Arayı islah
358	Haram ve helâl — Şer'î menhiyyât
358	HARAM KILINAN FİİLLER
358	Fâiz
358	Rüşvet
358	Sarhoşluk
361	Zinâ
361	İhtiras
362	Riyâ
362	İftirâ
362	Yemin
363	Kumar
363	Uzlet - halkdan uzak yaşamak
364	İnsaniyete mugayir muamele
364	İCTİMÂÎ MESAI
365	Fenalıkla mücâdele
365	İCTİMÂÎ YARDIM
366	İyilik
366	Sadaka
369	Sadaka-i fitır
373	Hayır ve hasenât
375	HAYAT ve HAREKET

Sahife

375	Seyahat
376	YERYÜZÜNE AİT VAZİFELER
376	İ'mâr - islah
376	Ağaç ve hayvan yetiştirmek
376	İ'mâr - su işleri - ibâdet yeri inşası
376	Türlü hayır işleri
377	Kuru çorak yeri islah
377	Su hayrı
377	Ağaç dikmek ve korumak
379	Ziraat sevâbı
380	Hayvan yetiştirmenin ehemmiyeti
380	At
381	Hayvanı sulamak
382	Hayvan için kullanılan kablari temizlemek, şartlamak
382	HAYVAN ÖLDÜRMEK
382	Öldürülmelerinde beis olmıyan hayvanlar
382	Hayvan kesiminde şartlar
382	Muhtelif takayyüdât
383	Yollar hakkında takayyüdât
384	CEMİYYETDE ÂMME HİZMETİ
	[riyâset]
384	Riyâsete seçilecek olanlar
385	Tarafsızlık
386	Ehliyyetsizler
387	Hizmet - iyilik
387	Meşveret
388	Cemiyet nizâmı
388	Kardeşçe müsâvat
390	Haklar
390	Zimmî hukûku
391	Dürüst muamele
391	Borcun ehemmiyeti
392	Rehin

Sahife

- 392 Muhtaçlar hukûku
 392 Acizler, dullar ve yetimler hukûku
 394 **Âmme menfaati esasında mükellefiyyetler**
 Nehirlerin taşmasına, salgın hastalık ve yangınlara
 karşı mükellefiyyetler
 395 Allah yolunda halka hizmet
 396 Allahın istemediği haller
 397 GAZÂ ve CİHAD
 401 İ'lâ-yi kelimetullah
 403 Gâziyi techiz
 405 Mücâhid aileleri
 406 SULH ve HARP HÜKÜMLERİ
 406 Muharebe dolayısıyla öldürülmeyecek olanlar
 407 Harp
 407 Harp halinde vurulamıyacak olanlar
 408 Düşmana muâmelenin insânî şartları
 409 **Şehidler**
 411 Harpden gayrı sebeplerle şehidlik
 412 MÜSLÜMANLIĞIN ÖRNEK KURUCULARI
 417 Büyüklerin sözleri
 418 Mübârek makamlar ve yerler
 418 Mübârek günler
 420 AHİRET HAYATI — Âhret zahiresi
 421 Kıyâmet
 424 Cennet ve cennet ehli
 427 Cehennem ehli
 428 Âkıbet

KİTAPDAKİ ŞERHLERİN FİHRİSTİ

Îzâh No. sı	Sahife	
1	10	Allah müslümanın aklına hitâbeder
2	13	Hadîs rivâyetinde riâyet edilecek şart
3	15	İşe Allahın ismini anarak başlamak
4	16	Yer gök yaratılmadan evvel Allah vardı
5	16	Her nerede olsan Allah senindedir
6	17	Her varlık Allahındır
7	18	Kudret ve kuvvet Allahındır
8	19	Allah telâkkisi
9	21	Allahın zâtı — Rûh-ül kudüs
10	22	Allahın sıfatları
11	23	Allahın muâmelâtı
12	24	İcraatında Allahın istiklâli
13	25	Kur'ân-ı Kerîm Allah kelâmıdır
14	26	İyilik yapanı Allah utandırmaz
15	26	Tam insanlık Allah yolunda halka hizmettir
16	27	İlimde gâye fayda teminidir
17	27	Allah, infâk et infâk edeyim, buyuruyor
18	27	İyilik işlemek Allaha hizmettir
19	28	Ayıbı örtmek
20	29	Mahzûn kalplere Allahın alâkası
21	30	Allahın merhametinde sonsuzluk ve beşer ıstırâbına karşı büyük alâkası
22	33	Günahkâr olduğun halde Allahın Cemâl tecellisini göremezsin

İzâh No. sı	Sahife	
23	35	Korku — Sevgi mevzûu
24	38	Yemin — Hak ve halk hukûku
25	41	Yeminin şartları
26	43	Kurban kesiminde Allah hukûku
27	45	Hazret-i Îsânın tekrar gelmesi keyfiyeti
28	50	Hazret-i Îsânın tekrar gelmesinin ma'nâsı, Îsrâil peygamberleri ve müslüman bilginleri
29	55	Peygamber Efendimizin güzel ahlâk esasında mükellefiyetleri
30	57	Şefâat
31	59	Sadaka ve hediye mes'eleleri
32	63	Peygamber Efendimizin vazifeleri
33	65	Peygamber Efendimizin halkçılığı
34	74	Vasiyyetnâme yazmak istedi meselesi
35	78	Peygamber Efendimizin Nebî olarak geleceği hakkında Tevrât-ı şerîfin ve İncil-i şerîfin verdiği müjdeler
36	84	Mukaddes kitaplar ve müslümanlar
37	86	Bize ve evvelki ümmetlere islâm ismini Hazret-i İbrahim koymuştur
38	90	Okunan Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin ruhlara hediye edilmesi usûlü
39	92	Din
40	95	Dinde taassubun zararı
41	96	Mutaassıbların, Dinin rûhunu ve hedefini kavriya- mamış olanların Din telkininde zararları
42	97	Allaha kulluk edebilmesi için insanın evvelâ hür olabilmesi gerekir
43	111	Hayır işleyebilenler ve işleyemiyenler
44	112	Kanaatin mahiyyeti
45	115	Hayat ve emniyyet
46	117	Hayatın ma'nâsı
47	126	Mûsikî ve diğer güzel san'atlar

Îzâh No. sı	Sahife _____	
48	140	Bid'at
49	146	Bâtın hayatı ehli
50	147	Bildiğini öğretmek, kolaylaştırmak mükellefiyeti
51	148	Âlimlere muktazî hâl ve hareket
52	154	Ma'nevî zenginlik
53	156	Helâl rızık yolunda çalışmanın kıymeti
54	160	İnsan olduğu gibi [varlığı derecesinde] görünmelidir
55	164	Her şey yalnız Allaha istenir
56	165	Cömertlik
57	169	Şeytan
58	174	Özürcülük
59	176	Heyecan vermek
60	190	Tevekkülün îzâhı
61	196	Düşmanını sev
62	198	İbâdetin gâyesi
63	199	İbâdet mefhûmu
64	201	Ruhbâniyyet
65	202	Tâkata göre ibâdet
66	207	Bir kelime-i şehâdetin cenneti müyesser etmesi
67	215	Secdenin uzatılması
68	217	Kunût duâsı
69	219	Cemaatle namaz
70	220	Cum'a namazı
71	224	Namaz vakitleri
72	229	Mi'rac hakkındaki Hadîs-i Şerîfler
73	233	Namazın elli vakitden beş vakte inişi
74	236	Abdesti emreden Âyet-i kerîmenin muhteviyatı
75	239	Mest giymek
76	247	Peygamber Efendimizin duâlarından edindiğimiz fikir
77	248	Salât-ü selâm
78	250	Kur'ân-ı Kerîm'e tevessül ile duâ
79	252	Zekât şartı

Ê No. sı	Sahife	
80	253	Hac farîzası
81	261	Kendini eziyete sokarak ibâdet
82	262	Hacda kurban kesemiyenler
83	264	Hazret-i İbrâhîm ve Hazret-i İsmâîl ve Hazret-i İshak
84	269	Ümmetlerde oruç
85	279	Farz olan muayyen oruçdan fazla oruç tutanlar
86	280	Bâtın yolu ile nefsi tasfîye
87	283	İ'tikâf
88	292	İbâdetin temeli ve rûhu fikirdir
89	295	Huşû ve göz yaşı
90	299	Ma'nevî mertebelerde gâyeler
91	301	Rûh-ül kudüs'ü kalbinde taşıyanlar
92	304	İrâde ve ihtiyar
93	305	İnsanın ehemmiyyeti
94	307	Dünya mihneti ve hikmeti
95	309	Rûhların letâfet ve kesâfet farkları
96	310	İnsanda Allaha teslimiyyet fitratı
97	311	Uğurlu uğursuz mefhumları
98	315	Göz değmesi
99	316	Sihir
100	319	Rûh tasallutu
101	321	Ölüm
102	322	İyiliği unutmamak
103	323	Ölüm kurtuluştur
104	325	Azâb
105	326	Her cenâzeye hürmet
106	327	Mezarlara mum yakmak
107	328	Ölmüşlere karşı insanlık alâkası
108	333	Allaha sadâkatin iktizası sadakadır
109	333	Zevc ve zevce
110	339	Köle ve câriye kullanmak
111	341	(Rab) kelimesinden çıkan mânâlar
112	344	Komşuluk hukûku

ŞERHLERİN FİHRİSTİ

Îzâh No. sı	Sahife _____
113	346 Mü'minin izâhı
114	347 Cem'iyyet ailesi
115	360 Dinde demokrasi
116	363 Ferdiyyetçiler
117	366 Sadakanın mahiyyeti
118	368 Müslüman ve hıristiyan kadınlarında tasarruf hukûkunda istiklâl farkları
119	368 Peygamber Efendimizin sadaka kabul etmemelerinin sebepleri
120	371 Borç vermek
121	371 Dilenmek
122	383 Yol ve ehemmiyeti
123	386 Riyâsete geçirilenler hakkında
124	391 Alışveriş emniyeti
125	392 Âciz ve muhtaçların velisi cemiiyetdir
126	396 İnsanlık vazifelerine ait Allahın emirleri
117	398 Allah yolunda uğraşmak
128	400 Mü'minin sadâkat ve gayreti (İ'lâ-yı kelimetullah yolunda mesâî)
129	403 Harpte atıcı ve nişancının ehemmiyeti
130	403 Müslümanlarda sâdelik ve demokrasi
131	404 Cihâd
132	406 Peygamber Efendimizin zamanındaki harplerin mâhiyeti
133	409 Şehidlik
134	412 Müslümanlığın örnek kurucuları
135	416 İmâm-ı Ali efendimiz
136	417 Bilen ve bilmeyen
137	419 Oruç tutmanın münâsebet almadığı günler
138	420 Ölüme hazırlık
139	421 Âhir zamanda dünya
140	423 Mahşer
141	425 Cennet hayatı
142	428 Âkıbet

Külliyyat

Sıra No.

Kitabın İsmi

-
	Dînî Hasbîhâl (kalmadı)
1	Başlangıçdaki Fikir (ikinci baskı)
2	Allah Mefhumu (ikinci baskı)
3	Din ve Safhaları (kalmadı)
4	Din ve Esasları (kalmadı)
5	Din ve Telâkkileri (kalmadı)
6	Din ve Hikmetleri (kalmadı)
7	Din ve İlmihâl Esasları (kalmadı)
8	Müslümanlık Esasları
9	Hıristiyanlarda İntibah Hareketleri (kalmadı)
10	Müsevîlere Çıkar Yol
11	[Beşerî] İstirab
12	[Beşerî] Ümit
13	[Beşerî] Kurtuluş
14	Dinde Askerlik Kültürü
15	Din Dersleri
16	Hakikat İlmi - İrfan (kalmadı - basılacak)
	Hayat ve Hakikat
	Münâcât - Çocuk dilinden duâ
	Münâcât - Çocuk dilinden duâ (İzahlı)
	Münâcât - Çocuk duâları ve ilâhîleri (Manzum)
	İslâm Muhtırası
	Âsumânın Münâcâtı (kalmadı)
	A Voice From The East
23	Kitab Ehli Ailesi

İLÂHİYYAT KÜLLİYATI YAYINLARI

Dernek Sıra No.	Kitabın İsmi
	İ.K.T.B.Y. Kurumu Beyanname ve Nizamnamesi
1	Köylü Kardeşe I
2	Köylü Kardeşe II
3	Türk ve Demokrasi (Köylü Kardeşe III) KUR'ÂN-I KERÎM'İN Mevzulara Göre Tasnifli - Şerhli Türkçesi (ikinci baskı)
5	Vâridat-ı Süleyman Şerhi Cilt I (kalmadı)
5	Vâridat-ı Süleyman Şerhi Cilt II (kalmadı)
5	Vâridat-ı Süleyman Şerhi Cilt III (kalmadı)
6	Köylü Kardeşe DİN BİLGİSİ (İslâmın beş şartı)
7	Muhâcirlere İlâhî Borcumuz
8	Kore Savunmasına Katılmamızda Dinî ve Siyâsî Zaruret
9	İslâmın Şartlarının Şartları (Aydın gençlere ilmihal kültürü) HADÎS-İ ŞERÎFLER Mevzulara Göre Tasnifli - Şerhli Türkçe (ikinci baskı)
11	Dinde Güzel San'at Telâkkisi Peygamber Efendimizin Hayırseverlerden İstedikleri (İmâr İslah işleri) Hazret-i Muhammed Efendimizin Nebî olarak geleceği hakkında (Mukaddes kitaplardaki tebsîrat)
14	Ölüm ve Âhret (kalmadı)
15	Müslüman Olmayanların Din Durumları
16	Allah'ın Hilkatte Muradı
16	God's Purpose in Creation
17	Kan Gütme Dâvâsı
18	Allahı Tanıtan İsimler Sıfatlar (Esmâ-i Hüsnâ)
—	İslâmda imâr ve islah işleri

Dernekçe ilâve olunan
L Ū G A T Ç E

A

ABES : Boş, faydasız.
ÂBÎD : İbadetle meşgul olan.
ACEZE : Âcizler, düşkünler.
ADÂVET : Düşmanlık.
ADDETMEK : Saymak.
ADET : Sayı. Tane.
ÂDET : Alışılmış şey. Her vakit yapılan.
ÂDİL : Adaletli.
ÂFET : Felâket. Su baskını, tayfun gibi doğal ve zararlı olaylar.
AFÎF : İffetli, namuslu.
ÂFİYET : Sağlık, esenlik.
AHD : And. **Ahde vefa** : Verdiği söze bağlı kalma.
AHALÎ : Toplum.
ÂHAR : Diğerleri.
AHÎD : And, yemin. Bir işi üstlenme. Zaman, devir.
AHÎR : Son.
AHKÂM : Hükümler.
AHLÂK-I SALİHA : Sâlihlerin (Allah'ın makbul kullarının) ahlâkı.
AHVÂL : Haller.
AİDİYET : Ait oluş.
AKAB : Hemen sonra.
ÂKİBET : Son, sonuç.
AKİDE : İnanç. Dinin başlıca esasları. (Çoğulu: Akaid).
ÂKİL : Akıllı.
AKİS : Yankı.
AKL-I SELİM : Sağduyu.
AKSÂM : Kısımlar, parçalar.
AKSÛLAMEL : Tepki, reaksiyon.
ÂLÂ : Üst, yüce.
ALÂKA : İlgi.
ALÂMET : Tanıtıcı işaret.

ALELÂDE : Olağan, alışlagelmiş.
ÂLEMŞÛMÛL : Dünya çapında. Evrensel.
ALENİ : Açıkça.
ALEYH : Ona karşı.
ÂLÎCENÂB : Yüksek karakterli. Cömert.
ÂLİM : Bilgin.
AMAN : Emniyet, güvence.
AMEL : İş, kişinin yaptığı. İlâhî emrin yürürlüğe konması. **Amel-i zafî** : Kendi işi.
AMELE : İşçi.
AMELÎ : Nazarî olmayan, pratik.
ÂMİL : Yapan. Sebep olan.
AMME : Kamu.
ANGARYA : Kişileri ücretsiz çalıştırma.
ÂR : Utanç, haya duygusu.
ARAZÎ : Topraklar.
ARD : Önün zıddı, arka, geri.
ÂRIZ OLMAK : Aslı olmayıp sonradan gelmek.
ÂRIZÂ : Ârız olan, sonradan çıkan olumsuz hal; aksama.
ÂRİYET : Ödünç, geri verilmek üzere alınan.
ARZ-I İHTİYAÇ : Kişinin ihtiyaçlarının karşılanması için yaptığı başvuru.
ARZETMEK : Sunmak.
ASÂLET : Soyluluk.
ÂSÂR : Eserler, yapıtlar.
ASGARÎ : En az.
ASHÂB : Sehabeler, Hz. Peygamberin yakınları.
ÂSÎ : İsyan eden.

ÂŞİKÂR: Apaçık.
ÂTÎ: Gelecek.
AVÂKİB: Âkıbetler, sonuçlar.
AVDET: Geri dönüş.
AYÂL: (İyal) Eş, zevce.
ÂYİNE: Ayna.
ÂZÂ: Üye, organ.
AZAB: Eziyet, günâh işleyenlerin çe-keceği ceza.
AZAMET: Yücelik, büyüklük. Büyük-lük taslamak.
AZİZ: İzzet sahibi, kadri yüce.
AZLETMEK: Kişiyi görevinden uzak-laştırmak.
AZM (AZİM): Kesin niyet ve karar.

B

BAB: Kapı.
BAHA: Değer.
BAHR-İ MUHİT: Büyük deniz, Okya-nus.
BAHT: Talih,
BAHTİYAR: Mutlu.
BAHUSUS: Özellikle, hele, en ziyade.
BÂKÎ: Kalıcı, ölümsüz.
BAKİYYE: Arta kalan.
BÂLİĞ: Erişen, ulaşan.

BAP: bk. Bâb.
BÂRİZ: Açık, belli, âşikâr.
BA'S (BÂS): Gönderme. Allah'ın bir Peygamberi halkı dine dâvetle gö-revlendirmesi.
BEDDUA: Duanın zıddı. Birinin ceza-landırılması için dua etmek.
BEDEL: Bir şeyin yerine geçen, bir şeyin karşılığı.
BEDEN: Gövde.
BEİS: Zarar. Sakınca.
BERGÜZİDE: Seçilmiş, seçkin.
BERÎ: Sâlim, kurtulmuş. Temiz.
BEŞÂRET: Müjde. Sevindirici.
BEŞER: İnsan.
BEŞERÎ: İnsana ait.
BEŞERRİYET: İnsanlık.
BEVİL: İdrar.
BEYAN: Söylemek, bildirmek.
BEYN: Ara, arası.
BEYT: Ev. **Ehl-i Beyt:** Ev halkı. Hz. Peygamber'in ailesi.

BEYYİNE: Belge, açık delil, bürhan.
BEZL: Rıza ile bol bol vermek, dağıt-mak.
BİAT: Bir kişinin hükümdarlığını ta-nıyıp, ona bağlanmak.
BİÇÂRE: Çaresiz. Zavallı.
BİD'AT: Sonradan çıkan. Şeriatta, Hz. Peygamber'den sonra çıkan uygu-lama.
BİDÂYET: Başlangıç.
BİLÂHARE: Sonra, nihayet.
BİLAKİS: Tersine, aksine olarak.
BİLFİİL: Fiilen, yapılan, edilen.
BİLKÜLLİYE: Tümü birden, tama-men.
BİLMUKABELE: Karşılık olarak.
BİNA: Yapı.
BİNA ETMEK: İnşa etmek. Tesis kur-mak, yapmak.
BİNÂGERDE: Bina edilmiş, yapılmış.
BİRÂDERZÂDE: Kardeş çocuğu.
BİZÂTİHİ: Kendiliğinden, kendinden.
BİZZAT: Kendi kendisi, kendi başına.
BUĞZ: Kin.
BÜRÜDET: Soğukluk.

C

CÂİZ: Uygun, yapılmasında sakınca olmıyan.
CÂMÎ: Cem eden, toplayan.
CÂMÎA: Topluluk.
CÂRÎ: Akan. Geçmekte olan. Kullanı-lan. **Cârî kılmak:** Gerekli kılmak. Muteber kılmak.
CAZİBE: Gönül kapıcılık. Çekim.
CEBREN: Zorla.
CEFÂ: Eziyet, üzüntü vermek.
CEHALET: Bilgisizlik.
CEHD: Çalışma, gayret.
CELBETMEK: Getirtmek.
CELİL: Yüce, kadri büyük.
CEM ETMEK: Toplamak.
CEMAAT: Topluluk. Camide imama uyup namaz kılanlar.
CEMÂL: Güzellik. **Cemâl Tecellisi:** Cenâb-ı Hakkın cemâl sıfatlarının tecellisi.

CEMİL : Cemâl sahibi, güzel.
CEMİYET : Dernek, topluluk.
CENUP : Güney.
CEPHE : Alın, ön yüz. Ordunun ön tara-
rafi.
CERH : Yaralama.
CEVÂRIH: Yaralayıcı âletler.
CEVÂZ: Câiz olma, yasak olmama.
CEVHER: Öz, değer. Soydan gelen de-
ğer. Değerli taş.
CEZBE: Tanrı aşkı ile kendinden ge-
çiş. Allaha doğru çekiliş.
CİBİLLET : Yaradılış, asıl. Huy.
CİDAL: Kavga, cenk, savaş.
CİDDİ : Gerçek. Ağırbaşlı.
CİHAD : Din uğruna (İslâm Dinini
yaymak için) yapılan savaş.
CİHÂN-ŞÜMÛL : Cihanı kaplayan.

CİHET: Yön.
CİSMÂNİYYET: Manevî ve ruhanî
olmayan, bedenle ilgili olan.
CİVAR : Etraf, yakın yer.
CÖMERT : Eli açık. Verimli.
CÛMLESİ : Hepsî.
CÛNÛB : Şeriata göre, gusûl abdesti
alınmasını gerekli kılan haller.
CÛRET: Aşırı cesaret
CÛRETKÂR: Aşırı' cesaretli.
CÛRÛM : Suç
CÛZ-EN : Küçük bir kısmı (olarak).
CÛZ'Î : Azıcık, pek az.

D

DAHİL : İçeri giren, içeride bulunan.
DALÂLET : Sapıklık.
DÂR : Ev, konak.
DAVET: Çağrı.
DEBBAĞ: Derici (Tabak).
DECCAL: Kıyamette çıkacağına ve
Hz. İsa tarafından öldürüleceğine
inanılan zararlı yaratık.
DEF : Savma, öteye itme, kovma.
DEF'ATEN: Bir defada.
DEFN (DEFİN) : Gömme.
DELÂLET: Yol gösterme.
DELİL: Bir suçu veya kusuru yükle-
me, ispata yarayan şey, kılavuz.
DENÎ : Aşağı, alçak.

DERC ETMEK : Yazmak.
DEREKE : Merdivende, bulunduğumuz
basamağın altındaki basamaklar;
derecenin zıddı.
DERUHDE : Üzerine almak, taahhüd
etmek.
DEVÂ: İlâç.
DİĞER-GÂM : Başkasının da yararlan-
masını isteyen, cömert.
DİRÂYET : Zekâ, beceriklilik.
DİREKTİF: Emir.
DİYÂR : Memleket, ülke.
DİYET : Kan bahası.
DÛÇÂR: Olan, ulaşan. Mübtelâ.
DÛNYA-ŞÛMÛL : Dünya çapında.
DÛSTÛR: Yasa, kaide.

E

EBEDÎ: Sonsuz.
EBEVEYN : Ana-baba.
ECEL : Her canlının ölüm vakti **Ecel-i**
kazâ : Tesadüfî bir kaza veya teh-
like sonucu ölüm.
ECNEBÎ: Yabancı.
ECİR (ECR) : Bir iş karşılığı verilen
şey. Kullanın ibadeti ve iyi hareke-
ti karşılığı Cenâb-ı Hak tarafından
verilen manevî mükâfat. **Ecr-i Me-**
sûbat: Sevâba verilen mükâfat.
EDÂ : İfa, yerine getirme.
EDEB : Terbiye, iyi ahlâk. Haya.
EF'ÂL: Fiiller, eylemler.
EFDAL: Daha üstün, pek faziletli.
EFRÂD: Ferdler, bireyler.
EFSANE : Masal.
EGOİZM : Bencilik.
EHAD : Tek, bir.
EHEMMİYET: Önem.
EHİL: Bir işin sahibi, eri. Erbab.
EHLİ KİTAP (KİTAP EHLİ) : Allah-ü
Taâlânın buyruğu olan dört kitaba
inanananlar.
EHLİYYETLİ : Ehliyeti, yapma gücü
olan.
EHVEN : Daha uygun, daha ucuz.
EKALLİYET: Azınlık.
EKİDEN : Metin ve sağlam şekilde.
Açık ve kesin olarak.
EKMEL: Çok kâmil, çok olgun.

EKREM : Pek kerîm, pek cömert.
EKSERİYET: Çoğunluk.
ELZEM : Çok lâzım.
EMAN: Korkusuzluk, eminlik.
EMANET: Bir şeyi geri almak üzere birine verme.
EMÂRET: Emirlik, Beylik.
EMİN OLMAK: Güvenmek.
EMNİYET : Güvence.
EMPERYALİST : Başka ulusları hegemonyası altına alan devlet.
EMR-İ VÂKÎ : Oldu-bittiye getirme, bir işi baskı ile yaptırma.
EMSAL : Meseller. Benzer ve örnekler.
ENBİYÂ: Nebiler, bk. Nebî.
ENTRİKA: Desise, hile.,
ENVÂ : Çeşitler, türler.
ENVAR : Nurlar.
ERZAK : Yiyecek.
ESARET : Tutsaklık.
ESBÂB : Sebepler.
ESMÂ: İsimler. **Esmâ-i Hüsnâ** : Tanrı isimleri.
ESMÂN : Semenler, değerler.
EŞİRRÂ: Şerirler, kötü kişiler.
EŞKÂL: Şekiller.
EŞKİYÂ : Şakîler, haydutlar.
EVLÂ: Öncelik tanıman. Daha uygun.
EVLÂDİYE: Evlâda kalacak nitelikte.
EVLEK: Tarla. Bir arazi ölçüsü.
EVLİYA : Velîler. Bk. Velî.
EVRÂD: Virdler; maneî vazife olarak belirli vakitlerde okunan âyetler, dua ve münâcâtlar.
EVSAF: Vasıflar, sıfatlar.
EZÂ: Eziyet, cefâ.
EZEL: Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.
EZELÎ : Ezele ait; başlangıcı olmayan, sonsuz geçmişten gelen.

F

FAAL : İşleyen, çalışan,
FAALİYET: Çalışmalar.
FÂCİR: Günâhkâr. Kötü işler yapan.
FAHR: Övünme, iftihar vesilesi olan.
Fahr-i âlem: Âlemin fahri olan Peygamber Efendimiz.

FÂİL : İş yapan.
FAKÎH: Fıkıh bilgini.
FAKR-U ZARÛRET : Yoksulluk, darlık.
FÂNÎ : Ölümlü, baki olmayan.
FÂRIG OLMAK: Vazgeçmek.
FARÎZA: Allah'ın yapılmasını farz kıldığı buyrukları.
FÂSİK: Fısk sahibi, kötü işler yapan.
FÂSİD : Fesatçı. Bozuk.
FÂTİH : Fetheden, bir ülkeyi alan.
FAZİLET : Erdem.
FAZL : Değer. Marifet, kemal. Cömertlik.
FECAAT : Fecî, yürekler acısı, acımlıca durum.
FECİR : Tan yerinin ağarması, güneş doğmadan beliren kızılık.
FEDÂKÂR : Bir iyi amaç uğruna kendini, çıkarını gözetmeyen.
FELÂH : Kurtuluş, selâmet.
FELÂKET : Büyük zarar ve sıkıntılara yol açan durum, yıkım.
FELEK : Eski Astronomi bilgisine göre gökyüzü tabakaları. Kader ve talih.
FER': İkinci derecede önemli, tâli.
FERAGAT: Vazgeçme.
FERD : Kişi
FERDA : Yarın, gelecek.
FESÂT: Bozukluk. Kargaşa. Kötülük.
FETİH (FETH) : Açma; başlama. Bir şehrin, ülkenin asker gücü ile alınması.
FEVKALÂDE : Olağanüstü.
FEYZ : Nimet, Bolluk. Maneî olgunluk ve mutluluk.
FIRKA : Bölük, insan topluluğu.
FISK : Kötü huyluluk, ahlâksızlık, sefâhet.
FİTRAT : Yaradılış.
FİTRÎ : Yaradılıştan olan.
FİDYE: Bir insanın esirlikten kurtarılması için ödenen para.
FİĞÂN: İnleme, feryat.
FİHRİST: Dizin; bir kitap veya defterin içindekilerini açıklayan.
FİİL: Yapılan iş, eylem.
FİİLİYAT: Yapılan şeyler, vücuda getirilen işler.
Fİ'LEN (FİİLEN): Yapılmış olarak. Bizzat.

Fİ'LÎ (Fİ'LÎ) : Fiil haline gelmiş; iş-
lenen, yapılan.
FUKAHÂ : Fakîhler, Fıkıh bilginleri.
FÜCÛR : Doğru yoldan ayrılarak gü-
nâh işlemek.
FÜTÛHAT : Fetihler.
FÛTÛR : Gevşeklik. Ümitsizliğe düş-
mek.

G

GADDAR : Zâlim, acımasız.
GADR : Hainlik, zulüm.
GAFLET : Boş bulunma, dalgınlık. Ger-
çeği görmeme.
GAİB : Hazır olmayan, görünmez olan,
kaybolmuş.
GANÎMET : Savaşta düşmandan alınan
mal.
GARAZ : Maksat, kötü niyet. Kin.
GARK : Suyu batma.
GASP : Zorla alma, zaptetme.
GAYE : Amaç.
GAYRI : Başkası.
GAYR-İ ÂDİLÂNE : Adaletsiz.
GAYR-İ MÛSÂİT : Uygun olmayan
GAYR-İ MÛSLİM : Müslüman olmayan.
GAZÂ : Din düşmanları ile savaşma.
GAZAB : Aşırı öfke.
GİL : Gizli düşmanlık, kin. (Gill-u-gış
şeklinde kullanılır).
GIYÂB : Yokluk, orada olmama.
GIYBET : Çekiştirme, arkadan yerme.
GURÛB : Güneş, Ay batması.
GUSUL (Gusl) : Boy abdesti; tam yı-
kanma.

H

HACAMAT : Kan alma.
HÂCET : İhtiyaç, edinilmesi zorunlu
olan.
HAD : Sınır. **Haddi zâtında** : Aslında,
esasında.
HADES : Yeniden abdest alınmasını
gerektilen haller.
HÂDÎ : Hidâyet veren; Esmâ-i Hüsna'-
dan.
HÂDİM : Hizmet eden.
HÂDİSE : Olay.
HAFÎ : Gizli, saklı.

HÂİL : Araya girip engel olan. Kor-
kunç.
HÂİZ : Sahip, taşıyan.
HAKAYİK : Hakikatler, gerçekler.
HAKÎM : Hikmet ve ilim sahibi. Al-
lah'ın yüce sıfatlarından biri.
HÂKİMİ ÂDİL : Adaletli yargıç veya
yönetici.
HAKÎR : Küçük, önemli olmayan. (Te-
vazu tâbiri olarak kullanılmıştır).
HALÂVET : Tatlılık.
HÂLET : Hal, durum.
HÂLÎ : Boş, ıssız. Müstesna.
HÂLİK : Helâk eden.
HALÎM : Hilm sahibi. Allah'ın yüce sı-
fatlarından biri.
HALL-Ü FASL : Tefsir, açıklama, çö-
züm.
HAMD : Övme, teşekkür; kulun Al-
lah'a olan saygı ve şükranlarını arz-
etmesi.
HÂMİL : Yüklü, yüklenmiş. Nakleden.
HAMÎR : Hamur, maya.
HAML : Yük, isnad.
HARÂB : Yıkık.
HARARET : Sıcaklık.
HAREM : Girilmesi herkese açık olma-
yan ve saygı gösterilen yer. İslâm
evlerinin kadınlara mahsus bölü-
mü. Eş, zevce.
HARİÇ : Dış, dışarı.
HÂRİKA : Olağanüstü şey.
HARÎM : Harem gibi özel yer.
HARİS : Çok istekli, hırslı.
HASED : Kıskanma.
HASENÂT : İyi ve güzel şeyler, iyi a-
meller.
HÂSİL OLMAK : Oluşmak, meydana
gelmek.
HASİM : Düşman.
HASİS : Eli sıkı, cimri. Bayağı.
HASLET : Huy, ahlâk.
HASRETMEK : Ayırmak. Vermek. Sı-
nırlamak.
HAŞROLMAK : Kıyamet gününde Ce-
nâb-ı Hakkın ölüleri diriltirek top-
laması.
HASYET : Ürkme, ürperme, korku.
HATÂ : Yanlış.
HATİB : Hitabet sahibi, iyi söz söyle-
yen. Camide hutbe okuyan.

HÂTİME : Son, bitiş.
HATM: Bitirme. İkmal.
HAYÂ : Namus, utanma.
HAYÂLÂT : Hayaller.
HAYRÂT: Hayır için yapılmış olan şeyler
HAYSİYYET : Onur, şeref.
HAZ: Hoşlanma.
HAZER : Sakınma.
HAZERÂT : Hazretler.
HÂZİR VE NAZİR: Mevcud olan ve gören.
HAZM: Sindirme.
HEBÂ : İsrâf, telef.
HELÂK : Yok olma.
HEVÂ: Arzu. Maddî/ nefsânî zevklere düşkünlük.
HEVES : İstek.
HEY'ET-İ UMUMİYE: Genel şekil.
HEZM: Sıkıp ezmek. Bozgun.
HIFZ : Saklama, koruma.
HIRFET: Sanat.
HISIM: Yakın, akraba.
HİBE: Bağışlama.
HİCİV: Yermek, taşlama.
HİCRET : Göç etmek. Muhacirlik.
HİDÂYET: Allah tarafından ilham olunan Hak yolunu aramak arzusu.
HİKEMÎ : Hikmete ait.
HİKMET: Yüce ve Tanrısal bilgi. Fel-şefe.
HİLÂF : Aykırı, zıt.
HİLE: Aldatma, kandırma.
HİLKAT : Yaradılış.
HİLM : Yumuşak, ılımlı huy.
HİMAYE: Koruma.
HİMMET: Yardım.
HİTAB : Söz söyleme.
HİYÂNET: Hainlik.
HİZÂ: Aynı sırada olma.
HİZMETKÂR: Hizmet eden.
HOŞNUD : Memnun.
HUBÛBÂT: Tahıllar.
HUDÂ : Allah. Sahipler.
HUKUK: Haklar.
HULÛL: Sızma.
HULÛS : Saflık, halislik, içtenlik.
HUSÛL : Oluşma.
HUSÛMET: Düşmanlık.
HUSÛSÎ : Özel.

HUŞÛ: Manevî saygı ve kendinden geçiş hali.
HUZÛR: Mevcut olma. Bir zâtın huzurunda (yüce katında) bulunma. Rahatlık, asayiş.
HÛCCET : Senet, belge.
HÛKÛM: Yargı, karar verme. Nüfuz ve irade altına alma.
HÛKÛMRÂN: Hüküm süren, hükümdar.
HÛLÂSA : Özet.
HÛR: Özgür, köle olmayan.
HÛRMET: Saygı.
HÛRRİYET : Özgürlük.
HÛSN-Ü HULK : Güzel yaratılmış. Güzel ahlâk.
HÛSRAN : Zıyan, zarar.

I

IRK: Soy.
ISKA : Sulama, su verme.
İSLÂH: Daha iyi hale getirme, düzeltme. Uzlaştırma.
İSRAR: Diretme. Bir konuda sebat etme.
İSTİFÂ : Saf hâle gelme.
İSTİRAB : Acı çekme.
İTRİYAT: Kokular, parfüm.

İ

İADE : Geri verme, geri çevirme.
İÂNE: Para veya mal yardımı.
İÂŞE: Geçindirme, besleme.
İBÂDET : Tapma, kulluk etme.
İBÂDETGÂH: İbâdet edilen yer, mâbed.
İBÂDULLAH: Allah'ın kulları.
İBARET: Oluşmuş, müteşekkil.
İBDÂ : Yaratma.
İBRET: Bir şeyden, bir olaydan gereken olumlu dersi almak; görenlere ders niteliğinde olan şey.
İBTİDÂ : Başlangıç.
İCÂB : Gerektilme, lâzım olma.
İCÂBET : Kabul, yerine getirme.
İCÂD : Yeni bir şey bulma veya yapma.

İCMÂL : Bir konuyu, sözü veya hesabı derleyip toplama, özetleme.
İCRÂ : Yapma, tasarlanan bir işi eylem haline getirme.
İCRÂÂT : Yapılan işler.
İCTİHÂD : Görüş. Din bilginlerinin şeriat alanında yeni bir düşünce veya tutumu ortaya koyması.
İCTİMÂ : Toplanma, bir araya gelme.
İCTİMÂÎ : Sosyal, toplumsal.
İCTİNÂB : Sakınıp çekinme.
İDDİA : Bir konuyu, fikri ileri sürme, dava etme. İnat, ısrar.
İDEAL : Ülkü, mefkure.
İDEOLOJİ : Sosyal ve siyasî alanda, belirli bir doktrine bağlı düşünce sistemi.
İFÂ : Yapma, yerine getirme.
İFADE : Anlatış.
İFFET : Namusluluk.
İFLÂH : Kurtuluş ve selâmet.
İFNÂ : Yok etme.
İFRÂT : Aşırılık, ortanın üstü.
İFSÂD : Bozma. Fitne, fesad çıkarma.
İFTİHAR : Övünme.
İFTİKAR : Fakirlik ve ihtiyaç hali.
İFTİRA : Kara çalma, birine gerçek olmayan bir suçu veya kusuru yüklemek.
İGFÂL : Baştan çıkarma, aldatma.
İHÂTA : Kuşatma.
İHDÂS : Meydana getirme.
İHLÂL : Bozma.
İHLÂS : Riyasız ve samimî ibâdet. İçtenlik.
İHMAL : Önemsememe, bir işe gereken dikkati göstermeme.
İHRÂZ : Nail olma, manevî bir değere erişme.
İHSAN : İyilik etme. Bağışta bulunma.
İHSÂS : Duyma, his etme.
İHTAR : Hatırlatma, dikkati çekme.
İHTİKÂR : Ürün ve malı saklayıp fiyatını yükselttikten sonra satma, karaborsa.
İHTİLÂF : Anlaşmazlık, uyuşmama.
İHTİLÂT : Karışık görüşme.
İHTİMAL : İmkân. Olasılık.
İHTİMÂM : Dikkat ve özenle çalışma, ilgi gösterme.

İHTİRÂM : Saygı.
İHTİRÂS : Tutku, şiddetli arzu. Açgözlülük.
İHTİVÂ : Kapsama, içine alma.
İHTİYÂÇ : Gereksinme.
İHTİYÂR : Kendi irâdesi ile kabullenme, seçme.
İHTİYÂRÎ : Kişinin kendi istek ve iradesine bağlı bulunan.
İHTİYÂRSIZ : İrâde dışında, irâdesiz.
İHTİYAT : Tedbir. Yedek.
İHTİZÂR : Can çekişme.
İHVÂN : Kardeşler, samimî dostlar, aynı tarikten olanlar.
İHYÂ : Diriltme, hayat verme.
İKÂMET : Oturma.
İKAZ : Uyarma. Gafletten kurtarma.
İKBÂL : Bahtın açılması, yükselme.
İKMÂL : Kemale erdirmeye, tamamlama.
İKRÂH : Zorlama. Tiksinme.
İKRAM : Ağır lama. İhsan.
İKRÂR : Kararlaştırma, kararını açıklamaya. Dili ile söyleme. Tasdik etme.
İKRÂZ : Borç verme.
İKTİDÂ : Uyuma, tâbi olma.
İKTİDAR : Takat, güç yetme, yapabilme.
İKTİFÂ : Yetinme.
İKTİRÂN : Yaklaşma.
İKTİSÂD : Ekonomi, tasarruf, tutumlu olma.
İKTİZÂ : Lâzım gelen, gereken.
İLÂVE : Katma. Ek.
İLENC : Beddua, lânet.
İLHÂM : Kalbe doğan, Allahdan gelen duygu, düşünce.
İLKA : Koyma, bırakma, atma.
İLLET : Sebep. Hastalık.
İLMÎ : Bilimsel.
İLTİCÂ : Sığınma.
İLTİFAT : Aşınalık. Gönül alma. Lutfetme.
İLTİHAK : Katılma.
İLTİZAM : Gerektirme. Bir tarafı tutma.
İMÂN : Dinî inanç.
İMÂR : Onarma, şenlendirme.
İMHA : Mahvetme, yok etme.
İMKÂN : Olanak.
İMSÂK : Perhiz, nefsi zaptetme.

İMTİYAZ : Farklı olma, üstünlük. Özel hak tanıma.
İMTİZAC: Uyuşma, iyi geçinme.
İN'ÂM: Nimet verme, ihsan etme.
İNÂYET: Lütuf, ihsan. Gayret, çalışma.
İNDÎ : Kişinin kendi görüşüne göre.
İNDİNDE : Nezdinde, kendine göre.
İNFAK : Kişinin nafakasını verme, besleme.
İNHİSÂR: Yalnız bir kişiye veya bir şeye ait olma, tekel.
İNKÂR: Tanımama, kabul etmeme.
Yaptığını gizleme.
İNKİSAR: Kırılma. Beddua etme.
İNKİŞÂF: Gelişme. Bir hal veya manevî sırrın görünmesi.
İNKİYÂD : İtaat, boyun eğme.
İNSAF: Adalet ve doğrulukla davranma, itidalli hareket.
İNŞÂ: Yapma, vücuda getirme. Eski edebiyatta: nesir.
İNTÂC: Neticelendirme.
İNTİBÂH: Uyanma. Gafletin zıddı.
İNTİHÂB: Seçme.
İNTİKAL : Göçme, geçme. Anlama.
İNTİSÂB : Bağlanma. Kapılanma.
İNTİŞÂR: Yayılma, dağılma.
İNTİZAM: Düzgünlük, tertip.
İNTİZÂR : Bekleme.
İNZÂL: İndirme.
İNZÂR: Korkutarak alıkoyma.
İNZİBÂTÎ: İnzibâta ait, intizam verici; asayişi sağlayan güçler ve önlemler.
İNZİVÂ: Bir köşeye çekilme, dünyadan el-ayak çekme.
İPTÂL: Kaldırma.
İPTİDÂ : bk. İbtidâ.
İPTİDÂÎ: İlkel.
İRÂD: Getirme. Gelir.
İRÂDE: İsteme. Buyruk. Allah'ın insanlara verdiği akıl gücü.
İRÂS: Verme.
İRFAN: Kültür. Bâtın ilmi, ilâhî sır ve gerçeklere vukuf peyda etme.
İRŞÂD : Doğru yolu gösterme.
İRTİFÂ: Yükselme. Yükseklik.
İRTİHÂL: Ölüm, göçme.
İRTİKÂB : Kötü bir iş, bir günâh işleme, alçalma.

İSÂL: Eriştirme, ulaştırma.
İSBÂT: bk. İspat.
İSKÂN: Yerleştirme.
İSMÂT : Susturma.
İSNAT : Bir şeyi birine bağlama, yükseleme, iftira.
İSPAT: Sağlamaştırma. Meydana çıkarma. Bir düşüncenin doğruluğunu kabul ettirme.
İSRAF: Para ve malı boş yere harcarca, telef etme.
İSTİBDÂD: Baskı düzeni.
İSTİDÂD: Bir bilimi veya işi öğrenmeye olan tabii meyil, yetenek.
İSTİFADE: Faydalanma.
İSTİFRÂŞ : Cariyenin eş olarak kullanılması.
İSTİĞNA: Yardım istememe, nazlanma, istekli görünmeme, doyunluk.
İSTİHÂLE : Bir halden diğer bir hale geçiş.
İSTİHÂRE: Bir işin hayırlı olup olmadığını önceden kestirmek için abdestli ve niyetli olarak yatmak ve görülen rüyadan mânâ (anlam) çıkarmak.
İSTİHDAM: Kullanma, çalıştırma.
İSTİHZÂ: Alaya alma.
İSTİKAMET: Doğruluk, dürüstlük. Yön, yönelme.
İSTİKBÂL: Gelecek. Misafir karşılama.
İSTİKLÂL : Bağımsızlık.
İSTİLÂ : Yayılma, kaplama. Bir ülkeyi zaptetme.
İSTİMAL: Kullanma.
İSTİNÂD: Dayanma, güvenme.
İSTİRAHAT: Dinlenme.
İSTİRHÂM: Yalvarma, yakarma, rica.
İSTİSMAR: Sömürme.
İSTİSNÂ: Kaide dışı.
İSTİSNÂÎ: Kaide dışı olan.
İSTİŞÂRE: Danışma.
İSTİZÂN: İzin alma.
İŞGAL : İşde bulundurma. İşinden alt kovma. İstilâ etme.
İŞTİRÂK: Ortak olma, katılma.
İTAAT : Tâbi olma, birinin emrine uyma.
İTİBAR : Şeref, değer. Saygı, önem verme.

İTİBÂRÎ: Varsayılan.
İTİDAL: İlimli olma, aşırılıktan kaçınma.
İTİKAD: inanma, ilkelere bağlanma.
İTİKÂF: Mâbed veya tekkede ibadete çekilme.
İTİMADA ŞAYAN: Güvenilir.
İTİNA : Özenme, önem verme.
İTİRAF: Bir hâli saklamayıp açıklamama.
İTİRAZ: Bir düşünce veya söze karşı çıkma.
İTİYAT : Âdet haline getirme.
İTLÂF : Telef etme, öldürme.
İTMÂM : Tamamlama.
İTMİNÂN : Birine inanma, güvenme.
İTTİHÂZ : Edinme, kabul etme.
İTTİKA: Takva. Günah işlemekten ve iyilik etmemekten sakınmak.
İTTİKÂ : Dayanmak, yaslanmak.
İVAZ : Bedel veya bir çıkar karşılığı.
İZ'ÂC: Can sıkma.
İZÂFE : Katma, bağlama.
İZAH : Açıklama.
İZÂHÂT: Açıklamalar.
İZÂLE : Yok etme, giderme.
İZDİHÂM: Kalabalık.
İZHÂR: Meydana çıkarma.
İZZET : Değer, itibar. Yüksek mertebe.
 İzzet-i nefis : Kişinin kendi nefisine olan saygı ve bağlılığı, onur.

K

KABİL: Alan, kabûl eden. Yeteneği olan. Mümkün, yapılabilir.
KABİLE: Oymak, aşiret.
KABİLİYET : İşe yatkınlık.
KABİR (KABR) : Mezar.
KABZ : Alma, kavrama. **Kabz-ı ervah :** Ruhun bedenden alınması.
KADİM : Eski. Başlangıççı olmayan, ezelî.
KADİR (KADR) : Değer, zâti kıymet. İtibar. Kadir bilmek: Kıymet bilmek.
KÂFFE: Bütün, hep.
KÂFÎ : Yeten, yeter, elverişli.
KAHIR (KAHR) : Mahy ve helâk etme. Aşırı keder, kendi kendini yiyip bitirme.

KAİM: Ayakta duran. Mevcut. Vaktini namaz kılmakla geçiren.
KÂİNÂT: Evren.
KALOŞ: Eskiden ayakkabıları temiz tutmak için üste giyilen kundura.
KAMET : Boy. Cemaatle namazda müezzinin kamet getirmesi (ezan okuması).
KÂMİL: Mükemmel, olgun, ahlâklı.
KÂMİLEN: Tamamen.
KANÂAT : Gönül tokluğu, az şeyle yetinme.
KANİ OLMAK: İnanmak.
KÂR: İş. Kazanç.
KARİN : Yakın, hısım, arkadaş. Bir şeye erişen.
KARYE : Köy.
KASD : Niyet, tasavvur, girişim.
KASVET: Sıkıntı, gam. Katılık.
KAT'Î: Kesin.
KAT'İYYEN: Kesinlikle.
KATL: Öldürme.
KATLİAM: Toplu kıyım.
KAVÎ : Kuvvetli, sağlam.
KAVİM: Ulus, ırk.
KAVLEN: Sözle.
KAYDETMEK: Yazmak, not etmek. Bağlamak.
KEFÂLET : Birinin taahhüd ettiği bir şeyi yapmaması halinde onun yerine yapmayı üzerine almak.
KEFÂRET : Günâhtan arınma; bir günâhın affı ümidi ve niyazi ile verilen sadaka veya tutulan oruç.
KEFİL : Kefâleti yükümlenen kişi.
KEHÂNET : İlkel kavimlerde kâhin ve büyücülerin gaipten haber verir görünerek cahil halkı kandırması, falcılık.
KELÂM : Söz. **Kelâm-ı Kadîm:** Kur'ân-ı Kerim.
KELER: Kertenkele ve benzerleri.
KELİME: Sözcük.
KEMÂL: Olgunluk.
KEREM: Âlicenâblık, cömertlik. Lutf.
KERİM: Asalet ve şeref sahibi. Cömert. Saygıdeğer.
KESÂFET: Yoğunluk.

KESR-İ NEFS : Nefsi kırmak, nefse uymamak.

KEŞMEKEŞ : Kargaşa, düzensizlik.

KETM: Gizleme.

KISMEN : Bir parçası, bir bölümü.

KIYAS : Karşılaştırma, bir şeyi bir başka şeyle karşılaştırarak değerlendirmek. Denk sayma. **Kıyas-ı neis** : Kendinden Örnek alma, kendine kıyasla hüküm verme.

KIYMET : Değer.

KİBAR: Büyük, soylu.

KİBİR: Büyüklük taslama.

KİFÂYET: Yeterli olma, yeterlilik.

KİRÂM: Kerîmler, büyükler, ulular.

KUDRET: Güç.

KUDSİYYET : Kutsallık.

KURB : Yakınlık, yakın bulunma.

KURS : Belli bir konu üzerinde yapılan kısa süreli ders, çalıştırma. Teker.

KUSUR: Hatâ, noksan, ayıp.

KÜLFET : Zahmet, ağır iş.

KÜLLİYAT : Bir yazarın bütün eserleri. Bir işin veya şeyin bütünü.

KÜLLİYEN: Tamamen, bütünüyle.

KÜNYE: Bir şahsın kimliğini — ailesini — belirten lakap. Bir asker veya memurun kimliğini belirten sicil kaydı.

KÜRSİ (KÜRSÜ): Bir konuşmacı ya da vâzın dinleyicilere hitap için çıktığı yüksekçe yer. Arş'ın altında olduğu kabul edilen gökyüzü tabakası.

L

LAFZ: Söz, kelime. (Çoğulu: elfâz).

LÂHİK: Arkadan gelen, eklenen. Şimdiki.

LAKAP (LAKAB) : Bir kişiye adından sonra verilen ve onun tanınmasına vesile olan isim.

LAKIRDI : Lâf.

LÂTİFE : Güzel, tatlı ve güldürücü söz.

LEH : O, ona ait. (Müennesi: Lehâ, çoğulu : Lehüm).

LİBÂS : Elbise.

LİSÂN: Dil.

LİYÂKAT : Lâyık olma, yararlılık. Ehliyet.

LUTUF (LUTF) : İyilik ve bağış.

M

MÂBED : İbadet edilen yer.

MÂDÂ: Başka, gayri.

MADDÎ: Ruha ve mânâya ait olmayan, cisme ve maddeye ait.

MAĞFİRET : Günâhların bağışlanması, rahmet.

MAHÂRET : Uсталık, beceri.

MAHDUT: Sınırlı.

MAHFİL : Toplanılacak yer. Toplanmış kimseler, meclis.

MÂHİYYET : Nitelik, gerçek, asıl.

MAHLÛK: Yaratılmış. Yaratık.

MAHREM : Gizli, herkese söylenilmeyen. Sırdış. Şeriatça yasaklanan, haram edilen şey.

MAHRUM: Yoksun.

MAHRÛMİYYET: Yoksun kalma, napsizlik.

MAHSUL : Ürün.

MAHVETMEK : Yok etmek, gidermek.

MAHVİYYET: Alçak gönüllülük, kendini hiçe sayma.

MAKZ : Öz, halis, sâfi.

MAHZÛN : Hüzünlü, üzgün.

MAÎŞET: Yaşayış, yaşama. Geçim.

MAKAK: Oturulan yer.

MAKAM : Yer, mevki.

MAKAMLA SÖYLEMEK: Türk musikiğinde bir diziyeye uygun olarak söylemek, terennüm etmek.

MAKBÛL: Kabul olunan, muteber, geçerli.

MAKSAT : Meram, istek, gâye.

MAKTÛL: Katledilmiş kişi.

MÂKÛL: Akla uygun, aklın kabul ettiği.

MÂKÛS: Tersine dönmüş. Bir şeyin zıddı.

MÂLÂYÂNİ : Mânâsız ve faydasız söz veya iş, boş şey, abes.

MÂLİK: Sahip. Tasarruf ve idare eden.

MALÛM : Bilinen.
MÂMÛR : İmar edilmiş, onarılmış.
MÂMÛRE : Bayındır, bakımlı yer. Şehir.
MÂNÂ : Anlam. Madde ve suretin zıddı, iç ve ruh.
MÂNEN: Maddi olmayan, ruhsal ve duygusal.
MÂNEVÎ: Mânâya, ruha ait. Maddî'nin zıddı.
MÂNÎ: Engel.
MANZARA : Görünüş.
MÂRUF : Bilinen, tanınmış. Şeriatın emrettiği.
MÂRUZ : Arzedilen. Karşı bulunan. Uğrayan.
MASLAHAT: İş.
MÂSUM: İsmetli, günâhsız, suçsuz.
MATLÛB : İstenen, aranan.
MÂZERET: Özur. Bir kusura sebep olan veya gösterilen şey.
MAZHAR OLMAK: İyi bir şeye erişmek, nail olmak. Allah lutfunun bir yerde veya şahısta tecellisi.
MAZLÛM : Zulme, haksızlığa uğrayan.
MÂZÛR: Özürlü.
MEÂL: Anlam, öz.
MEBNÎ: Bir şeye dayanan, müstenid, bundan ötürü.
MEBRÛR: Hayırlı, makbûl.
MECLÎS : Bir konunun müzakeresi için oturulup konuşulan yer.
MECRÂ: Su yolu. **Bir işin mecrâsı**: O işin oluş yolu.
MECRÛH: Yaralanmış.
ME'CÛR : Yaptığı iyiliğin karşılığını ve mükâfatını gören.
MEDDAH : Öven. Eskiden kahvelerde halka eğlenceli hikâyeler anlatan adam.
MEDENÎ: Uygur.
MEDH-Û SENÂ: Övme.
MEFHÛM: Anlaşılan, anlaşılmalı. Kavram.
ME'HAZ: Kaynak.
MEKÂN : Yer, ev.
MEKRUH: Hoş olmayan, iğrenç. Şeriatı göre haram olmamakla beraber hoş görülmemeyen şey.
MEKTEP: Okul.
MELÂİKE-İ KİRÂM: Büyük melekler.

ME'LÛF: Ülfet edilen, alışılmış şey.
MEL'ÛN : Lânetlenmiş.
MEMNÛ: Yasak.
MEMNÛİYET : Yasak hali.
MEMNUN: Hoşnut.
MEMÛR: Emir alan, görevlendirilen. Devlet hizmetinde çalışan.
MEN ETMEK : Yasaklamak.
MENFÂAT : Çıkar.
MENFÎ: Olumsuz.
MENFÛR: Nefret edilen.
MENHİYYÂT: Nehyedilen, şeriatça yasaklanan şeyler.
MENKİBE (MENKABE) : Birinin yücelik ve yiğitliğini anlatan anı ve hikâyeler.
MENSÛH: Lağvedilmiş, yürürlükten kaldırılmış.
MENSUP : Bir şahıs veya şeye nisbet ve ilgisi olan.
MENŞE: Bir şeyin çıkış yeri, asıl.
MENZİL: Yol üzerindeki konak. Konaklama, oturma yeri.
MENZİLE: Yer, bulunulan yer, daha aşağı yer.
MERÂM: İstek.
MERCÎ: Başvurulan makam. Dönülecek yer.
MERDÛD: Reddedilmiş, kovulmuş. Mel'ün.
MERHALE: Aşama.
MERHAMET: Acıma.
MERKEP: Eşek.
MERSİYE : Ölünün ardından yazılan ve söylenen şiir, ağıt.
MERTEBE: Rütbe, yüksek derece. Miktar, değer.
MERZÛK: Rızıklandırılmış.
MESÂBE : Derece, değer.
MESAFE : İki yer arasındaki uzaklık.
MESÂĞ : İzin, müsaade.
MESÂÎ: Çalışma.
MESCİD: Cami, küçük cami.
MESELE : Problem. Konu.
MESERRET: Sevinç.
MESH : Cenâb-ı Hakkın bir sureti daha çirkin bir surete tahvili.
MESH ETMEK : El sürme, el ile sıvama.
MES'ÛL : Sorumlu. İstenilen.
MEŞAKKAT: Zahmet, sıkıntı.

MEŞGALE: İş, güç.
MEŞREB : Tabiat, huy, hal ve gidiş
MEŞRU : Şeriata uygun. Yasal
MEŞVERET : Danışma, söyleşme.
METÂ : Mal.
METÂNET : Dayanma, sebat.
METN (METİN) : Bir yazı veya kitabın tümü.
MEVCÛDÂT : Mevcutlar, var olanlar.
MEVCÛDİYET: Var olma. Varlık.
MEVCUT: Var olan. Hazır bulunan. Bir topluluğu oluşturanların hepsi.
MEVHİBE: Vergi, ihsan. Mevhibe-i ilâhiyye: Allah vergisi.
MEVKİ : Yer. Bir şeyin vâki olduğu yer.
MEVTÂ : Ölü.
MEVZİ : Yer.
MEVZÎİ: Bir yere mahsus, genel olmayan.
MEVZÛ: Konu.
MEYÂN: Ara. Orta. Bel.
MEYMENET: Uğur. Kutlu.
ME'YÛS : Ümidini kesmiş. Üzüntülü.
MEZRÛÂT: Ekinler.
MEZUN: İzinli.
MINTIKA : Gökyüzünde on iki burcun sıralandığı daire. Bölge.
MİHR (MİHİR): Güneş. Dostluk.
MİKDÂR: Değer. Kısım, parça. Kıymet.
MİSAFİR: Konuk.
MİSÂL : Örnek, nûmûne.
MİSİL: Benzer, eş.
MİSYONER: Hristiyan dinini, bu din-den olmayanlar arasında yaymaya çalışan din adamı.
MİZAH : Gülmece, eğlence.
MİZMAR: Zebûr sûreleri. Nefesli bir çalgı.
MUACCİZ : Tâciz eden; sıkıcı, bıktırıcı.
MUÂDİL: Beraber, değerce eşit.
MUÂHEDE: Antlaşma.
MUÂHEZE: Çıkışma, azarlama. Tenkit.
MUAMELÂT: bk. Muamele.
MUAMELE: Davranış, işlem.
İş.
MUAMMER OLMAK: Yaşamak.
MUÂNAKA : Boyna sarılma, kucaklaşma.

MUÂŞERET: Toplumsal olarak iyi geçinme.
MUAYYEN : Belirli. Ayrılmış.
MUAZZAM : Büyük, ulu.
MUAZZEB : Azap içinde olan.
MUCİP (Mûcib) : İcap eden.
MÛCİZE: Peygamberlerin gösterdiği olağanüstü haller.
MUFASSAL: Ayrıntılı, kısa olmayan.
MUGALATA : Gerçeğe dayanmayan söz yığını, safsata.
MUGANNÎ : Şarkı söyleyen.
MUGÂYİR : Aykırı, uygun olmayan.
MUHABBET: Sevgi. Dostluk. Dostça konuşma.
MUHÂCERET : Göç etme.
MUHÂFAZA : Koruma. Yürürlükte tutma.
MUHAFAZAKÂR: Toplumdaki inanç ve geleneklere bağlı olan.
MUHAFİZ : Koruyucu.
MUHAKKAK: Doğruluğu araştırılmış ve tespit edilmiş olan.
MUHÂL: Mümkün ve kabil olmayan.
MUHALİF : Karşı görüş ve inançta cılan.
MUHAREBE : Savaş.
MUHARİP: Savaşçı.
MUHÂSARA: Kuşatma.
MUHASSASÂT: Bir kişiye tahsis ve tayin olunan, tahsisat.
MUHASSENÂT : Güzel huylar. Üstünlük.
MUHATÂB : Kendisine söz söylenen.
MUHAYYEL: Hayal edilen.
MUHÎT: İhâta eden, çeviren, kuşatan.
MUHTASAR: Kısa, kısaltılmış.
MUHTELİF: Çeşitli.
MUHTEREM: Saygıdeğer.
MUHTEVİYÂT: İçindekiler, bir kitabın ihtivâ ettiği şeyler.
MUİN: Yardım eden. Cenâb-ı Hakkın isimlerinden.
MUKABELE : Karşılaştırma. Karşı karşıya gelme.
MUKABİL: Bir şeyin karşısında bulunan. Karşılığında.
MUKADDEMÂT: Mukaddemeler, başlangıç, önsözler.

MUKADDER : Allah'ça takdir olunmuş, başa gelecek olan.
MUKADDERÂT : Allah'ın takdir ettikleri.
MUKADDES : Kutsal.
MUKAREBET-İ ZEVCİYYE : Karı-koca yakınlığı.
MUKARİN : Bitişmiş, ulaşmış.
MUKATELE : Birbirini öldürme, savaşma.
MUKAYYET : Bağlı. Dikkat eden.
MUKTEDİR : Güçlü. Yapabilen.
MUKTEZÂ : Bir şeyin icap ve iktizâsı.
MUKTEZÎ : İktizâ eden, gerekli olan.
MÛNİS : İnsana yakın, kanı sıcak.
MUNKATİ' : Kesilmiş, arkası gelmeyen.
MUNTAZİR : Bekleyen, gözeten.
MURÂKABE : Denetim.
MURÂKİP : Denetleyen.
MURASSÂ : Mücevherli, değerli taşlarla süslenmiş.
MURDAR : Pis.
MUSÂFAHA : El tutuşma.
MUSAFFÂ : Saf, arı kılınmış.
MUSÂHABET : Sohbet etme, söyleşme.
MUSÂHİB : Sohbet eden. Padişahların yakın nedimelerine verilen isim.
MUSAHİP : bk. Musâhib.
MUSÂLAHA : Barış yapma.
MUSALLAT : Üzerine düşen, tâciz eden.
MUSANNÂ : Ustaca, san'atlı olarak yapılmış, işlenmiş.
MUSHAF-I ŞERİF : Kur'an-ı Kerim.
MUSİBET : Uğranılan belâ, felâket.
MUSTARİB (MUZTARİB) : İstirap, acı çeken.
MUTAASSİB : İnançlarını tutmakta ifrâta varan. Bağnaz.
MUTASAVVİF : Tasavvuf görüşüne mensup.
MUTAZARRİR : Zarar görmüş, ziyana uğramış.
MUTAZARRÎ : Tazarrü eden, alçalarak yalvaran.
MÛTEBER : İtibarlı.
MUTENA'İM : Nimetlenmiş.
MUTÎ : İtaatlı.
MUTLAK HÂKİMİYET : Kayıtsız, şartsız egemenlik.
MUTLAKA : Kayıtsız - şartsız. Elbette.

MUTTAKÎ : Takvâ sahibi.
MUTTALÎ : Haber alan, bilgi edinen.
MUVÂFAKAT : Uyuma. Razı olma. Ulaşma.
MUVÂFİK : Uygun.
MUVAKKAT : Geçici.
MUVÂSÂT : Yarlık, hizmette iken ölenlerin eş ve çocuklarına aylık bağlama.
MUZİR : Zarar veren.
MÛBÂHASE : Bahse girişme. Söyleşme.
MÛBÂLAĞA : Büyütme, abartma.
MÛBÂREK : Aziz, saygıdeğer, kutsal. Bereketli.
MÛBÂYAA : Satın alma.
MÛBHEM (MÛPHEM) : Belirsiz, açık seçik olmayan.
MÛBREM : Kaçınılmaz, zorunlu.
MÛCADELE : Savaş, uğraş.
MÛCÂHEDE : Cehd ile çalışma, nefsi yenmek için gayret. Allah yolunda savaşma.
MÛCÂHİD : Hak yolunda savaşan.
MÛCÂZÂT : Cezalar.
MÛCEHHEZ : Hazırlanmış. Donanmış.
MÛCERRED : Tecrîd edilmiş. Yalın hâl. Soyut. Bekâr.
MÛCERREP (MÛCERREB) : Denenmiş.
MÛCTEMÎ : Toplanmış, bir araya gelmiş.
MÛCTEMİAN : Topluca, cemaatle.
MÛDÂFAA : Savunma.
MÛDÂFÎ : Savunucu.
MÛDÂHALE : Karışma. Araya girme.
MÛDDET : Süre.
MÛDDÎ-İ ALEYH : Dava edilen.
MÛESSESE : Kurum, kuruluş.
MÛESSİR : Etkili.
MÛEYYİDE : Teyid eden. Yaptırma gücü, yaptırım.
MÛEZZİN : Ezan okumakla görevli olan.
MÛFESSİR : Tefsir eden.
MÛFİD : Faydalı. Yararlı.
MÛHİM : Önemli, düşündürücü.
MÛHLET : Bir işin yapılması, borcun ödenmesi için verilen süre.
MÛHLİK : Helâk edici, öldürücü.
MÛKÂFAT : Ödül.

MÜKELLEF : Yüklü. İhtısalı..
MÜKELLEFİYET: Yüklülük.
MÜKEMMEL : Çok güzel, çok olgun.
MÜKERREM : Saygı gören, değer verilen.
MÜKERRER : Tekrar olunmuş.
MÜLÂHAZA: Dikkatle bakma. İyice düşünme.
MÜLÂKÎ: Buluşan, kavuşan.
MÜLÂMESE : Temas, birbirine dokunma.
MÜLÂYEMET: Yumuşaklık. Uygunluk.
MÜLK: Sahip olunan toprak, ev gibi taşınmaz mal. Bir hükümdarın idaresindeki ülke.
MÜLKİYET: Bir mülke sahip olma hali.
MÜMÂNAAT: Engel olma, karşı durma.
MÜMÂRESE (MÜMÂRESET) : Bir işi tekrar ederek kazanılan el alışıklığı; beceri.
MÜMESSİL: Temsilci, biri veya bir topluluk adına hareket eden kişi.
MÜMEYYİZ: Temyiz eden, doğruyu yanlıştan ayıran.
MÜMİN : İman eden, iman sahibi.
MÜMTAZ : Seçkin, ayrı ve üstün tutulan. İmtiyazlı.
MÜNÂCÂT: Allah'a yalvarış. Cenâb-ı Hakka hitaben yazılan nazım türü.
MÜNÂDÎ: Tellâl, yüksek sesle ilân eden.
MÜNÂFERET : Birbirinden nefret etme.
MÜNÂFİK : Nifâk çıkarıcı. Peygamberimiz zamanında müslüman olmuş gibi görünüp delâlet yolunda yürüyeni.
MÜNÂKALE: Ulaşım.
MÜNASEBET : İlişki. Vesile. Münasebetsiz : Uygunsuz, yersiz.
MÜNASİP: Uygun.
MÜNÂVEBE: Nöbetleşe, nöbetle iş görme.
MÜNÂZAA : Kavga, dalaşma.
MÜNDERECÂT: İçindekiler.
MÜNEBBİH : Uyarıcı.
MÜNEZZEH: Bir şeye muhtaç olmayan, arınmış.

MÜNFERİD : Yalnız, tek.
MÜNHEZİM: İnhizâma, hezimete uğramış, yenilip bozguna uğramış.
MÜNKİR: İnkâr eden.
MÜNTEHÂ : Bir yolun ve bir şeyin en sonu.
MÜPTELÂ (MÜBTELÂ) : Tutulan. Aşk, içki gibi bir şeye aşırı derecede düşkün olan.
MÜRECCAİ: Tercih edilen, başkalarına nazaran daha uygun görülüp seçilen şey.
MÜREKKEP: İki veya daha fazla şeyin bir araya getirilmesinden oluşan bütün.
MÜRÜVVET: Faziletle karışmış yiğitlik. Âlicenablık.
MÜSAADE : İzin verme.
MÜSÂBAKA : Yarışma.
MÜSÂBIK: Yarışan.
MÜSÂİT (Müsaid) : Uygun. Elverişli.
MÜSÂMAHÂ: Hoşgörülük.
MÜSÂVÂT: Eşitlik.
MÜSÂVÎ: Eşit.
MÜSTAĞNÎ: Alçak gönüllü, doygun.İhtiyacı olmayan.
MÜSTAHAK: Hak kazanmış olan, lâ-yık.
MÜSTAHSİL: Üreten.
MÜSTAKBEL : Gelecek zaman, geleceğe ait.
MÜSTAKİL: Bağımsız.
MÜSTAKİM: Doğru, düz. Dürüst insan.
MÜSTEDİR: Daire şeklinde, dönüpdolaşan.
MÜSTEMİD: Yardım isteyen.
MÜSTENİD: Bir şeye dayanan.
MÜSTESNÂ : Farklı. Seçkin.
MÜŞÂHEDE : Gözlem. Gözle görme. Hakikat ehlinin mânevi gerçekleri görmesi.
MÜŞÂRÜNİLEYH : İşaret olunan. (Osmanlıcada önemli kişilerin adı yerine kullanılırdı.)
MÜŞKÛL: Zor, güç.
MÜŞRİK: Allah'a şerik koşan, birdenfazla Tanrı'ya inanan, kâfir.
MÜŞTEKÎ: Şikâyet eden.
MÜŞTEREK: Ortaklaşa kullanılan.

MÜTÂLÂA : Bir konuyu inceleyip düşünme. Bir konunun incelenmesinden sonra varılan fikrî sonuç.
MÜTÂREKE: Savaşın taraflarca bırakılmasına ait anlaşma, ateşkes anlaşması.
MÜTEADDİT: Çok sayıda, birkaç.
MÜTEÂKİB (MÜTEÂKİP) : Ardından gelen.
MÜTEÂKİBEN : Ardı sıra, arkasından.
MÜTEALLİK: Bir şeye ait; ilgili.
MÜTEASSİP: bk. Mutaassıb.
MÜTEBÂKÎ: Geri kalan, artan.
MÜTEESSİR : Etkilenmiş, üzülmüş.
MÜTEHASSİS: Bir bilim veya sanat dalında çalışarak uzmanlaşan.
MÜTEHASSİR: Hasret çeken, aşırı derecede özleyen.
MÜTEKÂBİL: Karşılıklı.
MÜTEKÂMİL: Tekâmül etmiş, olgunlaşmış.
MÜTEKEBBİR: Büyüklük taslayan.
MÜTEMÂDÎ: Devamlı, sürekli.
MÜTEMAYİL : Bir yana eğilmiş, bir yana meyleden.
MÜTEREDDÎ: Tereddüt gösteren, kararsız.
MÜTEVAKKİF: Bir şeye bağlı olan. Duran.
MÜTEVÂZİ: Alçak gönüllü.
MÜTEVÂZİ: Paralel.
MÜTEVEFFÂ: Ölü, vefat etmiş.
MÜTEVELLİD : Doğan. Hâsıl olan.
MÜTEZELZİL: Sarsılan, sabit olmayan.
MÜYESSER: Nasip olan, rastgelen.
MÜZÂKERE: Bir konu üzerinde söyleşme.
MÜZÂYEDE: Bir malın arttırma yolu ile satışı.

N

NÂFÎ: Yararlı. Cenâb-ı Hakkın isimlerinden.
NÂFİLE: Boşuna, faydasız, karşılığı olmadan.
NÂİL OLMAK: Kavuşmak, elde etmek.
NAKD (NÂKİD): Para.
NAKL (NAKİL): Taşıma, yer değiştir-

me. Söz veya yazı ile anlatma. **Nakil vasıtası**: Taşıma aracı.
NAKLİYE: Eşya taşıma işi.
NÂLİN (Nalın) : Tasmalı tahta ayak-kabı.
NÂM : Ad, isim. Şöhret, şan.
NASİB: Pay. Kısmet; Allah'ın kullarına belirli ve farklı nisbette verdiği maddî, manevî şeyler.
NASİHAT: Öğüt.
NÂSİYE: Alın, cephe. İnsanın görünüşü.
NAZAR: Bakış, bakma. Düşünme. Göz değmesi. İnd, nezd. **Nazargâh**: Bakılan, görülen yer.
NAZARİYAT (NAZARİYYÂT): Teorik bilgiler.
NAZARİYYE: Teori. bk. Nazariyat.
NÂZİL: Yukarıdan aşağı inen, nüzul eden.
NAZİR: Benzer.
NEBÂTÂT: Bitkiler.
NEBEÂN: Suyun yerden kaynaması, fışkıрма.
NEBÎ : Cenâb-ı Hakkın buyruklarını halka bildirmeye memur ettiği kişi. Peygamber.
NECÂT: Kurtuluş.
NEDÂMET: Pişmanlık.
NEFİS (NEFİS) : Çok güzel, çok hoş.
NEFRET: Tiksinme, aşırı derecede hoşlanmama.
NEFS: Can. İnsanı maddeye, dünya zevklerine bağlayan içgüdü.
NEFY (NEFİY) : Sürgüne gönderme. İnkâr.
NEHY (NEHİY): Men ve yasak etme.
NEKES : Hasis, cimri.
NESEB : Soy, şecere.
NESİL: Soy, sülâle.
NESNE : Şey.
NEVÂFİL: Nâfileler, boş şeyler, ihtiyarî ibâdetler.
NEV'Î: Çeşit, tür.
NEZÂFET: Temizlik.
NEZÂRET: Görme. Gözetme. Osmanlı Devletinde Bakanlık.
NEZD: Yakın, yer. Görme, fikrince.
NEZİR: Toplumu doğru yola hazırlayan.

NEZRETMEK: Adamak.
NİDÂ: Seslenme.
NİFAK: Arayı bozmak, münafıklık.
NİSBET: Bağlılık, ilgi. Kıyas.
NİŞÂNE: Alâmet, iz. Silâhla bir hedefe yönelme. Madalya. Nişane-i zaaf : Zaaf (güçsüzlük) işareti.
NİYÂZ: Yalvarma, rica. Dua.
NİYET (NİYYET): Maksat, amaç. Dilek. Karar.
NİZÂ: Anlaşmazlık, kavga.
NİZÂM: Düzen. Kanun.
NÜBÜVVET: Nebîlik, Peygamberlik.
NÜFÛZ: İçe geçme. Biri üzerinde etkili olma veya yetkisini kullanma.
NÜMÛNE: Örnek.

Ö

ÖMRE: bk. Umre.
ÖZÛR: Bir kusur veya kabahatin elde olmayarak yapıldığını bildirmek ve af dilemek için gösterilen sebep. Kusur. Özür dilemek : Bir kusur veya kabahattan dolayı af dilemek.

P

PÂK: Teiniz. Hilesiz, kusursuz.
PÂYE: Rütbe, mertebe. **Pâye vermek:** Değer ve mevki vermek.
PERÂKENDE: Dağınık; toplu ve toptan olmayan.
PERVERDE: Yetiştirilmiş, terbiye edilmiş.
PEYDÂ: Beliren, çıkan. **Peydâ** olmak: Meydana çıkmak, zuhur etmek.
PUTPEREST: Puta tapan.

R

RÂBITA: Bağlantı, alâka.
RÂCÎ: (Recâ'dan) Rica eden, yalvaran.
RÂCÎ: (Rücû'dan) Geri dönen, ilgili olan.
RAĞBET: İstek, ilgi gösterme.
RAHMÂN: Rahmeti bol. Allah'ın yüce sıfatlarından biri.
RAHMET: Esirgeme, merhamet. Allah'ın kullarına acıması, lutfu.

RÂVÎ: Nakil, rivâyet ve hikâye eden.
REALÎTE: Gerçek, olmuş olan.
REF': Kaldırma, yükseltme. Lağv ve feshetme.
REFÂH: Bolluk ve rahatlık içinde yaşama.
REŞİD: Bülûğ çağına ermiş genç. Akıllı ve dirayetli kişi.
REVAÇ: Sürüm, bir şeye gösterilen rağbet.
RIHLET: Göç. Yolculuk. Ölüm.
RIZA: Hoşnutluk. **Allah rızası için:** Sırf Allah'ı hoşnut etmek için yapılan.
RIZK: Yiyecek, içecek. Tanrıca verilen nimet. **Rızk-ı maksûm:** Allah'ın kullarına dağıttığı rızklar.
RİÂYET: Uyuma, saygı gösterme.
RİCAT: Geri dönme, geri çekilme.
RİSÂLE: Nâme, mektup. Dergi, broşür.
RİVÂYET: Söylenti. Geçmiş bir şeyi duyduğuna göre anlatma.
RİYÂ: Yalandan gösteriş, iki yüzlülük.
RİYÂSET: Başkanlık.
RİYÂZET: Nefsin terbiyesi, perhiz ve kanaat.
RUBÛBİYYET: Tanrılık, ulûhiyyet.
RÛSÛB: Tortu.
RÛSVÂY (RÛSVÂ): Rezil.
RÛŞD: Doğru yolda gitme, doğru yolu bulma. Olgunluk.
RÛ'YET: Görmek.

S

SAADET: Mutluluk.
SADÂ: Ses.
SADAKA: Bağış.
SADÂKAT: Doğruluk. Dostluğa bağlılık.
SÂDIR: Meydana çıkan, açıklanan.
SAFÂ: Gönül şenliği, kedersizlik. Beraklık, saflık.
SAFHA: Yüz, bir şeyin düz yüzü. Bi işin veya olayın bölümü.
SAHİH: Doğru, gerçek.
SÂİR: Diğer, başka.
SALÂHİYYET: Yetki.

SALİH : (Kadın : **Sâliha**, çoğul: **Sâlihîn, sâlihât**) Salâh sahibi, yararlı, iyi ameller işleyen. **İbâdullah-ı Sâlihîn**: Allah'ın buyruklarını, İslâm dininin gereklerini kusuraiz ifâ eden Cenâb-ı Hakkın makbul kulları.

SAMİMİYET: İçtenlik.

SÂNİYEN: İkinci olarak.

SARAHÂT : Açıklık, kuşkuya yer bırakmayan.

SARFİYAT: Giderler, harcolunan.

SARİH : Açık, aydınlık ve belirli olan.

SAVLET: Saldırma.

SÂY (SA'Y) : Çalışma.

SEBÂT: Yerinde durma, sözünden dönmeme, kararlılık.

SEFÂLET: Yoksulluk. Alçaklık.

SEFER: Yolculuk. Harp.

SEFERÎ: Yolculuk hali.

SEFÎH: Aşırı zevk ve eğlenceye düşkün.

SEKTE : Bir hareketin birden durması, duraklama, arıza.

SEMAHAT: Cömertlik.

SEMERE : Meyve. Çalışmaktan sağlanan yarar.

SENÂ: Övme.

SERÎ: Çok çabuk.

SERMAYEDÂR: Sermaye sahibi.

SERVET : Zenginlik; bol para, mal ve mülk.

SETR (SETİR): Örtme. **Settar**: Kullarının ayıplarını örten. Cenâb-ı Hakkın isimlerinden.

SEVİYE: Düzey, beraberlik.

SEVK: Gönderme, götürme. **Sevk-i tabî** : İçgüdü.

SEYR-i SEFER: Gitme, yolculuk.

SİDDİK: Pek doğru, hiç yalan söylememiş. (Hz. Ebubekir'in lakabı).

SİFAT: Bir şeyin veya kişinin hâli. Vasıf, nitelik.

SİHHAT: Sağlık. Gerçeklik, doğruluk.

SILA: Gurbetteki kimsenin yerini, yurdunu ve ailesini ziyâreti.

SİR: Gizli iş veya söz. İnsan aklının eremediği ilâhî hikmet.

SİYÂNET: Koruma.

SİRÂYET: Geçme, bulaşma.

SİYASÎ: Siyasete ait, politik.

SÛ : Kötülük, fenalık. **Sû-i İstimâl**: Görevi kötüye kullanma. Kötü hareket.

SÛRET : Dış görünüş. Yüz. Resim.

SÛBYÂN (SİBYÂN) : Çocuklar, Sabî'nin çoğulu.

SÛCÛD: Secde etme.

SÛFLÎ : Ulvî'nin zıddı. Bayağı ve aşağılık.

SÛKÛN : Hareket etmeme.

SÛKÛT: Susma.

SÛLÛK: Bir yola girme. Bir tarikata intisap etme.

SÛNNET-İ SENİYYE: (Sünnetler). Peygamberimizce yapılan ve müslümanlarca örnek alınan şeyler.

Ş

ŞÂD: Hoşnut, sevinçli.

ŞAHÂDET: Mahkemede tanıklık etme. Bir şeye inanıp açıklama. Şehid olma.

ŞÂHESER : Eserlerin en üstünü.

ŞAHİS (ŞAHS) : Kişi.

ŞAHSÎ: Kişisel.

ŞAHSİYYET: Kişilik, şahsî varlık.

ŞÂKİRD: Öğrenci. Bir bilim veya sanatı öğrenmek için bir ustaya bağlanan öğrenci, çıkarak.

ŞÂMİL : Kapsayan, içine alan.

ŞARK: Doğu.

ŞÂYÎ : Duyulmuş, yaygın.

ŞECÂAT: Yiğitlik, cesaret.

ŞEDİD: Şiddetli, sert.

ŞEFÂAT: Suçlu veya yardıma muhtaç kişi yararına bir üçüncü şahsın aracı olması için yapılan rica. Peygamberimizin, ümmetinin günâhlarının bağışlanması için Cenâb-ı Hak nezdinde yapacağı rica ve niyaz.

ŞEFKAT: Esirgeyerek sevmeye, evlât sevgisi.

ŞENÎ: Yapılması ayıp olan ve yasaklanan kötülük.

ŞERÂRE : Kıvılcım.

ŞERH: Açma, yarma. Bir eserin açıklanması.

ŞER'Î : İslâm şerîatine ait.

ŞERİR: Şakî, haydut.

ŞİÂR: Alâmet, nişan.

ŞİFÂ: Hastanın sağlığa kavuşması.

ŞİRK: Allah'a ortak koşma, müşriklik.

ŞUÛR: Bilinç.

ŞÛMÛL: Şâmil olma, içine alma.

T

TAACCÛP: Şaşkınlık, şaşmak.

TAALLUK: Asılı olma. İlişki, münasebet.

TAALLUKAT: Akraba ve yakınlar.

TAÂM: Yemek yeme.

TAAMMÛM: Umumî olma, herkese yayılma.

TAASSUB : Bağnazlık, bir inanç ve düşünceye aşırı ve müsamahasız, bağlı olma.

TÂAT: İtaat etme, Cenâb-ı Hakkın emirlerine bağlılık.

TAAYYÛN : Ayân ve zâhir olma. Belirme. İtibar kazanma.

TABAKA: Kat, sıra, üst üste gelen sıralardan her biri.

TÂBÎ: Bağlı, bir kişiye bağlı olan.

TABIAT: Doğa, yaratılış, mizaç. Huy, âdet.

TÂBİR: İfade, deyim.

TÂCİR: Ticaret yapan kişi.

TAFSİLÂT: Ayrıntılar. Açıklamalar.

TAHAKKUK: Doğru ve gerçek olduğu meydana çıkma.

TAHAKKÛM: Hükümü altına alma, baskı yapma.

TAHAMMÛL : Katlanma. Yüklenme.

TAHAVVÛL: Bir hâlden bir hâle geçme.

TAHAYYÛL : Hayâl etme.

TAHDÎS: Haber verme. Şükürle beyan etme. Nakil ve rivâyet. (Haddîs nakli).

TAHFÎF: Hafifletme.

TÂHİR: Temiz, arınmış.

TAHKİR: Hakaret etme, sövme.

TAHLÎL: İnceleme, halletmeye çalışma.

TAHMÎD: Hamd etme.

TAHRİK: Duran şeyi harekete getirme. Kışkırtma.

TAHSİL: Hâsıl etme, ele geçirme. Okuyup öğrenme.

TAHSÎS : Bir şeyi birine mahsus kılma, verme.

TAHSİSAT: Ödenek.

TAHT: Alt. Hükümdarların oturduğu koltuk.

TAHVİL: Değiştirme.

TÂİFE: Bir kısım insan topluluğu, bölük, takım. Gemici.

TAKARRÛR: Kararlaştırma. Yerleşme.

TÂKAT: Güç.

TAKAYYÛD : Kayıtlı bulunma, bağlanma, iş edinme.

TAKAYYÛDÂT: Takayyüd'ün çoğulu.

TAKBÎL: Kucaklayıp öpme.

TAKDİR: Kader, ilâhî ve ezeli hüküm. Değerlendirme. Kadir bilirlilik.

TAKİBÂT: Kovuşturma.

TAKLÎD: Takma, kuşatma. Birinin hareketinin veya şekil ve sûretinin aynını yapma, benzemeye veya benzetmeye çalışma. Bir şeyin sahtesini yapma. Alay maksadıyla birinin bir hareketinin aynını yapma.

TAKSİM : Bölme, parçalara ayırma.

TAKSİR: Kusur veya günâh işleme.

Yapmaya gücü varken veya gücü yetmediğinden bir şeyi eksik veya hatâlı yapma. Kısaltma.

TAKSİRÂT: Taksir'in çoğulu, kusurlar.

TAKVÂ: Allah'tan sakınarak fenaliktan kaçınmak ve iyilikten kaçınmamak.

TALÂK: Boşama, nikâhın feshi.

TALEB : İsteme, dileme, arama.

TÂLİB: İsteyen. Müşteri. Öğrenci.

Tâlib olmak: İstemek.

TÂLİM : Öğretme, öğretim. Terimle alıştırmak. Orduda askerî eğitim.

TÂLİMÂT: Tâlim'in çoğulu. Bir görevliye sözle veya yazılı olarak yapacağı şeyleri gösteren emir.

TALTÎF : Lutf etme, mükâfatlandırma.

TAMÂ (TAMAH) : Hırs, açgözlülük, doymazlık.

TÂMİR: Onarma, bozuk bir şeyi düzeltme.

TARD : Kovma, sürme, çıkarma.

TARİF: Etraflıca anlatma.

TARZ: Şekil, biçim. Düzen.

TASALLUB: Katılma, sertleşme. Sağlamlık.

TASARRUF: Mâlik ve sâhip olma, kullanma. İdare etme.

TASAVVUR : Zihinde canlandırma. Akla getirme. Tasarlama.

TASDİK: Doğrulama.

TASFİYE : Saf ve hâlis etme, temizleme.

TASVİR: Bir şeyin şeklini çıkarma, resmini yapma. Resim yaparcasına güzel târif etme. Resim.

TATBİK: Uygulama. Uygun ve muvafik etme. Karşılaştırma. Bir emir veya kuralı yerine getirme.

TATBİKÎ: Tatbikî ait. Uygulamalı.

TATMİN: Memnun etme, gönül yapma, güven verme.

TATMINKÂR: Tatmin edici, gönül kandırıcı.

TÂÛN: Vebâ.

TAVAF: Çevresini dolaşma. Kâbe-i Şerîfe'nin çevresini dolaşma.

TAVASSUT: Aracılık etme, arabulma.

TAVSİYE: Biri hakkında bir başka kimsenin yardımını isteme. Bir işi birine ısmarlama.

TAYYİB: İyi, hoş.

TAZAMMUN : İçinde bulundurma, kapsama.

TAZARRÛ : Kendini alçaltarak huşû ile yalvarma.

TÂZİB : Azap verme, eziyet.

TÂZİM: Yüceltme, ağırlama, hürmet ve ikram etme.

TAZMİN: Sebep olduğu zarar ve ziyam ödeme.

TEBLİĞÂT: Tebliğ'nin çoğulu.

TEBLİĞ: Yetiştirme. Bildirme.

TEBŞİR: Müjde verme.

TECÂVÛZ : Haddi geçme, taarruz. Sataşma.

TECELLÎ : Görünme. İlâhî kudret eserlerinin meydana çıkması.

TECHİZ: Cihazlama, donatma. **Techîz**

ve tekfîn: Ölünün yıkınışı ve kefenlenmesi.

TECRÛBE: Deneme, sınama.

TEDARİK: Elde edip hazır bulundurma, edinme.

TEDBİR : Önlem.

TEDİB : Terbiye verme. Haddini bildirme. Cezalandırma.

TEDİYE: Ödeme.

TEDRÎCÎ: Yavaş yavaş yapılan.

TEESSÛF: Esef etme.

TEESSÛR: Duygulanma, üzüntü duyma.

TEFEKKÛR: Düşünme.

TEFERRÛÂT : Ayrıntılar.

TEFRİKA: Ayrılık. Ayrı fırkalara bölünme.

TEFRÎT : Ortanın altında, ifrâtın zıddı.

TEFSİR: Açıklama, izah. Kur'ân-ı Kerîm'in metninin şerh ve açıklanması.

TEHDİT: Korkutma.

TEHİR: Geciktirme.

TEKÂMÛL : İlerleme, olgunlaşma, gelişme.

TEKÂSÛF: Kesif hâle gelme, yoğunlaşma.

TEKEFFÛL: Kefil olma.

TEKELLÛM: Konuşma.

TE'KİD: Sağlamaştırma. Önceden verilmiş bir emrin yapılmaması üzere emrin daha kuvvetli olarak tekrarı.

TEKLİF: Şeriâtın kişilere yüklediği ödevler. Yükleme. Önerme.

TELAKKÎ : Alma, kabûl etme. Anlayış.

TELEF: Helâk, yok etme.

TELİF: Uzlaştırma, arayı bulma. Eser yazma veya tercüme olunmamış eser.

TELKİN: Birine bir konuyu anlatıp kabul ettirme. İmamın, ölünün defninden sonra kabir başında yaptığı hafî konuşma.

TELKİNÂT: Telkin'in çoğulu.

TEMAS: Birbirine değme. Bir araya gelip konuşma.

TEMÂŞÂ: Bakıp seyretme.

TEMÂYÛL : Eğilim, bir şeyle ilgilenme.

TEMÂYÛZ : Yükselme, üstün olma.

TEMENNÎ: İstek, dilek, niyaz.
TEMESSÛL : Bir şekil ve biçime girme.
TEMİN (TE'MİN) : Sağlama, elde etme. Emniyet verme.
TEMİNÂT : Güvence.
TEMSİL: Benzetme, bir şeyin sûretini çıkarma. Misâl getirme.
TEMSİLÎ: Temsile ait.
TENBİH : Uyandırma. Uyarma, gafletten kurtarma.
TENZİH: Kusur ve eksikliklerden arıtma. Cenâb-ı Hakkın tüm noksanlardan münehhez olduğuna inanıp açıklamak.
TERAKKÎ : Yükselme, çoğalma, ilerleme.
TERBİYE: Besleyip büyütme. Gövde ve ruhun eğitilmesi, ahlâk ve iyi huy öğretimi. Alıştırma.
TERCİH: Bir şeyi diğerinden üstün tutma, seçme.
TERCÜME (TERCEME) : Bir dilden başka bir dile çevirme. **Hâl Terce-mesi:** Bir insanın hayat hikâyesi.
TEREDDÛT: Kararsızlık, iki yönden birini seçmekte güçlük çekmek.
TEREKE: Miras.
TEREKKÛB : Bir kaç şeyin birleşmesinden meydana gelme.
TERENNÛM: Şarkı söyleme.
TERETTÛP (TERETTÛB) : Ait olma, gerekme. Bir şeyin sonucu olarak meydana gelme. Sıralanma.
TERK: Bırakma, koyuverme.
TERTİL: Dikkatle ve tefekkür ederek okumak: Tertil-i Kur'ân-ı Kerîm.
TERVÎC: Revaç verme. Kıymetini artırma.
TESÂNÛD : Dayanışma.
TESELLÎ: Avutma, bir kişinin üzüntüsünü azaltmak amacıyla yapılan hareketler.
TESELSÛL : Zincirleme, birbirine ulaşıp gitme.
TESİR : Etki.
TESİS: Kurma, temel atma, başlangıç olarak yapma. Kurum.
TESLİM : Verme, tapşırma, ödeme.
TESLİMİYYET: Emre karşı koymadan boyun eğme, rıza.

TESMİYE: İsim verme.
TESVİYE : Düzeltme. Beraber etme. Yapma. Bitirme.
TEŞEBBÛS : İşe yapışma, iş tutma. Girişim.
TEŞEKKÛL: Şekillenme, oluşma. Kuruluş.
TEŞHİR : Meşhur etme. Gösterme, sergileme.
TEŞVİK: Şevk ve gayrete getirme.
TEŞVÎ : Bir yerden ayrılıp giden kişiyi geçirme, yola çıkarma.
TETKİK: İnceleme.
TEVÂLÎ: Birbiri ardınca gitme.
TEVÂZÛ : Alçakgönüllü olma, kibirin tersi.
TEVCİH : Bir şeyin yüzünü bir yöne döndürme. Birine hitabetine. Verme.
TEVECCÛH: Yüzünü doğrultma, bir yere doğru hareket etme. Gelme, yanaşma. Sevgi.
TEVESSÛL: Başlama. Tutunma. Bir şeyi vesile sayma.
TE'VÎL: Bir sözü açık anlamından başka bir anlama yorma.
TEVLÎD : Vücuda getirme, doğurma.
TEVZÎ: Dağıtma, taksim.
TE'YÎD: Kuvvetlendirme. Doğrulama.
TEZAD: Zıtlık.
TEZÂHÛR: Birbirine görünme, meydana çıkma.
TEZKİYE : Pâk ve temiz etme. Soruşturarak birinin iyi hal sahibi olduğunu meydana çıkarma.
TEZLÎL: Aşağılatma, tahkir.
TEZVÎC: Evlendirme.
TEZYÎN : Süsleme.
TİLÂVET: Güzel sesle, usul ve kaide ile okuma.
TÖHMET: Suçlama.
TULÛ: Doğma, güneş veya yıldızın doğması.

U - Ü

UHDE : Bir işi yüklenme. İşin hakkından gelme.
UHREVÎ: Âhirete ait.
ULEMÂ: Âlimler, bilginler.

ULÜVV : Yükseklik, büyüklük. **Ulüvv-i cenâb** : Âli-cenablık, yüksek karakter.
UMRÂN : Bayındırlık. Uygarlık.
UMUMÎ : Genel.
UMÛR: Emirler. İşler.
UNSUR: Basit cisim, asıl. Bir bütünü'nün parçaları.
UNVÂN : İsim, lakab.
UZLET : İnzivâ, halktan uzaklaşıp yalnız yaşama.
UZUV : Organ.
UZVÎ: Organa ait; hayâtî, organik cisim.
ÛLFET : Görüşme. Dostluk. Alışma.
ÛMMET: Bir peygambere iman eden halk topluluğu. Cemaat.
ÛNSİYYET: Alışkanlık.
ÛNVÂN: bk. Unvân.

V

VAAD: bk. Va'd.
VÂBESTE : Bir şeyin bir şarta bağlılığı.
VÂCİB: Terki câiz olmayan. Şer'an çok lüzumlu olan.
VA'D: Söz verme. Bir şey vereceğini önceden söyleme.
VÂDE : Bir şeyin yapılması için önceden tanınan süre. Ecel.
VÂFÎ: Vefâli, sözünde duran.
VAFTİZ : Hristiyan dinine kabul töreninin bir bölümü.
VAKAR (VEKAR) : Ağırbaşlılık. Temkin.
VAKAYÎ: Vakamın çoğulu, olaylar.
VAKIF (VAKF) : Durma. Bir kişinin hayırlı bir iş veya yaptırdığı camî, okul gibi sosyal bir yapının giderlerini karşılamak için tahsis ettiği mülk veya para.
VÂKİF: Bilen. Vakıf yapan. Vakfede ayakla duran.
VÂKÎ : Olan.
VÂRESTE: Bağlı olmayış.
VÂRİDAT: Gelir. İlham.
VÂRİS : Mirasçı.
VASİF: Nitelik.
VÂSİL: Ulaşan, erişen.

VÂSİTA : Aracı, iki şeyin arasını bulan. **Nakil vasıtası**: Taşıt.
VASÎ : Yetim çocukların mallarını yöneten ve koruyan kimse.
VASİYYET : Kişinin ölümünden sonra yapılmasını istediği şeyler hakkındaki sözlü veya yazılı beyanı.
VAZİFE: Ödev.
VAZİYET : Duruş, tavır.
VEBÂL: Manevî sorumluluk. Günâh.
VECİBE : Yapılması çok lüzumlu iş veya ödev, boyun borcu.
VECÎH: Güzel. Şanlı. Münâsip.
VECÎZ : Kısa. Kısa fakat özlü söz.
VECİZE: bk. Veciz.
VEFAT: Ölüm.
VEKİL : Bir kimsenin kendi işini resmen sipariş ettiği diğer kimse.
VELÂYET : Velilik.
VELÎ: Sahip. Allah'a yakın, azîz.
VERESE : Vârisler.
VESÂİT: Vasıtalar.
VESÂYET: Vasîlik.
VESÎLE : Sebep. Vasıta.
VESVESE: Kuruntu. Şeytanın ve nefsin zararlı tahrikleri.
VİKÂYE : Kayırma, koruma.
VİRD : Daima söylenen. (Çoğulu: Evrad.) **Evrad**: Belirli vakitlerde okunan, okunulması vazife olarak verilen Allah isimleri, âyet ve dualar.
VUKU : Geçme, olma, oluş. **Vukua gelmek** : Olagelmek.
VÛCÛD: Varlık. Gövde, cisim. **Vücûda gelmek**: Var olmak.
VÛS'AT : Genişlik. **Mâlfî vüs'at**: Bolluk, zenginlik.

Y

YÂD ETME : Anma, akla getirme.
YÂD (İLLER) : Yabancı, gurbet.
YAKÎN : Şüphesiz bilinen, hayalî değil.
YED: El.
YEGÂNE: Tek, münferid.
YEK: Bir. **Yek-diğer**: Birbirini.
YE'S (YEİS) : Ümitsizlik.

Z

ZAAF: Dermansızlık, güçsüzlük.

ZÂBİT: Subay.

ZÂHİD: Dinin ibâdetle ilgili emirlerini yerine getiren. Edebiyatta: Aşırılıkların sofuluk.

ZÂHİR: Zuhur eden, açık ve âşikâr olan, görünen, bâtın'ın zıddı.

ZÂHİREN: Açıkça, görünüşe göre.

ZÂİL: Zevâl bulan, sönüp giden.

ZÂİT: Fazla, lüzumsuz.

ZAM: Katma, üste koyma. Bir ücretin veya fiyatın arttırılması.

ZÂMİN: Kefil, tazmin edici.

ZAN: Sanmak. Kesin olmayan bilgi. Tahmin.

ZÂNİYE: Zinâ yapan kadın.

ZAPT (ETMEK): Kuvvet veya tedbirle ele geçirmek veya muhafaza etmek. Tasarruf etmek.

ZARÛRET: Çaresizlik, zorunluluk.

ZARÛRÎ: Çaresiz, yapılması mecburî olan.

ZÂT: Kendi, nefs. Asıl. Şahıs.

ZÂVİYE: Açı. Tekke.

ZÂYÎ: Elden çıkan, kaybolan.

ZEBH: Boğazlama. Kurban kesme.

ZEBÎH: Kurban edilmeye yarar hayvan.

ZELÎL: Hakir, düşkün.

ZEM (ZEMM): Yermek, çektirme.

ZERRE: Pek küçük parça.

ZEVÂL: Güneşin batıya yönelmesi. Gitme, yok olma.

ZEVÂT: Zâtlar, kişiler.

ZEVC: Ailede erkek, koca.

ZEVCE: Ailede dişi eş.

ZIMNEN: Bir konuya üstü kapalı değinmek.

ZİHNİYET: Belirli bir görüşe bağlı düşünme yolu.

ZİLLET: Aşağılık.

ZİMMET: Uhdede bulunan şey. Borç.

ZİMMÎ: Bir İslâm ülkesinde gayri-müslim uyruklar.

ZİYÂDE: Çok. Artık.

ZİYAN: Zarar, hasar, kâr'ın zıddı.

ZİYÂRET: Biriyle görüşmeye gitme. Kutsal bir yere gitme.

ZİYNET: Süs. "

ZUHUR (ETMEK): Görünmek.

ZUHÛRÂT: Ansızın veya beklenmeden meydana çıkan şeyler.

ZULEMÂT: (Zulmetin çoğulu). Karanlıklar, zulmetler.

ZÛHD: Dince yasak şeylerden sakınma ve ibâdetle vakit geçirme, perhiz.

ZÛMRE: Bir insan topluluğunun bir bölümü, cemaat, takım.

ZÛRRİYET: Nesli, soy, çocuklar.

İlâhiyyat Kùltür Te'lifleri Basım ve Yayım
Derneği Yayınları İçin
Mùracaat Yeri

Dernek Merkezi
İstanbul, Kadıkùy, Kızıltoprak, Dereyolu No. 33/1

Nihal Kitâbevi, Sahaflar arşısı No. 3 - Beyazıt
Telefon : 26 25 73

Fiati : 190 Lira

A-T.